

NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA

Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim

Raport końcowy

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach pomocy technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013, Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach pomocy technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz środków budżetu województwa opolskiego

Skróty zastosowane w raporcie

BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
CATI	Ankietowe badanie telefoniczne wspomagane komputerowo (ang. <i>Computer Assisted Telephone Interview</i>)
CAWI	Ankietowe badanie internetowe Ankietowe (ang. <i>Computer Assisted Web Interview</i>)
CKE	Centralna Komisja Egzaminacyjna
CKU / CKP	Centrum Kształcenia Ustawicznego / Centrum Kształcenia Praktycznego
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ICT	Technologie Informacyjno-Komunikacyjne (ang. <i>Information and Communication Technologies</i>)
IP	Instytucja Pośrednicząca
IP2	Instytucja Pośrednicząca Drugiego Stopnia
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
OHP	Ochotnicze Hufce Pracy
OKE	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
PAPI	Ankietowe badanie bezpośrednie prowadzone przy zastosowaniu papierowego kwestionariusza (ang. <i>Paper and Pencil Interview</i>)
PEFS	Podsystem (Informatyczny) Europejskiego Funduszy Społecznych
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
RCRE	Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji
RPO WO	Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego
SP	Szkoła Podstawowa
SzOP	Szczegółowy Opis Priorytetów
UMWO	Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
WODIP	Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Informatycznego i Politechnicznego
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZSZ	Zasadnicza Szkoła Zawodowa

Resume

Badanie służyło ocenie działań na rzecz rozwoju edukacji, współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej w województwie opolskim w latach 2007-2011. Ewaluacja obejmowała przedsięwzięcia wspierające edukację w przedszkolach, szkołach i centrach kształcenia. Przedsięwzięcia te były prowadzone w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013 (RPO WO 2007-2013).

Cele obu programów obejmowały zwiększenie dostępności i jakości edukacji, a w rezultacie poprawę wykształcenia mieszkańców regionu oraz dostosowanie ich umiejętności do potrzeb rynku pracy. Najbardziej powszechną formą przedsięwzięć współfinansowanych ze środków PO KL było prowadzenie dodatkowych zajęć dla dzieci i młodzieży. Przedsięwzięcia dotowane z PO KL obejmowały także zwiększanie liczby miejsc w przedszkolach, wprowadzanie w szkołach nowych metod nauczania i oceniania uczniów oraz nowych sposobów zarządzania oraz udzielanie pomocy stypendialnej szczególnie uzdolnionym uczniom szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. W ramach RPO WO 2007-2013 inwestowano natomiast w infrastrukturę edukacyjną, czyli w wyposażenie i bazę lokalową szkół oraz centrów kształcenia (oraz kilku przedszkoli).

Przedsięwzięcia współfinansowane z funduszy unijnych przyniosły bardzo pozytywne efekty doraźne, natomiast nie wzmocniły w wystarczającym stopniu potencjału sektora edukacji. Zadanie to pozostanie aktualne w okresie 2014-2020. W latach 2014-2020 należy wykorzystywać pełen wachlarz instrumentów, stosowanych dotychczas w celu podnoszenia dostępności i jakości edukacji oraz dostosowywania jej do rynku pracy. Wachlarz ten, oprócz instrumentów objętych niniejszym badaniem, obejmuje również doskonalenie zawodowe pracowników oświaty, w tym nauczycieli.

Potrzebne jest zwiększenie przede wszystkim puli środków przeznaczonych na inwestycje w infrastrukturę edukacyjną. Większe dofinansowanie jest potrzebne w szczególności szkołom i placówkom prowadzącym kształcenie zawodowe. Z kolei obszarem potencjalnych „oszczędności” wydaje się przede wszystkim tworzenie nowych miejsc w przedszkolach. Ewentualne zaoszczędzone środki powinny zostać przeznaczone na wydłużenie czasu dziennego funkcjonowania przedszkoli oraz rozwój opieki nad dziećmi poniżej trzeciego roku życia.

Wyniki ewaluacji dotychczasowych przedsięwzięć edukacyjnych oraz diagnoza potrzeb w obszarze edukacji przemawiają za zrealizowaniem w okresie 2014-2020 sześciu postulatów, którymi są:

- I. Trafniejsze kompensowanie deficytów ograniczających korzystanie z edukacji
- II. Zwiększenie komplementarności różnego rodzaju działań na rzecz edukacji
- III. Uwrażliwienie szkolnictwa ponadgimnazjalnego na potrzeby przyszłych absolwentów oraz pracodawców
- IV. Zwiększenie koordynacji kształcenia zawodowego, przy wykorzystaniu funduszy unijnych
- V. Rozwój współpracy pomiędzy sektorem szkolnictwa zawodowego a pracodawcami
- VI. Podniesienie kompetencji dyrektorów szkół – w zakresie zarządzania strategicznego oraz kompetencji kadry zarządzającej JST odpowiedzialnej za edukację – w zakresie kształtowania polityki oświatowej przy wykorzystaniu funduszy unijnych.

Ewaluacja została przeprowadzona przy zastosowaniu analizy dokumentów i danych zastanych, wywiadów jakościowych oraz badań ankietowych z udziałem: uczestników projektów edukacyjnych, przedstawicieli placówek oświatowych oraz instytucji istotnych z perspektywy funkcjonowania systemu oświaty w regionie. Badanie na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego przeprowadziła firma Dyspersja, w okresie od maja do listopada 2012 roku.

Streszczenie

Cel i zakres badania

Badanie służyło ocenie działań na rzecz rozwoju edukacji, współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej w województwie opolskim w latach 2007-2011. Ewaluacja obejmowała przedsięwzięcia wspierające edukację w przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych i centrach kształcenia. Przedsięwzięcia te były prowadzone w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013 (RPO WO 2007-2013). Badanie pozwoliło również na sformułowanie zaleceń dotyczących wspierania edukacji w województwie opolskim w kolejnym okresie, przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej, które będą dostępne w latach 2014-2020.

Cele obu programów obejmowały zwiększenie dostępności i jakości edukacji, a w rezultacie poprawę wykształcenia mieszkańców regionu oraz dostosowanie ich umiejętności do potrzeb rynku pracy. Najbardziej powszechną formą przedsięwzięć współfinansowanych ze środków PO KL było prowadzenie dodatkowych zajęć dla dzieci i młodzieży. Przedsięwzięcia dotowane z PO KL obejmowały także zwiększanie liczby miejsc w przedszkolach, a także wprowadzanie w szkołach nowych metod nauczania i oceniania uczniów oraz nowych sposobów zarządzania. Z PO KL współfinansowano również pomoc stypendialną, udzielaną przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego szczególnie uzdolnionym uczniom szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. W ramach RPO WO 2007-2013 inwestowano natomiast w infrastrukturę edukacyjną, czyli w wyposażenie i bazę lokalową szkół oraz centrów kształcenia (wsparcie z tego programu uzyskało również kilka przedszkoli).

Metodologia, Zamawiający i Wykonawca

Ewaluacja została przeprowadzona przy zastosowaniu analizy dokumentów i danych zastanych, wywiadów jakościowych oraz badań ankietowych. W badaniu wzięli udział: rodzice dzieci, które w przedszkolach lub szkołach podstawowych uczestniczyły w zajęciach współfinansowanych z funduszy unijnych, uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, którzy uczestniczyli w dodatkowych zajęciach, praktykach lub stażach, prowadzonych w ramach tego programu, dyrektorzy placówek oświatowych, przedstawiciele organów prowadzących, przedstawiciele instytucji odpowiedzialnych za koordynację polityki oświatowej i wdrażanie programów unijnych w województwie opolskim, a także pracownicy instytucji rynku pracy i przedstawiciele środowiska pracodawców. W wywiadach jakościowych wzięło udział łącznie 64 respondentów, a w badaniach ankietowych 2060.

Badanie zostało zrealizowane na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego przez firmę Dyspersja, w okresie od maja do listopada 2012 roku.

Efekty przedsięwzięć edukacyjnych sfinansowanych z funduszy unijnych

Do końca 2011 roku poziom większości wskaźników służących mierzeniu postępów obu programów był wysoki. Przyjęte wskaźniki odwołują się do liczby (lub odsetka) osób oraz instytucji objętych wsparciem. Zdają zatem sprawę raczej ze skali zrealizowanych działań, niż z ich rezultatów. Dlatego podstawę oceny osiągniętych efektów stanowią przede wszystkim informacje i opinie uzyskane od:

- dyrektorów przedszkoli, szkół i centrów kształcenia, w których realizowano dofinansowane przedsięwzięcia oraz przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego (JST), będących dla tych placówek organami prowadzącymi,
- młodzieży uczestniczącej w przeprowadzonych przedsięwzięciach,

- rodziców dzieci, które brały udział w zrealizowanych projektach.

Dzięki przedsięwzięciom współfinansowanym z PO KL w latach 2007-2011 liczba dzieci korzystających z opieki przedszkolnej w województwie opolskim wzrosła o około 2,8 tysiąca. Dla porównania: od roku 2007 do roku 2011 liczba dzieci w wieku od 3 do 5 lat objętych edukacją przedszkolną zwiększyła się w tym regionie łącznie o około 4,9 tysiąca. Oznacza to, że pomiędzy rokiem 2007 a 2011 wskaźnik upowszechnienia opieki przedszkolnej wzrósł od około dwóch trzecich (68%) do około czterech piątych (79%). Ponadto zredukowane zostały różnice pod względem powszechności opieki przedszkolnej, występujące pomiędzy gminami miejskimi a miejsko-wiejskimi i wiejskimi. Upowszechnienie opieki przedszkolnej w szczególności nad dziećmi z obszarów wiejskich było jednym z celów przedsięwzięć prowadzonych w ramach PO KL.

Dofinansowane z PO KL dodatkowe zajęcia dla przedszkolaków ich rodzice ocenili bardzo wysoko. Zajęcia każdego rodzaju (w tym: ruchowe, artystyczne, logopedyczne) zostały uznane za zdecydowanie korzystne przez co najmniej siedmiu na dziesięciu spośród rodziców, którzy posłali na nie swoje dzieci.

pozytywne opinie na temat dodatkowych zajęć dominowały również wśród rodziców uczniów szkół podstawowych. Ponad trzy czwarte respondentów z tej grupy oceniło jako bardzo korzystne: zajęcia pomagające dzieciom w przezwyciężeniu trudności w czytaniu lub w pisaniu, zajęcia rozwijające zainteresowania oraz zajęcia logopedyczne. Dwie trzecie rodziców oceniło w taki sposób gimnastykę korekcyjną, a ponad połowa – zajęcia pomagające w przezwyciężaniu trudności w zdobywaniu umiejętności matematycznych oraz spotkania z pedagogiem lub psychologiem. Oceniając zajęcia z przedmiotów szkolnych, tylko co pięćdziesiąty rodzic stwierdził, że nie przysporzyły wiedzy dziecku, które w nich uczestniczyło.

Wszystkie rodzaje dodatkowych zajęć dla gimnazjalistów i licealistów zostały ocenione jako („raczej” lub „zdecydowanie”) przydatne przez co najmniej trzy czwarte spośród uczniów, którzy brali w nich udział. Najbardziej pozytywną ocenę uzyskały zajęcia z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz z języków obcych. W drugiej grupie, pod względem przydatności, uplasowały się: zajęcia sportowe, zajęcia wyrównawcze, kółka przedmiotowe oraz imprezy kulturalne lub wycieczki. Pod wpływem dodatkowych zajęć ponad połowa gimnazjalistów i licealistów, którzy brali w nich udział, zainteresowała się bardziej co najmniej jednym przedmiotem nauczonym w szkole. Spośród uczestników dodatkowych zajęć, którzy po ich zakończeniu zdawali egzamin gimnazjalny, przeszło co czwarty stwierdził, że zajęcia zdecydowanie pomogły mu w uzyskaniu lepszych wyników tego egzaminu, a prawie co drugi, że raczej mu w tym pomogły. Analogicznych odpowiedzi udzieliły – odpowiednio – dwie piąte i jedna czwarta uczniów, którzy po udziale w dodatkowych zajęciach zdawali maturę.

Zbliżone opinie na temat przydatności dodatkowych zajęć wyrazili uczniowie szkół zawodowych (czyli zasadniczych szkół zawodowych i techników). Najwyżej ocenili kursy z przedmiotów zawodowych i z języków obcych oraz kursy prawa jazdy. Spośród kursów zawodowych i językowych szczególnie cenione były takie, które kończyły się uzyskaniem honorowanych przez pracodawców certyfikatów. Jedynymi zajęciami, które zostały uznane za („raczej” lub „zdecydowanie”) przydatne przez mniej niż trzy czwarte uczestników, były spotkania z pedagogiem lub psychologiem. Przeszło co drugi uczestnik pod wpływem dodatkowych zajęć zainteresował się bardziej przedmiotem, którego dotyczyły (przeważnie zawodowym). Zajęcia przyczyniły się („zdecydowanie” lub „raczej”) do poprawy wyników egzaminów zawodowych trzech czwartych spośród uczestników, którzy takie egzaminy zdawali. Uczniowie szkół zawodowych pozytywnie ocenili także zorganizowane w ramach PO KL praktyki i staże u pracodawców. Uzyskanie dzięki stażowi lub praktykom przydatnych umiejętności zawodowych potwierdziło („zdecydowanie” lub „raczej”) przeszło dziewięciu na dziesięciu spośród uczniów, którzy w nich uczestniczyli. Dla przeszło jednej piątej uczestników staż lub praktyka stały się przepustką do późniejszego podjęcia pracy w przedsiębiorstwie, w którym je odbywali.

Odbiorcami pomocy stypendialnej udzielanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego przy wykorzystaniu środków PO KL byli uczniowie różnego typu szkół: gimnazjów, liceów oraz szkół zawodowych. Stypendyści ocenili wysoko przydatność wszystkich przedmiotów i usług sfinansowanych ze stypendium, zwłaszcza dostępu do Internetu oraz sprzętu komputerowego.

Wszystkie rodzaje inwestycji w infrastrukturę edukacyjną, zrealizowane w ramach RPO WO 2007-2013, zostały uznane za bardzo korzystne (z perspektywy funkcjonowania szkoły) przez zdecydowaną większość dyrektorów szkół, w których je przeprowadzono. Wśród dyrektorów szkół prowadzących kształcenie ogólne najwyższy odsetek takich ocen – prawie cztery piąte – uzyskał sprzęt komputerowy i multimedialny. Co najmniej dwie trzecie badanych uznało za bardzo przydatne: podłączenie szkoły do odpowiedniego łącza internetowego, odnowienie jej budynku lub wybranych pomieszczeń, termomodernizację oraz wyposażenie w sprzęt, pomoce dydaktyczne lub programy komputerowe.

Przez dyrektorów szkół zawodowych najlepiej ocenione zostały pomoce dydaktyczne do nauczania teorii przedmiotów zawodowych: wpłynęły zdecydowanie pozytywnie na funkcjonowanie trzech piątych szkół, w których zostały zrealizowane. Na drugim miejscu, z odsetkiem najbardziej pozytywnych ocen przekraczającym połowę, znalazł się sprzęt komputerowy i multimedialny oraz programy komputerowe i materiały edukacyjne do prezentowania na tym sprzęcie, a zaraz za nimi – sprzęt do praktycznej nauki zawodu.

Zebrane opinie świadczą o zdecydowanie pozytywnych efektach przedsięwzięć przeprowadzonych w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013. Zarazem jednak ustalono, że:

- dodatkowe zajęcia prowadzone w ramach dotowanego projektu często nie są kontynuowane po jego zakończeniu; problem ten dotyczy, choć w mniejszym stopniu, również nowych metod nauczania i oceniania uczniów oraz zarządzania;
- przedsięwzięcia realizowane w szkołach w ramach PO KL niejednokrotnie nie stanowiły elementu całościowej koncepcji ich rozwoju;
- istotną barierą w rozwoju szkół pozostają deficyty w zakresie bazy dydaktycznej;
- inwestycje infrastrukturalne współfinansowane z RPO WO 2007-2013 generalnie charakteryzowały się wysoką skutecznością, natomiast ich skala była zdecydowanie zbyt mała, żeby zaspokoić potrzeby szkół i placówek oświatowych;
- poważnym mankamentem szkolnictwa zawodowego w dalszym ciągu jest brak jego wystarczającej koordynacji w skali regionu.

Przywołane wyniki wskazują, że przedsięwzięcia współfinansowane z funduszy unijnych przyniosły bardzo pozytywne efekty doraźne, natomiast nie wzmocniły w wystarczającym stopniu potencjału sektora edukacji. Zadanie to pozostanie aktualne w latach 2014-2020.

Przyszłe przedsięwzięcia

W latach 2014-2020 należy wykorzystywać pełen wachlarz instrumentów, stosowanych dotychczas w celu podnoszenia dostępności i jakości edukacji oraz dostosowywania jej do rynku pracy. Wachlarz ten, oprócz instrumentów objętych niniejszym badaniem, obejmuje również doskonalenie zawodowe pracowników oświaty, w tym nauczycieli.

Zaplanowanie wykorzystania funduszy unijnych na rozwój edukacji w okresie 2014-2020 będzie wymagało podjęcia decyzji dotyczących wielkości środków przeznaczonych na poszczególne rodzaje działań. Potrzebne jest zwiększenie przede wszystkim puli środków przeznaczonych na inwestycje w infrastrukturę edukacyjną (czyli wyposażenie i bazę lokalową). Przemawia za tym:

- deklarowane przez przedstawicieli JST oraz dyrektorów przedszkoli i szkół duże zapotrzebowanie na finansowanie tego rodzaju przedsięwzięć,

- powszechne wskazywanie przez dyrektorów deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej jako bariery w rozwoju szkół, którymi zarządzają,
- wysoki poziom wykorzystania środków dostępnych w ramach RPO WO 2007-2013.

Większe dofinansowanie jest potrzebne w szczególności szkołom i placówkom prowadzącym kształcenie zawodowe, ze względu na jego wyższe koszty (w porównaniu z kształceniem ogólnym). Zarazem należy dążyć do wprowadzania rozwiązań ułatwiających samorządom gmin i powiatów przezwycięzenie najpoważniejszej bariery w ubieganiu się o środki unijne na edukacyjne inwestycje infrastrukturalne, którą w przypadku RPO WO 2007-2013 okazał się brak środków na wkład własny.

W kolejnym okresie programowania więcej środków powinno zostać wykorzystanych również na praktyki i staże odbywane przez uczniów szkół zawodowych u pracodawców. Limitem ograniczającym skalę tego rodzaju przedsięwzięć były przede wszystkim trudności w pozyskaniu przez szkoły odpowiednich pracodawców do współpracy przy organizowaniu praktycznej nauki zawodu, a być może także niewystarczająca motywacja części szkół do angażowania się w taką współpracę.

Kwoty wyższe niż dotychczas należałoby zaangażować w pomoc stypendialną, udzielaną uczniom w złej sytuacji materialnej. Przemawiają za tym:

- opinie dyrektorów szkół, zdaniem których potrzeby w zakresie udzielania uczniom pomocy materialnej wzrosną, a dostępne stypendia nie są wystarczające nawet do zaspokojenia potrzeb, które występują obecnie,
- fakt, że stypendyści programu prowadzonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego stanowią mniej niż połowę uczniów ubiegających się o stypendium i spełniających kryteria jego otrzymania,
- ryzyko pogłębienia się spowolnienia gospodarczego i nasilenia jego konsekwencji: bezrobocia i ubóstwa.

Obszarem potencjalnych „oszczędności” wydaje się natomiast tworzenie nowych miejsc dla dzieci w przedszkolach. Przemawiają za tym:

- wysoki poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej w regionie, osiągnięty między innymi dzięki wykorzystaniu środków z PO KL,
- relatywnie niski poziom wykorzystania środków, z których można było wspierać przedszkola między innymi w zakresie zwiększania liczby miejsc,
- perspektywa wprowadzenia, od 2014 roku, obowiązku szkolnego sześciolatków (co spowoduje „przemieszczenie” znacznej grupy dzieci z przedszkoli do szkół).

Potrzeby w zakresie tworzenia nowych miejsc przedszkolnych powinny być w dalszym ciągu zaspokajane, jednak prawdopodobnie skala tych potrzeb będzie mniejsza. Ewentualne zaoszczędzone fundusze nie powinny jednak zostać wycofane z sektora instytucjonalnej opieki nad małymi dziećmi, lecz przeznaczone na wydłużenie czasu dziennego funkcjonowania przedszkoli oraz rozwój opieki nad dziećmi poniżej trzeciego roku życia.

Potrzeby dotyczące liczby miejsc w przedszkolach są zaspokojone w znacznie większym stopniu, niż potrzeby dotyczące organizowania dodatkowych zajęć oraz wydłużania dziennego czasu bezpłatnej opieki przedszkolnej. W związku z tym uzasadnione byłoby zmienienie obowiązujących obecnie zasad, zgodnie z którymi finansowanie z PO KL jest przyznawane wyłącznie na tworzenie nowych placówek oraz na przedsięwzięcia, które przyczynią się do wzrostu liczby miejsc w przedszkolach w danej gminie. Ograniczeniem zmniejszającym trafność wsparcia z PO KL wobec potrzeb występujących w województwie opolskim jest także reguła, zgodnie z którą tworzenie nowych przedszkoli może być finansowane wyłącznie w gminach cechujących się najniższym, w skali regionu,

wskaźnikiem upowszechnienia edukacji przedszkolnej. Zainteresowanie pozyskiwaniem środków z PO KL na tworzenie przedszkoli w gminach spełniających ten warunek było dotychczas niewielkie.

Przewidywane trendy demograficzne sugerują, że w związku z dalszym spadkiem liczby młodzieży w wieku ponadgimnazjalnym, zapotrzebowanie na dodatkowe zajęcia finansowane w ramach PO KL będzie nieco mniejsze, niż w obecnym okresie programowania. W związku z tym jest to drugi, po tworzeniu miejsc w przedszkolach, obszar, w przypadku którego dopuszczalne wydaje się zmniejszenie funduszy – ale w ograniczony stopniu, co najwyżej proporcjonalnie do spadku liczby młodzieży.

W przypadku pozostałych rodzajów przedsięwzięć finansowanie powinno pozostać na dotychczasowym poziomie. Podsumowanie przedstawionych propozycji, dotyczących skali finansowania rozwoju edukacji w nadchodzącym okresie programowania, zawiera poniższa tabela.

Tabela 1: Proponowana skala finansowania poszczególnych przedsięwzięć w perspektywie finansowej 2014-2020, w porównaniu ze środkami wykorzystanymi w obecnym okresie programowania

W poszczególnych polach umieszczono nazwę programu oraz Działania lub Poddziałania, w ramach którego dany rodzaj przedsięwzięć jest prowadzony w obecnym okresie programowania.

poziom edukacji	rodzaj projektu				
	zwiększanie liczby miejsc	dodatkowe zajęcia (w przedszkolach również wydłużenie czasu funkcjonowania)	stypendia	współpraca z pracodawcami w zakresie praktycznej nauki zawodu	wzmacnianie infrastruktury (wyposażanie oraz prace remontowe i budowlane)
przedszkola	Poddziałanie 9.1.1 PO KL	Poddziałanie 9.1.1 PO KL			Poddziałanie 5.1.2 RPO WO 2007-2013
szkoły podstawowe		Poddziałanie 9.1.2 PO KL			Poddziałanie 5.1.2 RPO WO 2007-2013
gimnazja		Poddziałanie 9.1.2 PO KL	Poddziałanie 9.1.3 PO KL		Poddziałanie 5.1.2 RPO WO 2007-2013
licea		Poddziałanie 9.1.2 PO KL	Poddziałanie 9.1.3 PO KL		Poddziałanie 5.1.1 RPO WO 2007-2013
szkoły zawodowe		Działanie 9.2 PO KL	Poddziałanie 9.1.3 PO KL	Działanie 9.2 PO KL	Poddziałanie 5.1.1 RPO WO 2007-2013
LEGENDA:	znaczne zmniejszenie	niewielkie zmniejszenie	utrzymanie poziomu	niewielkie zwiększenie	znaczne zwiększenie

Źródło: Opracowanie własne

W sformułowanych zaleceniach (i powyższej tabeli) pominięto kwestię wprowadzania nowych narzędzi w zakresie nauczania, oceniania i zarządzania placówką oświatową, ponieważ były dotychczas wprowadzane w zbyt małym zakresie, żeby ocenić ich skuteczność. Nie uwzględniono także działań na rzecz doskonalenia kadr systemu oświaty, ponieważ przedsięwzięcia z tego zakresu nie były przedmiotem niniejszej ewaluacji. Inne badania wskazują jednak, że kompetencje pracowników szkół stanowią kluczowe uwarunkowanie jakości kształcenia.

Potrzeba poprawy jakości edukacji jest szczególnie nagląca w szkołach podstawowych, ponieważ na tym etapie kształcenia znaczna część uczniów nie zostaje przez szkołę wyposażona w wiedzę i umiejętności przewidziane w programie i potrzebne na kolejnym etapie kształcenia. Niezdolność części szkół do przekazania uczniom wiedzy przewidzianej w programach nauczania stawia w niekorzystnej sytuacji dzieci pochodzące z rodzin, które nie są w stanie pomóc im w nauce. Stanowi to argument za dalszym wspieraniem szkół w zakresie prowadzenia zajęć wyrównawczych.

Wyniki ewaluacji dotychczasowych przedsięwzięć edukacyjnych oraz diagnoza potrzeb w obszarze edukacji przemawiają za zrealizowaniem w okresie 2014-2020 sześciu postulatów, omówionych poniżej.

I. Trafniejsze kompensowanie deficytów ograniczających korzystanie z edukacji

Problem: Nierówność szans edukacyjnych jest spowodowana szeregiem uwarunkowań. Obecne kryteria udzielania wsparcia w ramach PO KL uwzględniają wyłącznie dwa z nich: zamieszkiwanie na wsi oraz płeć.

Zalecane działania:

- Zwiększanie szans na uzyskanie dofinansowania nie tylko przez szkoły i przedszkola zlokalizowane na wsi, ale także przez przedszkola i szkoły funkcjonujące na obszarach miejskich cechujących się szczególnie wysokim natężeniem problemów społecznych (na przykład obszarach objętych Lokalnymi Programami Rewitalizacji).
- Zastosowanie przy udzielaniu wsparcia szkołom ponadpodstawowym kryterium, które opierałoby się na wynikach sprawdzianu lub egzaminu zewnętrznego, uzyskanych przez uczniów na koniec etapu edukacji bezpośrednio poprzedzającego rozpoczęcie nauki w danej szkole. Szkoły, w których większa część uczniów zakończyła poprzedni etap edukacji z gorszymi wynikami, miałyby większe szanse na uzyskanie dofinansowania. Proponowane rozwiązanie ma na celu przynajmniej częściowe zrekompensowanie szkołom trudności, jakie wiążą się z przyjmowaniem słabszych uczniów.
- Wprowadzenie przy ocenie projektów edukacyjnych kryteriów uzależniających przyznanie wsparcia od oddziaływania projektu na sytuację uczniów defaworyzowanych ze względu na poziom kapitału kulturowego lub materialnego rodzin, z których pochodzą. Kryteria te pełniłyby rolę analogiczną wobec obowiązującego już „standardu minimum”, dotyczącego równości kobiet i mężczyzn.
- Podnoszenie kwalifikacji nauczycieli w zakresie pracy z uczniami pochodzącymi ze środowisk defaworyzowanych – szkolenia z tego zakresu byłyby analogicznie do szkoleń dotyczących problematyki płci kulturowej (*gender*).
- Realizacja projektów pilotażowych, służących wypracowaniu, a następnie upowszechnieniu, skutecznych rozwiązań w zakresie wspierania przez nauczycieli uczniów pochodzących ze środowisk defaworyzowanych.

II. Zwiększenie komplementarności różnego rodzaju działań na rzecz edukacji

Problem: Finansowanie różnego rodzaju przedsięwzięć na rzecz rozwoju edukacji jest rozdzielone pomiędzy programy. W ramach PO KL finansowane są przedsięwzięcia miękkie, a w ramach RPO WO 2007-2013 inwestycje infrastrukturalne. Z kolei w obrębie programów finansowanie jest podzielone ze względu na kolejne kryteria, do których należą: poziom edukacji, typ kształcenia (ogólne / zawodowe) oraz grupa osób, do których kierowane są dotowane przedsięwzięcia (dzieci i uczniowie / nauczyciele).

Zalecane działania:

- Wprowadzenie, w zasadach finansowania ze środków unijnych przedsięwzięć na rzecz rozwoju edukacji, rozwiązań sprzyjających łączeniu różnych działań (w szczególności: zajęć dla uczniów, doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz inwestycji w infrastrukturę placówki).
- Łączenie różnego rodzaju przedsięwzięć poprzez realizację projektów systemowych, w ramach których szkoły i placówki otrzymywałyby kompleksowe wsparcie.

- Zachęcanie projektodawców – poprzez ustalanie odpowiednich kryteriów udzielania wsparcia – do realizowania projektów, w ramach których współpracowałyby różne szkoły.

III. Uwrażliwienie szkolnictwa ponadgimnazjalnego na potrzeby przyszłych absolwentów oraz pracodawców

Problem: Struktura kierunków kształcenia ponadgimnazjalnego w województwie opolskim nie jest optymalna z perspektywy zapotrzebowania rynku pracy na absolwentów oraz szans podjęcia przez nich satysfakcjonującej pracy. Istotnymi czynnikami, które na to wpływają, są:

- uzależnienie oferty szkół od ich obecnego potencjału (wyposażenia oraz kwalifikacji kadr), powodujące inercyjne kontynuowanie kształcenia w dotychczasowych kierunkach;
- wysokie koszty kształcenia zawodowego (w porównaniu z kształceniem ogólnym) oraz zróżnicowanie kosztów kształcenia w różnych zawodach, co skłania samorządy do prowadzenia szkół, w których kształcenie jest tańsze;
- nieracjonalne wybory edukacyjne podejmowane przez część młodzieży oraz jej rodziców.

Zalecane działania:

- Wzmocnienie, przy wykorzystaniu funduszy unijnych, potencjału szkół (wyposażenia oraz kwalifikacji kadr) w zakresie potrzebnym do prowadzenia kształcenia w kierunkach zgodnych ze strategiami rozwoju regionu i poszczególnych powiatów oraz zapotrzebowaniem rynku pracy.
- Upowszechnianie wśród kandydatów do szkół oraz ich rodziców informacji na temat oferty poszczególnych szkół, jakości prowadzonego przez nie kształcenia oraz perspektyw zawodowych absolwentów – na przykład poprzez:
 - ✓ dalsze organizowanie targów edukacyjnych (takich jak Opolskie Regionalne Targi Edukacyjne i Rynku Pracy);
 - ✓ uruchomienie portalu internetowego, prezentującego: ofertę szkół ponadgimnazjalnych funkcjonujących w regionie oraz informacje na temat jakości prowadzonego przez nie kształcenia (wyniki egzaminów, edukacyjna wartość dodana) oraz losów absolwentów.
- Prowadzenie doradztwa edukacyjno-zawodowego dla uczniów, w szczególności dla gimnazjalistów.
- Udzielanie uczniom wsparcia w ponoszeniu kosztów (dojazdów, zakwaterowania i wyżywienia) wynikających z kształcenia się w szkołach bardziej oddalonych od miejsca zamieszkania.

IV. Zwiększenie koordynacji kształcenia zawodowego, przy wykorzystaniu funduszy unijnych

Problem: Szkolnictwo zawodowe w województwie opolskim nie jest w wystarczającym stopniu skoordynowane w skali regionu, czego przejawem jest nadmierna powtarzalność tych samych kierunków w różnych szkołach. Taka sytuacja sprzyja występowaniu niekorzystnych zjawisk, w szczególności:

- pojawianiu się i utrzymywaniu nadwyżki absolwentów w stosunku do zapotrzebowania na pracowników wykonujących poszczególne zawody;
- mniejszej efektywności wykorzystania środków przeznaczonych na podnoszenie jakości kształcenia w poszczególnych zawodach.

Zalecane działania:

Konsultacje służące kształtowaniu racjonalnej oferty szkolnictwa zawodowego w skali regionu, prowadzone w ramach Regionalnego Forum Kształcenia Zawodowego (które zostało powołane przez Samorząd Województwa Opolskiego), przy wsparciu niezależnego zespołu ekspertów. Efekt prac Forum powinna stanowić całościowa, cyklicznie aktualizowana koncepcja rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie. Opracowana koncepcja powinna być uwzględniana przy podejmowaniu decyzji dotyczących udzielania szkołom i placówkom prowadzącym kształcenie zawodowe wsparcia z funduszy unijnych.

Najprostszym w zastosowaniu rozwiązaniem, pozwalającym przełożyć koncepcję na kierunki finansowania szkolnictwa zawodowego, byłby projekt systemowy prowadzony przez samorząd województwa. Zastosowanie takiego rozwiązania wymaga zapewnienia faktycznego wpływu poszczególnych organów prowadzących na kształt przyjętej koncepcji.

V. Rozwój współpracy pomiędzy sektorem szkolnictwa zawodowego a pracodawcami

Problem: Intensywność współpracy pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami, w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu oraz opracowywania programów kształcenia, jest zbyt mała. Wynika to przede wszystkim z trudności z pozyskaniem do współpracy odpowiednich pracodawców, a w pewnym stopniu również z niewystarczającej motywacji części szkół do prowadzenia współpracy z pracodawcami w tym obszarze.

Zakres praktycznej nauki zawodu w części zakładów pracy jest niewystarczający do przyswojenia przez uczniów umiejętności potrzebnych do wykonywania zawodu, ponieważ działalność tych zakładów obejmuje wyłącznie część procesów związanych z danym zawodem i/lub jest prowadzona z wykorzystaniem ograniczonego zaplecza technologicznego.

Zalecane działania:

- Pilotażowe wdrożenie modelu współpracy pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe (opracowanego przez firmę PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego i przedstawionego również w niniejszym raporcie). Na podstawie wyników pilotażu powinna zostać powzięta i zrealizowana decyzja co do dalszego upowszechniania modelu (po wprowadzeniu ewentualnych korekt).
- Prowadzenie ponadlokalnych projektów w zakresie współpracy pomiędzy szkołami a pracodawcami z obszaru większego, niż powiat, a w razie potrzeby – również niż województwo. Takie rozwiązanie ułatwi pozyskanie odpowiednich pracodawców do organizacji praktycznej nauki zawodu oraz udziału w opracowywaniu programów kształcenia.
- Planowanie praktycznej nauki zawodu „sekwencyjnie” – to znaczy w taki sposób, żeby uczniowie przyswajali jak najszerszy zakres czynności wykonywanych w danym zawodzie, w razie potrzeby odbywając w tym celu staże lub praktyki w różnych zakładach pracy.
- Stosowanie zachęt do prowadzenia przedsięwzięć z zakresu wyposażania szkół w sprzęt do praktycznej nauki zawodu, w ramach których (przynajmniej niewielką) część kosztów pokrywaliby pracodawcy.

VI. Podniesienie kompetencji dyrektorów szkół – w zakresie zarządzania strategicznego oraz kompetencji kadry zarządzającej JST odpowiedzialnej za edukację – w zakresie kształtowania polityki oświatowej przy wykorzystaniu funduszy unijnych.

Problem: Funkcjonowanie szkół w niewystarczającym stopniu polega na realizowaniu przemysłanych celów, zgodnych z priorytetami polityki oświatowej. Znaczna część szkół nie ma wyznaczonych celów rozwojowych. Opracowane koncepcje rozwoju poszczególnych placówek nie są w wystarczającym

stopniu uzgadniane z innymi instytucjami (w tym z JST). Również w kwestii wykorzystania środków unijnych na rozwój oświaty komunikacja pomiędzy szkołami a JST, które są ich organami prowadzącymi, nie jest wystarczająca. Dyrektorom niejednokrotnie brakuje informacji dotyczących zasad udzielania wsparcia z funduszy unijnych.

Zalecane działania:

- Zorganizowanie cyklu warsztatów. Dla dyrektorów szkół – w zakresie strategicznego zarządzania placówką oświatową. Dla kadry zarządzającej JST odpowiedzialnej za edukację – w zakresie prowadzenia polityki oświatowej przy wykorzystaniu funduszy unijnych.
- Objęcie dyrektorów szkół bardziej intensywnymi działaniami informacyjnymi dotyczącymi funduszy unijnych na rozwój oświaty. Takie działania są istotne również w sytuacji, gdy potencjalnymi projektodawcami są JST, a nie szkoły, ponieważ zwiększają szanse inicjowania przez dyrektorów projektów zgodnych z potrzebami występującymi w szkołach, którymi zarządzają, oraz angażowanie się przez nich w opracowywanie koncepcji projektów.

Realizacja powyższych postulatów pozwoli na uzupełnienie przedsięwzięć, które już zostały zrealizowane oraz zwiększy skuteczności wsparcia finansowanego z funduszy unijnych i skalę jego długofalowych efektów. Szczegółowe zalecenia skierowane do instytucji odpowiedzialnych za realizowanie programów finansowanych z funduszy unijnych zawiera *Tabela wniosków i rekomendacji*, zamieszczona w ostatnim rozdziale niniejszego raportu.

Summary

Objective and range of research

The objective of the research was to evaluate the measures facilitating progress in education, co-financed from the European Union resources within the Opolskie voivodeship in the years 2007-2011. The assessment encompassed undertakings facilitating education in kindergartens, primary schools, lower secondary schools, upper-secondary schools as well as in education centers. The undertakings were run as part of the Human Capital Operational Programme (HC OP) and the Regional Operational Programme of the Opolskie Voivodeship for 2007-2013 (ROP OV 2007-2013). The research made it also possible to formulate recommendations as concerns supporting education within the Opolskie voivodeship in the following period, with the use of the EU resources which will be available in the years 2014-2020.

The objectives of both programmes encompassed broadening the accessibility and quality of education and, as the result, improvement of the educational level of the region's residents, as well as adjusting their skills and abilities to meet the demands of the job market. The most common form of undertakings co-financed from the Human Capital Operational Programme (HC OP) was conducting extra classes for children and youth. The activities subsidized from HC OP also encompassed creating more places for children in kindergartens, and implementing new methods of teaching and assessing students at schools, as well as innovative management techniques. Moreover, the resources of HC OP were also used to co-finance scholarships for specially gifted students of lower secondary schools and upper-secondary schools, and these were granted by the Office of the Marshal of the Opolskie Voivodeship. Within the Regional Operational Programme of the Opolskie Voivodeship for 2007-2013 money was invested in the educational infrastructure, i.e. in the equipment and premises to be used as schools and education centers (a few kindergartens also received subsidies from the resources provided within this programme).

Methodology, Ordering Party and Contractor

The evaluation was carried out using documents analysis, desk research, quality interview as well as surveys. The following took part in the research: parents of children who, either in kindergartens or primary schools, participated in classes co-financed from the EU resources; students of lower secondary schools and upper-secondary schools who participated in extra classes, trainings or internships run within this programme, directors of educational units, representatives of governing authorities, representatives of institutions responsible for the implementation of educational policy coordination and the EU programmes within the Opolskie voivodeship, as well as the labor market institutions employees and representatives of the employers environment. The total of 64 respondents took part in the quality interviews, and 2060 in the surveys. The research was carried out by Dyspersja research agency following the order of the Office of the Marshal of the Opolskie Voivodeship, within the period from May to November 2012.

Effects of educational enterprises financed from the EU resources

By the end of 2011 the level of most indicators showing the progress of both programmes was high. The adopted indicators refer to the number (or percentage) of people or institutions under the support. Hence, they reflect the scale of the realized activities rather than their results. That is why the basis of the evaluation of the achieved results is, first and foremost, information from and opinions presented by:

- directors of kindergartens, schools and education centers where the subsidized undertakings were carried out, as well as representatives of local government units (LGU) as their governing authorities,

- youth taking part in the carried out ventures,
- parents of children who took part in the realized projects.

Thanks to the ventures co-financed from the HC OP in the years 2007-2011 the number of children in kindergartens in the Opolskie voivodeship increased by about 2,8 thousand. By comparison: from 2007 till 2011 the number of children aged 3 to 5 in kindergartens rose in this region by the total of about 4,9 thousand. This means that between the year 2007 and 2011 the indicator of the commonness of kindergarten care increased from about two thirds (68%) to about four fifths (79%). Moreover, there has been a reduction in the differences as concerns the commonness of kindergarten care between urban, urban-rural and rural municipalities. Making kindergarten care more popular and common, especially in case of children coming from rural areas was one of the prime objectives of the undertakings carried out within the Human Capital Operational Programme.

The kindergarten children's parents highly estimated extra classes subsidized from the resources of HC OP. Classes of all types (including: motor, art and speech therapy activities) were evaluated as definitely beneficial by at least seven out of ten parents who sent their children to participate in those classes.

Equally positive opinions concerning the extra classes and activities were dominant among parents of primary school children. Over three quarters of the respondents representing this group evaluated the following as really advantageous: classes helping children overcome their difficulties in reading or writing, activities developing children's passions and speech therapy classes. Two thirds of the parents evaluated in this way posture improvement exercises, and over a half – classes helping children overcome difficulties in acquiring mathematical skills as well as meetings with a pedagogue or psychologist. While evaluating classes in school subjects, only one in fifty parents concluded that the classes did not enhance the knowledge of children who participated in those extra activities.

All the types of classes for lower secondary school students and secondary school students were evaluated as ("rather" or "definitely") helpful by at least three quarters of the students who participated in them. The most positive opinions concerned classes in science subjects as well as foreign language classes. The second group as concerns usefulness belonged to: sports classes, compensatory lessons, subject interest groups as well as cultural events or field trips. Under the influence of those extra classes over half of the lower secondary school students and secondary school students who participated in them took a deeper interest in at least one subject taught at school. From among the participants of those extra classes who on their completion took the lower secondary school final exam over one in four concluded that those classes substantially helped him or her achieve better results in this exam, and almost one in two said that the classes were rather helpful. Parallel answers were given by – respectively – two fifths and one fourth of students who having participated in those extra classes took their Matura exam (matriculation/general (upper) secondary school leaving exam).

Similar opinions concerning the usefulness of those extra classes were expressed by students of basic vocational schools (i.e. basic vocational schools and technical (upper) secondary schools). In their opinion the most beneficial classes were in vocational subjects and foreign languages, as well as driving license courses. Among the vocational and foreign language courses the most valued were those which ended in getting a certificate recognized by the employers. The only classes which were considered as ("rather" or "definitely") useful by less than three quarters of the participants were meetings with a pedagogue or psychologist. More than one in two participants took a deeper interest in a given subject (for the most part a vocational one) thanks to the extra classes. The extra classes contributed ("definitely" or "rather") to improved vocational exam results in case of three quarters of the participants who took such exams. The students of basic vocational schools evaluated equally positively the trainings and internships organized within HC OP. Acquiring very useful professional skills thanks to the trainings and internships was ("definitely" or "rather") confirmed by

over nine in ten students who participated in them. For over one fifth of the participants the training or internship became a ticket to subsequently getting a job at a company where the training or internship took place.

The beneficiaries of scholarships granted by the Office of the Marshal of the Opolskie Voivodeship with the aid of financial resources of HC OP were students representing different types of schools: junior high, secondary and vocational ones. The scholarship holders highly evaluated the usefulness and practicality of all of the subjects and services financed from their grants, especially access to the Internet and the computer equipment.

All types of investments in the educational infrastructure realized within the Regional Operational Programme of the Opolskie Voivodeship (ROP OV) 2007-2013 were considered as really beneficial (from the point of view of the functioning of a school) by a substantial majority of headmasters of schools where were implemented. Among head teachers of general education schools, the highest percentage of these ratings - almost four fifth - was achieved by ICT and multimedia equipment. At least two thirds of those surveyed decided that the following were especially useful: equipping a school with an appropriate Internet access, conducting a renovation of a school building or its selected rooms, carrying out thermo-modernization as well as providing equipment, teaching aids or computer programmes.

The directors of basic basic vocational schools most highly evaluated the teaching aids for introducing the theory of vocational subjects: they had a definitely beneficial influence on the functioning of three fifths of those schools where they were used. Second, with the percentage of most positive evaluations exceeding a half, came computer and multimedia equipment as well as computer programmes and educational materials to be displayed using the equipment, next came the equipment used in practical vocational training

The collected opinions prove the definitely positive effects of undertakings conducted within HC OP and ROP OV 2007-2013. Simultaneously, however, what has been established looks as follows:

- additional classes run within the extra project often do not continue after its completion; the same problem applies, though to a lesser degree, to new methods of teaching and evaluating students, as well as management;
- undertakings realized in schools within HC OP oftentimes did not constitute a comprehensive idea for their development;
- a fundamental barrier in the development of schools remain educational infrastructure deficits;
- infrastructure investments co-financed from the resources of ROP OV 2007-2013 were generally characterized by their high effectiveness, while their scale was undoubtedly too small to satisfy the needs of schools and educational centers;
- a real shortcoming of vocational education is still there being not enough coordination on a regional scale.

The above quoted results point to the fact that ventures co-financed from the financial resources of the EU brought really positive short-term effects. However, they did not make the potential of the educational sector strong enough. This objective will remain valid in the years 2014-2020.

Future ventures

A full spectrum of tools so far used to improve the accessibility and quality of education and to adjust it to the labor market demand should be implemented in the years 2014-2020. This spectrum, apart from the tools this research covers, also comprises professional development of the education sector employees, including teachers.

Planning to take advantage of the EU funds for the development of education in the years 2014-2020 will entail taking decisions as to the amount of resources destined to support various kinds of activities. What it takes is first of all increasing the pool of resources to be used for investments into the educational infrastructure (i.e. equipment and premises). In favor of this view are the following:

- high demand for funds to finance those types of ventures declared by local government units representatives, directors of kindergartens and schools,
- directors commonly pointing to deficits as concerns educational infrastructure as an impediment towards the development of schools which they manage,
- high level of absorption of the financial resources available within ROP OV 2007-2013

Bigger financial resources are required in particular in case of schools and other educational units running vocational courses due to higher costs which such courses generate (compared with comprehensive education). At the same time there should be attempts made to implement solutions facilitating communes and poviats overcoming the greatest obstacle on the way towards applying to receive the EU resources for educational infrastructure investments which in case of ROP OV 2007-2013 turned out to be a lack of financial means as own contribution.

In the programming period to come more financial resources should be utilized for trainings and internships which basic vocational schools students will undergo at different workplaces. A limitation upon the scale of this type of ventures were mostly difficulties in schools finding appropriate employers to cooperate with as concerns teaching a given profession in a practical way; insufficient motivation of some of the schools to become involved in that kind of cooperation may also be to blame.

Sums of money bigger than what used to be the case should be invested in scholarship support, granted to students in an unfavorable material situation. Here are some arguments in favor of this view:

- opinions of school directors who claim that there will be greater and greater demand for granting students material support, and the available scholarships are not enough even to satisfy the current needs,
- the fact that the beneficiaries of the scholarships within the programme run by the Office of the Marshal of the Opolskie Voivodeship account for less than half of the students applying for a scholarship and meeting the criteria of being granted one,
- the risk of the deepening of economic slowdown and the acceleration of its consequences: unemployment and poverty.

It seems that potential "savings" could be fund in creating new places for children in kindergartens. Some of the arguments in favor of this view are as follows:

- widespread kindergarten education achieved, among others, thanks to the use of resources from HC OP,
- relatively low usage of resources which could have been absorbed to support kindergartens as concerns, among others, increasing the number of places in these institutions,
- the perspective of introducing, starting the year 2014, obligatory school education for six-year-olds (which will result in a "migration" of a significant number of children from kindergartens to schools).

The needs as relates to creating new places in kindergartens should continue being satisfied, however, most probably, the scale of these needs will be smaller. The potentially saved money should not, however, be removed from the sector of institutional care over small children, but

invested in prolonging the opening hours of kindergartens and the development of care over small children under the age of three.

The demand for places in kindergartens is satisfied to a much bigger degree than the needs concerning organizing additional activities or prolonging free of charge kindergarten daycare. Because of this it would seem justified to change the current regulations according to which financial resources from HC OP are exclusively granted to create new institutions and to pursue new ventures which will contribute to increasing places in kindergartens within a given commune. An impediment decreasing the aptness of support from HC OP towards the needs of the Opolskie voivodeship is also a rule following which creating new kindergartens may only be financed in communes characterized by the lowest, on a regional scale, indicator of popularization of kindergarten education. The level of interest in obtaining grants from HC OP to create kindergartens in communes meeting this requirement has so far been slight.

The predicted demographic trends suggest that due to a continued decrease in the number of (upper) secondary school youth the demand for additional classes subsidized within HO OP will be slightly lower than in the current period of programming. Because of the above, this is the second area, right after creating places in kindergartens, in whose case it seems acceptable to decrease the funds – however, to a limited degree, maximally proportionately to the decrease in the number of youth.

In case of the remaining types of ventures the financing should continue on the same level. The table below presents the summary of the proposed solutions concerning the scale of financing the development of education in the forthcoming programming period.

Table 2: The proposed scale of financing particular ventures within the 2014-2020 financial perspective, compared to the resources used in the current programming period

The particular fields contain the name of the programme as well as a Measure or Sub-measure within which a given type of venture is conducted in the current programming period.

Level of education	Type of project				
	Increasing the number of places	Additional classes (in kindergartens also prolonging opening hours)	Scholarships	Cooperation with employers as concerns teaching practical vocational skills	Infrastructure development (equipment as well as renovation and construction work)
Kindergartens	Sub-measure 9.1.1 HC OP	Sub-measure 9.1.1 HC OP			Sub-measure 5.1.2 ROP OV 2007-2013
Primary schools		Sub-measure 9.1.2 HC OP			Sub-measure 5.1.2 ROP OV 2007-2013
Lower secondary schools		Sub-measure 9.1.2 HC OP	Sub-measure 9.1.3 HC OP		Sub-measure 5.1.2 ROP OV 2007-2013
General (upper) secondary schools		Sub-measure 9.1.2 HC OP	Sub-measure 9.1.3 HC OP		Sub-measure 5.1.1 ROP OV 2007-2013
Basic vocational schools		Measure 9.2 HC OP	Sub-measure 9.1.3 HC OP	Measure 9.2 HC OP	Sub-measure 5.1.1 ROP OV 2007-2013
KEY:	Substantial decrease	Slight decrease	Maintaining the level	Slight increase	Substantial increase

Source: Own work

The formulated recommendations (and the above table) leave aside the question of implementing new tools as concerns teaching, evaluation and managing a given educational institution, because they have so far been introduced on too small a scale to make it possible to evaluate their effectiveness. Equally, there is no mention of measures in favor of the professional development of the education sector personnel because ventures within this field were not the subject matter of this evaluation. Other research, however, shows that the competences of school personnel are crucial for the quality of teaching.

The need to improve the quality of education is especially pressing in case of primary schools because it is at this level of education that a substantial number of students is not provided by school with the knowledge and skills envisaged in the programme and required during the next level of education. The inability of some of the schools to present the children with the knowledge envisaged in the syllabus puts at a disadvantage children from families unable to help them to learn. This is an argument for continuing to support schools as concerns running compensatory classes.

The evaluation results of the so far educational ventures as well as a needs diagnosis within the education sector speak in favor of realizing in the years 2014-2020 the six postulates, discussed below.

I. More accurate compensation of deficits limiting access to education

Problem: Unequal educational chances are caused by a number of determinants. The current criteria of granting financial support within HC OP take into consideration only two of them: residing in the countryside and gender.

Recommended measures:

- Increasing the chances for obtaining subsidies not only by schools and kindergartens located in the countryside, but also by kindergartens and schools operating within urban areas characterized by especially high ratio of social problems (e.g. within areas under Local Revitalization Programmes).
- When giving support to post-primary schools there should be used a criterion based on the results of an external test or exam obtained by the students on completing a level of education directly preceding commencing education at a given school. Schools with more students completing the previous level of education with worse results would stand better chances of receiving financial support. The proposed solution aims to at least partly compensate for the difficulties that schools have to face when admitting weaker students.
- Combining the evaluation of educational projects with the introduction of criteria making financial support conditional on the way the project influences the situation of students disfavored on account of their cultural capital or the material situation of their families. The criteria would perform a role analogous to the already binding “standard of the minimum” concerning the equality of men and women.
- Raising the competences of teachers as concerns working with students coming from disfavored environments – trainings within this area would be analogous to the trainings concerning the question of gender.
- The realization of pilot projects aimed at introducing and then popularizing efficient solutions as concerns teachers giving support to students coming from disfavored environments.

II. Increasing the complementarity of various types of activities promoting education

Problem: Financing various kinds of undertakings in favor of the development of education is divided between the programmes. HC OP resources are used to finance soft ventures, while within ROP OV 2007-2013 infrastructural investments are realized. Whereas within the programmes the financing is

divided according to other criteria among which there are: level of education, type of education (comprehensive/vocational) and a group of people for whom the subsidized ventures are destined (children and student / teachers).

Recommended measures:

- Introducing, within the regulations of granting financial support from the EU resources in favor of the development of education, solutions facilitating combining diverse activities (in particular: classes for students, classes in professional development for teachers as well as investments in the infrastructure of a given educational institution).
- Combining various types of ventures through the realization of system projects within which both schools and other educational institutions would be provided with comprehensive support.
- Encouraging the initiators of the projects – through establishing appropriate criteria for granting financial support - to realize the projects within which various schools would cooperate.

III. Sensitizing the secondary school system to the needs of prospective graduates and employers

Problem: The structure of subjects taught within the upper-secondary schools sector in the Opolskie voivodeship is not optimal from the point of view of the labor market demand for graduates and the chances they stand to get a rewarding job. The really vital factors which influence the above are the following:

- making a given school's offer dependent on its current potential (equipment and qualifications of the personnel), causing an inert continuation of providing education in hitherto prevailing faculties;
- high costs generated by providing vocational education (compared to comprehensive education) and diversifying the costs of providing education in different professions, which conduces local authorities to run schools in whose case teaching is less expensive;
- non-rational educational choices made by part of the youth and their parents.

Recommended measures:

- Reinforcing, thanks to the use of the EU funds, the potential of schools (equipment and personnel qualifications) to a degree required to run courses in subjects/faculties corresponding with the development strategies of the Opolskie Voivodeship and particular poviats as well as the labor market demand.
- Making offers of particular schools, the quality of the education they provide and employment prospects for the graduates more popular among candidates to enroll in schools and their parents by means of:
 - ✓ continued organization of educational fairs (such as the Regional Educational and Labor Market Fairs of Opole);
 - ✓ starting the functioning of an Internet portal presenting: the offer of upper-secondary schools operating in the region as well as information concerning the quality of the education they provide (test results, addend educational value) and information on how their graduates pursued their education or career.
- Providing education and career counseling for students, especially for lower secondary school students.

- Supporting students in covering costs (commuting, accommodation and board) resulting from the fact of learning at schools located substantially far from their places of residence.

IV. Increasing the coordination of vocational education with the use of the EU funds

Problem: The education provided within the Opolskie voivodeship is not sufficiently coordinated with on a regional scale, whose effect is excessive repetitiveness of the same majors/faculties in different schools. Such a situation is conducive to the occurrence of unfavorable phenomena, in particular:

- there being a maintaining surplus of students compared to the demand for professionals performing particular jobs;
- lower efficiency of using financial resources for improving the quality of education in particular jobs.

Recommended measures:

Consultations aimed at shaping a rational offer of vocational education on a regional scale, in the Regional Forum for Vocational Education (which was initiated by the Opolskie Voivodeship Self-Government) with the support of an independent team of experts. The effect of the work done by the Forum should be a comprehensive, cyclically updated concept of vocational education development in the voivodeship. The developed concept should be taken into consideration while taking decisions concerning granting financial support from the EU resources to schools and institutions running vocational courses.

The easiest solution to be readily used, making it possible to convert the concept into fields of financing vocational education, would be a system project controlled by the voivodeship's self government. Implementing such a solution requires providing real influence on the part of particular governing bodies upon the shape of the accepted concept.

V. Development of cooperation between the sector of vocational school system and employers

Problem: There is not enough intensity of cooperation between schools and institutions running vocational courses and the employers as concerns practical vocational training; there is also a deficiency in developing educational programmes. This is first of all due to the difficulties in finding appropriate employers to cooperate with, and to a certain degree this is because of insufficient motivation of some of the schools to enter such cooperation with employers in this area.

The scope of practical vocational training in case of some of the workplaces is not enough to absorb by the students skills required to do particular jobs because the activity of those workplaces only encompasses some of the processes connected with a given profession and/or is conducted with the use of limited technological infrastructure.

Recommended measures:

- Pilot implementation of a cooperation model between schools and institutions running vocational courses (developed by PSBD Company following the order of the Office of the Marshal of the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship and presented in this report). Based on the results of the pilot implementation there should be a decision made and realized concerning further popularization of the model (after potential corrections have been introduced).
- Running supralocal projects as concerns cooperation between schools and employers from an area bigger than a powiat, and if needed – also bigger than a voivodeship. Such a solution will make it easier to find appropriate employers to provide practical teaching of vocational skills and to participate in developing the teaching syllabuses.

- "Sequential" planning of practical teaching of vocational skills – that is done in such a way as to make it possible for students to learn a scope of activities performed within a given profession to a degree as big as possible, if needed undergoing internships or trainings in various workplaces.
- Using incentives to conduct ventures within equipping schools with aids to run practical vocational classes in whose case the costs would partly (at least to a minimal degree) be covered by employers.

VI. Improving the competences of school directors – as concerns strategic management and the competences of local self government managerial staff responsible for education – as concerns shaping the educational policy with the use of the EU funds

Problem: The way that schools function is not sufficiently based on realizing well-considered objectives, compatible with the priorities of educational policy. A considerable number of schools do not have any fixed objectives for development. The elaborated concepts of development of particular institutions are not sufficiently agreed upon with other institutions (including self-government units). The same problem of insufficient communication between schools and self-government units also concerns the question of absorbing the EU resources for the development of the system of education. School directors oftentimes lack information related to the conditions on which financial support from the EU resources is granted.

Recommended measures:

- Organizing a series of workshops. For school directors – workshops on strategic management over an educational institution. For the management staff of self-government units responsible for education – workshops concerning running educational policy with the use of the EU funds.
- Ensuring that school directors are kept informed about the EU funds for the development of education. Such measures are important also in when the potential project initiators are self-government units, not schools, because it improves the chances of school directors putting forward initiatives compatible with real needs of the schools which they manage, it also improves their involvement in developing concepts of the projects.

The realization of the above mentioned claims will make it possible to complement ventures which has already been implemented and it will improve the efficiency of the EU resources financial support as well as the scale of its long-term effects. Detailed recommendations for institutions responsible for realizing programmes financed from the EU financial resources have been included in the *Table of conclusions and recommendations* to be found in the last chapter of this report.

Spis treści

Resume	3
Streszczenie	4
Summary	13
1 Koncepcja badania.....	23
1.1 Zakres i cele	23
1.2 Metodologia	24
1.3 Ograniczenia procesu badawczego	27
2 Wyniki badania	28
2.1 Edukacja przedszkolna.....	28
2.1.1 Wprowadzenie	28
2.1.2 Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE	29
2.1.3 Upowszechnienie i dostępność edukacji przedszkolnej.....	38
2.1.4 Efekty przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE.....	45
2.1.5 Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami.....	57
2.1.6 Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020	58
2.1.7 Podsumowanie rozdziału	64
2.2 Kształcenie ogólne.....	68
2.2.1 Wprowadzenie	68
2.2.2 Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE	69
2.2.3 Osiągnięcie celów rozwojowych szkół	93
2.2.4 Efekty przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE.....	104
2.2.5 Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami.....	133
2.2.6 Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020	144
2.2.7 Podsumowanie rozdziału	164
2.3 Kształcenie zawodowe	172
2.3.1 Wprowadzenie	172
2.3.2 Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE	175
2.3.3 Osiągnięcie celów rozwojowych szkół	189
2.3.4 Efekty zrealizowanych przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE	195
2.3.5 Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami.....	219
2.3.6 Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020	230
2.3.7 Podsumowanie rozdziału	268
2.4 Stypendyści.....	276
2.4.1 Dostępne stypendia.....	276
2.4.2 Wiedza o stypendiach i korzystanie ze stypendiów	281
2.4.3 Korzystanie ze stypendium UMWO i jego ocena	283
2.4.4 Podsumowanie rozdziału	292
2.5 Działania na rzecz edukacji w latach 2014-2020	294
2.6 Tabela wniosków i rekomendacji	311
Spis tabel	331
Spis wykresów	342
Spis map	347
Spis ramek	348
Spis schematów.....	348

1 Koncepcja badania

1.1 Zakres i cele

Badanie obejmowało wsparcie udzielane w województwie opolskim w latach 2007-2011 przedszkolom¹, szkołom (podstawowym, gimnazjom i ponadgimnazjalnym – prowadzącym kształcenie ogólne oraz zawodowe) i centrach kształcenia oraz uczęszczającym do nich dzieciom i młodzieży, w ramach wskazanych w poniższej tabeli Działań i Poddziałań PO KL oraz RPO WO 2007-2013.

Tabela: 3 Programy, Działania i Poddziałania objęte ewaluacją w zakresie projektów edukacyjnych

PO KL (komponent regionalny)
Poddziałanie 9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej
Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych
Poddziałanie 9.1.3 Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych
Działanie 9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego
RPO WO 2007-2013
Działanie 2.1 Infrastruktura dla wykorzystania narzędzi ICT
Działanie 2.2 Moduły informacyjne, platformy e-usług i bazy danych
Działanie 4.3 Ochrona powietrza, odnawialne źródła energii
Poddziałanie 5.1.1 Wsparcie regionalnej infrastruktury edukacyjnej
Poddziałanie 5.1.2 Wsparcie lokalnej infrastruktury edukacyjnej
Działanie 5.3 Rozwój kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego

Źródło: Opis przedmiotu zamówienia na przeprowadzenie badania

Głównym celem badania była kompleksowa ewaluacja projektów edukacyjnych realizowanych w województwie opolskim w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 na rzecz edukacji przedszkolnej oraz kształcenia ogólnego i zawodowego - pod kątem oceny trafności, komplementarności, efektywności, użyteczności, skuteczności i oddziaływania projektów na rozwój edukacji regionalnej. Dodatkowo celem ewaluacji była prognoza potrzeb edukacyjnych województwa opolskiego w kontekście nowego okresu programowania na lata 2014-2020².

Szczegółowymi celami badania były:

- 1) Ocena użyteczności i skuteczności projektów edukacyjnych podejmowanych na rzecz edukacji przedszkolnej, pod kątem wyrównania szans i zapewnienia wysokiej jakości usług oraz poprawy jej infrastruktury edukacyjnej w województwie opolskim.
- 2) Ocena użyteczności i skuteczności projektów edukacyjnych podejmowanych na rzecz kształcenia ogólnego, pod kątem podjętych działań, uzyskanych rezultatów oraz oddziaływania tych projektów na wzrost jakości i dostępności edukacji oraz poprawę jej infrastruktury edukacyjnej w województwie opolskim.
- 3) Ocena użyteczności i skuteczności programów stypendialnych dla szczególnie uzdolnionych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w województwie opolskim.

¹ „Przedszkola” oznaczają w niniejszym badaniu wszelkiego rodzaju placówki prowadzące wychowanie przedszkolne, działające w województwie opolskim (przedszkola, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych oraz punkty przedszkolne).

² *Opis przedmiotu zamówienia na przeprowadzenie badania Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim.*

- 4) Ocena użyteczności i skuteczności projektów edukacyjnych podejmowanych na rzecz szkolnictwa zawodowego pod kątem wzmocnienia atrakcyjności i podniesienia jakości oferty oraz poprawy infrastruktury edukacyjnej w województwie opolskim.
- 5) Prognoza potrzeb edukacyjnych województwa opolskiego na lata 2014-2020 zgodnie z potrzebami lokalnego i regionalnego rynku pracy, kontekstu społecznego, politycznego, finansowego, a także uwarunkowań kulturowych i demograficznych województwa opolskiego.

Do poszczególnych celów przyporządkowano 54 zagadnienia (każde złożone z od jednego do czterech pytań). Zagadnienia te zostały umieszczone w ramach bezpośrednio przed fragmentami raportu, które się do nich odnoszą. Pełną listę pytań ewaluacyjnych zawiera Aneks do niniejszego raportu.

1.2 Metodologia

Badanie przeprowadzono przy zastosowaniu analizy dokumentów i danych zastanych, metod jakościowych oraz ilościowych. Część wyników analizy dokumentów i danych zastanych została wykorzystana do sporządzenia narzędzi badawczych³.

1) Analiza dokumentów i danych zastanych objęta:

- a) wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych (340 podpisanych umów) oraz ostatecznych wniosków o płatność (258 wniosków projektów zakończonych pod względem rzeczowym);

Tabela 4: Projekty uwzględnione w analizie danych zastanych

Programy, Działania i Poddziałania	Podpisane umowy	Zakończone pod względem rzeczowym
PO KL (komponent regionalny)		
9.1.1 Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej	82	64
9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych	157	115
9.1.3 Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych	4	3
9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego	48	35
W sumie w ramach komponentu regionalnego PO KL	291	217
RPO WO 2007-2013		
2.1 Infrastruktura dla wykorzystania narzędzi ICT	1	0
2.2 Moduły informacyjne, platformy e-usług i bazy danych	1	0
4.3 Ochrona powietrza, odnawialne źródła energii	15	10
5.1.1 Wsparcie regionalnej infrastruktury edukacyjnej	8	8
5.1.2 Wsparcie lokalnej infrastruktury edukacyjnej	23	22
5.3 Rozwój kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego	1	1
W sumie w ramach RPO WO 2007-2013	49	41
W sumie w ramach PO KL (komponent regionalny) oraz RPO WO 2007-2013	340	258

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Opisu Przedmiotu Zamówienia oraz dokumentacji udostępnionej przez UMWO

- b) dokumentację stypendialną dotyczącą „Programu pomocy stypendialnej województwa opolskiego dla uczniów szczególnie uzdolnionych szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych”, zrealizowanego w roku szkolnym 2010/2011 (w ramach Poddziałania 9.1.3 PO KL);
- c) strategiczne dokumenty wspólnotowe, krajowe i regionalne;

³ Na przykład na podstawie analizy sprawozdań złożonych przez uczestników programu stypendialnego zindywidualizowano przebieg ankiety w taki sposób, że każdy respondent był proszony o ocenę przydatności tych rodzajów wydatków, które pokrył ze stypendium.

- d) dokumentację wewnętrzną związaną z wdrażaniem projektów edukacyjnych w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 w województwie opolskim;
- e) raporty z badań związanych z zakresem prowadzonej ewaluacji.

2) **Badania jakościowe (wywiady grupowe) objęty:**

- a) koordynatorów wojewódzkich w zakresie systemu oświaty (4 respondentów);
- b) przedstawicieli organów prowadzących szkoły (8 respondentów);
- c) przedstawicieli WUP i PUP-ów oraz Komendy Wojewódzkiej OHP (8 respondentów);
- d) przedstawicieli przedszkoli (8 respondentów);
- e) przedstawicieli szkół na poziomie kształcenia ogólnego (6 respondentów);
- f) przedstawicieli szkół na poziomie kształcenia zawodowego (9 respondentów);
- g) przedstawicieli organizacji pracodawców, przedsiębiorców i partnerów społeczno-gospodarczych (4 respondentów);
- h) kadre zarządzającą / kierowniczą PO KL i RPO WO 2007-2013 odpowiedzialną za realizację projektów edukacyjnych (7 respondentów);
- i) członków zespołu zadaniowego ds. edukacji (10 respondentów).

3) **Badania ilościowe** przeprowadzono z grupami wymienionymi w poniższej tabeli.

Tabela 5: Respondenci uczestniczący w badaniach ankietowych

Grupa respondentów	Metoda	Wielkość populacji ⁴	Wielkość próby ⁵		% realizacji próby
			planowana	zrealizowana	
przedstawiciele ⁶ gmin, powiatów i województwa	CAWI	83	83	74	89,4%
przedstawiciele przedszkoli	CAWI	458	270	248	91,8 %
przedstawiciele szkół podstawowych	CAWI	404	270	261	96,6%
przedstawiciele gimnazjów	CAWI	184	172	149	86,6%
przedstawiciele liceów ogólnokształcących	CAWI	50	55	46	83,6%
przedstawiciele zasadniczych szkół zawodowych	CAWI	49	47	40	85,1%
przedstawiciele techników	CAWI	48	50	41	82%
przedstawiciele CKU / CKP	CAWI	5	5	5	100%
odbiorcy programów stypendialnych realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.3 PO KL	CATI	527	56	52	92,8%
uczniowie gimnazjów i liceów, którzy uczestniczyli w dodatkowych zajęciach prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL	CATI	58 491	300	307	102,3%
uczniowie szkół prowadzących kształcenie zawodowe, którzy zakończyli udział w stażach i praktykach w ramach działania 9.2 PO KL	CATI	875	267	214	80,2%
rodzice dzieci, które uczestniczyły w przedszkolach w dodatkowych zajęciach prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL	PAPI / audytoryjna	-	300	311 ⁷	103,6%
rodzice dzieci, które uczestniczyły w szkołach podstawowych w dodatkowych zajęciach prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL	PAPI / audytoryjna	-	300	312	104%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Opisu przedmiotu zamówienia oraz danych z przeprowadzonych analiz i badań

⁴ Wielkość populacji poszczególnych grup respondentów różni się od podanej w *Opisie przedmiotu zamówienia*. Wynika to z umieszczenia w bazie przedszkoli i szkół Kuratorium Oświaty w Opolu, niektórych placówek więcej niż jednokrotnie. Przed realizacją badań ankietowych Wykonawca wykluczył powtarzające się placówki i zaktualizował informację o liczebności poszczególnych operatów (tj. spisów, z których dobierano placówki do badania).

⁵ Zgodnie z *Opisem przedmiotu zamówienia* Zamawiający wymagał realizacji ankiet na poziomie min. 80% zwrotności w stosunku do proponowanej liczebności respondentów.

⁶ „Przedstawicielami” były osoby należące do kadry zarządzającej i/lub kierowniczej poszczególnych instytucji. Każda instytucja była reprezentowana przez jednego respondenta.

⁷ W badaniu brało udział jedno z rodziców dziecka.

Przedstawiciele przedszkoli i szkół byli dobierani do udziału w badaniu z bazy placówek edukacyjnych, prowadzonej przez Kuratorium Oświaty w Opolu. Operat, z którego zostali wylosowani uczniowie, został opracowany na podstawie danych z PEFS. Dobór prób rodziców przedszkolaków oraz rodziców uczniów szkół podstawowych był dwustopniowy: w pierwszym kroku wybrano placówki (jako kryteria doboru uwzględniono podregion oraz typ gminy), a następnie ankieterzy dobierali w placówkach rodziców. Każdorazowo badano wylosowanych lub wszystkich dostępnych rodziców, dzięki czemu uniknięto zakrzywienia wyników, jakie mogłoby nastąpić w wyniku pozostawienia decyzji o doborze respondentów ankieterom lub dyrektorom placówek, w porozumieniu z którymi badanie było prowadzone.

Próby badawcze obejmujące uczniów i rodziców były warstwowane ze względu na podregion i typ gminy. Próby uczniów warstwowano również ze względu na płeć, a próbę uczniów szkół prowadzących kształcenie ogólne także ze względu na szczebel kształcenia. W celu zwiększenia reprezentatywności wyników, wymienione próby były warstwowane nieproporcjonalnie. Wyniki badań przeprowadzonych na próbach warstwowanych nieproporcjonalnie⁸, a także badań przeprowadzonych z przedstawicielami przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów przeważono w celu odzwierciedlenia struktury populacji pod względem kryteriów zastosowanych do warstwowania.

Spełniony został wymóg osiągnięcia co najmniej osiemdziesięcioprocentowego poziomu realizacji prób badawczych. Przyczyny niewzięcia udziału w badaniu przez część potencjalnych respondentów różniły się w zależności od grupy, do której należeli. Kontakt z częścią osób, które uczestniczyły w badanych przedsięwzięciach jako uczniowie, okazał się niemożliwy ze względu na ich wyjazd z kraju. W przypadku dyrektorów placówek edukacyjnych i przedstawicieli ich organów prowadzących niewypełnienie ankiety (złożonej z ponad stu pytań) spowodowane było brakiem czasu lub dłuższą nieobecnością w pracy.

Prezentacja wyników w raporcie

- Tabele i wykresy przedstawiają procentowe rozkłady odpowiedzi. Zostały również opatrzone informacją o liczbie respondentów (oznaczonej symbolem „N”), którzy odpowiadali na poszczególne pytania.
- Sumowanie się w przypadku części pytań wartości procentowych do 99% lub do 101% jest naturalną konsekwencją zaokrągleń wyników do pełnych wartości (bez miejsc „po przecinku”).
- Suma odsetków przekracza 101% w przypadku pytań, na które poszczególni respondenci mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi.
- W przypadku badań, których wyniki ważono, bez znajomości wartości wag nie jest możliwe poprawne ustalenie ilu respondentów udzieliło poszczególnych odpowiedzi.
- Wyniki badań ankietowych zostały przedstawione w podziałach ze względu na typ szkoły i kryteria terytorialne (w praktyce: typ gminy), jeżeli po zastosowaniu danego kryterium podziału każda z wyodrębnionych podgrup liczyła co najmniej 30 respondentów.

⁸ Oprócz badania na próbie rodziców uczniów szkół podstawowych, w przypadku których nie były dostępne dane na temat struktury populacji.

1.3 Ograniczenia procesu badawczego

Podczas realizacji badania wystąpił poważny problem z realizacją zakładanej próby w badaniu CAWI z dyrektorami szkół. Trudności te wynikały z:

- 1) nieodbierania przez część dyrektorów korespondencji elektronicznej (odnośniki do formularzy CAWI były przesyłane taką drogą);
- 2) nieprawidłowości adresów poczty elektronicznej, figurujących w wykazie placówek edukacyjnych, prowadzonym przez Kuratorium Oświaty w Opolu;
- 3) blokowania wysyłanych pocztą elektroniczną zaproszeń do udziału w badaniu przez jeden z komercyjnych portali, prowadzący konta pocztowe części placówek (były automatycznie kwalifikowane jako wiadomości niechciane przez odbiorcę);
- 4) obszerności ankiet (wynikającej z rozległego zakresu tematycznego badania);
- 5) wymogu wypełniania ankiety oddzielnie dla każdej szkoły – również w przypadku, gdy kilka szkół tworzyło zespół.

Problemy zostały przezwyciężone dzięki szeregowi działań podjętych przez Dyspersję (Wykonawcę badania) we współpracy z UMWO (Zamawiającym) i przy dodatkowym wsparciu Kuratorium Oświaty w Opolu oraz organów prowadzących szkoły:

- 1) wielokrotnych kontaktów telefonicznych pracowników Dyspersji ze szkołami, w celu przekonania dyrektorów do udziału w badaniu lub ustalenia prawidłowego adresu (odsetek szkół, które wypełniły ankietę bez kontaktu telefonicznego nie przekraczał 10% ostatecznie zrealizowanej próby);
- 2) wystosowania przez Marszałka Województwa prośby do organów prowadzących szkoły o ich zachęcenie do udziału w badaniu;
- 3) przyłączenia się przez część organów prowadzących do prośby o udział w badaniu, kierowanej przez Dyspersję do dyrektorów szkół;
- 4) wydłużenia czasu realizacji badania (aneksowaniu umowy);
- 5) rozdania zaproszeń do udziału w badaniu, w wersji papierowej, podczas spotkań Kuratora Oświaty z dyrektorami szkół z województwa opolskiego.

Ostatecznie próba została zrealizowana zgodnie z założeniami i wymaganiami Zamawiającego.

Nie jest możliwe przedstawienie potrzeb poszczególnych gmin ponieważ informacje o nich zostały uzyskane w toku badania, które było anonimowe.

2 Wyniki badania

2.1 Edukacja przedszkolna

2.1.1 Wprowadzenie

Wychowanie przedszkolne jest prowadzone w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych oraz w „innych formach wychowania przedszkolnego”, którymi są punkty przedszkolne oraz zespoły wychowania przedszkolnego. Przedszkola publiczne zapewniają bezpłatne nauczanie, wychowanie i opiekę przez co najmniej 5 godzin, natomiast punkty i zespoły przez co najmniej 3 godziny dziennie. Ewentualny dłuższy dzienny czas pracy przedszkola, punktu lub zespołu zależy od decyzji organu prowadzącego⁹. W odróżnieniu od przedszkoli i punktów przedszkolnych, zespoły wychowania przedszkolnego działają przez mniej niż 5 dni w tygodniu.

Według danych ze statystyki publicznej 2011 roku w województwie opolskim działało 348 przedszkoli, 104 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych oraz 5 punktów przedszkolnych (nie funkcjonowały natomiast zespoły wychowania przedszkolnego)¹⁰. Około połowa spośród wszystkich 457 placówek prowadzących opiekę przedszkolną jest zlokalizowana w gminach miejsko-wiejskich, niespełna jedna trzecia w gminach wiejskich a w przybliżeniu dwukrotnie mniej – w gminach miejskich.

Tabela 6: Rozlokowanie przedszkoli, oddziałów przedszkolnych przy SP oraz punktów przedszkolnych w województwie opolskim, w zależności od typu gminy (%) [N=457]¹¹

typ gminy	% placówek			
	przedszkola [N=348]	oddziały przedszkolne przy SP [N=104]	punkty przedszkolne [N=5]	ogółem [N=457]
gminy miejskie	20	1	60	16
gminy miejsko-wiejskie	48	70	40	53
gminy wiejskie	32	29	0	31

Źródło: Obliczenia na podstawie danych BDL GUS

Wspieraniu edukacji przedszkolnej dedykowane było Poddziałanie 9.1.1 PO KL, zatytułowane „Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej”. Wsparcie w ramach tego Poddziałania było przeznaczone dla wszystkich rodzajów placówek prowadzących opiekę przedszkolną, z wyjątkiem funkcjonujących przy szkołach podstawowych oddziałów przedszkolnych obejmujących opieką wyłącznie dzieci sześciolatki. Ponadto niewielka grupa przedszkoli korzystała z Działania 2.1, Działania 2.2 oraz Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 – czyli Działania, w ramach których większość placówek objętych wsparciem stanowiły szkoły.

Badaniem ankietowym objęto próbę 248 ośrodków wychowania przedszkolnego, reprezentatywną dla całej populacji placówek prowadzących opiekę przedszkolną w województwie opolskim. W zrealizowanej próbie znalazło się 97 placówek, które co najmniej jednokrotnie korzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL oraz 10 placówek objętych wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013.

⁹ Źródło: Ustawa z dn. 7 września 1991 o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 31 sierpnia 2010 r. (Dz. U. z 2010 r. Nr 161, poz. 1080).

¹⁰ Źródło: BDL GUS – kategoria: Wychowanie przedszkolne, dane za rok 2011.

¹¹ Liczba placówek wychowania przedszkolnego według danych ze statystyki publicznej (457) różni się od liczby ustalonej na podstawie spisu prowadzonego przez Kuratorium Oświaty w Opolu (458), który został wykorzystany do obliczeń dotyczących udziału placówek objętych wsparciem wśród wszystkich funkcjonujących w regionie.

2.1.2 Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE

1A Jaka jest skala i zakres wykorzystywania funduszy europejskich w przedszkolach w województwie opolskim (w tym projektów edukacyjnych) w stosunku do przedszkoli funkcjonujących w regionie – w aspekcie terytorialnym (miasto-wieś) i organizacyjnym (forma prawna)?

1B Jakie działania na rzecz edukacji przedszkolnej w województwie opolskim były najczęściej, a które najrzadziej realizowane w stosunku do zapotrzebowania na te działania oraz dostępnych środków unijnych na ten cel i dlaczego?

Zdecydowanie najczęściej wykorzystywanym przez przedszkola źródłem wsparcia było Poddziałanie 9.1.1 PO KL, z którego w latach 2007-2011 skorzystały co najmniej jednokrotnie 163 przedszkola¹². Wartość wskaźnika *Liczba ośrodków wychowania przedszkolnego, które uzyskały wsparcie* jest wyższa (na koniec 2011 roku wynosiła 199), ponieważ przy jej obliczaniu jako „ośrodki” oprócz przedszkoli są uwzględniane także ich zamiejscowe filie¹³. Z RPO WO 2007-2013 skorzystało 11 przedszkoli. Dziewięć placówek zostało objętych projektami polegającymi na termomodernizacji budynków publicznych, prowadzonymi w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013. Dwa przedszkola korzystały z przedsięwzięć upowszechniających korzystanie z technologii teleinformatycznych, prowadzonych w ramach Działania 2.1 oraz Działania 2.2 RPO WO 2007-2013.

Spośród 163 przedszkoli objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, 156 było jednostkami organizacyjnymi gmin; stanowiły one 39% spośród przedszkoli z województwa opolskiego prowadzonych przez gminy. Organami prowadzącymi pozostałych przedszkoli, które skorzystały z tego Poddziałania, były: stowarzyszenia (5 przedszkoli – 17% spośród przedszkoli prowadzonych przez stowarzyszenia), powiat (1 przedszkole – 50% spośród przedszkoli prowadzonych przez powiaty) oraz przedsiębiorstwo osoby fizycznej (1 przedszkole – 100% spośród przedszkoli prowadzonych przez osoby fizyczne będące przedsiębiorcami). Ze wsparcia w ramach RPO WO 2007-2013 skorzystały wyłącznie przedszkola prowadzone przez gminy.

Tabela 7: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL oraz RPO WO 2007-2013, w zależności od typu gminy (liczba)

źródło wsparcia	liczba przedszkoli			
	gminy miejskie	gminy miejsko-wiejskie	gminy wiejskie	ogółem
Poddziałanie 9.1.1 PO KL	29	74	60	163
Działanie 2.1 RPO WO	0	2	0	2
Działanie 2.2 RPO WO	0	2	0	2
Działanie 4.3 RPO WO	0	5	4	9

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL i RPO WO 2007-2013

Przedszkola uczestniczące w projektach współfinansowanych z Poddziałania 9.1.1 PO KL stanowiły ponad jedną trzecią wszystkich (458) przedszkoli i punktów przedszkolnych działających w województwie opolskim. Poziom korzystania z pomocy udzielanej w ramach Poddziałania 9.1.1 różnił się w zależności od typu gminy w stosunkowo niewielkim stopniu: wsparciem zostało objętych około dwie piąte przedszkoli z gmin miejskich oraz wiejskich i niespełna jedna trzecia przedszkoli z gmin miejsko-wiejskich. Odsetek przedszkoli, które skorzystały ze wsparcia w ramach RPO WO 2007-2013, we wszystkich typach gmin był podobnie niewielki.

¹² Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL.

¹³ Źródło: Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, s. 13.

Tabela 8: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL oraz RPO WO 2007-2013 wśród wszystkich przedszkoli z województwa opolskiego, w zależności od typu gminy (%) [N=458]

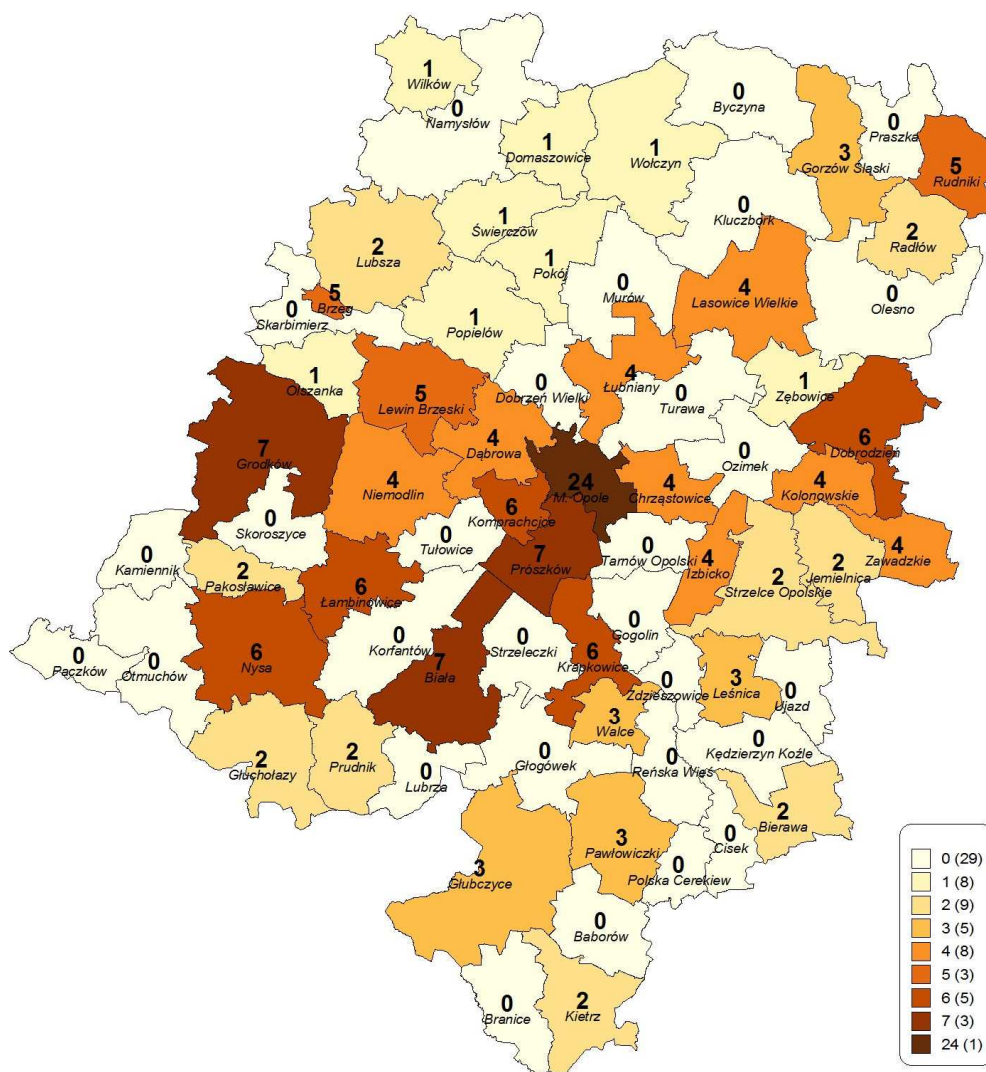
źródło wsparcia	% przedszkoli			
	gminy miejskie	gminy miejsko-wiejskie	gminy wiejskie	ogółem
Poddziałanie 9.1.1 PO KL	39	31	42	36
Działanie 2.1 RPO WO 2007-2013	0	0,8	0	0,4
Działanie 2.2 RPO WO 2007-2013	0	0,8	0	0,4
Działanie 4.3 RPO WO 2007-2013	0	2,1	2,8	2

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL i RPO WO 2007-2013 oraz Wykaz szkół i placówek województwa opolskiego - stan na dzień 30 września 2011 r.

Ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL korzystały przedszkola z około dwóch piątych gmin. Największe skupienie przedszkoli korzystających z Poddziałania 9.1.1 PO KL występowało w Opolu.

Mapa 1: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL w poszczególnych gminach (liczba) [N=163]

W legendzie w nawiasach umieszczono liczbę gmin cechujących się podaną przed nawiasem liczbą przedszkoli objętych projektami

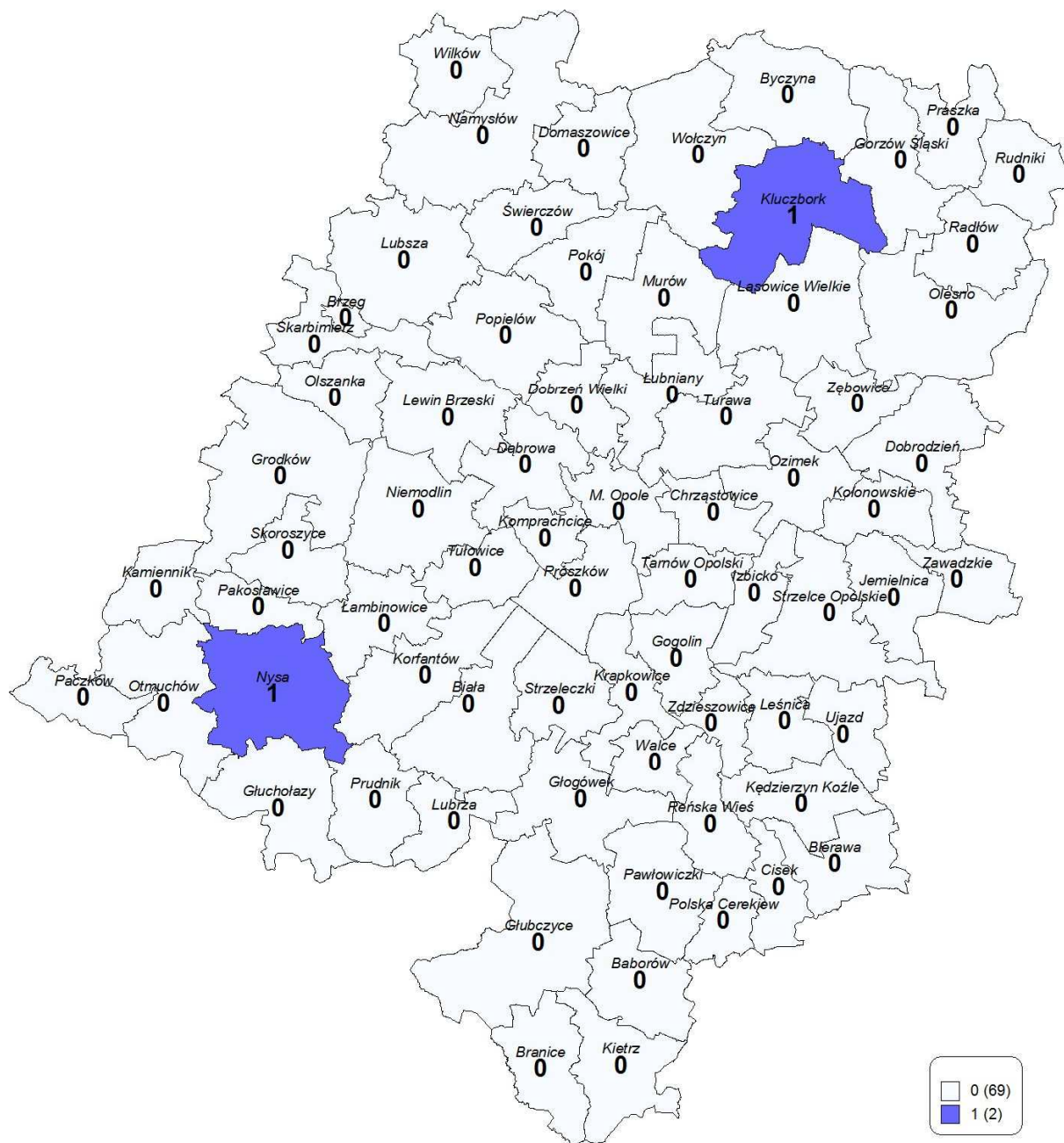

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL

W projektach prowadzonych w ramach Działania 2.1 oraz Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 uczestniczyły przedszkola z gmin Kluczbork i Nysa. Wsparcie finansowane z Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 uzyskały przedszkola z gmin: Namysłów, Pakoślawice, Prudnik, Wilków, Pokój i Byczyna.

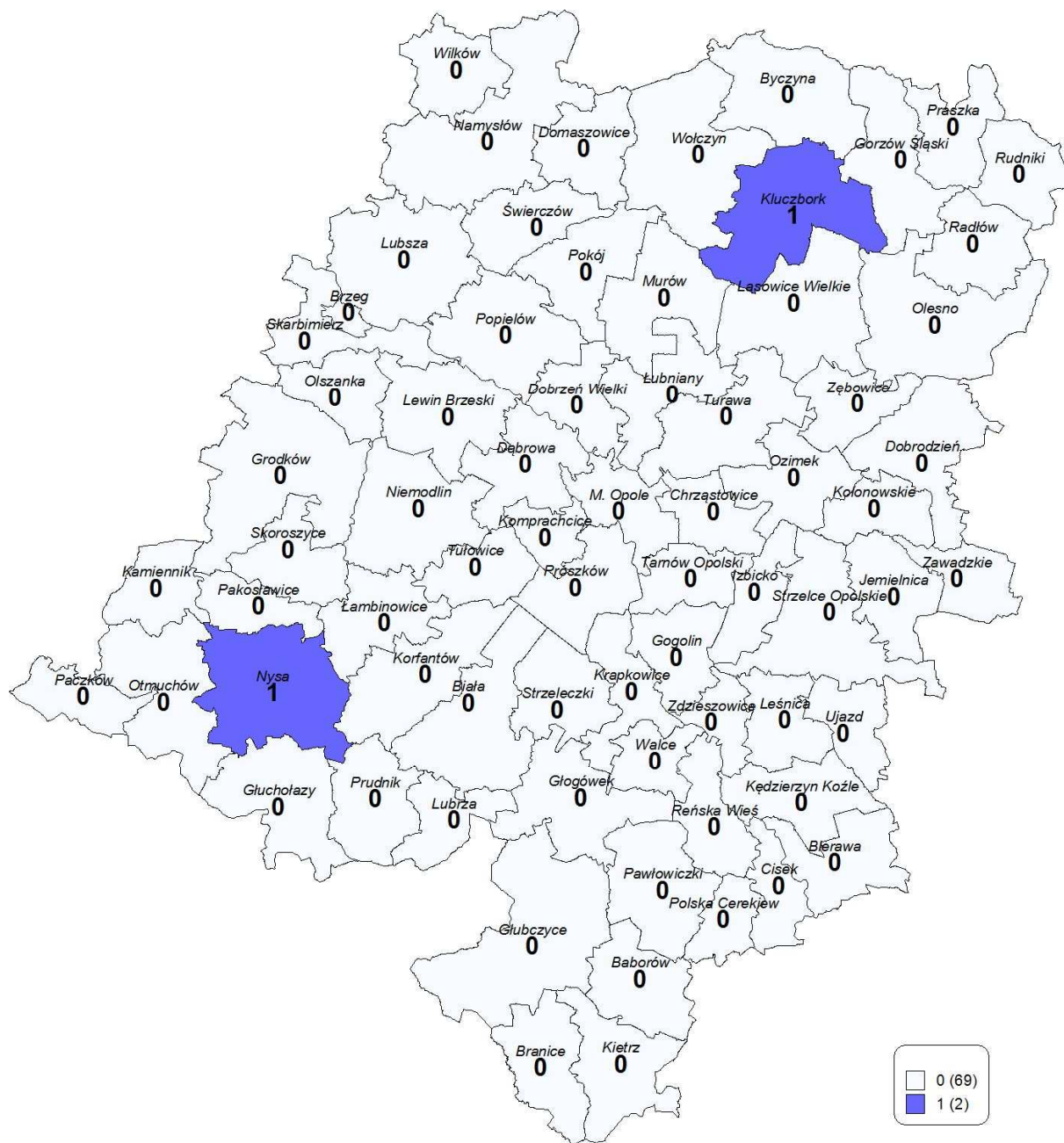
Mapa 2: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.1 RPO WO 2007-2013 (liczba) [N=2]

W legendzie w nawiasach umieszczono liczbę gmin cechujących się podaną przed nawiasem liczbą przedszkoli objętych projektami

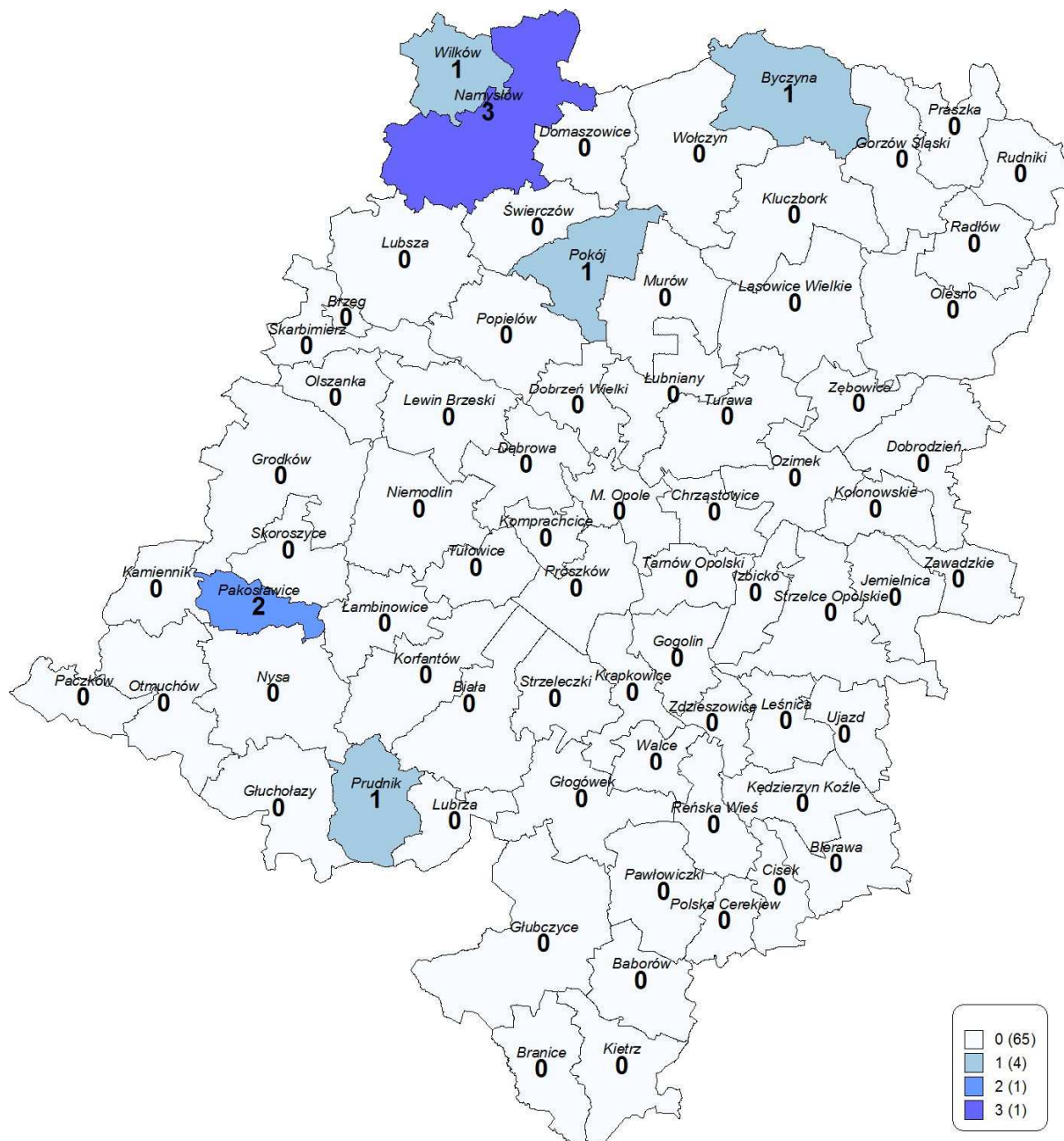
Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Mapa 3: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 (liczba) [N=2]
 W legendzie w nawiasach umieszczono liczbę gmin cechujących się podaną przed nawiasem liczbą przedszkoli objętych projektami

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Mapa 4: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 (liczba) [N=9]
 W legendzie w nawiasach umieszczono liczbę gmin cechujących się podaną przed nawiasem liczbą przedszkoli objętych projektami

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

W ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL przewidziano tworzenie przedszkoli (przy czym po aktualizacji zasad udzielania wsparcia, przeprowadzonej na podstawie przeglądu śródk okresowego PO KL, wsparcie na tworzenie nowych przedszkoli może obejmować wyłącznie „30% gmin z terenu województwa o najniższym w skali regionu stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej”¹⁴) oraz wspieranie przedszkoli już istniejących. Drugi typ projektów zdecydowanie dominował: 99%

¹⁴ Szczegółowy opis priorytetów PO KL – wersja z 1 stycznia 2012 r., s. 274, 281.

placówek objętych pomocą w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (czyli 161 placówek) korzystało ze wsparcia dla istniejących przedszkoli, a zaledwie 2% (czyli 3 przedszkola) zostało założonych przy wykorzystaniu środków z tego źródła¹⁵.

Tabela 9: Przedszkola, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć, wśród przedszkoli objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=163]

rodzaj przedsięwzięcia	% przedszkoli
tworzenie przedszkoli	2
wsparcie istniejących przedszkoli	99

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL

W przedszkolach przy wsparciu z Poddziałania 9.1.1 PO KL najczęściej organizowano dodatkowe zajęcia dla dzieci (w dziewięciu na dziesięć), kupowano związany z zajęciami sprzęt i pomoce dydaktyczne (w ponad ośmiu na dziesięć) oraz wydłużano czas przebywania dzieci w przedszkolu (w ponad siedmiu na dziesięć). W połowie przedszkoli zatrudniono dodatkowy personel, a w około jednej czwartej zorganizowano zajęcia dla rodziców lub zwiększono liczbę miejsc (przy czym zgodnie z SzOP PO KL projekty miały za zadanie zwiększać łączną liczbę miejsc w przedszkolach podlegających pod jeden organ prowadzący i umiejscowionych na terenie danej gminy)¹⁶.

Wykres 1: Rodzaje przedsięwzięć zrealizowanych w przedszkolach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=97]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli korzystających ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

Porównanie potrzeb dostrzeganych przez dyrektorów poszczególnych placówek w latach 2007-2011 z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL pozwala stwierdzić, że sytuacja, w której otrzymane wsparcie było zgodne z potrzebami przedszkola, dotyczyła najczęściej zakupu wyposażenia oraz dodatkowych zajęć dla dzieci. W obu obszarach przeszło siedem na dziesięć spośród przedszkoli objętych projektami w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL potrzebowało wsparcia i otrzymało je w ramach projektu. Na trzecim miejscu znalazło się pod tym względem wydłużenie czasu opieki przedszkolnej, potrzebne i zarazem sfinansowane w ponad połowie przedszkoli objętych wsparciem.

Z kolei potrzebne, ale nie sfinansowane w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, było stosunkowo najczęściej (w około jednej czwartej przedszkoli objętych projektami) zwiększenie liczby miejsc w przedszkolu oraz zorganizowanie zajęć dla rodziców. Ponieważ od beneficjentów wymagano zwiększania liczby miejsc w przedszkolach, stosunkowo duży odsetek przedszkoli objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, które nie zaspokoiły potrzeb w tym zakresie, może się wydawać zaskakujący. Prawdopodobnego wyjaśnienia dostarczają informacje uzyskane podczas wywiadów jakościowych: w sytuacjach, gdy zwiększenie liczby miejsc wiązałoby się dla organu prowadzącego ze znacznymi kosztami (zwłaszcza związanymi z zapewnieniem większego lokalu), rezygnowano z takich przedsięwzięć.

¹⁵ Odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ jedno z przedszkoli założonych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL korzystało następnie ze wsparcia dostępnego w ramach tego Poddziałania dla już istniejących przedszkoli.

¹⁶ Szczegółowy opis priorytetów PO KL, s. 281.

Z perspektywy trafności wsparcia niesatysfakcjonująca jest sytuacja, gdy jest ono wykorzystywane do realizowania przedsięwzięć, które nie wpisują się w potrzeby instytucji objętych pomocą. Wśród przedszkoli objętych projektami realizowanymi w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL takie przypadki dotyczyły najczęściej zatrudniania dodatkowego personelu (w jednej czwartej placówek) oraz prowadzenia dodatkowych zajęć dla dzieci i wydłużania czasu opieki (w obu przypadkach w około jednej piątej).

Tabela 10: Finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL w kontekście potrzeb przedszkoli, w których były realizowane (%) [N=97]

odpowiedź	% respondentów			
	potrzebne i sfinansowane	niepotrzebne i sfinansowane	potrzebne i nie sfinansowane	niepotrzebne i nie sfinansowane
zwiększenie liczby miejsc w przedszkolu	21	6	27	46
wydłużenie czasu, przez który dzieci mogły przebywać w przedszkolu	55	18	8	19
zajęcia dla dzieci	71	19	4	6
zajęcia dla rodziców	17	10	24	49
zatrudnienie dodatkowego personelu	24	24	10	42
zakup sprzętu / pomocy dydaktycznych / mebli	77	7	16	1

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli korzystających ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

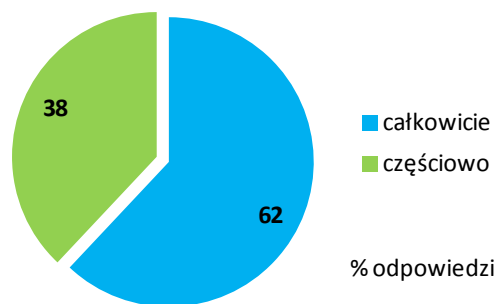
Na koniec 2011 roku wartość podpisanych umów stanowiła około 39%, a wydatki kwalifikowane 26% alokacji przewidzianej na realizację Poddziałania 9.1.1 PO KL w latach 2007-2013. Zarazem wartość wskaźnika „Liczba ośrodków wychowania przedszkolnego, które uzyskały wsparcie” osiągnęła 121% zakładanej wartości docelowej¹⁷. Poziom wykorzystania środków jest zatem stosunkowo niski, natomiast liczba przedszkoli, które z nich skorzystały – znaczna. Oznacza to, że budżety przeznaczane na realizację projektów w poszczególnych przedszkolach były (średnio) niższe, niż zakładano. Może się to wiązać z bardzo niewielkim udziałem wśród zrealizowanych projektów przedsięwzięć polegających na tworzeniu przedszkoli (bardziej kosztownych od przedsięwzięć polegających na rozszerzaniu oferty przedszkoli, które już funkcjonują).

Wartość wskaźnika rezultatu „Odsetek dzieci w wieku 3 – 5 lat uczestniczących w różnych formach edukacji przedszkolnej w ramach Priorytetu na obszarach wiejskich w stosunku do ogólnej liczby dzieci w tej grupie” osiągnięta do końca 2011 roku była w przybliżeniu dwuipółkrotnie wyższa, niż założona wartość docelowa do osiągnięcia do roku 2013 (odpowiednio: 49% i 20%).

Z badania z przedstawicielami JST wynika, że ponad trzy piąte spośród JST, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, uzyskało środki umożliwiające pełne zaspokojenie potrzeb w zakresie objętym wsparciem; pozostałym ponad dwóm piątym otrzymane środki pozwoliły na częściowe zaspokojenie potrzeb prowadzonych przedszkoli.

¹⁷ Źródło: Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 za rok 2011, s. 13.

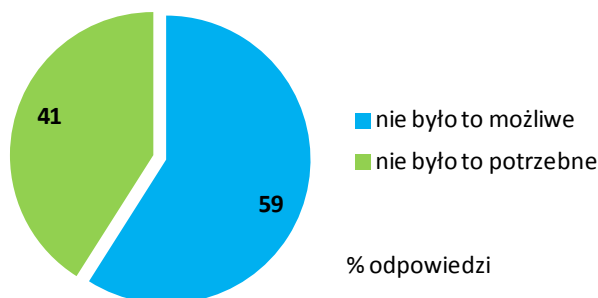
Wykres 2: Poziom zaspokojenia potrzeb w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=39]

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST prowadzących przedszkola, które korzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

Z kolei przedstawiciele trzech piątych spośród JST, które nie korzystały z Poddziałania 9.1.1 PO KL pomimo, że prowadzą przedszkola lub regularnie finansują takie placówki, stwierdzili, że uzyskanie dotacji nie było możliwe, natomiast pozostali – że nie było potrzebne.

Wykres 3: Przyczyna niekorzystania ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=22]

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST prowadzących przedszkola, które nie korzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

Według informacji przekazanych przez dyrektorów przedszkoli w dwóch piątych placówek, które nie korzystały z finansowania dostępnego w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, przyczyną był brak wkładu własnego, w co czwartej niepowodzenie w aplikowaniu a w co piątej brak wiedzy na temat rodzajów przedsięwzięć, na realizację których można było uzyskać wsparcie. Biorąc pod uwagę, że w przypadku Poddziałania 9.1.1 PO KL wkład własny mógł być wnoszony również w formie niefinansowej (lecz na przykład w formie udostępniania pomieszczeń lub pracy wykonywanej przez wolontariuszy), można przypuszczać, że w części przypadków wskazywanie tej bariery wynikało z niezajomości zasad udzielania wsparcia. Listę przyczyn niekorzystania ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL wskazanych przez przedstawiciela więcej niż co dziesiątej placówki zamykają: decyzja organu prowadzącego oraz brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w przedszkolu.

W odpowiedziach dyrektorów przedszkoli brak potrzeb w zakresie objętym wsparciem udzielanym w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL jako przyczyna nierealizowania projektu występował sporadycznie. Fakt, że taka opinia wśród dyrektorów przedszkoli była rzadsza, niż wśród przedstawicieli JST, może wskazywać na niewystarczającą znajomość potrzeb poszczególnych przedszkoli wśród części organów prowadzących.

Wykres 4: Przyczyny nierealizowania projektów w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=151]

odpowiedź	% respondentów
brak środków na wkład własny	39
złożony wniosek nie uzyskał dofinansowania	24
brak wiedzy na co można było uzyskać dofinansowanie	21
decyzja organu prowadzącego przedszkole	16
brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w przedszkolu	16
niespełnianie warunków ubiegania się o dofinansowanie	10
brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w organie prowadzącym	7
przewidywane trudności w spełnieniu wymagań dotyczących efektów projektu	7
brak potrzeb w zakresie objętym dofinansowaniem z Poddziałania 9.1.1 PO KL	3
prace w ramach projektu utrudniałyby codzienne funkcjonowanie przedszkola	3
brak osób do prowadzenia dodatkowych zajęć z dziećmi	3
problemy z realizacją wcześniejszych projektów tego rodzaju	0
nie wiem	12
inne	6

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, które nie korzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

Przedszkola objęte Działaniem 2.1 RPO WO 2007-2013 oraz 2.2 RPO WO 2007-2013 uzyskały wsparcie w ramach projektów realizowanych przez WODIP, w których ich organy prowadzące były partnerami. Projekt realizowany w ramach Działania 2.1¹⁸ obejmował uruchamianie punktów dostępu do Internetu oraz zakup sprzętu teleinformatycznego, a projekt realizowany w ramach Działania 2.2¹⁹ udostępnianie usług teleinformatycznych, zakup sprzętu teleinformatycznego oraz szkolenia w zakresie wykorzystywania technologii informatyczno-komunikacyjnych.

Wszystkich dziewięć przedszkoli, które uzyskały wsparcie w ramach Działania 4.3 RPO WO, zostało objętych projektami, w ramach których prowadzono „Zakup instalacji (urządzeń) i roboty budowlane mające na celu ograniczenie energochłonności, ograniczenie emisji pyłów i gazów (w tym „niskiej emisji”) w obiektach publicznych”. Trzy z nich uczestniczyły ponadto w projektach zawierających przedsięwzięcia „w zakresie instalacji służących do wytwarzania, przetwarzania, magazynowania oraz przesyłu energii ze źródeł odnawialnych”.

Tabela 11: Przedszkola, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć, wśród przedszkoli objętych wsparciem w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 (%) [N=9]

rodzaj przedsięwzięcia	% przedszkoli
przedsięwzięcia w zakresie instalacji służących do wytwarzania, przetwarzania, magazynowania oraz przesyłu energii ze źródeł odnawialnych	33
zakup instalacji (urządzeń) i roboty budowlane mające na celu ograniczenie energochłonności, ograniczenie emisji pyłów i gazów (w tym „niskiej emisji”) w obiektach publicznych	100

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Według dyrektorów przedszkoli dwiema najczęstszymi przyczynami niekorzystania przez ich placówki z RPO WO 2007-2013 był brak środków na wkład własny oraz brak wiedzy na co można uzyskać dofinansowanie – każda z tych przyczyn została wskazana przez ponad jedną trzecią respondentów.

¹⁸ Spośród rodzajów projektów przewidzianych do realizacji w ramach Działania 2.1 projekt obejmował rodzaje projektów oznaczone numerami 1, 3 i 5 (porównaj: *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO 2007-2013*).

¹⁹ Projekt obejmował wszystkie trzy rodzaje projektów przewidzianych do realizacji w ramach Działania 2.2 (porównaj: *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WO 2007-2013*).

Ponad jedna piąta wskazała jako powód decyzję organu prowadzącego, a niewiele mniejszy odsetek – brak wśród pracowników przedszkola osób, które mogłyby uczestniczyć w prowadzeniu i rozliczaniu projektu. Podobnie jak w przypadku Poddziałania 9.1.1 PO KL, zdaniem dyrektorów przedszkoli również niekorzystanie z RPO WO 2007-2013 bardzo rzadko wynikało z braku potrzeb.

Większość przyczyn niekorzystania ze wsparcia w ramach RPO WO 2007-2013 występowała podobnie często w różnego rodzaju gminach. Natomiast jedna z dwóch głównych barier, brak środków na wkład własny, blokowała uzyskanie środków prawie dwukrotnie częściej w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich, niż w miejskich (odpowiednio: 39%, 38% i 20%).

Tabela 12: Przyczyny nierealizowania projektów w ramach RPO WO 2007-2013, w zależności od typu gminy (%) [N=238]

Odpowiedzi przedstawicieli kadry zarządzającej przedszkoli, które nie korzystały ze wsparcia w ramach RPO WO 2007-2013

odpowiedź	% respondentów			
	gminy miejskie [N=55]	gminy miejsko-wiejskie [N=120]	gminy wiejskie [N=63]	ogółem [N=238]
brak potrzeb w zakresie objętym wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013	11	3	4	5
złożony wniosek nie uzyskał dofinansowania	0	8	6	6
brak wiedzy na co można było uzyskać dofinansowanie	28	36	38	35
decyzja organu prowadzącego przedszkole	24	20	23	22
brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w przedszkolu	17	16	17	17
brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w organie prowadzącym	0	8	9	7
prace w ramach projektu utrudniałyby codzienne funkcjonowanie przedszkola	0	2	4	2
problemy z realizacją wcześniejszych projektów tego rodzaju	2	0	0	0
przewidywane trudności w spełnieniu wymagań dotyczących efektów projektu	9	5	6	6
brak środków na wkład własny projektodawcy	20	38	39	35
niespełnianie warunków ubiegania się o dofinansowanie	8	5	6	6
inne przyczyny (np. realizacja innego projektu)	3	3	3	3
trudno powiedzieć	12	6	6	7

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, które nie korzystały ze wsparcia w ramach RPO WO 2007-2013

2.1.3 Upowszechnienie i dostępność edukacji przedszkolnej

1C Jaki jest odsetek dzieci w wieku 3-5 lat na terenach wiejskich²⁰, które nie korzystają z edukacji przedszkolnej i jaka jest tego przyczyna (według opinii dyrektorów przedszkoli)?

1D Jaki jest poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej oraz jakie były tendencje zmian w jej upowszechnieniu (od roku 2008²¹ do roku 2011) (...) ²²?

1E Czy i jakiego typu bariery w dostępie do edukacji przedszkolnej występują w województwie opolskim? Jakie działania niwelują te bariery?

²⁰ Zakres pytania badawczego został rozszerzony poprzez odniesienie go do całego województwa, tj. również do obszarów miejskich.

²¹ Ponieważ badanie dotyczyło okresu od stycznia 2007 do grudnia 2011 roku, również odpowiedź na to pytanie rozszerzono na okres od 2007 roku.

²² Odpowiedź na pozostałą część pytania badawczego 1D („Czy dofinansowanie otrzymane w ramach projektów 9.1.1 PO KL miało wpływ na rozpropagowanie edukacji przedszkolnej? W jakim stopniu ten wpływ jest widoczny?") została zawarta w rozdziale 2.1.4 „Efekty przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”.

Przyjmujemy, że miarę „upowszechnienia” edukacji przedszkolnej stanowi odsetek dzieci w wieku przedszkolnym, które z niej korzystają²³. „Dostępność” edukacji przedszkolnej rozumiemy natomiast szerzej. Na najbardziej podstawowym poziomie oznacza możliwość zapisania dziecka do publicznego przedszkola w gminie, w której mieszka. Kolejnymi aspektami dostępności edukacji przedszkolnej są: możliwość umieszczenia dziecka w preferowanej placówce, możliwość posyłania go do przedszkola na odpowiednią liczbę godzin oraz zapewnienia udziału we wszystkich potrzebnych zajęciach.

W 2011 roku w województwie opolskim edukacją przedszkolną nie była objęta jedna piąta dzieci w wieku od 3 do 5 lat (tj. 5 784 spośród 27 407 dzieci w tym wieku). Na terenach wiejskich²⁴ z takiej opieki nie korzystała jedna trzecia dzieci, natomiast na obszarach miejskich²⁵ co dziesiąte dziecko. Sytuacja w regionie była pod tym względem znacznie lepsza, niż w całym kraju; pod względem poziomu upowszechnienia edukacji przedszkolnej dzieci w wieku od 3 do 5 lat województwo opolskie wyprzedzało pozostałych 15 regionów.

Tabela 13: Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat nieobjętych edukacją przedszkolną w województwie opolskim oraz w całej Polsce w 2011 roku (%)

	Województwo Opolskie	Polska
ogółem	21	31
tereny miejskie	10	16
tereny wiejskie	34	51

Źródło: BDL GUS

Od roku 2007 do 2010 odsetek dzieci w wieku od 3 do 5 lat objętych w województwie opolskim opieką przedszkolną systematycznie rósł, z 68% do 80% w 2010; w 2011 roku nastąpił nieznaczny spadek – do 79%. Pomiędzy rokiem 2007 a 2011 odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną w gminach miejskich podniósł się o 7 punktów procentowych, w miejsko-wiejskich o 13 a w wiejskich o 10. Tym samym różnice w powszechności opieki przedszkolnej, występujące pomiędzy różnego typu gminami, zostały zredukowane i wynoszą obecnie: pomiędzy gminami miejskimi a miejsko-wiejskimi 7 punktów procentowych a pomiędzy gminami miejskimi a wiejskimi 10 punktów. Wydaje się prawdopodobne, że przyczyniło się do tego Poddziałanie 9.1.1 PO KL, którego zakładanym efektem było między innymi upowszechnienie opieki przedszkolnej nad dziećmi z obszarów wiejskich²⁶.

Tabela 14: Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych edukacją przedszkolną w województwie opolskim w latach 2007-2011 (%)

	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.
ogółem	68	73	77	80	79
gminy miejskie	78	81	84	87	85
gminy miejsko-wiejskie	65	71	75	79	78
gminy wiejskie	65	69	74	77	75

Źródło: Obliczenia na podstawie danych z BDL GUS

Postępom pod względem upowszechniania opieki przedszkolnej nie towarzyszył wzrost liczby placówek. Zarówno w roku 2007, jak i w roku 2011 w regionie działało w sumie 457 przedszkoli, oddziałów przedszkolnych oraz punktów przedszkolnych (nie funkcjonowały natomiast zespoły wychowania przedszkolnego). Zmieniła się tylko, bardzo nieznacznie, proporcja pomiędzy poszczególnymi rodzajami placówek: liczba przedszkoli zwiększyła się z 341 do 348, a liczba punktów przedszkolnych z 0 do 5, natomiast liczba oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych spadła o 12.

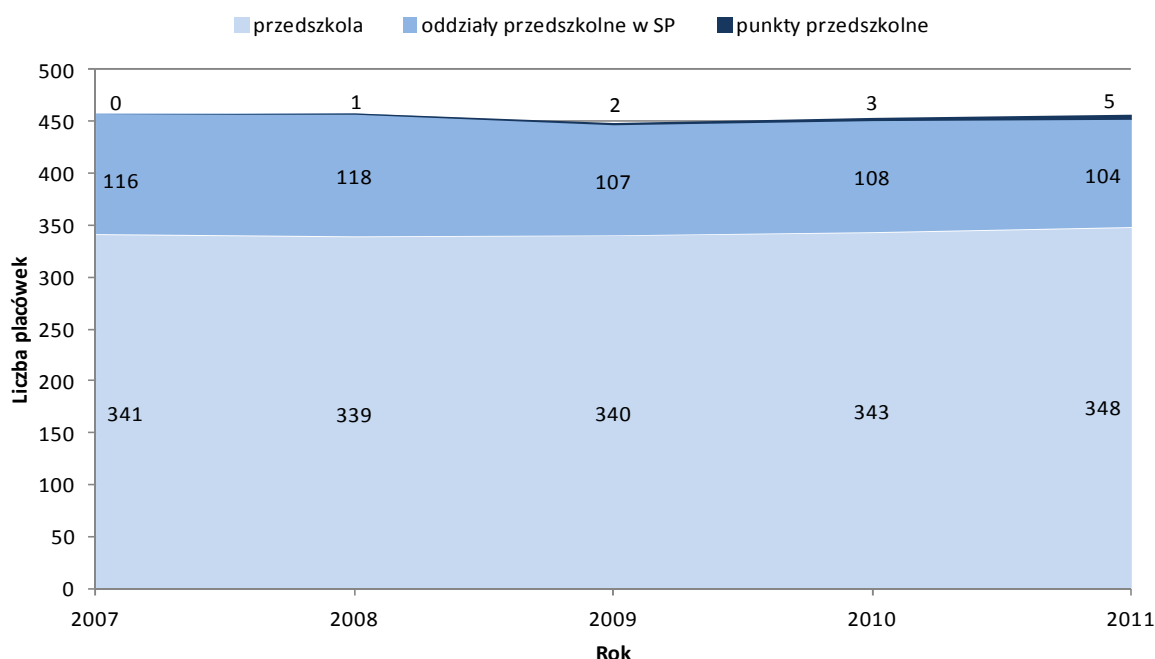
²³ Porównaj: *Szczegółowy opis priorytetów PO KL*, s. 281.

²⁴ Tj. w gminach wiejskich oraz w wiejskiej części obszaru gmin miejsko-wiejskich.

²⁵ Tj. w gminach miejskich oraz w miejskiej części obszaru gmin miejsko-wiejskich.

²⁶ Porównaj: *Szczegółowy opis priorytetów PO KL*, s. 276.

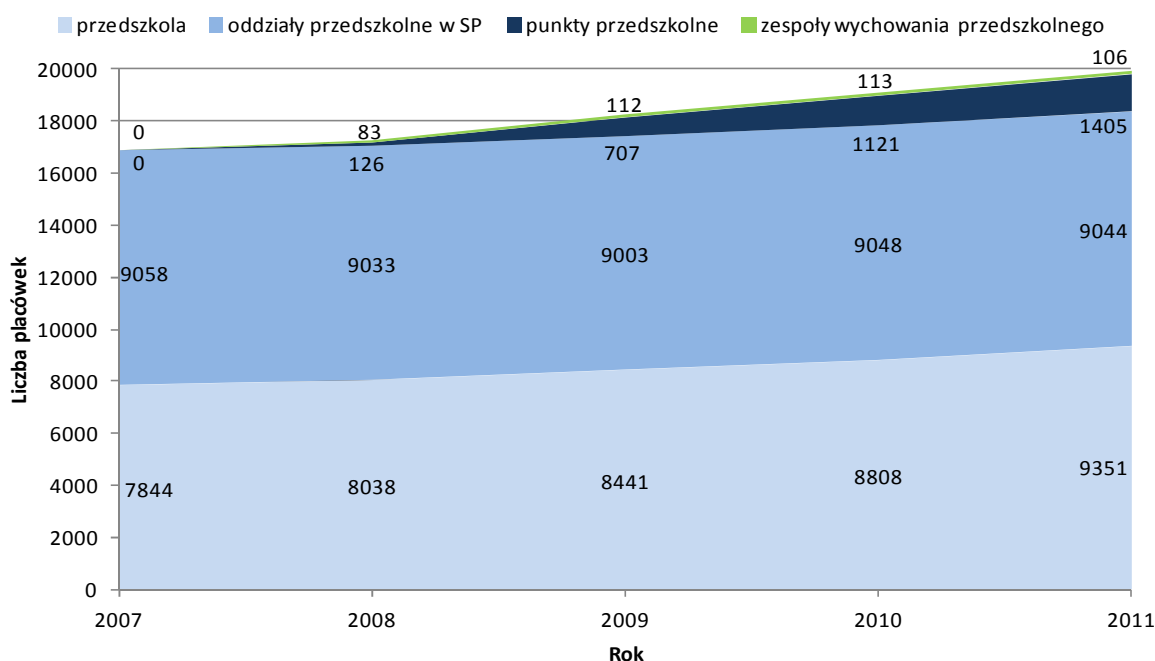
Wykres 5: Liczba przedszkoli, oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych oraz punktów przedszkolnych w województwie opolskim w latach 2007-2011 (liczba)

Źródło: BDL GUS

Podczas gdy w województwie opolskim liczba placówek sprawujących opiekę przedszkolną pozostawała niemal niezmienną, w skali całego kraju następował jej dynamiczny wzrost. Łączna liczba przedszkoli, oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, punktów przedszkolnych oraz zespołów wychowania przedszkolnego w Polsce od 2007 do 2011 roku wzrosła o 18% (z 16 902 do 19 906), przy czym najbardziej dynamiczny wzrost odnotowano w przypadku punktów przedszkolnych: wzrost liczby punktów wychowania przedszkolnego (z 0 do 1405) odpowiada za blisko połowę wzrostu łącznej liczby placówek w kraju.

Wykres 6: Liczba przedszkoli, oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, punktów przedszkolnych oraz zespołów wychowania przedszkolnego w Polsce w latach 2007-2011 (liczba)

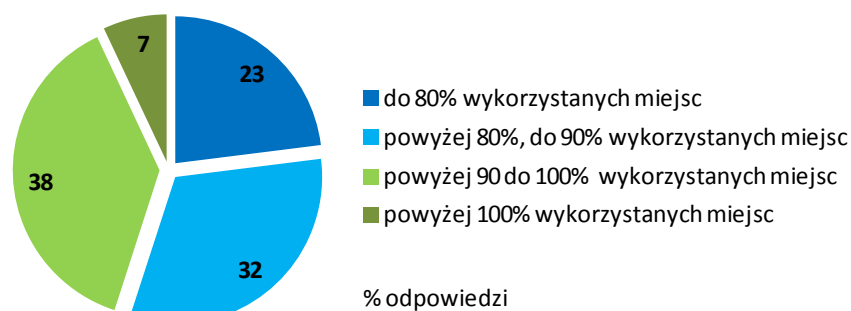
Źródło: BDL GUS

Do potencjalnych barier w dostępie do edukacji przedszkolnej należą: deficyt miejsc w przedszkolach, zbyt krótki czas opieki oferowanej przez przedszkola oraz koszty, których rodzice nie są w stanie (lub nie są skłonni) pokryć. W dalszej części rozdziału zdiagnozowano skalę występowania tych barier.

W roku szkolnym 2010/2011 w województwie opolskim wykorzystywanych było około 90% dostępnych miejsc w przedszkolach. Tylko w 5 spośród 71 gmin (trzech wiejskich i dwóch miejsko-wiejskich) liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli przekraczała liczbę miejsc. W trzech piątych gmin poziom wykorzystania miejsc przedszkolnych nie przekraczał 90%. Dostępność edukacji przedszkolnej, rozumiana jako możliwość zapisania dziecka do przedszkola w danej gminie, jest zatem w regionie stosunkowo wysoka.

Wykres 7: Poziom wykorzystania miejsc w przedszkolach w roku szkolnym 2010/2011 (%) [N=71]

Poszczególne pola wykresu przedstawiają odsetek gmin, w których poziom wykorzystania miejsc odpowiadał wartości podanej w legendzie (np. w 7% gmin poziom wykorzystania miejsc przekroczył 100%)

Źródło: Zbiór danych Upowszechnienie kształcenia przedszkolnego, przekazany przez UMWO.

Zróżnicowana jest natomiast dostępność poszczególnych placówek. Do dwóch piątych przedszkoli na rok 2011/2012 zgłoszono mniej dzieci, niż mogło zostać przyjętych, natomiast w przypadku ponad dwóch piątych placówek zgłoszeń było więcej, niż miejsc. Ta druga sytuacja wystąpiła w przypadku czterech piątych (81%) przedszkoli z gmin miejskich oraz niespełna połowy przedszkoli z gmin miejsko-wiejskich i wiejskich (odpowiednio: 45% i 48%).

Tabela 15: Miejsca w przedszkolach – podaż i popyt w roku 2011/2012, w zależności od typu gminy (%) [N=231]

Pominięto odpowiedzi przedstawicieli kadry zarządzającej przedszkoli, którzy nie byli w stanie podać liczby dzieci ubiegających się o przyjęcie do przedszkola

odpowiedź	% respondentów			
	gminy miejskie [N=53]	gminy miejsko-wiejskie [N=117]	gminy wiejskie [N=61]	ogółem [N=231]
więcej miejsc w przedszkolu niż zgłoszonych dzieci	7	45	48	40
liczba miejsc w przedszkolu równa liczbie zgłoszonych dzieci	12	17	19	17
mniej miejsc w przedszkolu niż zgłoszonych dzieci	81	38	33	44

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli

Spośród rodziców, którzy wzięli udział w badaniu²⁷, zaledwie co pięćdziesiąty nie umieścił dziecka w tym przedszkolu, do którego najbardziej chciał je zapisać. Badanie nie obejmowało jednak rodziców, których dzieci nie były objęte opieką przedszkolną, dlatego nie jest możliwe oszacowanie jak wielu z nich zatrzymało dzieci w domach ze względu na brak miejsc w wybranej placówce.

²⁷ Badanie z rodzicami dzieci, które uczęszczały w przedszkolach w dodatkowych zajęciach prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, przeprowadzono na próbie liczącej 311 respondentów.

Przedszkola w województwie opolskim w czerwcu 2012 roku były czynne średnio przez 8 godzin i 30 minut dziennie. Pod względem godzin otwarcia występują znaczne różnice w zależności od rodzaju gminy. W gminach miejskich średni czas funkcjonowania przedszkoli (10 godzin i 8 minut) był o około dwie godziny dłuższy, niż w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich (w obu przypadkach 8 godzin i 10 minut). Przez ponad 8 godzin dziennie funkcjonują cztery piąte przedszkoli w regionie. Opiekę przez ponad osiem godzin oferuje prawie każde przedszkole z gminy miejskiej, ale tylko co drugie z gminy miejsko-wiejskiej i nieco więcej niż co drugie z wiejskiej. Natomiast co piąte z przedszkoli zlokalizowanych w gminach miejsko-wiejskich, przeszło co siódme z przedszkoli zlokalizowanych w gminach wiejskich i tylko co dwudzieste piąte z przedszkoli zlokalizowanych w gminach miejskich jest czynne do 5 godzin dziennie.

Tabela 16: Czas funkcjonowania przedszkola w ciągu dnia w czerwcu 2012 roku, w zależności od typu gminy (%) [N=238]

Pominięto odpowiedzi przedstawicieli kadry zarządzającej przedszkoli, którzy nie byli w stanie podać godzin otwarcia przedszkola

odpowiedź	% respondentów			
	gminy miejskie [N=55]	gminy miejsko-wiejskie [N=120]	gminy wiejskie [N=63]	ogółem [N=238]
do 5 godzin	4	20	14	15
ponad 5, do 6 godzin	0	5	7	5
ponad 6, do 7 godzin	0	6	5	5
ponad 7, do 8 godzin	2	19	19	16
ponad 8, do 9 godzin	4	14	26	16
ponad 9, do 10 godzin	50	19	23	26
ponad 10, do 11 godzin	32	13	6	14
dłużej niż 11 godzin	9	3	0	3

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli

Średni czas, jaki dzieci mogą spędzać w przedszkolach bezpłatnie, wynosi 5 godzin i 30 minut, a zatem tylko o pół godziny przekracza minimum określone w *Ustawie o systemie oświaty dla przedszkoli publicznych*²⁸. Pod tym względem różnice występujące w zależności typu gminy są stosunkowo niewielkie. Średni czas bezpłatnej opieki w gminach wiejskich (5 godzin i 42 minuty) jest nieco dłuższy, niż w gminach miejsko-wiejskich (5 godzin i 24 minuty) oraz miejskich (5 godzin i 18 minut). Tylko niespełna jedna piąta przedszkoli oferowała bezpłatną opiekę w wymiarze przekraczającym 5 godzin (11% przedszkoli z gminy miejskiej, 17% z gmin miejsko-wiejskich i 24% z gmin wiejskich).

Tabela 17: Dzienny czas bezpłatnej opieki przedszkolnej w czerwcu 2012 roku, w zależności od typu gminy (%) [N=245]

Pominięto odpowiedzi przedstawicieli kadry zarządzającej przedszkoli, którzy nie byli w stanie podać godzin sprawowania przez przedszkole bezpłatnej opieki

odpowiedź	% respondentów			
	gminy miejskie [N=56]	gminy miejsko-wiejskie [N=126]	gminy wiejskie [N=63]	ogółem [N=245]
do 5 godzin	89	83	76	82
dłużej, niż 5 godzin	11	17	24	18

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli

Dzieci rodziców, którzy wzięli udział w badaniu ankietowym, dziennie spędzały w przedszkolu średnio 6 godzin i 52 minuty. Natomiast według deklaracji rodziców uczestniczących w badaniu, gdyby przedszkole było całkowicie bezpłatne i czynne w dogodnych godzinach, średni czas spędzany w nim przez dzieci wynosiłby 7 godzin i 40 minut. Odsetek rodziców posyłających dzieci do przedszkola na nie więcej, niż 5 godzin, który wynosi blisko jedną czwartą, spadłby trzykrotnie.

²⁸ Zgodnie z Ustawą z dnia 5 sierpnia 2010 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty „Przedszkolem publicznym jest przedszkole, które (...) zapewnia bezpłatne nauczanie, wychowanie i opiekę w czasie ustalonym przez organ prowadzący, nie krótszym niż 5 godzin dziennie”.

Tabela 18: Porównanie czasu spędzanego przez dziecko w przedszkolu: obecnie oraz w sytuacji, gdyby przedszkole było bezpłatne i czynne w dogodnych godzinach (%) [N=310]

Pominięto odpowiedzi respondenta, który nie potrafił podać czasu pobytu dziecka w przedszkolu.

odpowiedź	% respondentów	
	dzienny czas spędzany najczęściej przez dziecko w przedszkolu	dzienny czas, jaki dziecko spędzałoby najczęściej w przedszkolu, gdyby przedszkole było bezpłatne i czynne w dogodnych godzinach
do 5 godzin	23	8
do 6 godzin	14	8
do 7 godzin	24	21
do 8 godzin	22	29
do 9 godzin	15	26
do 10 godzin	2	5
do 11 godzin	0	2

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami dzieci uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

W hipotetycznej sytuacji, w której opieka przedszkolna byłaby całkowicie bezpłatna i dostępna w dogodnych godzinach, połowa objętych badaniem rodziców posyłałaby dzieci do przedszkoli na dłużej, niż obecnie²⁹. Odsetek dzieci, w przypadku których czas spędzany w przedszkolu by się wydłużył, jest stosunkowo najniższy w placówkach zlokalizowanych w gminach miejskich (35%).

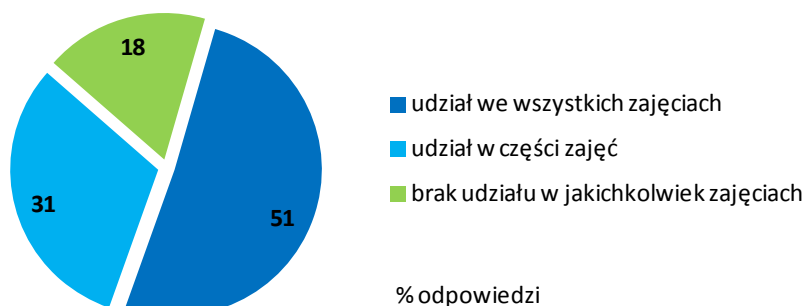
Tabela 19: Porównanie czasu spędzanego w przedszkolu w zależności od typu gminy: obecnie oraz w sytuacji, gdyby przedszkole było bezpłatne i czynne w dogodnych godzinach (%) [N=310]

odpowiedź	% respondentów			
	gminy miejskie [N=50]	gminy miejsko-wiejskie [N=105]	gminy wiejskie [N=155]	ogółem [N=310]
dłużej	35	57	47	51
bez zmian	64	41	49	46
krócej	1	2	4	3

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami dzieci uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

Dostępność edukacji przedszkolnej można rozumieć również jako możliwość uczestniczenia przez dziecko w przydatnych mu zajęciach. Z badań ankietowych przeprowadzonych z rodzicami wynika, że w roku 2011/2012 w przybliżeniu co drugie dziecko brało udział we wszystkich dodatkowo płatnych zajęciach oferowanych mu przez przedszkole, do którego uczęszczało; troje na dziesięcioro dzieci uczestniczyło w części odpłatnych zajęć, natomiast blisko co piąte nie brało udziału w żadnych takich zajęciach.

Wykres 8: Udział dziecka w odpłatnych zajęciach organizowanych w przedszkolu (%) [N=165]

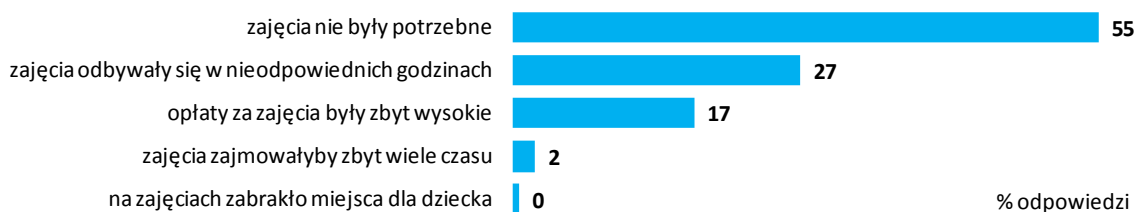
Źródło: Badanie PAPI z rodzicami dzieci uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

²⁹ Nieliczna grupa respondentów, którzy stwierdzili, że ich dziecko spędzałoby w przedszkolu mniej czasu, obejmowała osoby, które wolałyby przyprowadzać dziecko do przedszkola nieco później, niż wymaga tego obowiązujący w placówce plan dnia.

Najczęściej deklarowaną przyczyną nieuczestniczenia (w żadnych lub w części) zajęć dodatkowych był brak takiej potrzeby – powód ten wskazała połowa respondentów. Dwukrotnie rzadziej jako przyczynę wskazywano nieodpowiednie godziny prowadzenia zajęć. Na trzecim miejscu pod względem odsetka wskazań znalazły się zbyt wysokie opłaty. Bariera ekonomiczna dotyczy zatem nie wielkiej, ale również nie marginalnej grupy rodziców. Można również przypuszczać, że część osób nieposyłających dzieci na dodatkowe zajęcia ze względów finansowych racjonalizuje tę decyzję uznając zajęcia za nieprzydatne.

Wykres 9: Przyczyny nieuczestniczenia w odpłatnych zajęciach organizowanych w przedszkolu (%) [N=70]

Odpowiedzi rodziców dzieci nie biorących udziału w odpłatnych zajęciach organizowanych w przedszkolu

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami dzieci uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

Zarazem stosunkowo niewielka (13%) była grupa rodziców, którzy uważali, że w roku 2011/2012 w przedszkolu brakowało jakichś zajęć, które byłyby przydatne dla ich dzieci.

Tabela 20: Dostępność przydatnych zajęć dla dzieci w przedszkolach, w zależności od typu gminy (%) [N=311]

odpowiedź	% respondentów			
	gminy miejskie [N=50]	gminy miejsko-wiejskie [N=105]	gminy wiejskie [N=156]	ogółem [N=311]
brakowało zajęć	5	19	7	13
nie brakowało zajęć	95	81	93	87

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami dzieci uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

W opinii dyrektorów około połowy przedszkoli działających w województwie opolskim w gminach, w których funkcjonują kierowane przez nich placówki, nie występują bariery w dostępie do edukacji. Żadnych barier nie dostrzega tylko jedna piąta (20%) dyrektorów przedszkoli z gmin miejskich (pomimo, że poziom upowszechnienia opieki przedszkolnej w takich gminach jest najwyższy). Żadnych barier nie wskazała natomiast przeszło połowa (53%) dyrektorów przedszkoli z gmin miejsko-wiejskich i prawie trzy piąte dyrektorów przedszkoli z gmin wiejskich (59%) a więc działających na obszarach, na których poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej jest niższy.

Barierą wskazywaną najczęściej – przez co trzeciego dyrektora – jest niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach (podczas wywiadów jakościowych dyrektorzy przedszkoli zwracali uwagę na niską gotowość części rodziców do posyłania dziecka do przedszkola bardziej oddalonego od domu, chociaż zlokalizowanego w zamieszkiwanej gminie). Ograniczenie to wskazało blisko trzy czwarte (73%) dyrektorów z gmin miejskich i około jedna czwarta dyrektorów z gmin miejsko-wiejskich oraz wiejskich (odpowiednio: 23% i 27%). W przypadku pozostałych barier nie wystąpiły tak duże różnice w zależności od rodzaju gminy. Na drugim miejscu listy przeszkód w dostępie do opieki przedszkolnej, uszeregowanych pod względem częstości wskazywania przez dyrektorów, znalazły się trudności rodziców w pokrywaniu kosztów związanych z korzystaniem z przedszkola. Taką barierą finansową wskazał co piąty dyrektor (wśród przedszkoli z gmin miejskich: trzech na dziesięciu). W przybliżeniu dwukrotnie mniej liczna grupa za ograniczenie uznała niezgodność godzin otwarcia przedszkoli z oczekiwaniami rodziców.

Tabela 21: Bariery w dostępie do edukacji przedszkolnej, w zależności od typu gminy (%) [N=248]

odpowiedź	% respondentów			
	gminy miejskie [N=56]	gminy miejsko-wiejskie [N=127]	gminy wiejskie [N=65]	ogółem [N=248]
niewiedza rodziców na temat roli przedszkola w rozwoju dziecka	5	6	1	5
trudności rodziców w pokrywaniu opłat związanych z korzystaniem z przedszkola	30	16	23	21
trudności rodziców w zapewnieniu transportu dziecka do przedszkola	2	9	5	7
godziny otwarcia przedszkola niezgodne z oczekiwaniami rodziców	5	9	15	10
niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach	73	27	23	33
niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach zapewniających dobrą opiekę	5	3	0	2
nie występują żadne bariery	20	53	59	49

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli

W świetle danych ze statystyki publicznej oraz informacji uzyskanych podczas badań ankietowych z kadrą zarządzającą przedszkoli i z rodzicami przedszkolaków, rekomendowanymi działaniami niwelującymi występujące w województwie opolskim bariery w dostępie do edukacji przedszkolnej są przede wszystkim:

- wydłużanie dziennego czasu opieki przedszkolnej,
- obniżanie kosztów ponoszonych przez rodziców w związku z przebywaniem dzieci w przedszkolach lub z udziałem dzieci w dodatkowych zajęciach,
- zwiększanie liczby miejsc przedszkolnych (w zależności od sytuacji w danej gminie: poprzez tworzenie nowych placówek lub w ramach funkcjonujących dotychczas) również w gminach charakteryzujących się relatywnie wysokim wskaźnikiem upowszechnienia opieki przedszkolnej, w których potrzeby w tym zakresie nie są jednak zaspokojone.

2.1.4 Efekty przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE

1D (...) Czy dofinansowanie otrzymane w ramach projektów 9.1.1 PO KL miało wpływ na rozpropagowanie edukacji przedszkolnej? W jakim stopniu ten wpływ jest widoczny?³⁰

1F Ile zostało utworzonych punktów przedszkolnych/zespołów wychowania przedszkolnego (w tym innych form wychowania przedszkolnego) w ramach wsparcia z EFS w województwie opolskim? Jaka jest tendencja powstawania nowych form edukacji przedszkolnej oraz jakie czynniki wspomagają, a jakie utrudniają ich tworzenie?

1G Czy i w jakim stopniu dofinansowanie w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL wpłynęło na zwiększenie liczby dzieci uczestniczących w wychowaniu przedszkolnym, w tym m.in. poprzez powstanie nowych miejsc dla dzieci w ośrodkach przedszkolnych oraz uelastycznienie godzin otwarcia przedszkoli opolskich? W jaki sposób można zwiększyć wpływ EFS w tym zakresie?

1H Czy i w jakim stopniu dofinansowanie w ramach EFS i EFRR wpłynęło na uatrakcyjnienie oferty, zwiększenie dostępności oraz doposażenia i poprawę infrastruktury w zakresie edukacji przedszkolnej?

1I Jak instytucjonalni odbiorcy wsparcia oceniają pomoc otrzymywaną w ramach działań oferowanych na rzecz edukacji przedszkolnej? Jakie korzyści/zmiany przyniosły te działania?

³⁰ Odpowiedź na pozostałą część pytania badawczego („Jaki jest poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej oraz jakie były tendencje zmian w jej upowszechnieniu od roku 2008 do roku 2011?") została zawarta w rozdziale 2.1.3 „Upowszechnienie i dostępność edukacji przedszkolnej”.

1J Jak funkcjonują utworzone w ramach projektów PO KL przedszkola (w tym również uruchomione inne formy wychowania przedszkolnego)? Czy po ukończeniu realizacji projektów planowane jest kontynuowanie przedsięwzięć? Jeżeli tak, to w jakiej formie prawnej będą działać i jak będą one finansowane po zakończeniu wsparcia ze środków EFS? Jeżeli nie, to jaka jest skala przedszkoli zagrożonych ewentualną likwidacją, jakie są tego przyczyny oraz jakie działania należy podjąć by przedłużyć trwałość tego typu projektów?

1K Czy istnieje związek między likwidowanymi oddziałami przedszkolnymi w województwie opolskim a nowo powstałymi ośrodkami w ramach wsparcia z EFS? Czy nowopowstałe są wypełnieniem luki wynikającej z likwidacji niektórych oddziałów przedszkolnych?

Upowszechnianie edukacji przedszkolnej było wspierane w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL. Łącznie w projektach realizowanych w ramach tego Poddziałania uczestniczyło przeszło 11 tysięcy dzieci (11 280)³¹, z tego blisko 6 tysięcy (5 932) z obszarów wiejskich³². Wartość wskaźnika zdefiniowanego jako „odsetek dzieci w wieku 3 – 5 lat uczestniczących w różnych formach edukacji przedszkolnej w ramach Priorytetu na obszarach wiejskich w stosunku do ogólnej liczby dzieci w tej grupie” osiągnęła poziom 49%, przekraczając dwuipółkrotnie zakładaną wartość docelową (20%)³³.

Na podstawie danych uzyskanych od przedstawicieli JST prowadzących przedszkola³⁴, którzy wzięli udział w badaniu ankietowym, można szacować, że liczba dzieci korzystających z opieki przedszkolnej dzięki wsparciu z Poddziałania 9.1.1. PO KL wzrosła o około 2,8 tysiąca (2 789). Dla porównania: od roku 2007 do roku 2011 liczba dzieci w wieku 3-5 lat objętych w województwie opolskim edukacją przedszkolną wzrosła łącznie o około 4,9 tysiąca (4 918)³⁵. Autorzy ewaluacji *Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL* wstępnie szacują liczbę miejsc przedszkolnych utworzonych w całym kraju przy wsparciu z badanego źródła na około 19 tysięcy (zastrzegając, że liczba ta może się okazać wyższa)³⁶.

W części przypadków zwiększenie liczby dzieci korzystających z opieki przedszkolnej polegało na zorganizowaniu dodatkowej opieki dla dzieci nie uczęszczających regularnie do danego przedszkola. Z badania ankietowego przeprowadzonego z przedstawicielami kadry zarządzającej przedszkoli wynika, że zajęcia z podstawy programowej dla dzieci nie uczęszczających do danej placówki prowadziło w ramach dofinansowanego projektu 30% spośród przedszkoli, które korzystały z Poddziałania 9.1.1 PO KL.

Przedsięwzięcia przeprowadzone w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL odegrały dużą rolę w zwiększeniu dostępności opieki przedszkolnej w województwie opolskim: świadczy o tym liczna grupa dzieci uczestniczących w projektach. W kontekście danych ze statystyki publicznej, obrazujących wzrost odsetka (a także liczby) dzieci uczęszczających do przedszkoli, który nastąpił w okresie wdrażania Poddziałania 9.1.1 PO KL, prawdopodobny wydaje się również znaczny wpływ Poddziałania 9.1.1 PO KL na zwiększenie upowszechnienia edukacji przedszkolnej w regionie.

W województwie opolskim w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL utworzono zaledwie trzy placówki sprawujące opiekę przedszkolną³⁷: dwie w Prudniku (przedszkole w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym oraz przedszkole niepubliczne) i jedną w Pilszczu (prowadzone przez stowarzyszenie). Tymczasem w całym kraju, według wstępnych szacunków badaczy Ośrodka

³¹ Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL.

³² Dużą skalę uczestnictwa dzieci w przedsięwzięciach prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL w województwie opolskim uzmysławia również zestawienie tych danych z informacjami na temat wielkości populacji dzieci w wieku od 3 do 5 lat objętych edukacją przedszkolną w regionie: w 2011 roku w województwie opolskim było ich około 21,5 tysiąca (21 623), w tym prawie 13 tysięcy (12 904) mieszkało na obszarach wiejskich.

³³ Źródło: *Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach PO KL 2007-2013 za rok 2011*, s. 13.

³⁴ Badanie nie obejmowało organów prowadzących innych, niż JST. Można jednak zakładać, że nie wpłynęło to znacząco na wartość oszacowań, ponieważ 96% (157 ze 163) przedszkoli objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL było prowadzonych przez JST.

³⁵ Źródło: BDL GUS – kategoria: Wychowanie przedszkolne, dane za lata 2007-2011.

³⁶ Ośrodek Ewaluacji na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego: *Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL. Raport końcowy – wersja do konsultacji*, s. 18-19.

³⁷ Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie złożonych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL.

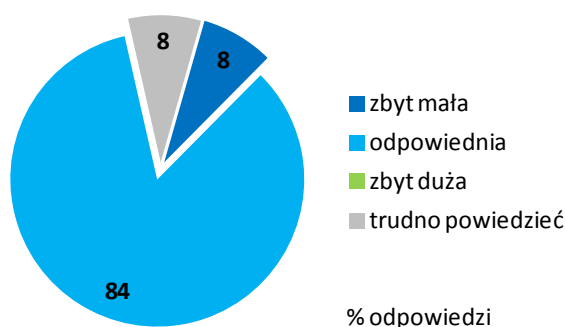
Ewaluacji, dzięki wsparciu udzielanemu w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL powstały 462 placówki: 62 przedszkola, 362 punkty przedszkolne oraz 38 zespołów wychowania przedszkolnego³⁸.

W województwie opolskim barierami w tworzeniu przedszkoli, wskazanymi podczas wywiadów jakościowych z przedstawicielami JST oraz dyrektorami przedszkoli, były zarówno koszty zapewnienia lokali, w których mogłyby funkcjonować, jak i koszty utrzymania ewentualnych nowych placówek. Środki przyznawane w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL ułatwiały zakładanie przedszkoli, ale nie stanowiły wystarczającej zachęty, ze względu na konieczność zaangażowania finansowanego organów prowadzących, zwłaszcza w sytuacji, gdy były zobowiązane do zapewnienia trwałości projektów (w 2011 roku wymagano, żeby projektodawca po zakończeniu realizacji projektu zapewnił funkcjonowanie przedszkola przez co najmniej kolejny rok szkolny³⁹). Ponadto grupa adresatów wsparcia przeznaczanego na tworzenie przedszkoli, którą ograniczono do gmin o niskim poziomie upowszechnienia edukacji przedszkolnej, rozmiątała się z grupą JST najbardziej zainteresowanych tego typu projektami (gminy miejskie)⁴⁰. Rezygnacja z tego ograniczenia służyłaby lepszemu dostosowaniu wsparcia udzielanego w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL do potrzeb występujących w województwie opolskim.

Na fakt, że liczba placówek utworzonych w województwie opolskim była niewielka w porównaniu z liczbą placówek utworzonych w całej Polsce prawdopodobnie wpłynęło znacznie większe upowszechnienie opieki przedszkolnej w regionie, niż w kraju: na początku obecnego okresu programowania odsetek dzieci w wieku od 3 do 5 lat objętych edukacją przedszkolną w województwie opolskim wynosił 68%, podczas gdy w całej Polsce zaledwie 47%⁴¹.

Informacje uzyskane w badaniu ankietowym z przedstawicielami JST wskazują, że obecnie zapotrzebowanie na tworzenie nowych przedszkoli w województwie opolskim jest ograniczone. Przedstawiciele ponad czterech piątych jednostek prowadzących przedszkola uważają ich aktualną liczbę za odpowiednią, a tylko mniej niż co dziesiąty ocenia ją jako zbyt małą.

Wykres 10: Ocena liczby publicznych przedszkoli na obszarze działania JST będących organami prowadzącymi (%) [N=64]

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST

Wszystkie trzy przedszkola założone przy wykorzystaniu wsparcia z Poddziałania 9.1.1 PO KL w dalszym ciągu funkcjonują, pomimo zakończenia projektów, w ramach których zostały utworzone⁴². Są również w dalszym ciągu prowadzone przez te same organy prowadzące: starostwo powiatowe, stowarzyszenie oraz osobę fizyczną prowadzącą indywidualną działalność gospodarczą. Pierwsze i drugie przedszkole są obecnie finansowane z subwencji oświatowej⁴³. Według informacji uzyskanej od organów prowadzących – do końca 2013 roku przedszkola te nie są zagrożone

³⁸ Ośrodek Ewaluacji na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego: *Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL. Raport końcowy – wersja do konsultacji*, s. 18-19.

³⁹ *Plan działania PO KL na rok 2011*, s. 3.

⁴⁰ Źródło: *Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach PO KL 2007-2013 za rok 2011*, s. 21.

⁴¹ Źródło: BDL GUS – kategoria: Wychowanie przedszkolne, dane za rok 2007.

⁴² Projekty zostały zakończone na: 2 lata i 6 miesięcy, 2 miesiące oraz 3 miesiące przed przeprowadzeniem badania.

⁴³ Trzecie przedszkole nie wzięło udziału w badaniu pomimo kilkukrotnych kontaktów.

likwidacją. Perspektywa wykraczająca poza pięcioletni okres, w którym beneficjent jest zobowiązany do zapewnienia trwałości projektu, była dla respondentów zbyt odległa, żeby byli w stanie wyrazić zdecydowaną opinię na temat przyszłości założonej placówki, jednak likwidacja żadnej z nich nie jest obecnie planowana.

Także cztery piąte spośród dyrektorów wszystkich badanych przedszkoli nie ma wątpliwości, że przedszkole, którym kierują, będzie funkcjonowało również na koniec 2013 roku. Trzy czwarte spośród pozostałych sądzi, że prawdopodobnie tak będzie. Przedstawiciele przedszkoli z gmin wiejskich są pewni ich przyszłości nieco częściej (w dziewięciu przypadkach na dziesięć), niż przedstawiciele przedszkoli z gmin miejskich i z miejsko-wiejskich (w około trzech czwartych przypadków), co prawdopodobnie wynika z większej konkurencji pomiędzy przedszkolami zlokalizowanymi w miastach. Wysoki odsetek przedszkoli, których przedstawiciele przewidują ich dalsze funkcjonowanie (również w gminach wiejskich), może się wiązać z unikaniem zakładania nowych placówek przez organy prowadzące, pomimo dostępności wsparcia na ten cel w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL.

Tabela 22: Przewidywania dotyczące funkcjonowania przedszkoli w okresie do końca 2013 roku, w zależności od typu gminy (%) [N=248]

odpowiedź	% respondentów			
	gminy miejskie [N=56]	gminy miejsko-wiejskie [N=127]	gminy wiejskie [N=65]	ogółem [N=248]
z pewnością będzie dalej funkcjonowało	77	76	90	80
prawdopodobnie będzie dalej funkcjonowało	14	16	8	14
prawdopodobnie zostanie zlikwidowane	0	0	0	0
z pewnością zostanie zlikwidowane	2	2	0	1
trudno powiedzieć	7	6	1	5

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli

W badaniu ankietowym przedstawiciele JST będących organami prowadzącymi przedszkola deklarowali, że żadna z placówek objętych wsparciem w ramach PO KL lub RPO WO 2007-2013 nie przestanie funkcjonować przed końcem 2013 roku. Według informacji udzielonych przez przedstawicieli JST uczestniczących w badaniu ankietowym tylko jedno z przedszkoli, które otrzymały wsparcie, już nie funkcjonuje (przy czym nie było to przedszkole utworzone ze środków przyznanych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL).

Wysokiej trwałości ośrodków wychowania przedszkolnego utworzonych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL dowodzą również wyniki badania ogólnopolskiego. Ustalono w nim, że po zakończeniu finansowania z EFS w dalszym ciągu działa około trzy czwarte (74%) ośrodków wychowania przedszkolnego założonych przy wsparciu z tego Poddziałania (85% przedszkoli, 73% punktów przedszkolnych oraz 66% zespołów wychowania przedszkolnego). W skali kraju ośrodki wychowania przedszkolnego założone przy wsparciu z Poddziałania 9.1.1 PO KL w gminach wiejskich wykazują mniejszą zdolność do przetrwania, niż ośrodki z gmin miejsko-wiejskich oraz miejskich⁴⁴, natomiast nie są dostępne prognozy odnoszące się do dalszego funkcjonowania całej populacji ośrodków wychowania przedszkolnego w kraju, które można byłoby bezpośrednio porównać z wynikami badania przeprowadzonego w województwie opolskim (z których wynika, że przedszkola z gmin wiejskich nie są zagrożone likwidacją w większym stopniu, niż pozostałe).

Jedno z trzech przedszkoli założonych dzięki wsparciu udzielonemu w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL powstało w związku z przejściem zadania prowadzenia tej placówki przez powiat od gminy.

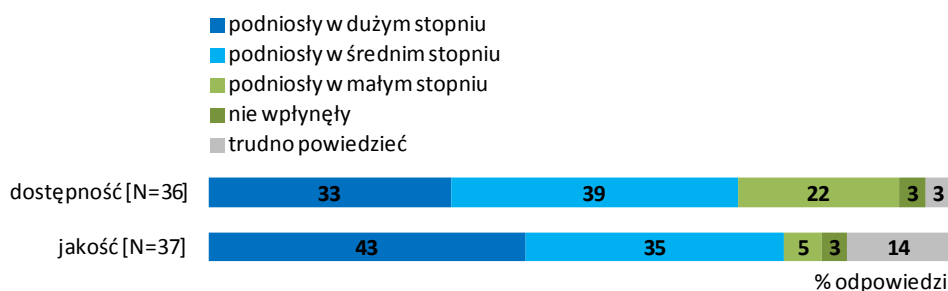
⁴⁴ Ośrodek Ewaluacji na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego: *Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL. Raport końcowy – wersja do konsultacji*, s. 68-71.

Drugie, założone przez stowarzyszenie rodziców i nauczycieli, powstało w bezpośrednim następstwie likwidacji zespołu szkolno-przedszkolnego, dla którego organem prowadzącym był samorząd gminy (nowa placówka rozpoczęła działalność nazajutrz po likwidacji zespołu). Trzecie przedszkole, niepubliczne, powstało w odpowiedzi na brak wystarczającej liczby miejsc w funkcjonujących w mieście przedszkolach publicznych. Nowopowstałe przedszkola nie stanowiły wypełnienia luki wynikającej z likwidacji oddziałów przedszkolnych, natomiast utworzenie jednego z nich – prowadzonego przez stowarzyszenie – zapobiegło jej powstaniu.

O wsparcie dla przedszkoli w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL mogły się ubiegać wszystkie podmioty, oprócz osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej lub oświatowej⁴⁵. W praktyce beneficjentami były przede wszystkim gminy będące organami prowadzącymi przedszkola. Zdaniem jednej trzeciej przedstawicieli JST, które wykorzystywały wsparcie z Poddziałania 9.1.1 PO KL na zwiększenie dostępności opieki przedszkolnej, przeprowadzone projekty w dużym stopniu doprowadziły do uzyskania tego efektu. Dwie piąte oceniły, że projekty podniosły dostępność opieki w średnim stopniu, a nieco ponad jedna piąta – że w niewielkim. Ocena wpływu Poddziałania 9.1.1 PO KL na jakość opieki przedszkolnej wypadła jeszcze bardziej korzystnie: ponad dwie piąte respondentów uznało, że sytuacja poprawiła się pod tym względem w dużym stopniu, a ponad jedna trzecia – że w średnim.

Wykres 11: Ocena wpływu projektów realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL na dostępność oraz na jakość opieki przedszkolnej według przedstawicieli JST (%)

Pominięto odpowiedzi respondentów, którzy uważali, że realizowane przez nich projekty nie miały na celu podniesienia dostępności ani jakości opieki przedszkolnej.

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST

Bardziej szczegółowe opinie na temat efektów otrzymanego wsparcia wyrazili dyrektorzy przedszkoli. W tej grupie respondentów w przypadku wszystkich rodzajów zajęć przeprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL oceny pozytywne zdecydowanie przeważały nad negatywnymi. Najwyżej oceniono przydatność zajęć muzycznych, rytmiki lub zajęć tanecznych oraz wycieczek i wyjść na odbywające się poza przedszkolem imprezy kulturalne. Cztery piąte dyrektorów placówek, w których takie zajęcia zostały zorganizowane, stwierdziło, że miały zdecydowanie korzystny wpływ na dzieci, które w nich uczestniczyły. Przeszło siedmiu na dziesięciu dyrektorów placówek, w których odbywały się poszczególne rodzaje zajęć, oceniło równie wysoko zajęcia z języka obcego, zajęcia teatralne, zajęcia plastyczne oraz gimnastykę lub zajęcia sportowe. Nieco niżej oceniono efekty zajęć dotyczących równości płci lub bezpiecznego zachowania, spotkania z psychologiem lub pedagogiem oraz zajęcia z zakresu podstawy programowej dla dzieci nieuczęszczających regularnie do danego przedszkola⁴⁶ – choć również w przypadku wszystkich tych zajęć co najmniej połowa dyrektorów uznała, że miały zdecydowanie korzystny wpływ na dzieci biorące w nich udział. Pod względem odsetka takich ocen na ostatnich miejscach znalazły się gościnne występy w przedszkolu oraz zajęcia dotyczące ekologii.

⁴⁵ Szczegółowy opis priorytetów PO KL, s. 282.

⁴⁶ Czyli zajęcia organizowane dla dzieci niezapisanych do przedszkola, w którym się odbywały.

Tabela 23: Ocena użyteczności poszczególnych rodzajów zajęć dla dzieci w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL według przedstawicieli przedszkoli: czy miały korzystny wpływ na dzieci? (%)

odpowiedź	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć
zajęcia muzyczne, rytmika, taniec [N=70]	81	15	3	1	0
gimnastyka / zajęcia sportowe [N=48]	72	18	6	2	2
język obcy [N=62]	78	11	6	5	0
zajęcia plastyczne [N=65]	72	26	0	0	1
zajęcia teatralne [N=47]	73	25	0	0	2
zajęcia dotyczące równości płci [N=38]	56	26	5	2	11
zajęcia dotyczące ekologii [N=28]	40	44	8	0	8
zajęcia dotyczące bezpiecznego zachowania [N=33]	56	37	7	0	0
wyjścia na imprezy kulturalne, wycieczki [N=54]	81	15	1	2	1
gościnne występy w przedszkolu [N=26]	41	32	23	4	0
zajęcia z logopedą [N=59]	82	12	2	4	0
spotkania z psychologiem lub pedagogiem [N=30]	54	25	11	7	3
zajęcia z podstawy programowej (dla dzieci nie zapisanych do przedszkola) [N=28]	50	26	4	8	12

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, w których w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL były prowadzone poszczególne rodzaje zajęć dodatkowych dla dzieci

Rodzice dzieci, które w ramach projektów współfinansowanych z Poddziałania 9.1.1 PO KL wzięły udział w dodatkowych zajęciach, ocenili trafność tych zajęć bardzo wysoko. W zależności od rodzaju zajęć, ośmiu lub dziewięciu na dziesięciu rodziców uznało je za zdecydowanie przydatne dla swojego dziecka. Oceny były podobnie wysokie niezależnie od rodzaju gminy.

Tabela 24: Ocena trafności dodatkowych zajęć według rodziców: czy były potrzebne dziecku? (%)

odpowiedź	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	nie wiem
zajęcia muzyczne, rytmika [N=215]	81	17	1	0	1
gimnastyka [N=125]	88	10	2	0	1
język obcy [N=184]	86	13	1	0	1
zajęcia plastyczne [N=163]	85	14	0	0	1
zajęcia teatralne [N=29]	79	17	0	0	3
wyjścia na imprezy kulturalne [N=156]	90	10	0	0	0
gościnne występy w przedszkolu [N=42]	83	17	0	0	0
zajęcia z logopedą [N=111]	91	9	0	0	0

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami dzieci uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

Rodzice podobnie wysoko ocenili dodatkowe zajęcia pod względem wpływu, jaki wywarły na ich dzieci. Zajęcia każdego rodzaju zostały uznane za zdecydowanie korzystne przez co najmniej siedmiu na dziesięciu spośród rodziców, którzy posłali na nie swoje dziecko.

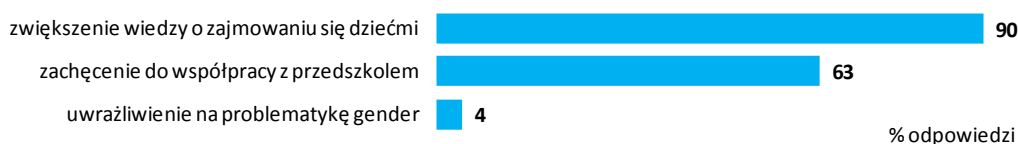
Tabela 25: Ocena użyteczności dodatkowych zajęć według rodziców: czy miały korzystny wpływ na dziecko? (%)

odpowiedź	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	nie wiem
zajęcia muzyczne, rytmika [N=215]	83	16	1	0	1
gimnastyka [N=125]	85	12	1	0	2
język obcy [N=184]	88	11	0	0	1
zajęcia plastyczne [N=163]	85	14	0	0	1
zajęcia teatralne [N=29]	72	24	0	0	3
wyjścia na imprezy kulturalne [N=156]	88	11	0	0	0
gościnne występy w przedszkolu [N=42]	89	11	0	0	0
zajęcia z logopedą [N=111]	88	12	0	0	0

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami dzieci uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

Zajęcia dla rodziców w dziewięciu na dziesięć przedszkoli, w których je organizowano, miały na celu zwiększenie wiedzy uczestników na temat zajmowania się dziećmi, a dwukrotnie rzadziej – zachęcenie rodziców do współpracy z przedszkolem.

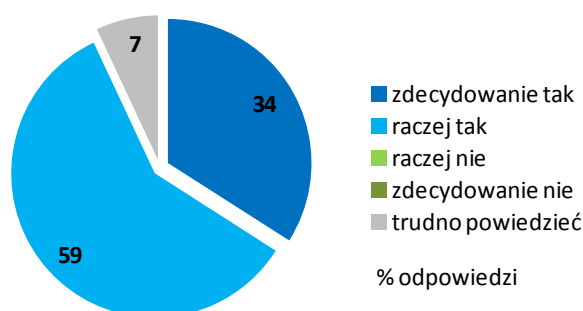
Wykres 12: Cele zajęć dla rodziców w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=25]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, w których w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL były prowadzone zajęcia dla rodziców

Skuteczność zajęć z udziałem rodziców oceniono wysoko, choć niżej, niż skuteczność większości zajęć dla dzieci. Zdaniem jednej trzeciej dyrektorów zajęcia, które miały się przyczynić do zwiększenia wiedzy uczestników na temat zajmowania się dziećmi, zdecydowanie doprowadziły do osiągnięcia zamierzonego rezultatu. Trzy piąte respondentów oceniło, że raczej się to udało.

Wykres 13: Ocena użyteczności zajęć dla rodziców w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL według przedstawicieli przedszkoli: czy zwiększyły wiedzę o zajmowaniu się dziećmi? (%) [N=23]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, w których w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL były prowadzone zajęcia dla rodziców na temat zajmowania się dziećmi

Dodatkowym pożytkiem płynącym z zajęć sfinansowanych w przedszkolach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL było podniesienie kompetencji pracowników przedszkola. Uzyskanie takiego efektu potwierdziło zdecydowanie dwie piąte spośród dyrektorów przedszkoli, w których przeprowadzono dodatkowe zajęcia dla dzieci, a podobnie liczna grupa sądziła, że taki efekt raczej wystąpił. Z kolei przy okazji zajęć dla rodziców zdecydowanie podniosły się umiejętności pracowników około jednej czwartej przedszkoli, w których takie zajęcia zostały zorganizowane, a w blisko dwóch trzecich placówek raczej się to udało.

Tabela 26: Ocena wpływu zajęć dla dzieci oraz dla rodziców w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL na umiejętności pracowników przedszkola: czy umożliwiły zdobycie umiejętności przydatnych w dalszej pracy? (%)

odpowiedź	% respondentów	
	zajęcia dla dzieci [N=87]	zajęcia dla rodziców [N=25]
zdecydowanie tak	41	24
raczej tak	38	64
raczej nie	7	6
zdecydowanie nie	2	0
trudno powiedzieć	12	6

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, w których w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL były prowadzone zajęcia dla dzieci lub dla rodziców

Opinie przedstawicieli przedszkoli wskazują na wysoką przydatność sprzętu zakupionego ze środków uzyskanych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL. W prawie wszystkich przedszkolach wyposażenie okazało się zdecydowanie przydatne do prowadzenia zajęć finansowanych w ramach projektów, a w czterech piątych placówek – do prowadzenia zajęć realizowanych poza projektami.

Tabela 27: Ocena przydatności wyposażenia zakupionego w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów	
	do zajęć w ramach projektu	do zajęć prowadzonych poza projektem
zdecydowanie tak	96	80
raczej tak	4	19
raczej nie	0	0
zdecydowanie nie	0	1
trudno powiedzieć	0	0

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, w których w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL kupiono wyposażenie

Istotnym kryterium oceny projektów jest ich trwałość. Żadne z dwóch przedszkoli założonych przy wsparciu z Poddziałania 9.1.1 PO KL i objętych badaniem nie jest zagrożone likwidacją. Spośród efektów przedsięwzięć polegających na wspieraniu już istniejących przedszkoli, stosunkowo najczęściej zachowywane są dodatkowe miejsca: wciąż istnieją w prawie połowie przedszkoli, w których zostały utworzone. Dodatkowe bezpłatne zajęcia są dostępne w zaledwie trzech na dziesięć przedszkoli, w których były prowadzone w ramach projektu. W mniej niż jednej piątej przedszkoli utrzymano dodatkowy personel, zatrudniony w ramach projektu, a jeszcze rzadziej zachowano wydłużony czas pracy przedszkola lub kontynuowano prowadzenie zajęć dla rodziców. Podczas wywiadów jakościowych dyrektor jednego z przedszkoli opisała sytuację, w której utrzymanie wydłużonych godzin funkcjonowania placówki wynikało ze wzrostu presji wywieranej na władze gminy przez rodziców, których oczekiwania zostały rozbudzone dzięki realizacji projektu. Wyniki badania ankietowego wskazują jednak, że takie sytuacje nie były powszechne.

Tabela 28: Kontynuowanie przedsięwzięć realizowanych w ramach projektu dofinansowanego z Poddziałania 9.1.1 PO KL po jego zakończeniu (%)

odpowiedź	% respondentów	
	kontynuacja	brak kontynuacji
utrzymanie miejsc w przedszkolu utworzonych w ramach projektu [N=27]	48	52
utrzymanie czasu, przez który dzieci mogły przebywać w przedszkolu, wydłużonego w ramach projektu [N=69]	12	88
prowadzenie bezpłatnych dodatkowych zajęć dla dzieci [N=84]	30	70
prowadzenie bezpłatnych zajęć dla rodziców [N=23]	7	93
utrzymanie dodatkowego personelu zatrudnionego w ramach projektu [N=41]	18	82

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, w których w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL kupiono wyposażenie

Wsparcie udzielane w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL przyczyniło się przede wszystkim do zwiększenia dostępności opieki przedszkolnej (liczby miejsc oraz czasu przebywania przez dzieci w przedszkolach) oraz do podniesienia jakości tej opieki poprzez wzbogacenie oferty bezpłatnych zajęć dla dzieci. Projekty, w ramach których prowadzono również zajęcia dla rodziców, zwiększyły ich wiedzę na temat zajmowania się dziećmi. Dodatkowymi efektami Poddziałania 9.1.1 PO KL były: uzyskanie przez przedszkola wyposażenia przydatnego również podczas zajęć prowadzonych poza projektami, a także rozwinięcie przez pracowników przedszkoli umiejętności przydatnych w pracy, dzięki prowadzeniu lub obserwowaniu zajęć dofinansowanych z EFS w poszczególnych placówkach.

Przedszkola korzystały również, choć na bardzo niewielką skalę, ze wsparcia przeznaczonego na wzmocnienie infrastruktury, udzielanego w ramach RPO WO 2007-2013. Co drugi spośród dziesięciu uczestniczących w badaniu ankietowym przedstawicieli przedszkoli, które korzystały z takiego wsparcia, uznał jego wpływ na funkcjonowanie placówki za zdecydowanie korzystny; każda z pozostałych odpowiedzi (raczej tak, raczej nie, zdecydowanie nie) została wskazana przez jednego respondenta, a dwóch nie zajęło stanowiska.

Spośród uczestniczących w badaniu ankietowym JST prowadzących przedszkola, które korzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, trzy piąte uważało, że wsparcie to pozwoliło na przeprowadzenie działań, które bez uzyskanych środków nie zostałyby w ogóle podjęte. W przybliżeniu dwukrotnie mniej liczna grupa stwierdziła, że bez dofinansowania z Poddziałania 9.1.1 PO KL zrealizowane przedsięwzięcia zostałyby przeprowadzone w mniejszym zakresie.

Tabela 29: Rola środków pochodzących z Poddziałania 9.1.1 PO KL, według przedstawicieli JST (%) [N=42]

odpowiedź	% respondentów
przeprowadzenie działań, które nie zostałyby zrealizowane	60
przeprowadzenie działań, które zostałyby zrealizowane w mniejszym zakresie	29
przesunięcie środków na inne cele związane z edukacją	0
przesunięcie środków na inne cele nie związane z edukacją	0
trudno powiedzieć	12

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST prowadzących przedszkola, które korzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

Także z informacji uzyskanych od dyrektorów przedszkoli wynika, że efekty osiągnięte w przedszkolach objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL w dużym stopniu zależały od otrzymanego dofinansowania. Spośród przedszkoli, które zrealizowały poszczególne rodzaje przedsięwzięć: dwie trzecie bez udziału w projekcie nie utworzyłyby dodatkowych miejsc, trzy czwarte nie wydłużyłyby czasu bezpłatnej opieki nad dziećmi a cztery piąte nie zatrudniłyby dodatkowego personelu.

Według dyrektorów przedszkoli w prawie połowie spośród placówek, w których ze środków z Poddziałania 9.1.1 PO KL sfinansowano dodatkowe zajęcia dla dzieci, uzyskanie efektów osiągniętych dzięki tym zajęciom nie byłoby możliwe bez otrzymanego wsparcia, a w około dwóch piątych analogiczne efekty wprawdzie można byłoby uzyskać, lecz w mniejszej skali. Sytuacja przedstawia się podobnie w odniesieniu do zajęć z udziałem rodziców. Zakup sprzętu w blisko jednej czwartej spośród przedszkoli, które sfinansowały go z Poddziałania 9.1.1 PO KL, był możliwy wyłącznie dzięki realizacji projektu, a siedem na dziesięć placówek wprawdzie zostałyby wyposażone również bez udziału w projekcie, ale w mniejszym zakresie.

Tabela 30: Zależność pomiędzy efektami poszczególnych rodzajów przedsięwzięć a dofinansowaniem z Poddziałania 9.1.1 PO KL otrzymanym na ich realizację (zwiększenie liczby miejsc, wydłużenie czasu przebywania dzieci, przyjęcie dodatkowego personelu, zajęcia dla dzieci, zajęcia dla rodziców, doposażenie przedszkola) (%)

odpowiedź	% respondentów					
	zwiększenie liczby miejsc [N=24]	wydłużenie czasu przebywania dzieci [N=72]	przyjęcie dodatkowego personelu [N=46]	zajęcia dla dzieci [N=87]	zajęcia dla rodziców [N=25]	doposażenie przedszkola [N=81]
bez dofinansowania można byłoby uzyskać większe efekty	0	3	0	0	4	0
bez dofinansowania można byłoby uzyskać takie same efekty	4	4	5	2	0	3
bez dofinansowania można byłoby uzyskać mniejsze efekty	6	7	8	41	42	69
bez dofinansowania w ogóle nie można byłoby uzyskać osiągniętych efektów	66	75	81	49	44	23
trudno powiedzieć	24	12	7	8	10	5

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli

W badaniu ankietowym wzięto udział również dziesięciu przedstawicieli przedszkoli, które skorzystały ze wsparcia z RPO WO 2007-2013, przeznaczonego na poprawę infrastruktury edukacji przedszkolnej, w zakresie termomodernizacji lub wyposażenia w sprzęt teleinformatyczny. Sześciu z nich stwierdziło, że bez dofinansowania w ogóle nie można byłoby uzyskać efektów osiągniętych w ramach projektu, a jeden – że zostałyby osiągnięte w mniejszym zakresie. Trzej pozostali nie byli w stanie tego ocenić.

Oceniając wpływ poszczególnych okoliczności na przebieg projektu, dyrektorzy przedszkoli znacznie częściej oceniali je jako sprzyjające, niż jako niesprzyjające. W przypadku większości okoliczności co najmniej dziewięciu na dziesięciu respondentów⁴⁷ wybrało pierwszą z tych ocen. Stosunkowo najczęściej do okoliczności wpływających negatywnie na przebieg projektu zaliczano czas, jaki upływał pomiędzy złożeniem wniosku o dofinansowanie a podpisaniem umowy, a na drugim miejscu czas pomiędzy podpisaniem umowy a przekazaniem środków – choć również te aspekty były oceniane znacznie częściej (odpowiednio: ponad trzykrotnie i ponad dwukrotnie) pozytywnie, niż negatywnie.

Problem, na który zwrócili uwagę uczestniczący w badaniu przedstawiciele przedszkoli, został wskazany również we fragmencie *Sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego PO KL za 2009 rok*, dotyczącym Poddziałania 9.1.1 PO KL: „Duża liczba wniosków o dofinansowanie oraz wolniejszy przebieg procesu podpisywania umów z Beneficjentami spowodowały, iż proces kontraktacji przebiegał wolniej niż zakładano w prognozach, w związku z czym nastąpił niski poziom płatności”⁴⁸. W sprawozdaniu opisano również zastosowane rozwiązania: zmianę struktury IP2 polegającą na wyodrębnieniu zespołów zadaniowych dla poszczególnych Priorytetów oraz organizowanie indywidualnych konsultacji z beneficjentami Działania 9.1 PO KL, dotyczących zmian w projektach oraz sporządzania poprawnych wniosków o płatność⁴⁹. Brak informacji o tego rodzaju

⁴⁷ Pominięto odpowiedzi „Brak wpływu” i „Trudno powiedzieć”.

⁴⁸ *Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach PO KL 2007-2013 za rok 2009*, s. 39.

⁴⁹ *Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 za rok 2009*, s. 31.

problemach w kolejnych sprawozdaniach wskazuje, że problem został przewyżniony. Wskazane jest zatem stosowanie wypracowanych mechanizmów również w kolejnych latach.

Na trzecim miejscu pod względem odsetka respondentów, którzy ocenili dany czynnik jako niesprzyjający, znalazł się stan wyposażenia przedszkola w sprzęt komputerowy, multimedialny i elektroniczny. Jakkolwiek ograniczenie to nie występowało na dużą skalę (odsetek ocen pozytywnych był przeszło pięciokrotnie wyższy, niż negatywnych). W przyszłości wskazane jest rozszerzenie lub co najmniej zachowanie możliwości dokonywania zakupów sprzętu potrzebnego do prowadzenia zajęć w ramach projektów.

Tabela 31: Wpływ poszczególnych uwarunkowań na efekty projektów w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%)

Pominięto odpowiedzi respondentów, którzy nie przypisali poszczególnym uwarunkowaniom żadnego wpływu na efekty realizowanych projektów.

odpowiedź	% respondentów	
	sprzyjający wpływ	niesprzyjający wpływ
nastawienie rodziców dzieci wobec działań w ramach projektu [N=95]	99	1
nastawienie pracowników przedszkola wobec działań w ramach projektu [N=91]	100	0
nastawienie organu prowadzącego wobec działań w ramach projektu [N=92]	99	1
jakość diagnozy (rozpoznania) potrzeb przed projektem [N=84]	100	0
jakość przeprowadzonych zajęć [N=95]	100	0
jakość prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, prowadzonych przez pracowników przedszkola [N=70]	95	5
jakość prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, prowadzonych przez pracowników organu prowadzącego [N=67]	95	5
zasady realizacji projektu zapisane w dokumentach programowych [N=70]	91	9
czas, jaki upłynął od złożenia wniosku o dofinansowanie do podpisania umowy [N=48]	76	24
czas, jaki upłynął od podpisania umowy do przekazania środków [N=49]	70	30
powierzchnia pomieszczeń, którymi dysponuje przedszkole [N=51]	91	9
stan techniczny pomieszczeń, którymi dysponuje przedszkole [N=48]	98	2
miejsce do zabaw na dworze [N=50]	94	6
stan wyposażenia przedszkola w sprzęt komputerowy / multimedialny / elektroniczny [N=49]	84	16
stan wyposażenia przedszkola w zabawki i pomoce dydaktyczne [N=77]	95	5
stan wyposażenia przedszkola w meble [N=49]	89	11

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli

Uczestniczący w badaniu przedstawiciele placówek objętych wsparciem z RPO WO 2007-2013 nie odnotowali żadnych czynników wpływających negatywnie na efekty uzyskane w ramach projektu.

Trafność form wsparcia przewidzianych w SzOP PO KL wobec potrzeb w zakresie edukacji przedszkolnej występujących w województwie opolskim budzi zastrzeżenia. Po pierwsze – w kolejnych latach obecnego okresu programowania potrzeby w zakresie tworzenia nowych miejsc w przedszkolach mała (również w związku z postęпами we wdrażaniu Poddziałania 9.1.1 PO KL). Tymczasem zgodnie z zasadami wprowadzonymi od początku 2012 roku wsparcie mogą uzyskać wyłącznie przedsięwzięcia, w wyniku których utworzone zostaną nowe miejsca przedszkolne. Program nie daje możliwości prowadzenia projektów, w których nie założono takiego rezultatu – pomimo, że mogłyby się przyczynić do zaspokojenia potrzeb w zakresie podniesienia jakości edukacji przedszkolnej lub wydłużenia czasu opieki.

- Wskazane jest zatem zrezygnowanie z ograniczenia, zgodnie z którym wsparcie edukacji przedszkolnej w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL jest udzielane wyłącznie na realizację projektów zakładających tworzenie nowych miejsc przedszkolnych. Tym samym należy dopuścić wspieranie projektów, które wprawdzie nie zwiększają liczby miejsc, ale wspierają

ofertę w zakresie wychowania przedszkolnego w inny sposób, na przykład poprzez wydłużenie godzin opieki nad dziećmi lub organizację dodatkowych zajęć.

Zainteresowanie tworzeniem nowych przedszkoli w gminach o najniższym poziomie upowszechnienia edukacji przedszkolnej (w których takie inicjatywy mogły być realizowane) od początku obecnego okresu programowania było znikome. Okolicznością zniechęcającą do podejmowania takich inicjatyw były koszty związane nie tylko z uruchomieniem, ale również z utrzymaniem utworzonej placówki. Ich ponoszenie wydawało się bezzasadne zwłaszcza, jeżeli potencjalny beneficjent spodziewał się spadku liczby dzieci potrzebujących opieki przedszkolnej (ze względów demograficznych lub w związku z zapowiedzią objęcia sześciolatków obowiązkiem szkolnym). Zarazem aktualnie problem deficytu miejsc w przedszkolach występuje również w gminach charakteryzujących się stosunkowo wysokim wskaźnikiem upowszechnienia opieki przedszkolnej.

W ramach PO KL wsparcie na tworzenie nowych przedszkoli jest udzielane wyłącznie gminom charakteryzującym się najniższą, w skali regionu, wartością wskaźnika upowszechnienia opieki przedszkolnej. Wskaźnik ten jest obliczany jako iloraz liczby dzieci korzystających z edukacji przedszkolnej w danej gminie oraz liczby dzieci zamieszkujących w danej gminie⁵⁰. Taka konstrukcja wskaźnika sprawia, że jego wartość nie odzwierciedla we właściwy sposób skali potrzeb występujących w poszczególnych gminach, zwłaszcza miejskich. W sytuacji, gdy dzieci zamieszkałe na wsi uczęszczają do przedszkoli zlokalizowanych w mieście (rozwiązanie dogodne dla części rodziców dojeżdżających do pracy do miasta) wartość wskaźnika dla gminy miejskiej wzrasta, co błędnie sugeruje, że niezaspokojone zapotrzebowanie mieszkańców miasta na opiekę przedszkolną się zmniejszyło.

- Warto dopuścić możliwość uzyskiwania wsparcia z Poddziałania 9.1.1 PO KL na tworzenie przedszkoli oraz innych form wychowania przedszkolnego również w gminach, w których odsetek dzieci uczęszczających do przedszkoli nie odbiega na niekorzyść od przeciętnej sytuacji w województwie, pod warunkiem wykazania przez projektodawcę potrzeb w tym zakresie.

W obecnym okresie programowania na podstawie kryteriów strategicznych, określanych w Planach Działania, zwiększano szanse korzystania ze wsparcia przez przedszkola z terenów wiejskich, w porównaniu z przedszkolami zlokalizowanymi w miastach.

- Biorąc pod uwagę, że istotną barierę w dostępie do edukacji przedszkolnej stanowi zła sytuacja ekonomiczna części rodziców oraz że problem ten występuje również w obrębie miast uzasadnione wydaje się zwiększenie możliwości korzystania ze wsparcia również przez przedszkola miejskie działające w rejonach o ponadprzeciętnym natężeniu problemów społecznych (przykładowe rozwiązanie mogłoby polegać na premiowaniu przy ocenie również projektów realizowanych na obszarach objętych Lokalnymi Programami Rewitalizacji).

⁵⁰ W efekcie liczba dzieci objętych edukacją przedszkolną w danej gminie może przekraczać 100% dzieci w tym samym wieku zamieszkałych w tej samej gminie. Porównaj: GUS: *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2012*, Warszawa 2012, s. 62.

2.1.5 Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami

1L Czy przedszkola realizowały bądź uczestniczyły w projektach / działaniach komplementarnych w stosunku do wdrażanych projektów? Jeżeli tak, to jakie to były działania i jak były finansowane? Jakie były ich rezultaty? Czy zwiększyły skuteczność realizowanych projektów?

Pożądaną cechą projektów edukacyjnych finansowanych z funduszy unijnych jest ich komplementarność, oznaczająca „stan będący skutkiem uzupełniających się działań (zadań) ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnego celu, prowadzący do osiągnięcia efektu synergii”⁵¹.

Kwestię powiązań pomiędzy przedsięwzięciami na rzecz wychowania przedszkolnego uwzględniono (bez ograniczania jej do projektów finansowanych ze środków unijnych) w badaniu ankietowym z dyrektorami przedszkoli. W co trzecim spośród przedszkoli, w których zajęcia dla dzieci lub rodziców prowadzili pracownicy danej placówki, prowadzący wykorzystywali do tego wiedzę zdobytą podczas szkoleń lub studiów, w których brali udział po 2004 roku, dofinansowanych z funduszy unijnych.

Tabela 32: Wykorzystywanie w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.1 wiedzy zdobytej w ramach doskonalenia zawodowego współfinansowanego z funduszy UE (%) [N=73]

odpowiedź	% respondentów
wykorzystywano	33
nie wykorzystywano	52
trudno powiedzieć	16

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, w których w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL pracownicy przedszkola prowadzili zajęcia dla dzieci lub dla rodziców

Przeszło dwie piąte spośród przedszkoli objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL do realizacji projektu wykorzystywało pomieszczenia zbudowane lub wyremontowane po 2004 roku, natomiast cztery piąte – pomoce dydaktyczne lub wyposażenie zakupione w tym okresie.

Tabela 33: Wykorzystywanie w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL pomieszczeń i wyposażenia sfinansowanych w ramach wcześniejszych przedsięwzięć prowadzonych po 2004 roku (%) [N=97]

odpowiedź	% respondentów	
	pomieszczenia zbudowane lub wyremontowane	pomoce dydaktyczne lub wyposażenie
wykorzystywano	43	80
nie wykorzystywano	51	11
trudno powiedzieć	6	9

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, w których realizowano projekt w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL

Jako źródło finansowania prac budowlanych lub remontowych, których rezultatem było przygotowanie pomieszczeń wykorzystanych następnie m.in. do prowadzenia zajęć w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, trzy czwarte respondentów wskazało budżet przedszkola – środki pochodzące z budżetu organu prowadzącego lub z wpłat od rodziców. W przybliżeniu dziesięciokrotnie mniej liczna grupa respondentów jako źródło finansowania podała EFS. Biorąc pod uwagę zakres wsparcia finansowanego z tego funduszu, można przypuszczać, że przedsięwzięcia, do których się odnosili, w rzeczywistości polegały na adaptacji pomieszczeń, sfinansowanej z EFRR (dzięki zastosowaniu *cross-financingu*) w ramach projektów, których głównym źródłem finansowania był EFS.

⁵¹ IBS i Reytech na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego: *Analiza komplementarności podejmowanych interwencji w ramach RPO WO 2007-2013 z innymi instrumentami wsparcia w województwie opolskim*, Warszawa 2011, s. 22. Kwestię komplementarności omówiono szerzej w rozdziale 2.2.5 „Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami”.

Tabela 34: Źródła finansowania budowy lub remontu pomieszczeń, w których prowadzono zajęcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=42]

odpowiedź	% respondentów
budżet przedszkola (środki organu prowadzącego, wpłaty rodziców)	73
EFS	7
PFRON	1
trudno powiedzieć	22

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, w których do realizacji projektu w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL wykorzystano pomieszczenia wybudowane lub wyremontowane w ramach innych przedsięwzięć prowadzonych po 2004 r.

Pomoc dydaktyczne lub wyposażenie wykorzystywane do prowadzenia zajęć w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL w ponad jednej trzeciej placówek zostały sfinansowane z budżetu przedszkola a w niewiele mniejszej liczbie – ze środków EFS. Znaczny odsetek respondentów – dwie piąte – nie umiało podać źródeł finansowania pomocy dydaktycznych lub wyposażenia.

Tabela 35: Źródła finansowania pomocy dydaktycznych lub wyposażenia wykorzystanego do prowadzenia zajęć w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=78]

odpowiedź	% respondentów
budżet przedszkola (organ prowadzący i wpłaty rodziców)	35
EFS	29
PROW	1
środki unijne (ogólnie)	3
trudno powiedzieć	40

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli, w których do realizacji projektu w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL wykorzystano pomoce dydaktyczne lub wyposażenie zakupione w ramach innych przedsięwzięć prowadzonych po 2004 roku

2.1.6 Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020

5B (...) Które z narzędzi przewidziane w ramach projektów edukacyjnych powinny być kontynuowane w przyszłym okresie programowania? (...)⁵²

5E Jakie działania na rzecz edukacji przedszkolnej (...) powinny być podejmowane w województwie opolskim w okresie 2014-2020? (...)⁵³

Przedstawiciele JST uczestniczący w badaniu ankietowym zostali poproszeni o ocenę obecnego poziomu zaspokojenia potrzeb przedszkoli regularnie finansowanych przez ich jednostkę. Sytuację ocenili najlepiej pod względem kompetencji pracowników przedszkoli. Około dziewięciu na dziesięciu przedstawicieli JST uznało za całkowicie zaspokojone potrzeby dotyczące kwalifikacji wychowawczyń i wychowawców, a przeszło ośmiu na dziesięciu – potrzeby dotyczące kwalifikacji kadry zarządzającej przedszkolami. Z kolei w najmniejszym stopniu zaspokojone są potrzeby w zakresie:

- przystosowania budynków przedszkoli do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- wyposażenia przedszkoli w sprzęt komputerowy i multimedialny.

⁵² Odpowiedź na pytanie badawcze 5B w zakresie kształcenia ogólnego zawiera rozdział 2.2.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”; w zakresie kształcenia zawodowego – rozdział 2.3.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”. Natomiast zbiorczą odpowiedź na całe pytanie badawcze („Jakie projekty edukacyjne zrealizowane w okresie 2007-2011 cechują się najwyższą efektywnością, skutecznością i trwałością? Które z narzędzi przewidziane w ramach projektów edukacyjnych powinny być kontynuowane w przyszłym okresie programowania oraz czy i o jakie narzędzia wspierania edukacji na poziomie regionalnym należałoby wachlarz rozwiązań poszerzyć?” zawiera rozdział 2.5 „Działania na rzecz edukacji w latach 2014-2020”.

⁵³ Odpowiedź na pytanie badawcze 5E w zakresie kształcenia ogólnego zawiera rozdział 2.2.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”; w zakresie kształcenia zawodowego – rozdział 2.3.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”. Natomiast zbiorczą odpowiedź na całe pytanie badawcze („Jakie działania na rzecz edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego i zawodowego – powinny być podejmowane w województwie opolskim w okresie 2014-2020 przy uwzględnieniu potrzeb interesariuszy regionalnej polityki edukacyjnej, lokalnego i regionalnego rynku pracy, kontekstu społecznego, politycznego, finansowego, a także uwarunkowań kulturowych i demograficznych województwa opolskiego oraz założeń w zakresie edukacji formułowanych na nowy okres finansowania unijnego?” zawiera rozdział 2.5 „Działania na rzecz edukacji w latach 2014-2020”.

Takie potrzeby nie są w ogóle zaspokojone w – odpowiednio – co czwartej i co piątej gminie. Relatywnie niski jest również poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie dodatkowych bezpłatnych zajęć dla dzieci nie napotykających szczególnych trudności w edukacji.

Tabela 36: Ocena zaspokojenia potrzeb w zakresie edukacji przedszkolnej, według przedstawicieli JST będących organami prowadzącymi przedszkola (%) [N=64]

odpowiedź	% respondentów					
	w pełni	w ponad połowie	w połowie	w mniej niż połowie	w ogóle nie	trudno powiedzieć
kwalifikacje wychowawców	84	9	2	2	0	3
kwalifikacje kadry zarządzającej	91	5	2	2	0	2
dodatkowe zajęcia wyrównawcze	36	22	9	9	8	16
dodatkowe zajęcia dla wszystkich	30	14	13	9	14	20
stan techniczny budynków	31	31	17	13	3	5
przystosowanie budynków do celów opiekuńczych	38	33	14	9	0	6
przystosowanie budynków dla osób niepełnosprawnych	16	23	3	23	25	9
plac zabaw	31	41	6	16	5	2
wyposażenie w sprzęt ICT	14	19	17	20	22	8
wyposażenie w inne pomoce dydaktyczne	27	30	25	9	5	5
pomoc socjalna dla dzieci	28	22	3	16	6	25

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST

Przedstawiciele JST, które korzystały ze środków Unii Europejskiej przeznaczonych na wsparcie edukacji przedszkolnej, poproszono o oszacowanie poziomu zapotrzebowania na takie środki w kolejnym okresie programowania, w porównaniu ze środkami uzyskanymi w latach 2007-2011⁵⁴. Największe zapotrzebowanie, w porównaniu z wielkością środków wykorzystanych w obecnym okresie programowania, występuje w przypadku funduszy na:

- wyposażanie przedszkoli w sprzęt komputerowy i multimedialny;
- tworzenie lub modernizowanie placów zabaw i przedszkolnych „ogródków”.

W przypadku tych przedsięwzięć blisko połowa respondentów zadeklarowała zapotrzebowanie znacznie większe (o co najmniej 30%), a przeszło jedna czwarta nieco większe (o 11-29%), niż środki, które wykorzystali w latach 2007-2011. Na kolejnych miejscach znalazły się:

- modernizacja budynków przedszkolnych;
- zakup pomocy dydaktycznych innych, niż sprzęt komputerowy i multimedialny.

Potrzebę zwiększenia dofinansowania wskazywano nieco rzadziej w przypadku dodatkowych zajęć dla dzieci oraz wydłużania godzin opieki, natomiast najrzadziej – w odniesieniu do zwiększania liczby miejsc w przedszkolach oraz podnoszenia kwalifikacji pracowników. Prawdopodobnie wynika to z większej dostępności środków na realizację projektów „miękkich”, niż inwestycyjnych, w obecnym okresie programowania, a także ze spodziewanego zmniejszenia się liczby dzieci w przedszkolach.

⁵⁴ Ponieważ porównywane okresy różnią się długością, respondenci zostali poproszeni do odnoszenia się do środków w przeliczeniu na rok.

Tabela 37: Przewidywane zapotrzebowanie na finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w przedszkolach w latach 2014-2020, w porównaniu ze środkami unijnymi przyznanymi w latach 2007-2011, według przedstawicieli JST będących organami prowadzącymi przedszkola (%)

odpowiedź	% respondentów					
	większe o ponad 30%	większe o 11%-29%	podobne +/- 10%	mniejsze o 11-29%	mniejsze o ponad 30%	trudno powiedzieć
tworzenie placówek opieki przedszkolnej [N=24]	13	13	25	8	4	38
zwiększanie liczby miejsc w istniejących przedszkolach [N=36]	11	19	36	3	8	22
wydłużanie godzin, w których otwarte są przedszkola [N=40]	33	15	28	3	3	20
podnoszenie lub uzupełnianie kwalifikacji kadr przedszkoli [N=37]	11	11	43	0	8	27
prowadzenie dodatkowych bezpłatnych zajęć dla przedszkolaków [N=43]	30	21	35	0	0	14
modernizacja budynków przedszkoli [N=32]	47	19	16	0	0	19
tworzenie lub modernizacja przedszkolnych placów zabaw [N=34]	47	26	12	0	0	15
wyposażenie przedszkoli w sprzęt ICT [N=36]	47	28	14	0	0	11
wyposażenie przedszkoli w pomoce dydaktyczne (oprócz ICT) [N=40]	30	40	15	0	3	13

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST przedszkola, które w latach 2007-2011 wykorzystywały fundusze unijne na poszczególne rodzaje przedsięwzięć

Pytania dotyczące potrzeb przewidywanych na lata 2014-2020 zadano również dyrektorom przedszkoli. Założono, że w porównaniu z przedstawicielami organów prowadzących dyrektorzy posiadają mniejszą wiedzę na temat funduszy unijnych, natomiast lepiej znają poszczególne aspekty funkcjonowania placówek, którymi zarządzają. Z tego względu dyrektorom przedszkoli zadano pytania bardziej szczegółowe, ale nie odnoszące się do wielkości środków pozyskiwanych z funduszy Unii Europejskiej. Z informacji uzyskanych od dyrektorów przedszkoli wynika, że w latach 2014-2020 najbardziej powszechnymi potrzebami tych placówek będą:

- organizowanie dodatkowych bezpłatnych zajęć dla dzieci;
- zakup „tradycyjnych” zabawek lub pomocy dydaktycznych;
- remont lub modernizacja lokalu.

Pierwsza z wymienionych potrzeb została wskazana przez ponad cztery piąte respondentów, a dwie kolejne przez blisko trzy czwarte badanych. Ponad połowa respondentów wśród potrzeb wskazała również:

- zakup sprzętu komputerowego, multimedialnego lub elektronicznego;
- zakup mebli;
- przygotowanie miejsca do zabaw na dworze.

Ponad dwie piąte dyrektorów uznało za potrzebne także zajęcia dla rodziców oraz szkolenia lub studia dla wychowawców. Mniejsza grupa dyrektorów (w przybliżeniu co czwarty) dostrzegą

potrzebę doskonalenia zawodowego kadry zarządzającej przedszkoli, do której sami się zaliczają. Odnosząc się do kwestii zasobów kadrowych, blisko co czwarty dyrektor przewidywał wystąpienie zapotrzebowania na nowych nauczycieli, natomiast potrzebę redukcji zatrudnienia wskazywano sporadycznie.

Oprócz przedsięwzięć zmierzających do podniesienia jakości edukacji przedszkolnej, część dyrektorów uznała za potrzebne również zwiększenie jej dostępności w placówkach, którymi kierują. Wydłużanie godzin pracy przedszkoli zdaniem ich dyrektorów będzie potrzebne w blisko dwóch piątych placówek. Zdecydowanie mniej powszechną potrzebą jest zwiększenie liczby miejsc w przedszkolu, wskazane przez w przybliżeniu co piątego dyrektora. Dyrektorzy uczestniczący w badaniu jakościowym zaznaczali przy tym, że rozpatrując przyszłe potrzeby swojej placówki opierają się na założeniu, że w najbliższych latach wprowadzony zostanie obowiązek szkolny sześciolatków, które tym samym zwolnią część miejsc. Prawdopodobnie również z tego względu rzadko wskazywaną potrzebą było powiększenie lokalu przedszkola.

Dyrektorzy przewidując potrzeby przedszkoli w latach 2014-2020, uwzględniali również kwestię trudnej sytuacji ekonomicznej części rodzin. Przeszło dwie piąte wśród potrzeb wymieniło pomoc dla dzieci z najuboższych rodzin, a dodatkowe bezpłatne zajęcia były uznawane za potrzebne wielokrotnie częściej, niż zajęcia odpłatne.

Największe (przekraczające 15 punktów procentowych) różnice pomiędzy przedszkolami z różnego typu gmin, pod względem powszechności poszczególnych przewidywanych potrzeb, dotyczyły doskonalenia zawodowego, zajęć dla rodziców oraz wydłużania godzin funkcjonowania przedszkola. Szkolenia lub studia dla wychowawców uważało za potrzebne około trzy piąte dyrektorów przedszkoli z gmin miejskich (62%) oraz po około dwie piąte dyrektorów przedszkoli z gmin miejsko-wiejskich oraz wiejskich (odpowiednio: 42% i 43%). Podnoszenie kompetencji kadry kierowniczej uznał za potrzebne co drugi dyrektor przedszkola zlokalizowanego w gminie miejskiej (48%), co czwarty dyrektor przedszkola funkcjonującego w gminie miejsko-wiejskiej (26%) oraz co piąty (20%) dyrektor placówki działającej na wsi. Ponieważ brakuje przesłanek pozwalających przypuszczać, że kadra przedszkoli z miast ma niższe kwalifikacje, wydaje się prawdopodobne, że uzyskane wyniki świadczą raczej o różnicach w poziomie świadomości potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego.

Z kolei dyrektorzy placówek z gmin wiejskich częściej, niż pozostali, wskazywali jako potrzebne zajęcia dla rodziców dzieci przedszkolnych. Taką formę działalności uważał za potrzebną co drugi dyrektor przedszkola z gminy wiejskiej (52%) i jedynie co trzeci z gminy miejsko-wiejskiej (35%); w gminach miejskich analogiczny odsetek wynosił ponad dwie piąte (44%). Rozpiętość różnic była jeszcze większa w przypadku wydłużania godzin opieki przedszkolnej. W latach 2014-2020 będzie to potrzebne w przeszło co drugim przedszkolu wiejskim (53%) oraz w zaledwie około trzech na dziesięć przedszkoli zlokalizowanych w gminach miejskich lub miejsko-wiejskich (odpowiednio: 29% i 32%).

Tabela 38: Potrzeby przedszkoli przewidywane na lata 2014-2020 przez przedstawicieli ich kadry zarządzającej (%) [N=248]

odpowiedź	% respondentów			
	gminy miejskie [N=56]	gminy miejsko-wiejskie [N=127]	gminy wiejskie [N=65]	ogółem [N=248]
w przedszkolu nie będzie żadnych potrzeb	0	0	0	0
zwiększenie liczby miejsc w przedszkolu	23	17	30	22
wydłużenie godzin, w których dzieci mogą przebywać w przedszkolu	29	32	53	38
dodatkowe bezpłatne zajęcia dla dzieci	84	80	85	82
dodatkowe odpłatne zajęcia dla dzieci	5	13	17	13
zajęcia dla rodziców	44	35	52	42
zatrudnienie nowych wychowawców	21	22	25	23
zwolnienie części wychowawców	4	3	1	3
doskonalenie zawodowe wychowawców	62	43	42	46
doskonalenie zawodowe kadry kierowniczej	48	20	26	27
powiększenie budynku / lokalu	13	15	21	16
remont lub modernizacja budynku / lokalu	80	70	73	73
przygotowanie miejsca do zabaw na dworze	43	50	41	46
zakup sprzętu ICT	55	63	61	61
zakup zabawek lub pomocy dydaktycznych z wyjątkiem multimedialnych	69	74	74	73
zakup mebli	50	52	60	54
Zapewnienie (lepszyc) posiłków dla dzieci	20	17	17	17
Zaspokojenie potrzeb materialnych dzieci z najuboższych rodzin	51	42	43	44
Inne	7	2	1	2

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli

Po co najmniej cztery piąte dyrektorów przedszkoli, którzy przewidywali, że w latach 2014-2020 w ich placówkach będą potrzebne bezpłatne dodatkowe zajęcia, uznało za potrzebne zajęcia logopedyczne, muzykę, rytmikę lub taniec oraz język obcy. Siedmiu na dziesięciu wskazało wyjścia na imprezy kulturalne lub wycieczki oraz zajęcia z psychologiem lub pedagogiem. Ostatnim rodzajem zajęć wskazanych przez ponad połowę respondentów była gimnastyka lub zajęcia sportowe. Spośród wszystkich zajęć najrzadziej za potrzebne uznawano zajęcia dla dzieci dotyczące równości płci. Wydaje się, że skuteczne promowanie równościowego podejścia wymaga przede wszystkim stosowania go w ramach innych zajęć (poprzez dobór odpowiednich materiałów dydaktycznych i scenariuszy, a także sposób prowadzenia).

W przypadku większości zajęć poziom zapotrzebowania był podobny, niezależnie od typu gminy. Większe różnice dotyczyły gościnnych występów w przedszkolu oraz zajęć dla dzieci niezapisanych do przedszkola. Pierwszą inicjatywą było zainteresowanych po przeszło dwie piąte dyrektorów przedszkoli z gmin miejskich oraz wiejskich (odpowiednio: 44% i 42%) i zaledwie co czwarty dyrektor placówki z gminy miejsko-wiejskiej (26%). Organizowanie dodatkowych zajęć dla dzieci nie uczęszczających regularnie do przedszkola dyrektorzy z gmin miejskich uznawali za potrzebne w przybliżeniu czterokrotnie częściej (26%), niż dyrektorzy z gmin miejsko-wiejskich (7%). Pod tym względem dyrektorzy z gmin wiejskich lokowali się pomiędzy dwoma wymienionymi grupami (16%).

Tabela 39: Zapotrzebowanie przedszkoli na dodatkowe bezpłatne zajęcia dla dzieci, przewidywane na lata 2014-2020 przez przedstawicieli ich kadry zarządzającej (%) [N=203]

Odpowiedzi przedstawicieli kadry zarządzającej przedszkoli, którzy przewidywali, że w latach 2014-2020 będą potrzebne dodatkowe bezpłatne zajęcia dla dzieci

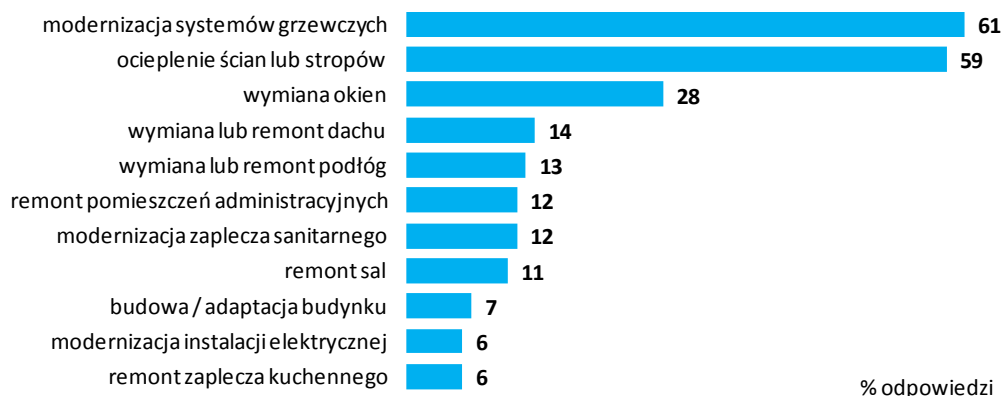
odpowiedź	% respondentów			
	gminy miejskie [N=47]	gminy miejsko-wiejskie [N=101]	gminy wiejskie [N=55]	ogółem [N=203]
zajęcia muzyczne / rytmika / taniec	81	82	83	82
gimnastyka / zajęcia sportowe	62	56	55	56
język obcy	78	80	81	80
zajęcia plastyczne	34	38	47	40
zajęcia teatralne	42	42	56	46
zajęcia dotyczące równości płci	8	3	5	4
zajęcia dotyczące ekologii	35	23	28	26
zajęcia dotyczące bezpiecznego zachowania	34	33	33	33
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki	75	62	86	72
gościnne występy w przedszkolu	44	26	42	34
zajęcia z logopedą	87	86	86	86
spotkania z psychologiem lub pedagogiem	65	69	73	70
zajęcia ze zwierzętami (np. dogoterapia, hipoterapia)	25	20	11	18
zajęcia krajoznawcze	37	22	38	30
zajęcia dla dzieci niepełnosprawnych / rewalidacyjne	23	29	27	27
zajęcia z podstawy programowej dla dzieci nie zapisanych do przedszkola	26	7	16	13
inne	4	2	0	2

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej przedszkoli, którzy przewidywali, że w latach 2014-2020 będą potrzebne dodatkowe bezpłatne zajęcia dla dzieci

Dyrektorzy, którzy uważali za potrzebne przeprowadzenie w latach 2014-2020 modernizacji lub remontu placówki (stanowiący blisko trzy czwarte dyrektorów objętych badaniem), zdecydowanie najczęściej byli zainteresowani termomodernizacją, zwłaszcza zwiększeniem efektywności systemów grzewczych oraz ociepleniem ścian lub stropów – każda z tych potrzeb została wskazana przez około trzy piąte respondentów. Wśród przedszkoli z gmin wiejskich zainteresowanie ociepleniem ścian lub stropów było mniej powszechne (wyrazili je przedstawiciele dwóch piątych takich placówek), niż wśród przedszkoli z gmin miejsko-wiejskich i miejskich (w przypadku których analogiczny odsetek wynosił w przybliżeniu dwie trzecie).

Wykres 14: Potrzeby przedszkoli w zakresie remontów lub prac modernizacyjnych, przewidywane na lata 2014-2020 przez przedstawicieli ich kadry zarządzającej (%) [N=181]

Pominięto potrzeby wskazane przez mniej niż 5% respondentów

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą przedszkoli

2.1.7 Podsumowanie rozdziału

W województwie opolskim opieka przedszkolna jest znacznie bardziej powszechna, niż na pozostałym obszarze kraju. Pomiędzy rokiem 2007 a rokiem 2011 odsetek dzieci w wieku od 3 do 5 lat objętych w województwie opolskim opieką przedszkolną wzrósł od około dwóch trzecich (68%) do około czterech piątych (79%). Różnice w powszechności opieki przedszkolnej, występujące pomiędzy różnego typu gminami, zostały zredukowane i wynoszą obecnie: pomiędzy gminami miejskimi a miejsko-wiejskimi 7 punktów procentowych a pomiędzy gminami miejskimi a wiejskimi 10 punktów.

W całym województwie w roku szkolnym 2010/2011 wykorzystywanych było około 90% dostępnych miejsc w przedszkolach. Tylko w 5 spośród 73 gmin (trzech wiejskich i dwóch miejsko-wiejskich) liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli przekraczała liczbę miejsc. Dostępność edukacji przedszkolnej rozumiana jako możliwość zapisania dziecka do przedszkola w danej gminie, jest zatem stosunkowo wysoka. Zróżnicowana jest natomiast dostępność poszczególnych placówek. Do dwóch piątych przedszkoli na rok 2011/2012 zgłoszono mniej dzieci, niż mogło zostać przyjętych, natomiast w przypadku ponad dwóch piątych placówek zgłoszeń było więcej, niż miejsc. Niewystarczająca liczba miejsc jako bariera w dostępie do edukacji przedszkolnej była wskazywana częściej przez dyrektorów placówek zlokalizowanych w gminach miejskich, niż przez dyrektorów placówek z gmin miejsko-wiejskich i wiejskich.

Zarazem zainteresowanie tworzeniem nowych przedszkoli w gminach o najniższym poziomie upowszechnienia edukacji przedszkolnej (w których takie inicjatywy mogły być realizowane) od początku obecnego okresu programowania było znikome. Okolicznością zniechęcającą do podejmowania takich inicjatyw były koszty związane nie tylko z uruchomieniem, ale również z utrzymaniem utworzonej placówki. Ich ponoszenie wydawało się bezzasadne zwłaszcza, jeżeli potencjalny beneficjent spodziewał się spadku liczby dzieci potrzebujących opieki przedszkolnej (ze względów demograficznych lub w związku z zapowiedzią objęcia sześciolatków obowiązkiem szkolnym). W kolejnych latach obecnego okresu programowania potrzeby w zakresie tworzenia nowych miejsc w przedszkolach malały (również w związku z efektami wdrażania Poddziałania 9.1.1 PO KL).

Przedszkola w województwie opolskim w czerwcu 2012 roku były czynne średnio przez 8 godzin i 30 minut dziennie. Pod względem godzin otwarcia występują znaczne różnice w zależności od rodzaju gminy. W gminach miejskich średni czas funkcjonowania przedszkoli (10 godzin i 8 minut) był o około dwie godziny dłuższy, niż w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich (w obu przypadkach 8 godzin i 10 minut). Średni czas, jaki dzieci mogły spędzać w przedszkolach bezpłatnie, wynosił 5 godzin i 30 minut, a zatem tylko o pół godziny przekracza minimum określone w *Ustawie o systemie oświaty* dla przedszkoli publicznych. Różnice występujące pod tym względem w zależności typu gminy są stosunkowo niewielkie. W hipotetycznej sytuacji, w której opieka przedszkolna byłaby całkowicie bezpłatna i dostępna w dogodnych godzinach, połowa rodziców objętych badaniem posyłałaby dzieci do przedszkoli na dłużej, niż obecnie.

Z badań ankietowych przeprowadzonych z rodzicami wynika, że w roku 2011/2012 w przybliżeniu co drugie dziecko brało udział we wszystkich dodatkowo płatnych zajęciach oferowanych mu w przedszkolu, do którego uczęszczało. Najczęściej deklarowaną przyczyną nieuczestniczenia (w żadnych lub w części) zajęć dodatkowych był brak takiej potrzeby – powód ten wskazała połowa respondentów. Dwukrotnie rzadziej jako przyczynę wskazywano nieodpowiednie godziny prowadzenia zajęć. Na trzecim miejscu pod względem odsetka wskazań znalazły się zbyt wysokie opłaty. Grupa rodziców, których dotyczy bariera ekonomiczna, nie jest zatem wielka, ale nie jest również marginalna.

* * *

Źródłem wsparcia zdecydowanie najczęściej wykorzystywanym przez przedszkola z województwa opolskiego było Poddziałanie 9.1.1 PO KL. Ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL korzystały przedszkola z około trzech piątych gmin. Największe skupienie przedszkoli korzystających z Poddziałania 9.1.1 PO KL występowało w Opolu.

W ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL przewidziano tworzenie przedszkoli oraz wspieranie przedszkoli już istniejących. Drugi typ projektów zdecydowanie dominował: 99% placówek objętych pomocą w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL korzystało ze wsparcia dla istniejących przedszkoli, a zaledwie 2% zostało założonych przy wykorzystaniu środków z tego źródła.

Łącznie w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.1 uczestniczyło przeszło jedenaście tysięcy dzieci. Na podstawie danych uzyskanych od przedstawicieli JST prowadzących przedszkola, którzy wzięli udział w badaniu ankietowym⁵⁵, liczbę dzieci korzystających z miejsc utworzonych przy wsparciu z Poddziałania 9.1.1 PO KL można oszacować na około 2,8 tysiąca. Dla porównania: od roku 2007 do roku 2010 liczba dzieci w wieku 3-5 lat objętych w województwie opolskim edukacją przedszkolną wzrosła o około 3,5 tysiąca. Jednak w części przypadków zwiększenie liczby miejsc polegało na zorganizowaniu dodatkowej opieki dla dzieci nie uczęszczających regularnie do danego przedszkola. Fakt, że „utworzenie dodatkowego miejsca” nie było precyzyjnie zdefiniowane, pozostawiał pewną dowolność w kwestii sposobu spełnienia tego wymogu.

Rodzice dzieci, które w ramach projektów współfinansowanych z Poddziałania 9.1.1 PO KL wzięły udział w dodatkowych zajęciach, oceniają te zajęcia bardzo wysoko. Zajęcia każdego rodzaju zostały uznane za zdecydowanie korzystne przez co najmniej siedmiu na dziesięciu spośród rodziców, którzy posłali na nie swoje dziecko.

Dodatkowym pożytkiem było podniesienie kompetencji pracowników placówek przedszkolnych, dzięki prowadzeniu lub obserwowaniu dofinansowanych z tego Poddziałania zajęć dla dzieci lub dla rodziców. Uzyskanie takiego efektu potwierdziło zdecydowanie dwie piąte spośród dyrektorów przedszkoli, w których przeprowadzono zajęcia, a podobnie liczna grupa sądziła, że taki efekt raczej wystąpił.

Opinie dyrektorów wskazują na wysoką przydatność sprzętu zakupionego ze środków uzyskanych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL. W prawie wszystkich przedszkolach wyposażenie okazało się zdecydowanie przydatne do prowadzenia zajęć finansowanych w ramach projektów, a w czterech piątych placówek – do prowadzenia zajęć realizowanych poza projektami.

Efekty osiągnięte w przedszkolach objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL w dużym stopniu zależały od otrzymanego dofinansowania. Spośród przedszkoli, które zrealizowały poszczególne rodzaje przedsięwzięć: dwie trzecie bez udziału w projekcie nie utworzyłyby dodatkowych miejsc, trzy czwarte nie wydłużyłyby czasu bezpłatnej opieki nad dziećmi a cztery piąte nie zatrudniłyby dodatkowego personelu.

Oceniając wpływ poszczególnych okoliczności na przebieg projektu, dyrektorzy przedszkoli znacznie częściej oceniali je jako sprzyjające, niż jako niesprzyjające. W przypadku większości okoliczności co najmniej dziewięciu na dziesięciu respondentów wybrało pierwszą z tych ocen. Stosunkowo najczęściej do okoliczności wpływających negatywnie na przebieg projektu zaliczano czas, jaki upływał pomiędzy złożeniem wniosku o dofinansowanie a podpisaniem umowy oraz pomiędzy podpisaniem umowy a przekazaniem środków – choć również te aspekty były oceniane znacznie częściej (odpowiednio: ponad trzykrotnie i ponad dwukrotnie) pozytywnie, niż negatywnie.

⁵⁵ Badanie nie obejmowało organów prowadzących innych, niż JST. Można jednak zakładać, że nie wpłynęło to znacząco na wartość oszacowań, ponieważ 96% (157 ze 163) przedszkoli objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL było prowadzonych przez JST.

W dwóch piątych placówek, które nie korzystały z finansowania dostępnego w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, deklarowaną przez dyrektorów przyczyną był brak wkładu własnego, w co czwartej niepowodzenie w aplikowaniu a w co piątej brak wiedzy na temat rodzajów przedsięwzięć, na realizację których można było uzyskać wsparcie. Biorąc pod uwagę, że w przypadku Poddziałania 9.1.1 PO KL wkład własny mógł być wnoszony również w formie niefinansowej (lecz na przykład w formie udostępniania pomieszczeń lub pracy wolontariuszy), można przypuszczać, że w części przypadków brak zainteresowania realizacją projektów wynikał z błędnych przekonań dotyczących zasad udzielania wsparcia.

W projektach finansowanych z RPO WO 2007-2013 uczestniczyły tylko pojedyncze przedszkola. Według dyrektorów przedszkoli dwiema najczęstszymi przyczynami niekorzystania przez ich placówki z RPO WO 2007-2013 był brak środków na wkład własny oraz brak wiedzy na co można uzyskać dofinansowanie – każda z tych przyczyn została wskazana przez ponad jedną trzecią respondentów.

* * *

W celu zwiększenia trafności wsparcia udzielanego w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL wobec potrzeb w zakresie edukacji przedszkolnej w województwie opolskim wskazane jest:

- zrezygnowanie z ograniczenia, zgodnie z którym wsparcie edukacji przedszkolnej w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL jest udzielane wyłącznie na realizację projektów zakładających utworzenie nowych miejsc przedszkolnych;
- dopuszczenie możliwości uzyskiwania wsparcia z Poddziałania 9.1.1 PO KL na tworzenie przedszkoli oraz innych form wychowania przedszkolnego również w gminach, w których odsetek dzieci uczęszczających do przedszkoli nie odbiega na niekorzyść od przeciętnej sytuacji w województwie, pod warunkiem wykazania przez projektodawcę potrzeb w tym zakresie;
- zwiększenie możliwości korzystania ze wsparcia również przez przedszkola miejskie działające w rejonach o ponadprzeciętnym natężeniu problemów społecznych⁵⁶; przykładowe rozwiązanie mogłoby polegać na premiowaniu przy ocenie projektów realizowanych na obszarach objętych Lokalnymi Programami Rewitalizacji.

* * *

W opinii przedstawicieli JST, które korzystały już ze środków Unii Europejskiej przeznaczonych na wsparcie edukacji przedszkolnej, w latach 2014-2020 największe zapotrzebowanie, w porównaniu z wielkością środków wykorzystanych w obecnym okresie programowania, wystąpi w przypadku funduszy na wyposażanie przedszkoli w sprzęt komputerowy i multimedialny oraz na tworzenie lub modernizowanie placów zabaw i przedszkolnych „ogródków”. Potrzebę zwiększenia dofinansowania wskazywano nieco rzadziej w przypadku dodatkowych zajęć dla dzieci oraz wydłużania godzin opieki, natomiast najrzadziej – w odniesieniu do zwiększania liczby miejsc w przedszkolach oraz podnoszenia kwalifikacji pracowników.

Dyrektorzy przedszkoli potwierdzili wysoki priorytet potrzeb w zakresie zakupu sprzętu komputerowego, multimedialnego lub elektronicznego oraz przygotowywania miejsc do zabaw na dworze. Zarazem jednak, listę najistotniejszych potrzeb uzupełnili o: dodatkowe bezpłatne zajęcia dla dzieci, zakup „tradycyjnych” zabawek lub pomocy dydaktycznych i mebli oraz remont lub modernizację lokalu. Spośród dodatkowych zajęć za potrzebne najczęściej uznawane były: zajęcia logopedyczne, muzyka, rytmika lub taniec, język obcy, wyjścia na imprezy kulturalne lub wycieczki oraz zajęcia z psychologiem lub pedagogiem.

⁵⁶ W obecnym okresie programowania zwiększano szanse korzystania ze wsparcia przez przedszkola z terenów wiejskich, w porównaniu z przedszkolami zlokalizowanymi w miastach.

Wydłużanie godzin pracy przedszkoli zdaniem ich dyrektorów będzie potrzebne w blisko dwóch piątych placówek. Zdecydowanie mniej powszechną potrzebą jest zwiększenie liczby miejsc w przedszkolu, wskazane przez w przybliżeniu co piątego dyrektora. Dyrektorzy rozpatrując przyszłe potrzeby placówek, którymi zarządzają, opierali się na założeniu, że w najbliższych latach wprowadzony zostanie obowiązek szkolny sześciolatków, które tym samym zwolnią część miejsc. Prawdopodobnie również z tego względu rzadko wskazywaną potrzebą było powiększenie lokalu przedszkola.

Dyrektorzy przewidując potrzeby przedszkoli w latach 2014-2020, uwzględniali również kwestię trudnej sytuacji ekonomicznej części rodzin. Przeszło dwie piąte wśród potrzeb wymieniło pomoc dla dzieci z najuboższych rodzin, a dodatkowe bezpłatne zajęcia były uznawane za potrzebne wielokrotnie częściej, niż zajęcia odpłatne.

2.2 Kształcenie ogólne

2.2.1 Wprowadzenie

„Kształcenie ogólne” oznacza kształcenie prowadzone w szkołach podstawowych, gimnazjach oraz liceach ogólnokształcących. W 2011 roku w województwie opolskim działały 403 szkoły podstawowe, 175 gimnazjów oraz 50 liceów ogólnokształcących (nie licząc placówek obejmujących kształceniem osoby dorosłe). Większość szkół każdego rodzaju była zlokalizowana w gminach miejsko-wiejskich. W poszczególnych gminach działało od jednej (w gminach Baborów i Tułowice) do 24 szkół podstawowych (w Opolu) oraz od jednego (w 33 gminach) do 16 gimnazjów (w Opolu). Liczba liceów w poszczególnych powiatach wynosiła od 2 (w powiatach krapkowickim, namysłowskim i strzeleckim) do 8 (w Opolu).

Tabela 40: Rozlokowanie szkół prowadzących kształcenie ogólne dla młodzieży w województwie opolskim w 2011 roku, w zależności od typu gminy (%) [N=628]⁵⁷

typ gminy	typ szkoły			
	szkoły podstawowe [N=403]	gimnazja [N=175]	licea ogólnokształcące [N=50]	ogółem [N=628]
gminy miejskie	12	18	30	15
gminy miejsko-wiejskie	55	53	66	55
gminy wiejskie	33	29	4	30

Źródło: Obliczenia na podstawie danych BDL GUS

Wsparcie z EFS dla szkół prowadzących kształcenie ogólne – to jest dla szkół podstawowych, gimnazjów i liceów – było przyznawane m.in. w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, zatytułowanego „Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych”. W ramach tego Poddziałania dofinansowywano różnorodne zajęcia dla uczniów, wdrażanie innowacyjnych form nauczania i oceniania oraz udoskonalanie procesu zarządzania placówkami. Zgodnie z dokumentacją Programu projektami wspieranymi w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL były „programy rozwojowe” szkół prowadzących kształcenie ogólne. Określenie „program rozwojowy” oznaczało, że działania zaplanowane w poszczególnych placówkach charakteryzują się kompleksowością, zmierzają do osiągnięcia określonych rezultatów i celów, są zgodne z diagnozą potrzeb danej szkoły lub placówki oraz z polityką edukacyjną państwa i województwa, a także z zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącymi rozwoju kompetencji kluczowych⁵⁸. W ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL wspierano również programy indywidualizacji nauczania, obejmujące dodatkowe zajęcia dla uczniów klas I-III szkół podstawowych.

Szkoły prowadzące kształcenie ogólne należały również do grup docelowych wybranych Działań RPO WO 2007-2013. Szkołom podstawowym i gimnazjum dedykowane było Poddziałanie 5.1.2 „Wsparcie lokalnej infrastruktury edukacyjnej”, natomiast licea mogły otrzymać pomoc w ramach Poddziałania 5.1.1 „Wsparcie regionalnej infrastruktury edukacyjnej”. Wszystkim trzem typom szkół prowadzących kształcenie ogólne wsparcie mogło być udzielane również w ramach Działania 2.1 oraz Działania 2.2 – upowszechniających wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych – oraz w ramach Działania 4.3 – wspierającego między innymi termomodernizację budynków publicznych, w tym szkół.

⁵⁷ Liczba szkół prowadzących kształcenie ogólne według danych ze statystyki publicznej (628) różni się od liczby ustalonej na podstawie spisu prowadzonego przez Kuratorium Oświaty w Opolu (631), który został wykorzystany do obliczeń dotyczących udziału placówek objętych wsparciem wśród wszystkich funkcjonujących w regionie.

⁵⁸ *Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL*, s. 283-284.

Badanie ankietowe przeprowadzono na próbie liczącej 456 szkół (261 szkół podstawowych, 149 gimnazjów oraz 46 liceów ogólnokształcących). Znalazło się w niej 358 szkół objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL 212 szkół podstawowych, 122 gimnazjów oraz 24 liceów ogólnokształcących) oraz 107 szkół, które korzystały z RPO WO 2007-2013 (43 szkół podstawowych, 52 gimnazjów oraz 12 liceów ogólnokształcących).

2.2.2 Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE

2A Jaka jest skala i zakres wykorzystywania funduszy europejskich w szkołach działających na rzecz kształcenia ogólnego w województwie opolskim (w tym projektów edukacyjnych) w stosunku do szkół funkcjonujących w tym zakresie w regionie - w aspekcie terytorialnym (miasto-wieś) i organizacyjnym (forma prawna)?

2B Jakie elementy programów rozwojowych oraz indywidualizacji procesu nauczania i wychowania oraz jakie działania na rzecz infrastruktury edukacyjnej były najczęściej, a które najrzadziej realizowane w stosunku do zapotrzebowania na te działania oraz dostępnych środków unijnych na ten cel i dlaczego?

2C Jakie dodatkowe zajęcia; innowacyjne formy nauczania i oceniania; programy i narzędzia efektywnego zarządzania placówką oświatową; itp. składały się na programy rozwojowe oraz indywidualizację procesu nauczania i wychowania szkół w województwie opolskim? (...)⁵⁹

2L Czy i jak często szkoły były bezpośrednimi inicjatorami i podmiotami realizującymi projekty oraz jaka była skala inicjowania i realizacji projektu przez podmiot zewnętrzny (jaki) względem szkoły? Jakie czynniki decydowały o przystąpieniu danej szkoły do realizacji projektu?

Źródłem wsparcia najpowszechniej wykorzystywanym przez szkoły prowadzące kształcenie ogólne oraz przez ich uczniów było Poddziałanie 9.1.2 PO KL. Z analizy wniosków o dofinansowanie wynika, że wsparcie w ramach tego Poddziałania uzyskało 529 szkół – przy czym liczba ta odnosi się do poszczególnych szkół, również jeżeli wchodziły w skład Zespołów⁶⁰. Liczbę szkół objętych wsparciem, ustaloną na podstawie wyników analizy wniosków o dofinansowanie, odniesiono do liczby szkół figurujących na liście placówek oświatowych, prowadzonej przez Kuratorium Oświaty w Opolu (aktualnej na dzień 30 września 2011). Z zestawienia tych informacji wynika, że z Poddziałania 9.1.2 PO KL skorzystały około 84% szkół (82% SP, 90% gimnazjów oraz 80% liceów), natomiast z RPO WO 2007-2013 36% szkół (24% SP, 58% gimnazjów oraz 39% liceów).

Po około sto szkół korzystało ze wsparcia udzielanego w ramach Działania 2.1, Działania 2.2 oraz Poddziałania 5.1.2 RPO WO 2007-2013. Ostatnie wymienione Poddziałanie było adresowane wyłącznie do szkół podstawowych i gimnazjów, natomiast licea mogły uzyskać wsparcie w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 – z tej możliwości skorzystały cztery licea. Częściej wykorzystywanym źródłem wsparcia było Działanie 4.3 RPO WO 2007-2013 (mogły z niego korzystać zarówno szkoły podstawowe i gimnazja, jak i licea). Ponadto jedno liceum skorzystało ze wsparcia w ramach Działania 5.3 RPO WO 2007-2013.

⁵⁹ Odpowiedź na pozostałą część pytania badawczego 2C („Które [elementy programów rozwojowych] cechują się największą skutecznością i użytecznością?”) zawarto w rozdziale 2.2.4 „Efekty przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”.

⁶⁰ W przypadku, gdy beneficjent jako szkołę objętą wsparciem wskazywał Zespół, do szkół objętych wsparciem zaliczano wszystkie szkoły prowadzące kształcenie ogólne, wchodzące w skład tego Zespołu (identyfikowane na podstawie listy placówek oświatowych, udostępnianej przez Kuratorium Oświaty w Opolu). Taki sposób postępowania jest zgodny z podejściem przyjętym również w badaniach ankietowych, w których za badane jednostki uznawano szkoły, również jeżeli należały do Zespołu. Ustalona liczba jest wyższa od podanej w Załączniku nr 1 do Korekty sprawozdania z realizacji Priorytetów Komponentu regionalnego w ramach PO KL 2007-2013, według którego w ramach Poddziałania 9.1.2 programy rozwojowe zrealizowały 373 szkoły, a 75 przeprowadziło indywidualizację nauczania.

Tabela 41: Szkoły prowadzące kształcenie ogólne, które skorzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013: liczba oraz % wśród szkół w województwie

źródło wsparcia		liczba szkół, które otrzymały wsparcie				% szkół, które otrzymały wsparcie			
		SP	gimnazja	licea	ogółem	SP [N=400]	gimnazja [N=172]	licea [N=59]	ogółem [N=631]
PO KL	Poddziałanie 9.1.2	328	154	47	529	82	90	80	84
RPO WO 2007-2013	Działanie 2.1	26	62	19	107	7	36	31	17
	Działanie 2.2	26	62	20	108	7	36	32	17
	Działanie 4.3	14	9	12	35	4	5	17	5
	Poddziałanie 5.1.1	-	-	11	11	-	-	7	1
	Poddziałanie 5.1.2	60	33	-	93	15	19	-	15
	Działanie 5.3	-	-	1	1	-	-	2	0,2
	ogółem ⁶¹	95	99	39	233	24	58	39	36

Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL oraz RPO WO 2007-2013

Odsetek szkół podstawowych objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL był najwyższy w gminach wiejskich (89%), a najmniejszy w miejskich (65%), natomiast w przypadku RPO WO 2007-2013 – odwrotnie (odpowiednio: 17% i 39%).

Tabela 42: Szkoły podstawowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 – jako % szkół podstawowych funkcjonujących w województwie w poszczególnych typach gmin [N=400]

źródło wsparcia	% szkół podstawowych			
	gminy miejskie [N=46]	gminy miejsko-wiejskie [N=222]	gminy wiejskie [N=132]	ogółem [N=400]
PO KL – Poddziałanie 9.1.2	65	81	89	82
RPO WO 2007-2013	39	24	17	24

Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL oraz RPO WO 2007-2013

Z kolei w przypadku gimnazjów z obu programów korzystały najczęściej szkoły z gmin wiejskich (96% z Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz 67% z RPO WO 2007-2013), a najrzadziej – z miejskich (74% z Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz 42% z RPO WO 2007-2013).

Tabela 43: Gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 – jako % gimnazjów funkcjonujących w województwie w poszczególnych typach gmin [N=172]

źródło wsparcia	% gimnazjów			
	gminy miejskie [N=31]	gminy miejsko-wiejskie [N=92]	gminy wiejskie [N=49]	ogółem [N=172]
PO KL – Poddziałanie 9.1.2	74	90	96	90
RPO WO 2007-2013	42	58	67	58

Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL oraz RPO WO 2007-2013

Największy odsetek szkół, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, wystąpił wśród placówek będących jednostkami organizacyjnymi gmin. Z Poddziałania 9.1.2 PO KL skorzystało 85% szkół podstawowych, 89% gimnazjów oraz 62% liceów działających w tej formie.

⁶¹ Liczba szkół objętych wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 jest niższa od sumy szkół, które korzystały z poszczególnych Działań i Poddziałania wchodzących w skład tego Programu, ponieważ część szkół korzystała ze wsparcia z więcej niż jednego Działania lub Poddziałania.

Tabela 44: Odsetek szkół podstawowych, które korzystały ze wsparcia w ramach PO KL, jako % szkół danego typu funkcjonujących w województwie w poszczególnych formach prawnych

forma prawna	% szkół
jednostka organizacyjna gminy [N=336]	85
jednostka organizacyjna powiatu ziemskiego [N=16]	13
szkoła prowadzona przez stowarzyszenie [N=45]	51
szkoła prowadzona przez organizację wyznaniową [N=1]	0
szkoła prowadzona przez osobę fizyczną [N=2]	0
szkoła prowadzona przez samorząd województwa [N=0]	-

Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL

Tabela 45: Odsetek gimnazjów, które korzystały ze wsparcia w ramach PO KL, jako % gimnazjów funkcjonujących w województwie w poszczególnych formach prawnych

forma prawna	% szkół
jednostka organizacyjna gminy [N=132]	89
jednostka organizacyjna powiatu ziemskiego [N=26]	62
szkoła prowadzona przez stowarzyszenie [N=11]	64
szkoła prowadzona przez organizację wyznaniową [N=2]	50
szkoła prowadzona przez osobę fizyczną [N=1]	0
szkoła prowadzona przez samorząd województwa [N=0]	-

Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL

Tabela 46: Odsetek liceów, które korzystały ze wsparcia w ramach PO KL, jako % liceów funkcjonujących w województwie w poszczególnych formach prawnych

forma prawna	% szkół
jednostka organizacyjna gminy [N=13]	62
jednostka organizacyjna powiatu ziemskiego [N=39]	77
szkoła prowadzona przez stowarzyszenie [N=4]	50
szkoła prowadzona przez organizację wyznaniową [N=1]	100
szkoła prowadzona przez osobę fizyczną [N=0]	-
szkoła prowadzona przez samorząd województwa [N=2]	0

Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL

Spośród szkół objętych wsparciem z PO KL około jedna czwarta uczestniczyła w ramach Poddziałania 9.1.2 w projektach z zakresu indywidualizacji procesu nauczania i wychowania, natomiast przeszło dziewięć na dziesięć realizowało przedsięwzięcia zaliczane do programów rozwojowych.

Tabela 47: Szkoły prowadzące kształcenie ogólne, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół objętych wsparciem w ramach PO KL [N=529]

rodzaj przedsięwzięcia	% szkół
indywidualizacja nauczania	26
programy rozwojowe	94

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL

Szkoły objęte Działaniem 2.1 RPO WO 2007-2013 oraz 2.2 RPO WO 2007-2013 uzyskały wsparcie w ramach projektów realizowanych przez WODIP, w których ich organy prowadzące były partnerami. Projekt realizowany w ramach Działania 2.1⁶² obejmował uruchamianie punktów dostępu do Internetu oraz zakup sprzętu teleinformatycznego, a projekt realizowany w ramach Działania 2.2⁶³ udostępnianie usług teleinformatycznych, zakup sprzętu teleinformatycznego oraz szkolenia w zakresie wykorzystywania technologii informatyczno-komunikacyjnych.

⁶² Spośród rodzajów projektów przewidzianych do realizacji w ramach Działania 2.1 projekt obejmował rodzaje projektów oznaczone numerami 1, 3 i 5 (porównaj: *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO 2007-2013*).

⁶³ Projekt obejmował wszystkie trzy rodzaje projektów przewidzianych do realizacji w ramach Działania 2.2 (porównaj: *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WO 2007-2013*).

Wszystkie szkoły objęte wsparciem w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 uczestniczyły w projektach polegających na zakupie instalacji i robotach budowlanych ograniczających energochłonność lub emisję pyłów i gazów, a w siedmiu na dziesięć prowadzono „przedsięwzięcia w zakresie instalacji służących do wytwarzania, przetwarzania, magazynowania oraz przesyłu energii ze źródeł odnawialnych”.

Tabela 48: Szkoły prowadzące kształcenie ogólne, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół objętych wsparciem w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 [N=55]

rodzaj przedsięwzięcia	% szkół
przedsięwzięcia w zakresie instalacji służących do wytwarzania, przetwarzania, magazynowania oraz przesyłu energii ze źródeł odnawialnych	70
zakup instalacji (urządzeń) i roboty budowlane mające na celu ograniczenie energochłonności, ograniczenie emisji pyłów i gazów (w tym „niskiej emisji”) w obiektach publicznych	100

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Spośród szkół podstawowych i gimnazjów, które skorzystały ze wsparcia z Poddziałania 5.1.2 RPO WO 2007-2013, wszystkie uczestniczyły w projektach polegających na zakupie wyposażenia lub oprogramowania, a dwie piąte – w projektach, w ramach których przeprowadzono przebudowę lub remont placówek.

Tabela 49: Szkoły podstawowe i gimnazja, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół objętych wsparciem w ramach Poddziałania 5.1.2 RPO WO 2007-2013 [N=93]

rodzaj przedsięwzięcia	% szkół
przebudowa / remont bazy dydaktycznej	40
zakup wyposażenia / oprogramowania	100

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Wszystkie licea objęte projektami finansowanymi w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 brały udział w projektach polegających na przebudowie bazy dydaktycznej, siedem na dziesięć korzystało z możliwości zakupu wyposażenia lub oprogramowania, a mniej więcej co drugie uczestniczyło w projekcie dostosowującym placówkę do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Tabela 50: Licea, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół objętych wsparciem w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 [N=11]

rodzaj przedsięwzięcia	% szkół
przebudowa bazy dydaktycznej	100
dostosowanie do potrzeb niepełnosprawnych	55
zakup wyposażenia / oprogramowania	73

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

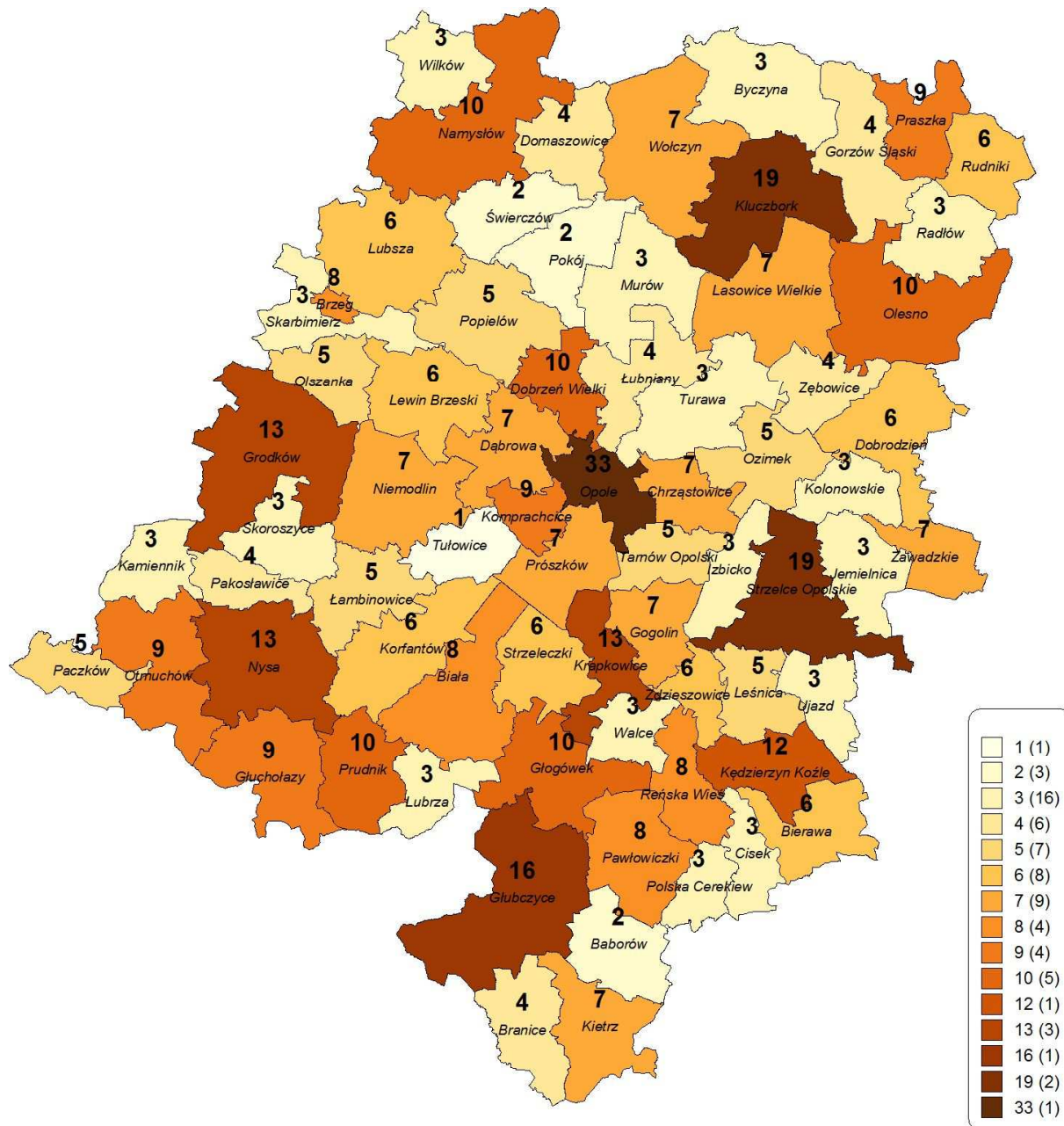
Jedyna szkoła (liceum), która skorzystała z Działania 5.3 RPO WO 2007-2013, uczestniczyła w projekcie z zakresu „Ochrony dziedzictwa kulturowego lub naturalnego”, polegającym na „Odbudowie, przebudowie, konserwacji lub remoncie obiektów historycznych lub zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków) oraz obiektów dziedzictwa naturalnego”.

Korzystanie ze wsparcia przez szkoły podstawowe i gimnazja, w ujęciu terytorialnym przedstawiono w podziale na gminy, natomiast przez licea – w podziale na powiaty⁶⁴.

⁶⁴ Przedstawienie danych dotyczących szkół podstawowych i gimnazjów na poziomie gmin, natomiast danych dotyczących liceów na poziomie powiatów, odpowiada podziałowi kompetencji w zakresie polityki oświatowej pomiędzy JST. Zgodnie z *Ustawą o systemie oświaty* (Art. 17, p. 4,5): rada gminy ustala plan sieci publicznych szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez gminę, określa granice obwodów publicznych szkół podstawowych i gimnazjów (z wyjątkiem specjalnych) mających siedzibę na obszarze gminy oraz uzgadnia z innymi organami prowadzącymi publiczne szkoły i gimnazja granice obwodów tych szkół; rada powiatu ustala plan sieci publicznych szkół ponadgimnazjalnych (oraz szkół specjalnych), z uwzględnieniem szkół ponadgimnazjalnych (i specjalnych) mających siedzibę na obszarze powiatu prowadzonych przez inne organy prowadzące. Ponieważ zarówno szkoły podstawowe, jak i gimnazja są zaliczane do lokalnej infrastruktury edukacyjnej, dane dotyczące obu typów szkół zostały zsumowane.

Mapa 5: Szkoły podstawowe i gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w poszczególnych gminach (liczba)

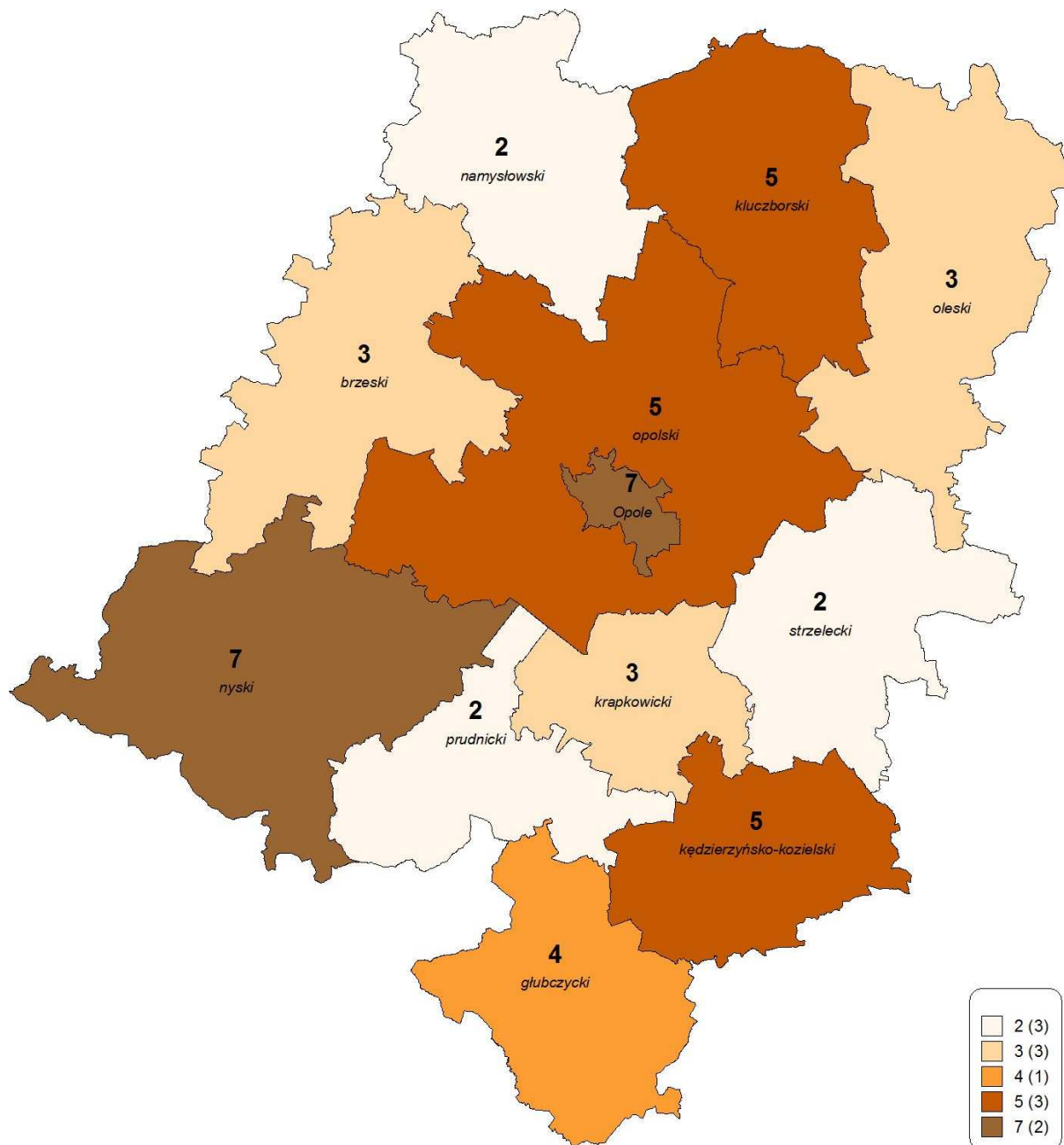
W nawiasach umieszczono liczbę gmin cechujących się podaną przed nawiasem liczbą szkół podstawowych i gimnazjów objętych projektami

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL

Mapa 6: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w poszczególnych powiatach (liczba)

W nawiasach umieszczono liczbę powiatów cechujących się podaną przed nawiasem liczbą liceów objętych projektami

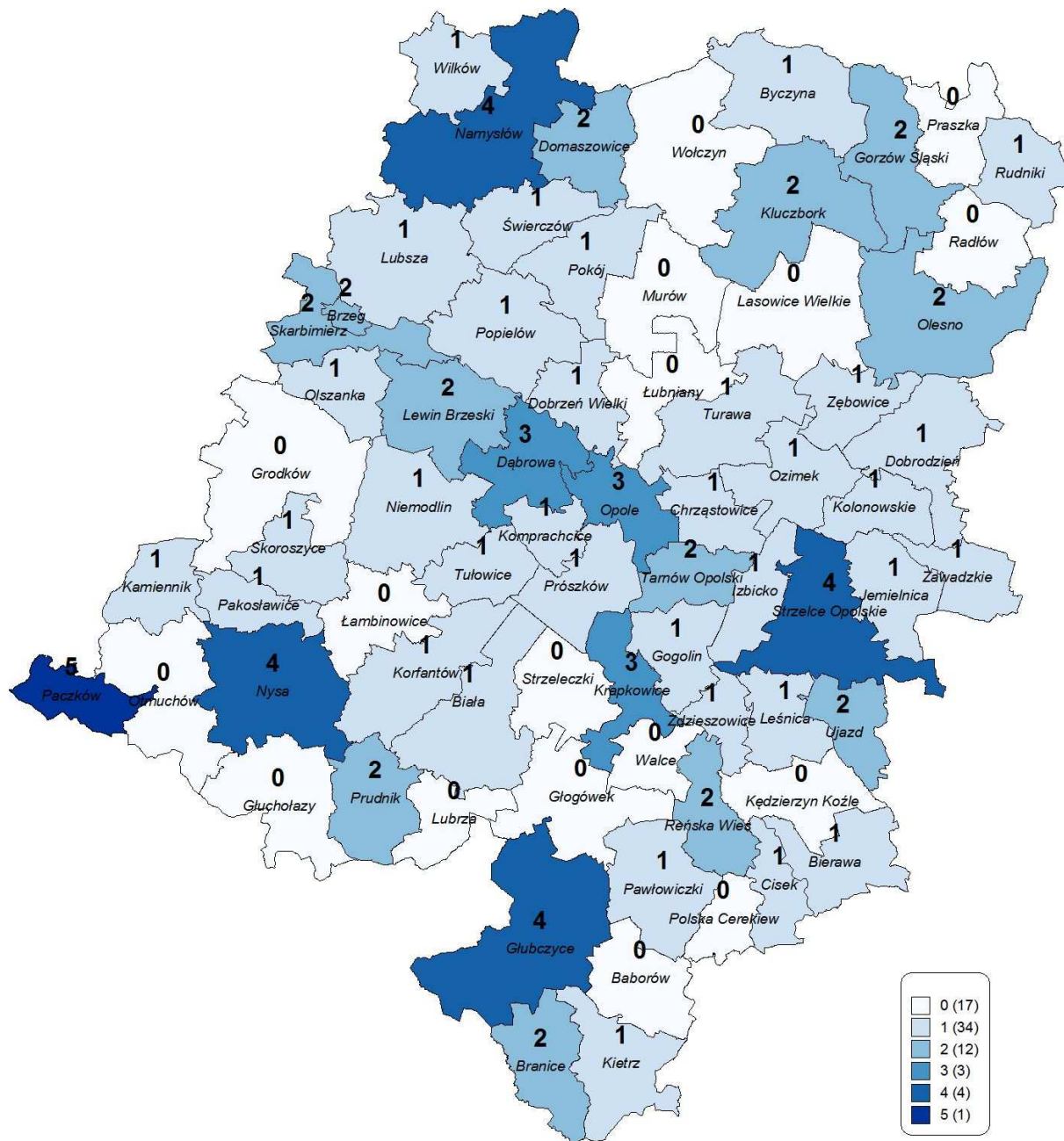

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL

Projektami prowadzonymi w ramach Działania 2.1 i Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 zostały objęte szkoły podstawowe i gimnazja z około trzech czwartych gmin; najwięcej – z gminy Paczków. Przedsięwzięcia dofinansowane z Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 przeprowadzono w szkołach podstawowych i gimnazjach z co piątej gminy. Najwięcej placówek zostało objętych projektami realizowanymi w ramach tego Działania w gminach Wołczyn, Pakosławice i Ozimek. Projektami realizowanymi w ramach Poddziałania 5.1.2 RPO WO 2007-2013 zostały objęte szkoły podstawowe i gimnazja z co trzeciej gminy, najwięcej z gminy Kędzierzyn-Koźle.

Mapa 7: Szkoły podstawowe i gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.1 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych gminach (liczba)

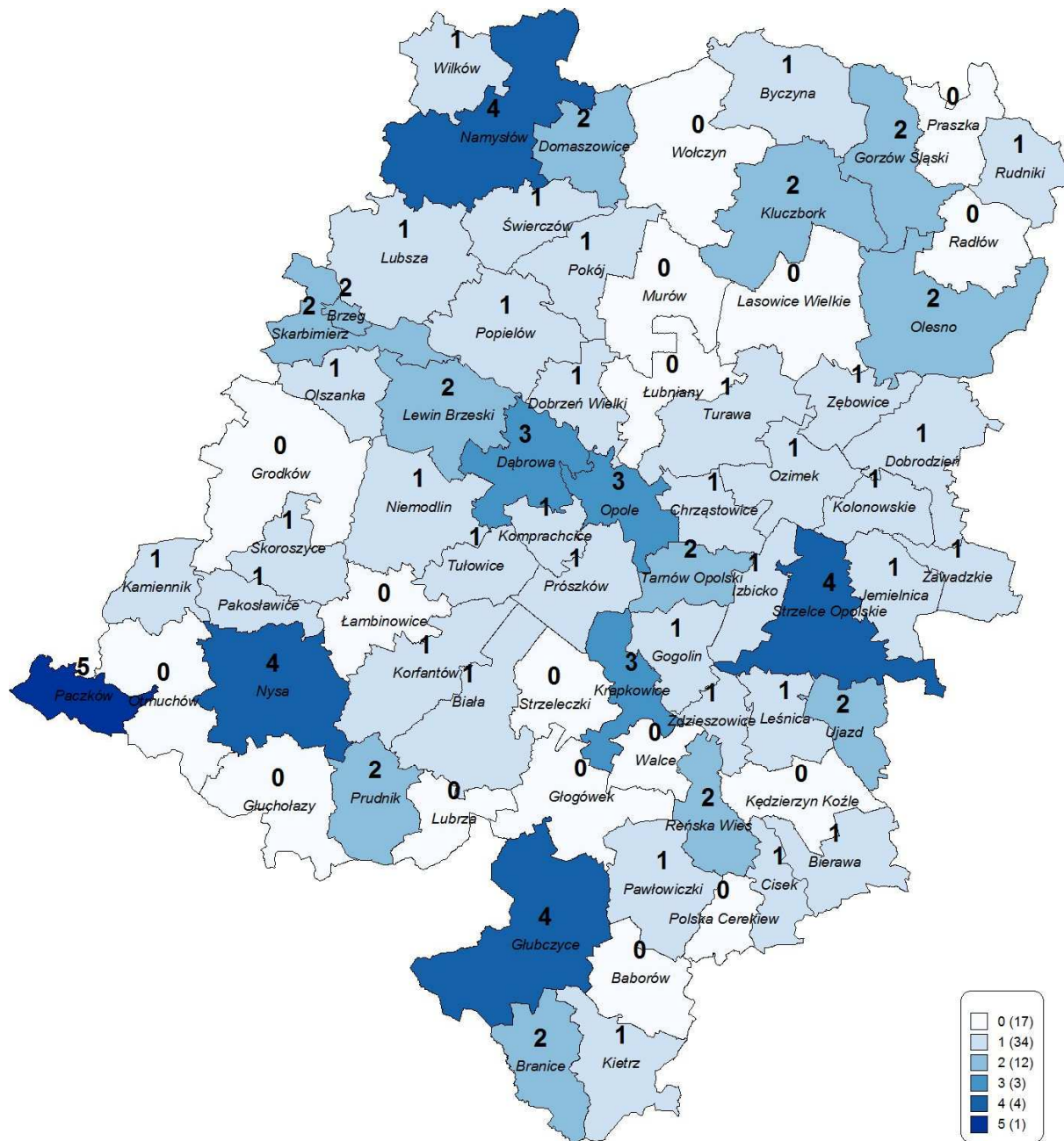
W nawiasach umieszczono liczbę gmin cechujących się podaną przed nawiasem liczbą szkół podstawowych i gimnazjów objętych projektami.

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Mapa 8: Szkoły podstawowe i gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych gminach (liczba)

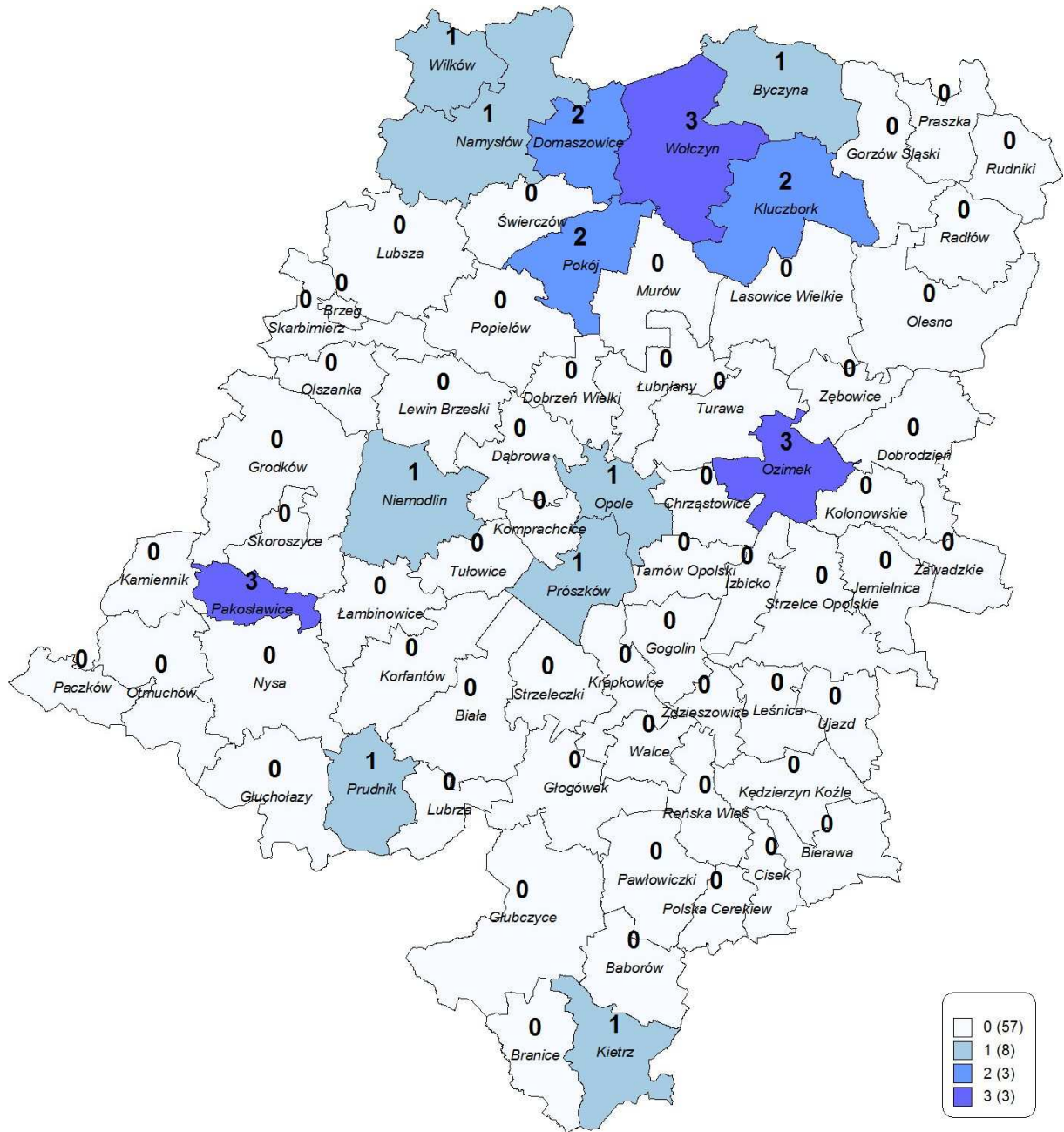
W nawiasach umieszczono liczbę gmin cechujących się podaną przed nawiasem liczbą szkół podstawowych i gimnazjów objętych projektami.

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Mapa 9: Szkoły podstawowe i gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych gminach (liczba)

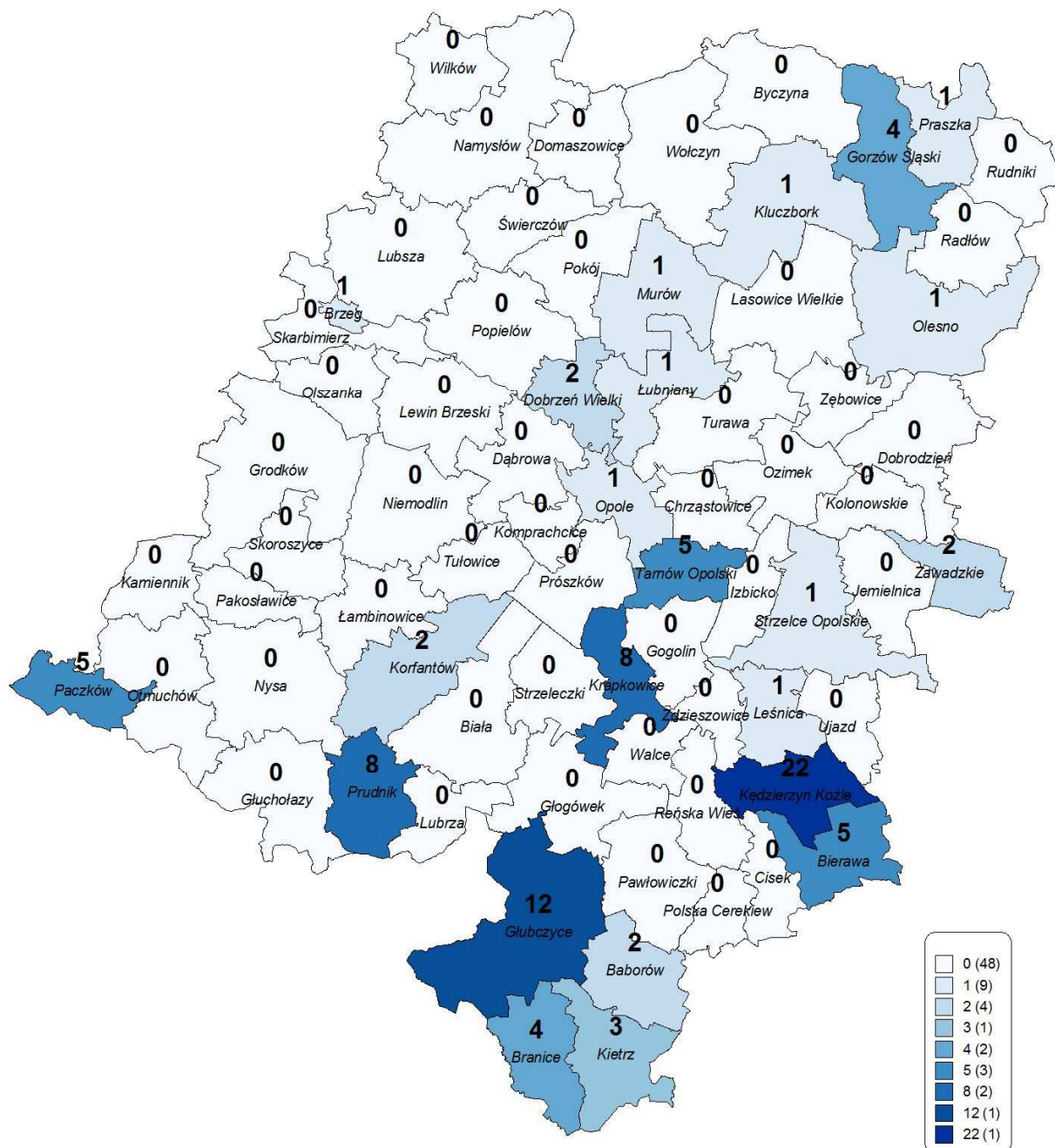
W nawiasach umieszczono liczbę gmin cechujących się podaną przed nawiasem liczbą szkół podstawowych i gimnazjów objętych projektami.

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Mapa 10: Szkoły podstawowe i gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 5.1.2 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych gminach (liczba)

W nawiasach umieszczono liczbę gmin cechujących się podaną przed nawiasem liczbą szkół podstawowych i gimnazjów objętych projektami.

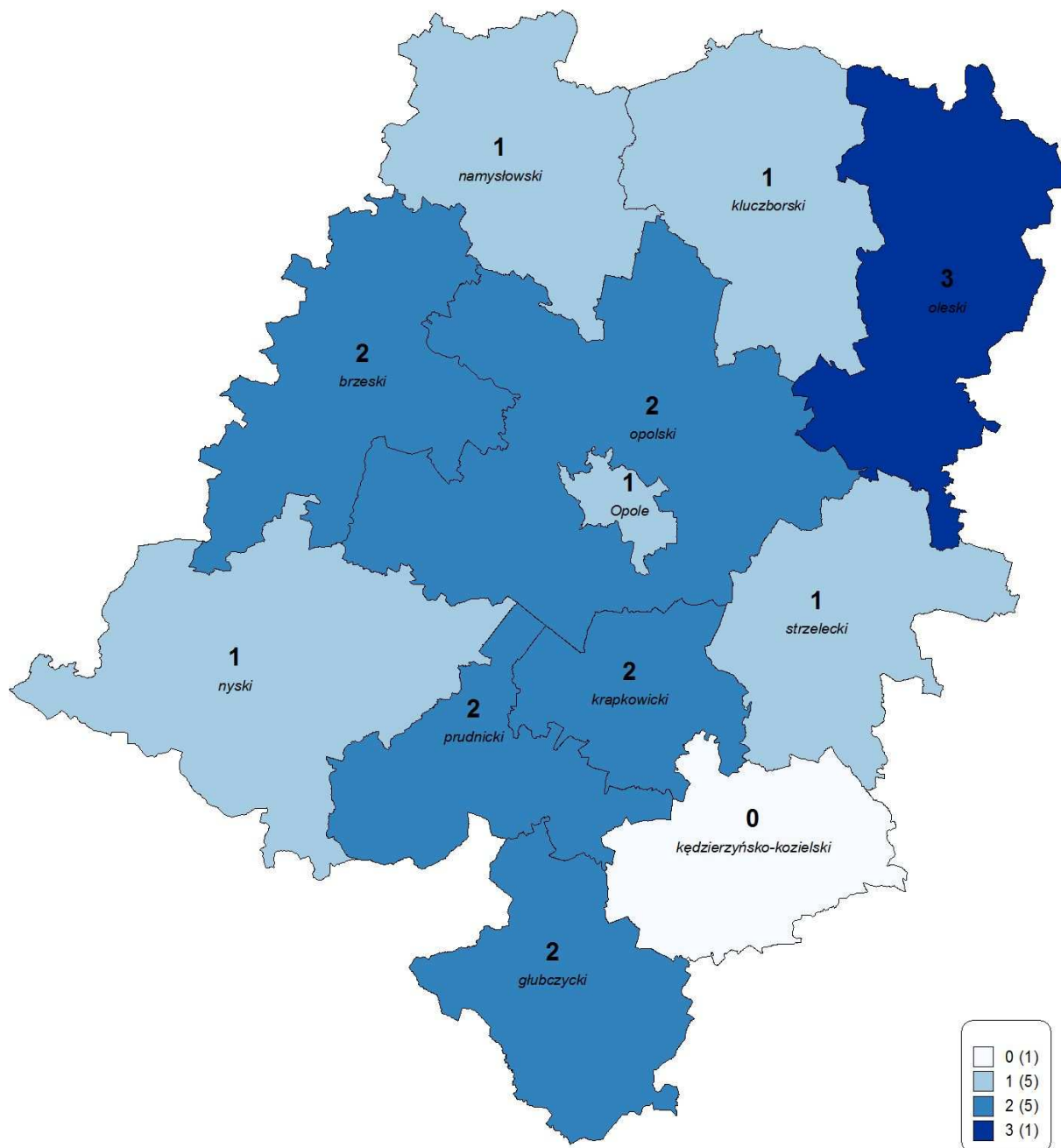

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Z Działania 2.1 i Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 korzystały licea ze wszystkich powiatów, oprócz kędzierzyńsko-kozielskiego; najwięcej z powiatu oleskiego. Wsparcie w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 otrzymały licea z pięciu powiatów. Dwie piąte liceów objętych projektami w ramach tego Działania było zlokalizowanych w powiecie opolskim. Z Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 korzystało po jednym liceum z czterech powiatów. Środki z Działania 5.3 RPO WO 2007-2013 uzyskała tylko jedna szkoła: liceum z powiatu nyskiego

Mapa 11: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.1 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba)

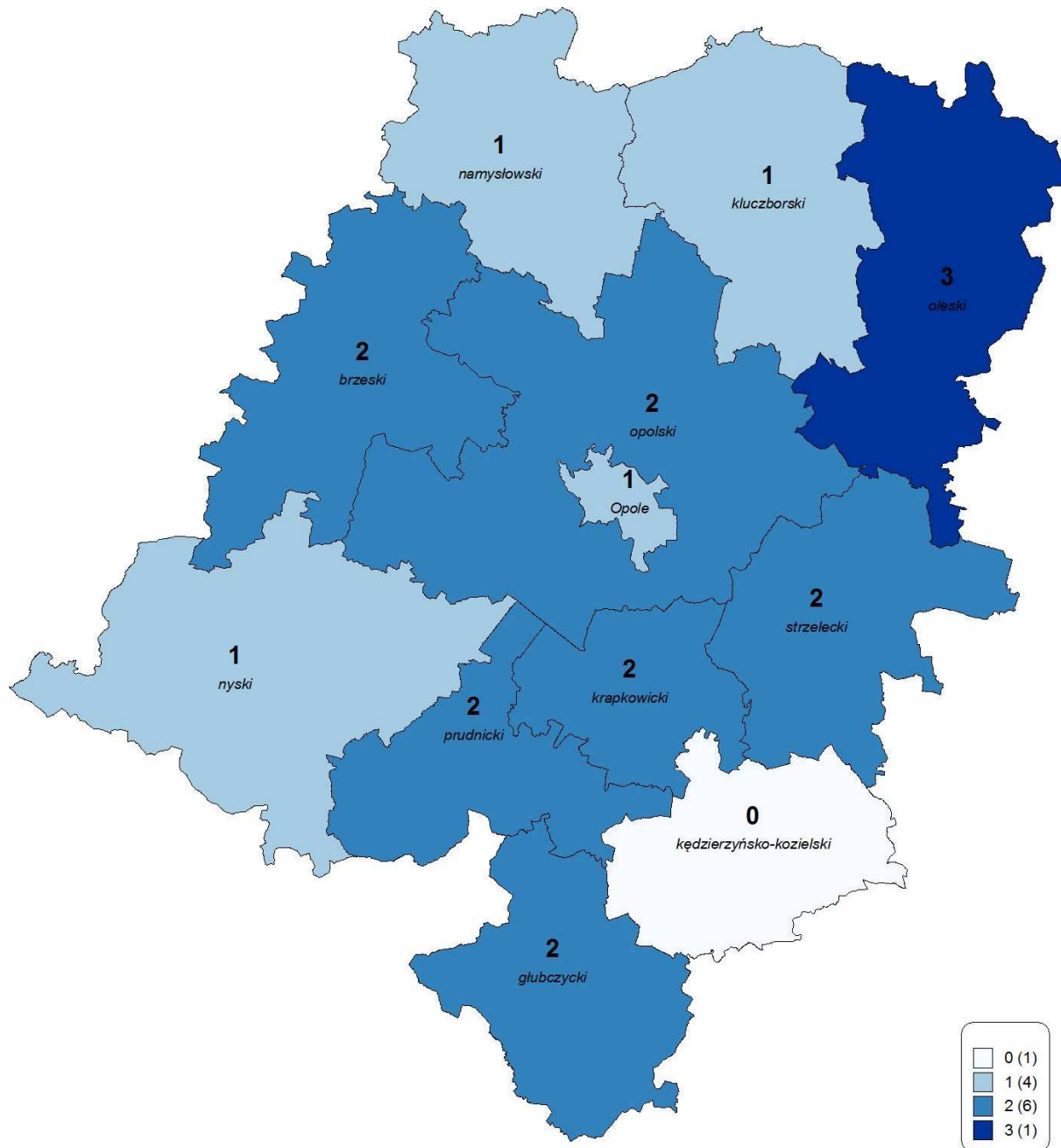
W nawiasach umieszczono liczbę powiatów cechujących się podaną przed nawiasem liczbą liceów objętych projektami.

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Mapa 12: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba)

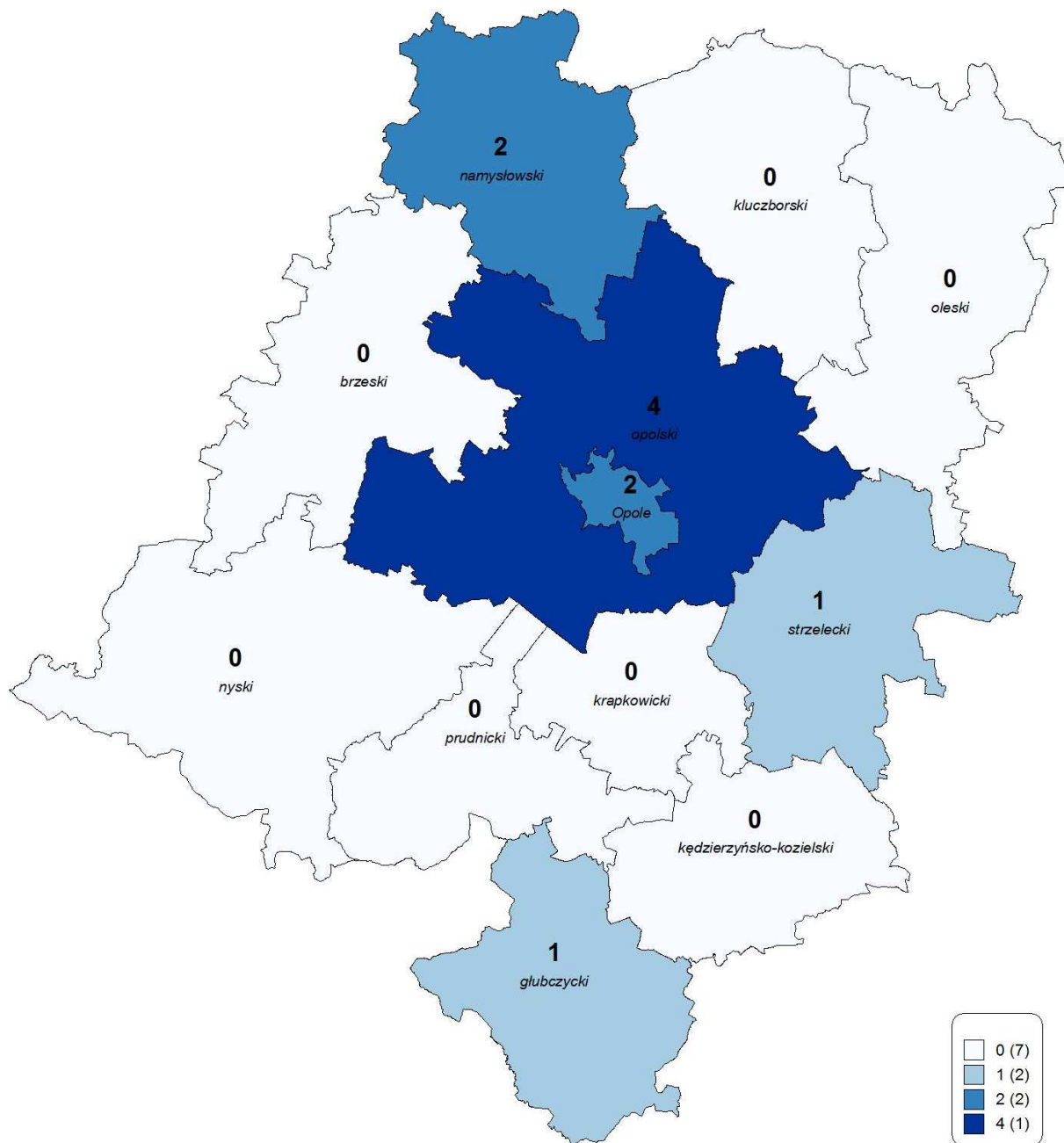
W nawiasach umieszczono liczbę powiatów cechujących się podaną przed nawiasem liczbą liceów objętych projektami.

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Mapa 13: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba)

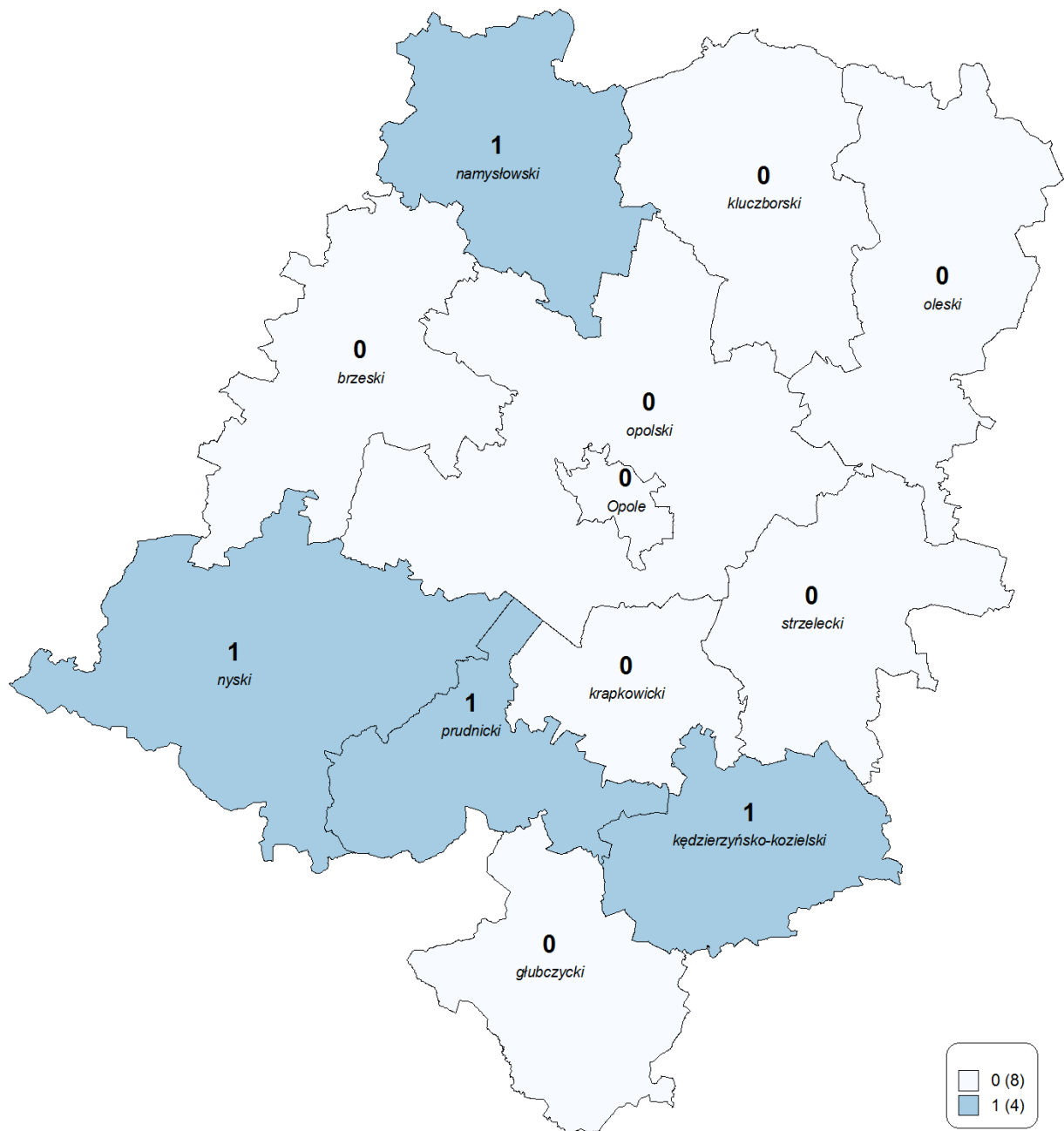
W nawiasach umieszczono liczbę powiatów cechujących się podaną przed nawiasem liczbą liceów objętych projektami.

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Mapa 14: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Podziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba)

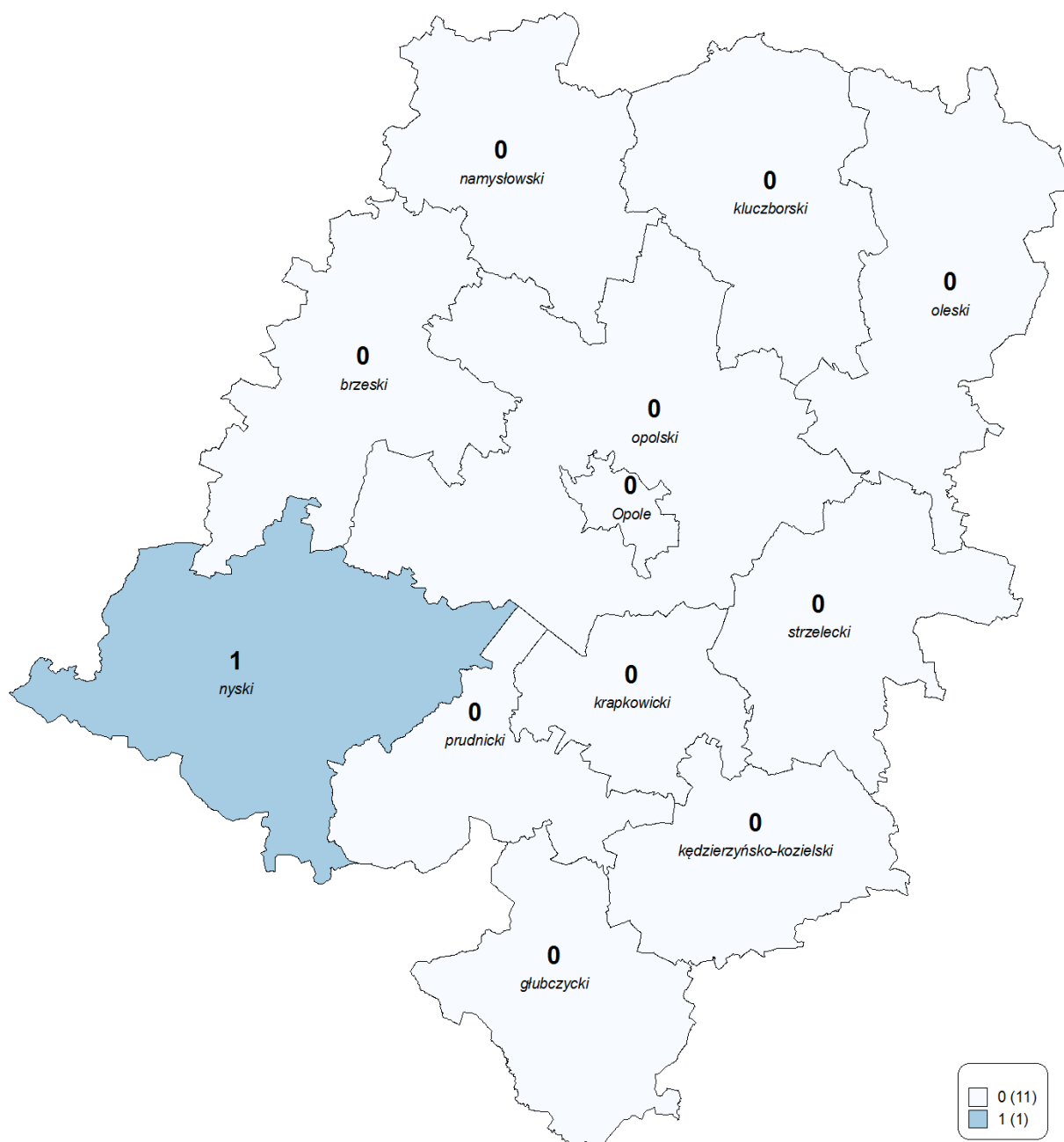
W nawiasach umieszczono liczbę powiatów cechujących się podaną przed nawiasem liczbą liceów objętych projektami.

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Mapa 15: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 5.3 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba)

W nawiasach umieszczono liczbę powiatów cechujących się podaną przed nawiasem liczbą liceów objętych projektami.

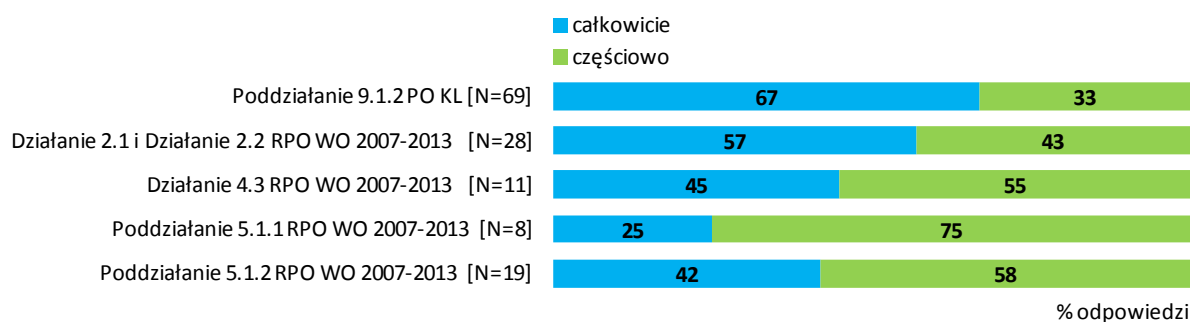

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Przedstawiciele JST prowadzących szkoły, które korzystały ze wsparcia w ramach poszczególnych Działań i Poddziałań PO KL lub RPO WO 2007-2013, w badaniu ankietowym zostali zapytani, czy fundusze unijne umożliwiły zaspokojenie w pełni potrzeb szkół prowadzonych lub regularnie finansowanych przez daną jednostkę, w zakresie objętym wsparciem⁶⁵. W przypadku Poddziałania 9.1.2 PO KL zaspokojenie wszystkich potrzeb potwierdziły dwie trzecie respondentów, a w przypadku powiązanych ze sobą Działań 2.1 oraz 2.2 RPO WO 2007-2013 niespełna trzy piąte.

⁶⁵ Wyłącznie do szkół prowadzących kształcenie ogólne skierowane było Poddziałanie 9.1.2 PO KL oraz Poddziałanie 5.1.2 RPO WO 2007-2013. Wsparcie w ramach pozostałych Działań i Poddziałań mogły uzyskiwać również szkoły prowadzące kształcenie zawodowe.

Wykres 15: Poziom zaspokojenia potrzeb szkół prowadzących kształcenie ogólne poprzez projekty edukacyjne realizowane w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 (%)⁶⁶

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST

Działania opisane we wnioskach o dofinansowanie odpowiadają zamieszczanym w nich diagnozom. Wiarygodność oceny trafności przedsięwzięć zrealizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL wobec potrzeb szkół, dokonanej na podstawie informacji podanych we wnioskach o dofinansowanie projektów, jest jednak ograniczona, ponieważ niekiedy to diagnoza bywa dopasowywana do działań, na które można uzyskać dofinansowanie, a nie odwrotnie (występowanie takich sytuacji potwierdzali respondenci uczestniczący w badaniach jakościowych). Dlatego analizę zgodności przedsięwzięć dofinansowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz RPO WO 2007-2013 z potrzebami poszczególnych placówek oparto na porównaniu odpowiedzi udzielanych przez dyrektorów szkół na pytania o potrzeby szkoły z ich odpowiedziami na pytania dotyczące zrealizowanych przedsięwzięć. Przy takim podejściu należy z kolei liczyć się z tym, że część zidentyfikowanych rozbieżności pomiędzy potrzebami a przedsięwzięciami wynikała z niewystarczającego skupienia respondentów przy wypełnianiu (obszernej) ankiety. Pomimo tego ryzyka, przeprowadzone porównania pozwalają na sformułowanie głównych wniosków dotyczących trafności przedsięwzięć realizowanych przy wsparciu z funduszy unijnych.

W szkołach podstawowych sytuacja, w której konkretny rodzaj zajęć był potrzebny i został sfinansowany w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, dotyczyła najczęściej zajęć dla dzieci ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi. W ponad połowie spośród szkół objętych projektami w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL były potrzebne i zarazem sfinansowane zostały dodatkowe zajęcia:

- dla dzieci z trudnościami w czytaniu i pisanii,
- dla dzieci z trudnościami w zdobywaniu umiejętności matematycznych,
- dla uczniów szczególnie uzdolnionych,
- z zakresu nauk matematyczno-przyrodniczych,
- logopedyczne,
- gimnastyka korekcyjna.

Wymienione rodzaje zajęć były potrzebne i zarazem zostały sfinansowane w ponad połowie szkół objętych projektami w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. W mniej niż połowie, ale więcej niż dwóch piątych szkół były potrzebne i zostały sfinansowane dodatkowe zajęcia:

- artystyczne,
- wycieczki lub wyjścia na imprezy kulturalne,

⁶⁶ Działania 2.1 i 2.2 RPO WO rozpatrywano łącznie, ponieważ realizowane w ich ramach projekty były ściśle powiązane, a grupy objętych nimi szkół niemal całkowicie się pokrywały (różniły się jedną placówką).

- komputerowe,
- wyrównawcze z zakresu podstawy programowej.

Do finansowania zajęć nie wpisujących się w potrzeby danej szkoły dochodziło stosunkowo rzadko (w przypadku żadnego rodzaju zajęć taka sytuacja nie występowała w więcej niż 16% szkół). W szkołach objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL zajęciami potrzebnymi, lecz nie dofinansowanymi z tego źródła, były najczęściej – w około trzech na dziesięć placówek – spotkania z pedagogiem lub psychologiem, zajęcia logopedyczne, gimnastyka korekcyjna oraz zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej.

Tabela 51: Finansowanie poszczególnych rodzajów dodatkowych zajęć z Poddziałania 9.1.2 PO KL w kontekście potrzeb szkół podstawowych, w których były realizowane projekty w ramach tego Poddziałania (%) [N=212]

odpowiedź	% respondentów			
	potrzebne i sfinansowane	niepotrzebne i sfinansowane	potrzebne i niesfinansowane	niepotrzebne i niesfinansowane
zajęcia dla dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu	70	8	18	4
zajęcia logopedyczne dla dzieci z trudnościami w mówieniu	58	6	31	6
zajęcia dla dzieci z trudnościami w zdobywaniu umiejętności matematycznych	66	9	18	6
gimnastyka korekcyjna dla dzieci z wadami postawy	55	5	30	10
zajęcia dla dzieci z zaburzeniami komunikacji społecznej	25	12	17	46
zajęcia terapeutyczne dla uczniów niepełnosprawnych	13	14	13	60
kółka dla uczniów szczególnie uzdolnionych	60	9	21	10
zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej	42	11	29	18
dodatkowe zajęcia komputerowe / informatyczne (ICT)	42	15	18	26
dodatkowe zajęcia z języków obcych	47	14	25	14
dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych	59	15	12	14
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości	6	15	4	75
dodatkowe zajęcia artystyczne (np. muzyczne / plastyczne)	48	13	23	16
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne	22	16	21	42
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki	30	10	31	28
spotkania z pedagogiem lub psychologiem	30	10	31	28
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe	6	16	6	73

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół podstawowych, w których w ramach Poddziałania 9.1.2 były prowadzone zajęcia

W trzech czwartych gimnazjów i liceów objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL sfinansowano potrzebne kółka dla szczególnie uzdolnionych uczniów oraz dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych, a w dwóch trzecich – zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej. W około trzech piątych objętych wsparciem szkół ponadpodstawowych prowadzących kształcenie ogólne były potrzebne i zostały sfinansowane dodatkowe zajęcia z języków obcych,

wycieczki lub wyjścia na imprezy kulturalne oraz spotkania z pedagogiem lub psychologiem. W mniej więcej co drugiej szkole sfinansowano potrzebne zajęcia edukacyjne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych, poradnictwo edukacyjne lub zawodowe, dodatkowe zajęcia komputerowe lub dodatkowe zajęcia artystyczne.

Zajęciami stosunkowo często prowadzonymi w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL pomimo, że dyrektorzy gimnazjów i liceów nie zaliczyli ich do zajęć potrzebnych w placówkach, którymi kierowali, były zajęcia regionalne, krajoznawcze lub turystyczne oraz zajęcia komputerowe. Pierwsze odbyły się, pomimo braku zdiagnozowanej potrzeby, w przeszło co trzeciej, a drugie w przeszło co czwartej szkole. W co czwartej spośród szkół prowadzących kształcenie ogólne na poziomie ponadpodstawowym, wspieranych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, przeprowadzono dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości lub spotkania z pedagogiem, psychologiem albo doradcą zawodowym, pomimo, że dyrektor nie wskazał takich zajęć jako potrzebnych.

W gimnazjach i liceach objętych projektami w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL sytuacje, w których zajęć potrzebnych uczniom nie finansowano z tego źródła, nie były powszechne. W przypadku żadnego rodzaju zajęć odsetek szkół, w których takie zajęcia były potrzebne a nie zostały sfinansowane, nie przekraczał jednej piątej.

Tabela 52: Finansowanie poszczególnych rodzajów dodatkowych zajęć z Poddziałania 9.1.2 PO KL w kontekście potrzeb gimnazjów i liceów, w których były realizowane projekty w ramach tego Poddziałania (%) [N=146]

odpowiedź	% respondentów			
	potrzebne i sfinansowane	niepotrzebne i sfinansowane	potrzebne i niesfinansowane	niepotrzebne i niesfinansowane
kółka dla uczniów szczególnie uzdolnionych	75	5	10	10
zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej	68	10	18	4
zajęcia specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych	54	20	14	12
dodatkowe zajęcia komputerowe / informatyczne (ICT)	47	28	7	18
dodatkowe zajęcia z języków obcych	62	16	11	11
dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych	75	11	10	4
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości	26	24	3	47
dodatkowe zajęcia artystyczne (np. muzyczne / plastyczne)	47	18	17	18
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne	24	35	10	32
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki	60	18	10	11
spotkania z pedagogiem lub psychologiem	57	24	12	7
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe	51	23	14	12

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą gimnazjów i liceów, w których w ramach Poddziałania 9.1.2 były prowadzone zajęcia

Rozdzwięk pomiędzy potrzebami dostrzeganymi przez dyrektorów szkół a przedsięwzięciami dofinansowanymi z funduszy unijnych można odczytywać jako symptom niewystarczającej współpracy pomiędzy projektodawcami (którymi przeważnie były organy prowadzące) a szkołami, w opracowywaniu koncepcji projektów, na których realizację pozyskiwano środki. Podczas wywiadów jakościowych dyrektorzy niektórych szkół sygnalizowali, że zakres przedsięwzięć realizowanych w placówkach, którymi zarządzają, został ustalony odgórnie przez organ prowadzący. Z kolei wśród

przedstawiciele organów prowadzących pojawiła się opinia, że kadra zarządzająca części szkół nie jest wystarczająco aktywna w zakresie inicjowania przedsięwzięć na rzecz podnoszenia jakości edukacji w poszczególnych placówkach.

W przypadku RPO WO 2007-2013 odsetek placówek, w których przyznane środki posłużyły do zaspokojenia potrzeb w poszczególnych obszarach, był generalnie niższy, niż w przypadku PO KL. Częściej natomiast występowała sytuacja, gdy potrzebne przedsięwzięcia nie były finansowane pomimo, że mieściły się w katalogu inwestycji wspieranych w ramach programu, z którego korzystała dana szkoła. Różnicę pomiędzy oboma programami można przynajmniej częściowo tłumaczyć koniecznością wnoszenia przez projektodawcę aplikującego o środki z RPO WO 2007-2013 wkładu własnego, który nie był wymagany w przypadku Poddziałania 9.1.2 PO KL.

W ponad połowie spośród szkół prowadzących kształcenie ogólne, objętych projektami w ramach RPO WO 2007-2013, był potrzebny i został sfinansowany w ramach tego programu sprzęt komputerowy lub multimedialny oraz inny sprzęt i pomoce dydaktyczne. W co najmniej dwóch piątych takich szkół było potrzebne i zostało sfinansowane wyposażenie w programy lub materiały edukacyjne do prezentowania na sprzęcie komputerowym lub multimedialnym, odnowienie budynku lub pomieszczeń oraz wyposażenie w meble.

Odsetek szkół, w których w ramach RPO WO 2007-2013 zrealizowano przedsięwzięcia odpowiadające na potrzeby nie wskazane podczas badania ankietowego przez ich dyrektorów, przekroczył jedną piątą w przypadku zakupu programów komputerowych lub materiałów do prezentowania na sprzęcie komputerowym lub multimedialnym. Taka sytuacja może być symptomem niedopasowania wsparcia do potrzeb. Zarazem biorąc pod uwagę, że dotyczy obszaru nowych technologii, nie można wykluczyć, że wynika z niepełnego rozpoznania potrzeb przez część dyrektorów szkół.

Tabela 53: Finansowanie inwestycji w infrastrukturę edukacyjną z RPO WO 2007-2013 w kontekście potrzeb szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których były realizowane projekty w ramach tego programu (%) [N=107]

odpowiedź	% respondentów			
	potrzebne i sfinansowane	niepotrzebne i sfinansowane	potrzebne i niesfinansowane	niepotrzebne i niesfinansowane
odnowienie budynku / pomieszczeń	45	7	35	13
przebudowa / rozbudowa budynku w celu utworzenia nowych pomieszczeń	19	15	24	41
termomodernizacja budynku	26	17	28	28
przystosowanie budynku dla osób niepełnosprawnych	22	10	30	38
wyposażenie w meble	40	7	37	16
podłączenie do odpowiedniego łącza internetowego	33	17	12	38
wyposażenie w sprzęt ICT	55	16	19	9
wyposażenie w programy lub materiały edukacyjne do prezentowania na sprzęcie ICT	49	27	17	7
wyposażenie w inny sprzęt / pomoce dydaktyczne	53	17	19	11
wyposażenie w programy komputerowe potrzebne do zarządzania / administrowania szkołą	36	21	23	19

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, gimnazjów i liceów, w których były realizowane projekty w ramach RPO WO 2007-2013

Na koniec 2011 roku poziom wykorzystania środków przewidzianych na realizację Poddziałania 9.1.2 PO KL w województwie opolskim był umiarkowany. Wartość podpisanych umów stanowiła

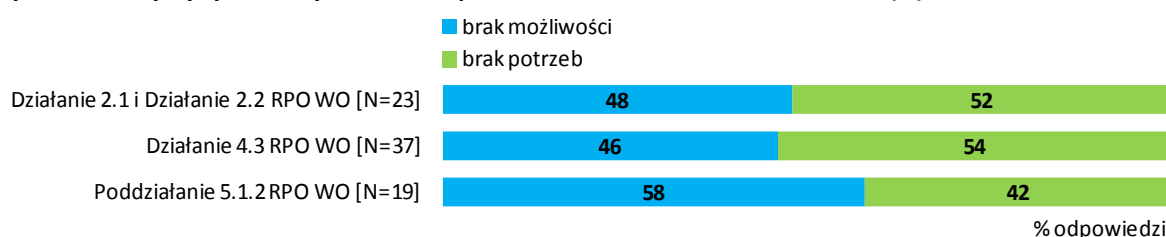
około 49% alokacji na lata 2007-2013 a wydatki, które zostały uznane za kwalifikowane, stanowiły około 36% alokacji⁶⁷.

Z kolei fundusze przeznaczone na obszar *Edukacja* w ramach 5. Osi priorytetowej RPO WO 2007-2013 zostały już w dużym stopniu rozdysponowane: wartość umów podpisanych do końca 2011 roku stanowiła około 78% alokacji przewidzianej na ten obszar⁶⁸.

Dotychczasowy poziom wykorzystania środków z 5. Osi priorytetowej RPO WO 2007-2013, w stosunku do przyznanej alokacji, jest zatem wyższy, niż w przypadku Poddziałania 9.1.2 PO KL, pomimo, że były trudniej dostępne (w związku z koniecznością wniesienia wkładu własnego oraz przygotowania bardziej obszernej dokumentacji). Oba źródła finansowania – 5. Oś priorytetowa RPO WO 2007-2013 oraz Poddziałanie 9.1.2 PO KL – nie mogą być bezpośrednio porównywane, ponieważ katalog instytucji uprawnionych do korzystania z pierwszego z nich był szerszy (obejmował również szkoły prowadzące kształcenie zawodowe oraz uczelnie). Biorąc jednak pod uwagę, że w badaniu ankietowym przedstawiciele kadry zarządzającej szkół wskazywali wśród głównych problemów niewystarczającą dostępność środków na inwestycje w bazę edukacyjną, można wnioskować, że w stosunku do zapotrzebowania pula środków na wsparcie infrastruktury edukacyjnej (w ramach RPO WO 2007-2013) była niższa, niż wielkość środków przeznaczonych na realizację przedsięwzięć „miękkich” (w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL).

Przedstawiciele JST, które prowadziły szkoły nieobjęte wsparciem, zapytano, czy niekorzystanie ze środków unijnych przeznaczonych na projekty edukacyjne (w ramach poszczególnych Działań i Poddziałania) wynikało z braku możliwości uzyskania dofinansowania, czy z braku potrzeb. W przypadku Działania 2.1 i Działania 2.2 oraz Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 obie odpowiedzi wybierano podobnie często, natomiast w przypadku Poddziałania 5.1.2 RPO WO 2007-2013 częściej podawaną przyczyną był brak możliwości uzyskania wsparcia⁶⁹.

Wykres 16: Przyczyny niekorzystania ze wsparcia w ramach RPO WO 2007-2013⁷⁰ (%)

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST prowadzących szkoły, które nie korzystały z poszczególnych Działań i Poddziałania pomimo, że należały do ich grup docelowych. Pominięto odpowiedzi dotyczące Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013, ze względu na zbyt małą liczbę respondentów (N=8).

Niekorzystanie ze wsparcia dostępnego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL przez szkoły nieobjęte projektami zdaniem ich dyrektorów wynikało najczęściej z braku funduszy na pokrycie wkładu własnego lub z nieotrzymania środków pomimo złożenia wniosku (tj. z odrzucenia wniosku na etapie oceny formalnej lub merytorycznej); powody te zostały wskazane przez – odpowiednio – blisko dwie piąte oraz jedną trzecią respondentów. Każdy z pozostałych powodów, w tym brak potrzeb w zakresie objętym wsparciem, wskazywano co najmniej trzykrotnie rzadziej. Wskazywanie jako bariery w korzystaniu z Poddziałania 9.1.2 PO KL braku środków na wkład własny jest oznaką nieznaności zasad udzielania wsparcia w ramach tego Poddziałania, ponieważ w województwie polskim taki wkład nie był wymagany.

⁶⁷ Źródło: Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 za rok 2011, s. 14.

⁶⁸ Źródło: Sprawozdanie roczne z wdrażania RPO WO na lata 2007-2013 za rok 2011, s. 261.

⁶⁹ Pominięto odpowiedzi dotyczące Poddziałania 9.1.2 PO KL ze względu na zbyt małą liczbę respondentów.

⁷⁰ Działania 2.1 i 2.2 RPO WO rozpatrywano łącznie, ponieważ realizowane w ich ramach projekty były ściśle powiązane, a grupy objętych nimi szkół niemal całkowicie się pokrywały (różniły się jedną placówką).

Wniesienie wkładu własnego w formie finansowej było natomiast konieczne w przypadku RPO WO 2007-2013. Według dyrektorów około trzech na dziesięć placówek nieobjętych projektami RPO WO 2007-2013 powodem nieskorzystania ze wsparcia pochodzącego z tego źródła był właśnie brak środków na wkład własny. Dyrektorzy blisko jednej piątej takich szkół jako przyczynę podali nieznaną katalogu przedsięwzięć wspieranych w ramach Programu. Zbliżony odsetek wyjaśnił niekorzystanie ze wsparcia brakiem takiej propozycji. Ostatni z przywołanych wyników można interpretować również jako symptom braku inicjatywy dyrektorów w zakresie pozyskiwania funduszy. Może to także wyjaśniać wysoki (zbliżający się do połowy) odsetek dyrektorów, którzy nie umieli określić przyczyn niekorzystania ze wsparcia. Ostatnią odpowiedzią wskazaną przez więcej niż dziesiątego respondenta był brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w szkole.

Tabela 54: Przyczyny nierealizowania projektów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL [N=80] oraz RPO WO 2007-2013 (%) [N=274]

odpowiedź	% respondentów	
	PO KL [N=80]	RPO WO 2007-2013 [N=274]
brak środków na wkład własny	37	29
złożony wniosek nie uzyskał dofinansowania	33	9
brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w organie prowadzącym	11	5
nikt szkole nie zaproponował realizowania projektu	11	17
brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w szkole	8	13
brak potrzeb w zakresie objętym dofinansowaniem	8	5
brak wiedzy na co można uzyskać dofinansowanie	8	18
stanowisko / opinia organu prowadzącego szkołę	8	7
niespełnianie warunków ubiegania się o dofinansowanie	8	3
przewidywane trudności w spełnieniu wymagań dotyczących efektów projektu	5	4
brak środków na pokrycie koniecznych kosztów projektu, które nie kwalifikowały się do dofinansowania	5	10
prace w ramach projektu utrudniałyby codzienne funkcjonowanie szkoły	4	1
brak odpowiedniego sprzętu do prowadzenia zajęć dodatkowych	4	nie dotyczy
problemy z realizacją wcześniejszych projektów tego rodzaju	3	0
stanowisko / opinia dyrekcji szkoły	2	0
brak odpowiednich pomieszczeń do prowadzenia zajęć dodatkowych	1	nie dotyczy
brak osób do prowadzenia dodatkowych zajęć z uczniami	0	nie dotyczy
trudno powiedzieć	24	45

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których nie były realizowane projekty PO KL / RPO WO 2007-2013

Poszczególne powody niezrealizowania projektu w ramach RPO WO 2007-2013 były podawane podobnie często przez dyrektorów szkół zlokalizowanych w różnego rodzaju gminach⁷¹. Jedyne różnice przekraczające 10 punktów procentowych dotyczyły niezyskania dofinansowania pomimo złożenia wniosku oraz niezłożenia szkole propozycji udziału w projekcie. Pierwszy z tych powodów był wskazywany nieco częściej, a drugi nieco rzadziej, przez dyrektorów szkół z gmin wiejskich, niż przez pozostałych.

⁷¹ W przypadku Poddziałania 9.1.2 PO KL liczba respondentów (tj. przedstawicieli szkół nieobjętych wsparciem) była zbyt mała, żeby przedstawiać wyniki w podziale ze względu na typ gminy.

Tabela 55: Przyczyny nierealizowania projektów w ramach RPO WO 2007-2013 – w zależności od typu gminy (%) [N=274]

odpowiedzi	% respondentów			
	typ gminy			ogółem [N=274]
	miejska [N=43]	miejsko-wiejska [N=153]	wiejska [N=78]	
brak środków na wkład własny	27	29	31	29
złożony wniosek nie uzyskał dofinansowania	4	5	17	9
brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w organie prowadzącym	2	7	4	5
nikt szkole nie zaproponował realizowania projektu	13	22	9	17
brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w szkole	16	14	8	13
brak potrzeb w zakresie objętym dofinansowaniem	6	4	7	5
brak wiedzy na co można uzyskać dofinansowanie	20	18	15	18
stanowisko / opinia organu prowadzącego szkołę	9	4	10	7
niespełnianie warunków ubiegania się o dofinansowanie	7	2	2	3
przewidywane trudności w spełnieniu wymagań dotyczących efektów projektu	0	6	4	4
brak środków na pokrycie koniecznych kosztów projektu, które nie kwalifikowały się do dofinansowania	8	11	11	10
prace w ramach projektu utrudniałyby codzienne funkcjonowanie szkoły	2	1	0	1
problemy z realizacją wcześniejszych projektów tego rodzaju	0	0	1	0
stanowisko / opinia dyrekcji szkoły	0	0	0	0
trudno powiedzieć	51	42	48	45

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których nie były realizowane projekty RPO WO

W przypadku Poddziałania 9.1.2 PO KL do ubiegania się o dofinansowanie były uprawnione wszystkie podmioty, oprócz osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej ani oświatowej⁷². Do ubiegania się o wsparcie ze wszystkich badanych Działań i Poddziałania RPO WO 2007-2013 były uprawnione zarówno JST, jak i jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną⁷³.

Najczęściej, w blisko połowie przypadków, inicjatorem realizacji w poszczególnych szkołach projektów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL były ich organy prowadzące (w zestawieniu oprócz szkół, w których realizowano projekty, uwzględniono również szkoły, w których do tego nie doszło ze względu na niepowodzenie projektodawcy w aplikowaniu o wsparcie). W niespełna jednej trzeciej przypadków realizację takiego projektu jako pierwsza proponowała dyrekcja szkoły. Pod tym względem sytuacja była bardzo podobna we wszystkich typach szkół.

W przypadku szkół z gmin miejskich częściej, niż w przypadku szkół z gmin miejsko-wiejskich i wiejskich, inicjatorem projektu realizowanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL był organ prowadzący (odpowiednio: w przypadku ponad trzech piątych, niespełna połowy oraz ponad dwóch piątych szkół).

⁷² Porównaj: *Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL*, s. 285.

⁷³ Ponadto w ramach poszczególnych Działań i Poddziałania mogły aplikować innego rodzaju podmioty, wymienione w *Szczegółowym opisie osi priorytetowych RPO WO 2007-2013*. Porównaj: *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WO 2007-2013*.

Tabela 56: Inicjowanie projektów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w zależności od typu szkoły oraz typu gminy (%) [N=383]

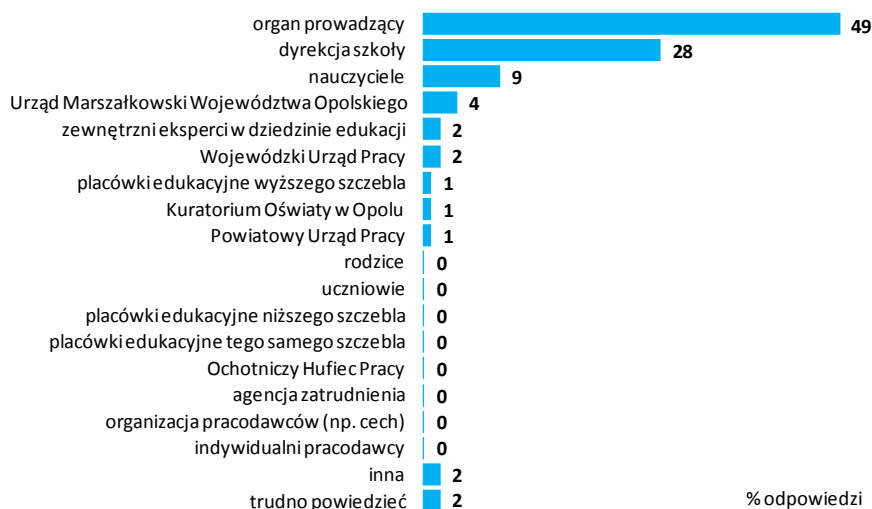
odpowiedź	% respondentów						ogółem [N=383]
	typ szkoły			typ gminy			
	SP [N=223]	gimnazjum [N=127]	liceum [N=33]	miejska [N=48]	miejsko- wiejska [N=230]	wiejska [N=105]	
organ prowadzący	48	45	48	63	46	42	47
dyrekcja szkoły	30	30	27	21	30	33	30
nauczyciele	4	8	12	2	6	6	6
rodzice	0	0	0	0	0	0	0
uczniowie	0	0	0	0	0	0	0
placówki edukacyjne niższego szczebla	0	0	0	0	0	0	0
placówki edukacyjne tego samego szczebla	0	0	0	0	0	0	0
placówki edukacyjne wyższego szczebla	2	3	9	3	4	1	3
zewnętrzni eksperci w dziedzinie edukacji	1	0	0	0	0	2	1
Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego	2	6	0	0	3	3	3
Kuratorium Oświaty w Opolu	2	0	0	3	1	0	1
Wojewódzki Urząd Pracy	2	2	0	3	2	2	2
Powiatowy Urząd Pracy	0	0	0	0	0	1	0
Ochotniczy Hufiec Pracy	0	0	0	0	0	0	0
agencja zatrudnienia	0	0	0	0	0	0	0
organizacja pracodawców (np. cech)	0	0	0	0	0	0	0
indywidualni pracodawcy	0	0	0	0	0	0	0
WODIP	2	0	0	0	2	0	1
trudno powiedzieć	5	6	0	3	5	6	5
inne	2	0	3	2	0	4	1

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których były realizowane projekty PO KL lub nie doszło do ich realizacji ale został złożony wniosek o dofinansowanie

Udział różnego rodzaju aktorów w inicjowaniu objęcia poszczególnych szkół projektami w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz w ramach RPO WO 2007-2013 był podobny. W przypadku blisko co drugiej szkoły inicjatorem był organ prowadzący (JST), a w przypadku przeszło co czwartej – dyrekcja szkoły. Co dziesiąta szkoła ubiegała się o wsparcie w ramach RPO WO 2007-2013 z inicjatywy pracujących w niej nauczycieli⁷⁴.

⁷⁴ W przypadku RPO WO 2007-2013 liczba respondentów (tj. przedstawicieli szkół objętych wsparciem) z poszczególnych typów gmin oraz z poszczególnych typów szkół była zbyt mała, żeby przedstawiać wyniki w podziale ze względu na te kryteria.

Wykres 17: Inicjowanie projektów w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=127]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których były realizowane projekty RPO WO lub nie doszło do ich realizacji ale został złożony wniosek o dofinansowanie

Oprócz ustalenia, jak często poszczególne rodzaje podmiotów były inicjatorami objęcia szkół wsparciem ze środków unijnych, istotne jest także wskazanie jakie czynniki decydowały o tym, które z placówek brały udział w projektach. Połowa dyrektorów szkół stwierdziła, że wsparcie uzyskały wszystkie placówki, prowadzące kształcenie na danym poziomie, podlegające temu samemu organowi prowadzącemu (na przykład wszystkie szkoły podstawowe prowadzone przez daną gminę). Ponad jedna trzecia respondentów nie umiała określić, jakie względy decydowały o tym, które szkoły uzyskały wsparcie, natomiast zdaniem co dziesiątego wsparcie trafiało do tych placówek, które najaktywniej się o nie starały. Ani kondycja placówek (ich zła sytuacja lub przeciwnie: najlepsze funkcjonowanie), ani – co pozytywne – ich relacje z władzami samorządowymi nie były wskazywane częściej, niż przez co dwudziestego respondenta. Rozkład odpowiedzi dotyczących czynników, od których zależało przystąpienie poszczególnych szkół do projektów, nie różnił się istotnie w zależności od typu gminy.

Tabela 57: Względy decydujące o przyznawaniu wsparcia z funduszy unijnych, w opinii dyrektorów szkół – w zależności od typu gminy (%) [N=456]

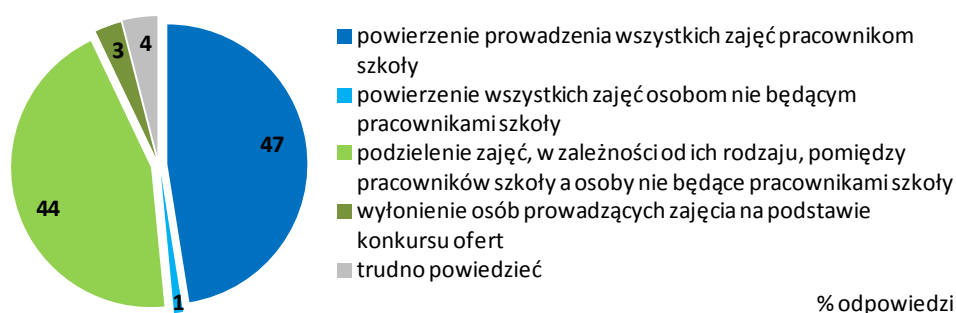
odpowiedź	% respondentów			
	typ gminy			ogółem [N=456]
	miejska [N=64]	miejsko-wiejska [N=269]	wiejska [N=123]	
wsparciem objęto wszystkie placówki	43	44	56	47
wsparciem nie objęto żadnej placówki	2	0	1	1
wsparcie kierowano do placówek w najgorszej sytuacji	0	2	2	2
wsparcie kierowano do najlepiej działających placówek	0	1	0	1
wsparcie kierowano do największych placówek	0	6	7	5
wsparcie kierowano do placówek, które umiały najlepiej wykazać jego przydatność	5	5	6	5
wsparcie kierowano do placówek, które najbardziej o nie zabiegały	10	10	10	10
wsparcie kierowano do placówek, które miały najlepsze kontakty z lokalnymi władzami samorządowymi	3	3	4	3
wsparcie kierowano do placówek, które miały najlepsze kontakty z regionalnymi władzami samorządowymi	0	0	1	0
inne	3	3	3	3
trudno powiedzieć	41	39	29	36

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

W prawie wszystkich szkołach (99%), w których z Poddziałania 9.1.2 PO KL dofinansowano zajęcia dla uczniów, w ich prowadzenie byli zaangażowani pracownicy szkoły (nauczyciele, pedagog lub psycholog). W około jednej trzeciej (34%) szkół zajęcia prowadziły również osoby nie będące pracownikami szkoły. Dwoma rozwiązaniami dotyczącymi zlecenia prowadzenia dodatkowych zajęć, najczęściej preferowanymi przez dyrektorów szkół, było: powierzenie wszystkich zajęć pracownikom szkoły lub podzielenie zajęć, w zależności od ich rodzaju, pomiędzy pracowników szkoły a osoby spoza tego grona. Zaledwie marginalny odsetek dyrektorów opowiedział się za wyłanianiem osób prowadzących zajęcia w konkursach ofert. Podczas wywiadów jakościowych respondenci argumentowali, że stosowanie zamówień publicznych może doprowadzić do obniżenia skuteczności zajęć, w wyniku powierzenia ich osobie nie znającej indywidualnych potrzeb uczniów, dla których są prowadzone lub – co gorsza – osobie nie posiadającej odpowiednich kompetencji (zwłaszcza w przypadku, gdy jedynym kryterium wyboru oferty jest najniższa cena). Za prowadzeniem zajęć przez pracowników szkół przemawia jeszcze jeden argument: umiejętności zdobyte lub utrwalone przez nauczycieli podczas prowadzenia dodatkowych zajęć mają szansę być wykorzystywane również po zakończeniu projektu, a tym samym sprzyjają jego trwałości – na tę kwestię zwrócono uwagę również w badaniu efektów Działania 9.1.2 PO KL w województwie pomorskim⁷⁵.

Problemem wskazywanym w wywiadach jakościowych zarówno przez dyrektorów szkół, jak i przez przedstawicieli organów prowadzących, był brak możliwości wynagradzania ze środków unijnych nauczycieli za prowadzenie dodatkowych zajęć (jeżeli ich pobory przekraczałyby średni poziom określony w Karcie Nauczyciela).

Wykres 18: Preferencje dotyczące prowadzenia dodatkowych zajęć dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=335]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których były realizowane projekty PO KL, w ramach których prowadzono zajęcia dla uczniów

2.2.3 Osiągnięcie celów rozwojowych szkół

2H (...) Czy istnieją istotne różnice w zakresie jakości i dostępności edukacji pomiędzy szkołami z terenu województwa opolskiego, które realizowały projekty w ramach Poddziałania 9.1.2. PO KL a szkołami, które nie realizowały ww. projektów?⁷⁶

2J (...) Czy można zaobserwować zmiany w wynikach nauczania w stosunku do szkół, w których nie realizowano ww. programów?⁷⁷

Przedsięwzięcia zmierzające do rozwoju poszczególnych szkół lub placówek oświatowych, spełniające określone cechy, są nazywane *programami rozwojowymi*. W ramach PO KL wymaga się, żeby programy rozwojowe finansowane z tego programu⁷⁸ spełniały łącznie pięć cech:

⁷⁵ ReSource na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego: *Badanie wpływu projektów zrealizowanych w Poddziałaniu 9.1.2 PO KL na wzrost jakości i dostępności edukacji w województwie pomorskim*, Poznań 2011, s. 103.

⁷⁶ Odpowiedź na pozostałą część pytania badawczego 2H („Czy i w jakim stopniu dzięki realizacji programów rozwojowych podniosła się jakość i dostępność edukacji?”) zamieszczono w rozdziale 2.2.4 „Efekty przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”.

⁷⁷ Odpowiedź na pozostałą część pytania badawczego 2J („Czy i w jakim stopniu dzięki realizacji programów rozwojowych poprawie uległy wyniki nauczania uczniów szkół, w których przedmiotowe programy były realizowane w ramach projektów PO KL?”) zamieszczono w rozdziale 2.2.4 „Efekty przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”.

- 1) kompleksowo odpowiadały na zdiagnozowane potrzeby dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze danej szkoły / placówki i jej uczniów;
- 2) kompleksowo i trwale przyczyniały się do jakościowych zmian w funkcjonowaniu szkoły / placówki i/lub rozszerzenia jej oferty edukacyjnej;
- 3) zawierały określone cele, rezultaty i działania już na etapie aplikowania;
- 4) przyczyniały się do rozwoju kompetencji kluczowych określonych w *Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE)* i stanowią co najmniej 70% ogółu działań merytorycznych podejmowanych w projekcie;
- 5) zawierały elementy zgodne z polityką oświatową państwa i województwa⁷⁹.

Szkoły nie są zobowiązane do posiadania programów rozwojowych, natomiast takie programy są zalecanym przez Ministerstwo Edukacji Narodowej narzędziem rozwoju oświaty⁸⁰. Realizacja programów rozwojowych szkół prowadzących kształcenie ogólne była wspierana w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL.

W badaniu dotyczącym wsparcia udzielanego w ramach SPO RZL oraz ZPORR, przeprowadzonym przez Agrotec oraz Polskie Towarzystwo Socjologiczne na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, dotowanie programów rozwojowych szkół uznano za szczególnie skuteczną formę wsparcia. Wśród zalet takiego rozwiązania wskazano elastyczność (dopasowanie do potrzeb odbiorców), holistyczność (wspieranie szkoły jako całości) oraz kompleksowość (równoczesne rozwiązywanie wielu problemów). Z tego względu ewaluatorzy rekomendowali jego stosowanie w ramach PO KL⁸¹.

W *Ewaluacji działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim* dyrektorom szkół prowadzących kształcenie ogólne zadano pytanie o posiadanie przez szkołę celów dotyczących jej rozwoju w latach 2007-2011, zapisanych w programie rozwojowym. Dwie piąte respondentów odpowiedziało twierdząco. Jedna trzecia szkół miała ustalone cele, ale nie zapisane w programach. Dyrektorzy pozostałych placówek na pytanie, czy szkoła, którą zarządzają, miała ustalone cele rozwojowe, udzielili odpowiedzi przeczącej lub wybrali opcję „trudno powiedzieć” (która w tym przypadku wydaje się równoznaczna z zaprzeczeniem).

Różnice pod względem odsetka szkół posiadających programy rozwojowe, występujące pomiędzy szkołami prowadzącymi kształcenie ogólne na różnych szczeblach, nie były istotne statystycznie. Programy rozwojowe zostały opracowane w przybliżeniu dla połowy spośród szkół zlokalizowanych w gminach miejskich, dwóch piątych szkół z gmin wiejskich oraz ponad jednej trzeciej szkół z gmin miejsko-wiejskich. Może to świadczyć o nieco większej zdolności kadry kierującej szkołami z obszarów miejskich do zarządzania strategicznego. Wyznaczone cele niezapisane w takim programie miała około jedna trzecia szkół, niezależnie od typu gminy.

Odsetek respondentów, którzy potwierdzili, że ich szkoła miała program rozwoju, wśród dyrektorów szkół objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL był tylko nieznacznie wyższy, niż wśród dyrektorów pozostałych placówek – pomimo, że zgodnie ze Szczegółowym Opisem Priorytetów PO KL wsparcie udzielane w ramach projektów konkursowych dotyczyło przedsięwzięć stanowiących

⁷⁸ Programy rozwojowe szkół prowadzących kształcenie ogólne są wspierane w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, a szkół prowadzących kształcenie zawodowe – w ramach Działania 9.2 PO KL.

⁷⁹ Porównaj: *Szczegółowy opis priorytetów PO KL*, s. 283, 292.

⁸⁰ Porównaj: *Fundusze unijne dla oświaty. Jak budować programy rozwojowe szkół, by edukacja była skuteczna, przyjazna i nowoczesna?* Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2009

⁸¹ Agrotec i Polskie Towarzystwo Socjologiczne na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego: *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia i szkolenia w ramach EFS*, Warszawa 2008, s. 17, 55-59. Ewaluacja dotyczyła wybranych Działań finansowanych z EFS w ramach okresu programowania 2004-2006, natomiast sformułowane na jej podstawie zalecenia odnosiły się do obecnego okresu programowania (2007-2013).

elementy takich programów. Wynik ten wskazuje, że prowadzenie w poszczególnych szkołach przedsięwzięć dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL niejednokrotnie – wbrew założeniom – nie stanowiło elementu realizacji całościowej strategii rozwoju tych placówek.

Tabela 58: Posiadanie przez szkoły celów rozwojowych w latach 2007-2011 w zależności od typu szkoły, typu gminy oraz korzystania ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=456]

odpowiedź	% respondentów								
	typ szkoły			typ gminy			korzystanie z Poddziałania 9.1.2 PO KL		ogółem [N=456]
	SP [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N=46]	miejska [N=64]	miejsko-wiejska [N=269]	wiejska [N=123]	tak [N=358]	nie [N=98]	
tak, zapisane w „Programie rozwojowym”	37	44	35	52	35	40	41	31	39
tak, ale nie miała „Programu rozwojowego”	34	31	33	33	32	35	34	28	33
nie miała celów rozwojowych	13	15	22	8	17	11	12	21	14
trudno powiedzieć	16	10	11	7	16	15	13	20	14

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

Obszarem, w którym w latach 2007-2011 szkołom udało się w największym stopniu zrealizować cele rozwojowe wyznaczone na ten okres, było zapewnienie odpowiednich kompetencji zawodowych nauczycieli⁸². Cel ten osiągnęły w pełni prawie dwie trzecie szkół, które go sobie wyznaczyły, a ponad jedna czwarta wprawdzie nie w pełni, lecz w ponad połowie. Niewiele niższy poziom realizacji poszczególnych celów uzyskano w obszarach takich, jak sposób zarządzania szkołą, relacje w społeczności szkolnej (obejmującej nauczycieli i uczniów) oraz relacje z osobami oraz instytucjami należącymi do otoczenia szkoły. W przypadku każdego z tych obszarów blisko dziewięciu na dziesięciu dyrektorów oceniło cele za osiągnięte w pełni lub w ponad połowie. Nieznacznie niżej oceniono poziom osiągnięcia celów dotyczących wiedzy i umiejętności uzyskiwanych przez uczniów.

Wyraźnie mniejsze postępy udało się szkołom poczynić w zakresie bazy edukacyjnej. Tylko trzy na dziesięć osiągnęły w pełni cele dotyczące stanu budynku lub pomieszczeń szkoły, a niewiele więcej niż co piąta – cele dotyczące wyposażenia. Odsetek placówek, w których cele dotyczące bazy edukacyjnej zostały osiągnięte w pełni lub w połowie, w przypadku wyposażenia sięga zaledwie dwóch trzecich, a w przypadku budynków tylko nieznacznie przekracza trzy piąte.

Pod względem poziomu osiągnięcia celów rozwojowych w poszczególnych obszarach pomiędzy szkołami podstawowymi, gimnazjami a liceami nie odnotowano istotnych różnic. Poziom realizacji celów rozwojowych w szkołach zlokalizowanych w różnego typu gminach można uznać za zbliżony, uwzględniając łącznie odsetek szkół, w których poszczególne cele osiągnięto w pełni oraz szkół, w których osiągnięto je w ponad połowie. Natomiast szkoły z gmin miejskich stosunkowo najrzadziej, a szkoły z gmin miejsko-wiejskich stosunkowo najczęściej osiągnęły poszczególne cele w pełni; największa tego rodzaju różnica, sięgająca 25 punktów procentowych, dotyczy kontaktów szkoły z jej otoczeniem. Różnice pod względem stopnia realizacji celów rozwojowych pomiędzy szkołami uczestniczącymi w projekcie prowadzonym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL a pozostałymi były niewielkie (w przypadku żadnej odpowiedzi nie przekraczały 15 punktów procentowych) – również

⁸² Poddziałanie 9.1.2 nie było ukierunkowane na osiągnięcie tego efektu, natomiast mógł on stanowić dodatkową wartość zrealizowanych projektów; w ramach IX Priorytetu PO KL podnoszeniu kompetencji nauczycieli służyło bezpośrednio Działanie 9.4, zatytułowane *Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty*.

w obszarze wiedzy i umiejętności uzyskiwanych przez uczniów oraz sposobu zarządzania szkołą, czyli obszarów, na których wspieranie Poddziałania 9.1.2 PO KL było ukierunkowane. Brak znacznych różnic pomiędzy szkołami, które korzystały z Poddziałania 9.1.2 PO KL a tymi, które nie uczestniczyły w projektach realizowanych w ramach tego Poddziałania, nie dowodzi niskiej skuteczności udzielonego wsparcia, ponieważ z założenia było ono ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów różnych szkół. Skrócenie dystansu, jaki dzielił słabsze szkoły od tych, które dysponowały większym potencjałem, byłoby zatem efektem pozytywnym.

Tabela 59: Poziom realizacji celów rozwojowych w latach 2007-2011 szkół prowadzących kształcenie ogólne – w zależności od typu szkoły, typu gminy oraz korzystania ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=323]

odpowiedzi		% respondentów								
		typ szkoły			typ gminy			korzystanie z Poddziałania 9.1.2 PO KL		ogółem
		SP	gimnazjum	liceum	miejska	miejsko-wiejska	wiejska	tak	nie	
wiedza i umiejętności uzyskiwane przez uczniów	N	[N=183]	[N=110]	[N=30]	[N=53]	[N=93]	[N=177]	[N=265]	[N=58]	[N=323]
	w pełni	38	39	47	36	45	31	39	39	39
	w ponad połowie	44	45	43	39	40	52	45	39	44
	w połowie	14	11	7	19	9	15	12	16	13
	w mniej niż połowie	1	0	0	0	1	1	1	0	1
	w ogóle	0	0	0	0	1	0	0	0	0
	trudno powiedzieć	3	5	3	6	4	1	3	6	3
kompetencje zawodowe nauczycieli	N	[N=182]	[N=110]	[N=30]	[N=53]	[N=92]	[N=177]	[N=264]	[N=58]	[N=322]
	w pełni	65	60	67	53	66	65	62	71	64
	w ponad połowie	25	30	27	37	24	25	28	19	27
	w połowie	8	6	3	8	6	9	7	9	7
	w mniej niż połowie	1	0	0	0	1	0	1	0	1
	w ogóle	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	trudno powiedzieć	1	4	3	2	3	2	2	2	2
budynek / pomieszczenia szkoły	N	[N=176]	[N=105]	[N=30]	[N=51]	[N=88]	[N=172]	[N=255]	[N=56]	[N=311]
	w pełni	27	32	43	28	32	27	28	39	30
	w ponad połowie	33	33	27	21	37	31	34	27	33
	w połowie	25	17	10	28	15	29	24	10	22
	w mniej niż połowie	10	10	13	12	10	9	9	16	10
	w ogóle	3	2	3	5	1	5	3	2	3
	trudno powiedzieć	3	5	3	6	4	0	3	7	3

ciąg dalszy tabeli na kolejnej stronie...

...ciąg dalszy tabeli z poprzedniej strony

odpowiedzi		% respondentów								
		typ szkoły			typ gminy			korzystanie z Poddziałania 9.1.2 PO KL		ogółem
		SP	gimnazjum	liceum	miejska	miejsko-wiejska	wiejska	tak	nie	
wyposażenie szkoły	N	[N=184]	[N=109]	[N=30]	[N=53]	[N=92]	[N=178]	[N=265]	[N=58]	[N=323]
	w pełni	20	26	23	13	26	19	22	20	22
	w ponad połowie	48	41	33	35	45	52	46	42	45
	w połowie	19	21	30	29	17	23	22	16	21
	w mniej niż połowie	12	11	10	19	12	7	10	20	12
	w ogóle	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	trudno powiedzieć	0	1	3	3	0	0	1	2	1
sposób zarządzania szkołą	N	[N=178]	[N=106]	[N=30]	[N=53]	[N=88]	[N=173]	[N=257]	[N=57]	[N=314]
	w pełni	54	51	47	43	58	49	53	50	53
	w ponad połowie	34	37	40	44	31	38	34	44	35
	w połowie	7	6	3	10	6	6	7	5	7
	w mniej niż połowie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	w ogóle	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	trudno powiedzieć	4	7	10	3	5	7	6	2	5
relacje w społeczności szkolnej (obejmującej pracowników i uczniów)	N	[N=177]	[N=104]	[N=30]	[N=50]	[N=88]	[N=173]	[N=254]	[N=57]	[N=311]
	w pełni	49	38	43	36	52	41	47	40	46
	w ponad połowie	39	50	43	47	37	49	41	48	42
	w połowie	5	6	3	7	5	4	5	5	5
	w mniej niż połowie	2	1	3	0	2	1	2	2	2
	w ogóle	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	trudno powiedzieć	5	6	7	10	5	5	6	5	6
relacje z instytucjami i osobami należącymi do "otoczenia" szkoły	N	[N=181]	[N=106]	[N=30]	[N=51]	[N=90]	[N=176]	[N=260]	[N=57]	[N=317]
	w pełni	49	38	47	29	54	39	47	39	45
	w ponad połowie	41	48	43	52	33	54	43	44	43
	w połowie	8	8	3	8	9	4	7	10	8
	w mniej niż połowie	0	1	0	2	0	0	0	2	0
	w ogóle	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	trudno powiedzieć	3	6	7	9	3	3	4	5	4

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, które miały ustalone cele rozwojowe na lata 2007-2011 w poszczególnych obszarach

Wskazywane przez dyrektorów bariery ograniczające możliwości osiągnięcia celów rozwojowych szkół miały przeważnie charakter finansowy. Zdecydowanie najczęściej za przeszkody uznawano niewystarczającą dostępność środków na wzmacnianie bazy edukacyjnej. Po około dwie trzecie dyrektorów wskazało niewystarczające fundusze na przebudowę lub remont budynku oraz deficyt funduszy na zakup lub modernizację wyposażenia, a połowa – brak dostatecznych środków na prowadzenie zajęć dodatkowych dla uczniów. Wśród barier wskazanych przez co najmniej połowę dyrektorów znalazło się również nadmierne obciążenie pracowników szkoły zadaniami sprawozdawczymi lub administracyjnymi. Kolejne miejsca zajęły problemy związane z sytuacją uczniów. Dwie piąte dyrektorów wskazało trudności uczniów w nauce wynikające ze złej sytuacji ich rodzin a ponad jedna trzecia – tego samego rodzaju trudności, lecz wynikające z wykonywania przez rodziców pracy za granicą. Pozostałe potencjalne przeszkody – w tym ograniczenia w możliwościach podnoszenia kompetencji przez nauczycieli – występowały relatywnie rzadko.

Pomiędzy szkołami ogólnymi prowadzącymi kształcenie na różnych poziomach nie występowały istotne różnice pod względem powszechności poszczególnych barier – z jednym istotnym wyjątkiem. Odsetek dyrektorów uznających za barierę niewystarczające przygotowanie uczniów rozpoczynających naukę w szkole rośnie od 2% wśród dyrektorów szkół podstawowych do jednej trzeciej (34%) wśród dyrektorów gimnazjów i ponad dwóch piątych (42%) wśród dyrektorów liceów. Wynik ten sugeruje występowanie poważnych mankamentów edukacji na poziomie szkół podstawowych, których konsekwencje nie zostają przewyżczone na kolejnym poziomie kształcenia.

Dyrektorzy szkół zlokalizowanych w gminach miejskich częściej, niż przedstawiciele placówek z gmin miejsko-wiejskich i wiejskich wskazywali wśród barier utrudniających realizację celów rozwojowych niewystarczające fundusze na zakup i modernizację wyposażenia oraz na remont lub przebudowę budynku. Pierwsze z tych ograniczeń wskazało dziewięciu na dziesięciu spośród dyrektorów szkół z gmin miejskich, dwie trzecie dyrektorów szkół z gmin miejsko-wiejskich oraz połowa dyrektorów placówek działających w gminach wiejskich. W przypadku drugiego ograniczenia różnice były nieco mniejsze: na deficyt środków na przedsięwzięcia remontowe i budowlane, jako czynnik utrudniający realizację celów rozwojowych szkoły, skarżyło się ośmiu na dziesięciu szkół z gmin miejskich i około dwie trzecie dyrektorów szkół zlokalizowanych poza takimi placówkami. Dyrektorzy szkół z gmin miejskich częściej, niż pozostali, jako problem utrudniający realizację celów rozwojowych szkoły postrzegali również złą sytuację materialną rodzin uczniów, skutkującą trudnościami w nauce. Na tę kwestię zwróciła uwagę połowa dyrektorów szkół zlokalizowanych w gminach miejskich, dwie piąte dyrektorów szkół z gmin miejsko-wiejskich oraz jedna trzecia dyrektorów szkół z gmin wiejskich.

Tabela 60: Przeszkody w realizacji celów rozwojowych w latach 2007-2011 wśród szkół prowadzących kształcenie ogólne w zależności od typu szkoły i typu gminy (%)

odpowiedź	% respondentów						
	typ szkoły			typ gminy			ogółem [N=327]
	podstawowa [N=184]	gimnazjum [N=112]	liceum [N=31]	miejska [N=54]	miejsko- wiejska [N=180]	wiejska [N=93]	
nie było żadnych uwarunkowań utrudniających realizację celów	6	4	0	2	5	8	5
niewystarczająca dostępność funduszy na zajęcia dodatkowe	49	49	55	51	46	54	50
niewystarczająca dostępność funduszy na przebudowę / remont budynku	73	60	61	82	65	66	68
niewystarczające fundusze na zakup / modernizację wyposażenia	66	62	71	89	66	52	65
niewystarczające możliwości podnoszenia kompetencji przez nauczycieli	7	10	6	8	7	7	7
trudności w zarządzaniu / administrowaniu szkołą	6	4	10	14	4	5	6
brak poparcia ze strony uczniów dla realizacji celów rozwojowych	5	8	3	2	5	9	6
brak poparcia ze strony rodziców uczniów dla realizacji celów rozwojowych	7	17	10	8	11	9	10
brak poparcia ze strony nauczycieli dla realizacji celów rozwojowych	1	2	10	2	3	1	2
brak poparcia ze strony organu prowadzącego dla realizacji celów	9	7	6	10	8	8	8
nadmierne obciążenie pracowników szkoły pracą dydaktyczną	11	13	6	14	10	12	11
nadmierne obciążenie pracowników szkoły zdaniami administracyjnymi	54	58	48	67	53	52	55
trudności w skoordynowaniu przedsięwzięć finansowanych z różnych źródeł	8	11	10	8	10	8	9
niewystarczające przygotowanie uczniów rozpoczynających naukę w Państwa szkole	2	34	42	14	16	13	15
trudności uczniów w nauce wynikające ze złej sytuacji materialnej ich rodzin	36	46	39	53	38	34	39
trudności uczniów w nauce wynikające z pracy rodziców za granicą	32	42	39	32	38	31	35

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, które miały ustalone cele rozwojowe na lata 2007-2011

Pomiędzy rokiem 2007 a 2011 wśród szkół prowadzących kształcenie ogólne w województwie opolskim bardzo powszechna była poprawa sytuacji pod względem kompetencji nauczycieli oraz stanu wyposażenia. Dyrektorzy co najmniej trzech czwartych szkół odnotowali postęp pod względem: umiejętności dydaktycznych nauczycieli w zakresie nauczanych przedmiotów oraz wykorzystywania sprzętu komputerowego i multimedialnego w nauczaniu, wyposażenia w taki sprzęt oraz w materiały edukacyjne, które można na nim prezentować, a także pod względem wyposażenia szkoły w inne pomoce dydaktyczne. W co najmniej dwóch trzecich szkół sytuacja poprawiła się pod względem jakości i rodzajów zajęć dodatkowych, w około trzech piątych pod względem wyposażenia szkoły w meble oraz stanu technicznego budynku a w ponad połowie pod względem nastawienia nauczycieli do pracy z uczniami. Oprócz poprawy jakości edukacji w wymienionych obszarach, poprawiły się również wyniki nauczania: w blisko połowie szkół odnotowano poprawę wyników sprawdzianu lub egzaminu kończącego szkołę, natomiast tylko w co dziesiątej nastąpiło pod tym względem pogorszenie. Pod względem zachowania uczniów oraz ich motywacji do nauki podobnie często obserwowano poprawę lub brak zmian. W prawie wszystkich pozostałych obszarach objętych diagnozą w większości szkół nie nastąpiła ani poprawa, ani pogorszenie.

Jedynymi aspektami, w przypadku których co najmniej jedna trzecia respondentów zaobserwowała pogorszenie sytuacji, jest finansowanie działalności szkoły oraz liczba uczniów w klasach. Można przypuszczać, że do pogorszenia sytuacji w tym ostatnim obszarze przyczyniła się likwidacja części szkół. Dyrektorzy nie zaobserwowali natomiast negatywnego wpływu tego procesu na czas poświęcany przez uczniów na dotarcie do szkoły.

Kierunek zmian w szkołach podstawowych, gimnazjach i liceach był generalnie podobny. Największe różnice pomiędzy szkołami prowadzącymi kształcenie ogólne na różnych szczeblach polegają na tym, że licea wyróżniają się szczególnie częstą poprawą wyników egzaminu kończącego naukę, zwłaszcza w porównaniu ze szkołami podstawowymi (w których uwzględniano wyniki sprawdzianu zdawanego przez uczniów po szóstej klasie), oraz rzadszą poprawą pod względem wyposażenia w pomoce dydaktyczne (również przede wszystkim w porównaniu ze szkołami podstawowymi).

Obraz zmian zachodzących w latach 2007-2011 w szkołach zlokalizowanych w różnego typu gminach jest podobny. Szkoły z gmin miejskich wyróżniają się pod dwoma względami. Po pierwsze, sytuacja takich placówek częściej, niż sytuacja pozostałych szkół, pogarszała się pod względem dostępności środków finansowych: taki problem wskazał co drugi spośród dyrektorów szkół z gmin miejskich i tylko co trzeci dyrektor szkoły z gminy miejsko-wiejskiej lub wiejskiej. Po drugie, w placówkach z gmin miejskich nieco rzadziej, niż w pozostałych, poprawie ulegały kontakty pomiędzy szkołą a rodzicami (odpowiednio: w ponad jednej czwartej oraz w ponad dwóch piątych placówek).

Porównanie zmian, które zaszły w szkołach realizujących projekty w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL ze zmianami w szkołach nie objętych takimi projektami, pozwala dostrzec różnice na korzyść pierwszej grupy, pod względem: wyposażenia w pomoce dydaktyczne, dostępności materiałów edukacyjnych do prezentowania na sprzęcie ICT, rodzajów zajęć dodatkowych oraz umiejętności w zakresie wykorzystywania sprzętu komputerowego w nauczaniu. Nie wystąpiła natomiast istotna statystycznie różnica pod względem wyników nauczania, mierzonych rezultatami sprawdzianu lub egzaminu kończącego naukę w danej szkole.

Wśród efektów przedsięwzięć na rzecz rozwoju szkół można rozróżnić *produkty* (czyli wartości uzyskane w bezpośrednim następstwie przeprowadzonych działań) oraz *rezultaty* (czyli efekty osiągnięte dzięki wypracowanym *produktom*). Większość aspektów, pod względem których sytuacja szkół objętych wsparciem zmieniała się na korzyść nieco częściej, niż sytuacja pozostałych placówek (pomoce dydaktyczne i materiały edukacyjne oraz oferta zajęć) lokuje się na poziomie *produktów*. Przedstawione wyniki można interpretować dwojako. Zgodnie z pierwszą interpretacją, *produkty* finansowane w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL nie przekładają się w wystarczającym stopniu na *rezultaty*. Zgodnie z drugą, wzmocnienie słabszych szkół na poziomie *produktów* pozwoliło im

uzyskiwać poprawę wyników osiąganych przez uczniów podobnie często, co szkołom, które początkowo znajdowały się w lepszej sytuacji. Kategorie rozstrzygnięcia, która interpretacja jest trafna, nie jest możliwe, ponieważ wymagałoby przeprowadzenie pogłębionej diagnozy sytuacji poszczególnych szkół przed otrzymaniem, przez część z nich, wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. Natomiast generalnie pozytywne opinie respondentów – nie tylko dyrektorów szkół, lecz także uczniów lub ich rodziców – na temat przydatności dodatkowych zajęć przeprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL przemawiają za odrzuceniem pierwszej interpretacji, zgodnie z którą udzielone wsparcie nie przyniosło zadowalających *rezultatów*.

Tabela 61: Zmiany w szkołach w latach 2007-2011 w zależności od typu szkoły, typu gminy oraz korzystania ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL – ocena sytuacji szkoły w pod różnymi względami, w porównaniu z sytuacją na początku 2007 roku (%) [N=456]

odpowiedź		% respondentów								
		typ szkoły			typ gminy			korzystanie z Poddziałania 9.1.2 PO KL		ogółem [N=456]
		SP [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N= 46]	miejska [N=64]	miejsko-wiejska [N=269]	wiejska [N= 123]	tak [N=358]	nie [N= 98]	
wyniki egzaminu / sprawdzianu kończącego szkołę	pogorszenie	12	7	4	5	11	11	10	9	10
	brak zmian	35	33	26	43	35	27	34	33	33
	poprawa	44	50	63	46	46	50	48	44	47
	trudno powiedzieć	9	11	7	7	9	13	8	14	10
zachowanie uczniów	pogorszenie	8	8	0	16	6	6	7	8	7
	brak zmian	43	40	54	29	47	42	45	36	43
	poprawa	45	43	39	49	42	45	43	46	44
	trudno powiedzieć	4	9	7	7	5	7	5	11	6
motywacja uczniów do nauki	pogorszenie	18	26	20	22	21	18	21	18	20
	brak zmian	34	36	48	45	35	33	35	40	36
	poprawa	39	28	28	25	36	38	36	32	35
	trudno powiedzieć	9	10	4	9	8	10	8	11	9
nastawienie nauczycieli do pracy z uczniami	pogorszenie	3	0	2	0	2	3	21	18	20
	brak zmian	36	41	41	30	40	38	35	40	36
	poprawa	56	53	54	62	54	53	36	32	35
	trudno powiedzieć	6	6	2	8	5	5	8	11	9
umiejętności dydaktyczne nauczycieli w zakresie nauczanych przedmiotów	pogorszenie	1	0	0	1	0	1	1	0	0
	brak zmian	18	19	20	17	19	19	19	17	19
	poprawa	79	77	80	79	78	79	79	77	78
	trudno powiedzieć	2	4	0	3	3	2	2	6	3
umiejętności nauczycieli w zakresie wykorzystywania sprzętu ICT w nauczaniu	pogorszenie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	brak zmian	12	7	17	7	10	15	10	15	11
	poprawa	87	89	83	90	88	84	89	79	87
	trudno powiedzieć	1	3	0	3	2	1	1	6	2

ciąg dalszy tabeli na kolejnej stronie...

...ciąg dalszy tabeli z poprzedniej strony

odpowiedź		% respondentów								
		typ szkoły			typ gminy			korzystanie z Poddziałania 9.1.2 PO KL		ogółem [N=456]
		SP [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N= 46]	miejska [N=64]	miejsko-wiejska [N=269]	wiejska [N= 123]	tak [N=358]	nie [N= 98]	
obsada zajęć dydaktycznych / wakaty	pogorszenie	4	9	7	8	4	7	6	4	6
	brak zmian	62	51	59	63	59	57	60	52	59
	poprawa	30	34	26	25	31	33	30	36	31
	trudno powiedzieć	3	6	9	4	6	3	4	8	5
rodzaje zajęć dodatkowych	pogorszenie	10	6	9	8	8	10	8	12	9
	brak zmian	20	23	33	24	20	25	21	27	22
	poprawa	69	67	54	65	69	64	70	56	67
	trudno powiedzieć	1	3	4	3	2	1	1	6	2
jakość zajęć dodatkowych	pogorszenie	1	1	0	0	1	0	1	0	1
	brak zmian	25	24	26	29	21	30	24	28	25
	poprawa	71	69	63	65	72	68	71	66	70
	trudno powiedzieć	3	6	11	7	5	2	4	7	5
wielkość budynku szkoły w stosunku do liczby uczniów	pogorszenie	4	1	2	5	3	2	3	2	3
	brak zmian	69	54	57	62	62	69	66	59	64
	poprawa	25	39	33	29	32	26	29	32	30
	trudno powiedzieć	2	5	9	4	3	3	2	7	3
stan techniczny budynku szkoły	pogorszenie	5	7	9	11	5	4	6	5	6
	brak zmian	38	27	26	29	33	39	33	38	34
	poprawa	55	64	65	57	61	55	60	53	58
	trudno powiedzieć	2	2	0	3	1	2	1	4	2
dostępność budynku szkoły dla osób niepełnosprawnych	pogorszenie	2	1	7	3	2	2	2	5	2
	brak zmian	74	72	70	76	73	72	74	70	73
	poprawa	21	24	24	20	21	24	22	21	22
	trudno powiedzieć	3	2	0	1	3	1	2	5	2
boisko	pogorszenie	11	9	17	19	10	10	10	15	11
	brak zmian	55	51	59	52	58	49	55	53	54
	poprawa	30	36	20	28	30	35	32	26	31
	trudno powiedzieć	3	5	4	1	3	6	3	7	4
sala gimnastyczna	pogorszenie	3	7	4	10	5	1	4	6	4
	brak zmian	64	65	57	63	62	65	64	63	63
	poprawa	27	26	37	24	28	28	28	24	28
	trudno powiedzieć	6	3	2	3	4	6	4	7	5
wyposażenie szkoły w sprzęt ICT	pogorszenie	4	1	2	5	4	1	2	6	3
	brak zmian	12	9	20	18	12	9	12	13	12
	poprawa	83	87	78	75	84	88	85	78	84
	trudno powiedzieć	0	3	0	1	1	1	0	4	1

ciąg dalszy tabeli na kolejnej stronie...

...ciąg dalszy tabeli z poprzedniej strony

odpowiedź		% respondentów								
		typ szkoły			typ gminy			korzystanie z Poddziałania 9.1.2 PO KL		ogółem [N=456]
		SP [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N= 46]	miejska [N=64]	miejsko-wiejska [N=269]	wiejska [N= 123]	tak [N=358]	nie [N= 98]	
dostępność materiałów edukacyjnych na sprzęt ICT	pogorszenie	2	1	2	0	2	2	1	3	2
	brak zmian	15	13	13	16	17	9	12	25	14
	poprawa	81	82	83	83	79	86	86	65	82
	trudno powiedzieć	2	4	2	1	2	3	1	7	2
wyposażenie szkoły w inne pomoce dydaktyczne (oprócz ICT)	pogorszenie	2	1	4	2	2	1	2	2	2
	brak zmian	19	24	41	25	24	17	19	36	22
	poprawa	79	72	54	72	72	80	79	58	75
	trudno powiedzieć	0	3	0	1	1	1	0	4	1
wyposażenie szkoły w meble	pogorszenie	5	2	4	2	5	3	3	5	4
	brak zmian	30	38	46	41	32	32	33	33	33
	poprawa	65	56	50	54	63	63	63	58	62
	trudno powiedzieć	0	3	0	3	0	2	1	4	1
liczba uczniów w klasach	pogorszenie	37	28	24	29	32	37	33	33	33
	brak zmian	43	46	46	44	44	45	46	37	44
	poprawa	14	19	24	20	18	10	16	17	16
	trudno powiedzieć	6	7	7	7	6	8	5	12	7
godziny, w których odbywają się lekcje	pogorszenie	0	3	0	0	1	2	1	1	1
	brak zmian	83	88	80	82	85	83	85	80	84
	poprawa	16	8	20	16	13	14	14	15	14
	trudno powiedzieć	1	1	0	2	1	1	1	3	1
czas, który uczniowie muszą poświęcić na dotarcie do szkoły	pogorszenie	1	1	7	2	3	0	1	3	2
	brak zmian	93	87	85	90	89	93	93	83	91
	poprawa	6	6	4	5	7	4	5	10	6
	trudno powiedzieć	0	5	4	3	1	2	1	4	2
posiłki w stołówce	pogorszenie	2	1	4	3	2	1	2	1	2
	brak zmian	62	65	61	71	61	61	65	53	63
	poprawa	27	21	11	18	25	24	22	30	24
	trudno powiedzieć	10	12	24	8	12	13	10	16	12
zaspokojenie potrzeb materialnych najuboższych uczniów	pogorszenie	4	9	17	10	7	4	7	3	6
	brak zmian	51	49	46	44	47	59	52	43	50
	poprawa	41	32	28	39	42	29	36	42	37
	trudno powiedzieć	4	11	9	7	5	8	5	11	6
kontakty rodziców ze szkołą	pogorszenie	6	7	13	12	7	4	7	5	7
	brak zmian	48	56	52	57	49	50	53	42	51
	poprawa	44	33	28	27	41	43	38	45	40
	trudno powiedzieć	2	4	7	4	2	3	2	7	3

ciąg dalszy tabeli na kolejnej stronie...

...ciąg dalszy tabeli z poprzedniej strony

odpowiedź		% respondentów								
		typ szkoły			typ gminy			korzystanie z Poddziałania 9.1.2 PO KL		ogółem [N=456]
		SP [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N= 46]	miejska [N=64]	miejsko-wiejska [N=269]	wiejska [N= 123]	tak [N=358]	nie [N= 98]	
zarządzanie szkołą	pogorszenie	1	0	0	2	0	0	0	1	1
	brak zmian	36	28	30	31	32	37	35	26	33
	poprawa	58	64	63	62	62	56	59	65	60
	trudno powiedzieć	5	9	7	5	6	7	6	9	6
środki finansowe na działalność szkoły	pogorszenie	36	30	46	49	34	29	33	42	35
	brak zmian	31	36	24	27	31	36	32	32	32
	poprawa	27	31	28	20	29	30	31	19	28
	trudno powiedzieć	6	3	2	5	5	5	4	7	5

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

2.2.4 Efekty przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE

2C (...) Które [elementy programów rozwojowych] cechują się największą skutecznością i użytecznością?⁸³

2D Czy i w jakim stopniu poszczególne elementy programów rozwojowych, mają wpływ na osiągnięcie określonych dla nich celów indywidualnych oraz jaka jest ocena tych zmian? Jeśli programy nie przyczyniają się do osiągnięcia zakładanych celów – jakie są tego powody?

2E Jakie czynniki determinują skuteczność realizacji programów rozwojowych wdrażanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL? Które z czynników w największym stopniu przyczyniają się do zwiększania ich skuteczności a które wpływają na nią negatywnie?

2H Czy i w jakim stopniu dzięki realizacji programów rozwojowych podniosła się jakość i dostępność edukacji? (...)⁸⁴

2J (...) Czy i w jakim stopniu dzięki realizacji programów rozwojowych poprawie uległy wyniki nauczania uczniów szkół, w których przedmiotowe programy były realizowane w ramach projektów PO KL?⁸⁵

2M Czy i w jakim stopniu osiągnięte rezultaty rozwiązały zdiagnozowane (określone we wnioskach) problemy? Jaki jest poziom trwałości i skuteczności realizowanych projektów oraz jakie czynniki wpływają na ten poziom? Czy można mówić o wartości dodanej zrealizowanych projektów?

2N Jakie efekty przyniosła realizacja projektów edukacyjnych (w skali gminy, powiatu jak i województwa) oraz które z tych efektów mogą mieć charakter skutków pozornych (niezależnych od udzielonego wsparcia)? Które rezultaty w największym stopniu zależą od udzielonego wsparcia, a które w najmniejszym?

2O Jak duży jest efekt zachęty i zdarzenia niezależnego (deadweight) w przypadku projektów edukacyjnych realizowanych w województwie opolskim? Które z realizowanych przez szkoły działań zostałyby podjęte niezależnie od udzielonego wsparcia?

⁸³ Odpowiedź na pozostałą część pytania badawczego 2C („Jakie dodatkowe zajęcia; innowacyjne formy nauczania i oceniania; programy i narzędzia efektywnego zarządzania placówką oświatową; itp. składały się na programy rozwojowe oraz indywidualizację procesu nauczania i wychowania szkół w województwie opolskim?") zamieszczono w rozdziale 2.2.2 „Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE”.

⁸⁴ Odpowiedź na pozostałą część pytania badawczego 2H („Czy istnieją istotne różnice w zakresie jakości i dostępności edukacji pomiędzy szkołami z terenu województwa opolskiego, które realizowały projekty w ramach Poddziałania 9.1.2. PO KL a szkołami, które nie realizowały ww. projektów?") zamieszczono w rozdziale 2.2.3 „Osiąganie celów rozwojowych szkół”.

⁸⁵ Odpowiedź na pozostałą część pytania badawczego 2J („Czy można zaobserwować zmiany w wynikach nauczania w stosunku do szkół, w których nie realizowano ww. programów?") zamieszczono w rozdziale 2.2.3 „Osiąganie celów rozwojowych szkół”.

Poddziałanie 9.1.2 PO KL było ukierunkowane na wyrównywanie szans pod względem dostępu do edukacji oraz podniesienie jakości oferty instytucji oświatowych i efektywności ich pracy (w szczególności w przypadku szkół cechujących się relatywnie niską jakością procesu kształcenia). Przewycięzanie barier utrudniających korzystanie z edukacji oraz poprawa jakości nauczania miały się przyczynić do uzyskiwania przez uczniów lepszych wyników w nauce i skuteczniejszego rozwijania kompetencji kluczowych, a w efekcie wzmacniać ich zdolność do kontynuowania edukacji oraz przyszłego zatrudnienia. W ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL realizowano dwa rodzaje projektów: programy rozwojowe szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne oraz programy indywidualizacji procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III szkół podstawowych.

Przedsięwzięcia prowadzone w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL miały przyczynić się do realizacji celu, określonego jako „Zmniejszanie nierówności w jakości usług edukacyjnych, szczególnie pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi (w zakresie kształcenia ogólnego)”. Temu celowi przyporządkowany został wskaźnik produktu zdefiniowany jako *Liczba szkół (podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne), które zrealizowały projekty rozwojowe*. Na koniec 2011 roku w województwie opolskim poziom realizacji tego wskaźnika był wyższy, niż na poziomie całej Polski – wynosił, odpowiednio, 77% oraz 63% wartości docelowej. Region opolski uzyskał szczególnie wysoki wynik pod względem poziomu realizacji wskaźnika wśród szkół wiejskich (73%⁸⁶ w porównaniu do 50% w całym kraju), natomiast pod względem szkół zlokalizowanych na obszarach miejskich pozostaje nieco w tyle (odpowiednio: 84% i 92%)⁸⁷.

Drugim wskaźnikiem produktu, odnoszącym się do celu osiąganego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, była *Liczba szkół podstawowych, które realizowały projekty dotyczące indywidualizacji nauczania*. Na koniec 2011 roku w województwie opolskim osiągnięta wartość wskaźnika wyniosła około 30% wartości docelowej (w projektach dotyczących indywidualizacji nauczania uczestniczyło 75 szkół, podczas gdy zakładaną wartością docelową są 254 szkoły), przy czym realizacja projektów dotyczących indywidualizacji nauczania rozpoczęła się dopiero w 2010 roku⁸⁸. W skali całego kraju osiągnięta wartość tego wskaźnika, w stosunku do założonej wartości docelowej, była znacznie niższa: wynosiła około 2%. Szkoły z województwa opolskiego stanowiły przeszło dwie piąte (42%) wszystkich szkół w kraju, w których do końca 2011 roku zrealizowano projekty z zakresu indywidualizacji nauczania. Oprócz 75 szkół z województwa opolskiego, należało do tej grupy 101 szkół z województwa podlaskiego oraz po jednej z dolnośląskiego i świętokrzyskiego⁸⁹.

Wskaźniki rezultatu zostały zdefiniowane analogicznie do wskaźników produktów – jako, odpowiednio: *Odsetek szkół (podstawowych, gimnazjów i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne), które zrealizowały projekty rozwojowe* oraz *Odsetek szkół podstawowych, które realizowały projekty dotyczące indywidualizacji nauczania*. Trudno uznać, że wskaźniki określone w ten sposób faktycznie odnoszą się do rezultatów – czyli do zmian dotyczących grupy docelowej, które zostały wywołane przez interwencję⁹⁰. W ramach *Ewaluacji działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim* do zdiagnozowania rezultatów przeprowadzonych przedsięwzięć edukacyjnych posłużyły badania ankietowe z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół, w których realizowano projekty oraz z ich uczestnikami (lub – w przypadku dzieci – z rodzicami uczestników).

⁸⁶ Co daje województwu opolskiemu trzecie miejsce po województwach: mazowieckim i kujawsko-pomorskim.

⁸⁷ Dane na podstawie *Sprawozdania z wdrażania PO KL 2007-2011 w 2011 roku* (s. 267-268) oraz *Korekty sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach POKL 2007-2013 za rok 2011* - Załącznik nr 1 *Osiągnięte wartości wskaźników*.

⁸⁸ *Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach PO KL 2007-2013 za rok 2011*, s. 13.

⁸⁹ *Sprawozdanie z wdrażania PO KL 2007-2011 w 2011 roku*, s. 268, 272.

⁹⁰ Porównaj: Górniak J., Keler K.: *Wskaźniki w ewaluacji ex-post programów publicznych* w: Haber A. (red.): *Ewaluacja ex-post. Teoria i praktyka badawcza*, PARP, Warszawa 2007, s. 166.

Powszechnym elementem projektów realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL były dodatkowe zajęcia dla uczniów. Zdecydowana większość dodatkowych zajęć przeprowadzonych w szkołach podstawowych w ramach Poddziałania 9.1.2 uzyskała od dyrektorów tych szkół pozytywne oceny. Grupa zajęć, w przypadku których co najmniej trzy czwarte dyrektorów uznało, że miały zdecydowanie korzystny wpływ na uczestniczące w nich dzieci, obejmuje: zajęcia logopedyczne, kółka dla szczególnie uzdolnionych uczniów, zajęcia z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), zajęcia dla dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu, wyjścia na imprezy kulturalne lub wycieczki, zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych, zajęcia artystyczne, języki obce, gimnastykę korekcyjną oraz zajęcia dla dzieci z trudnościami w zdobywaniu umiejętności matematycznych. Z kolei stosunkowo najniżej oceniono poradnictwo edukacyjne lub zawodowe oraz dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości. Ich wpływ za zdecydowanie korzystny uznał dyrektor mniej więcej co trzeciej szkoły podstawowej, w której były prowadzone.

Tabela 62: Opinie dyrektorów szkół podstawowych o efektach zajęć prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy miały korzystny wpływ na uczniów? (%)

zajęcia	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć
zajęcia dla dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu [N=163]	79	19	1	0	1
zajęcia logopedyczne dla dzieci z trudnościami w mówieniu [N=133]	83	10	2	3	3
zajęcia dla dzieci z trudnościami w zdobywaniu umiejętności matematycznych [N=158]	75	22	2	0	2
gimnastyka korekcyjna dla dzieci z wadami postawy [N=126]	76	13	4	2	4
zajęcia dla dzieci z zaburzeniami komunikacji społecznej [N=77]	62	19	5	2	11
zajęcia terapeutyczne dla uczniów niepełnosprawnych [N=57]	48	15	9	10	18
kółka dla uczniów szczególnie uzdolnionych [N=146]	80	15	1	0	4
zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej [N=112]	64	21	3	3	8
dodatkowe zajęcia komputerowe / informatyczne (ICT) [N=119]	80	14	1	0	5
dodatkowe zajęcia z języków obcych [N=127]	76	14	3	1	7
dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych [N=156]	77	19	0	1	3
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości [N=45]	30	20	14	12	23
dodatkowe zajęcia artystyczne (np. muzyczne / plastyczne) [N=129]	76	16	3	1	4
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne [N=80]	65	14	3	5	12
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki [N=122]	80	10	3	2	5
spotkania z pedagogiem lub psychologiem [N=84]	68	15	2	4	11
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe [N=45]	33	13	11	16	28
inne zajęcia (których nie da się zaklasyfikować powyżej) [N=57]	42	13	7	11	27

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, których uczniowie uczestniczyli w poszczególnych zajęciach

Pozytywne opinie na temat dodatkowych zajęć dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL wyrazili również rodzice dzieci ze szkół podstawowych, które brały w nich udział. Pod względem trafności zajęć wobec potrzeb dziecka najwyższą ocenę uzyskały zajęcia logopedyczne. Przeszło cztery piąte rodziców dzieci, które uczestniczyły w takich zajęciach, uznało, że były one bardzo potrzebne. W przypadku większości pozostałych rodzajów zajęć taką odpowiedź wskazały co najmniej dwie trzecie rodziców. W przypadku każdego rodzaju zajęć odsetek rodziców uważających, że nie okazały się ich dziecku potrzebne, był marginalny (nie przekraczał 3%).

Tabela 63: Opinie rodziców o trafności zajęć („pozaprzemiotowych” oraz z przedmiotów szkolnych) prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy były potrzebne dzieciom? (%)

zajęcia	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	nie wiem
przewycięzanie trudności w czytaniu lub pisaniu [N=60]	73	25	0	0	2
przewycięzanie trudności w wymowie – zajęcia logopedyczne [N=39]	85	10	0	3	3
gimnastyka korekcyjna [N=88]	72	26	0	1	1
zajęcia pozaprzemiotowe rozwijające zainteresowania (np. artystyczne) [N=52]	71	27	0	0	2
kółko przedmiotowe dla szczególnie zainteresowanych [N=143]	67	30	0	1	1
dodatkowe zajęcia z innego przedmiotu [N=70]	64	34	0	0	1

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami uczniów szkół podstawowych uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. Pominięto rodzaje zajęć oceniane przez niewielką liczbę respondentów (N<30)

Każdy rodzaj zajęć nie będących zajęciami z przedmiotów szkolnych uzyskał od większości rodziców pozytywne oceny pod względem wpływu, jaki wywarły na uczniów, którzy brali w nich udział. Ponad trzy czwarte respondentów oceniło jako bardzo korzystny wpływ zajęć pomagających dzieciom w przewycięzaniu trudności w czytaniu lub w pisaniu, zajęć rozwijających zainteresowania (najczęściej artystyczne) oraz zajęć logopedycznych. Dwie trzecie rodziców oceniło jako bardzo korzystną gimnastykę korekcyjną. Odsetek rodziców, zdaniem których zajęcia nie wpłynęły korzystnie na dziecko, które w nich uczestniczyło, w przypadku żadnych zajęć nie przekroczył 3%.

Tabela 64: Opinie rodziców o efektach zajęć „pozaprzemiotowych” prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy miały korzystny wpływ na dzieci? (%)

zajęcia	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	nie wiem
przewycięzanie trudności w czytaniu lub pisaniu [N=60]	82	17	2	0	0
przewycięzanie trudności w wymowie – zajęcia logopedyczne [N=39]	77	18	3	0	3
gimnastyka korekcyjna [N=88]	67	28	3	0	1
zajęcia pozaprzemiotowe rozwijające zainteresowania (np. artystyczne) [N=45]	82	18	0	0	0

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami uczniów szkół podstawowych uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. Pominięto rodzaje zajęć oceniane przez niewielką liczbę respondentów (N<30).

Z kolei zajęcia z przedmiotów szkolnych były oceniane przez rodziców pod dwoma względami: wpływu na zainteresowania oraz na wiedzę dzieci, które w nich uczestniczyły. Dwie trzecie rodziców stwierdziło zdecydowanie, że ich dzieci zainteresowały się (jeszcze) bardziej dziedzinami nauki, których dotyczyły kółka przedmiotowe dofinansowane z Poddziałania 9.1.2 PO KL. Trzy piąte rodziców udzieliło takiej odpowiedzi w przypadku dodatkowych zajęć przeznaczonych dla wszystkich dzieci, również tych bez szczególnych potrzeb edukacyjnych. Prawie wszyscy rodzice, którzy nie

zaobserwowali zdecydowanego wzrostu zainteresowania dzieci przedmiotami, których dotyczyły dodatkowe zajęcia, uważali przynajmniej, że poziom ich zainteresowania „raczej” wzrósł.

Tabela 65: Opinie rodziców o efektach zajęć z przedmiotów szkolnych prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy zwiększyły zainteresowanie dzieci przedmiotem, którego dotyczyły? (%)

zajęcia	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	nie wiem
kółko przedmiotowe dla szczególnie zainteresowanych [N=143]	66	29	3	0	3
dodatkowe zajęcia z innego przedmiotu [N=70]	60	33	3	1	3

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami uczniów szkół podstawowych uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. Pominięto rodzaje zajęć oceniane przez niewielką liczbę respondentów (N<30).

Podobne, choć nieco wyższe oceny, uzyskały dodatkowe zajęcia z przedmiotów szkolnych pod względem stopnia, w jakim poszerzyły wiedzę biorących w nich udział uczniów. O tym, że dzięki udziałowi w zajęciach wiedza dzieci zdecydowanie się poszerzyła, było przekonanych siedmiu na dziesięciu spośród rodziców, których dzieci uczestniczyły w kółkach przedmiotowych oraz ponad trzy piąte rodziców, których dzieci brały udział w zajęciach dostępnych również dla uczniów bez specjalnych potrzeb edukacyjnych. Nie więcej, niż co setny rodzic stwierdził, że dodatkowe zajęcia dofinansowane z Poddziałania 9.1.2 PO KL nie powiększyły wiedzy dziecka, które w nich uczestniczyło.

Tabela 66: Opinie rodziców o efektach zajęć z przedmiotów szkolnych prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy poszerzyły wiedzę dzieci z zakresu przedmiotu, którego dotyczyły? (%)

zajęcia	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	nie wiem
dodatkowe zajęcia z przedmiotu / tematu, którym dziecko jest szczególnie zainteresowane, np. kółko przedmiotowe [N=143]	71	25	1	0	3
dodatkowe zajęcia z innego przedmiotu [N=70]	63	30	1	1	4

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami uczniów szkół podstawowych uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. Pominięto rodzaje zajęć oceniane przez niewielką liczbę respondentów (N<30).

Pozytywne opinie o zajęciach przeprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL wyrazili również dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie na kolejnych stopniach edukacji. Ośmiu na dziesięciu dyrektorów gimnazjów i liceów, w których prowadzono zajęcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, odnotowało zdecydowanie pozytywny wpływ na uczniów dodatkowych zajęć matematyczno-przyrodniczych oraz kółek dla uczniów szczególnie uzdolnionych. Co najmniej siedmiu na dziesięciu respondentów zaobserwowało taki wpływ także w przypadku zajęć wyrównawczych z podstawy programowej, wyjść na imprezy kulturalne lub wycieczki, dodatkowych zajęć z języków obcych oraz spotkań z pedagogiem lub psychologiem. Korzystny wpływ na uczniów stosunkowo najrzadziej odnotowywano w przypadku dodatkowych zajęć regionalnych, krajoznawczych lub turystycznych (jakkolwiek również zajęcia tego typu uzyskały wielokrotnie więcej ocen pozytywnych, niż negatywnych). Być może niższa ocena tego rodzaju zajęć pod względem korzyści, jakich przysporzyły uczestnikom, wynika w części przypadków z przypisywania im raczej roli zachęty do udziału w projekcie (jeżeli wiązały się z atrakcyjnymi wyjazdami), niż wsparcia podnoszącego wiedzę lub kompetencje uczestników).

Tabela 67: Opinie dyrektorów gimnazjów i liceów o efektach zajęć prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy miały korzystny wpływ na uczniów? (%)

zajęcia	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć
kółka dla uczniów szczególnie uzdolnionych [N=117]	79	15	1	2	3
zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej [N=114]	74	23	1	1	2
zajęcia służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych [N=108]	66	23	3	0	8
dodatkowe zajęcia komputerowe / informatyczne (ICT) [N=110]	64	26	5	0	6
dodatkowe zajęcia z języków obcych [N=114]	71	21	3	0	5
dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych [N=126]	80	18	1	0	2
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości [N=73]	57	23	4	0	15
dodatkowe zajęcia artystyczne (np. muzyczne / plastyczne) [N=94]	60	23	4	1	12
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne [N=86]	47	27	6	3	17
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki [N=115]	73	18	2	1	6
spotkania z pedagogiem lub psychologiem [N=118]	70	25	1	0	4
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe [N=108]	68	25	0	0	6
inne zajęcia (których nie da się zaklasyfikować powyżej) [N=83]	43	22	4	0	31

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, których uczniowie uczestniczyli w poszczególnych zajęciach

Wszystkie rodzaje dodatkowych zajęć dla gimnazjalistów i licealistów, przeprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, zostały ocenione jako („raczej” lub „zdecydowanie”) przydatne przez co najmniej trzy czwarte uczestników. Rozkład opinii na temat poszczególnych rodzajów zajęć był wśród gimnazjalistów i licealistów podobny. Najbardziej pozytywne oceny uzyskały zajęcia z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz z języków obcych. Ponad trzy piąte spośród uczniów, którzy brali udział w tych zajęciach, oceniło je jako zdecydowanie przydatne, a łączny odsetek ocen „raczej przydatne” i „zdecydowanie przydatne” przekroczył 90%. Do drugiej grupy, pod względem przydatności, zaliczają się: zajęcia sportowe, zajęcia wyrównawcze, kółka przedmiotowe oraz imprezy kulturalne lub wycieczki – w przybliżeniu co drugi uczestnik uznał je za zdecydowanie przydatne, a co najmniej dziewięciu na dziesięciu respondentów za „raczej przydatne” lub „zdecydowanie przydatne”. Stosunkowo najmniej przydatne zdaniem uczniów okazały się natomiast spotkania z psychologiem lub pedagogiem oraz zajęcia komputerowe lub informatyczne; za nieprzydatne uznała je – odpowiednio – jedna czwarta i jedna piąta uczestników.

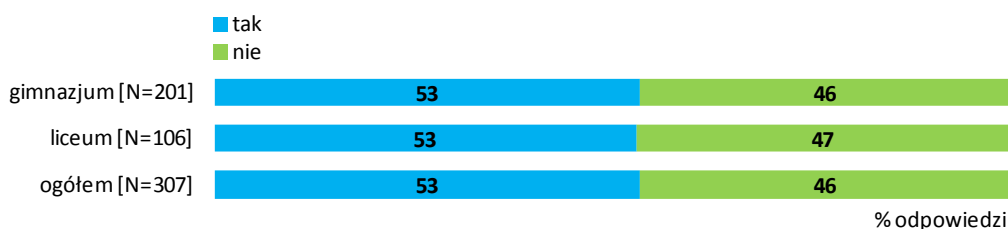
Tabela 68: Opinie uczestników dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL o ich efektach: czy były przydatne? (%)

zajęcia	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	nie wiem
spotkanie podczas którego doradzano kierunek dalszego kształcenia lub zawód [N=176]	23	64	10	2	0
spotkanie z pedagogiem lub psychologiem [N=167]	21	54	21	4	1
zajęcia wyrównawcze z przedmiotów sprawiających trudności [N=131]	51	44	5	0	0
zajęcia pomagające w przezwyciężeniu szczególnych trudności (np. w mówieniu, pisaniu) [n=25]	33	63	4	0	0
kółko przedmiotowe dla szczególnie uzdolnionych uczniów [N=108]	53	39	6	2	0
dodatkowe zajęcia komputerowe / informatyczne [N=80]	47	33	17	3	0
dodatkowe zajęcia z języków obcych [N=117]	62	32	6	0	0
dodatkowe zajęcia z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych [N=167]	63	33	2	1	1
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości [N=35]	27	52	20	0	0
dodatkowe zajęcia artystyczne np. muzyczne / plastyczne [N=62]	34	51	8	7	0
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne [N=53]	40	47	12	0	0
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki [N=178]	49	44	5	2	0
zajęcia sportowe [N=103]	55	37	7	1	1

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. Pominięto rodzaje zajęć oceniane przez niewielką liczbę respondentów (N<30).

Pod wpływem dodatkowych zajęć ponad połowa gimnazjalistów i licealistów (odsetek identyczny w obu grupach) zainteresowała się bardziej co najmniej jednym przedmiotem, którego dotyczyły.

Wykres 19: Opinie uczestników dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL o ich efektach w zależności od typu szkoły: czy przyczyniły się do wzrostu zainteresowania przedmiotami, których dotyczyły? (%) [N=307]

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Wzrost zainteresowania dotyczył najczęściej matematyki (w ponad jednej czwartej przypadków) lub angielskiego (w jednej piątej). Na kolejnych miejscach znalazły się chemia i biologia, również wskazane przez więcej niż co dziesiątego respondenta. Grupa przedmiotów, którymi zainteresowanie najczęściej wzrastało pod wpływem udziału w dodatkowych zajęciach, jest taka sama w przypadku gimnazjalistów oraz licealistów, przy czym licealiści szczególnie często zaczęli interesować się bardziej matematyką (przeszło co trzeci) oraz chemią (co czwarty).

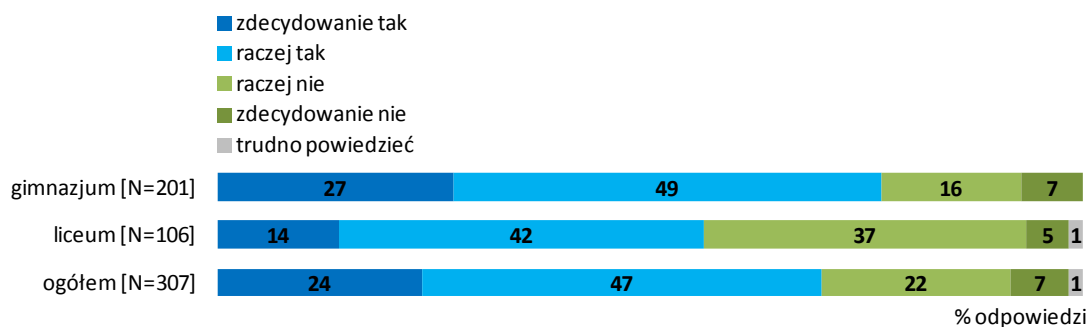
Tabela 69: Przedmioty, którymi uczestnicy zainteresowali się bardziej pod wpływem dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=106]

przedmiot	% respondentów		
	typ szkoły		ogółem [N=160]
	gimnazjum [N=102]	liceum [N=58]	
biologia	13	17	14
chemia	15	25	17
fizyka	9	11	10
geografia	10	5	9
historia	4	1	4
matematyka	25	34	27
informatyka	11	7	10
polski	4	4	4
angielski	22	16	20
niemiecki	9	6	8
inny język obcy	4	2	3
sportowe	9	0	7
inne	12	4	10

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, którzy pod wpływem dodatkowych zajęć zainteresowali się bardziej przedmiotami, których dotyczyły

Udział w dodatkowych zajęciach blisko co czwartemu uczestnikowi pomógł zdecydowanie, a blisko co drugiemu raczej pomógł, w uzyskaniu na koniec roku oceny lub ocen lepszych, niż rok wcześniej. Taki efekt częściej udawało się osiągnąć w przypadku gimnazjalistów, niż licealistów. Respondenci z pierwszej grupy prawie dwukrotnie częściej uważali, że dodatkowe zajęcia zdecydowanie pomogły im poprawić oceny (było o tym przekonanych 27% gimnazjalistów i 14% licealistów), a zarazem ponad dwukrotnie rzadziej – że raczej nie przyniosły takiego efektu (odpowiednio: 16% i 37%).

Wykres 20: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na poprawę ocen uczestników, w porównaniu do ocen uzyskanych na koniec roku szkolnego poprzedzającego udział w zajęciach – w zależności od typu szkoły (%) [N=307]

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Dodatkowe zajęcia dofinansowane z Poddziałania 9.1.2 PO KL na różnych szczeblach kształcenia ogólnego zarówno przez dyrektorów szkół, jak i przez samych uczestników lub ich rodziców zostały pozytywnie ocenione pod względem swojej przydatności oraz wpływu na wiedzę i zainteresowania uczniów.

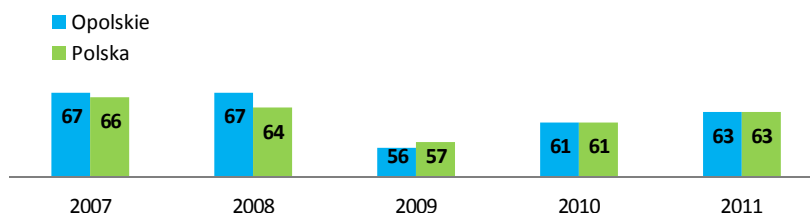
Wyniki badania zrealizowanego w województwie opolskim nie są bezpośrednio porównywalne z wynikami ewaluacji Poddziałania 9.1.2 PO KL przeprowadzonej w województwie pomorskim przez firmę ReSource na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Można jednak stwierdzić, że w obu regionach dodatkowe zajęcia powszechnie uznawano za przydatne (w ramach badania przeprowadzonego w województwie pomorskim pytano zbiorczo o różne rodzaje zajęć). Spośród uczniów ankietowanych na Pomorzu cztery piąte jako skutek udziału w projekcie wskazało

poszerzenie zainteresowań, a trzy czwarte – lepsze zrozumienie omawianych zagadnień. Ponadto trzy czwarte uczestniczących w badaniu dyrektorów szkół z województwa pomorskiego stwierdziło, że zajęcia zorganizowane w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL przyczyniły się do podniesienia wyników uczniów w nauce⁹¹.

Wiedza uczniów kończących poszczególne etapy edukacji jest mierzona wynikami egzaminów zewnętrznych: sprawdzianu zdanego na koniec szkoły podstawowej (w szóstej klasie), egzaminu gimnazjalnego oraz matury. W latach 2007-2011 średnie wyniki sprawdzianu kończącego naukę w szkole podstawowej uzyskiwane przez uczniów z województwa opolskiego były zbliżone do wyników w skali całego kraju: największa różnica wystąpiła w 2008 roku i wynosiła trzy punkty procentowe (na korzyść regionu). Ponieważ poziom trudności sprawdzianów i egzaminów w kolejnych latach nie jest jednakowy, różnic pomiędzy „surowymi” (nieznormalizowanymi) wynikami z kolejnych lat nie można interpretować jako efektu podniesienia lub obniżenia poziomu wiedzy uczniów (na przykład na podstawie danych przedstawionych na poniższym wykresie nie można stwierdzić, że uczniowie zdający egzamin w 2009 roku byli do niego przygotowani gorzej, niż ich o rok starsi koledzy).

Wykres 21: Średnie wyniki egzaminu zdanego w szóstej klasie szkoły podstawowej w województwie opolskim i w całej Polsce: % zdobytych punktów

Wyniki dla uczniów bez dysfunkcji i z dysleksją

Źródło: Sprawozdania CKE „Osiągnięcia uczniów kończących szkołę podstawową” z lat 2007-2011⁹²

Uchwycenie ewentualnych zmian wyników uzyskiwanych w województwie opolskim w kolejnych latach jest możliwe poprzez odniesienie ich do wyników na poziomie kraju. Służy temu ustalenie, jak wielu uczniów z województwa opolskiego znajdowało się – ze względu na wyniki sprawdzianu – w poszczególnych przedziałach skali staninowej, ustalonych na podstawie wyników ogólnopolskich. Skala staninowa dzieli uczniów uszeregowanych według wyników egzaminów na 9 grup, przy czym do każdej grupy należy z góry określony procent uczniów (począwszy od najniższego stanina, do którego należy 4% uczniów z najgorszymi wynikami, aż do najwyższego, do którego należy 4% uczniów z najlepszymi wynikami).

⁹¹ ReSource na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego: *Badanie wpływu projektów zrealizowanych w Poddziałaniu 9.1.2 PO KL na wzrost jakości i dostępności edukacji w województwie pomorskim*, Poznań 2011, s. 70-71. Pozytywne opinie uczniów o dodatkowych zajęciach przedstawiono również w ramach ewaluacji przeprowadzonej w województwie wielkopolskim przez ASM – Centrum Badań i Analiz na zamówienie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu. Wyniki te opierają się jednak na ankietowym badaniu audytoryjnym niewielkiej próby uczniów (*Wpływ dofinansowania z EFS w ramach Priorytetu IX PO KL na rozwój oferty edukacyjnej szkół i upowszechnienie edukacji przedszkolnej na terenach wiejskich i w gminach miejsko-wiejskich oraz miastach do 25 tys. mieszkańców w województwie wielkopolskim*, Kutno 2010, s. 33).

⁹² Dostępne na stronie: <http://www.cke.edu.pl/index.php?option=content&task=view&id=136&Itemid=107>.

Tabela 70: Skala staninowa

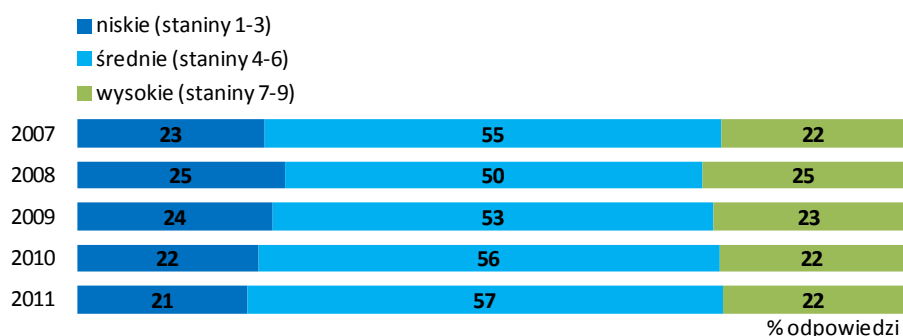
numer stanina	nazwa	% przypadków
1	najniższy	4
2	bardzo niski	7
3	niski	12
4	niżej średni	17
5	średni	20
6	wyżej średni	17
7	wysoki	12
8	bardzo wysoki	7
9	najwyższy	4

Źródło: Strona internetowe OKE w Poznaniu⁹³

Centralna Komisja Egzaminacyjna, po przeanalizowaniu wyników sprawdzianu rokrocznie podaje jaką liczbę uzyskanych punktów kwalifikuje ucznia do danego stanina (czyli na przykład do 4% najslabszych lub do 4% najlepszych uczniów w kraju). O ewentualnej poprawie jakości edukacji w województwie opolskim w porównaniu z całym krajem świadczyłoby zwiększanie się wśród uczniów z tego regionu odsetka tych, którzy lokują się w wyższych staninach i zmniejszanie się odsetka tych, którzy lokują się w niższych staninach, według przedziałów ogólnokrajowych (czyli na przykład sytuacja, w której w kolejnych latach wśród uczniów z województwa opolskiego malałby odsetek tych, którzy należą do 4% najslabszych w kraju a rósłby odsetek tych, którzy należą do 4% najlepszych w kraju). Z kolei o ewentualnym zmniejszaniu się różnic w korzystaniu z edukacji świadczyłoby skupianie się większego odsetka uczniów w tych samych lub zbliżonych przedziałach.

W okresie od 2007 do 2011 roku rozkład uczniów z województwa opolskiego zdających egzamin na koniec szkoły podstawowej, pomiędzy przedziały skali staninowej ustalone na podstawie wyników w całej Polsce ulegał tylko niewielkim zmianom: wyniki w województwie opolskim ani się istotnie nie poprawiły, ani nie pogorszyły w porównaniu z wynikami ogólnokrajowymi. Nie nastąpiło również znaczące skupienie ani rozproszenie uczniów pod względem uzyskanych wyników. W 2011 roku około jedna piąta uczniów z województwa opolskiego uzyskała wyniki lokujące ich w jednym z trzech dolnych przedziałów ogólnokrajowej skali staninowej i również niewiele ponad jedna piąta – w jednym z trzech górnych przedziałów, pozostali – niespełna trzy piąte – uzyskali wyniki należące do trzech środkowych przedziałów.

Wykres 22: Procentowy rozkład populacji uczniów z województwa opolskiego w ogólnokrajowych przedziałach skali staninowej ze względu na wyniki sprawdzianu w szóstej klasie szkoły podstawowej w latach 2007-2011 (%)

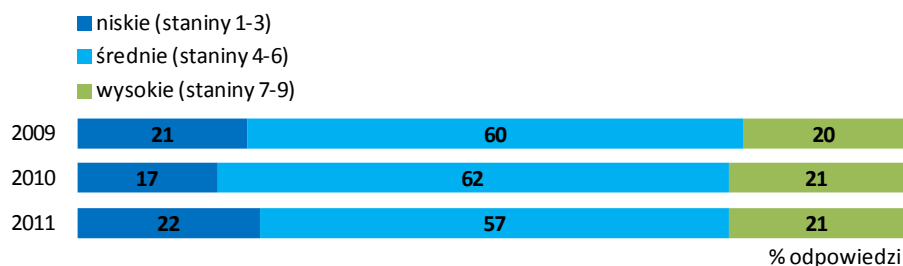
Źródło: Raporty OKE we Wrocławiu z lat 2007-2011⁹⁴

⁹³ https://uczniowie.oke.poznan.pl/cms,772,co_to_sa_skale_staninowe_...htm.

⁹⁴ Dostępne na stronie: <http://www.oke.wroc.pl/staticpages/index.php?page=spawdzian-wyniki>

Oprócz wyników uzyskiwanych przez poszczególnych uczniów, można również rozpatrywać wyniki uzyskiwane przez szkoły. W takim przypadku skala staninowa dzieli placówki według średnich wyników uzyskiwanych przez uczniów każdej z nich. W okresie od 2009 do 2011⁹⁵ roku rozkład szkół podstawowych z województwa opolskiego ze względu na wyniki sprawdzianu zdanego w szóstej klasie nie zmienił się znacząco w odniesieniu do rozkładu w całym kraju.

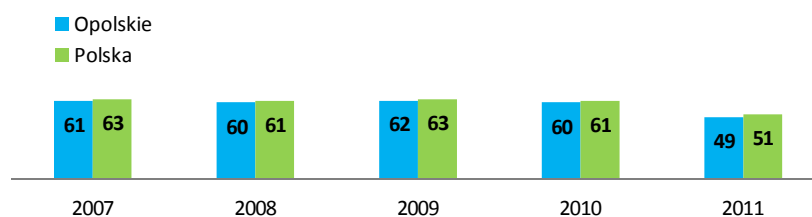
Wykres 23: Procentowy rozkład populacji szkół z województwa opolskiego w ogólnokrajowych przedziałach skali staninowej ze względu na wyniki sprawdzianu w szóstej klasie szkoły podstawowej w latach 2009-2011 (%)

Źródło: Raporty OKE we Wrocławiu z lat 2009-2011⁹⁶

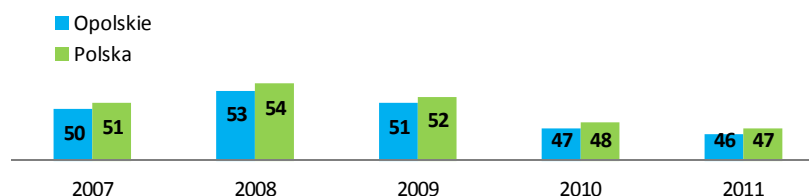
Podobnie jak średnie wyniki sprawdzianu zdanego przez uczniów szkół podstawowych w szóstej klasie, również średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w województwie opolskim nie odbiegały znacząco od średnich wyników w całym kraju. W okresie od 2007 do 2011 roku rozpiętość różnic sięgała maksymalnie dwóch punktów procentowych w przypadku części humanistycznej i jednego punktu w przypadku części matematyczno-przyrodniczej.

Wykres 24: Średnie wyniki humanistycznej części egzaminu gimnazjalnego w województwie opolskim i w całej Polsce: % zdobytych punktów

Źródło: Sprawozdania CKE „Osiągnięcia uczniów kończących gimnazjum” z lat 2007-2011⁹⁷

Wykres 25: Wyniki matematyczno-przyrodniczej części egzaminu gimnazjalnego w województwie opolskim i w całej Polsce: % zdobytych punktów

Źródło: Sprawozdania CKE „Osiągnięcia uczniów kończących gimnazjum” z lat 2007-2011⁹⁸

W okresie objętym badaniem nie zmienił się również zasadniczo rozkład populacji uczniów z województwa opolskiego zdających egzamin gimnazjalny pomiędzy ogólnokrajowe przedziały skali staninowej. W 2011 roku co czwarty uczeń z regionu uzyskał wynik lokujący go w jednym z trzech najniższych przedziałów, przeszło co piąty znalazł się w jednym z trzech najwyższych a ponad połowa w jednym z trzech średnich staninów.

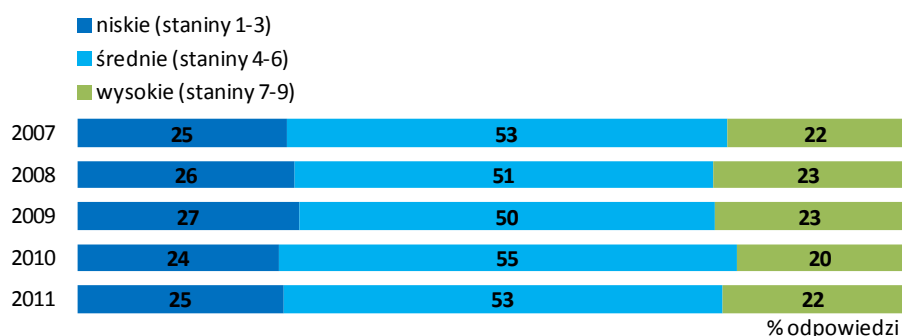
⁹⁵ Dane za lata 2007-2008 nie są dostępne.

⁹⁶ Dostępne na stronie: <http://www.oke.wroc.pl/staticpages/index.php?page=sprawdzian-wyniki>.

⁹⁷ Dostępne na stronie: <http://www.cke.edu.pl/index.php?option=content&task=view&id=141&Itemid=122>.

⁹⁸ Dostępne na stronie: <http://www.cke.edu.pl/index.php?option=content&task=view&id=141&Itemid=122>.

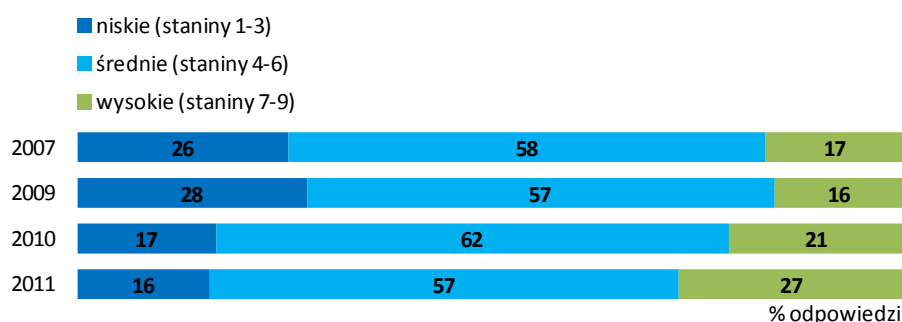
Wykres 26: Procentowy rozkład populacji uczniów z województwa opolskiego w ogólnokrajowych przedziałach skali staninowej ze względu na wyniki sprawdzianu gimnazjalnego w latach 2007-2011 (%)

Źródło: Raporty OKE we Wrocławiu z lat 2007-2011⁹⁹

W okresie od 2007 do 2011 roku znacząco – o dziesięć punktów procentowych – zwiększył się natomiast odsetek gimnazjów z województwa opolskiego, które ze względu na wyniki egzaminu zajmują pozycje w trzech górnych przedziałach ogólnokrajowej skali staninowej, przy równoczesnym zmniejszeniu się – również o dziesięć punktów – odsetka tych, które plasują się w jednym z trzech najniższych staninów. Zwiększanie się w populacji gimnazjów z województwa opolskiego odsetka szkół, w których wyniki egzaminów są najlepsze i zmniejszanie się odsetka tych, w których wyniki są najgorsze (w porównaniu do ogółu gimnazjów w kraju) oraz równoczesny braku analogicznych zmian w populacji uczniów należy interpretować łącznie. Zebrane dane przemawiają za wnioskiem, że w województwie opolskim nastąpiła większa, niż w skali całego kraju, koncentracja uczniów gimnazjów osiągających niskie wyniki (to znaczy tacy uczniowie „skupili się” w mniejszym odsetku placówek) oraz mniejsza koncentracja uczniów osiągających wysokie wyniki (to znaczy tacy uczniowie „rozproszyli się” pomiędzy większy odsetek placówek).

Wykres 27: Procentowy rozkład populacji szkół z województwa opolskiego w ogólnokrajowych przedziałach skali staninowej ze względu na wyniki sprawdzianu gimnazjalnego w roku 2007 oraz latach 2009-2011 (%)

Źródło: Raporty OKE we Wrocławiu z roku 2007 oraz lat 2009-2011¹⁰⁰

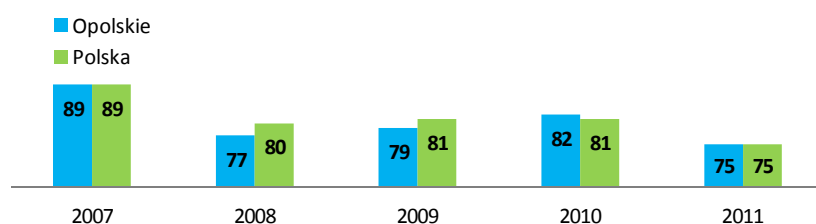
Podobnie jak w przypadku sprawdzianu zdanego w szóstej klasie szkoły podstawowej oraz egzaminu gimnazjalnego, również pod względem wyników matur – mierzonych odsetkiem abiturientów, którzy pomyślnie zdali egzamin – województwo opolskie nie odbiegało od całego kraju¹⁰¹.

⁹⁹ Dostępne na stronie: <http://www.oke.wroc.pl/staticpages/index.php?page=egzam-gimn-wyniki>

¹⁰⁰ Dostępne na stronie: <http://www.oke.wroc.pl/staticpages/index.php?page=egzam-gimn-wyniki>

¹⁰¹ OKE nie przedstawia danych egzaminu maturalnego dla województwa opolskiego w ogólnokrajowych przedziałach skali staninowej (wyniki są prezentowane łącznie dla okręgu obejmującego zarówno województwo opolskie, jak i dolnośląskie).

Wykres 28: Zdawalność egzaminu maturalnego w województwie opolskim i w całej Polsce: % uczniów, którzy zdali egzamin

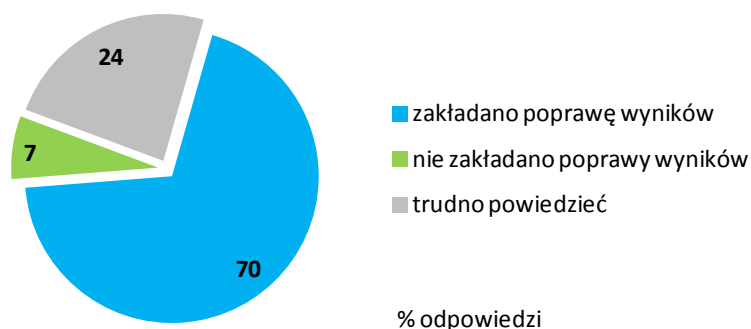

Źródło: Sprawozdania CKE „Osiągnięcia maturzystów” z lat 2007-2011¹⁰²

Dane Komisji Egzaminacyjnych (Centralnej i Okręgowej), przydatne m.in. do przedstawienia zmian zachodzących w województwie na tle sytuacji w kraju, nie są optymalnym źródłem do ustalenia, czy projekty prowadzone w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL miały wpływ na wyniki egzaminów w szkołach, w których były realizowane. Autorzy badania przeprowadzonego w województwie pomorskim, komentując wynik zgodnie z którym „nie zidentyfikowano wpływu projektów na jakość edukacji mierzonej wynikami szkoły uzyskanymi podczas egzaminów zewnętrznych” trafnie zauważyli, że „(...) trudno jednoznacznie stwierdzić, jaki czas prowadzenia zajęć w ramach projektu i jaka skala uczestnictwa w nim uczniów z danej szkoły mogłaby się w sposób istotny przyczynić do podniesienia umiejętności uczniów, które zostałyby potwierdzone liczbowym wynikiem egzaminu zewnętrznego na poziomie całej szkoły”. Ślusnie zwrócili również uwagę, że projekty mogły rozwijać kompetencje uczniów w obszarach nie podlegających weryfikacji podczas egzaminów zewnętrznych¹⁰³.

W związku z tymi zastrzeżeniami, w *Ewaluacji działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim* wpływ Poddziałania 9.1.2 PO KL na wyniki egzaminów zewnętrznych oceniono na podstawie informacji uzyskanych w badaniach ankietowych od dyrektorów szkół oraz od uczestników projektów. W pierwszym kroku ustalono, jak często celem zajęć finansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL była poprawa wyników sprawdzianów lub egzaminów zewnętrznych kończących naukę w szkołach, w których były prowadzone: uzyskanie takiego efektu założono w siedmiu na dziesięć szkół, w których prowadzono takie zajęcia.

Wykres 29: Poprawa wyników sprawdzianu lub egzaminu jako cel projektów realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=335]

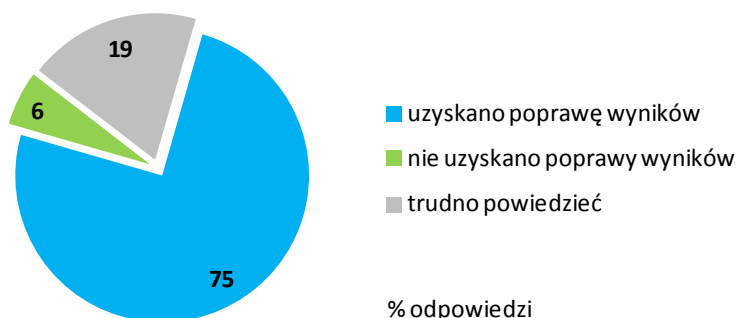
Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których odbywały się zajęcia dla uczniów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

¹⁰² Dostępne na stronie: <http://www.cke.edu.pl/index.php?option=content&task=view&id=247&Itemid=147>

¹⁰³ ReSource na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego: *Badanie wpływu projektów zrealizowanych w Poddziałaniu 9.1.2 PO KL na wzrost jakości i dostępności edukacji w województwie pomorskim*, s. 6, porównaj także s. 80-82.

Dyrektorzy trzech czwartych spośród placówek, w których poprawa wyników egzaminów zewnętrznych była zakładanym efektem projektu stwierdzili, że udało się go osiągnąć.

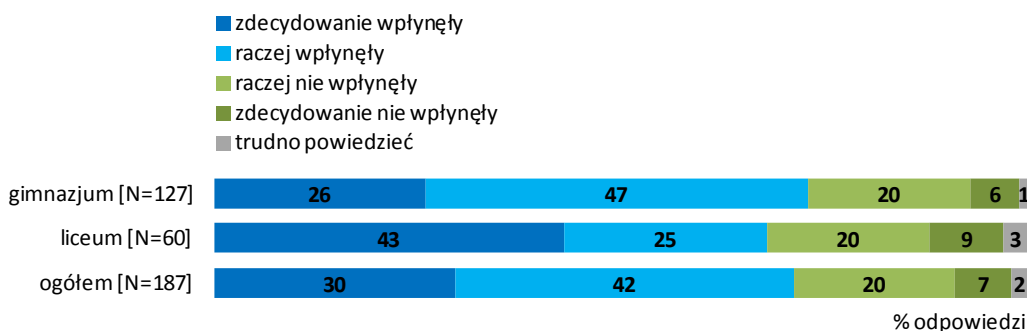
Wykres 30: Poprawa wyników sprawdzianu lub egzaminu jako efekt projektów realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=203]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których celem zajęć prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL była poprawa wyników sprawdzianu lub egzaminu zewnętrznego

Spośród gimnazjalistów, którzy brali udział w dodatkowych zajęciach dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL, a następnie zdawali egzamin gimnazjalny, przeszło co czwarty stwierdził, że zajęcia zdecydowanie pomogły mu w uzyskaniu lepszych wyników egzaminu, a prawie co drugi, że raczej mu w tym pomogły. Spośród licealistów, którzy po zakończeniu udziału w dodatkowych zajęciach zdawali egzamin maturalny, ponad dwie piąte zdecydowanie odczuło korzystny wpływ zajęć na wyniki matury, a co czwarty uważał, że zajęcia miały na nie raczej korzystny wpływ.

Wykres 31: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na uzyskanie lepszych wyników egzaminu zewnętrznego (gimnazjalnego / maturalnego) (%) [N=187]

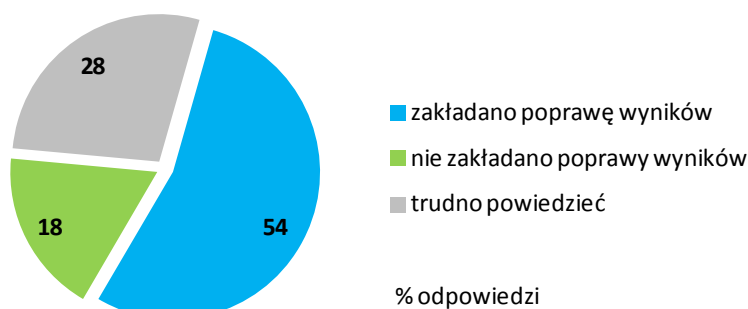

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, którzy zdawali egzamin gimnazjalny lub maturę

Inwestycje w bazę edukacyjną rzadziej, niż projekty realizowane w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, miały doprowadzić do poprawy wyników sprawdzianów lub egzaminów kończących naukę w poszczególnych szkołach, ale również w przypadku projektów współfinansowanych z RPO WO 2007-2013 zakładano taki efekt w ponad połowie placówek, w których były realizowane. Wprawdzie przedsięwzięcia współfinansowane z RPO WO 2007-2013 nie polegały na przygotowywaniu uczniów do egzaminów, ale w ramach tego programu zakładano, że „Zapewnienie infrastruktury bazy edukacyjnej o odpowiednim standardzie jest istotnym czynnikiem wpływającym na podniesienie jakości wykształcenia i ułatwienie dostępu do wiedzy”¹⁰⁴. Wpływ warunków odbywania nauki na postępy osiągane przez uczniów był również argumentem przywoływanym przez część beneficjentów we wnioskach o dofinansowanie. W jednym z wniosków stwierdzono na przykład: "Procesu edukacji nie będą zakłócały czynniki zewnętrzne związane z awariami systemu grzewczego. Zwiększy to pewność siebie uczniów, samoocenę oraz możliwości adaptacji w podejmowaniu dalszych wyzwań edukacyjnych, szczególnie szkolnictwa średniego".

¹⁰⁴ Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WO 2007-2013, s. 114.

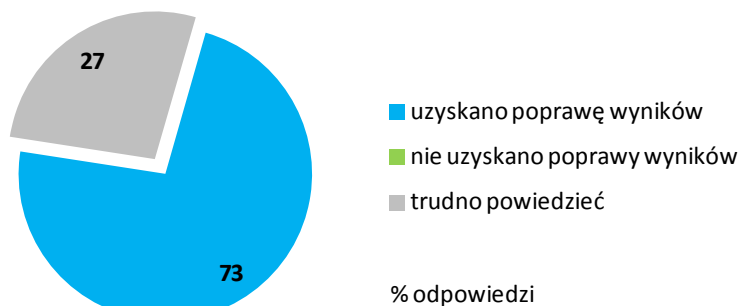
Wykres 32: Poprawa wyników sprawdzianu lub egzaminu jako cel projektów realizowanych w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=107]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których były prowadzone projekty w ramach RPO WO 2007-2013

Założony efekt (tj. – w zależności od poziomu kształcenia: poprawę wyników sprawdzianu po szóstej klasie, egzaminu gimnazjalnego lub matury) udało się osiągnąć w prawie trzech czwartych przypadków.

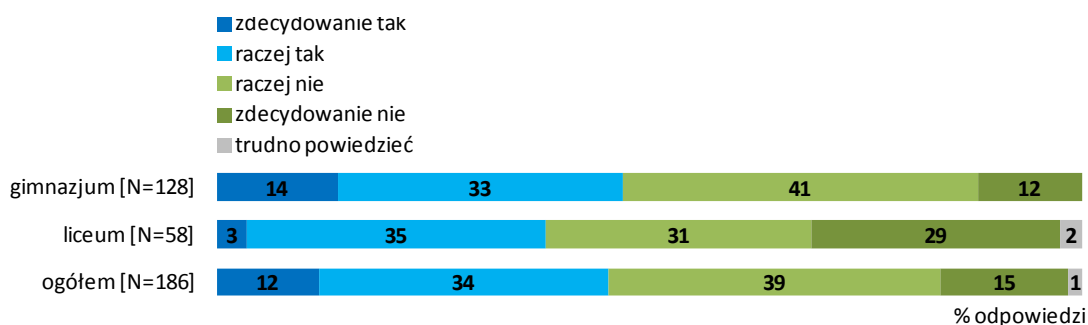
Wykres 33: Poprawa wyników sprawdzianu lub egzaminu jako efekt projektów realizowanych w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=46]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których celem projektów prowadzonych w ramach RPO WO 2007-2013 była poprawa wyników sprawdzianu lub egzaminu zewnętrznego

Dodatkowe zajęcia prowadzone w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, które wywarły znaczny wpływ na wyniki egzaminów zewnętrznych zdawanych przez uczestników, miały natomiast stosunkowo niewielki wpływ na ich decyzje dotyczące dalszej edukacji. Zarówno wśród kontynuujących edukację gimnazjalistów, jak i wśród licealistów, zdecydowanie przeważały opinie, że dodatkowe zajęcia nie miały wpływu na wybór szkoły (w przypadku pierwszej grupy) lub uczelni (w przypadku drugiej), w której podjęli dalsze kształcenie.

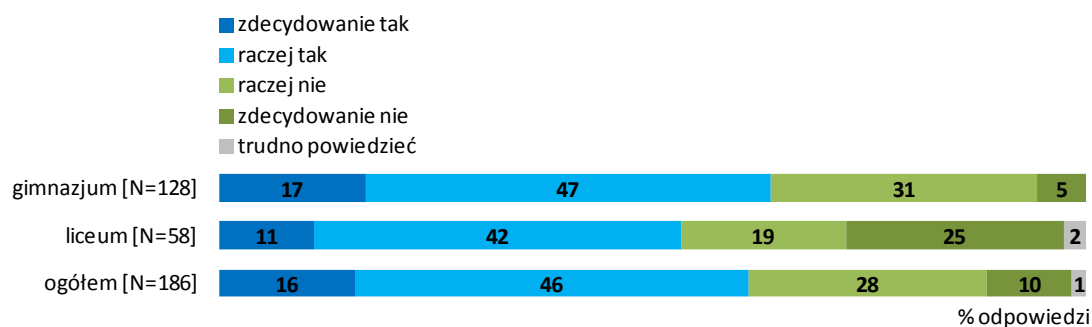
Wykres 34: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na kontynuowanie nauki (1): czy zachęciły uczestników do wyboru szkoły / uczelni, w której kontynuowali naukę? (%) [N=186]

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, którzy kontynuowali naukę na wyższym poziomie kształcenia

Znaczenie dodatkowych zajęć, z perspektywy kontynuowania edukacji, przejawiało się w większym stopniu poprzez korzystny wpływ, jaki wywarły na dostanie się przez ich uczestników do kolejnej szkoły (w przypadku gimnazjalistów) lub na uczelnię (w przypadku licealistów). Blisko dwie trzecie spośród osób, które brały udział w dodatkowych zajęciach uczęszczając do gimnazjum, a następnie podjęły naukę w szkole ponadgimnazjalnej, uznało, że zajęcia pomogły im w dostaniu się do tej szkoły. Spośród osób, które uczestniczyły w zajęciach jako licealiści, a następnie zostały studentami, ponad połowa stwierdziła, że zajęcia były pomocne w uzyskaniu przyjęcia na uczelnię. Zarazem zarówno wśród gimnazjalistów, jak i wśród licealistów oceniających pozytywnie wpływ zajęć na dalszą karierę edukacyjną przeważały osoby, które uważały ten wpływ za raczej sprzyjający, natomiast respondenci przekonani, że był zdecydowanie sprzyjający, stanowili mniejszość.

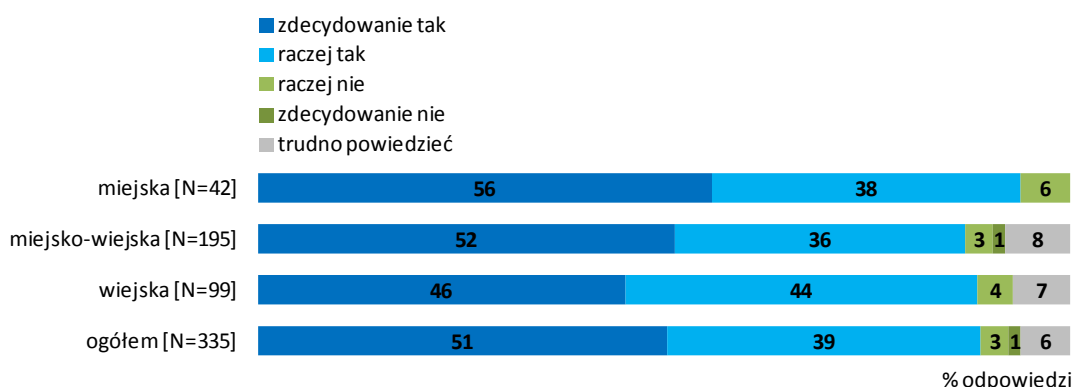
Wykres 35: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na kontynuowanie nauki (2): czy pomogły uczestnikom w dostaniu się do kolejnej szkoły / na uczelnię? (%) [N=186]

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, którzy kontynuowali naukę na wyższym poziomie kształcenia

Dodatkowym pozytywnym efektem zajęć finansowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL było zdobycie nowych umiejętności, przydatnych w dalszej pracy, przez pracowników szkół, w których były prowadzone. Dyrektorzy połowy placówek zdecydowanie potwierdzili wystąpienie takiego efektu, a dwóch piątych sądzili, że raczej wystąpił. Pracownicy szkół, w których odbywały się dodatkowe zajęcia dofinansowane w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, zdobywali przy tej okazji przydatne umiejętności podobnie często, niezależnie od typu gminy, w której była zlokalizowana zatrudniająca ich szkoła.

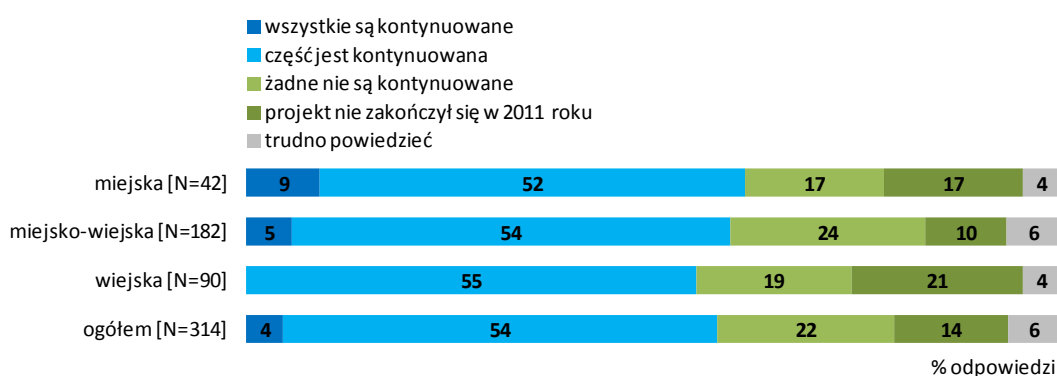
Wykres 36: Zdobywanie nowych umiejętności przez pracowników szkół, dzięki zajęciom dla uczniów prowadzonym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w zależności od typu gminy (%) [N=335]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których odbywały się zajęcia dla uczniów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Tylko sporadycznie zdarzało się, że po zakończeniu projektu współfinansowanego z Poddziałania 9.1.2 PO KL były kontynuowane wszystkie dodatkowe zajęcia prowadzone w ramach tego projektu. Natomiast część dodatkowych zajęć kontynuowano w przeszło połowie spośród placówek, w których zakończono realizację projektu. W ponad jednej piątej wszystkie dodatkowe zajęcia prowadzone w ramach projektu zakończyły się wraz z nim. Częstość kontynuowania zajęć dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL, po zakończeniu projektu realizowanego w ramach tego Poddziałania, jest zbliżona w szkołach z różnego typu gmin.

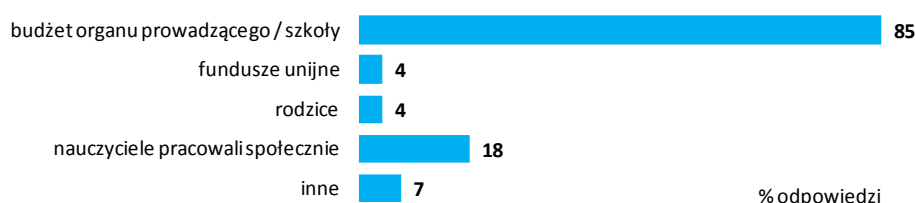
Wykres 37: Kontynuowanie dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w zależności od typu gminy (%) [N=314]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których odbywały się zajęcia dla uczniów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

W ponad czterech piątych spośród szkół, w których kontynuowano zajęcia po zakończeniu projektu, były one finansowane z budżetu organu prowadzącego lub szkoły, a w mniej niż co piątej nauczyciele prowadzili je pracując bez dodatkowego wynagrodzenia.

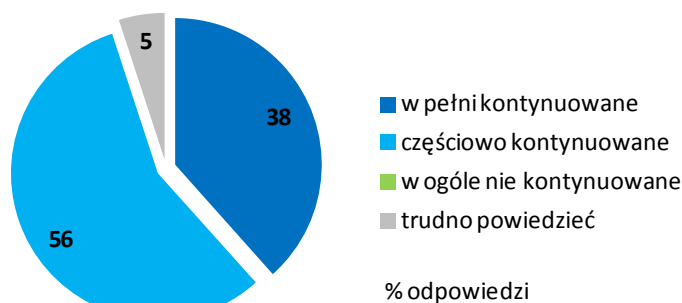
Wykres 38: Źródła finansowania zajęć kontynuowanych po zakończeniu projektu prowadzonego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=189]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których zajęcia dla uczniów prowadzone w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL były kontynuowane po zakończeniu projektu

W żadnej szkole nie zdarzyło się całkowite zaniechanie stosowania nowych sposobów nauczania, wprowadzonych w ramach projektu. W ponad połowie spośród szkół, które realizowały tego typu projekty, stosowanie nowych sposobów nauczania kontynuowano częściowo. W niespełna dwóch piątych placówek były kontynuowane w pełni.

Wykres 39: Kontynuowanie nowych sposobów nauczania wprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=141]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL wprowadzono nowe sposoby nauczania

Sytuacja, w której po zakończeniu projektu nowe sposoby nauczania nie są stosowane w pełnym zakresie, jest przejawem nietrwałości jego rezultatów. Takie sytuacje wynikały:

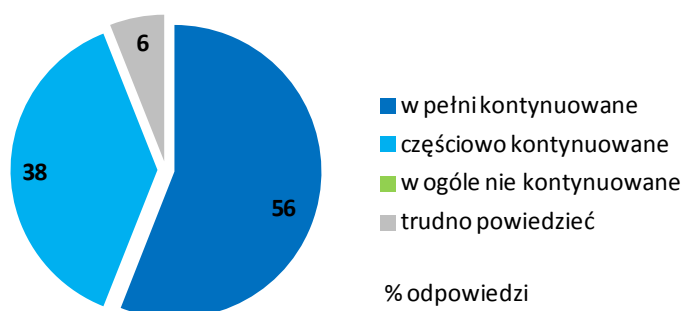
- w trzech czwartych przypadków (75%) z braku funduszy na pomoce dydaktyczne,
- w jednej czwartej przypadków (25%) z braku możliwości poświęcenia przez nauczycieli wystarczającej ilości czasu na stosowanie nowych metod nauczania,
- tylko w co dziesiątym przypadku (10%) rezygnacja ze stosowania metod nauczania wprowadzonych w ramach projektu wynikała z ich niedoskonałości¹⁰⁵.

Potrzeba zabezpieczenia środków koniecznych do trwałego wdrożenia nowych sposobów nauczania najwyraźniej nie jest w wystarczającym stopniu uwzględniana przez projektodawców, skoro brak funduszy na pomoce dydaktyczne stanowi główne ograniczenie trwałości tego rodzaju przedsięwzięć. Być może zwiększaniu skłonności organów prowadzących do pokrywania kosztów związanych z nowymi metodami nauczania mogłoby sprzyjać promowanie takich metod wśród przedstawicieli tych organów (na przykład podczas spotkań organizowanych przez kuratorium).

Większą trwałość wykazują nowe sposoby oceniania uczniów – powodem może być fakt, że ich stosowanie – w odróżnieniu od nowych metod nauczania – nie wymaga dodatkowych pomocy dydaktycznych. Nowe sposoby oceniania po zakończeniu projektu, w ramach którego zostały wprowadzone, są stosowane w pełni w ponad połowie placówek, a częściowo – w blisko dwóch piątych. Najczęstszym ograniczeniem ich stosowania jest czasochłonność (taki powód wskazali przedstawiciele 8 z 13 objętych badaniem szkół, w których nie kontynuowano w pełni nowych sposobów oceniania; w przypadku pięciu pozostałych deklarowaną przyczyną była niedoskonałość nowych metod).

¹⁰⁵ Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, respondenci mogli wskazać jedną lub więcej odpowiedzi.

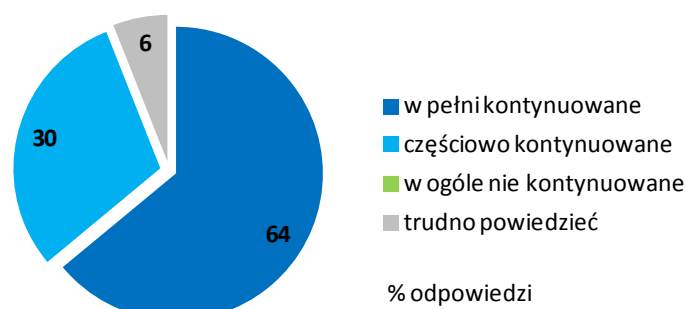
Wykres 40: Kontynuowanie nowych sposobów oceny wprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=40]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL wprowadzono nowe sposoby oceny

Spośród innowacji w pracy szkoły, wprowadzanych w ramach projektów, najbardziej trwałe okazały się nowe sposoby zarządzania. Prawie dwie trzecie spośród placówek, w których zostały zastosowane nowe rozwiązania w tym obszarze, korzysta z nich w pełni również po zakończeniu projektu, a trzy na dziesięć korzystają przynajmniej w ograniczonym zakresie (ze względu na zbyt dużą czasochłonność lub niedoskonałość nowych rozwiązań). Podobnie jak w przypadku innowacji dotyczących dydaktyki (nauczania i oceny), również nowe rozwiązania w zakresie zarządzania w żadnej szkole nie zostały całkowicie porzucone wraz z zakończeniem projektu.

Wykres 41: Kontynuowanie nowych sposobów zarządzania szkołą wprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=35]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL wprowadzono nowe sposoby zarządzania

Na koniec 2011 roku wartości wskaźników produktu, przypisanych do 5. Osi priorytetowej RPO WO 2007-2013, zdefiniowanych jako: *Liczba projektów z zakresu edukacji* oraz *Liczba placówek oświatowych objętych wsparciem* osiągnęły, odpowiednio, około 91% i 93% wartości docelowej, przewidzianej do uzyskania do roku 2015. Wskaźnik rezultatu *Liczba uczniów i słuchaczy korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów* osiągnął poziom około 84% zakładanej wartości docelowej¹⁰⁶.

Wpływ wszystkich rodzajów przedsięwzięć przeprowadzonych przy wykorzystaniu wsparcia z RPO WO 2007-2013 na funkcjonowanie szkoły był przez dyrektorów oceniany jako zdecydowanie pozytywny. Najwyższy odsetek takich ocen – prawie cztery piąte – uzyskało wyposażenie szkół w sprzęt komputerowy i multimedialny. Co najmniej dwie trzecie badanych uznało za maksymalnie przydatne, z perspektywy funkcjonowania szkoły, również: podłączenie do odpowiedniego łącza internetowego, odnowienie budynku lub pomieszczeń, termomodernizację oraz wyposażenie szkoły

¹⁰⁶ Źródło: Sprawozdanie roczne z wdrażania RPO WO na lata 2007-2013 za rok 2011, s. 269.

w sprzęt, pomoce dydaktyczne lub programy komputerowe. Stosunkowo najrzadziej zdecydowanie pozytywny wpływ na funkcjonowanie szkoły dyrektorzy przypisywali rozbudowie budynku w celu utworzenia nowych pomieszczeń. Niższe oceny w tym obszarze mogą się wiązać ze zmniejszeniem liczby uczniów w części placówek.

Tabela 71: Wpływ przedsięwzięć prowadzonych w ramach RPO WO 2007-2013 na funkcjonowanie szkoły: czy miały korzystny wpływ na jej funkcjonowanie? (%)

odpowiedź	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć
odnowienie budynku / pomieszczeń [N=56]	72	13	3	4	7
przebudowa / rozbudowa budynku w celu utworzenia nowych pomieszczeń [N=36]	54	10	10	12	13
termomodernizacja budynku [N=46]	68	2	4	12	15
przystosowanie budynku dla osób niepełnosprawnych [N=34]	60	11	5	10	14
wyposażenie w meble [N=49]	63	15	4	9	9
podłączenie do odpowiedniego łącza internetowego [N=54]	72	10	4	7	7
wyposażenie w sprzęt komputerowy / multimedialny (ICT) [N=77]	78	13	3	3	4
wyposażenie w programy lub materiały edukacyjne do prezentowania na sprzęcie ICT [N=81]	67	23	2	2	6
wyposażenie w inny sprzęt / pomoce dydaktyczne (oprócz ICT) [N=74]	70	22	1	3	4
wyposażenie w programy komputerowe potrzebne do zarządzania / administrowania szkołą [N=61]	64	21	5	4	6
inne przedsięwzięcia [N=51]	46	17	4	7	26

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których w ramach RPO WO 2007-2013 przeprowadzono poszczególne rodzaje przedsięwzięć

Tendencji wyposażania szkół w nowoczesny sprzęt multimedialny towarzyszą dyskusje nad jego przydatnością, która może być uwarunkowana między innymi kompetencjami nauczycieli. W związku z tym w badaniu ankietowym z uczniami szkół prowadzących kształcenie ogólne poruszono kwestię wykorzystywania i przydatności tablic multimedialnych – sprzętu często kupowanego dzięki dofinansowaniu z funduszy unijnych.

W zajęciach prowadzonych z wykorzystaniem tablicy multimedialnej nie uczestniczył nigdy tylko co piąty gimnazjalista i co czwarty licealista. Z kolei trzy piąte gimnazjalistów i dwie piąte licealistów uczestniczyło w takich zajęciach więcej, niż dziesięciokrotnie, a co piąty gimnazjalista i co trzeci licealista nie więcej, niż dziesięć razy. Stosunkowo duża liczebność tej ostatniej grupy, obejmującej uczniów, którzy zaledwie kilka razy brali udział w zajęciach prowadzonych przy wykorzystaniu tablicy multimedialnej, może wskazywać na niewielką intensywność korzystania przez część szkół z zakupionego sprzętu ICT.

Tabela 72: Udział uczniów w zajęciach prowadzonych z wykorzystaniem tablicy multimedialnej (%) [N=307]

odpowiedź	% respondentów		
	gimnazjum [N=201]	liceum [N=106]	ogółem [N=307]
więcej niż 10 razy	58	40	53
nie więcej niż 10 razy	21	33	24
nigdy	20	26	22
nie wiem / trudno powiedzieć	0	0	0

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Spośród uczniów, którzy uczestniczyli w zajęciach prowadzonych przy wykorzystaniu tablicy multimedialnej, cztery piąte uważało, że zastosowanie tego urządzenia pomogło im w opanowaniu omawianych tematów: połowa uczniów uznała, że wykorzystanie tablicy miało raczej korzystny wpływ na przyswojenie przez nich wiedzy przekazywanej przez nauczyciela, a trzech na dziesięciu oceniło ten wpływ jako bardzo korzystny. Opinie gimnazjalistów i licealistów były bardzo zbliżone.

Tabela 73: Ocena przydatności tablic multimedialnych do opanowywania omawianych podczas lekcji tematów: czy była pomocna? (%) [N=235]

odpowiedź	% respondentów		
	gimnazjum [N=157]	liceum [N=78]	ogółem [N=235]
zdecydowanie tak	31	27	30
raczej tak	51	51	51
raczej nie	14	18	15
zdecydowanie nie	3	4	3
nie wiem	0	0	0

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, którzy uczestniczyli w zajęciach prowadzonych z wykorzystaniem tablicy multimedialnej

Stan nieomal wszystkich okoliczności, które mogły wpływać na przebieg projektów realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, został oceniony przez co najmniej dziewięciu na dziesięciu dyrektorów szkół uczestniczących w tych projektach jako sprzyjający (pominięto odpowiedzi respondentów, którzy nie byli w stanie ocenić wpływu danego uwarunkowania). Jedynymi uwarunkowaniami, które zostały uznane za niesprzyjające przez znaczną grupę respondentów, około dwie piąte, były: czas pomiędzy złożeniem wniosku a podpisaniem umowy oraz pomiędzy podpisaniem umowy a przekazaniem środków.

W wywiadach jakościowych beneficjenci wyjaśniali, że problemem była przede wszystkim sytuacja, gdy długotrwałość procesu przyznawania środków sprawiała, że projekt mógł się rozpocząć dopiero w trakcie roku szkolnego lub semestru, a nie wraz z jego początkiem. Przedstawiciele IP2 jako przyczynę takich sytuacji wskazywali problemy ze skontaktowaniem się w okresie wakacji z niektórymi szkołami, w których miały być prowadzone projekty.

Większość uwarunkowań została oceniona podobnie przez dyrektorów szkół zlokalizowanych w gminach miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich. W przypadku dwóch czynników wystąpiły jednak znaczne różnice, polegające na tym, że dyrektorzy szkół z gmin miejskich oceniali poszczególne uwarunkowania bardziej krytycznie, niż przedstawiciele pozostałych placówek. Dotyczyło to: czasu, jaki upłynął od podpisania umowy do przekazania środków oraz jakości prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, za które odpowiada projektodawca (przeważnie: organ prowadzący).

Tabela 74: Ocena wpływu poszczególnych uwarunkowań na efekty projektów prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL – w zależności od typu gminy (%)

odpowiedź	typ gminy	% respondentów	
		sprzyjający wpływ	niesprzyjający wpływ
nastawienie uczniów	miejska [N=41]	100	0
	miejsko-wiejska [N=191]	100	0
	wiejska [N=99]	99	1
	ogółem [N=331]	100	0
nastawienie rodziców uczniów	miejska [N=41]	100	0
	miejsko-wiejska [N=177]	99	1
	wiejska [N=98]	99	1
	ogółem [N=316]	99	1
nastawienie pracowników szkoły	miejska [N=43]	95	5
	miejsko-wiejska [N=193]	99	1
	wiejska [N=95]	99	1
	ogółem [N=331]	99	1
nastawienie organu prowadzącego	miejska [N=40]	100	0
	miejsko-wiejska [N=190]	100	0
	wiejska [N=90]	99	1
	ogółem [N=320]	100	0
jakość diagnozy potrzeb, przeprowadzonej przed projektem	Miejska [N=27]	100	0
	miejsko-wiejska [N=175]	99	1
	wiejska [N=86]	99	1
	ogółem [N=288]	99	1
jakość zajęć dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL, prowadzonych przez instytucje zewnętrzne	miejska [N=27]	94	6
	miejsko-wiejska [N=124]	98	2
	wiejska [N=57]	98	2
	ogółem [N=208]	98	2
terminowość realizowania programu zajęć przez instytucje zewnętrzne	miejska [N=17]	90	10
	miejsko-wiejska [N=110]	92	8
	wiejska [N=46]	93	7
	ogółem [N=173]	92	8
jakość prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, prowadzonych przez pracowników szkoły	miejska [N=35]	88	12
	miejsko-wiejska [N=164]	96	4
	wiejska [N=69]	93	7
	ogółem [N=268]	94	6
jakość prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, prowadzonych przez projektodawcę	miejska [N=29]	72	28
	miejsko-wiejska [N=154]	96	4
	wiejska [N=65]	96	4
	ogółem [N=248]	93	7
zasady realizacji projektu zapisane w dokumentach programowych	miejska [N=32]	90	10
	miejsko-wiejska [N=140]	95	5
	wiejska [N=68]	99	1
	ogółem [N=240]	96	4
czas, jaki upłynął od złożenia wniosku o dofinansowanie do podpisania umowy	miejska [N=20]	54	46
	miejsko-wiejska [N=111]	64	36
	wiejska [N=52]	60	40
	ogółem [N=183]	62	38
czas, jaki upłynął od podpisania umowy do przekazania środków	miejska [N=31]	30	70
	miejsko-wiejska [N=116]	68	32
	wiejska [N=52]	57	43
	ogółem [N=199]	59	41

ciąg dalszy tabeli na kolejnej stronie...

...ciąg dalszy tabeli z poprzedniej strony

odpowiedź	typ gminy	% respondentów	
		sprzyjający wpływ	niesprzyjający wpływ
powierzchnia pomieszczeń, którymi dysponuje szkoła	miejska [N=32]	95	5
	miejsko-wiejska [N=128]	96	4
	wiejska [N=53]	100	0
	ogółem [N=213]	97	3
stan techniczny pomieszczeń (wraz z instalacjami), którymi dysponuje szkoła	miejska [N=29]	87	13
	miejsko-wiejska [N=130]	97	3
	wiejska [N=66]	93	7
	ogółem [N=225]	94	6
stan wyposażenia szkoły w sprzęt komputerowy / multimedialny	miejska [N=37]	85	15
	miejsko-wiejska [N=168]	93	7
	wiejska [N=88]	88	12
	ogółem [N=293]	90	10
poziom dostępności odpowiednich materiałów edukacyjnych do prezentowania na sprzęcie ICT	miejska [N=40]	87	13
	miejsko-wiejska [N=170]	93	7
	wiejska [N=82]	91	9
	ogółem [N=292]	92	8
stan wyposażenia szkoły w inne pomoce dydaktyczne (oprócz ICT)	miejska [N=36]	90	10
	miejsko-wiejska [N=167]	93	7
	wiejska [N=78]	84	16
	ogółem [N=281]	90	10
poziom umiejętności dydaktycznych nauczycieli z Państwa szkoły w zakresie nauczanych przedmiotów	miejska [N=41]	98	2
	miejsko-wiejska [N=192]	100	0
	wiejska [N=87]	100	0
	ogółem [N=320]	100	0
poziom umiejętności nauczycieli z Państwa szkoły w zakresie wykorzystywania sprzętu ICT w nauczaniu	miejska [N=43]	95	5
	miejsko-wiejska [N=178]	97	3
	wiejska [N=80]	99	1
	ogółem [N=301]	97	3

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne. Pominięto odpowiedzi przedstawicieli szkół, których nie dotyczyły poszczególne uwarunkowania.

Podobnie jak w przypadku projektów prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, również w przypadku projektów finansowanych z RPO WO 2007-2013 stan większości uwarunkowań został oceniony przez prawie wszystkich dyrektorów placówek, w których były realizowane, jako sprzyjający. Jedyne okoliczności wskazane jako niesprzyjające przez więcej niż co dwudziestego respondenta wiązały się z terminami. Dotyczyły z jednej strony czasu, jaki upłynął pomiędzy złożeniem wniosku a podpisaniem umowy oraz pomiędzy podpisaniem umowy a przekazaniem środków, a z drugiej – terminowości dostaw oraz prac montażowych, remontowych i budowlanych, realizowanych przez wykonawców.

Tabela 75: Ocena wpływu poszczególnych uwarunkowań na efekty projektów prowadzonych w ramach RPO WO 2007-2013 (%)

uwarunkowania	% respondentów	
	sprzyjający wpływ	niesprzyjający wpływ
nastawienie organu prowadzącego [N=97]	100	0
jakość diagnozy potrzeb, przeprowadzonej przed projektem [N=86]	100	0
jakość sprzętu ICT dofinansowanego z RPO WO [N=71]	100	0
jakość pomocy dydaktycznych dofinansowanych z RPO WO (oprócz ICT) [N=67]	100	0
jakość mebli dofinansowanych z RPO [N=33]	100	0
zasady realizacji projektu zapisane w dokumentach programowych [N=63]	100	0
poziom umiejętności dydaktycznych nauczycieli z Państwa szkoły w zakresie nauczanych przedmiotów [N=79]	100	0
poziom umiejętności nauczycieli z Państwa szkoły w zakresie wykorzystywania sprzętu ICT w nauczaniu [N=83]	99	1
poziom dostępności odpowiednich materiałów edukacyjnych do prezentowania na sprzęcie ICT [N=82]	99	1
nastawienie pracowników szkoły [N=91]	99	1
nastawienie uczniów [N=89]	99	1
nastawienie rodziców uczniów [N=86]	99	1
powierzchnia pomieszczeń, którymi dysponuje szkoła [N=61]	99	1
jakość prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, prowadzonych przez pracowników szkoły [N=56]	98	2
jakość prac remontowych / budowlanych dofinansowanych z RPO WO [N=41]	98	2
stan techniczny pomieszczeń, którymi dysponuje szkoła [N=71]	96	4
jakość prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, prowadzonych przez projektodawcę [N=63]	95	5
czas, jaki upłynął od złożenia wniosku o dofinansowanie do podpisania umowy [N=56]	91	9
terminowość prac remontowych / budowlanych [N=34]	89	11
terminowość dostaw i montażu sprzętu [N=54]	85	15
czas, jaki upłynął od podpisania umowy do przekazania środków [N=56]	79	21

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne. Pominięto odpowiedzi przedstawicieli szkół, których nie dotyczyły poszczególne uwarunkowania.

W zidentyfikowaniu czynników wpływających na skuteczność projektów szczególnie pomocne są informacje pochodzące od ich uczestników. W badaniu uczestniczących w zajęciach uczniów szkół podstawowych „reprezentowali” ich rodzice. Prawie wszyscy (96%) rodzice stwierdzili, że nie występowały żadne przeszkody utrudniające ich dzieciom korzystanie z dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach projektów dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL. Problemem zgłaszanym stosunkowo najczęściej przez pozostałą, bardzo nieliczną grupę, były niedogodne godziny prowadzenia zajęć. Badanie jakościowe przeprowadzone z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół wskazuje, że niekiedy program zajęć skierowanych w tym samym okresie do tych samych uczniów był zbyt obszerny, co powodowało, że ich uczestnicy spędzali w szkole zbyt wiele czasu. Podobny problem zidentyfikowano w badaniu dotyczącym wdrażania Priorytetu IX PO KL w województwie wielkopolskim¹⁰⁷. Żaden rodzic nie wskazał jako bariery kosztów kupienia przyborów potrzebnych na zajęcia.

¹⁰⁷ ASM – Centrum Badań i Analiz na zamówienie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu: *Wpływ dofinansowania z EFS w ramach Priorytetu IX PO KL na rozwój oferty edukacyjnej szkół i upowszechnienie edukacji przedszkolnej na terenach wiejskich i w gminach miejsko-wiejskich oraz miastach do 25 tys. mieszkańców w województwie wielkopolskim*, Kutno 2010, s. 6-7.

Tabela 76: Trudności w korzystaniu przez uczniów szkół podstawowych z dodatkowych zajęć dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=312]

odpowiedź	% respondentów			
	miejska [N=61]	miejsko-wiejska [N=129]	wiejska [N=122]	ogółem [N=312]
wystąpiły	7	5	2	4
nie wystąpiły	93	95	98	96

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami uczniów szkół podstawowych uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Jedna czwarta licealistów (25%) i w przybliżeniu dwukrotnie mniejszy odsetek gimnazjalistów (13%) zgłosiło zastrzeżenia dotyczące programu lub poszczególnych dodatkowych zajęć organizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL¹⁰⁸. Spośród uczniów, którzy zgłosili zastrzeżenia, ponad jedna czwarta oczekiwała większej liczby godzin, blisko jedna czwarta stwierdziła, że zajęcia powinny być prowadzone na wyższym poziomie zaawansowania a około jedna piąta miała zastrzeżenia dotyczące jakości prowadzenia zajęć. W przybliżeniu co dziesiąty uczestnik skarżył się na nieodpowiednie terminy lub godziny, w których odbywały się zajęcia, nieznacznie niższy odsetek respondentów oczekiwał uzupełnienia programu o zajęcia sportowe, muzyczne lub plastyczne. Co dwudziesty badany stwierdził, że zajęcia były zbyt mało praktyczne.

Wykres 42: Zastrzeżenia uczestników dotyczące zajęć organizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=49]

odpowiedzi	typ szkoły		
	gimnazjum [N=26]	liceum [N=23]	ogółem [N=49]
za niski poziom trudności	32	14	24
za mało dodatkowych zajęć	15	43	27
niewłaściwy, grupowy, sposób nauczania	19	8	15
nieodpowiednie terminy lub godziny zajęć	13	3	9
za mało praktyki, za dużo teorii	5	5	5
nieprofesjonalnie prowadzone zajęcia	18	26	21
za mało zajęć rozwijających zainteresowania sportowe, muzyczne, plastyczne	11	0	7
inne	9	8	9

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Środki uzyskane w latach 2007-2011 w ramach objętych badaniem Działań i Poddziałania PO KL oraz RPO WO 2007-2013, posłużyły samorządom do zrealizowania inicjatyw na rzecz podniesienia jakości i dostępności edukacji lub poprawy stanu bazy edukacyjnej, które bez uzyskanego dofinansowania w ogóle nie zostałyby zrealizowane albo do poszerzenia zakresu planowanych przedsięwzięć z tego zakresu. Pierwsza sytuacja dotyczyła przede wszystkim wsparcia uzyskanego w ramach Działania 2.1, Działania 2.2 i Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 oraz Poddziałania 9.1.2 PO KL. Również w przypadku Poddziałania 5.1.1 oraz Poddziałania 5.1.2 RPO WO 2007-2013 dofinansowanie częściowo umożliwiło przeprowadzenie działań, które bez niego nie zostałyby w ogóle zrealizowane, niż rozszerzenie zakresu zaplanowanych przedsięwzięć, jednak różnice pomiędzy odsetkiem wskazań, jakie uzyskała każda z tych opcji, były mniejsze. Według deklaracji przedstawicieli JST wsparcie z żadnego Działania ani Poddziałania, z których mogły korzystać szkoły prowadzące kształcenie ogólne¹⁰⁹, nie zostało wykorzystane do przesunięcia środków na cele niezwiązane z edukacją. Ponadto wyłącznie w przypadku Poddziałania 9.1.2 zdarzało się – ale tylko sporadycznie, w zaledwie 6% przypadków – że otrzymanie funduszy unijnych powodowało przesunięcie środków na inne przedsięwzięcia edukacyjne.

¹⁰⁸ Źródło: badanie ankietowe z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL.

¹⁰⁹ Z Działania 2.1, Działania 2.2, Działania 4.3 oraz Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 korzystały również szkoły prowadzące kształcenie zawodowe.

Tabela 77: Rola środków z Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz poszczególnych Działań i Poddziałania RPO WO 2007-2013, w ramach których wspierano projekty edukacyjne, według przedstawicieli JST (%)

odpowiedź	% respondentów				
	przeprowadzenie działań, które nie zostałyby zrealizowane	przeprowadzenie działań, które zostałyby zrealizowane w mniejszym zakresie	przesunięcie środków na inne cele związane z edukacją	przesunięcie środków na inne cele nie związane z edukacją	trudno powiedzieć
Poddziałanie 9.1.2 PO KL [N=70]	54	36	6	0	4
Działanie 2.1 i 2.2 RPO WO 2007-2013 [N=30]	60	17	0	0	23
Działanie 4.3 RPO WO 2007-2013 [N=18]	50	17	0	0	33
Poddziałanie 5.1.1 RPO WO 2007-2013 [N=11]	36	27	0	0	36
Poddziałanie 5.1.2 RPO WO 2007-2013 [N=27]	37	26	11	0	26

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST będących organami prowadzącymi placówek, które korzystały ze wsparcia w ramach poszczególnych Poddziałania / Działania.

Znaczny wpływ dofinansowania z funduszy unijnych na przeprowadzone przedsięwzięcia potwierdzają odpowiedzi przedstawicieli kadry zarządzającej szkół. Według opinii tej grupy respondentów w około jednej czwartej szkół objętych wsparciem, bez dofinansowania z Poddziałania 9.1.2 PO KL nie byłoby możliwe nawet częściowe uzyskanie efektów osiągniętych dzięki realizacji projektu. W około trzech piątych efekty wprowadzić można byłoby uzyskać, ale w mniejszej skali. Pomiędzy szkołami z różnego rodzaju gmin nie występują istotne różnice pod względem możliwości uzyskania efektów osiągniętych w ramach projektu w sytuacji, gdyby nie został przeprowadzony. Pomiędzy szkołami z różnego rodzaju gmin nie występują istotne różnice pod względem możliwości uzyskania efektów osiągniętych w ramach projektu w sytuacji, gdyby nie został przeprowadzony.

Tabela 78: Wpływ wsparcia otrzymanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na uzyskanie efektów w zależności od typu gminy (%) [N=358]

odpowiedź	% respondentów			
	miejska [N=45]	miejsko-wiejska [N=208]	wiejska [N=105]	ogółem [N=358]
bez dofinansowania z Poddziałania 9.1.2 PO KL można było uzyskać większe efekty	0	0	2	1
bez dofinansowania z Poddziałania 9.1.2 PO KL można było uzyskać takie same efekty	0	1	0	0
bez dofinansowania z Poddziałania 9.1.2 PO KL można było uzyskać mniejsze efekty	63	56	61	59
bez dofinansowania z Poddziałania 9.1.2 PO KL w ogóle nie można było uzyskać osiągniętych efektów	20	29	23	26
trudno powiedzieć	17	13	13	14

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

Zaledwie marginalny odsetek (3%) dyrektorów placówek, w których były realizowane projekty w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, uważa, że część zrealizowanych prac nie była konieczna do osiągnięcia uzyskanych efektów, przy czym jedynym powtarzającym się rodzajem takich zbędnych przedsięwzięć były rozbudowane czynności administracyjne, związane z dokumentowaniem

przebiegu projektu. Z deklaracji dyrektorów wynika, że w blisko siedmiu na dziesięć placówek wszystkie przeprowadzone działania były konieczne. Blisko trzech na dziesięciu nie było w stanie tego ocenić, co może wskazywać na nie dość precyzyjny proces planowania i oceny skuteczności prowadzonych przedsięwzięć. Odsetek respondentów, którzy stwierdzili, że nie wszystkie działania przeprowadzone w ramach projektu były konieczne z perspektywy uzyskanych efektów, był podobnie niski niezależnie od typu gminy, w której zlokalizowana była szkoła.

Tabela 79: Efektywność wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w zależności od typu gminy: czy można było zrezygnować z części działań zrealizowanych w ramach projektu, bez zmniejszania jego efektów w danej szkole? (%) [N=358]

odpowiedź	% respondentów			
	miejska [N=45]	miejsko-wiejska [N=208]	wiejska [N=105]	ogółem [N=358]
można było zrezygnować	7	3	3	3
nie można było zrezygnować	74	68	69	69
trudno powiedzieć	20	29	28	28

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

W przypadku RPO WO 2007-2013 zależność pomiędzy otrzymaniem wsparcia a osiągnięciem efektów uzyskanych dzięki realizacji projektu jest jeszcze silniejsza, niż w przypadku Poddziałania 9.1.2 PO KL. Bez dofinansowania z RPO WO 2007-2013 efekty nie zostałyby w ogóle osiągnięte w połowie placówek objętych tym programem, a w około dwóch piątych zostałyby osiągnięte tylko częściowo. Przy tym żaden z uczestniczący w badaniu dyrektorów placówek objętych wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 nie uznał, że w projekcie, w którym uczestniczyła kierowana przez niego placówka, były elementy, z których można byłoby zrezygnować bez uszczuplenia osiągniętych efektów.

Częstsze, niż w odniesieniu do Poddziałania 9.1.2 PO KL, wyrażanie przez respondentów opinii, że bez dofinansowania w ogóle nie można byłoby uzyskać osiągniętych efektów, można wiązać z tym, że w ramach RPO WO 2007-2013 realizowano między innymi kompleksowe inwestycje w bazę edukacyjną, polegające na przykład na termomodernizacji (w ramach Działania 4.3) lub remoncie i wyposażeniu pracowni (w ramach Działania 5.1). Takie inwestycje były po pierwsze stosunkowo kosztowne, po drugie pomyślane jako całość, a po trzecie – w przypadku projektów wspieranych w ramach Działania 5.1 RPO WO 2007-2013 – miały prowadzić do jakościowej zmiany sposobu nauczania (na przykład poprzez znaczne rozszerzenie stosowania eksperymentów w nauczaniu przedmiotów przyrodniczych). Tymczasem w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL można było realizować projekty zamykające się w mniejszym budżecie¹¹⁰, łatwiej było dostosowywać ich zakres do puli dostępnych środków, a projekty prowadzone w ramach tego Poddziałania polegały w znacznej mierze na prowadzeniu zajęć (dodatkowych, w tym dla uczniów ze szczególnymi potrzebami) z przedmiotów nauczanych w szkole. Prawdopodobnie trzy wymienione różnice sprawiały, że w przypadku przedsięwzięć objętych wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 częściej, niż w przypadku tych dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL, nieuzyskanie dofinansowania całkowicie przekreślałoby możliwość uzyskania rezultatów zaplanowanych w ramach projektu.

¹¹⁰ Na przykład Plan Działania na 2011 rok określał maksymalną wartość projektu (dla projektodawców działających dłużej niż rok lub takich, którzy już wcześniej otrzymali dofinansowanie z funduszy strukturalnych) jako iloczyn liczby szkół uczestniczących w projekcie i kwoty 50 tys. złotych, przy czym wartość ta nie mogła być wyższa, niż 1 mln złotych. Porównaj: *Plan działania na rok 2011*, s. 6.

Wykres 43: Wpływ wsparcia otrzymanego w ramach RPO WO 2007-2013 na uzyskanie efektów (%) [N=107]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których były realizowane projekt w ramach RPO WO 2007-2013

Odpowiedzi respondentów dotyczące stopnia, w jakim efekty uzyskane w ramach dofinansowanego projektu zostałyby osiągnięte bez otrzymania dotacji, mogą posłużyć do wnioskowania o tym, w jakim stopniu w przypadku badanego wsparcia wystąpił efekt zdarzenia niezależnego (to znaczy w jakim stopniu zmiana, której wywołanie było celem wsparcia, nastąpiłaby również bez niego). Alternatywnym sposobem jest porównanie grupy objętej wsparciem z grupą kontrolną, której sytuacja różni się od sytuacji tej pierwszej w jak najmniejszym stopniu¹¹¹ pod względem czynników innych, niż otrzymanie / nieotrzymanie dotacji. Zastosowany sposób doboru próby nie gwarantował takiego podobieństwa pomiędzy szkołami, które uzyskały wsparcie a szkołami, które go nie otrzymały¹¹². Jednak ustalenie jak często szkoły nie objęte wsparciem prowadziły działania analogiczne do przedsięwzięć prowadzonych w szkołach, które wsparcie uzyskały, pozwala uzupełnić wyniki oparte na deklaracjach respondentów odnoszących się do zależności pomiędzy otrzymanym wsparciem a uzyskanymi efektami.

Z informacji przekazanych przez dyrektorów szkół wynika, że dodatkowe zajęcia dla dzieci były potrzebne w prawie wszystkich szkołach, w których zostały przeprowadzone w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (98%) i w niewiele mniejszym odsetku szkół, które nie uzyskały z tego źródła wsparcia na organizację zajęć (89%). Jednak w przypadku zaledwie około połowy szkół z drugiej grupy takie zajęcia zostały przeprowadzone. Tym samym w blisko dwóch piątych (38%) spośród szkół nie korzystających ze wsparcia udzielanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na organizację dodatkowych zajęć nie zostały one przeprowadzone pomimo, że były potrzebne. Uzyskany wynik sugeruje, że organizowanie potrzebnych zajęć dodatkowych w znacznym stopniu zależało od udzielonego wsparcia. Porównanie szkół objętych i nie objętych wsparciem wskazuje ponadto, że w obu przypadkach równie rzadko dochodziło do sytuacji, w której prowadzono dodatkowe zajęcia pomimo, że nie były potrzebne.

¹¹¹ Najlepiej byłoby, gdyby nie różniła się wcale, jednak spełnienie tak restrykcyjnego postulatu w badaniach społecznych nie jest realne.

¹¹² Badana próba stanowiła zbyt duży odsetek populacji, żeby było to możliwe.

Tabela 80: Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie zajęć dodatkowych w szkołach, które prowadziły takie zajęcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz w pozostałych (%) [N=439]

odpowiedź	% respondentów		
	szkoły, w których zajęcia sfinansowano z Działania 9.1.2 PO KL [N=335]	szkoły, w których zajęć nie sfinansowano z Działania 9.1.2 PO KL [N=104]	ogółem [N=439] ¹¹³
były potrzebne i zostały przeprowadzone	98	51	87
nie były potrzebne i zostały przeprowadzone	2	3	2
były potrzebne i nie zostały przeprowadzone	0	38	9
nie były potrzebne i nie zostały przeprowadzone	0	8	2

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

Z kolei zestawienie informacji o inwestycjach w bazę edukacyjną w szkołach objętych wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 oraz w szkołach, które nie uzyskały takiej pomocy, pokazuje, że w drugiej grupie odsetek szkół, w których przeprowadzono jakiegokolwiek przedsięwzięcia związane z przebudową, remontem lub wyposażaniem placówki, jest o około 20 punktów procentowych niższy, niż w pierwszej.

Tabela 81: Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie wzmocnienia bazy edukacyjnej w szkołach, które prowadziły takie przedsięwzięcia w ramach RPO WO 2007-2013 oraz w pozostałych (%) [N=391]

odpowiedź	% respondentów		
	szkoły objęte wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 [N=107]	szkoły NIE objęte wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 [N=248]	ogółem [N=391] ¹¹⁴
były potrzebne i zostały przeprowadzone	96	76	82
nie były potrzebne i zostały przeprowadzone	4	2	2
były potrzebne i nie zostały przeprowadzone	0	18	13
nie były potrzebne i nie zostały przeprowadzone	0	4	3

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

¹¹³ Pominięto odpowiedzi respondentów, którzy udzielili odpowiedzi „nie wiem” na którekolwiek z prezentowanych pytań.

¹¹⁴ Pominięto odpowiedzi respondentów, którzy udzielili odpowiedzi „nie wiem” na którekolwiek z prezentowanych pytań.

2.2.5 Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami

2F W jakim stopniu działania zaplanowane w projektach wdrażających programy rozwojowe były kompleksowe (odpowiadały na pełne spektrum zdiagnozowanych i występujących problemów)? Czy podmioty je realizujące podejmowały przed rozpoczęciem projektu inne działania zmierzające do kompleksowego podniesienia jakości edukacji? Jeżeli tak, to jakie to były działania, z czego były finansowane oraz jakie były ich efekty?

2G Czy i w jakim stopniu istnieje zagrożenie realizacji przedsięwzięć edukacyjnych ze sobą niepowiązanych, rozdrobnionych, służących realizacji jednostkowych potrzeb poszczególnych instytucji, czy grup beneficjentów, nie prowadzących do osiągnięcia znaczących efektów dla rozwoju edukacyjnego regionu i nie wpisujących się w tendencje zmian w oświacie?

2K Czy szkoły i placówki oświatowe realizowały bądź uczestniczyły w projektach / działaniach komplementarnych w stosunku do wdrażanych projektów edukacyjnych? Jeżeli tak, to jakie to były działania i z czego były finansowane? Jakimi były ich rezultaty?

Pożądaną cechą projektów edukacyjnych finansowanych z funduszy unijnych jest ich komplementarność, oznaczająca „stan będący skutkiem uzupełniających się działań (zadań) ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnego celu, prowadzący do osiągnięcia efektu synergii”¹¹⁵. Zasada komplementarności została zapisana między innymi w Rozporządzeniu Rady nr 1083/2006¹¹⁶.

Pomimo wysokiej rangi przypisywanej komplementarności, pojęcie to jest słabo zdefiniowane¹¹⁷. Na potrzeby *Ewaluacji działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim* proponujemy ujęcie komplementarności w dwóch wymiarach – ze względu na:

- 1) źródła finansowania przedsięwzięć komplementarnych,
- 2) podmioty objęte przedsięwzięciami komplementarnymi.

Ze względu na pierwsze kryterium, można rozróżnić komplementarność zachodzącą pomiędzy:

- a) przedsięwzięciami prowadzonymi w ramach tego samego programu, finansowanego ze środków unijnych (*komplementarność wewnątrz programowa*¹¹⁸),
- b) przedsięwzięciami prowadzonymi w ramach różnych programów, finansowanych ze środków unijnych (*komplementarność międzyprogramowa*, a w przypadku PO KL i RPO WO 2007-2013 zarazem *komplementarność funduszy europejskich*, ponieważ każdy z tych programów jest finansowany z innego funduszu – odpowiednio: EFS oraz EFRR),
- c) przedsięwzięciami prowadzonymi w ramach programów finansowanych ze środków unijnych a przedsięwzięciami realizowanymi poza takimi programami (*komplementarność funduszy europejskich z innymi środkami*).

Drugie kryterium pozwala rozróżnić komplementarność zachodzącą pomiędzy:

- a) przedsięwzięciami prowadzonymi w tej samej szkole,
- b) przedsięwzięciami prowadzonymi w różnych szkołach, podlegających temu samemu organowi prowadzącemu,

¹¹⁵ IBS i Reytech na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego: *Analiza komplementarności podejmowanych interwencji w ramach RPO WO 2007-2013 z innymi instrumentami wsparcia w województwie opolskim*, Warszawa 2011, s. 22.

¹¹⁶ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r., Art. 9.

¹¹⁷ Porównaj: IBS i Reytech na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego: *Analiza komplementarności podejmowanych interwencji w ramach RPO WO 2007-2013 z innymi instrumentami wsparcia w województwie opolskim*, Warszawa 2011, s. 19.

¹¹⁸ Adnotacje umieszczone w nawiasach odnoszą wyróżnione rodzaje komplementarności do jej typów wymienionych w: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego: *Komplementarność w ramach RPO WO 2007-2013 jako narzędzie zwiększania efektywności realizacji celów rozwojowych regionu: znaczenie, ewaluacja, przykłady*, Opole 2012, s. 15.

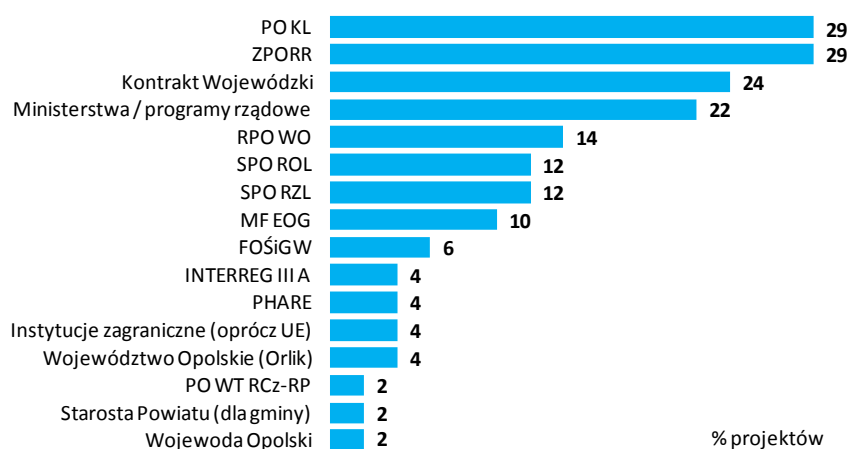
- c) przedsięwzięciami prowadzonymi w szkołach z województwa opolskiego, podlegających różnym organom prowadzącym.

Wśród 157 projektów, które otrzymały dofinansowanie w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL znalazło się 59 wniosków zawierających informację o komplementarności wobec innych przedsięwzięć. W przypadku 57 chodziło o wykorzystanie sprzętu ICT sfinansowanego z EFS w latach 2004-2006.

Od projektodawców aplikujących w ramach PO KL nie wymagano zadeklarowania, czy projekty, na które starają się uzyskać dofinansowanie są komplementarne wobec innych przedsięwzięć¹¹⁹. W związku z tym informacje zawarte we wnioskach o dofinansowanie z Poddziałania 9.1.2 PO KL nie przedstawiają pełnego obrazu zjawiska komplementarności pomiędzy projektami prowadzonymi w ramach tego Poddziałania a innymi przedsięwzięciami.

Natomiast projektodawcy ubiegający się o wsparcie w ramach RPO WO 2007-2013 we wniosku o dofinansowanie musieli określić, czy przedkładany projekt jest komplementarny, a jeżeli tak – to wobec jakiego przedsięwzięcia. Z analizy wniosków o dofinansowanie wynika, że spośród projektów edukacyjnych, które uzyskały wsparcie w ramach RPO WO 2007-2013, komplementarnością cechowało się 86% (42 z 49)¹²⁰. Przeszło co piąty projekt edukacyjny finansowany z RPO WO 2007-2013 był komplementarny wobec przedsięwzięć finansowanych z: PO KL (29%), ZPORR (29%), Kontraktu Wojewódzkiego (24%), funduszy Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Sportu i Turystyki lub programów rządowych¹²¹ (22%). Co najmniej jedna dziesiąta projektów edukacyjnych była komplementarna wobec: innego przedsięwzięcia dotowanego w ramach tego programu (14%), SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich (12%), SPO Rozwój Zasobów Ludzkich (12%) lub Mechanizmu Finansowego EOG (10%).

Wykres 44: Źródła finansowania przedsięwzięć komplementarnych wobec projektów edukacyjnych prowadzonych w ramach RPO WO 2007-2013 (%)

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych w ramach RPO WO 2007-2013

¹¹⁹ Do wskazywania przedsięwzięć komplementarnych zachęcały natomiast kryteria strategiczne. Według *Planu działania na rok 2009* projekt złożony w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL uzyskiwał dodatkowe punkty za „wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2004-2006” (s. 6), natomiast zgodnie z *Planem działania na rok 2010* (s. 8) oraz *Planem działania na rok 2011* (s. 7) premiowane było zarówno „wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego”, jak i komplementarność „ze zrealizowanymi bądź będącymi w realizacji inwestycjami finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny”.

¹²⁰ Uwzględniono wszystkie projekty edukacyjne, oprócz projektów skierowanych do szkół wyższych. Rozpatrywanie oddzielnie przedsięwzięć skierowanych do przedszkoli, do szkół prowadzących kształcenie ogólne oraz do szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe byłoby nieuzasadnione biorąc pod uwagę, że w ramach tych samych Działań oraz projektów wsparciem obejmowano różne rodzaje szkół i placówek. Wyniki analizy umieszczono w rozdziale poświęconym szkołom prowadzącym kształcenie ogólne, ponieważ tego rodzaju szkoły mogły korzystać ze wszystkich objętych badaniem Działań i Poddziałania RPO WO 2007-2013.

¹²¹ Tj. *Rządowego Programu Wyrównywania Szans Edukacyjnych Dzieci i Młodzieży* oraz programu *Monitoring wizyjny w szkołach i placówkach*.

Komplementarność w ramach RPO WO 2007-2013 zachodziła najczęściej pomiędzy projektami finansowanymi z Poddziałania 5.1.1 a projektami finansowanymi z Działania 4.3. Z kolei inicjatywy finansowane z RPO WO 2007-2013, komplementarne wobec przedsięwzięć prowadzonych w ramach PO KL, były najczęściej (w przypadku 7 na 14 projektów) powiązane z projektami realizowanymi w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL.

Kwestię powiązań pomiędzy projektami prowadzonymi w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 uwzględniono również w badaniu ankietowym z przedstawicielami JST. W tym przypadku „powiązania” rozumiano jako wykorzystywanie osiągniętych efektów lub zdobytego doświadczenia w kolejnych przedsięwzięciach, a także jako kontynuowanie w kolejnym projekcie inicjatyw zapoczątkowanych w ramach wcześniejszego. Powiązania występowały najczęściej pomiędzy projektami realizowanymi w ramach PO KL (co wiąże się z powszechnym udziałem JST w projektach realizowanych w ramach tego programu). Blisko połowa JST wspierała dodatkowe zajęcia w danej szkole w ramach kolejnych projektów dofinansowanych z PO KL, dzięki czemu możliwe było ich kontynuowanie. Zbliżony odsetek JST wykorzystywało doświadczenia z projektów dofinansowanych z PO KL do opracowywania kolejnych projektów w ramach tego programu, prowadzonych w tych samych lub w innych placówkach. W szkołach prowadzonych przez jedną piątą JST występowało powiązanie pomiędzy projektami edukacyjnymi, polegające na tym, że dodatkowe zajęcia finansowane z PO KL odbywały się w pomieszczeniach, których remont lub adaptację sfinansowano z RPO WO 2007-2013. Innego rodzaju powiązania pomiędzy projektami występowały rzadziej. Blisko dwie piąte spośród JST, które uzyskały wsparcie, nie realizowało powiązanych ze sobą projektów (prowadziły wyłącznie pojedyncze projekty lub projekty niezależne).

Tabela 82: Powiązania występujące pomiędzy przedsięwzięciami edukacyjnymi wspieranymi w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 (%) [N=73]

odpowieź	% respondentów
zajęcia dofinansowane z PO KL kontynuowano w ramach kolejnego projektu PO KL	49
doświadczenia z projektów PO KL wykorzystywano przy opracowywaniu kolejnych projektów dofinansowanych z PO KL dla uczniów tej samej placówki	49
doświadczenia z projektów PO KL wykorzystywano przy opracowywaniu kolejnych projektów dofinansowanych z PO KL dla uczniów innej placówki	47
poszczególne projekty nie były powiązane w żaden sposób	25
efekty projektów RPO WO 2007-2013 wykorzystano do prowadzenia zajęć dofinansowanych z PO KL dla uczniów tej samej placówki	21
doświadczenia z projektów RPO WO 2007-2013 wykorzystywano przy opracowywaniu kolejnych projektów dofinansowanych z RPO WO 2007-2013 dla uczniów innej placówki	10
efekty projektów RPO WO 2007-2013 wykorzystano do prowadzenia zajęć dofinansowanych z PO KL dla uczniów innej placówki	8
prace dofinansowane z RPO WO 2007-2013 kontynuowano w ramach kolejnego projektu RPO WO	5
doświadczenia z projektów RPO WO 2007-2013 wykorzystywano przy opracowywaniu kolejnych projektów RPO WO 2007-2013 dla uczniów tej samej placówki	4
zakres projektów RPO WO 2007-2013 uzależniano od zakresu projektów dofinansowanych z tego programu w innych placówkach tego samego rodzaju, w celu zapewnienia wszechstronnej oferty edukacyjnej w gminie / powiecie	1
nie dotyczy, ponieważ realizowano tylko jeden projekt	14

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST, które skorzystały ze wsparcia w ramach co najmniej jednego Działania / Poddziałania w ramach PO KL / RPO WO 2007-2013

Finansowanie z RPO WO 2007-2013 tworzenia lub wyposażania szkolnych pracowni przedmiotowych, a z PO KL zajęć odbywających się w tych pracowniach, jest dobrym przykładem komplementarności pomiędzy „twardymi” a „miękkimi” przedsięwzięciami finansowanymi z funduszy unijnych w ramach EFRR oraz EFS. Podczas wywiadów jakościowych respondenci z sektora edukacji podkreślali, że zakup wyposażenia umożliwi prowadzenie bardziej pouczających i atrakcyjnych zajęć, a dotacje z EFS sprzyjają bardziej intensywnemu wykorzystaniu wyposażenia. Osiąganie takiej synergii jest niekwestionowaną wartością.

Dyskusji wymagają natomiast sposoby promowania komplementarności. Rozwiązaniem przyjętym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL było premiowanie jej dodatkowymi punktami podczas oceny merytorycznej. W 2009 roku projekty złożone w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL uzyskiwały dodatkowe punkty za „wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2004-2006”¹²². Od roku 2010¹²³ premiowane było zarówno „wykorzystanie sprzętu ICT zakupionego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego”, jak i komplementarność „ze zrealizowanymi bądź będącymi w realizacji inwestycjami finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny”. Stosowanie tego rodzaju kryteriów budzi dwie wątpliwości. Po pierwsze – może skutkować premiowaniem w ramach projektów rozwiązań, które nie podnoszą zasadniczo ich wartości. Przykładem takiego rozwiązania, zaczerpniętym z jednego z wniosków o dofinansowanie z PO KL, jest zorganizowanie części zajęć i zakończenia roku na placu odnowionym w ramach rewitalizacji, sfinansowanej z RPO WO 2007-2013. Po drugie – faworyzuje komplementarność pomiędzy projektami finansowanymi ze środków unijnych wobec komplementarności pomiędzy takimi projektami a przedsięwzięciami finansowanymi z innych źródeł. Tymczasem nie ma podstaw do uznania, że przeprowadzenie zajęć w pracowni sfinansowanej z RPO WO 2007-2013 będzie korzystniejsze, niż przeprowadzenie ich w takiej samej pracowni sfinansowanej wyłącznie z budżetu organu prowadzącego.

Premiowanie komplementarności pomiędzy przedsięwzięciami finansowanymi ze środków unijnych, wyodrębnionymi z całościowego działania na rzecz rozwoju szkoły oraz fakt, że jest oceniana bez analizy sposobu, w jaki działania wskazane jako komplementarne mają doprowadzić do uzyskania efektu synergii (ponieważ we wnioskach o dofinansowanie beneficjenci z reguły tego nie przedstawiają), wywołuje wrażenie, że jest to rozwiązanie wynikające raczej z odgórnych zasad wdrażania funduszy, niż z potrzeb występujących w obszarze objętym wsparciem¹²⁴.

Przyznawanie premii punktowej za wykazanie przez beneficjenta komplementarności pomiędzy przedsięwzięciami finansowanymi z funduszy unijnych prawdopodobnie nie jest zatem optymalnym sposobem udzielania szkołom całościowego wsparcia. Szersze ujęcie komplementarności zastosowano w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO: jedno z kryteriów merytorycznych II stopnia odnosiło się do powiązania projektu przedstawionego we wniosku o dofinansowanie z innymi projektami (nie koniecznie finansowanymi ze źródeł wspólnotowych)¹²⁵.

Odpowiednim sposobem łączenia przedsięwzięć finansowanych z EFRR z działaniami dotowanymi z EFS wydaje się prowadzenie projektów systemowych uwzględniających obie formy wsparcia (w zakresie potrzebnym poszczególnym szkołom). Tego rodzaju rozwiązanie zastosowano w województwie dolnośląskim, przyjmując zasadę, że każda ze szkół uczestniczących w projekcie systemowym realizowanym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL bierze udział w co najmniej jednym z dwóch komplementarnych projektów wspieranych w ramach RPO WD 2007-2013¹²⁶. W kolejnym okresie programowania łączeniu środków z EFS oraz EFRR w celu realizowania kompleksowych przedsięwzięć edukacyjnych będzie sprzyjało prowadzenie programu finansowanego łącznie z obu tych funduszy. Priorytetem powinno być jednak efektywne zaspokajanie potrzeb w zakresie kształcenia, do czego komplementarność różnych przedsięwzięć może się przyczyniać niezależnie od źródeł ich finansowania.

¹²² Plan działania PO KL na rok 2009, s. 6.

¹²³ Plan działania PO KL na rok 2010, s. 8; Plan działania PO KL na rok 2010, s. 7.

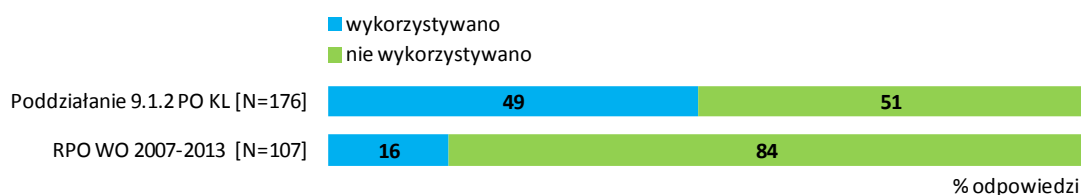
¹²⁴ Stosunek beneficjentów do zasady komplementarności nie był badany w ramach *Ewaluacji działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim*, natomiast w ogólnopolskim badaniu komplementarności działań realizowanych w obszarze oświaty ustalono między innymi, że „Beneficjenci nie są zainteresowani wdrażaniem zasady komplementarności i nie znają mechanizmów, które mogłyby tę komplementarność wdrożyć w życie”. Info Audit na zamówienie Ministerstwa Edukacji Narodowej: *Komplementarność działań realizowanych w obszarze oświaty w ramach EFS*, s. 9.

¹²⁵ *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WO 2007-2013*, s. 267.

¹²⁶ Źródło: [http://efs.dolnyslask.pl/index.php?id=94&no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=276](http://efs.dolnyslask.pl/index.php?id=94&no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=276).

Kwestię powiązań pomiędzy przedsięwzięciami finansowanymi z funduszy unijnych ujęto szeroko (bez ograniczania jej do projektów finansowanych ze środków unijnych) w badaniu ankietowym z dyrektorami szkół prowadzących kształcenie ogólne. Ustalono, że w prawie co drugiej (49%) szkole w projekcie dofinansowanym z Poddziałania 9.1.2 PO KL wykorzystywano efekty wcześniejszych przedsięwzięć na rzecz podniesienia jakości lub dostępności edukacji w danej placówce. W badaniu uwzględniono przedsięwzięcia zrealizowane od początku poprzedniego okresu programowania funduszy Unii Europejskiej, czyli od 2004 roku. Z kolei w przypadku ponad czterech piątych (84%) spośród szkół objętych wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 w projektach finansowanych z tego źródła nie wykorzystywano efektów wcześniejszych przedsięwzięć. W pozostałych szkołach wykorzystywano pomieszczenia, których wcześniejszy remont lub przebudowę finansowano przeważnie ze środków pochodzących z budżetu organu prowadzącego lub szkoły.

Wykres 45: Wykorzystywanie efektów wcześniejszych przedsięwzięć w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL / RPO WO 2007-2013 (%)

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, które korzystały z Poddziałania 9.1.2 PO KL / RPO WO 2007-2013

Efektami wcześniejszych przedsięwzięć, wykorzystywanymi przy realizacji projektów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, był najczęściej – w dziewięciu na dziesięć takich szkół – sprzęt komputerowy lub multimedialny. W niespełna połowie szkół wykorzystywano wiedzę zdobytą przez nauczycieli podczas szkoleń lub studiów, a w dwóch piątych pomoce dydaktyczne lub sprzęt inny, niż komputerowy lub multimedialny. Stosunkowo najrzadziej projekty bazowały na wiedzy zdobytej uprzednio przez kadrę zarządzającą szkoły podczas dofinansowanych szkoleń lub studiów lub odbywały się w wyremontowanych lub przebudowanych pomieszczeniach.

Tabela 83: Efekty wcześniejszych przedsięwzięć wykorzystywane w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=20]

odpowiedź	% respondentów
sprzęt komputerowy / multimedialny	89
pomoce dydaktyczne	40
wyremontowane / przebudowane pomieszczenia	26
wiedza zdobyta przez nauczycieli podczas dofinansowanych szkoleń lub studiów	47
wiedza zdobyta przez kadrę zarządzającą / administracyjną podczas dofinansowanych szkoleń lub studiów	28

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, wykorzystujących w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL efekty wcześniejszych przedsięwzięć

Znaczna część dyrektorów szkół, którzy uczestniczyli w badaniu ankietowym, nie była w stanie precyzyjnie określić źródeł finansowania przedsięwzięć, których efekty wykorzystywano w projektach prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL¹²⁷. Ustalono jednak, że wykorzystywany w ramach projektów sprzęt komputerowy lub multimedialny w ponad trzech czwartych przypadków był finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. W około jednej piątej przypadków dyrektorzy jako źródło finansowania podawali budżet organu prowadzącego lub szkoły.

¹²⁷ Adnotacja zamieszczona w ankiecie brzmiała: „Proszę wpisać źródła finansowania najdokładniej, jak to możliwe, np. w przypadku funduszy unijnych oprócz nazwy Programu podając również numer Działania.”

Budżet organu prowadzącego lub szkoły był natomiast wskazywany najczęściej – w dwóch trzecich przypadków – jako źródło finansowania szkoleń lub studiów, podczas których nauczyciele zdobywali wiedzę, którą następnie posługiwali się w ramach projektu dofinansowanego z Poddziałania 9.1.2 PO KL. Blisko jedna trzecia respondentów jako źródło finansowania wskazała fundusze unijne, a jedna piąta – inne źródła. Każda z dwóch ostatnich kategorii zawiera odpowiedzi, które powtarzały się w mniej niż 5% przypadków.

Struktura finansowania była podobna w przypadku szkoleń lub studiów dla kadry zarządzającej, dzięki którym dyrektorzy szkół zdobywali wiedzę pomocną w realizacji projektu w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. Ponad dwie trzecie respondentów jako źródło finansowania podało budżet organu prowadzącego lub szkoły, niespełna dwie piąte – fundusze unijne, a mniej niż jedna piąta – inne źródło.

Jako źródło finansowania pomocy dydaktycznych zakupionych poza projektem prowadzonym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, a następnie wykorzystanych do realizacji tego projektu, ponad połowa respondentów podała budżet organu prowadzącego lub budżet szkoły, ponad jedna trzecia Europejski Fundusz Społeczny a dwukrotnie mniejszy odsetek – inne środki.

Z budżetu organu prowadzącego lub szkoły pochodziły także najczęściej – w ponad dwóch trzecich przypadków – środki na sfinansowanie prac remontowych lub budowlanych prowadzonych w pomieszczeniach wykorzystanych następnie w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. W ponad jednej czwartej przypadków jako źródło finansowania wskazano fundusze unijne a w ponad jednej piątej inną pulę.

Tabela 84: Źródła finansowania poszczególnych rodzajów przedsięwzięć, których efekty wykorzystano w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%)

odpowiedź	% respondentów				
	sprzęt komputerowy i multimedialny [N=156]	studia i szkolenia dla nauczycieli [N=82]	studia i szkolenia dla kadry zarządzającej [N=48]	pomoce dydaktyczne [N=70]	prace budowlane i remontowe [N=45]
budżet organu prowadzącego, budżet szkoły	19	64	68	53	69
EFS	77	0	0	35	
fundusze unijne	0	32	37	0	28
inne (np. Kuratorium, UMWO, ARMIR, Comenius)	7	20	16	17	22
nie podano źródła finansowania	0	0	0	0	0

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, wykorzystujących w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL efekty wcześniejszych przedsięwzięć

W co dziesiątej placówce, w której realizowano projekt w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w następstwie tego projektu podjęto kolejne przedsięwzięcia. Pod tym względem pomiędzy szkołami z różnego typu gmin nie wystąpiły istotne różnice.

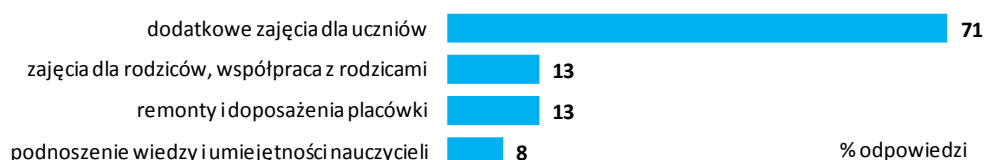
Tabela 85: Podejmowanie kolejnych przedsięwzięć w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=358]

odpowiedź	% respondentów			
	typ gminy			
	miejska [N=45]	miejsko-wiejska [N=208]	wiejska [N=105]	ogółem [N=358]
podjęto	15	11	9	11
nie podjęto	85	89	91	89

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, objętych projektami prowadzonymi w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Przedsięwzięcia inicjowane w następstwie przeprowadzonego projektu najczęściej, w siedmiu na dziesięć przypadków, polegały na rozszerzeniu oferty dodatkowych zajęć. Wielokrotnie rzadziej realizacja projektu skutkowałą zajęciami dla rodziców, przedsięwzięciami wzmacniającymi bazą dydaktyczną (poprzez remonty lub zakup wyposażenia) lub objęciem nauczycieli doskonaleniem zawodowym.

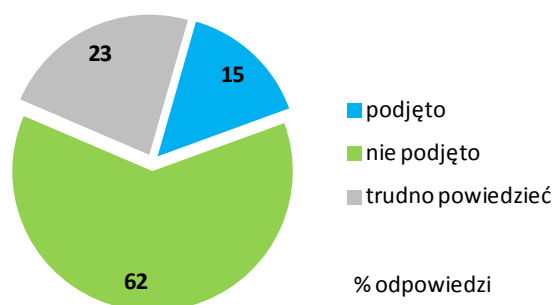
Wykres 46: Rodzaje przedsięwzięć podjętych w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=40]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których w następstwie projektów zrealizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL podjęto kolejne przedsięwzięcia

Projekty realizowane w ramach RPO WO 2007-2013 stosunkowo rzadko były powiązane nie tylko z wcześniejszymi, lecz także z późniejszymi przedsięwzięciami. Dyrektorzy ponad czterech piątych spośród szkół, które otrzymały wsparcie w ramach tego programu, stwierdzili, że realizacja projektu nie pociągnęła za sobą żadnych kolejnych przedsięwzięć (62%) lub nie byli w stanie udzielić odpowiedzi (23%).

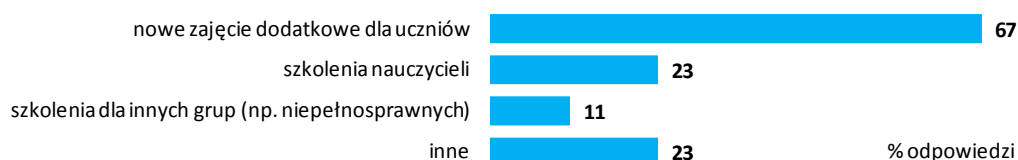
Wykres 47: Podejmowanie kolejnych przedsięwzięć w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=107]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, objętych projektami prowadzonymi w ramach RPO WO 2007-2013

Przedsięwzięcia podjęte w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach RPO WO 2007-2013 w dwóch trzecich przypadków polegały na zorganizowaniu nowych zajęć dodatkowych dla uczniów, a w blisko jednej czwartej – na doskonaleniu zawodowym nauczycieli.

Wykres 48: Rodzaje przedsięwzięć podjętych w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=17]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których w następstwie projektów zrealizowanych w ramach RPO WO 2007-2013 podjęto kolejne przedsięwzięcia

Badanie ankietowe z dyrektorami szkół prowadzących kształcenie ogólne, które korzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL lub RPO WO 2007-2013, pozwoliło również ustalić, czy przed realizacją projektów finansowanych z tych źródeł w poszczególnych szkołach prowadzono podobne przedsięwzięcia na rzecz podniesienia jakości edukacji.

W większości (70%) spośród szkół objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL już wcześniej prowadzono dodatkowe bezpłatne zajęcia dla uczniów. Dodatkowe zajęcia dla uczniów przed rozpoczęciem projektu realizowanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL prowadzono w około dwóch trzecich szkół z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich oraz w dziewięciu na dziesięć szkół z gmin miejskich. Sytuacja przedstawia się podobnie w przypadku RPO WO 2007-2013: w trzech czwartych spośród szkół objętych wsparciem również przed rozpoczęciem projektu dofinansowanego z tego programu prowadzono przedsięwzięcia wzmacniające bazę edukacyjną placówki.

Tabela 86: Prowadzenie dodatkowych zajęć przed projektem realizowanym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz prowadzenie przedsięwzięć związanych z przebudową, remontem lub wyposażaniem szkoły przed projektem realizowanym w ramach RPO WO 2007-2013 (%)

odpowiedź	% respondentów	
	realizowany projekt	
	Poddziałanie 9.1.2 PO KL [N=335]	RPO WO 2007-2013 [N=107]
prowadzono	70	75
nie prowadzono	20	19
trudno powiedzieć	10	5

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, które korzystały z Poddziałania 9.1.2 PO KL / RPO WO 2007-2013

W około trzech czwartych spośród szkół, w których dodatkowe zajęcia były prowadzone przed rozpoczęciem projektu realizowanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, źródłem ich finansowania był budżet organu prowadzącego lub szkoły. W około jednej czwartej takich szkół były prowadzone bez dodatkowego wynagrodzenia przez nauczycieli. W mniej niż co dziesiątej finansowano je ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, a w co dwudziestą ze składek rodziców (przy czym zajęcia były dostępne dla poszczególnych dzieci niezależnie od tego, czy akurat ich rodzice opłacili składkę).

Z kolei przedsięwzięcia związane z przebudową, remontem lub wyposażaniem szkół, prowadzone przed realizacją projektów finansowanych z RPO WO 2007-2013, w dziewięciu na dziesięć przypadków były finansowane z budżetu organu prowadzącego lub szkoły. Pozostałymi źródłami finansowania, wskazanymi znacznie rzadziej, ale przez co najmniej 5% respondentów, były fundusze unijne oraz środki pozyskane od sponsorów.

Tabela 87: Źródła finansowania dodatkowych zajęć prowadzonych przed projektem realizowanym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz przedsięwzięć wzmacniających bazę edukacyjną, prowadzonych przed projektem realizowanym w ramach RPO WO 2007-2013 (%)

	dodatkowe, bezpłatne zajęcia dla uczniów [N=234]	przebudowa, remont lub wyposażenie [N=81]
budżet organu prowadzącego, budżet szkoły	77	89
EFS	8	0
fundusze unijne	0	7
rada rodziców	5	2
nauczyciele pracowali społecznie	26	0
darowizny, sponsorzy, fundacje	6	6
inne (MEN, PFRON, OPS)	0	10

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których prowadzono dodatkowe zajęcia przed rozpoczęciem projektu realizowanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL / prowadzono przedsięwzięcia wzmacniające bazę edukacyjną przed rozpoczęciem projektu realizowanego w ramach RPO WO 2007-2013

Prawie wszyscy dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie ogólne stwierdzili, że dodatkowe bezpłatne zajęcia, które odbywały się w nich przed rozpoczęciem projektu realizowanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, miały korzystny wpływ na uczniów. Ponad połowa respondentów oceniła ten wpływ jako raczej pozytywny, a blisko połowa jako zdecydowanie pozytywny.

Nieomal wyłącznie pozytywne opinie formułowano również w przypadku przedsięwzięć wzmacniających bazę dydaktyczną, przeprowadzonych przed projektem zrealizowanym w ramach RPO WO 2007-2013. Dyrektorzy ponad trzech piątych spośród szkół, w których przed realizacją projektu dofinansowanego z RPO WO 2007-2013 prowadzono przedsięwzięcia wzmacniające infrastrukturę edukacyjną, stwierdzili, że przedsięwzięcia te miały zdecydowanie korzystny wpływ na funkcjonowanie placówki, którą zarządzają.

Tabela 88: Ocena dodatkowych zajęć dla uczniów prowadzonych przed projektem dofinansowanym z Poddziałania 9.1.2 PO KL (czy wywarły korzystny wpływ na uczniów) oraz ocena przedsięwzięć na rzecz wzmocnienia bazy edukacyjnej prowadzonych przed projektem realizowanym w ramach RPO WO 2007-2013 (czy miały korzystny wpływ na funkcjonowanie szkoły) (%)

odpowiedź	% respondentów	
	Poddziałanie 9.1.2 PO KL [N=234]	RPO WO 2007-2013 [N=81]
zdecydowanie tak	46	62
raczej tak	53	31
raczej nie	0	1
zdecydowanie nie	0	0
trudno powiedzieć	1	6

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których prowadzono dodatkowe zajęcia przed rozpoczęciem projektu realizowanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL / prowadzono przedsięwzięcia wzmacniające bazę edukacyjną przed rozpoczęciem projektu realizowanego w ramach RPO WO 2007-2013

Komplementarność występująca pomiędzy przedsięwzięciami prowadzonymi w poszczególnych szkołach, lub w szkołach podlegających pod ten sam organ prowadzący, nie jest jedynym rodzajem postulowanych powiązań pomiędzy projektami edukacyjnymi. Wsparcie udzielane w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 powinno bowiem przynosić pozytywne efekty również na poziomie ponadlokalnym. Definitywną cechą programów rozwojowych wspieranych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL jest zawieranie elementów zgodnych z polityką edukacyjną województwa, a także kraju¹²⁸. Również cel 5. Osi priorytetowej RPO WO 2007-2013, określony jako „podniesienie konkurencyjności zasobów ludzkich na rynku pracy poprzez podniesienie poziomu i polepszenie warunków kształcenia w regionie” odnosi się do poziomu województwa¹²⁹. Istotne jest zatem rozważenie, czy wzajemnie komplementarne są przedsięwzięcia realizowane w różnych szkołach, a także czy przedsięwzięcia te przyczyniają się do realizacji polityki edukacyjnej w regionie.

Wymóg zgodności poszczególnych projektów z zakresem wsparcia określonym w dokumentach programowych PO KL oraz RPO WO 2007-2013 sprawia, że działania prowadzone w poszczególnych szkołach zmierzają do osiągnięcia tych samych celów. Cele obu programów, czyli podnoszenie dostępności i jakości edukacji oraz wzmacnianie infrastruktury edukacyjnej, są zgodne z postulatem efektywnego przygotowania społeczeństwa do wymogów rynku pracy oraz poprawy edukacji i rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego wsi, zapisanymi w *Strategii rozwoju województwa*, obowiązującej w okresie objętym badaniem¹³⁰. Wpisują się także w wizję zapisaną w projekcie *Strategii rozwoju województwa do roku 2020*, zgodnie z którą „Województwo opolskie to wielokulturowy region, wykształconych, otwartych i aktywnych mieszkańców z konkurencyjną i innowacyjną gospodarką”, oraz w cele służące realizacji tej wizji – tj. cel operacyjny 1.1 „Poprawa jakości kształcenia oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy” oraz cel operacyjny 5.1 „Poprawa jakości i dostępności do usług zdrowotnych, opiekuńczych i edukacyjnych”¹³¹.

¹²⁸ Szczegółowy opis priorytetów PO KL, s. 283.

¹²⁹ RPO WO 2007-2013, s. 145.

¹³⁰ *Strategia rozwoju województwa opolskiego – załącznik do Uchwały Nr XXXIX/350/2005 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 11 października 2005 roku*, s. 21, 41.

¹³¹ Projekt *Strategii rozwoju województwa do roku 2020*, s. 74, 80, 82, 94-95.

Wyniki badania ankietowego z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół wskazują jednak, że działania na rzecz rozwoju szkół stosunkowo rzadko były uzgadniane na poziomie ponadlokalnym. Treść programów rozwojowych szkół zależy prawie zawsze, w dziewięciu na dziesięć przypadków, od ich dyrekcji, nauczycieli oraz od rodziców uczniów; na treść ponad trzech czwartych programów rozwojowych mieli wpływ również sami uczniowie. Natomiast współpraca przy planowaniu rozwoju szkoły z zewnętrznymi instytucjami jest ograniczona. Tylko około trzy piąte programów rozwojowych uwzględniało propozycje lub informacje przekazane przez organy prowadzące (co może świadczyć o słabości polityki oświatowej prowadzonej przez część JST, lub wręcz o jej braku), a około dwie piąte – propozycje lub informacje przekazane przez kuratorium. Analogiczny wpływ innych instytucji na treść programów rozwojowych szkół występował co najmniej czterokrotnie rzadziej. Tylko co dziesiąta szkoła w swoim programie rozwojowym uwzględniła propozycje lub informacje pochodzące z placówek edukacyjnych niższego lub wyższego szczebla albo od zewnętrznych ekspertów w dziedzinie edukacji, a jeszcze mniejszy odsetek – propozycje lub informacje przekazane przez Urząd Marszałkowski, instytucje rynku pracy lub środowiska pracodawców. Pomiedzy szkołami z różnego typu gmin nie występowały istotne statystycznie różnice pod względem udziału poszczególnych osób oraz instytucji zewnętrznych w kształtowaniu programów rozwojowych.

Tabela 89: Osoby oraz instytucje wpływające na treść programów rozwojowych szkół – w zależności od typu gminy (%) [N=176]

odpowiedź	% respondentów			
	typ gminy			
	miejska [N=32]	miejsko-wiejska [N=95]	wiejska [N=49]	ogółem [N=176]
organ prowadzący	73	58	61	62
dyrekcja szkoły	97	96	92	95
nauczyciele	100	96	98	98
rodzice	95	88	93	91
uczniowie	76	76	78	77
placówki edukacyjne niższego szczebla	0	12	16	11
placówki edukacyjne tego samego szczebla	5	8	7	7
placówki edukacyjne wyższego szczebla	5	11	10	10
zewnętrzni eksperci w dziedzinie edukacji	7	9	12	10
Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego	7	8	7	8
Kuratorium Oświaty w Opolu	35	46	43	43
Powiatowy Urząd Pracy	9	5	5	6
Wojewódzki Urząd Pracy	5	3	5	4
Ochotniczy Hufiec Pracy	2	3	3	3
agencja zatrudnienia	0	0	3	1
organizacja pracodawców (np. cech)	0	0	0	0
indywidualni pracodawcy	0	4	3	3
inne instytucje	4	7	4	5
nie było takich osób ani instytucji	0	2	2	1

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie ogólne, którzy potwierdzili posiadanie przez szkołę, którą zarządzają, programu rozwojowego

Wsparcie z funduszy unijnych może wpływać na działalność szkoły nie tylko bezpośrednio, gdy bierze udział w dofinansowanym projekcie, ale również pośrednio, gdy wspierane są inne szkoły. Wpływ pośredni może być zarówno korzystny, jak i niekorzystny. W pierwszym przypadku występuje „efekt przesiąkania” (pozytywne efekty występują nie tylko w ramach projektu, lecz również poza projektem), a w drugim „efekt przyciągania” (pozytywne efekty projektu są osiągnięte kosztem pogorszenia sytuacji otoczenia).¹³² W przypadku projektów edukacyjnych wpływ korzystny może polegać na przykład na tym, że uczniowie rozpoczynający naukę w szkole są do tego lepiej

¹³² Porównaj: Pylak K.: *Podręcznik ewaluacji projektów infrastrukturalnych*, PSDB na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009, s. 73.

przygotowani dzięki dofinansowanym z funduszy unijnych zajęciom dodatkowym, w których uczestniczyli na niższym szczeblu kształcenia. Również wzmocnienie bazy edukacyjnej danej placówki może być korzystne dla innych szkół, jeżeli jest dostępna dla ich uczniów. Z kolei przykładem efektu negatywnego (z perspektywy konkretnej placówki, natomiast nie koniecznie z perspektywy systemu kształcenia) byłoby zmniejszenie liczby kandydatów w związku z ich odpływem do innej placówki.

W przypadku Poddziałania 9.1.2 PO KL efekt przesiąkania występował w umiarkowanej skali: co czwarty spośród dyrektorów szkół uczestniczących w badaniu ankietowym uważał, że wsparcie otrzymane przez inne szkoły miało zdecydowanie lub raczej korzystny wpływ na funkcjonowanie placówki, którą sam zarządza. W przypadku RPO WO 2007-2013 analogiczny odsetek był w przybliżeniu dwukrotnie niższy. Z kolei negatywny efekt przyciągania występował sporadycznie w przypadku Poddziałania 9.1.2 PO KL i nie został w ogóle odnotowany w przypadku RPO WO 2007-2013. Nie odnotowano także znacznych różnic w opiniach pomiędzy respondentami, ani ze względu na typ reprezentowanej szkoły, ani ze względu na rodzaj gminy, w której jest zlokalizowana.

Tabela 90: Ocena pośredniego wpływu na funkcjonowanie szkoły wsparcia uzyskanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL przez inne placówki – w zależności od typu szkoły i typu gminy (%) [N=456]

odpowiedź	% respondentów						ogółem [N=456]
	typ szkoły			typ gminy			
	podstawowa [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N=46]	miejska [N=64]	miejsko- wiejska [N=269]	wiejska [N=123]	
miało zdecydowanie korzystny wpływ	11	11	4	11	10	10	11
miało raczej korzystny wpływ	13	13	22	16	15	12	14
nie miało wpływu	38	30	26	37	31	41	35
miało raczej niekorzystny wpływ	1	1	2	0	1	1	1
miało zdecydowanie niekorzystny wpływ	0	1	2	0	1	1	1
trudno powiedzieć	36	44	43	35	42	36	39

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

Tabela 91: Ocena pośredniego wpływu na funkcjonowanie szkoły wsparcia uzyskanego w ramach RPO WO 2007-2013 przez inne placówki – w zależności od typu szkoły i typu gminy (%) [N=456]

odpowiedź	% respondentów						ogółem [N=456]
	typ szkoły			typ gminy			
	podstawowa [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N=46]	miejska [N=64]	miejsko- wiejska [N=269]	wiejska [N=123]	
miało zdecydowanie korzystny wpływ	2	5	2	0	3	2	3
miało raczej korzystny wpływ	6	10	13	16	6	7	8
nie miało wpływu	38	34	26	36	33	40	36
miało raczej niekorzystny wpływ	0	0	4	0	1	0	0
miało zdecydowanie niekorzystny wpływ	0	1	2	0	0	1	0
trudno powiedzieć	54	51	52	47	56	50	53

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

Ograniczony udział instytucji zewnętrznych wobec poszczególnych szkół w kształtowaniu planów dotyczących ich rozwoju, a także niewielki wpływ przedsięwzięć prowadzonych w poszczególnych szkołach na inne placówki edukacyjne wskazują, że istnieje ryzyko realizacji przedsięwzięć edukacyjnych wzajemnie niepowiązanych, nie prowadzących do uzyskania, w zaplanowany sposób,

efektu synergii. Taka sytuacja przemawia za kontynuacją albo wręcz rozszerzeniem zakresu projektów systemowych, koordynowanych ze szczebla regionalnego i/lub tworzeniem zachęt dla potencjalnych beneficjentów do prowadzenia projektów partnerskich. Zakres wsparcia udzielanego w ramach takich projektów poszczególnym placówkom byłby określany z uwzględnieniem potencjału i działalności nie tylko tych placówek, lecz również innych szkół. Przydatne wydają się na przykład projekty na rzecz dostosowania umiejętności uczniów do wymagań, z którymi spotkają się na kolejnym poziomie edukacji, realizowane wspólnie przez szkoły prowadzące kształcenie na różnych szczeblach, a także projekty, w ramach których kadra szkół osiągających szczególnie wysoką edukacyjną wartość dodaną współpracowałyby z nauczycielami z innych placówek.

Realizacja projektów systemowych może ułatwiać osiągnięcie komplementarności pomiędzy przedsięwzięciami na rzecz podnoszenia jakości i dostępności edukacji, ale wiąże się z ryzykiem mniejszej adekwatności wsparcia do potrzeb poszczególnych szkół. Podczas wywiadów jakościowych niektórzy reprezentanci organów prowadzących szkoły objęte projektami systemowymi przedstawiali zakres tych przedsięwzięć jako określony ogólnie. Dalszej realizacji projektów systemowych powinno zatem towarzyszyć zwiększenie intensywności konsultacji dotyczących ich zakresu. W takich konsultacjach powinni brać udział przede wszystkim przedstawiciele: instytucji odpowiadających za zarządzanie programami operacyjnymi i/lub ich wdrażanie, instytucji koordynujących funkcjonowanie systemu oświaty z poziomu regionu, organów prowadzących oraz szkół.

2.2.6 Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020

2I Czy występują/owały działania pozwalające zwiększać jakość i dostępność edukacji, których ze względu na formułę Poddziałania 9.1.2 szkoły lub placówki nie mogły realizować? Jakie to działania oraz czy i z jakich źródeł finansowania mogą być one wdrażane?

5B (...) Które z narzędzi przewidziane w ramach projektów edukacyjnych powinny być kontynuowane w przyszłym okresie programowania? (...)¹³³

5E Jakie działania na rzecz (...) kształcenia ogólnego (...) powinny być podejmowane w województwie opolskim w okresie 2014-2020? (...)¹³⁴

Wyniki badań ogólnokrajowych prowadzą do wniosku, że podnoszenie jakości edukacji powinno zmierzać przede wszystkim do wzmocnienia zdolności uczniów w zakresie wykonywania zadań wymagających samodzielnego myślenia, a nie wyłącznie do odtwarzania wyuczonego sposobu postępowania¹³⁵. Autorzy *Raportu o stanie edukacji 2010* za kluczowe uwarunkowanie, od którego zależy jakość edukacji, uznają sposób pracy nauczycieli. Zwracają przy tym uwagę, że zależy on zarówno od wiedzy nauczycieli w zakresie nauczanych przedmiotów oraz metodyki nauczania, jak i – co może wydawać się mniej oczywiste – od ich poglądów, w szczególności dotyczących czynników, od których zależą wyniki osiągane przez uczniów¹³⁶. Eksperti Instytutu Badań Edukacyjnych zauważają, że przypisywanie przez nauczycieli pierwszorzędного znaczenia zdolnościom wrodzonym,

¹³³ Odpowiedź na pytanie badawcze 5B w zakresie wychowania przedszkolnego zawiera rozdział 2.1.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”; w zakresie kształcenia zawodowego – rozdział 2.3.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”. Natomiast zbiorczą odpowiedź na całe pytanie badawcze („Jakie projekty edukacyjne zrealizowane w okresie 2007-2011 cechują się najwyższą efektywnością, skutecznością i trwałością? Które z narzędzi przewidziane w ramach projektów edukacyjnych powinny być kontynuowane w przyszłym okresie programowania oraz czy i o jakie narzędzia wspierania edukacji na poziomie regionalnym należałoby wachlarz rozwiązań poszerzyć?” zawiera rozdział 2.5 „Działania na rzecz edukacji w latach 2014-2020”.

¹³⁴ Odpowiedź na pytanie badawcze 5E w zakresie wychowania przedszkolnego zawiera rozdział 2.1.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”; w zakresie kształcenia zawodowego – rozdział 2.3.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”. Natomiast zbiorczą odpowiedź na całe pytanie badawcze („Jakie działania na rzecz edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego i zawodowego – powinny być podejmowane w województwie opolskim w okresie 2014-2020 przy uwzględnieniu potrzeb interesariuszy regionalnej polityki edukacyjnej, lokalnego i regionalnego rynku pracy, kontekstu społecznego, politycznego, finansowego, a także uwarunkowań kulturowych i demograficznych województwa opolskiego oraz założeń w zakresie edukacji formułowanych na nowy okres finansowania unijnego?” zawiera rozdział 2.5 „Działania na rzecz edukacji w latach 2014-2020”.

¹³⁵ Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 137, 146.

¹³⁶ Ibidem, s. 127, 135-137, 157-158.

i tym samym trwale charakteryzującym poszczególne jednostki, może zmniejszać ich zaangażowanie w pracę nad rozwijaniem uzdolnień uczniów.

Przywołany raport ma przede wszystkim charakter diagnostyczny, jednak wynikają z niego wskazówki dotyczące rodzajów działań, które należy podejmować na rzecz podniesienia jakości edukacji. Potrzebne wydają się w szczególności:

- 1) zmiana proporcji pomiędzy przekazywaniem przez nauczycieli wiedzy i rozwiązań „do zapamiętania i odtworzenia” a wykonywaniem przez uczniów zadań wymagających samodzielnego myślenia – na korzyść aktywności tego drugiego rodzaju¹³⁷;
- 2) indywidualizacja nauczania, czyli dostosowywanie go do potrzeb poszczególnych uczniów, w tym doświadczających trudności w nauce oraz szczególnie uzdolnionych, przy wykorzystaniu odpowiednich rozwiązań metodycznych (takich jak praca w grupach czy metoda projektów);
- 3) podnoszenie kompetencji nauczycieli, w tym poprawa jakości ich kształcenia.

Potrzeba zwiększenia wśród studentów w województwie opolskim udziału osób studiujących na kierunkach technicznych (wynikająca z zapotrzebowania rynku pracy) przemawia za szczególnym uwzględnieniem działań zmierzających do poszerzenia grupy uczniów gimnazjów i liceów (a także techników) uzyskujących dobre wyniki w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych¹³⁸. Działania takie powinny obejmować zarówno zajęcia dla uczniów, jak i doskonalenie zawodowe nauczycieli.

Raport o stanie edukacji 2010 akcentuje również potrzebę wyrównywania szans edukacyjnych, czyli zmniejszania wpływu różnic w zasobach materialnych i kulturowych, w jakie uczniowie są wyposażeni przez swoje rodziny, na możliwości zdobywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do osiągnięcia satysfakcjonującej jakości życia, między innymi w obszarze pracy zawodowej. Na tych zagadnieniach koncentruje się również praca Alicji Zawistowskiej *Horyzontalne nierówności edukacyjne we współczesnej Polsce*, wydana w połowie 2012 roku¹³⁹. Analizę mechanizmu segregacji w obszarze oświaty przedstawił (bazując m.in. na obu przywołanych publikacjach) również Przemysław Sadura w raporcie *Szkoła i nierówności społeczne*, opublikowanym przez Fundację Amicus Europae¹⁴⁰. Z perspektywy ewentualnych modyfikacji dotychczasowego wsparcia na rzecz zwiększania dostępności edukacji, finansowanego ze środków unijnych, szczególnie istotne są następujące ustalenia autorów wymienionych prac:

- 1) We współczesnej Polsce pochodzenie społeczne (w badaniach zazwyczaj operacjonalizowane jako wykształcenie rodziców) wywiera silny wpływ na wyniki w nauce, dokonywane wybory edukacyjne oraz osiągnięty poziom wykształcenia¹⁴¹, a także na korzystanie z dodatkowych płatnych zajęć¹⁴².
- 2) Dzieci z obszarów wiejskich, w porównaniu z pozostałymi rówieśnikami, mają przeciętnie mniejsze szanse edukacyjne i osiągają gorsze wyniki w nauce. Zarazem jednak zarówno na obszarach wiejskich, jak i w miastach sytuacja jest zróżnicowana. Niektóre gminy wiejskie (np. leżące w pobliżu dużych miast) są w znacznie lepszej sytuacji, niż pozostałe, ze względu na wyższy poziom zamożności. Z kolei w miastach występuje duże zróżnicowanie jakości edukacji pomiędzy szkołami. Różnice pomiędzy grupami wyodrębnionymi ze względu na

¹³⁷ Dyskusyjną kwestią wydaje się wpływ egzaminów testowych na osiągnięcie tego rezultatu.

¹³⁸ Taka sugestia została sformułowana w opracowaniu Instytutu Śląskiego w Opolu *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim – analiza w oparciu o przeprowadzone badania oraz wiedzę ekspercką*, Opole 2010, s. 88.

¹³⁹ Zawistowska A.: *Horyzontalne nierówności edukacyjne we współczesnej Polsce*, Scholar, Warszawa 2012.

¹⁴⁰ Sadura P.: *Szkoła i nierówności społeczne*, Fundacja Amicus Europae, Warszawa 2012.

¹⁴¹ Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 199-211.

¹⁴² Zawistowska A.: *Horyzontalne nierówności edukacyjne we współczesnej Polsce*, Scholar, Warszawa 2012, s. 209.

miejsce zamieszkania przypuszczalnie wynikają w dużej mierze z różnic w poziomie kapitału kulturowego rodziców¹⁴³.

- 3) W polskich miastach¹⁴⁴ w pierwszej dekadzie XXI wieku znacznie wzrósł poziom różnic pomiędzy gimnazjami pod względem wyników uzyskiwanych przez uczniów. Zróznicowanie wyników wzrosło również w szkołach podstawowych, ale na mniejszą skalę. Obserwowane zjawisko wynika prawdopodobnie przede wszystkim z rosnących różnic pomiędzy strukturą społeczną populacji mieszkańców poszczególnych rejonów szkolnych, ale w pewnym stopniu również ze starań rodziców dysponujących wyższym kapitałem kulturowym o umieszczenie dzieci w lepszych placówkach („obchodzenie” zasady rejonizacji). Tymczasem odbywanie nauki wspólnie przez uczniów z różnych środowisk przynosi korzyści tym pochodzącym z rodzin defaworyzowanych, bez uszczerbku dla dysponujących większym kapitałem¹⁴⁵.
- 4) Do segregacji uczniów dochodzi również na poziomie (części) szkół, gdy skład poszczególnych klas jest ustalany w taki sposób, żeby były jak najbardziej homogeniczne pod względem wyników nauczania osiągniętych przez uczniów na wcześniejszych etapach edukacji, lub wręcz bezpośrednio pod względem poziomu kapitału kulturowego lub materialnego rodziców¹⁴⁶.
- 5) Różnice pomiędzy uczennicami a uczniami szkół podstawowych i gimnazjów pod względem osiągnięć edukacyjnych są niewielkie; łatwo dostrzegalna jest jedynie znaczna przewaga dziewcząt pod względem umiejętności czytania. Wyniki analiz, w których kontrolowany jest wpływ zmiennych kontekstowych oraz indywidualnych (takich jak typ szkoły i pochodzenie społeczne) wskazują jednak, że w szkołach ponadgimnazjalnych „dziewczęta mają istotnie wyższe wyniki w testach językowych, a chłopcy – w matematycznych”. W zależności od płci, różnią się wyraźnie wybory edukacyjne, na co prawdopodobnie wpływają obowiązujące w społeczeństwie przekonania na temat ról kobiet i mężczyzn. Dziewczęta są mniej zainteresowane kształceniem się w zakresie nauk ścisłych i częściej niż chłopcy uczą się w liceach¹⁴⁷.
- 6) Sytuacja, w której pomimo nieotrzymywania przez uczniów wsparcia kompensującego deficyty wynikające z pochodzenia społecznego, uzyskiwane przez nich wyniki są przypisywane wyłącznie ich zasługom lub zaniechaniem, powoduje i zarazem maskuje odtwarzanie się nierówności społecznych. Nierówności te są odtwarzane poprzez selekcję w ramach systemu edukacji lub poprzez eliminację z tego systemu. Procesy te w części przypadków mają charakter autoselekcji lub autoeliminacji – czyli pozornie dobrowolnego wyboru przez ucznia lub jego rodziców opcji edukacyjnych niższej jakości lub rezygnacji z kontynuowania edukacji¹⁴⁸.

Rolę systemu edukacji w nowoczesnym państwie demokratycznym w odtwarzaniu nierówności społecznych, a zarazem w maskowaniu tego odtwarzania, zidentyfikowali i wnikliwie opisali Pierre Bourdieu i Jean-Claude Passeron w klasycznej pracy *Reprodukcja*¹⁴⁹. Kluczowe znaczenie ma upowszechnianie przeświadczenia, że różnice pomiędzy wynikami osiąganymi przez uczniów zależą

¹⁴³ Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 214-219.

¹⁴⁴ Trend wzrostowy jest najsilniejszy w największych miastach (powyżej 100 tys. mieszkańców), ale występuje również w mniejszych ośrodkach miejskich.

¹⁴⁵ Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 211-213. Fundacja Amicus Europae: *Szkoła i nierówności społeczne*, Warszawa 2012, s. 15-17.

¹⁴⁶ Zawistowska A.: *Horyzontalne nierówności edukacyjne we współczesnej Polsce*, Scholar, Warszawa 2012, s. 93. Fundacja Amicus Europae: *Szkoła i nierówności społeczne*, Warszawa 2012, s. 16-17.

¹⁴⁷ Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 217-220; Zawistowska A.: *Horyzontalne nierówności edukacyjne we współczesnej Polsce*, Scholar, Warszawa 2012, s. 149.

¹⁴⁸ Fundacja Amicus Europae: *Szkoła i nierówności społeczne*, Warszawa 2012, s. 10, 18.

¹⁴⁹ Bourdieu P., Passeron J. C.: *Reprodukcja*, PWN, Warszawa 2006. Praca została po raz pierwszy wydana w 1970 roku. Dotyczy systemu oświaty we Francji. Autorzy argumentują, że system ten służy utrzymywaniu dziedziczenia pozycji społecznych w sposób nie wchodzących w jawną sprzeczność z zasadami demokracji.

wyłącznie od nich samych (a nie od warunków społecznych, w których funkcjonują). W procesie dydaktycznym przekonanie to jest wpajane również uczniom, przez co za ewentualne porażki mogą winić wyłącznie siebie. Bourdieu i Passeron stwierdzają: „Werdykty szkolnego trybunału (...) równocześnie narzucają wyrok i zapomnienie społecznych motywów wyroku. Aby społeczne przeznaczenie zostało przeobrażone w powołanie wyznaczone przez wolny wybór lub osobistą zasługę (...) udało się przekonać jednostki, że to one same wybrały i zdobyły przeznaczenie, które konieczność społeczna im zawczasu zgotowała.”¹⁵⁰ Francuscy badacze w ostatnich zdaniach książki konkludują: „[Szkoła] przekonuje wydziedziczonych, iż swój los szkolny i społeczny zawdzięczają własnemu brakowi zdolności lub zasług. Czyni to tym łatwiej, że w sferze kultury całkowite wywłaszczenie wyklucza świadomość tego wywłaszczenia”¹⁵¹.

Przedstawione wyniki warto odnieść do dotychczasowego i potencjalnego zakresu finansowanych z funduszy unijnych przedsięwzięć na rzecz podnoszenia jakości i dostępności edukacji w województwie opolskim. Rodzajem przedsięwzięć, które nie mogły być wspierane w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, było udzielanie wsparcia finansowego lub materialnego uczniom. Przegląd źródeł finansowania takich przedsięwzięć, z których część jest realizowana w ramach polityki społecznej, a część w ramach polityki oświatowej, przedstawiono w *Raporcie o stanie edukacji 2010*¹⁵². Pomoc jest udzielana uczniom w formie zasiłków i dodatków wypłacanych przez ośrodki pomocy społecznej, stypendiów lub zasiłków szkolnych przyznawanych przez władze samorządowe, stypendiów Prezesa Rady Ministrów oraz Ministra Edukacji Narodowej, a także pomocy żywnościowej, w ramach programów: *Pomoc państwa w zakresie dożywiania*, *Owoce w szkole* oraz *Dopłata krajowa do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych*. Gimnazjalistom oraz uczniom szkół ponadgimnazjalnych, osiągającym szczególnie wysokie wyniki w nauce a zarazem znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, pomoc finansowa jest udzielana również poprzez program stypendialny prowadzony przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego w ramach Poddziałania 9.1.3 PO KL.

Powszechnym elementem projektów współfinansowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL były natomiast dodatkowe zajęcia dla uczniów. Tego rodzaju wsparcie umożliwia nie tylko poprawę jakości oferty edukacyjnej, ale także zwiększenie dostępności edukacji. Uczniowie pochodzący ze środowisk defaworyzowanych mogą skorzystać z pomocy w przewyżnianiu napotykanymi trudnościami w nauce, udzielanej podczas zajęć specjalistycznych lub wyrównawczych, a także wziąć udział w innych zajęciach dodatkowych, których kosztów ich rodzice lub opiekunowie nie byłoby w stanie pokryć. Z Poddziałania 9.1.2 PO KL dotowano również indywidualizację nauczania, a także wdrażanie nowych form nauczania i oceniania. Tego rodzaju przedsięwzięcia mogą służyć między innymi upowszechnianiu metod pobudzających samodzielność dzieci i młodzieży w myśleniu oraz ułatwiających dostosowywanie nauczania do potrzeb poszczególnych uczniów. W ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL wspierano zatem szeroki wachlarz instrumentów, które również w przyszłym okresie programowania warto wykorzystywać w odpowiedzi na wyzwania stojące przed systemem oświaty, dotyczące podnoszenia jakości kształcenia oraz zwiększania jego rzeczywistej dostępności.

Z analizy dokumentów programowych oraz z wypowiedzi respondentów podczas wywiadów jakościowych wynika, że możliwości organizowania różnorodnych zajęć dla uczniów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL były wystarczająco szerokie. Respondenci zauważali, że liczba różnych dodatkowych zajęć, oferowanych tej samej grupie uczniów, w niektórych projektach była wręcz nadmierna (przez co uczniowie bywali nimi zbyt obciążeni). Odnosząc się do kolejnego okresu programowania, proponowali natomiast poszerzenie możliwości integrowania, w ramach tych samych projektów, zajęć dla uczniów oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli.

¹⁵⁰ Bourdieu P., Passeron J. C.: *Reprodukcja*, PWN, Warszawa 2006, s. 324.

¹⁵¹ Ibidem, s. 328.

¹⁵² Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 230-235.

W projektach dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL możliwe jest szkolenie nauczycieli w celu wdrażania nowych form nauczania i oceniania, jednak zasadniczo doskonalenie zawodowe tej grupy ma miejsce w ramach Działania 9.4 PO KL „Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty”. Propozycja wydaje się zbieżna z tezą autorów *Raportu o stanie edukacji 2010* dotyczącą potrzeby umożliwiania nauczycielom aplikowania uzyskanej wiedzy teoretycznej w praktyce. Przywołana opinia dotyczy wprowadzenia praktyk zawodowych dla przyszłych nauczycieli, jednak korzyści płynących ze ścisłej integracji teorii i praktyki nauczania można się spodziewać również w przypadku doskonalenia osób już pracujących w zawodzie. Prowadzenie projektów, w których nauczyciele zdobywaliby nowe umiejętności, a następnie wykorzystywali je podczas zajęć z uczniami, nie tylko sprzyałoby utrwalaniu zdobytej wiedzy, ale także pozwalało na jej krytyczną weryfikację.

Część respondentów proponowała również umożliwienie obejmowania tymi samymi projektami zarówno szkół prowadzących kształcenie ogólne, jak i szkół prowadzących kształcenie zawodowe (wspieranych dotychczas – odpowiednio – w ramach Poddziałania 9.1.2 oraz Działania 9.2 PO KL). Tego rodzaju projekty mogłyby obejmować na przykład zapoznanie gimnazjalistów z kształceniem ponadgimnazjalnym w poszczególnych zawodach, poprzez organizowanie dla nich dodatkowych zajęć prowadzonych przez nauczycieli ze szkół prowadzących kształcenie zawodowe, z wykorzystaniem zaplecza dydaktycznego, którymi takie szkoły dysponują.

W wywiadach jakościowych respondenci odnosili się również do kwestii powiązania przedsięwzięć wzmacniających „kapitał ludzki” oraz inwestycji w bazę dydaktyczną. O ile w *Raporcie o stanie edukacji 2010* wpływowi infrastruktury edukacyjnej na jakość nauczania poświęcono stosunkowo niewiele miejsca, o tyle dla przedstawicieli kadry zarządzającej szkół była szczególnie istotna. Stosowanie w projektach realizowanych w ramach PO KL mechanizmu *cross-financingu* pozwalało na finansowanie ze środków EFRR sprzętu potrzebnego do przeprowadzenia działań wspieranych z EFS, stanowiących istotę projektu. Limit udziału *cross-financingu* w wartości projektu realizowanego w ramach Działania 9.1 PO KL wynosi 10%. *Cross-financing* w tej wysokości nie stanowi jednak mechanizmu umożliwiającego prowadzenie kompleksowych przedsięwzięć łączących doskonalenie sposobów nauczania lub rozszerzanie oferty zajęć ze wzmacnianiem infrastruktury edukacyjnej¹⁵³. Prowadzenie takich przedsięwzięć wymagało objęcia placówki wsparciem zarówno w ramach PO KL, jak i RPO WO 2007-2013. Ograniczona dostępność środków z tego drugiego programu (związana przede wszystkim z trudnościami w zapewnieniu przez projektodawców wymaganego wkładu własnego) stanowiła barierę w realizowaniu takich przedsięwzięć. Ponadto konieczność finansowania jednego przedsięwzięcia z dwóch różnych źródeł rodziła potencjalne trudności w skoordynowaniu zaplanowanych działań, które zgodnie z założeniami miałyby się łączyć w logiczną całość – sytuacja uzyskania wsparcia wyłącznie z jednego źródła, a zatem na jeden komponent przedsięwzięcia, burzyłaby jego logikę.

Wyniki przywołanych badań ogólnopolskich każą również zastanowić się nad stopniem, w jakim zasady przyznawania wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL ukierunkowywały projekty na przewyższanie trudności w dostępie do edukacji, wynikających z poszczególnych czynników. W dokumentacji Programu zwrócono uwagę na stosunkowo szeroką gamę takich czynników, określając cel Działania 9.1 jako, między innymi „tworzenie warunków równych szans edukacyjnych poprzez udzielenie wsparcia na rzecz (...) osób napotykających na bariery o charakterze środowiskowym, ekonomicznym, geograficznym i zdrowotnym utrudniające lub uniemożliwiające dostęp do usług edukacyjnych (...)”¹⁵⁴. Jednak zasady udzielania wsparcia promowały w szczególności

¹⁵³ W projektach o mniejszym budżecie dziesięcioprocentowy limit umożliwia dokonywanie w ramach *cross-financingu* jedynie niewielkich zakupów. Stąd na przykład autorzy badania *Ocena stopnia i sposobu wykorzystania cross-financingu w projektach realizowanych w ramach PO KL* rekomendowali „zwiększenie limitu kosztów kwalifikowalnych w ramach *cross-financingu* do 15% wartości kosztów kwalifikowalnych w przypadku wszystkich (...) projektów, których wartość kosztów kwalifikowanych nie przekracza 100 tys. zł.” – PSDB na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego: *Ocena stopnia i sposobu wykorzystania cross-financingu w projektach realizowanych w ramach PO KL*, Warszawa 2011, s. 84.

¹⁵⁴ *Szczegółowy opis priorytetów PO KL*, s. 278.

przewycięzanie barier wynikających z dwóch czynników: zamieszkiwania na wsi oraz płci. Na podstawie kryteriów strategicznych przy ocenie wniosków premiowano projekty skierowane do szkół prowadzących kształcenie na obszarach wiejskich, a przy ocenie wniosku sprawdzano między innymi spełnianie standardu minimum, dotyczącego równości kobiet i mężczyzn. Opierając się na wynikach przywołanych badań, pod rozwagę instytucji, które w kolejnej perspektywie finansowej (2014-2020) będą odpowiadały za prowadzenie regionalnego programu operacyjnego, poddajemy poniższe rozwiązania.

- 1) Zmodyfikowanie podejścia, zgodnie z którym placówki z obszarów miejskich mają mniejsze szanse uzyskania dofinansowania, niż szkoły z obszarów wiejskich, na rzecz kryteriów lepiej odzwierciedlających faktyczną sytuację uczniów poszczególnych szkół.
 - a) Zwiększanie szans na uzyskanie dofinansowania również przez szkoły z obszarów miejskich, cechujących się szczególnie wysokim natężeniem problemów społecznych – na przykład takie, które funkcjonują na obszarach objętych Lokalnymi Programami Rewitalizacji.
 - b) Ponadto w przypadku szkół ponadpodstawowych warto rozważyć możliwość stosowania kryterium, które opierałoby się na wynikach sprawdzianu lub egzaminu zewnętrznego, uzyskanych przez uczniów na koniec etapu edukacji bezpośrednio poprzedzającego rozpoczęcie nauki w danej szkole. Szkoły, w których większa część uczniów zakończyła poprzedni etap edukacji z gorszymi wynikami, miałyby większe szanse na uzyskanie dofinansowania. Kryterium zaliczenia szkoły do tej grupy może stanowić na przykład średnia wyników ze sprawdzianu lub egzaminu kończącego poprzedni etap edukacji, uzyskana przez uczniów przyjętych do pierwszej klasy podczas ostatniego naboru, w porównaniu ze średnią wyników sprawdzianu lub egzaminu, uzyskanych przez uczniów z całego województwa. Proponowane rozwiązanie miało na celu przynajmniej częściowe zrekompensowanie szkołom trudności, jakie wiążą się z przyjmowaniem słabszych uczniów.
- 2) Wprowadzenie przy ocenie projektu, ubiegającego się o dofinansowanie z EFS, kryteriów dostępu dotyczących oddziaływania projektu na sytuację uczniów różniących się pod względem kapitału kulturowego lub materialnego rodzin, z których pochodzą. Kryteria te byłyby analogiczne wobec „standardu minimum”, dotyczącego równości kobiet i mężczyzn. Biorąc pod uwagę, że szkoła nie dysponuje szczegółowymi informacjami na temat środowiska rodzinnego uczniów (a zdobywanie szczegółowych danych na ten temat byłoby kontrowersyjne), analizy przedstawiane przez projektodawców mogłyby się opierać na informacjach na temat wykształcenia rodziców oraz korzystania przez dzieci z pomocy społecznej związanej z uczęszczaniem do szkoły.

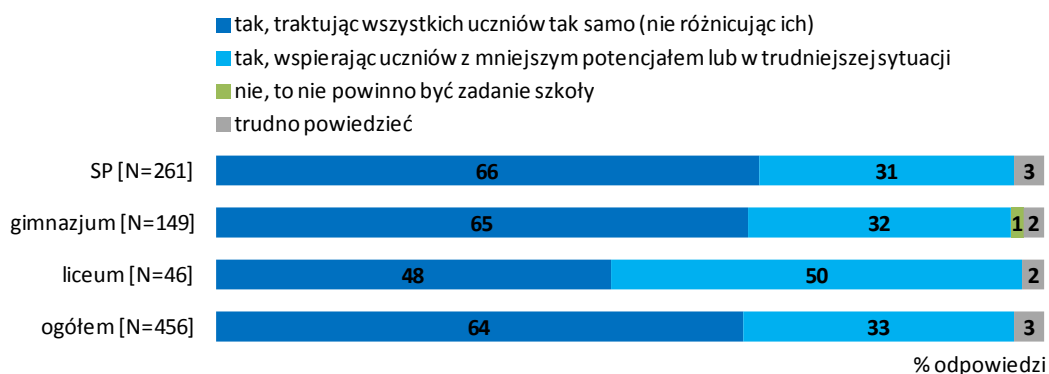
Wdrażanie Poddziałania 9.1.2 PO KL przypuszczalnie zwiększyło wśród pracowników oświaty świadomość wpływu czynników środowiskowych na szanse edukacyjne uczniów. Treść wniosków o dofinansowanie projektów nasuwa natomiast wątpliwości, czy w szkołach wystarczająco silna jest świadomość roli, jaką te placówki powinny odgrywać w ramach swojej standardowej działalności (czyli również poza projektami finansowanymi ze środków unijnych) w uzupełnianiu deficytów wiedzy i kapitału kulturowego uczniów z grup defaworyzowanych oraz w zapewnianiu wszystkim uczniom oferty edukacyjnej wysokiej jakości. Typowe uzasadnienie potrzeby realizacji projektu składa się z opisu czynników stawiających uczniów danej szkoły, lub ich część, w szczególnie trudnej sytuacji (na przykład: zamieszkiwanie na terenach wiejskich, ubóstwo, brak kapitału kulturowego rodziców) oraz z informacji o tym, jak źle uzyskują w związku z tym wyniki w nauce. Ewentualna poprawa sytuacji ma natomiast zależeć od tego, czy zrealizowany zostanie projekt. Taka argumentacja jest zapewne częściowo podyktowana konwencją rządzącą wnioskami o dofinansowanie, zgodnie z którą należy przekonać donatora, że od przekazania przez niego środków zależy, czy sytuacja rozwinię się

w dobrym kierunku, czy też pozostanie krytyczna. Jednak opis zawartych we wnioskach problemów sprawia często wrażenie, że nie tylko wiedza i kompetencje, w które wyposażeni są uczniowie rozpoczynając naukę w szkole, ale także wyniki nauczania, jakie w niej osiągają, są zjawiskami w zasadzie niezależnymi od działalności, jaką szkoła prowadzi poza projektem. Brakuje natomiast projektów, które wychodząc od krytycznej analizy funkcjonowania szkoły pod kątem reprodukcji nierówności społecznych wprowadzałyby trwałe zmiany, sprzyjające zwiększaniu szans uczniów z grup defaworyzowanych. Takie działania mogły polegać na przykład na:

- szkoleniu nauczycieli w zakresie uwzględniania w pracy czynników defaworyzujących część uczniów (podobnie, jak czyni się to w celu przełamania stereotypów dotyczących ról kobiet i mężczyzn),
- celowym łączeniu, przy formowaniu klas, uczniów którzy na wcześniejszych etapach edukacji uzyskiwali lepsze i gorsze wyniki oraz na (uprzednim) przygotowywaniu nauczycieli do pracy z tak zróżnicowaną grupą w sposób pozwalający w jak największym stopniu wykorzystać jej potencjał.

Podejście dyrektorów szkół do kwestii wyrównywania szans odzwierciedlają odpowiedzi, jakich udzielili w badaniu ankietowym na pytania o to, czy ich zdaniem szkoła powinna działać na rzecz równości szans uczniów. Nieomal wszyscy stwierdzili, że powinna, ale większość (po dwie trzecie dyrektorów szkół podstawowych i gimnazjów oraz blisko połowa dyrektorów liceów) wskazała odpowiedź, która brzmiała: „tak, traktując wszystkich uczniów tak samo (nie różnicując ich)”. Biorąc pod uwagę, że w praktyce szanse uczniów danej szkoły nigdy nie są równe ze względu na wpływ ich pochodzenia społecznego, traktowanie ich „tak samo” oznacza raczej ignorowanie kwestii równości szans, niż jej promowanie. Większą świadomość potrzeby aktywnych działań w tym obszarze wykazali dyrektorzy liceów – jedyna grupa, w której (nieznaczną) przewagę zdobyła odpowiedź „tak, wspierając uczniów z mniejszym potencjałem lub w trudniejszej sytuacji”.

Wykres 49: Opinie dyrektorów na temat roli szkół w wyrównywaniu szans: „Czy osobiście uważa Pani / Pan, że szkoła powinna działać na rzecz równości szans uczniów?” (%) [N=456]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

Informacje uzyskane od rodziców, których dzieci brały udział w projektach dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL wskazują, że uczniowie szkół podstawowych często potrzebują pomocy w nauce: wymagały jej dzieci dwóch piątych respondentów. Odsetek ten może być wyższy, niż w całej populacji uczniów szkół podstawowych, ponieważ część zajęć prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL była adresowana do uczniów z trudnościami w nauce. W próbie wystąpiły pod tym względem różnice pomiędzy uczniami z gmin miejskich oraz z pozostałych (na korzyść tych pierwszych), jednak nie na tyle duże, żeby można było wnioskować o ich występowaniu w populacji.

Tabela 92: Potrzeba udzielania pomocy w nauce uczniom szkół podstawowych w zależności od typu gminy (%) [N=312]

odpowiedź	% respondentów			
	typ gminy			ogółem [N=312]
	miejska [N=61]	miejsko-wiejska [N=129]	wiejska [N=122]	
potrzebowali pomocy	36	41	42	40
nie potrzebowali pomocy	64	59	58	60

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami uczniów szkół podstawowych uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Prawie wszyscy uczniowie potrzebujący pomocy w nauce przynajmniej w pewnym zakresie ją otrzymali. Około trzem piątym spośród uczniów potrzebujących wsparcia udzielili go, podczas bezpłatnych zajęć dodatkowych, nauczyciele ze szkoły, do której uczęszczało. Taki sposób uzyskiwania pomocy w nauce był jednym z najbardziej powszechnych. Jednak fakt, że dwie piąte spośród dzieci potrzebujących pomocy w nauce nie uzyskało jej podczas bezpłatnych zajęć wyrównawczych wskazuje, że część szkół podstawowych nie wywiązuje się w wystarczającym stopniu z przekazywania uczniom wymaganej wiedzy. Zadanie to przejmują w znacznej mierze rodziny: ponad dwie trzecie dzieci potrzebujących pomocy w nauce otrzymało ją od rodziców lub opiekunów.

Tabela 93: Osoby pomagające w nauce uczniom szkół podstawowych (%) [N=126]

odpowiedź	% respondentów
nauczyciel ze szkoły ucznia, podczas bezpłatnych dodatkowych zajęć	59
opłacany korepetytor	13
rodzic / opiekun prawny lub inna osoba z rodziny, bezpłatnie	69
koleżanka lub kolega	8
nikt nie pomagał w nauce	2
inne	0

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami uczniów szkół podstawowych uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, których dzieci potrzebowały pomocy w nauce

Niezdolność części szkół do przekazania uczniom wiedzy przewidzianej w programach nauczania stawia w niekorzystnej sytuacji dzieci pochodzące z rodzin, które nie są w stanie pomóc im w nauce. Taką diagnozę potwierdza fakt, że spośród dzieci potrzebujących pomocy w nauce od rodziców lub opiekunów otrzymywało ją ponad cztery piąte, jeżeli rodzice posiadali wykształcenie co najmniej średnie i tylko nieco ponad połowa – jeżeli nie mieli matury¹⁵⁵.

Tabela 94: Udzielanie pomocy w nauce uczniom szkół podstawowych przez rodziców / opiekunów prawnych w zależności od ich wykształcenia (%) [N=123]

odpowiedź	% respondentów		
	podstawowe – zasadnicze zawodowe [N=50]	średnie – wyższe [N=73]	ogółem [N=123]
nie pomagali	46	19	30
pomagali	54	81	70

Źródło: Badanie PAPI z rodzicami uczniów szkół podstawowych uczestniczących w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, których dzieci potrzebowały pomocy w nauce. Pominięto rodziców, którzy nie podali informacji o swoim wykształceniu.

Spośród objętych badaniem ankietowym uczniów gimnazjów i liceów w przybliżeniu co piąty potrzebował pomocy w nauczaniu się materiału wymaganego w szkole, do której uczęszczał biorąc udział w zajęciach prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. Odsetek uczniów potrzebujących pomocy w nauce był zbliżony wśród gimnazjalistów i wśród licealistów. Wynik ten

¹⁵⁵ Uwzględniono wykształcenie rodzica uczestniczącego w badaniu ankietowym.

wskazuje, że obowiązkowe lekcje niejednokrotnie nie wystarczają słabszym uczniom do przyswojenia wiedzy, której przekazanie zakłada program nauczania.

Tabela 95: Potrzeba udzielania pomocy w nauce gimnazjalistom i licealistom – w zależności od typu szkoły (%) [N=307]

odpowiedź	% respondentów		
	gimnazjum [N=201]	liceum [N=106]	ogółem [N=307]
potrzebowali pomocy	18	22	19
nie potrzebowali pomocy	81	76	80
trudno powiedzieć	1	1	1

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Na korzyść systemu kształcenia na poziomie gimnazjów i liceów świadczy natomiast fakt, że ponad trzy czwarte spośród uczniów, którzy potrzebowali pomocy w nauce, uzyskało taką pomoc podczas dodatkowych bezpłatnych zajęć prowadzonych przez nauczyciela ze szkoły, do której uczęszczali. Ponieważ w badaniu uczestniczyli wyłącznie uczniowie objęci wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, należy jednak przyjąć, że odsetek uczniów, którzy korzystali z takiej pomocy, wśród ogółu gimnazjalistów i licealistów z województwa opolskiego jest prawdopodobnie niższy, niż w zbadanej próbie. Co drugi spośród uczniów nie radzących sobie w nauce korzystał z pomocy członka rodziny i również co drugi – z pomocy udzielonej bezpłatnie przez koleżankę lub kolegę. Korzystanie z odpłatnych korepetycji było mniej powszechne. Bardzo rzadko zdarzało się, żeby uczeń gimnazjum lub liceum potrzebujący pomocy w nauce znikąd jej nie otrzymał.

Tabela 96: Korzystanie z pomocy w nauce przez gimnazjalistów i licealistów (%) [N=68]

odpowiedź	% respondentów
nauczyciel ze szkoły ucznia, podczas bezpłatnych dodatkowych zajęć	77
nauczyciel ze szkoły ucznia, podczas płatnych korepetycji	17
opłacany korepetytor, który nie był nauczycielem ze szkoły ucznia	28
rodzic lub inna osoba z rodziny, bezpłatnie	50
koleżanka lub kolega, bezpłatnie	49
inna osoba	6
nikt nie pomagał w nauce	2

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, którzy potrzebowali pomocy w nauce

Jedna trzecia respondentów w okresie uczęszczania do gimnazjum lub do liceum napotkała bariery utrudniające korzystanie z nauki lub z przewidzianego dla uczniów odpoczynku. Z takimi trudnościami zetknęły się przeszło dwie piąte licealistów oraz trzech na dziesięciu gimnazjalistów. Najczęściej wskazywanymi problemami (odczuwanymi w szczególności przez uczniów liceów) były: brak możliwości wzięcia udziału w dodatkowych zajęciach, spowodowany brakiem odpowiedniego transportu oraz brak możliwości skorzystania z wypoczynku poza miejscem zamieszkania: wyjechania na wakacje lub wzięcia udziału w szkolnej wycieczce. Pozostałe problemy napotykał nie więcej niż co dwudziesty respondent. Trudności w dotarciu na dodatkowe zajęcia przemawiają za prowadzeniem części zajęć w formule *blended learning*, czyli poprzez łączenie nauki prowadzonej w sposób tradycyjny z kształceniem na odległość, przy wykorzystaniu komputerów oraz Internetu.

Tabela 97: Bariery napotkane przez gimnazjalistów i licealistów – w zależności od typu szkoły (%) [N=307]

odpowiedź	% respondentów		
	gimnazjum [N=201]	liceum [N=106]	ogółem [N=307]
brak możliwości...			
...kupienia obowiązkowego podręcznika	5	5	5
...kupienia dodatkowego podręcznika	4	8	5
...kupienia obowiązkowego przyboru do szkoły	2	1	2
...kupienia dodatkowego przyboru do szkoły	2	4	3
...pojechania na wycieczkę szkolną, ponieważ była zbyt droga	9	9	9
...uczestniczenia w dodatkowych zajęciach, ponieważ były zbyt drogie	1	7	3
...uczestniczenia w dodatkowych zajęciach, ponieważ dojazd był zbyt drogi	3	5	4
...dojazdu na dodatkowe zajęcia, ponieważ nie było transportu	14	24	17
...kupienia biletu na dojazd na lekcje do szkoły	3	3	3
...kupienia posiłku do zjedzenia w szkole lub w pobliżu	5	1	4
...kupienia produktów spożywczych do zjedzenia w szkole	1	1	1
...kupienia odpowiednich ubrań do szkoły	3	0	2
...wyjechania na wakacje, ponieważ wyjazd był zbyt drogi	14	22	16
...wyjechania na wakacje, ze względu na konieczność wykonywania pracy	5	17	8
...pójścia na obowiązkowe lekcje, ze względu na konieczność wykonywania pracy	0	2	1
...pójścia na dodatkowe zajęcia, ze względu na konieczność wykonywania pracy	2	3	2
nie zdarzyła się żadna z tych sytuacji	71	56	67

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Jednym z aspektów dostępności kształcenia jest możliwość rozpoczęcia edukacji w preferowanej szkole. Mniej niż co pięćdziesiąty spośród rodziców objętych badaniem ankietowym w związku z udziałem ich dzieci w dodatkowych zajęciach dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL stwierdził, że jego dziecko nie uczęszcza do szkoły, do której najbardziej chciał je zapisać; przeszło ośmiu na dziesięciu (84%) rodziców brało pod uwagę tylko jedną szkołę.

Prawie wszyscy objęci badaniem uczniowie gimnazjów uczyli się w tym gimnazjum, do którego najbardziej chcieli się dostać, a uczniowie liceów – w preferowanej szkole ponadgimnazjalnej.

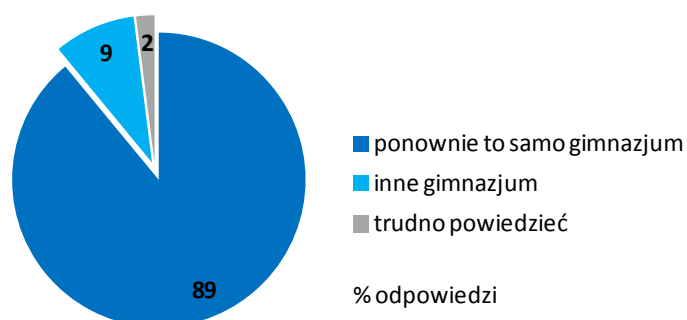
Tabela 98: Szkoła preferowana a szkoła, w której uczeń faktycznie rozpoczął naukę (%)

odpowiedź	% respondentów		
	gimnazjum [N=201]	liceum [N=106]	ogółem [N=307]
rozpoczęcie nauki w preferowanej szkole	99	97	98
rozpoczęcie nauki w innej szkole	1	3	2

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL.
Pytanie zadawane gimnazjalistom dotyczyło gimnazjum, a pytanie zadawane licealistom – szkoły ponadgimnazjalnej.

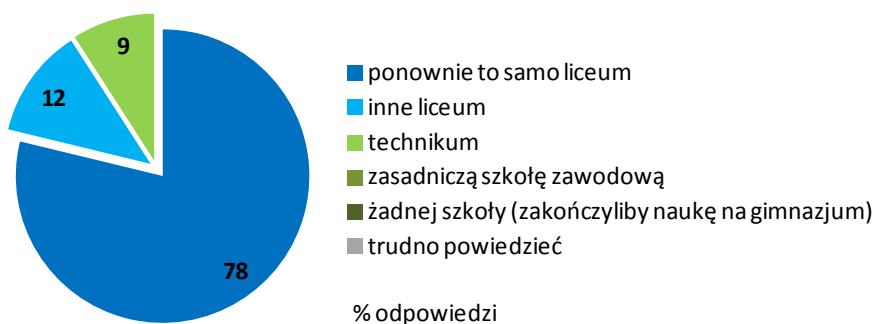
Preferencje części uczniów dotyczące gimnazjów lub szkół ponadgimnazjalnych zmieniały się po rozpoczęciu nauki w wybranej szkole. Gdyby respondenci mogli wybierać ponownie, to co dziesiąty wybrałby inne gimnazjum, a co piąty nie kształciłby się w liceum, w którym odbywał naukę. Przeszło co dziesiąty licealista zamiast liceum, w którym się uczył, wybrałby inną tego typu szkołę, a prawie co dziesiąty zamiast w liceum kształciłby się w technikum.

Tabela 99: Zachowanie lub zmiana preferencji dotyczących gimnazjum: Czy gdybyś mógł (mogła) jeszcze raz wybierać, to po ukończeniu szkoły podstawowej wybrał(a)byś... (%) [N=201]

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Tabela 100: Ponowny wybór szkoły ponadgimnazjalnej: Czy gdybyś mógł (mogła) jeszcze raz wybierać, to po ukończeniu gimnazjum wybrał(a)byś... (%) [N=106]

Źródło: Badanie CATI z licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL

Najczęściej podawanym uzasadnieniem chęci wyboru innego gimnazjum lub liceum było złe nastawienie nauczycieli – taki powód podały dwie piąte respondentów. W przybliżeniu trzech na dziesięciu jako przyczynę wskazało: fakt, że szkoła nie przygotowuje do zawodu, w którym można znaleźć dobrą pracę, brak interesujących zajęć dodatkowych oraz niski poziom nauczania (równie często: wszystkich przedmiotów oraz przedmiotów, które respondenta szczególnie interesowały). Od prawie jednej piątej do blisko jednej czwartej spośród uczniów, którzy nie wybraliby ponownie gimnazjum lub liceum, w którym się uczyli, wskazało jako powód: zmianę planów zawodowych, złe wyposażenie szkoły w pomoce dydaktyczne lub złe relacje pomiędzy uczniami.

Wykres 50: Przyczyny, ze względu na które uczniowie nie wybraliby ponownie gimnazjum lub liceum, w którym odbywali naukę¹⁵⁶ (%) [N=39]

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, którzy nie wybraliby ponownie tego samego gimnazjum lub szkoły ponadgimnazjalnej

Z kolei dyrektorzy szkół szczególnie duże znaczenie przywiązują do organizacji zajęć dodatkowych. Prawie wszyscy objęci badaniem przedstawiciele kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie ogólne wyrazili opinię, że w latach 2014-2020 uczniom kierowanym przez nich placówek będą potrzebne takie zajęcia: w przypadku żadnego typu szkoły odsetek respondentów, którzy tak uważali, nie był niższy, niż 95%. Również w żadnej grupie szkół wyodrębnionej ze względu na typ gminy odsetek placówek, w których w latach 2014-2020 będą potrzebne zajęcia dodatkowe, nie jest niższy, niż 95%.

Tabela 101: Zapotrzebowanie na zajęcia dodatkowe w latach 2014-2020 – w zależności od typu szkoły i typu gminy (%) [N=456]

odpowiedź	% respondentów						ogółem [N=456]
	typ szkoły			typ gminy			
	podstawowa [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N=46]	miejska [N=64]	miejsko-wiejska [N=269]	wiejska [N=123]	
będą potrzebne	98	95	96	99	97	95	97
nie będą potrzebne	1	0	0	0	0	1	0
trudno powiedzieć	2	5	4	1	2	4	3

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

Dodatkowymi zajęciami dla dzieci, które dyrektorzy szkół podstawowych wskazywali najczęściej jako potrzebne w latach 2014-2020, były zajęcia logopedyczne, zajęcia pomagające w przewyciężaniu trudności w czytaniu lub pisaniu oraz gimnastyka korekcyjna. Każde z tych zajęć zostały wskazane przez około dziewięciu na dziesięciu respondentów. Niewiele mniej liczne grupy respondentów (przeszło ośmiu na dziesięciu) wskazały zajęcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych oraz dla dzieci z trudnościami w zdobywaniu umiejętności matematycznych. Kolejną grupę zajęć, pod względem powszechności przewidywanego zapotrzebowania, stanowią zajęcia artystyczne, wyjścia na imprezy kulturalne, zajęcia z języków obcych oraz zajęcia wyrównawcze z podstawy programowej, uznane za

¹⁵⁶ Na wykresie uproszczono odpowiedź trzecią, która w kwestionariuszu miała brzmienie: „nie przygotowuje do zawodu, w którym można znaleźć dobrą pracę”.

potrzebne przez co najmniej siedmiu na dziesięciu badanych. Zapotrzebowanie na pozostałe zajęcia zgłosiło od niespełna dwóch piątych do prawie dwóch trzecich dyrektorów, z wyjątkiem poradnictwa edukacyjnego lub zawodowego oraz dodatkowych zajęć z przedsiębiorczości, które spotkały się z zainteresowaniem zaledwie co dziesiątego respondenta (dwa ostatnie rodzaje zajęć przez dyrektorów szkół, w których były prowadzone w latach 2007-2011, uzyskały relatywnie niskie oceny).

Tabela 102: Rodzaje zajęć dodatkowych, które będą potrzebne w latach 2014-2020 w szkołach podstawowych (%) [N=255]

odpowiedź	% respondentów
zajęcia logopedyczne dla dzieci z trudnościami w mówieniu	92
gimnastyka korekcyjna dla dzieci z wadami postawy	89
zajęcia dla dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu	89
kółka dla uczniów szczególnie uzdolnionych	84
zajęcia dla dzieci z trudnościami w zdobywaniu umiejętności matematycznych	82
dodatkowe zajęcia artystyczne (np. muzyczne / plastyczne / fotograficzne / taneczne)	73
dodatkowe zajęcia z języków obcych	72
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki	72
zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej	70
spotkania z pedagogiem lub psychologiem	66
dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych	64
dodatkowe zajęcia komputerowe / informatyczne (ICT)	56
zajęcia dla dzieci z zaburzeniami komunikacji społecznej	44
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne	44
specjalistyczne zajęcia terapeutyczne dla uczniów niepełnosprawnych	37
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe	11
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości	9

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół podstawowych

Uczestniczący w badaniu dyrektorzy gimnazjów i liceów wskazywali potrzebne zajęcia dodatkowe z węższego katalogu, który nie obejmował rodzajów wsparcia przewidzianych w ramach indywidualizacji procesu nauczania uczniów klas I-III szkół podstawowych.

Za potrzebne w latach 2014-2020 dyrektorzy gimnazjów i liceów uważali najczęściej: zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej, kółka dla szczególnie zainteresowanych uczniów, zajęcia matematyczno-przyrodnicze i z języków obcych oraz wycieczki i wyjścia na imprezy kulturalne. Każde z tych zajęć zostały uznane za potrzebne przez ponad trzy czwarte respondentów (pierwsze – przez blisko dziesięciu na dziesięciu). W przypadku gimnazjów i liceów znacznie wyższe, niż w przypadku szkół podstawowych, jest zapotrzebowanie na poradnictwo edukacyjne lub zawodowe. Ta forma pomocy uczniom jest uważana za potrzebną przez dyrektorów siedmiu na dziesięć placówek. Od trzech piątych do dwóch trzecich dyrektorów gimnazjów i liceów opowiada się za organizowaniem w latach 2014-2020 dodatkowych zajęć specjalistycznych służących wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych, zajęć artystycznych oraz spotkań z pedagogiem lub psychologiem. Pozostałe zajęcia były wskazywane przez mniej niż połowę badanych.

Tabela 103: Rodzaje zajęć dodatkowych, które będą potrzebne w latach 2014-2020 w gimnazyjach i liceach (%) [N=185]

odpowiedź	% respondentów		
	gimnazjum [N=141]	liceum [N=44]	ogółem [N=185]
kółka dla uczniów szczególnie uzdolnionych	85	89	86
zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej	87	89	88
zajęcia specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych	70	59	68
dodatkowe zajęcia komputerowe / informatyczne (ICT)	49	41	47
dodatkowe zajęcia z języków obcych	79	70	77
dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych	80	89	82
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości	30	34	31
dodatkowe zajęcia artystyczne (np. muzyczne / plastyczne / fotograficzne / taneczne)	65	59	64
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne	39	30	37
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki	77	73	76
spotkania z pedagogiem lub psychologiem	66	66	66
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe	71	70	71

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą gimnazjów i liceów

Przewidywane przez dyrektorów zapotrzebowanie na doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej lub pracowników szkoły, w tym nauczycieli, jest niewiele mniej powszechne, niż zapotrzebowanie na zajęcia dodatkowe dla uczniów. W przybliżeniu ośmiu na dziesięciu dyrektorów szkół podstawowych oraz dziewięciu na dziesięciu dyrektorów gimnazjów i liceów przewiduje, że im samym lub ich pracownikom potrzebne będą studia lub szkolenia. Zapotrzebowanie w obszarze doskonalenia zawodowego jest podobnie powszechne niezależnie od rodzaju gminy, w której szkoła jest zlokalizowana.

Tabela 104: Zapotrzebowanie na doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej lub pracowników szkół w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły i typu gminy (%) [N=456]

odpowiedź	% respondentów						
	typ szkoły			typ gminy			ogółem [N=456]
	podstawowa [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N=46]	miejska [N=64]	miejsko-wiejska [N=269]	wiejska [N=123]	
będzie potrzebne	84	89	89	90	85	84	86
nie będzie potrzebne	7	1	0	6	5	5	5
trudno powiedzieć	9	10	11	4	10	11	9

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzącymi kształcenie ogólne

Przewidywane zapotrzebowanie na szkolenia i studia dla kadry zarządzającej lub dyrekcji szkół najczęściej, w ponad czterech piątach przypadków (niezależnie od typu szkoły), dotyczy dziedzin wiedzy odpowiadających poszczególnym przedmiotom nauczonym w szkole. Na dwóch kolejnych miejscach znalazło się: podnoszenie kompetencji w zakresie wykorzystywania komputera lub Internetu w nauczaniu lub ocenianiu oraz metodyka nauczania. Pierwszy z tych tematów został wskazany przez około dwie trzecie respondentów (podobnie często przez dyrektorów różnego typu szkół), a drugi przez niespełna trzy piąte dyrektorów szkół podstawowych i gimnazjów oraz ponad cztery piąte dyrektorów liceów. Mniej powszechnie zgłaszano potrzeby dotyczące podnoszenia kompetencji kadry zarządzającej: około połowa respondentów wskazała wykorzystywanie komputera lub Internetu do zarządzania lub administrowania szkołą, a ponad dwie piąte – inne zagadnienia z zakresu zarządzania lub administrowania placówką, przy czym temat ten cieszył się nieco większym

zainteresowaniem wśród dyrektorów liceów, niż wśród dyrektorów szkół podstawowych i gimnazjów.

Tabela 105: Dziedziny, w których potrzebne będzie kształcenie kadry zarządzającej i pracowników szkół prowadzących kształcenie ogólne w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły (%) [N=388]

odpowiedź	% respondentów			
	podstawowa [N=218]	gimnazjum [N=130]	liceum [N=40]	ogółem [N=388]
dziedziny wiedzy odpowiadając przedmiotom nauczanym w szkole	82	83	90	83
wykorzystywanie komputera lub Internetu w nauczaniu lub ocenianiu	66	68	70	67
metodyka nauczania lub oceniania (z wyjątkiem wykorzystywania komputera lub Internetu do nauczania lub oceniania)	55	59	83	59
wykorzystywania komputera lub Internetu do zarządzania / administrowania szkołą	49	51	45	49
zarządzanie / administrowanie szkołą (z wyjątkiem wykorzystywania komputera lub Internetu do zarządzania)	42	44	60	44

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

Odsetek dyrektorów szkół prowadzących kształcenie ogólne, którzy przewidują, że w latach 2014-2020 potrzebne będzie zatrudnienie nowych nauczycieli, jest ponad dwukrotnie niższy niż tych, którzy przewidują, że potrzebne będą zwolnienia. W związku z tym należy się spodziewać, że podnoszenie kompetencji będzie dotyczyło głównie nauczycieli, którzy już obecnie wykonują ten zawód.

Sytuacja w szkołach podstawowych różni się pod tym względem od sytuacji w gimnazjach i liceach. Według przewidywań dyrektorów zwolnienia będą potrzebne w co czwartej szkole podstawowej, w co drugim gimnazjum oraz w przeszło trzech piątych liceów. Odsetek placówek, w których będą potrzebne zwolnienia, przewyższa odsetek placówek, w których potrzebne będzie zatrudnienie nowych nauczycieli w przybliżeniu o połowę w przypadku szkół podstawowych i około czterokrotnie w przypadku gimnazjów i liceów.

W gminach każdego typu odsetek placówek, w których potrzebne będzie zwolnienie części nauczycieli jest około dwukrotnie większy, niż odsetek szkół, w których – zgodnie z przewidywaniami dyrektorów – potrzebne będą zwolnienia.

Tabela 106: Przewidywania dotyczące potrzeb kadrowych szkół w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły i typu gminy (%) [N=456]

odpowiedź	% respondentów						
	typ szkoły			typ gminy			ogółem [N=456]
	podstawowa [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N=46]	miejska [N=64]	miejsko- wiejska [N=269]	wiejska [N=123]	
zatrudnienie nowych nauczycieli	17	13	15	22	16	13	16
zwolnienie części dotychczasowych nauczycieli	25	50	63	46	36	27	35

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

Potrzeby w zakresie wzmocnienia infrastruktury edukacyjnej, przewidywane na lata 2014-2020, są podobnie powszechne, co potrzeby dotyczące dodatkowych zajęć dla uczniów oraz doskonalenia zawodowego kadry. Niezależnie od typu szkoły, w przybliżeniu dziewięciu na dziesięciu dyrektorów przewiduje, że w placówce, która kierują, potrzebna będzie przebudowa, remont lub zakup

wyposażenia. Odsetek dyrektorów przewidujących, że w ich placówce w latach 2014-2020 będą potrzebne inwestycje w bazę edukacyjną, jest niemal identyczny w każdej z grup wyodrębnionych ze względu na typ gminy, w której zlokalizowana jest szkoła.

Tabela 107: Przewidywania dotyczące potrzeb szkół w zakresie bazy edukacyjnej w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły i typu gminy: czy będą potrzebne przedsięwzięcia związane z przebudową, remontem lub wyposażaniem placówki? (%) [N=456]

odpowiedź	% respondentów						ogółem [N=456]
	typ szkoły			typ gminy			
	podstawowa [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N=46]	miejska [N=64]	miejsko-wiejska [N=269]	wiejska [N=123]	
będą potrzebne	93	91	89	93	92	92	92
nie będą potrzebne	1	3	2	3	2	1	2
trudno powiedzieć	5	6	9	4	6	7	6

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkoł prowadzących kształcenie ogólne

We wszystkich rodzajach szkół do najczęściej zgłaszanych potrzeb z zakresu wzmocnienia bazy edukacyjnej należą: odnowienie budynku lub pomieszczeń oraz wyposażanie placówek w meble – niezależnie od typu szkoły, potrzeby w tym zakresie zgłosiło co najmniej siedmiu na dziesięciu respondentów. Wskazania co najmniej dwóch trzecich respondentów uzyskały także: wyposażenie w komputery lub urządzenia multimedialne (w szkołach podstawowych i liceach), wyposażenie w programy komputerowe lub materiały edukacyjne do prezentowania na takim sprzęcie (we wszystkich typach szkół) oraz wyposażenie w inny sprzęt lub pomoce dydaktyczne (również we wszystkich typach szkół). Ponadto spośród dyrektorów liceów dwie trzecie, odnosząc się do potrzeb przewidywanych na lata 2014-2020, wskazało wyposażenie w programy komputerowe do zarządzania lub administrowania szkołą. Według dyrektorów szkół stosunkowo rzadko – w co piątej placówce – potrzebne będzie doprowadzenie łącza internetowego o odpowiednich parametrach.

Tabela 108: Przewidywania dotyczące potrzeb szkół w zakresie bazy edukacyjnej w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły (%) [N=422]

odpowiedź	% respondentów			
	typ szkoły			ogółem [N=422]
	podstawowa [N=245]	gimnazjum [N=136]	liceum [N=41]	
odnowienie budynku / pomieszczeń	79	76	73	78
przebudowa / rozbudowa budynku w celu utworzenia nowych pomieszczeń	38	46	34	40
termomodernizacja budynku	52	40	44	48
przystosowanie budynku dla osób niepełnosprawnych	46	50	59	48
wyposażenie w meble	72	76	83	74
podłączenie do odpowiedniego łącza internetowego	20	23	20	21
wyposażenie w sprzęt ICT	69	54	76	65
wyposażenie w programy lub materiały edukacyjne do prezentowania na sprzęcie ICT	67	68	83	69
wyposażenie w inny sprzęt / pomoce dydaktyczne (oprócz ICT)	68	77	80	71
wyposażenie w programy komputerowe potrzebne do zarządzania / administrowania szkołą	55	53	66	56
budowa lub modernizacja hali sportowej, budowa lub modernizacja boiska sportowego	3	4	0	3
remonty zaplecza sanitarnego, kuchennego, instalacji elektrycznej i inne	3	0	5	2

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkoł prowadzących kształcenie ogólne

Inne przewidywania dyrektorów, dotyczące potrzeb w latach 2014-2020, świadczą przede wszystkim o istotności udzielania wsparcia pomagającego uczniom w przezwyciężeniu barier ekonomicznych. Dyrektorzy wśród potrzeb wskazywali najczęściej: dofinansowanie zakupu podręczników lub przyborów szkolnych, pomoc stypendialną dla najlepszych uczniów oraz dofinansowanie wyżywienia uczniów. Ta ostatnia potrzeba była wskazywana nieco rzadziej przez dyrektorów liceów. Natomiast dyrektorzy liceów częściej, niż dyrektorzy gimnazjów i szkół podstawowych, wskazywali wśród potrzeb wprowadzenie lub zwiększenie pomocy dla uczniów w dojeżdżaniu do szkoły. Zapewnienie bezpłatnych dojazdów do szkół podstawowych i gimnazjów należy do obowiązków samorządu gminy, natomiast wynik badania sugeruje, że pomoc w tym zakresie jest w pewnym stopniu potrzebna również na kolejnym etapie edukacji.

Tabela 109: Inne przewidywania dotyczące potrzeb szkół oraz ich uczniów w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły (%) [N=456]

odpowiedź	% respondentów			
	typ szkoły			ogółem [N=456]
	podstawowa [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N=46]	
wprowadzenie / zwiększenie liczby zajęć prowadzonych w domach uczniów	10	22	28	15
wprowadzenie / zwiększenie pomocy dla uczniów w dojeżdżaniu do szkoły	20	36	48	27
wprowadzenie / zwiększenie pomocy dla uczniów na opłacenie wyżywienia	61	61	41	59
wprowadzenie / zwiększenie pomocy dla uczniów na zakup podręczników / przyborów	68	71	63	69
zwiększenie pomocy stypendialnej dla najlepszych uczniów	59	65	76	62
wprowadzenie / zwiększenie indywidualnego toku nauczania	26	28	39	28
żadne z wymienionych	13	9	4	11

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne

Według przedstawicieli JST prowadzących szkoły podstawowe potrzeby tych placówek są zaspokojone w zdecydowanie największym stopniu pod względem kwalifikacji nauczycieli oraz kwalifikacji kadry zarządzającej. W pierwszym przypadku potrzeby uznano za w pełni zaspokojone przeszło ośmiu na dziesięciu respondentów, a w drugim prawie dziewięciu na dziesięciu. Z kolei w najmniejszym stopniu są zaspokojone potrzeby w zakresie poradnictwa edukacyjnego i zawodowego dla uczniów oraz przystosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych. Za w pełni zaspokojone uważa je – odpowiednio – jedna czwarta i około jedna piąta przedstawicieli JST; są to zarazem jedyne potrzeby, które respondenci rzadziej uważali za zaspokojone w ponad połowie lub w pełni, niż za niezaspokojone w ogóle lub w mniej niż w połowie. Pozostałe potrzeby za zaspokojone w ponad połowie lub w pełni uznano w przybliżeniu sześciu lub siedmiu na dziesięciu respondentów.

Z informacji przekazanych przez przedstawicieli JST wynika, że sytuacja gimnazjów pod względem poziomu zaspokojenia potrzeb jest generalnie podobna do sytuacji szkół podstawowych. Również w przypadku gimnazjów w największym stopniu zaspokojone są potrzeby w zakresie kwalifikacji nauczycieli i kadry zarządzającej (zdaniem przeszło dziewięciu na dziesięciu respondentów: w pełni), a w najmniejszym – przystosowanie budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych (zdaniem mniej niż co drugiego respondenta „w ponad połowie” lub „w pełni”). Sytuacja gimnazjów różni się natomiast na korzyść od sytuacji szkół podstawowych pod względem wyposażenia w sprzęt komputerowy i multimedialny oraz poradnictwa zawodowego.

Również w przypadku liceów poziom zaspokojenia potrzeb – zdaniem przedstawicieli JST – jest najwyższy pod względem kwalifikacji nauczycieli i kadry zarządzającej, najniższy natomiast pod względem przystosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych. Zarazem jednak sytuacja liceów jest znacząco gorsza od sytuacji szkół podstawowych i gimnazjów pod trzema względami:

dostępności dodatkowych zajęć dla wszystkich uczniów, dostępności kół przedmiotowych oraz pomocy socjalnej dla uczniów.

Tabela 110: Ocena zaspokojenia potrzeb w szkołach podstawowych (%) [N=72], gimnazjach [N=72] i liceach [N=15]

odpowiedź	typ szkoły	% respondentów					
		w pełni	w ponad połowie	w połowie	w mniej niż połowie	w ogóle nie	trudno powiedzieć
kwalifikacje nauczycieli	podstawowa	83	10	1	1	0	4
	gimnazjum	90	6	3	0	0	1
	liceum	87	7	0	0	0	7
kwalifikacje kadry zarządzającej	podstawowa	89	4	4	0	0	3
	gimnazjum	90	6	3	0	0	1
	liceum	80	13	0	0	0	7
dodatkowe zajęcia wyrównawcze	podstawowa	42	31	10	10	0	8
	gimnazjum	40	28	13	8	1	10
	liceum	27	40	20	7	0	7
dodatkowe zajęcia dla szczególnie zdolnych uczniów	podstawowa	40	28	15	6	3	8
	gimnazjum	42	26	13	7	3	10
	liceum	27	27	27	7	0	13
dodatkowe zajęcia dla wszystkich	podstawowa	32	31	15	7	3	13
	gimnazjum	29	33	14	10	1	13
	liceum	13	33	33	0	0	20
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe	podstawowa	25	17	10	17	10	22
	gimnazjum	42	25	14	8	3	8
	liceum	40	20	27	7	0	7
stan techniczny budynków	podstawowa	26	42	15	10	3	4
	gimnazjum	43	26	21	3	3	4
	liceum	53	20	7	7	0	13
przystosowanie budynków do potrzeb dydaktycznych	podstawowa	42	35	10	7	0	7
	gimnazjum	50	31	11	6	0	3
	liceum	40	27	20	0	0	13
przystosowanie budynków dla niepełnosprawnych	podstawowa	22	13	17	24	17	8
	gimnazjum	28	19	17	13	18	6
	liceum	27	7	20	13	13	20
sale gimnastyczne	podstawowa	29	31	18	8	10	4
	gimnazjum	53	13	13	6	13	4
	liceum	40	33	7	0	7	13
boiska	podstawowa	28	33	18	14	3	4
	gimnazjum	56	17	8	11	6	3
	liceum	53	7	20	7	0	13
wyposażenie w sprzęt ICT	podstawowa	35	31	25	4	0	6
	gimnazjum	47	36	6	7	0	4
	liceum	40	33	13	0	0	13
wyposażenie w inne pomoce dydaktyczne	podstawowa	29	43	17	4	0	7
	gimnazjum	40	38	13	3	0	7
	liceum	27	47	13	0	0	13
pomoc socjalna dla uczniów	podstawowa	43	24	14	4	0	15
	gimnazjum	47	18	15	4	1	14
	liceum	27	7	13	7	7	40

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST będących organami prowadzącymi poszczególnych typów szkół

Według przedstawicieli JST zapotrzebowanie na fundusze unijne na wspieranie szkół podstawowych w latach 2014-2020, w stosunku do środków przyznanych w latach 2007-2011, generalnie wzrosło¹⁵⁷. W największym stopniu dotyczy to zapotrzebowania na finansowanie modernizacji

¹⁵⁷ Ponieważ porównywane okresy różnią się długością, respondenci zostali poproszeni do odnoszenia się do środków w przeliczeniu na rok.

budynków; dwie piąte respondentów zadeklarowało, że potrzeby w tym zakresie będą znacznie (o ponad 30%) większe, niż dotychczas. Odsetek respondentów przewidujących znaczny wzrost zapotrzebowania przekroczył jedną trzecią również w przypadku potrzeb w zakresie finansowania budowy lub modernizacji sal gimnastycznych. Dwa następne obszary: poradnictwo edukacyjne lub zawodowe oraz wyposażanie szkół w sprzęt komputerowy i multimedialny wyróżniają się wysokim łącznym odsetkiem respondentów deklarujących umiarkowany lub duży wzrost zapotrzebowania.

Z kolei w stosunkowo najmniejszym stopniu wzrośnie zapotrzebowanie na finansowanie uzupełniania kwalifikacji kadr. Przepuszczalnie wynika to zarówno z dużej dostępności takich środków w obecnym okresie, jak i z przewidywanego zmniejszenia liczby nauczycieli: przedstawiciele blisko trzech na dziesięć (28%) JST prowadzących szkoły podstawowe uważają, że liczba nauczycieli zatrudnionych w takich placówkach jest obecnie zbyt duża¹⁵⁸. Jednak również w przypadku podnoszenia kwalifikacji pracowników szkół wzrost zapotrzebowania na fundusze był przez przedstawicieli JST deklarowany częściej, niż spadek.

Tabela 111: Przewidywane zapotrzebowanie na finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w szkołach podstawowych w latach 2014-2020, w porównaniu ze środkami unijnymi przyznanymi w latach 2007-2011 (%)

odpowiedź	% respondentów					
	większe o ponad 30%	większe o 11%-29%	podobne +/- 10%	mniejsze o 11-29%	mniejsze o ponad 30%	trudno powiedzieć
podnoszenie kwalifikacji kadr [N=54]	15	11	35	4	6	30
prowadzenie dodatkowych zajęć dla uczniów [N=69]	25	13	49	0	0	13
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe dla uczniów [N=54]	22	26	35	0	0	17
modernizacja budynków [N=51]	41	12	18	4	6	20
budowa lub modernizacja sal gimnastycznych [N=42]	36	7	19	2	2	33
budowa lub modernizacja boisk [N=47]	28	11	26	0	4	32
wyposażanie w sprzęt ICT [N=64]	20	28	28	2	3	19
wyposażenie w pomoce dydaktyczne (oprócz ICT) [N=65]	17	28	37	0	2	17

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST będących organami prowadzącymi szkoły podstawowe, które w latach 2007-2011 wykorzystywały fundusze unijne na poszczególne rodzaje przedsięwzięć

Przedstawiciele JST przewidują również wzrost zapotrzebowania na fundusze unijne na zaspokajanie potrzeb gimnazjów. W latach 2014-2020, w odniesieniu do okresu 2007-2011, wzrośnie przede wszystkim zapotrzebowanie na finansowanie budowy lub modernizacji sal gimnastycznych przy gimnazjach oraz modernizacji budynków. W odniesieniu do sal gimnastycznych i budynków w przybliżeniu jedna trzecia respondentów przewiduje znaczny (o co najmniej 30%) wzrost zapotrzebowania na finansowanie; łącznie z respondentami przewidującymi wzrost umiarkowany (o 11-29%) stanowią oni blisko połowę odpowiadających. Na kolejnych miejscach znalazło się prowadzenie dodatkowych bezpłatnych zajęć dla uczniów oraz poradnictwo edukacyjne i zawodowe.

Wzrost zapotrzebowania jest natomiast najniższy w przypadku finansowania przeznaczanego na podnoszenie lub uzupełnianie kwalifikacji kadr. Wyjaśnienie relatywnie niskiego wzrostu zapotrzebowania na finansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli jest podobne, jak w przypadku szkół podstawowych. Dotychczas nie odczuwano deficytu środków na kształcenie nauczycieli, a zarazem prawie trzech na dziesięciu (28%) przedstawicieli JST prowadzących gimnazja uważa liczbę nauczycieli zatrudnionych w takich szkołach za zbyt wysoką.

¹⁵⁸ Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST.

Tabela 112: Przewidywane zapotrzebowanie na finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w gimnazjach w latach 2014-2020, w porównaniu ze środkami unijnymi przyznanymi w latach 2007-2011 (%)

odpowiedź	% respondentów					
	większe o ponad 30%	większe o 11%-29%	podobne +/- 10%	mniejsze o 11-29%	mniejsze o ponad 30%	trudno powiedzieć
podnoszenie lub uzupełnianie kwalifikacji kadr [N=52]	15	13	40	0	4	27
prowadzenie dodatkowych zajęć dla uczniów [N=65]	26	20	43	0	0	11
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe dla uczniów [N=61]	20	31	36	0	0	13
modernizacja budynków [N=50]	30	22	22	2	6	18
budowa lub modernizacja sal gimnastycznych [N=44]	36	11	25	2	5	20
budowa lub modernizacja boisk [N=48]	25	10	27	6	4	27
wyposażenie w sprzęt ICT [N=65]	15	22	38	5	5	15
wyposażenie w pomoce dydaktyczne (oprócz ICT) [N=65]	18	26	38	0	3	14

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST będących organami prowadzącymi gimnazja, które w latach 2007-2011 wykorzystywały fundusze unijne na poszczególne rodzaje przedsięwzięć

Przedstawiciele JST prowadzących licea, podobnie jak przedstawiciele JST prowadzących szkoły podstawowe i gimnazja, deklarowali przeważnie wzrost zapotrzebowania na środki unijne. W przypadku liceów na pierwsze miejsce wysunęła się potrzeba budowy lub modernizacji sal gimnastycznych: przedstawiciele ponad dwóch piątych JST stwierdzili, że potrzeby w tym zakresie znacznie wzrosną. Jedna trzecia respondentów deklarowała znaczny wzrost zapotrzebowania na finansowanie budowy lub modernizacji boisk przy liceach. Stosunkowo najrzadziej wzrost zapotrzebowania na finansowanie deklarowano w przypadku wyposażania liceów w sprzęt komputerowy i multimedialny oraz podnoszenia lub uzupełniania kwalifikacji kadr. W przypadku tych obszarów mniej niż trzech na dziesięciu respondentów przewiduje umiarkowany lub znaczny wzrost zapotrzebowania na środki unijne. Relatywnie niski wzrost zapotrzebowania na finansowanie doskonalenia zawodowego pracowników liceów jest prawdopodobnie związany ze spadkiem zapotrzebowania na nauczycieli. Przedstawiciele jednej piątej spośród JST prowadzących licea uważają, że liczba nauczycieli w tego typu szkołach jest zbyt duża.

Tabela 113: Przewidywane zapotrzebowanie na finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w liceach w latach 2014-2020, w porównaniu ze środkami unijnymi przyznanymi w latach 2007-2011 (%)

odpowiedź	% respondentów					
	większe o ponad 30%	większe o 11%-29%	podobne +/- 10%	mniejsze o 11-29%	mniejsze o ponad 30%	trudno powiedzieć
podnoszenie kwalifikacji kadr [N=11]	9	18	27	0	9	36
prorowadzenie dodatkowych zajęć dla uczniów [N=14]	21	29	21	0	7	21
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe dla uczniów [N=13]	15	31	15	8	0	31
modernizacja budynków [N=11]	18	27	18	0	9	27
budowa lub modernizacja sal gimnastycznych [N=11]	45	9	9	9	0	27
budowa lub modernizacja boisk [N=12]	33	8	33	0	0	25
wyposażenie w sprzęt ICT [N=14]	14	14	43	7	0	21
wyposażenie w pomoce dydaktyczne (oprócz ICT) [N=13]	15	23	38	0	0	23

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST będących organami prowadzącymi licea, które w latach 2007-2011 wykorzystywały fundusze unijne na poszczególne rodzaje przedsięwzięć

2.2.7 Podsumowanie rozdziału

W latach 2007-2011 sytuacja szkół prowadzących kształcenie ogólne w województwie opolskim polepszyła się w większości obszarów. Najbardziej powszechna była poprawa pod względem kompetencji nauczycieli, a także wyposażenia w sprzęt ICT oraz w pomoce dydaktyczne – nastąpiła w ponad trzech czwartych szkół (stosunkowo najrzadziej w liceach). Mimo to baza dydaktyczna pozostaje elementem potencjału szkół, w przypadku którego zakładane cele zostały osiągnięte w mniejszym stopniu, niż w innych obszarach. Średnie wyniki sprawdzianu zdanego przez uczniów w szóstej klasie szkoły podstawowej oraz egzaminu gimnazjalnego, a także zdawalność matur, nie odbiegły w województwie od wyników ogólnokrajowych.

Najczęstszą przeszkodą w rozwoju szkół, zgłaszaną przez ich dyrektorów, był brak wystarczającego finansowania na zakup wyposażenia. Na kolejnych miejscach (pod względem odsetka dyrektorów, przez których zostały wskazane) znalazły się: deficyt środków na prowadzenie zajęć dodatkowych dla uczniów oraz nadmierne obciążenie pracowników szkoły zadaniami sprawozdawczymi lub administracyjnymi.

Pomiędzy szkołami ogólnymi prowadzącymi kształcenie na różnych poziomach nie występowały istotne różnice pod względem powszechności poszczególnych barier – z jednym istotnym wyjątkiem. Odsetek dyrektorów uznających za barierę niewystarczające przygotowanie uczniów rozpoczynających naukę w szkole rośnie od 2% wśród dyrektorów szkół podstawowych do jednej trzeciej (34%) wśród dyrektorów gimnazjów i ponad dwóch piątych (42%) wśród dyrektorów liceów. Wynik ten sugeruje występowanie poważnych mankamentów edukacji na poziomie szkół podstawowych, których konsekwencje nie zostają przewyżnione na kolejnym poziomie kształcenia.

Dyrektorzy szkół zlokalizowanych w gminach miejskich częściej, niż przedstawiciele placówek z gmin miejsko-wiejskich i wiejskich wskazywali wśród barier utrudniających realizację celów rozwojowych niewystarczające fundusze na zakup i modernizację wyposażenia oraz na remont lub przebudowę budynku, a także złą sytuację materialną rodzin uczniów, skutkującą trudnościami w nauce.

Porównanie zmian, które zaszły w szkołach realizujących projekty w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL ze zmianami w szkołach nie objętych takimi projektami, pozwala dostrzec różnice na korzyść

pierwszej grupy, pod względem: wyposażenia w pomoce dydaktyczne, dostępności materiałów edukacyjnych do prezentowania na sprzęcie ICT, rodzajów zajęć dodatkowych oraz umiejętności w zakresie wykorzystywania sprzętu komputerowego w nauczaniu.

* * *

Źródłem wsparcia najpowszechniej wykorzystywanym przez szkoły prowadzące kształcenie ogólne oraz przez ich uczniów było Poddziałanie 9.1.2 PO KL. Najczęściej, w blisko połowie przypadków, inicjatorem realizacji projektów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w poszczególnych szkołach były ich organy prowadzące. W niespełną jedną trzecią przypadków realizację takiego projektu jako pierwsza proponowała dyrekcja szkoły.

W około jednej czwartej szkół objętych wsparciem, bez dofinansowania z Poddziałania 9.1.2 PO KL nie byłoby możliwe nawet częściowe uzyskanie efektów osiągniętych dzięki realizacji projektu. W około trzech piątych efekty wprawdzie można byłoby uzyskać, ale w mniejszej skali. Za wnioskiem o stosunkowo silnej zależności przeprowadzonych przedsięwzięć od otrzymanego wsparcia (a zatem nie występowania na dużą skalę efektu zdarzenia niezależnego) przemawiają także wyniki porównania ze szkołami, w których dodatkowe zajęcia nie były finansowane w ramach PO KL.

W prawie wszystkich szkołach, które realizowały projekty w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, przeprowadzono dodatkowe zajęcia dla uczniów i zarazem w prawie wszystkich dodatkowe zajęcia były uważane za potrzebne. Nieomal nigdy nie zdarzało się, żeby realizowano dodatkowe zajęcia w szkole, która nie potrzebowała tego rodzaju przedsięwzięć.

Zdecydowana większość zajęć przeprowadzonych w szkołach podstawowych w ramach Poddziałania 9.1.2 uzyskała od dyrektorów tych szkół pozytywne oceny. Pozytywne opinie na temat dodatkowych zajęć dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL wyrazili również rodzice dzieci ze szkół podstawowych, które brały w nich udział. Ponad trzy czwarte respondentów oceniło jako bardzo korzystny wpływ zajęć pomagających dzieciom w przezwyciężeniu trudności w czytaniu lub w pisaniu, zajęć rozwijających zainteresowania uczniów (najczęściej artystyczne) oraz zajęć logopedycznych. Dwie trzecie rodziców oceniło jako bardzo korzystną gimnastykę korekcyjną, a ponad połowa – zajęcia pomagające przezwyciężyć trudności w zdobywaniu umiejętności matematycznych oraz zajęcia z pedagogiem lub psychologiem. Oceniając zajęcia z przedmiotów szkolnych, tylko co pięćdziesiąty rodzic stwierdził, że nie przysporzyły wiedzy dziecku, które w nich uczestniczyło.

Dyrektorzy szkół ocenili pozytywnie również większość dofinansowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL zajęć dla gimnazjów i liceów. Wszystkie rodzaje przeprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL dodatkowych zajęć dla gimnazjalistów i licealistów zostały ocenione jako („raczej” lub „zdecydowanie”) przydatne również przez co najmniej trzy czwarte uczniów, którzy brali w nich udział. Najbardziej pozytywne oceny uzyskały zajęcia z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz z języków obcych. Do drugiej grupy, pod względem przydatności, zaliczają się: zajęcia sportowe, zajęcia wyrównawcze, kółka przedmiotowe oraz imprezy kulturalne lub wycieczki. Pod wpływem dodatkowych zajęć ponad połowa gimnazjalistów i licealistów zainteresowała się bardziej co najmniej jednym przedmiotem, którego dotyczyły.

Powszechnym celem zajęć finansowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL była poprawa wyników sprawdzianów lub egzaminów zewnętrznych kończących naukę w szkołach, w których były prowadzone (w przypadku szkół podstawowych – sprawdzianu po szóstej klasie, w przypadku gimnazjów – egzaminu gimnazjalnego, w przypadku liceów – matury). Uzyskanie takiego efektu założono w siedmiu na dziesięć szkół, w których prowadzono takie zajęcia. Dyrektorzy trzech czwartych spośród tych placówek potwierdzili, że udało się go osiągnąć. Udział w dodatkowych zajęciach blisko co czwartemu uczestnikowi pomógł zdecydowanie, a blisko co drugiemu raczej pomógł, w uzyskaniu na koniec roku oceny lub ocen lepszych, niż rok wcześniej.

Zarazem jedna czwarta licealistów i w przybliżeniu dwukrotnie mniejszy odsetek gimnazjalistów zgłosiło zastrzeżenia dotyczące programu lub poszczególnych dodatkowych zajęć organizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL. Spośród uczniów, którzy zgłosili zastrzeżenia, ponad jedna czwarta oczekiwała większej liczby godzin, blisko jedna czwarta stwierdziła, że zajęcia powinny być prowadzone na wyższym poziomie zaawansowania a około jedna piąta miała zastrzeżenia dotyczące jakości prowadzenia zajęć.

Dodatkowym pozytywnym efektem zajęć finansowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL było zdobycie nowych umiejętności, przydatnych w dalszej pracy, przez pracowników szkół, w których były prowadzone. Dyrektorzy połowy placówek zdecydowanie potwierdzili wystąpienie takiego efektu, a dwóch piątych sądzili, że raczej wystąpił. Zapewne również z tego względu zaledwie marginalny odsetek dyrektorów opowiedział się za wyłanianiem osób prowadzących zajęcia w konkursach ofert. Respondenci argumentowali, że stosowanie zamówień publicznych może prowadzić do obniżenia skuteczności zajęć, w wyniku powierzenia ich osobie nie znającej indywidualnych potrzeb uczniów, dla których są prowadzone lub – co gorsza – osobie nie posiadającej odpowiednich kompetencji (zwłaszcza w przypadku, gdy jedynym kryterium wyboru oferty jest najniższa cena). Problemem był również brak możliwości wynagradzania ze środków unijnych nauczycieli za prowadzenie dodatkowych zajęć (jeżeli ich pobory przekraczałyby średni poziom określony w Karcie Nauczyciela).

Tylko sporadycznie zdarzało się, że wszystkie dodatkowe zajęcia prowadzone w ramach projektu były kontynuowane po zakończeniu finansowania z Poddziałania 9.1.2 PO KL. Natomiast część dodatkowych zajęć kontynuowano w przeszło połowie spośród placówek, w których zakończyła się realizacja projektu. W ponad jednej piątej wszystkie dodatkowe zajęcia prowadzone w ramach projektu zakończyły się wraz z nim. W żadnej szkole nie zdarzyło się całkowite zaniechanie nowych sposobów nauczania, wprowadzonych w ramach projektu, ale tylko w niespełna dwóch piątych placówek stosowanie tych sposobów było kontynuowane w pełni. Główne ograniczenie w dalszym stosowaniu nowych sposobów nauczania stanowił braku funduszy na pomoce dydaktyczne, których zakupienie byłoby w tym celu konieczne. Spośród innowacji w pracy szkoły, wprowadzanych w ramach projektów, najbardziej trwałe okazały się nowe sposoby zarządzania szkołą. Prawie dwie trzecie spośród placówek, w których zostały zastosowane nowe rozwiązania, korzysta z nich w pełni również po zakończeniu projektu, a trzy na dziesięć korzystają przynajmniej w ograniczonym zakresie.

Jedynym czynnikiem wskazywanym przez stosunkowo liczną grupę dyrektorów szkół objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.2 jako przeszkoda w skutecznej realizacji projektów był czas pomiędzy złożeniem wniosku a podpisaniem umowy oraz pomiędzy podpisaniem umowy a przekazaniem środków. Problemem była przede wszystkim sytuacja, gdy długotrwałość procesu przyznawania środków sprawiała, że projekt mógł się rozpocząć dopiero w trakcie roku szkolnego lub semestru, a nie wraz z jego początkiem. Z kolei przedstawiciele IP2 jako przyczynę takich sytuacji wskazywali problemy ze skontaktowaniem się z niektórymi szkołami, w których miały być prowadzone projekty, w okresie wakacji.

Niekorzystanie ze wsparcia dostępnego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL zdaniem dyrektorów szkół nieobjętych projektami wynikało najczęściej z braku funduszy na pokrycie wkładu własnego lub z nieotrzymania środków pomimo złożenia wniosku; powody te zostały wskazane przez – odpowiednio – blisko dwie piąte oraz jedną trzecią respondentów. Wskazywanie jako bariery w korzystaniu z Poddziałania 9.1.2 PO KL braku środków na wkład własny jest oznaką nieznamomości zasad udzielania wsparcia w ramach tego Poddziałania, ponieważ w województwie opolskim taki wkład nie był wymagany. Każdy z pozostałych powodów, w tym brak potrzeb w zakresie objętym wsparciem, wskazywano co najmniej trzykrotnie rzadziej.

* * *

Wpływ wszystkich rodzajów przedsięwzięć przeprowadzonych przy wykorzystaniu wsparcia z RPO WO 2007-2013 na funkcjonowanie szkoły był przez dyrektorów oceniany jako zdecydowanie pozytywny. Najwyższy odsetek takich ocen – prawie cztery piąte – uzyskało wyposażenie szkół w sprzęt komputerowy i multimedialny. Co najmniej dwie trzecie badanych uznało za maksymalnie przydatne, z perspektywy funkcjonowania szkoły, również: podłączenie do odpowiedniego łącza internetowego, odnowienie budynku lub pomieszczeń, termomodernizację oraz wyposażenie szkoły w sprzęt, pomoce dydaktyczne lub programy komputerowe.

W przypadku RPO WO 2007-2013 zależność pomiędzy otrzymaniem wsparcia a osiągnięciem efektów uzyskanych dzięki realizacji projektu jest jeszcze silniejsza, niż w przypadku Poddziałania 9.1.2 PO KL. Bez dofinansowania z RPO WO 2007-2013 efekty nie zostałyby w ogóle osiągnięte w połowie placówek objętych tym programem, a w około dwóch piątych zostałyby osiągnięte tylko częściowo.

Udział poszczególnych aktorów w inicjowaniu objęcia poszczególnych szkół projektami w ramach RPO WO 2007-2013 był podobny, co w przypadku wsparcia finansowanego z Poddziałania 9.1.2 PO KL. W przypadku blisko co drugiej szkoły inicjatorem był organ prowadzący, a w przypadku przeszło co czwartej – dyrekcja szkoły.

Podobnie jak w przypadku projektów prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, również w przypadku projektów finansowanych z RPO WO 2007-2013 stan większości uwarunkowań został oceniony przez prawie wszystkich dyrektorów placówek, w których były realizowane, jako sprzyjający. Jedyne okoliczności wskazane jako niesprzyjające przez więcej niż co dwudziestego respondenta wiązały się z terminami. Dotyczyły z jednej strony czasu, jaki upłynął pomiędzy złożeniem wniosku a podpisaniem umowy oraz pomiędzy podpisaniem umowy a przekazaniem środków, a z drugiej – terminowości dostaw oraz prac montażowych, remontowych i budowlanych, realizowanych przez wykonawców.

W około trzech na dziesięć placówek nieobjętych projektami realizowanymi w ramach RPO WO 2007-2013 powodem nieskorzystania ze wsparcia pochodzącego z tego źródła był brak środków na wkład własny. Dyrektorzy blisko jednej piątej takich szkół jako przyczynę podali nieznaną katalogu przedsięwzięć wspieranych w ramach Programu. Zbliżony odsetek wyjaśnił niekorzystanie ze wsparcia brakiem takiej propozycji. Ostatni z przywołanych wyników można interpretować również jako symptom braku inicjatywy dyrektorów w zakresie pozyskiwania funduszy. Może to także wyjaśniać wysoki (zbliżający się do połowy) odsetek dyrektorów, którzy nie umieli określić przyczyn niekorzystania ze wsparcia.

* * *

Pożądaną cechą projektów edukacyjnych finansowanych z funduszy unijnych jest ich komplementarność, oznaczająca „stan będący skutkiem uzupełniających się działań (zadań) ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnego celu, prowadzący do osiągnięcia efektu synergii”¹⁵⁹.

Komplementarność w ramach RPO WO 2007-2013 zachodziła najczęściej pomiędzy projektami finansowanymi z Poddziałania 5.1.1 a projektami finansowanymi z Działania 4.3. Z kolei inicjatywy finansowane z RPO WO 2007-2013, komplementarne wobec przedsięwzięć prowadzonych w ramach PO KL, były najczęściej (w przypadku 7 na 14 projektów) powiązane z projektami realizowanymi w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL.

¹⁵⁹ IBS i Reytech na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego: *Analiza komplementarności podejmowanych interwencji w ramach RPO WO 2007-2013 z innymi instrumentami wsparcia w województwie opolskim*, Warszawa 2011, s. 22.

Rozwiązaniem przyjętym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (od 2010 roku) było premiowanie podczas oceny merytorycznej projektu jego komplementarności wobec innych przedsięwzięć finansowanych ze środków wspólnotowych. Stosowanie tego rodzaju kryteriów budzi dwie wątpliwości. Po pierwsze – może skutkować premiowaniem w ramach projektów rozwiązań, które nie podnoszą zasadniczo ich wartości. Przykładem takiego rozwiązania, zaczerpniętym z jednego z wniosków o dofinansowanie z PO KL, jest zorganizowanie części zajęć i zakończenia roku na placu odnowionym w ramach rewitalizacji, sfinansowanej z RPO WO 2007-2013. Po drugie – faworyzuje komplementarność pomiędzy projektami finansowanymi ze środków unijnych wobec komplementarności pomiędzy takimi projektami a przedsięwzięciami finansowanymi z innych źródeł. Przyznawanie premii punktowej za wykazanie przez beneficjenta komplementarności pomiędzy przedsięwzięciami finansowanymi z funduszy unijnych prawdopodobnie nie jest zatem optymalnym sposobem udzielania szkołom całościowego wsparcia. Bardziej odpowiednie wydaje się łączenie przedsięwzięć finansowanych z EFRR z działaniami dotowanymi z EFS poprzez prowadzenie projektów systemowych, uwzględniających obie formy wsparcia (w zakresie potrzebnym poszczególnym szkołom). Priorytetem powinno być jednak efektywne zaspokajanie potrzeb w zakresie kształcenia, do czego komplementarność różnych przedsięwzięć może się przyczyniać niezależnie od źródeł ich finansowania.

Wsparcie udzielane w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 powinno przynosić pozytywne efekty również na poziomie ponadlokalnym. Ograniczony udział instytucji zewnętrznych wobec poszczególnych szkół w kształtowaniu planów dotyczących ich rozwoju, a także niewielki wpływ przedsięwzięć prowadzonych w poszczególnych szkołach na inne placówki edukacyjne wskazują, że istnieje ryzyko realizacji przedsięwzięć edukacyjnych wzajemnie niepowiązanych, nie prowadzących do uzyskania, w zaplanowany sposób, efektu synergii. Taka sytuacja przemawia za kontynuacją albo wręcz rozszerzeniem zakresu projektów systemowych, koordynowanych ze szczebla regionalnego i/lub tworzeniem zachęt dla potencjalnych beneficjentów do prowadzenia projektów partnerskich, w całościowy sposób wspierających szkoły objęte wsparciem.

Realizacja projektów systemowych może ułatwiać osiąganie komplementarności pomiędzy przedsięwzięciami prowadzonymi w poszczególnych szkołach, ale wiąże się z ryzykiem mniejszej adekwatności wsparcia do potrzeb poszczególnych szkół. Podczas wywiadów jakościowych niektórzy respondenci uczestniczący w realizacji projektów systemowych traktowali zakres tych przedsięwzięć jako określony odgórnie. Dalszej realizacji projektów systemowych powinno zatem towarzyszyć zwiększenie intensywności konsultacji dotyczących ich zakresu. W takich konsultacjach powinni brać udział przede wszystkim przedstawiciele: instytucji odpowiadających za zarządzanie programami operacyjnymi i/lub ich wdrażanie, instytucji koordynujących funkcjonowanie systemu oświaty z poziomu regionu, organów prowadzących oraz szkół.

* * *

Wyniki badań ogólnokrajowych wskazują, że działania na rzecz podnoszenia jakości edukacji powinny koncentrować się w szczególności na:

- 1) zmienianiu proporcji pomiędzy przekazywaniem przez nauczycieli wiedzy i rozwiązań „do zapamiętania i odtworzenia” a wykonywaniem przez uczniów zadań wymagających samodzielnego myślenia – na korzyść aktywności tego drugiego rodzaju;
- 2) indywidualizacji nauczania, czyli dostosowywaniu go do potrzeb poszczególnych uczniów, przy wykorzystaniu odpowiednich rozwiązań metodycznych (takich jak praca w grupach czy metoda projektów);
- 3) podnoszeniu kompetencji nauczycieli, w tym poprawie jakości ich kształcenia.

Potrzeba zwiększenia wśród studentów w województwie opolskim udziału osób studiujących na kierunkach technicznych (wynikająca z zapotrzebowania rynku pracy) przemawia za szczególnym

uwzględnieniem działań zmierzających do poszerzenia grupy uczniów gimnazjów i liceów (a także techników) uzyskujących dobre wyniki w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych. Działania takie powinny obejmować zarówno zajęcia dla uczniów, jak i doskonalenie zawodowe nauczycieli.

Niezwykle istotne jest również wyrównywanie szans edukacyjnych, ponieważ silna pozostaje zależność pomiędzy wynikami nauczania i wyborami edukacyjnymi a pochodzeniem społecznym uczniów. System edukacji nie otwiera w wystarczającym stopniu możliwości awansu społecznego, natomiast występują w nim zjawiska sprzyjające odtwarzaniu nierówności społecznych. Takimi zjawiskami są: przypisywanie wyników uzyskiwanych przez uczniów wyłącznie ich zasługom lub zaniechaniem, pomimo nieotrzymywania przez nich wsparcia, które kompensowałoby w dostatecznym stopniu deficyty wynikające z pochodzenia społecznego, a także skupianie się uczniów z grup defaworyzowanych w klasach i szkołach innych niż te, do których uczęszczają uczniowie ze środowisk dysponujących wyższym kapitałem kulturowym.

Rodzaje przedsięwzięć, które były wspierane w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL – programy rozwojowe obejmujące między innymi dodatkowe zajęcia oraz nowe rozwiązania metodyczne, a także indywidualizacja nauczania – pozostają odpowiednimi narzędziami wobec wyzwań stojących przed systemem oświaty. Wydaje się natomiast, że korekty lub uzupełnienia wymagają rozwiązania, które ukierunkowałyby wsparcie w szczególności na przezwyciężanie barier wynikających z zamieszkiwania na wsi oraz z płci. Tymczasem sytuacja szkół na obszarach miejskich jest zróżnicowana, a stereotypy dotyczące ról kobiet i mężczyzn wprawdzie ograniczają wybory edukacyjne (w sposób niekorzystny przede wszystkim dla uczennic), ale wyniki nauczania uzyskiwane przez dziewczęta i przez chłopców pod większością względów nie różnią się znacząco (z wyjątkiem lepszych rezultatów osiągniętych przez dziewczęta w czytaniu). W związku z tym warto rozważyć poniższe rozwiązania.

- 1) Zmodyfikowanie podejścia, zgodnie z którym placówki z obszarów miejskich mają mniejsze szanse uzyskania dofinansowania, niż szkoły z obszarów wiejskich, na rzecz kryteriów lepiej odzwierciedlających faktyczną sytuację uczniów poszczególnych szkół.
 - a) Zwiększanie szans na uzyskanie dofinansowania również przez szkoły z obszarów miejskich, cechujących się szczególnie wysokim natężeniem problemów społecznych – na przykład takie, które funkcjonują na obszarach objętych Lokalnymi Programami Rewitalizacji.
 - b) Ponadto w przypadku szkół ponadpodstawowych warto rozważyć możliwość stosowania kryterium, które opierałoby się na wynikach sprawdzianu lub egzaminu zewnętrznego, uzyskanych przez uczniów na koniec etapu edukacji bezpośrednio poprzedzającego rozpoczęcie nauki w danej szkole. Szkoły, w których większa część uczniów zakończyła poprzedni etap edukacji z gorszymi wynikami, miałyby większe szanse na uzyskanie dofinansowania. Kryterium zaliczenia szkoły do tej grupy może stanowić na przykład średnia wyników ze sprawdzianu lub egzaminu kończącego poprzedni etap edukacji, uzyskana przez uczniów przyjętych do pierwszej klasy podczas ostatniego naboru, w porównaniu ze średnią wyników sprawdzianu lub egzaminu, uzyskanych przez uczniów z całego województwa. Proponowane rozwiązanie miałoby na celu przynajmniej częściowe zrekompensowanie szkołom trudności, jakie wiążą się z przyjmowaniem słabszych uczniów.
- 2) Wprowadzenie przy ocenie projektu, ubiegającego się o wsparcie z EFS, kryteriów dostępu dotyczących oddziaływania projektu na sytuację uczniów różniących się pod względem kapitału kulturowego lub materialnego rodzin, z których pochodzą. Kryteria te byłyby analogiczne wobec „standardu minimum”, dotyczącego równości kobiet i mężczyzn. Biorąc pod uwagę, że szkoła nie dysponuje szczegółowymi informacjami na temat środowiska

rodzinnego uczniów (a zdobywanie szczegółowych danych na ten temat byłoby kontrowersyjne), analizy przedstawiane przez projektodawców mogłyby się opierać na informacjach na temat wykształcenia rodziców oraz korzystania przez dzieci z pomocy socjalnej związanej z uczęszczaniem do szkoły.

Treść wniosków o dofinansowanie projektów, a także odpowiedzi udzielone przez dyrektorów szkół w badaniu ankietowym, nasuwają wątpliwości, czy w szkołach wystarczająco silna jest świadomość roli, jaką te placówki powinny odgrywać w ramach swojej standardowej działalności (czyli również poza projektami finansowanymi ze środków unijnych) w uzupełnianiu deficytów wiedzy i kapitału kulturowego uczniów z grup defaworyzowanych oraz w zapewnianiu wszystkim uczniom oferty edukacyjnej wysokiej jakości. Brakuje projektów, które wychodząc od krytycznej analizy funkcjonowania szkoły pod kątem reprodukcji nierówności społecznych wprowadzałyby trwałe zmiany, sprzyjające zwiększaniu szans uczniów z grup defaworyzowanych. Takie działania mogły polegać na przykład na:

- szkoleniu nauczycieli w zakresie uwzględniania w pracy czynników defaworyzujących część uczniów (podobnie, jak czyni się to w celu przełamania stereotypów dotyczących ról kobiet i mężczyzn),
- celowym łączeniu, przy formowaniu klas, uczniów którzy na wcześniejszych etapach edukacji uzyskiwali lepsze i gorsze wyniki oraz przygotowywaniu nauczycieli do pracy z tak zróżnicowaną grupą w sposób pozwalający w jak największym stopniu wykorzystać jej potencjał.

Informacje uzyskane od rodziców, których dzieci brały udział w projektach dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL wskazują, że uczniowie szkół podstawowych często potrzebują pomocy w nauce: takiej pomocy wymagały dzieci dwóch piątych respondentów. Niezdolność części szkół do przekazania uczniom wiedzy przewidzianej w programach nauczania stawia w niekorzystnej sytuacji dzieci pochodzące z rodzin, które nie są w stanie pomóc im w nauce. Spośród dzieci potrzebujących pomocy w nauce od rodziców lub opiekunów otrzymywało ją ponad cztery piąte, jeżeli rodzice posiadali wykształcenie co najmniej średnie i tylko nieco ponad połowa – jeżeli nie mieli matury. Stanowi to argument za wspieraniem szkół w zakresie prowadzenia zajęć wyrównawczych.

Jedna trzecia respondentów w okresie uczęszczania do gimnazjum lub do liceum napotkała bariery utrudniające korzystanie z nauki lub z przewidzianego dla uczniów odpoczynku. Z takimi trudnościami zetknęły się przeszło dwie piąte licealistów oraz trzech na dziesięciu gimnazjalistów. Najczęściej wskazywanymi problemami (odczuwanymi w szczególności przez uczniów liceów) były: brak możliwości wzięcia udziału w dodatkowych zajęciach, spowodowany brakiem odpowiedniego transportu oraz brak możliwości skorzystania z wypoczynku poza miejscem zamieszkania: wyjechania na wakacje lub wzięcia udziału w szkolnej wycieczce. Trudności w dotarciu na dodatkowe zajęcia przemawiają za prowadzeniem części zajęć w formule *blended learning*.

* * *

Według przedstawicieli JST zapotrzebowanie na fundusze unijne na wspieranie szkół prowadzących kształcenie ogólne w latach 2014-2020, w stosunku do środków przyznanych w latach 2007-2011, wzrosło. W największym stopniu dotyczy to zapotrzebowania na finansowanie modernizacji budynków oraz przyszkolonej infrastruktury sportowej, a także poradnictwa edukacyjnego lub zawodowego, dodatkowych zajęć dla uczniów oraz wyposażania szkół w sprzęt komputerowy i multimedialny.

Prawie wszyscy dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie ogólne sądzą, że w latach 2014-2020 uczniom kierowanych przez nich placówek będą potrzebne dodatkowe zajęcia. Dodatkowymi zajęciami dla dzieci, które jako potrzebne w latach 2014-2020 najczęściej wskazywali dyrektorzy szkół podstawowych, były zajęcia logopedyczne, zajęcia pomagające w przewyciężaniu

trudności w czytaniu lub pisaniu oraz gimnastyka korekcyjna. Każde z tych zajęć zostały wskazane przez około dziewięciu na dziesięciu respondentów. Niewiele mniej liczne grupy respondentów (przeszło ośmiu na dziesięciu) wskazały jako potrzebne w kolejnym okresie programowania zajęcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych oraz dla dzieci z trudnościami w zdobywaniu umiejętności matematycznych. Kolejną grupę zajęć, pod względem powszechności przewidywanego zapotrzebowania, stanowią zajęcia artystyczne, wyjścia na imprezy kulturalne, zajęcia z języków obcych oraz zajęcia wyrównawcze z podstawy programowej, uznane za potrzebne przez co najmniej siedmiu na dziesięciu badanych.

Z kolei dyrektorzy gimnazjów i liceów za potrzebne w latach 2014-2020 uważali najczęściej: zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej, kółka przedmiotowe, zajęcia matematyczno-przyrodnicze i z języków obcych oraz wycieczki i wyjścia na imprezy kulturalne.

Przewidywane przez dyrektorów zapotrzebowanie na doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej lub pracowników szkoły, w tym nauczycieli, jest niewiele mniej powszechne, niż zapotrzebowanie na zajęcia dodatkowe dla uczniów. W przybliżeniu ośmiu na dziesięciu dyrektorów szkół podstawowych oraz dziewięciu na dziesięciu dyrektorów gimnazjów i liceów przewiduje, że im samym lub ich pracownikom potrzebne będą studia lub szkolenia.

Potrzeby w zakresie wzmocnienia infrastruktury edukacyjnej, przewidywane na lata 2014-2020, są podobnie powszechne, co potrzeby dotyczące dodatkowych zajęć dla uczniów oraz doskonalenia zawodowego kadry. Niezależnie od typu szkoły, w przybliżeniu dziewięciu na dziesięciu dyrektorów przewiduje, że w placówce, która kierują, potrzebne będą inwestycje w bazę dydaktyczną. We wszystkich rodzajach szkół do najczęściej zgłaszanych potrzeb z tego zakresu należą: odnowienie budynku lub pomieszczeń oraz wyposażanie placówek w meble – niezależnie od typu szkoły, potrzeby w tym zakresie zgłosiło co najmniej siedmiu na dziesięciu respondentów. Wskazania co najmniej dwóch trzecich respondentów uzyskały także: wyposażenie w komputery lub urządzenia multimedialne (w szkołach podstawowych i liceach), wyposażenie w programy komputerowe lub materiały edukacyjne do prezentowania na takim sprzęcie (we wszystkich typach szkół) oraz wyposażenie w inny sprzęt lub pomoce dydaktyczne (również we wszystkich typach szkół).

Inne przewidywania dyrektorów, dotyczące potrzeb w latach 2014-2020, świadczą przede wszystkim o istotności udzielania wsparcia pomagającego uczniom w przezwyciężeniu barier ekonomicznych. Dyrektorzy wśród potrzeb wskazywali najczęściej: dofinansowanie zakupu podręczników lub przyborów szkolnych, pomoc stypendialną dla najlepszych uczniów oraz dofinansowanie wyżywienia uczniów. Ta ostatnia potrzeba była wskazywana nieco rzadziej przez dyrektorów liceów. Natomiast dyrektorzy liceów częściej, niż dyrektorzy gimnazjów i szkół podstawowych, wskazywali wśród potrzeb wprowadzenie lub zwiększenie pomocy dla uczniów w dojeżdżaniu do szkoły. Zapewnienie bezpłatnych dojazdów do szkół podstawowych i gimnazjów należy do obowiązków samorządu gminy, natomiast wynik badania sugeruje, że pomoc w tym zakresie jest w pewnym stopniu potrzebna również na kolejnym etapie edukacji.

2.3 Kształcenie zawodowe

2.3.1 Wprowadzenie

W ramach *Ewaluacji działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim* termin „kształcenie zawodowe” odnosi się do kształcenia młodzieży prowadzonego w zasadniczych szkołach zawodowych i technikach (nazywanych łącznie szkołami zawodowymi) oraz w Centrach Kształcenia Praktycznego / Ustawicznego. W 2011 roku według BDL GUS w województwie opolskim funkcjonowało 49 zasadniczych szkół zawodowych (ZSZ) oraz 53 technika. Liczba zasadniczych szkół zawodowych w poszczególnych powiatach wynosiła od 2 (w powiecie głubczyckim i krapkowickim) do 8 (w powiecie nyskim), liczba techników – również od 2 (w powiatach głubczyckim, namysłowskim i krapkowickim) do 8 (w powiecie nyskim oraz w Opolu). Większość szkół zawodowych każdego rodzaju była zlokalizowana w gminach miejsko-wiejskich. Ponadto w województwie funkcjonowało 5 centrów kształcenia praktycznego i ustawicznego (CKP/CKU). Zgodnie z *Ustawą o systemie oświaty*, zadaniem Centrów rodzaju placówek jest umożliwianie uczniom uzyskania i uzupełnienia wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych¹⁶⁰. Z perspektywy kształcenia młodzieży uczącej się w szkołach zawodowych, funkcją centrów jest prowadzenie zajęć praktycznych dla uczniów z przedmiotów zawodowych, a także doskonalenie zawodowe nauczycieli. W województwie opolskim centra były zlokalizowane w powiatach: kędzierzyńsko-kozielskim, krapkowickim, namysłowskim, nyskim i opolskim, dwa w gminach miejskich a trzy pozostałe w wiejskich.

Tabela 114: Rozlokowanie szkół prowadzących kształcenie zawodowe dla młodzieży w województwie opolskim w 2011 roku, w zależności od typu gminy (%) [N=107]¹⁶¹

typ gminy	% szkół / placówek		
	zasadnicza szkoła zawodowa [N=49]	technikum [N=53]	CKP / CKU [N=5]
gminy miejskie	24	30	40
gminy miejsko-wiejskie	71	60	60
gminy wiejskie	4	9	0

Źródło: Obliczenia na podstawie danych BDL GUS

Z *Badania funkcjonowania kształcenia zawodowego w Polsce*, przeprowadzonego na zamówienie Ministerstwa Edukacji Narodowej przez GfK Polonia w listopadzie i grudniu 2010 roku wynika, że spośród 191 zawodów (uwzględnionych w ankiecie z przedstawicielami zasadniczych szkół zawodowych i techników) w województwie opolskim kształcenie zawodowe było prowadzone w mniej niż połowie (93)¹⁶². Przy tym w 10 zawodach kształcenie było prowadzone w ponad jednej piątej szkół, a w 14 kolejnych zawodach kształciła uczniów nie więcej niż co piąta, ale więcej, niż co dziesiąta szkoła (porównaj: Wykres 51).

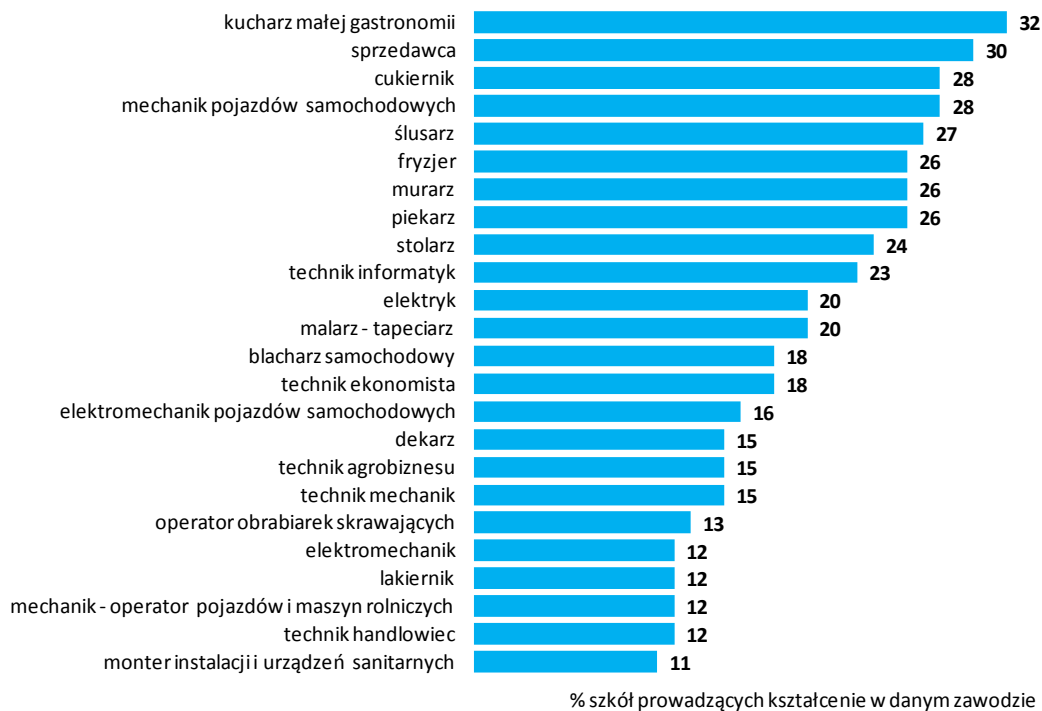
¹⁶⁰ *Ustawa o systemie oświaty*, art. 2, p. 3a.

¹⁶¹ Liczba placówek prowadzących kształcenie zawodowe według danych ze statystyki publicznej (107) różni się od liczby ustalonej na podstawie spisu prowadzonego przez Kuratorium Oświaty w Opolu (106), który został wykorzystany do obliczeń dotyczących udziału placówek objętych wsparciem wśród wszystkich funkcjonujących w regionie.

¹⁶² Porównaj: GfK Polonia na zamówienie Ministerstwa Edukacji Narodowej: *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport z badania wśród dyrektorów szkół kształcących w zawodzie i CKP metodą wywiadów wspomaganym komputerowo (CAWI lub CAPI)*: zestawienie wyników oraz raport, s. 20. Treść pytania P2 według raportu brzmiała: „Proszę zaznaczyć wszystkie zawody z listy poniżej, w których przebiega kształcenie w Pana(i) szkole/CKP”, natomiast według zestawienia wyników: „Proszę zaznaczyć wszystkie zawody, w których realizowana jest praktyczna nauka zawodu w szkole”.

Wykres 51: Zawody, w których w 2010 roku w województwie opolskim prowadzono kształcenie w największej liczbie szkół (%) [N=101]

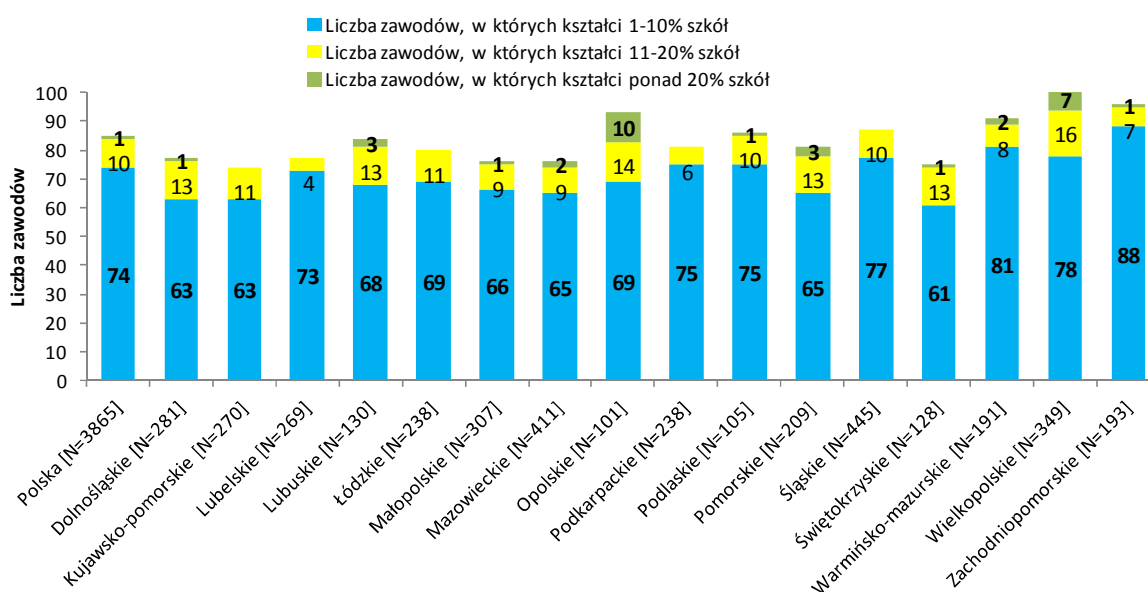
Przedstawiono zawody, w których kształcenie prowadzi ponad 10% szkół

Źródło: Badanie ankietowe dyrektorów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, GfK Polonia 2010

Z tego samego badania wynika, że w skali kraju był tylko jeden zawód, w którym kształcenie prowadziła więcej niż co piąta szkoła oraz dziesięć zawodów, w których kształcenie prowadziła nie więcej niż co piąta, ale więcej, niż co dziesiąta szkoła. Pod względem liczby zawodów, w których kształcenie prowadzi ponad jedna piąta szkół, województwo opolskie zajęło pierwsze miejsce w kraju. Podobną liczbą zawodów, w których kształcenie prowadzi ponad 10% szkół, charakteryzowało się wyłącznie województwo wielkopolskie (suma kategorii „11-20%” oraz „ponad 20%”).

Wykres 52: Powtarzalność kierunków kształcenia w Polsce oraz w poszczególnych województwach

Źródło: Badanie ankietowe dyrektorów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, GfK Polonia 2010

Sytuację, w której w danym województwie w tych samych zawodach kształci znaczny odsetek szkół, należy oceniać w kontekście zapotrzebowania na pracowników. Konkluzje zawarte w opublikowanych w ostatnich latach opracowaniach, odnoszących się do relacji pomiędzy ofertą kształcenia zawodowego w województwie opolskim a zapotrzebowaniem na pracowników w tym regionie, są pesymistyczne.

W analizie *Kształcenie w województwie opolskim a rynek pracy*, przygotowanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego w 2010 roku, zdiagnozowano, że „większość zawodów, w których odbywa się kształcenie w regionie, ma nadwyżkowy charakter”, a „grupa najliczniej kształconych w zawodach pokrywa się w niektórych grupach z najliczniej zarejestrowanymi bezrobotnymi w urzędach pracy”¹⁶³. Z kolei autorzy raportu *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim*, opublikowanego przez Kuratorium Oświaty w Opolu, uznali, że „konfrontując ilości absolwentów, stosownie do prowadzonych zawodów, z potrzebami rynku pracy trudno jest dopatrzeć się jakiegokolwiek sensownego algorytmu”, i stwierdzili, że „informacje (...) dotyczące liczby kandydatów do szkół w porównaniu z danymi rynku pracy wskazują, że nie ma żadnego logicznego uzasadnienia wnioskowanie o prawidłowej korelacji tych danych”¹⁶⁴.

Zarówno w wykazie zawodów nadwyżkowych w drugim półroczu 2010 roku¹⁶⁵, jak i na liście zawodów, w których pod koniec 2010 roku prowadzono kształcenie w największej liczbie szkół¹⁶⁶, występują zawody ekonomisty oraz mechanika. Z kolei na zamieszczonej w raporcie *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim* liście zawodów, w przypadku których liczba ofert dostępnych w urzędach pracy jest zdecydowanie mniejsza niż liczba osób bezrobotnych, znajduje się pięć profesji, w których – według badania GfK Polonia – prowadzi kształcenie ponad jedna piąta szkół z województwa opolskiego (zawodami tymi są: cukiernik, fryzjer, murarz, sprzedawca oraz ślusarz)¹⁶⁷.

Trzy z wymienionych profesji (sprzedawca, fryzjer i kucharz) znalazły się również wśród zawodów, w których najbardziej chcieliby uzyskać pracę poszukujący jej (dotychczas bezskutecznie) absolwenci szkół zawodowych, stanowiący jedną z grup ankietowanych w ramach drugiej edycji *Badania losów absolwentów szkół zawodowych i wyższych województwa opolskiego w ramach projektu Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy*¹⁶⁸.

Przydatność przywołanych analiz ogranicza fakt, że ujmują tylko tę część zapotrzebowania na pracowników, którą pracodawcy zgłaszają przekazując oferty zatrudnienia do urzędów pracy. Lepiej ugruntowane byłyby wnioski oparte również na informacjach o zapotrzebowaniu na pracowników, które nie jest zgłaszane w ten sposób. Uzyskanie takich informacji wymagałyby prowadzenia badań ankietowych z pracodawcami, ewentualnie uzupełnionych o analizę ogłoszeń rekrutacyjnych publikowanych w portalach internetowych oraz w prasie.

Wyniki, które są dostępne obecnie, nie wystarczają do sformułowania całościowej diagnozy dopasowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy w regionie, natomiast sygnalizują występowanie poważnych rozbieżności w tym zakresie. W świetle dotychczasowych badań i analiz wydaje się zatem, że województwo opolskie charakteryzuje się stosunkowo dużą powtarzalnością tych samych zawodów w szkołach ponadgimnazjalnych, a zarazem niewystarczającym dopasowaniem oferty kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy.

Podniesieniu jakości kształcenia zawodowego, wzmocnieniu infrastruktury prowadzących je szkół i placówek oraz lepszemu dostosowaniu do zapotrzebowania ze strony pracodawców służyło

¹⁶³ Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego: *Kształcenie w województwie opolskim a rynek pracy*, Opole 2010, s. 47, 64.

¹⁶⁴ Feusette A., Nowak M.: *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim*, Opole 2011, s. 112, 252.

¹⁶⁵ Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu: *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie opolskim w II półroczu 2010 roku*, Opole 2011, s. 23-24.

¹⁶⁶ Wykres 51 „Zawody, w których w 2010 roku w województwie opolskim prowadzono kształcenie w największej liczbie szkół”.

¹⁶⁷ Feusette A., Nowak M.: *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim*, Kuratorium Oświaty w Opolu, Opole 2011, s. 262.

¹⁶⁸ CTC Polska na zamówienie WUP w Opolu: *Badanie losów absolwentów szkół zawodowych i wyższych województwa opolskiego w ramach projektu Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy II*, s. 23.

wsparcie udzielane z funduszy unijnych. Wsparcie z EFS szkołom i placówkom prowadzącym kształcenie zawodowe dla młodzieży oraz ich uczniom było udzielane w ramach Działania 9.2 PO KL, zatytułowanego „Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego”. W ramach tego Działania dofinansowywano:

- współpracę szkół i placówek z pracodawcami w zakresie organizowania staży i praktyk dla uczniów oraz
- programy rozwojowe, w skład których mogły wchodzić:
 - dodatkowe zajęcia wyrównawcze i specjalistyczne oraz zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne rozwijające kompetencje kluczowe, przede wszystkim w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), języków obcych, przedsiębiorczości i nauk matematyczno-przyrodniczych oraz doradztwo pedagogiczne, psychologiczne, edukacyjne i zawodowe;
 - modernizacja oferty kształcenia (poprzez wprowadzanie nowych kierunków lub modyfikowanie programów kształcenia na dotychczasowych), wyposażanie szkół i placówek w nowoczesne materiały dydaktyczne, wprowadzanie nowych form nauczania i oceniania oraz programów i narzędzi zarządzania placówką;
 - współpraca z pracodawcami oraz instytucjami rynku pracy w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych uczniów.

Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe mogły uzyskiwać również wsparcie w ramach niektórych Działań RPO WO 2007-2013: Działania 5.1.1 „Wsparcie regionalnej infrastruktury edukacyjnej”, Działania 2.1 oraz Działania 2.2, w ramach których upowszechniano wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz Działania 4.3 – wspierającego między innymi termomodernizację budynków publicznych, w tym szkół.

W badaniu ankietowym wzięli udział przedstawiciele 86 szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (40 ZSZ, 41 techników oraz 5 CKPiU). W zbadanej próbie znalazło się 64 szkół i placówek objętych wsparciem w ramach Działania 9.2 PO KL 27 ZSZ i 37 techników) oraz 21 szkół i placówek, które uzyskały dofinansowanie z RPO WO 2007-2013 11 ZSZ i 10 techników).

2.3.2 Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE

4A Jaka jest skala i zakres wykorzystywania funduszy europejskich w szkołach działających na rzecz kształcenia zawodowego (w tym technika) w województwie opolskim (w tym projektów edukacyjnych) w stosunku do szkół funkcjonujących w tym zakresie w regionie - w aspekcie terytorialnym (miasto-wieś) i organizacyjnym (forma prawna)?

4B Które elementy programów rozwojowych oraz jakie projekty w ramach infrastruktury edukacyjnej były najczęściej, a które najrzadziej realizowane w stosunku do zapotrzebowania na te działania oraz dostępnych środków unijnych zarezerwowanych na ten cel i dlaczego?

4C Jakie dodatkowe zajęcia; innowacyjne formy nauczania i oceniania; programy i narzędzia efektywnego zarządzania; itp. składały się na programy rozwojowe szkół zawodowych w województwie opolskim (...) ¹⁶⁹?

4F W jakim stopniu działania zaplanowane w projektach na rzecz kształcenia zawodowego były kompleksowe (odpowiadały na pełne spektrum zdiagnozowanych i występujących problemów)? (...) ¹⁷⁰

¹⁶⁹ Odpowiedź na pozostałą część pytania badawczego 4C („Które [elementy programów rozwojowych] cechują się największą skutecznością i użytecznością?”) zamieszczono w rozdziale 2.3.4 „Efekty zrealizowanych przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”.

¹⁷⁰ Odpowiedź na pytania 4F w pełnym brzmieniu („W jakim stopniu działania zaplanowane w projektach na rzecz kształcenia zawodowego były kompleksowe – odpowiadały na pełne spektrum zdiagnozowanych i występujących problemów? Czy podmioty je realizujące podejmowały przed rozpoczęciem projektu inne działania zmierzające do kompleksowego podniesienia jakości edukacji? Jeżeli tak, to jakie to były działania, z czego były finansowane oraz jakie były ich efekty?”) zamieszczono w rozdziale 2.3.5 „Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami”.

Źródłem wsparcia, z którego szkoły zawodowe i centra kształcenia oraz ich uczniowie korzystali zdecydowanie najbardziej powszechnie, było Działanie 9.2 PO KL. Z analizy wniosków o dofinansowanie wynika, że projektami w ramach tego Działania objętych zostało 101¹⁷¹ szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe. Podana liczba stanowi aż 95% tego typu szkół i placówek działających w województwie opolskim w 2011 roku (według zestawienia opracowanego przez Kuratorium Oświaty w Opolu było ich 106). Ze wsparcia w ramach PO KL skorzystało 47 ZSZ (96% ZSZ w województwie), 52 techników (102%¹⁷² techników w województwie) oraz 2 CKP / CKU (33% CKP / CKU w województwie).

Przedsięwzięcia dofinansowane z RPO WO 2007-2013 objęły 45 szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (42%): 19 ZSZ (39% ZSZ w województwie), 21 techników (41% techników w województwie) oraz 5 CKP / CKU (83% CKP / CKU w województwie). W ramach Działania 5.1.1 wsparcie otrzymało łącznie 30 zasadniczych szkół zawodowych, techników oraz CKP / CKU. W przybliżeniu dwukrotnie mniejsza liczba szkół skorzystała z Działania 2.1 oraz z Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 (po 18). Przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe stosunkowo najrzadziej wykorzystywane było wsparcie w zakresie termomodernizacji, udzielane w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 (korzystało z niego 11 szkół).

Tabela 115: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013: liczba oraz % wśród szkół i placówek funkcjonujących w roku 2011 w województwie opolskim (liczba i %) [N=106]

źródło wsparcia		liczba szkół / placówek, które otrzymały wsparcie				% szkół / placówek, które otrzymały wsparcie, wśród szkół / placówek w województwie			
		ZSZ [N=49]	Technikum [N=51]	CKP /CKU [N=6]	ogółem [N=106]	ZSZ [N=49]	technikum [N=51]	CKP /CKU [N=6]	Ogółem [N=106]
PO KL	Działanie 9.2	47	52	2	101	96	102	33	95
RPO WO 2007-2013	Działanie 2.1	7	11	0	18	14	22	0	17
	Działanie 2.2	7	11	0	18	14	22	0	17
	Działanie 4.3	6	5	0	11	12	10	0	10
	Poddziałanie 5.1.1	12	13	5	30	24	25	83	28
	łącznie ¹⁷³	19	21	5	45	39	41	83	42

Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie projektów w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013

Liczba zasadniczych szkół zawodowych z województwa opolskiego, objętych wsparciem w ramach PO KL, będących jednostkami organizacyjnymi powiatów, dorównuje liczbie tego typu szkół, prowadzonych przez powiaty, funkcjonujących w regionie w 2011 roku. Ze wsparcia w ramach PO KL skorzystały także prawie wszystkie zasadnicze szkoły zawodowe prowadzone przez urzędy miast lub gmin albo przez stowarzyszenia. Z kolei zasadnicze szkoły zawodowe objęte wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 stanowiły od jednej czwartej (w przypadku szkół będących jednostkami organizacyjnymi miasta lub gminy) do jednej trzeciej (w przypadku szkół będących jednostkami

¹⁷¹ W przypadku, gdy beneficjent jako szkołę objętą wsparciem wskazywał Zespół, do szkół objętych wsparciem zaliczano wszystkie szkoły lub placówki prowadzące kształcenie zawodowe, wchodzące w skład tego Zespołu (identyfikowane na podstawie listy placówek oświatowych, udostępnianej przez Kuratorium Oświaty w Opolu oraz spisu CKP / CKU). Każdą szkołę i placówkę uwzględniano jednokrotnie, niezależnie od liczby zawodów, w których prowadziła kształcenie. W efekcie ustalona liczba jest niższa od podanej w *Korekcie sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach PO KL 2007-2013: w Korekcie sprawozdania...* podano, że wsparciem w ramach Działania 9.2 PO KL objęto 119 szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (s. 14).

¹⁷² Odsetek szkół przekraczający 100% wynika z faktu zaprzestania działalności przez niektóre placówki. Liczba szkół działających w województwie została ustalona na podstawie danych Kuratorium Oświaty w Opolu dostępnych za rok 2011.

¹⁷³ Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 jest niższa od sumy szkół i placówek, które skorzystały z poszczególnych Działań i Poddziałań wchodzących w skład tego Programu, ponieważ część szkół korzystała ze wsparcia z więcej niż jednego Działania lub Poddziałania.

organizacyjnymi powiatu oraz szkół prowadzonych przez stowarzyszenia) tego typu placówek, funkcjonujących w województwie opolskim w 2011 roku.

Tabela 116: Zasadnicze szkoły zawodowe, które korzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 – jako % ZSZ funkcjonujących w roku 2011 w województwie opolskim w poszczególnych formach prawnych [N=49]

forma prawna	% zasadniczych szkół zawodowych, które uzyskały wsparcie	
	PO KL	RPO WO 2007-2013
jednostka organizacyjna miasta lub gminy [n=8]	88	25
jednostka organizacyjna powiatu [n=38]	100	34
szkoła prowadzona przez stowarzyszenie [n=3]	67	33

Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL oraz RPO WO 2007-2013

W przypadku techników z województwa opolskiego, liczba placówek objętych wsparciem w ramach PO KL, będących jednostkami organizacyjnymi powiatów, przewyższa liczbę tego typu szkół, prowadzonych przez powiaty, funkcjonujących w regionie w 2011 roku. Ze wsparcia w ramach PO KL skorzystały także prawie wszystkie zasadnicze szkoły zawodowe prowadzone przez urzędy miast lub gmin oraz jedna ze szkół prowadzonych przez stowarzyszenia. Natomiast liczba techników uczestniczących w projektach finansowanych z RPO WO 2007-2013, będących jednostkami organizacyjnym powiatów, stanowiła połowę tego typu szkół, prowadzonych przez powiaty, funkcjonujących w regionie w 2011 roku. Z RPO WO 2007-2013 skorzystało również jedno technikum, którego organem prowadzącym był urząd miasta lub gminy, natomiast pomocą nie zostało objęte żadne z techników prowadzonych przez stowarzyszenia.

Tabela 117: Technika, które korzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 – jako % techników funkcjonujących w roku 2011 w województwie opolskim w poszczególnych formach prawnych [N=51]

forma prawna	% techników, które uzyskały wsparcie	
	PO KL	RPO WO 2007-2013
jednostka organizacyjna miasta lub gminy [N=8]	88	13
jednostka organizacyjna powiatu [N=40]	103 ¹⁷⁴	50
szkoła prowadzona przez stowarzyszenie [N=3]	33	0

Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL oraz RPO WO 2007-2013

W prawie wszystkich szkołach objętych wsparciem w ramach Działania 9.2 PO KL prowadzono dla uczniów dodatkowe zajęcia z kompetencji kluczowych oraz udostępniano im materiały dydaktyczne. W około dziewięciu na dziesięć szkół, w których realizowano projekty, uczniowie mieli sposobność udziału w dodatkowych zajęciach z przedmiotów zawodowych oraz poradnictwie zawodowo-edukacyjnym. Niemal cztery piąte szkół podjęło w ramach realizowanych projektów współpracę z pracodawcami natomiast w około dwóch trzecich wprowadzano nowe formy nauczania lub oceniania oraz podnoszono kwalifikacje nauczycieli. W około połowie szkół organizowano dla uczniów staże lub praktyki, zajęcia wyrównawcze oraz spotkania z psychologami i pedagogami. Odsetek szkół, w których prowadzono inne przedsięwzięcia był znacznie niższy.

¹⁷⁴ Odsetek szkół przekraczający 100% wynika z faktu zaprzestania działalności przez niektóre placówki. Liczba szkół działających w województwie została podana na podstawie danych Kuratorium Oświaty w Opolu dostępnych za rok 2011.

Tabela 118: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół i placówek objętych wsparciem w ramach PO KL [N=101]

rodzaj przedsięwzięcia	% szkół
staż lub praktyki u pracodawcy	55
zajęcia wyrównawcze	53
pedagog / psycholog	50
dot. dodatkowe zajęcia dot. kompetencji kluczowych	97
szkolenia zawodowe dla uczniów	89
poradnictwo edukacyjno-zawodowe	89
modernizacja oferty kształcenia (nowe kierunki, nowe programy - oprócz szkoleń)	26
współpraca z pracodawcami (również praktyki)	79
współpraca z instytucjami rynku pracy (oprócz zlecania szkoleń)	36
materiały dydaktyczne (również dla uczestników szkoleń)	99
nowe formy nauczania / oceniania	63
programy i narzędzia zarządzania	1
szkolenia dla nauczycieli	70
prawo jazdy kat. B	19

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL

Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, objęte Działaniem 2.1 RPO WO 2007-2013 oraz 2.2 RPO WO 2007-2013 uzyskały wsparcie w ramach projektów realizowanych przez WODIP, w których ich organy prowadzące były partnerami. Projekt realizowany w ramach Działania 2.1¹⁷⁵ obejmował uruchamianie punktów dostępu do Internetu oraz zakup sprzętu teleinformatycznego, a projekt realizowany w ramach Działania 2.2¹⁷⁶ udostępnianie usług teleinformatycznych, zakup sprzętu teleinformatycznego oraz szkolenia w zakresie wykorzystywania technologii informatyczno-komunikacyjnych. Wszystkie szkoły objęte wsparciem w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 korzystały z typu projektu określonego w dokumentacji programu jako „zakup instalacji (urządzeń) i roboty budowlane mające na celu ograniczenie energochłonności, ograniczenie emisji pyłów i gazów (w tym ‘niskiej emisji’) w obiektach publicznych”, a prawie wszystkie uczestniczyły w przedsięwzięciach „w zakresie instalacji służących do wytwarzania, przetwarzania, magazynowania oraz przesyłu energii ze źródeł odnawialnych”.

Tabela 119: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół i placówek objętych wsparciem w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 [N=11]

rodzaj przedsięwzięcia	% szkół
przedsięwzięcia w zakresie instalacji służących do wytwarzania, przetwarzania, magazynowania oraz przesyłu energii ze źródeł odnawialnych	91
zakup instalacji (urządzeń) i roboty budowlane mające na celu ograniczenie energochłonności, ograniczenie emisji pyłów i gazów (w tym „niskiej emisji”) w obiektach publicznych	100

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

We wszystkich szkołach, które skorzystały z Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013, przeprowadzono „przebudowę bazy dydaktycznej w celu unowocześnienia oferty edukacyjnej”, w prawie wszystkich zakupiono wyposażenie, a co drugą dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych.

¹⁷⁵ Spośród rodzajów projektów przewidzianych do realizacji w ramach Działania 2.1 projekt obejmował rodzaje projektów oznaczone numerami 1, 3 i 5 (porównaj: *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO 2007-2013*).

¹⁷⁶ Projekt obejmował wszystkie trzy rodzaje projektów przewidzianych do realizacji w ramach Działania 2.2 (porównaj: *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WO 2007-2013*).

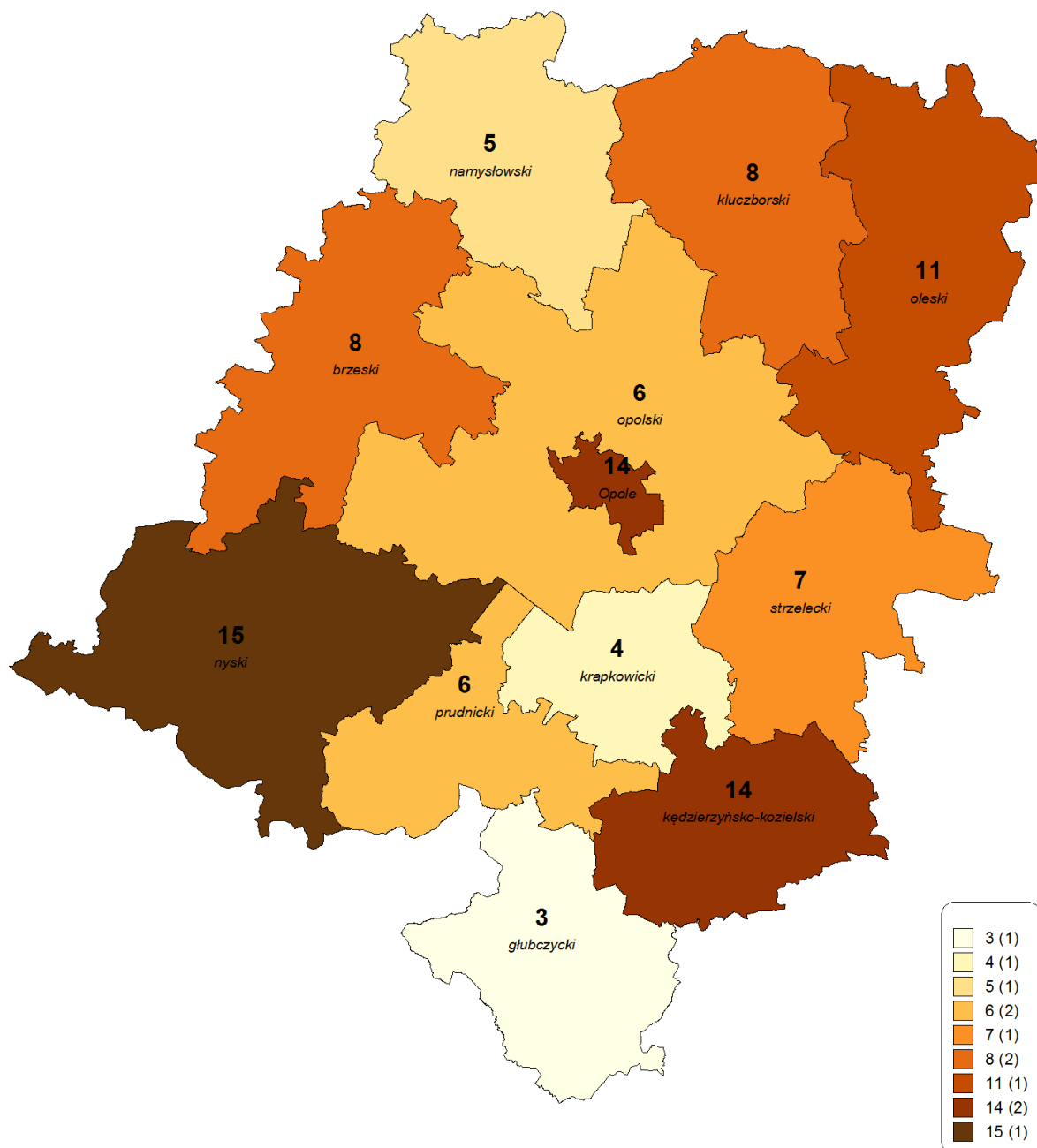
Tabela 120: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół i placówek objętych wsparciem w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 [N=30]

rodzaj przedsięwzięcia	% szkół
przebudowa bazy dydaktycznej	100
dostosowanie do niepełnosprawnych (możliwe tylko z przebudową bazy)	50
zakup wyposażenia / oprogramowania	87

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Z Działania 9.2 PO KL korzystały szkoły zawodowe ze wszystkich powiatów, największa liczba w powiatach: nyskim, opolskim, kędzierzyńsko-kozielskim i oleskim.

Mapa 16: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 9.2 PO KL w poszczególnych powiatach (liczba) [N=101]

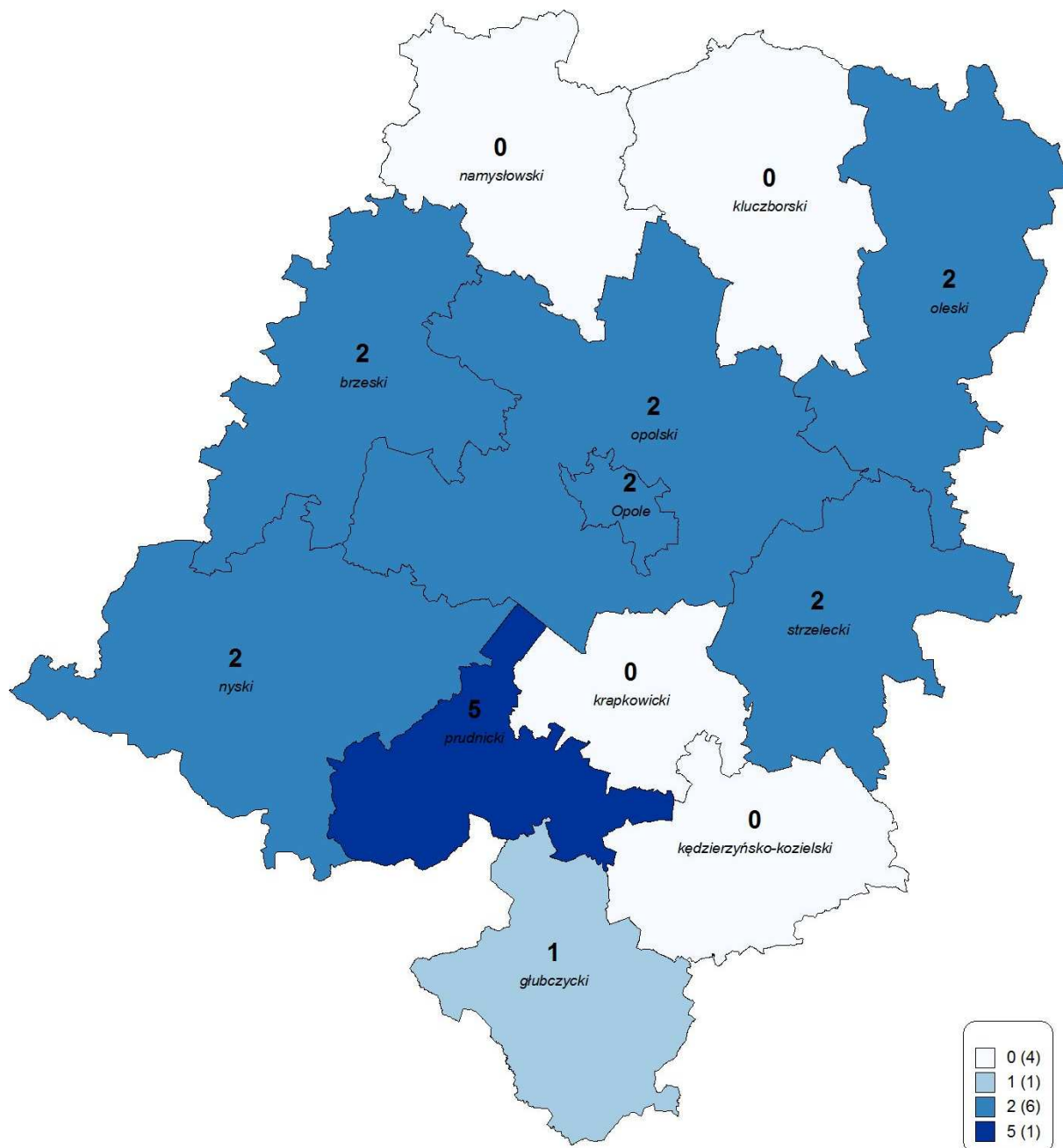

Źródło: Analiza wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych PO KL

Projektami realizowanymi w ramach Działania 2.1 oraz Działania 2.2 RPO WO zostały objęte szkoły z dwóch trzecich powiatów, najwięcej – w powiecie prudnickim.

Mapa 17: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.1 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba) [N=18]

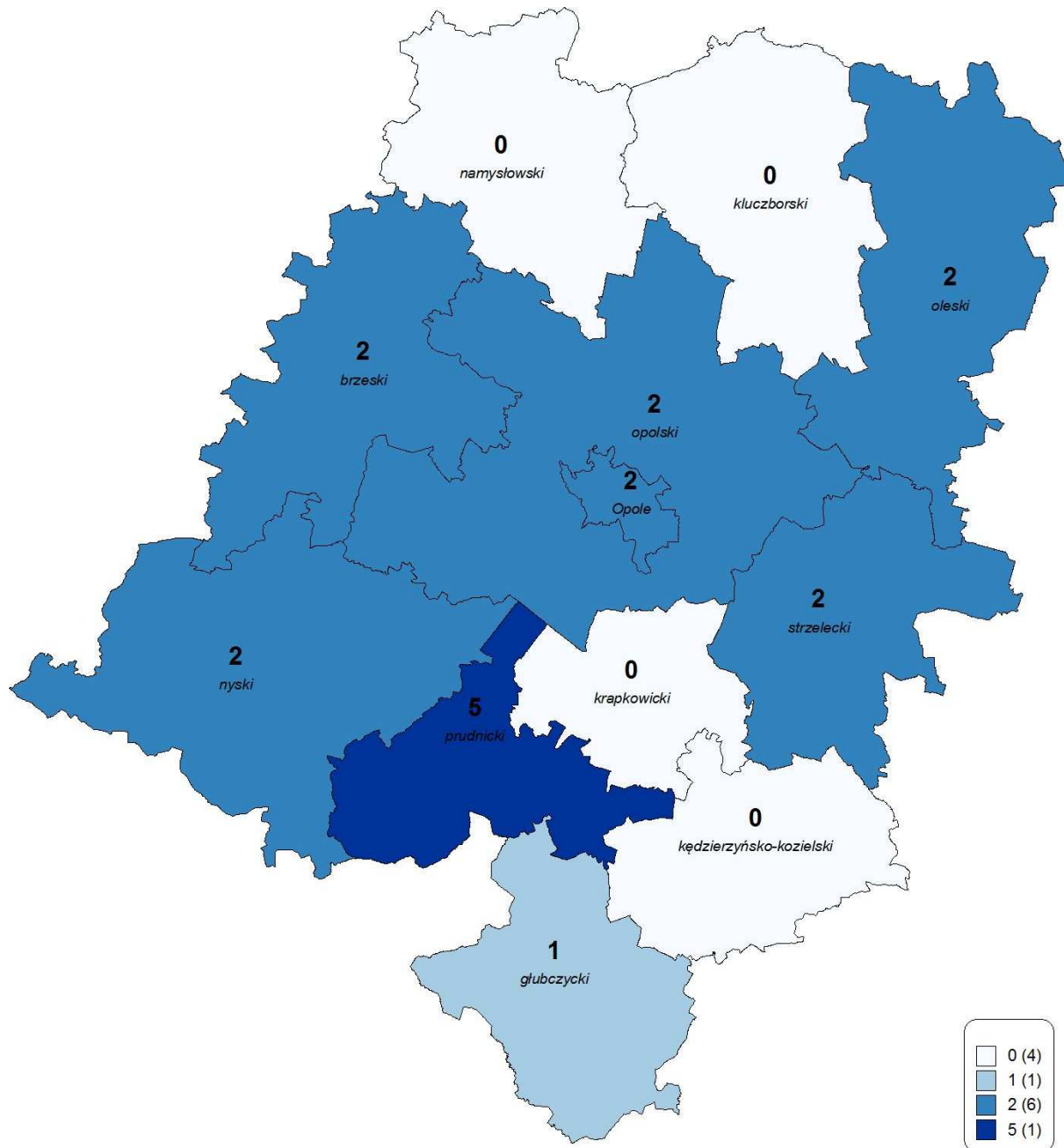
W nawiasach umieszczono liczbę powiatów cechujących się podaną przed nawiasem liczbą szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, objętych projektami

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Mapa 18: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba) [N=18]

W nawiasach umieszczono liczbę powiatów cechujących się podaną przed nawiasem liczbą szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, objętych projektami

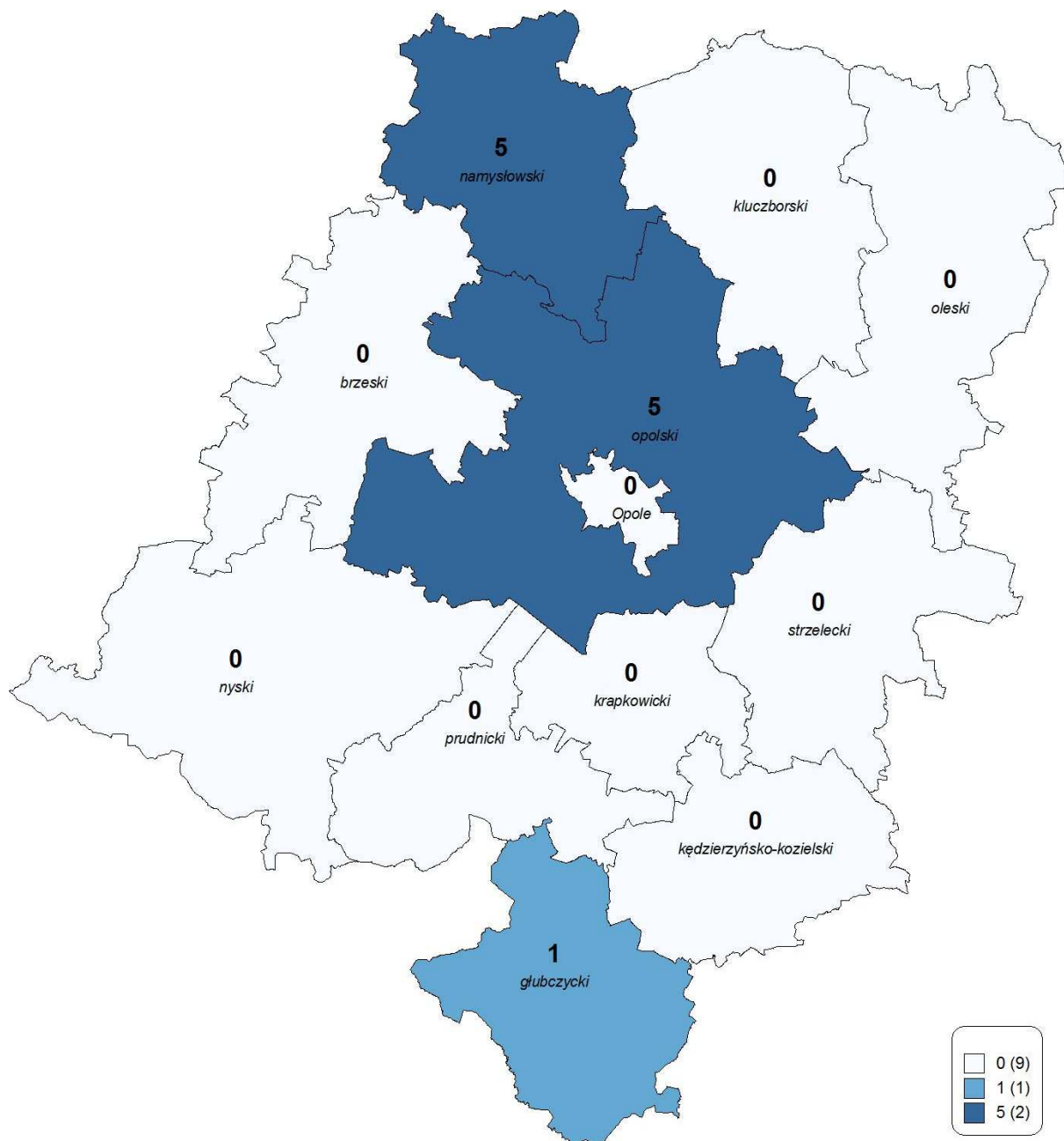

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Ze wsparcia udzielanego w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 korzystały szkoły z co czwartego powiatu. Prawie połowa z nich była zlokalizowana w powiecie namysłowskim.

Mapa 19: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba) [N=11]

W nawiasach umieszczono liczbę powiatów cechujących się podaną przed nawiasem liczbą szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, objętych projektami

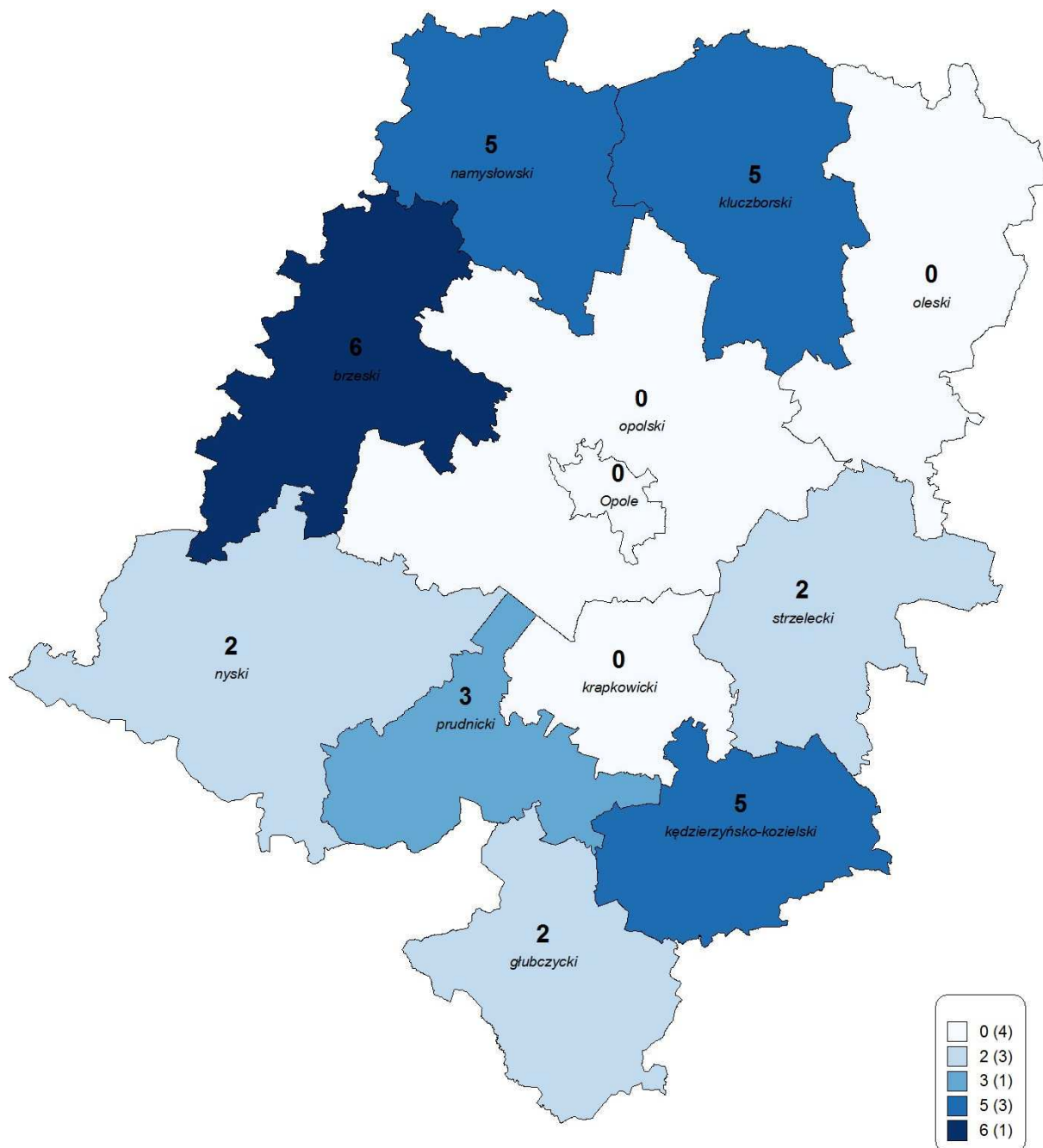

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

W ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO bazę dydaktyczną wzmocniły szkoły z dwóch trzecich powiatów. Najwięcej szkół, które skorzystały z tego Poddziałania, było zlokalizowanych w powiatach: brzeskim, kędzierzyńsko-kozielskim, kluczborskim i namysłowskim.

Mapa 20: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba) [N=30]

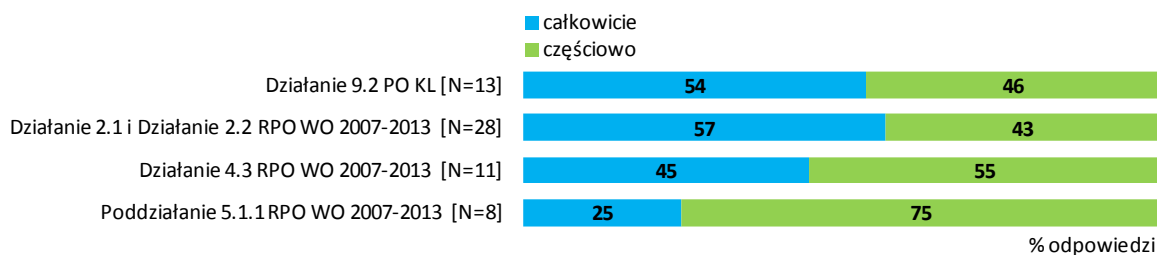
W nawiasach umieszczono liczbę powiatów cechujących się podaną przed nawiasem liczbą szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, objętych projektami

Źródło: Wnioski o dofinansowanie projektów edukacyjnych RPO WO 2007-2013

Przedstawiciele JST nadzorujących szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które korzystały z Działania 9.2 PO KL, podzielili się mniej więcej po połowie na grupę, która uważała, że otrzymane wsparcie pozwoliło całkowicie zaspokoić potrzeby szkół w zakresie objętym pomocą oraz na grupę sądzącą, że potrzeby zostały zaspokojone jedynie częściowo (pierwsza z nich była nieco liczniejsza). Podobna proporcja wystąpiła w odniesieniu do Działania 2.1 oraz Działania 2.2 RPO WO 2007-2013. Natomiast w przypadku Działania 4.3 nieco ponad połowa, a w przypadku Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 trzy czwarte przedstawicieli JST prowadzących szkoły objęte wsparciem uważało, że potrzeby zostały zaspokojone częściowo. Wynik ten wskazuje, że zdiagnozowane potrzeby nie zostały w pełni zaspokojone, przede wszystkim w zakresie bazy edukacyjnej.

Wykres 53: Poziom zaspokojenia potrzeb szkolnictwa zawodowego w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013¹⁷⁷ (%)

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST prowadzących szkoły, które korzystały z poszczególnych Działań i Poddziałania PO KL oraz RPO WO 2007-2013

Działania podejmowane w ramach projektów odpowiadały diagnozom zawartym we wnioskach o dofinansowanie. Jednak na podstawie analizy wniosków trudno stwierdzić, czy taka spójność jest wynikiem rzeczywistej adekwatności działań do potrzeb, czy raczej dopasowania diagnozy do rodzajów przedsięwzięć, które mogły zostać sfinansowane. Natomiast wykorzystując informacje z badania ankietowego z dyrektorami szkół, przedsięwzięcia przeprowadzone w ramach Działania 9.2 PO KL zestawiono z potrzebami szkół zawodowych, które uczestniczyły w projektach realizowanych w ramach tego Działania. Przy takim podejściu należy liczyć się z tym, że część zidentyfikowanych rozbieżności pomiędzy potrzebami a przedsięwzięciami wynikała z niewystarczającego skupienia respondentów przy wypełnianiu (obszernej) ankiety.

Zajęciami, które najczęściej były wskazywane przez dyrektorów jako potrzebne w latach 2007-2011, a zarazem sfinansowane w ramach Działania 9.2 PO KL, było poradnictwo edukacyjne lub zawodowe. Takie zajęcia były potrzebne i zostały przeprowadzone przy wsparciu z Działania 9.2 PO KL w ponad połowie szkół objętych projektami dotowanymi z tego źródła. W ponad lub blisko dwóch piątych szkół objętych wsparciem potrzebne i sfinansowane z Działania 9.2 PO KL były:

- wizyty studyjne (np. w przedsiębiorstwach, na targach branżowych, w urzędach),
- zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej,
- dodatkowe zajęcia z języków obcych,
- dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych prowadzone w szkole,
- spotkania z psychologiem lub pedagogiem.

¹⁷⁷ Wyłącznie do szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe skierowane było Działanie 9.2 PO KL. Wsparcie w ramach poszczególnych Działań i Poddziałania RPO WO 2007-2013 mogły uzyskiwać również szkoły prowadzące kształcenie ogólne. Działania 2.1 i 2.2 RPO WO rozpatrywano łącznie, ponieważ realizowane w ich ramach projekty były ściśle powiązane, a grupy objętych nimi szkół całkowicie się pokrywały.

Poszczególnych rodzajów zajęć sfinansowanych w ramach Działania 9.2 PO KL dyrektorzy szkół często nie wskazywali wśród potrzeb występujących w latach 2007-2011¹⁷⁸. Zajęciami najczęściej prowadzonymi przy wsparciu z tego źródła pomimo, że nie były przez dyrektorów wskazywane jako potrzebne, okazały się dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości – taka sytuacja miała miejsce w około dwóch piątych szkół objętych wsparciem. Na kolejnych miejscach znalazły się zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych (zarówno prowadzone w szkole, jak i u pracodawców, w firmach szkoleniowych oraz w CKP / CKU), zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych prowadzone w firmach szkoleniowych oraz zajęcia regionalne, krajoznawcze i turystyczne. Dodatkowe zajęcia każdego z wymienionych rodzajów były prowadzone, a zarazem nie zostały wskazane jako potrzebne, w mniej więcej co trzeciej szkole uczestniczącej w projekcie.

Zajęcia z przedmiotów zawodowych prowadzone poza szkołą (w CKP / CKU, firmach szkoleniowych lub u pracodawców) należały również – wraz z zajęciami artystycznymi oraz regionalnymi, krajoznawczymi i turystycznymi – do grupy zajęć dodatkowych najczęściej nie uznawanych przez dyrektorów za potrzebne i zarazem nie finansowanych w ramach Działania 9.2 PO KL w szkołach objętych wsparciem.

Czynnikiem ograniczającym zapotrzebowanie na zajęcia z przedsiębiorczości może być preferowanie przez uczniów zatrudnienia u pracodawcy, w porównaniu z prowadzeniem własnej działalności gospodarczej. Spośród niepracujących absolwentów szkół zawodowych, ankietowanych w badaniu przeprowadzonym na początku 2012 roku przez firmę CTC Polska na zamówienie WUP w Opolu, prawie trzy czwarte (74%) planowało znalezienie pracodawcy, a tylko jeden na dziesięciu (11%) założenie firmy; własną działalność gospodarczą prowadziło zaledwie 0,6% absolwentów¹⁷⁹. Z kolei przed uznawaniem za potrzebne zajęć prowadzonych poza szkołą część dyrektorów mogło powstrzymywać dążenie do zapewnienia pracy zatrudnionym w niej nauczycielom – taki motyw dążenia do „zatrzymania ucznia w szkole” sugerowali przedstawiciele środowiska przedsiębiorców podczas wywiadów jakościowych. Wywiady jakościowe przeprowadzone z dyrektorami szkół wskazują natomiast, że czynnikiem przemawiającym przeciwko organizowaniu różnorodnych dodatkowych zajęć (również w szkole) jest ograniczony czas, jaki uczniowie są skłonni poświęcić na naukę.

Zarazem zgodnie z rekomendacjami sformułowanymi w raportach z wcześniejszych badań praktyczna nauka zawodu zwiększa szanse na znalezienie zatrudnienia po ukończeniu szkoły¹⁸⁰. W związku z tym uzasadnione wydaje się przyjmowanie opinii dyrektorów dotyczących potrzeb występujących w poszczególnych szkołach nie tyle jako rozstrzygającego werdyktu w kwestii zakresu wsparcia, którym należy objąć te placówki oraz ich uczniów, co jako istotnego głosu w dyskusji prowadzonej z udziałem również pracodawców, instytucji rynku pracy oraz podmiotów kształtujących politykę oświatową na szczeblu lokalnym i regionalnym.

¹⁷⁸ Pytanie dotyczyło zarówno potrzeb zaspokojonych, jak i niezaspokojonych.

¹⁷⁹ CTC Polska na zamówienie WUP w Opolu: *Badanie losów absolwentów szkół zawodowych i wyższych województwa opolskiego w ramach projektu Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy II*, s. 20, 23.

¹⁸⁰ CTC Polska na zamówienie WUP w Opolu: *Badanie losów absolwentów szkół zawodowych i wyższych województwa opolskiego w ramach projektu Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy II*, s. 7, 43-44.

Tabela 121: Finansowanie poszczególnych rodzajów dodatkowych zajęć z Działania 9.2 PO KL w kontekście potrzeb szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, w których były realizowane projekty w ramach tego Działania (%) [N=64]

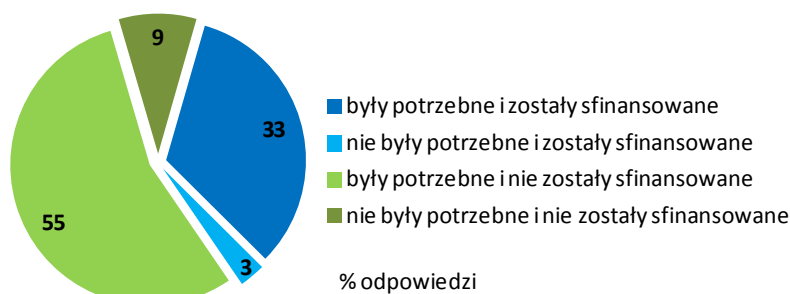
odpowiedź	% respondentów			
	potrzebne i sfinansowane	niepotrzebne i sfinansowane	potrzebne i niesfinansowane	niepotrzebne i niesfinansowane
kółka dla uczniów szczególnie uzdolnionych	27	16	27	31
zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej	44	6	31	19
zajęcia specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych	25	20	19	36
dodatkowe zajęcia komputerowe / informatyczne (ICT)	31	22	8	39
dodatkowe zajęcia z języków obcych	39	17	17	27
dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych	36	19	20	25
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości	22	41	3	34
dodatkowe zajęcia <u>teoretyczne</u> z przedmiotów zawodowych prowadzone w <u>szkole</u>	38	28	8	27
dodatkowe zajęcia <u>teoretyczne</u> z przedmiotów zawodowych prowadzone w <u>CKP / CKU lub ODiDZ</u>	3	25	3	69
dodatkowe zajęcia <u>teoretyczne</u> z przedmiotów zawodowych prowadzone w <u>firmach szkoleniowych</u>	9	33	5	53
dodatkowe zajęcia <u>praktyczne</u> z przedmiotów zawodowych w <u>szkole</u>	25	34	5	36
dodatkowe zajęcia <u>praktyczne</u> z przedmiotów zawodowych w <u>CKU / CKP</u>	5	30	2	64
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych <u>u pracodawców</u>	6	36	6	52
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych w <u>firmach szkoleniowych</u>	11	31	5	53
wizyty studyjne (np. w przedsiębiorstwach, na targach branżowych, w urzędach)	45	19	8	28
kurs prawa jazdy	31	23	13	33
dodatkowe zajęcia artystyczne (np. muzyczne / plastyczne / fotograficzne / taneczne)	11	27	6	56
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne	8	31	8	53
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki	31	19	19	31
spotkania z pedagogiem lub psychologiem	38	20	17	25
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe	56	14	14	16

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Potrzeba organizowania dla uczniów staży lub praktyk u pracodawców była w ramach Działania 9.2 PO KL zaspokajana w znacznie mniejszej skali, niż potrzeba prowadzenia dla uczniów dodatkowych

zajęć. Tylko w co trzeciej spośród szkół objętych wsparciem w ramach Działania 9.2 PO KL staże i praktyki, uważane przez dyrektorów za potrzebne, zostały sfinansowane z tego źródła. Natomiast w ponad połowie szkół objętych wsparciem staże i praktyki nie zostały dofinansowane pomimo, że dyrektorzy uważali takie przedsięwzięcia za potrzebne, a w co dziesiątej nie zostały dofinansowane i zarazem nie były (przez dyrektorów) uważane za potrzebne.

Wykres 54: Finansowanie staży i praktyk u pracodawców w ramach Działania 9.2 PO KL w kontekście potrzeb szkół, w których realizowano projekty w ramach Poddziałania 9.2 PO KL (%) [N=64]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których realizowano projekty w ramach Działania 9.2 PO KL

W stosunku do zapotrzebowania występującego w szkołach praktyki i staże u pracodawców były organizowane zdecydowanie rzadziej, niż dodatkowe zajęcia. Ze sprawozdań z realizacji Działania 9.2 PO KL w województwie opolskim wynika, że potencjalni beneficjenci byli w niewielkim stopniu zainteresowani pozyskiwaniem środków na organizację staży i praktyk (pomimo działań Instytucji Pośredniczącej, która wobec małego zainteresowania tym typem operacji ogłosiła w 2011 roku dodatkowy konkurs). Główną przyczynę rezygnacji z ubiegania się o środki na organizowanie dodatkowych praktyk lub staży, podawaną przez dyrektorów szkół podczas wywiadu jakościowego, był brak czasu, który uczniowie mogliby przeznaczyć na wzięcie w nich udziału. Sygnalizowali także ogólne trudności z pozyskaniem do prowadzenia praktyk lub staży odpowiednich pracodawców. W badaniu przeprowadzonym przez firmę PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego brak zainteresowania pracodawców przyjmowaniem uczniów, został zidentyfikowany jako główna bariera w organizowaniu praktycznej nauki zawodu w zakładach pracy. Jako dodatkowy problem autorzy wskazali niewystarczającą aktywność szkół w nawiązywaniu współpracy¹⁸¹.

W przypadku trzech czwartych rodzajów inwestycji w bazę edukacyjną, dofinansowanych w ramach RPO WO 2007-2013, odsetek dyrektorów, którzy wskazali je wśród potrzeb występujących w latach 2007-2011, przeważał nad odsetkiem dyrektorów, przez których nie zostały wskazane. Wyjątkami były przedsięwzięcia polegające na przystosowaniu budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych, podłączeniu szkoły do odpowiedniego łącza internetowego oraz zakupie programów komputerowych potrzebnych do administrowania i zarządzania szkołą. Niezaliczanie do potrzeb występujących w szkołach przystosowywania budynków do korzystania z nich przez osoby niepełnosprawne może, paradoksalnie, wynikać z architektonicznej niedostępności tych placówek: ponieważ niepełnosprawni uczniowie nie odbywają w nich nauki, potrzeby tej grupy nie są widoczne. Również potrzeba podnoszenia jakości łącza internetowego, z którego korzysta szkoła, może być niedoceniana przez część dyrektorów, w mniejszym stopniu zdających sobie sprawę z zakresu możliwości wykorzystywania w nauczaniu treści dostępnych w Internecie.

¹⁸¹ PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego: Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego, Warszawa 2010, s. 140.

Tabela 122: Finansowanie inwestycji w infrastrukturę edukacyjną z RPO WO 2007-2013 w kontekście potrzeb szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, w których były realizowane projekty w ramach tego programu (%) [N=21]

odpowiedź	% respondentów			
	potrzebne i sfinansowane	niepotrzebne i sfinansowane	potrzebne i niesfinansowane	niepotrzebne i niesfinansowane
odnowienie budynku / pomieszczeń	43	14	33	10
przebudowa / rozbudowa budynku w celu utworzenia nowych pomieszczeń	43	19	14	24
termomodernizacja budynku	52	5	24	19
przystosowanie budynku dla osób niepełnosprawnych	14	29	29	29
wyposażenie w meble	52	10	14	24
podłączenie do odpowiedniego łącza internetowego	24	29	14	33
wyposażenie w sprzęt komputerowy / multimedialny (ICT)	48	24	29	0
wyposażenie w programy lub materiały edukacyjne do prezentowania na sprzęcie komputerowym / multimedialnym	43	29	24	5
wyposażenie w sprzęt / pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów ogólnych	33	24	24	19
wyposażenie w pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych	48	24	19	10
wyposażenie w sprzęt do praktycznej nauki zawodu	48	24	5	24
wyposażenie w programy komputerowe potrzebne do zarządzania / administrowania szkołą	19	33	29	19

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których realizowano projekty w ramach RPO WO 2007-2013

Niezgodność zakresu inwestycji zrealizowanych w szkołach z ich potrzebami może wynikać z braku odpowiedniej współpracy projektodawców (w większości JST będące organami prowadzącymi) z kadrą zarządzającą szkół. Podczas badań jakościowych zidentyfikowano przypadek wyposażenia szkoły w nadmierną – zdaniem jej dyrektora – liczbę kosztownego sprzętu do praktycznej nauki zawodu. Zakupione urządzenia nie są wykorzystywane. Zarazem ograniczeniem w zaspokajaniu potrzeb szkół ze środków RPO WO 2007-2013 była konieczność wniesienia wkładu własnego.

Do końca 2011 roku stopień wykorzystania środków w ramach Działania 9.2 był umiarkowany: wartość podpisanych umów stanowiła około 49% alokacji, natomiast wydatki uznane za kwalifikowane – około 31% alokacji¹⁸².

W badaniu ankietowym uczestniczyło zaledwie dziesięciu dyrektorów szkół zawodowych nieobjętych Działaniem 9.2 PO KL. Przyczynami niekorzystania ze wsparcia z tego źródła, powtarzającymi się w odpowiedziach udzielanych przez dyrektorów, były: brak potrzeb, przewidywanie trudności w spełnieniu wymagań dotyczących efektów projektu oraz brak pracowników szkoły, którzy mogliby uczestniczyć w jego prowadzeniu lub rozliczaniu. Przedstawiciele centrów kształcenia, w których nie były prowadzone przedsięwzięcia finansowane z Działania 9.2 PO KL nie potrafili podać przyczyn niekorzystania przez ich placówki ze wsparcia.

¹⁸² Informacje na temat poziomu wykorzystania funduszy przeznaczonych na obszar *Edukacja* w ramach 5. Osi priorytetowej RPO WO 2007-2013 zostały przedstawione w rozdziale 2.2.2 „Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE” (w części dotyczącej kształcenia ogólnego).

Licniejsza grupa dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe kierowała szkołami, które nie korzystały ze wsparcia w ramach RPO WO 2007-2013¹⁸³. Ponad połowa respondentów z tej grupy nie umiała podać przyczyn takiej sytuacji, a jedna trzecia wyjaśniła, że szkole nie została zaproponowana realizacja projektu. Obie odpowiedzi wskazują, że kwestia pozyskiwania finansowania na inwestycje w bazę edukacyjną nie leżała w ich gestii. Po około jednej piątej jako przyczynę podało brak wiedzy na temat rodzajów przedsięwzięć, na które można było uzyskać finansowanie oraz brak środków na wkład własny. Przedstawiciele dwóch centrów kształcenia, którzy stwierdzili, że w ich placówce nie był realizowany żaden projekt dofinansowany z RPO WO 2007-2013 nie potrafili wskazać żadnej przyczyny niekorzystania ze wsparcia w ramach tego programu.

Tabela 123: Przyczyn nierealizowania projektów w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=40]

odpowiedź	% respondentów
nikt szkole nie zaproponował realizowania projektu w ramach RPO WO	33
brak wiedzy na co można uzyskać dofinansowanie z RPO WO	18
brak środków na wkład własny	18
brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w szkole	8
brak potrzeb w zakresie objętym dofinansowaniem z RPO WO	5
złożony wniosek nie uzyskał dofinansowania	3
stanowisko / opinia organu prowadzącego szkołę	3
stanowisko / opinia dyrekcji szkoły	3
problemy z realizacją wcześniejszych projektów tego rodzaju	3
przewidywane trudności w spełnieniu wymagań dotyczących efektów projektu	3
brak środków na pokrycie koniecznych kosztów projektu, które nie kwalifikowały się do dofinansowania	3
niespełnianie warunków ubiegania się o dofinansowanie	3
brak osób do prowadzenia i rozliczania projektu w organie prowadzącym szkołę	0
prace w ramach projektu utrudniałyby codzienne funkcjonowanie szkoły	0
trudno powiedzieć	53

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które nie zostały objęte wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013

2.3.3 Osiągnięcie celów rozwojowych szkół

4E Jakie czynniki determinują skuteczność podnoszenia jakości oferty edukacyjnej w ramach programów rozwojowych na rzecz edukacji zawodowej oraz które z nich w największym stopniu przyczyniają się do zwiększania skuteczności programów, a które wpływają na nią negatywnie?

4D (...) Jeśli realizowane programy nie przyczyniają się do wzmocnienia atrakcyjności i podniesienia jakości oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe – jakie są tego powody?¹⁸⁴

Według założeń PO KL programami rozwojowymi są kompleksowe przedsięwzięcia zmierzające do osiągnięcia określonych rezultatów i celów, zgodne z diagnozą potrzeb danej szkoły lub placówki oraz z polityką edukacyjną państwa i województwa, a także z zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącymi rozwoju kompetencji kluczowych¹⁸⁵. Finansowanie przyznawane w ramach Działania 9.2 PO KL było przeznaczone na realizację programów rozwojowych szkół prowadzących kształcenie zawodowe.

¹⁸³ Przyczyny niekorzystania z RPO WO 2007-2013, podawane przez przedstawicieli JST, zostały przedstawione w rozdziale 2.2.2 „Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE” (w części raportu dotyczącej kształcenia ogólnego).

¹⁸⁴ Odpowiedź na całe pytanie badawcze 4D („Czy i w jakim stopniu poszczególne elementy programów rozwojowych, realizowane na poziomie regionalnym, mają wpływ na osiągnięcie określonych dla nich celów indywidualnych oraz jaka jest ocena tych zmian? Jeśli realizowane programy nie przyczyniają się do wzmocnienia atrakcyjności i podniesienia jakości oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe – jakie są tego powody?” zamieszczono w rozdziale 2.3.4 „Efekty zrealizowanych przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”.

¹⁸⁵ *Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL*, s. 292. Cechy programów rozwojowych omówiono bardziej szczegółowo w rozdziale 2.2.3 „Osiągnięcie celów rozwojowych szkół” (w części raportu dotyczącej kształcenia ogólnego).

Spośród szkół prowadzących kształcenie zawodowe w województwie opolskim – według deklaracji ich dyrektorów – ponad jedna czwarta posiadała cele zapisane w programie rozwojowym, a przeszło jedna trzecia miała ustalone cele, ale nie zapisane w takim programie. Dyrektorzy blisko dwóch piątych szkół przyznali, że w latach 2007-2011 szkoła nie miała wytyczonych celów lub uchylili się od odpowiedzi.

Odsetek placówek, których cele były zapisane w programie rozwojowym, wśród zasadniczych szkół oraz wśród techników był zbliżony, natomiast szkoły pierwszego typu nieco częściej nie miały w ogóle wyznaczonych celów rozwojowych. Również grupa szkół objętych wsparciem w ramach Działania 9.2 PO KL oraz tych, które z niego nie korzystały, nie różniły się istotnie pod względem częstości posiadania programów rozwojowych.

Programu rozwoju nie miało opracowane żadne z pięciu objętych badaniem centrów kształcenia, natomiast dwa z nich miały wyznaczone cele rozwojowe, ale nie zapisane w programie.

Tabela 124: Posiadanie celów rozwojowych przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe – w zależności od typu szkoły oraz korzystania ze wsparcia w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów				ogółem [N=81]
	typ szkoły		realizacja projektu Działania 9.2 PO KL		
	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	tak [N=64]	nie [N=17]	
tak, zapisane w „Programie rozwojowym”	25	29	27	29	27
tak, ale nie miała „Programu rozwojowego”	28	41	38	24	35
nie	20	10	13	24	15
trudno powiedzieć	28	20	23	24	23

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Stwierdzenie przez część dyrektorów szkół uczestniczących w projektach prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL, że ich placówki nie realizowały programów rozwojowych, sugeruje, że w części szkół przedsięwzięcia finansowane z tego Działania były programami rozwojowymi tylko z nazwy. Do podobnych wniosków doszli ewaluatorzy z firmy Agrotec, którzy na podstawie analiz przeprowadzonych w ramach badania dotyczącego wdrażania Działania 9.2 PO KL w województwie mazowieckim stwierdzili, że: „Typ realizowanych operacji/projektów opisany w SzOP zakłada, że aktywności w projektach powodują automatycznie realizację programu rozwojowego szkoły/placówki. (...) Gdyby tak nie było, to projekt powinien odpaść już na etapie oceny merytorycznej, jako niezgodny z SzOP. Dlatego też każda szkoła, która realizuje projekt w Działaniu 9.2, jest wliczana do wskaźnika. (...) W opinii urzędników zajmujących się wdrażaniem projektów, mało który z nich ma charakter kompleksowy i w sposób trwały wpływa na poprawę jakości kształcenia zawodowego”¹⁸⁶.

W opinii dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, spośród celów rozwojowych na lata 2007-2011 w największym stopniu zrealizowano te dotyczące kompetencji nauczycieli. W blisko dwóch trzecich szkół prowadzących kształcenie zawodowe zamierzenia dotyczące tego obszaru udało się zrealizować w pełni, a w prawie wszystkich pozostałych w co najmniej połowie, choć nie w pełni. W niewiele mniejszym stopniu zrealizowane zostały cele dotyczące zarządzania szkołą, które osiągnięto w pełni w blisko trzech piątych spośród szkół, które do tego dążyły.

¹⁸⁶ Agrotec na zamówienie Województwa Mazowieckiego: *Ewaluacja stopnia osiągnięcia wskaźników Priorytetu IX PO KL Działania 9.2 Podniesienie jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego*, Warszawa 2011, s. 58.

W co najmniej dwóch piątych szkół osiągnięto w pełni cele dotyczące poziomu wiedzy i umiejętności uczniów oraz cele dotyczące relacji w społeczności szkolnej. W obu przypadkach placówki, w których cele osiągnięto w pełni, wraz z placówkami, w których zrealizowano je wprawdzie nie w pełni, ale w ponad połowie, stanowią łącznie co najmniej cztery piąte szkół, przed którymi takie cele postawiono. Nieco niższy poziom realizacji odnotowano w przypadku celów dotyczących relacji z osobami oraz instytucjami należącymi do otoczenia szkoły oraz zamierzeń dotyczących doprowadzenia do pożądanego stanu budynków i pomieszczeń. W pełni udało się je osiągnąć w około jednej trzeciej szkół, które do tego dążyły. Natomiast w najmniejszym stopniu do pożądanego stanu udało się doprowadzić wyposażenie. Dwóm centrom kształcenia, które określiły swoje cele rozwojowe udało się większość zadań w pełni zrealizować.

Tabela 125: Poziom realizacji celów rozwojowych w latach 2007-2011 szkół prowadzących kształcenie zawodowe (%) [N=50]

odpowiedź	% respondentów					
	w pełni	w ponad połowie	w połowie	w mniej niż połowie	w ogóle	trudno powiedzieć
wiedza i umiejętności uzyskiwane przez uczniów	44	36	18	0	0	2
dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy	36	36	16	2	4	6
kompetencje nauczycieli	64	32	4	0	0	0
budynek / pomieszczenia szkoły	32	38	10	8	4	8
wyposażenie szkoły	16	52	18	14	0	0
sposób zarządzania szkołą	58	28	4	2	0	8
relacje w społeczności szkolnej (obejmującej pracowników i uczniów)	40	42	12	0	0	6
relacje z osobami oraz instytucjami należącymi do "otoczenia" szkoły	34	42	10	2	0	12

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które miały ustalone cele rozwojowe na lata 2007-2011 w poszczególnych obszarach

Wśród przeszkód uniemożliwiających pełną realizację celów rozwojowych szkół prowadzących kształcenie zawodowe, zdecydowanie najbardziej powszechne okazały się niewystarczające środki na poprawę stanu bazy edukacyjnej. Przeszło siedmiu na dziesięciu dyrektorów szkół wskazało jako problem niewystarczającą dostępność funduszy na przebudowę lub remont budynku oraz niewystarczającą dostępność funduszy na zakup lub modernizację wyposażenia. Problemy w uzyskaniu finansowania zajęć dodatkowych były wskazywane wyraźnie rzadziej, przez połowę respondentów. Na podobną skalę występowało nadmierne obciążenie pracowników szkół zadaniami sprawozdawczymi oraz administracyjnymi, a także trudności uczniów w nauce, wynikające zdaniem dyrektorów również często ze złej sytuacji materialnej, co z wykonywania przez rodziców pracy zarobkowej za granicą. W przybliżeniu co trzeci dyrektor zasadniczej szkoły zawodowej lub technikum stwierdził, że realizacja celów rozwojowych szkoły była utrudniona ze względu na brak wystarczającego zainteresowania współpracą ze strony pracodawców. Podobnie często jako problem wskazywano niewystarczające przygotowanie uczniów rozpoczynających naukę w szkole.

Na podobne bariery napotykały w realizacji celów rozwojowych centra kształcenia. Obie placówki, które określiły swoje cele zetknęły się z problemem niewystarczającej dostępności funduszy na przebudowę lub remont budynku oraz zakup lub modernizację wyposażenia.

Tabela 126: Przeszkody w realizacji celów rozwojowych w latach 2007-2011 wśród szkół prowadzących kształcenie zawodowe (%) [N=50]

odpowiedź	% respondentów
niewystarczające fundusze na zakup / modernizację wyposażenia	78
niewystarczająca dostępność funduszy na przebudowę / remont budynku	72
trudności uczniów w nauce wynikające ze złej sytuacji materialnej ich rodzin	52
niewystarczająca dostępność funduszy na zajęcia dodatkowe	50
trudności uczniów w nauce wynikające z wykonywania przez rodziców pracy za granicą	50
nadmierne obciążenie pracowników szkoły zdaniami sprawozdawczymi / administracyjnymi	48
brak wystarczającego zainteresowania współpracą ze strony pracodawców	34
niewystarczające przygotowanie uczniów rozpoczynających naukę w Państwa szkole	30
brak poparcia ze strony organu prowadzącego dla realizacji celów rozwojowych	12
brak poparcia ze strony rodziców uczniów dla realizacji celów rozwojowych	10
nadmierne obciążenie pracowników szkoły pracą dydaktyczną	10
trudności w skoordynowaniu przedsięwzięć finansowanych z różnych źródeł	10
niewystarczające możliwości podnoszenia kompetencji przez nauczycieli	6
trudności w zarządzaniu / administrowaniu szkołą	4
brak wystarczającego zainteresowania współpracą ze strony Powiatowego Urzędu Pracy	4
brak wystarczającego zainteresowania współpracą ze strony Ochotniczego Hufca Pracy	4
brak poparcia ze strony uczniów dla realizacji celów rozwojowych	2
brak wystarczającego zainteresowania współpracą ze strony Centrum Kształcenia Ustawicznego / Centrum Kształcenia Praktycznego	2
brak poparcia ze strony nauczycieli dla realizacji celów rozwojowych	0
inne	0
nie było żadnych uwarunkowań utrudniających realizację celów rozwojowych	4

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które miały ustalone cele rozwojowe na lata 2007-2011

Dyrektorzy szkół zawodowych porównując ich stan obecny ze stanem w 2007 roku powszechnie dostrzegają poprawę pod względem: umiejętności nauczycieli w zakresie wykorzystywania sprzętu ICT w nauczaniu oraz umiejętności dydaktycznych w zakresie przedmiotów ogólnych i zawodowych, stanu wyposażenia szkół w sprzęt komputerowy i multimedialny i materiały edukacyjne do wykorzystywania na takim sprzęcie oraz jakości zarządzania placówką. Sytuacja w tych obszarach zmieniła się na korzyść w co najmniej trzech piątych zasadniczych szkół zawodowych i w przeszło czterech piątych techników. „Poprawa” była najczęściej wybieraną odpowiedzią również w przypadku jakości i rodzajów oferowanych uczniom zajęć dodatkowych, wyników egzaminu maturalnego i zawodowego, nastawienia nauczycieli do pracy z uczniami, stanu technicznego budynków oraz wyposażenia szkoły (z wyjątkiem stanu wyposażenia zasadniczych szkół zawodowych w sprzęt do praktycznej nauki zawodu – sytuacja pod tym względem najczęściej nie ulegała zmianie). Relatywnie często obserwowano pogorszenie sytuacji pod względem liczby uczniów w klasach, kontaktów rodziców ze szkołą oraz finansowania jej działalności.

Oceny dyrektorów centrów kształcenia były zbliżone. Sytuacja w większości placówek uległa poprawie pod względem jakości zarządzania, a także umiejętności nauczycieli w zakresie wykorzystywania sprzętu ICT w nauczaniu oraz umiejętności dydaktycznych w zakresie przedmiotów zawodowych. W centrach poprawiła się również dostępność sprzętu ICT i materiałów dydaktycznych przeznaczonych do wykorzystania z zastosowaniem tego sprzętu oraz wyposażenie w sprzęt do praktycznej nauki zawodu a także stan techniczny budynków. Pogorszenie sytuacji centrów w opinii dyrektorów nastąpiło przede wszystkim w zakresie środków finansowych. Ważnym obszarem, w którym większość przedstawicieli tych placówek nie zauważyła żadnych zmian jest współpraca z pracodawcami.

Tabela 127: Opinie dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe na temat obecnej sytuacji tych placówek, w porównaniu z sytuacją w 2007 roku (%) Technika [N=41], ZSZ [N=40], Ogółem [N=81]

odpowiedź	% respondentów				
	typ szkoły	jest lepsza niż była	nie zmieniła się	jest gorsza niż była	trudno powiedzieć
wyniki egzaminu maturalnego	technika	56	29	12	2
wyniki egzaminu zawodowego	ZSZ	55	30	5	10
	technika	54	32	12	2
	ogółem	54	31	9	6
zachowanie uczniów	ZSZ	28	50	15	8
	technika	29	46	17	7
	ogółem	28	48	16	7
motywacja uczniów do nauki	ZSZ	18	38	35	10
	technika	27	39	29	5
	ogółem	22	38	32	7
nastawienie nauczycieli do pracy z uczniami	ZSZ	53	28	10	10
	technika	54	37	2	7
	ogółem	53	32	6	9
umiejętności dydaktyczne nauczycieli w zakresie przedmiotów ogólnych	ZSZ	73	20	0	8
	technika	80	17	0	2
	ogółem	77	19	0	5
umiejętności dydaktyczne nauczycieli w zakresie przedmiotów zawodowych	ZSZ	65	18	0	18
	technika	85	12	0	2
	ogółem	75	15	0	10
umiejętności nauczycieli w zakresie wykorzystywania sprzętu ICT w nauczaniu	ZSZ	80	13	0	8
	technika	93	7	0	0
	ogółem	86	10	0	4
obsada zajęć dydaktycznych / wakaty	ZSZ	30	45	10	15
	technika	29	54	5	12
	ogółem	30	49	7	14
rodzaje zajęć dodatkowych	ZSZ	43	35	5	18
	technika	68	20	7	5
	ogółem	56	27	6	11
jakość zajęć dodatkowych	ZSZ	50	33	0	18
	technika	76	17	2	5
	ogółem	63	25	1	11
wielkość budynku szkoły w stosunku do liczby uczniów	ZSZ	20	65	3	13
	technika	22	73	2	2
	ogółem	21	69	2	7
stan techniczny budynku szkoły	ZSZ	63	25	5	8
	technika	68	22	10	0
	ogółem	65	23	7	4
dostępność budynku szkoły dla osób niepełnosprawnych	ZSZ	15	78	0	8
	technika	22	68	5	5
	ogółem	19	73	2	6
boisko	ZSZ	18	63	10	10
	technika	17	59	20	5
	ogółem	17	60	15	7
sala gimnastyczna	ZSZ	30	58	5	8
	technika	27	63	10	0
	ogółem	28	60	7	4
wyposażenie w sprzęt ICT	ZSZ	73	20	0	8
	technika	83	10	7	0
	ogółem	78	15	4	4

ciąg dalszy tabeli na kolejnej stronie...

...ciąg dalszy tabeli z poprzedniej strony

odpowiedź	% respondentów				
	typ szkoły	jest lepsza niż była	nie zmieniła się	jest gorsza niż była	trudno powiedzieć
dostępność odpowiednich materiałów edukacyjnych do prezentowania na sprzęcie ICT	ZSZ	73	18	3	8
	technika	88	5	7	0
	ogółem	80	11	5	4
wyposażenie szkoły w pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów ogólnych (oprócz ICT)	ZSZ	55	35	3	8
	technika	61	32	7	0
	ogółem	58	33	5	4
wyposażenie szkoły w pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych (oprócz ICT)	ZSZ	38	38	10	15
	technika	66	27	7	0
	ogółem	52	32	9	7
wyposażenie szkoły w sprzęt do praktycznej nauki zawodu	ZSZ	28	43	3	28
	technika	46	34	2	17
	ogółem	37	38	2	22
wyposażenie szkoły w meble	ZSZ	45	38	10	8
	technika	56	34	10	0
	ogółem	51	36	10	4
współpraca z pracodawcami	ZSZ	30	58	5	8
	technika	37	54	7	2
	ogółem	33	56	6	5
współpraca z CKP / CKU	ZSZ	15	65	3	18
	technika	24	54	2	20
	ogółem	20	59	2	19
współpraca z instytucjami rynku pracy	ZSZ	15	60	5	20
	technika	39	51	0	10
	ogółem	27	56	2	15
liczba uczniów w klasach	ZSZ	5	40	45	10
	technika	17	32	46	5
	ogółem	11	36	46	7
godziny, w których odbywają się lekcje	ZSZ	18	73	3	8
	technika	17	80	2	0
	ogółem	17	77	2	4
czas (średni), który uczniowie muszą poświęcić na dotarcie do szkoły	ZSZ	8	60	23	10
	technika	2	73	24	0
	ogółem	5	67	23	5
posiłki w stołówce	ZSZ	8	55	0	38
	technika	5	63	0	32
	ogółem	6	59	0	35
zaspokojenie potrzeb materialnych najuboższych uczniów	ZSZ	18	53	8	23
	technika	22	49	20	10
	ogółem	20	51	14	16
kontakty rodziców ze szkołą	ZSZ	18	40	35	8
	technika	22	37	39	2
	ogółem	20	38	37	5
zarządzanie szkołą	ZSZ	60	28	0	13
	technika	73	22	0	5
	ogółem	67	25	0	9
środki finansowe na działalność szkoły	ZSZ	10	40	38	13
	technika	15	37	41	7
	ogółem	12	38	40	10

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

2.3.4 Efekty zrealizowanych przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE

4C (...) Które [elementy programów rozwojowych] cechują się największą skutecznością i użytecznością?¹⁸⁷

4D Czy i w jakim stopniu poszczególne elementy programów rozwojowych, realizowane na poziomie regionalnym, mają wpływ na osiągnięcie określonych dla nich celów indywidualnych oraz jaka jest ocena tych zmian? Jeśli realizowane programy nie przyczyniają się do wzmocnienia atrakcyjności i podniesienia jakości oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe – jakie są tego powody?¹⁸⁸

4E Jakie czynniki determinują skuteczność podnoszenia jakości oferty edukacyjnej w ramach programów rozwojowych na rzecz edukacji zawodowej oraz które z nich w największym stopniu przyczyniają się do zwiększania skuteczności programów, a które wpływają na nią negatywnie?

4K Czy w rezultacie udzielonego wsparcia w ramach PO KL i RPO WO 2007-2013 nastąpiło lepsze dopasowanie edukacji zawodowej do aktualnych i oczekiwanych wymagań rynku pracy?

4L Jakie efekty przyniosła realizacja projektów edukacyjnych (w skali gminy, powiatu jak i województwa) oraz które z tych efektów mogą mieć charakter skutków pozornych (niezależnych od udzielonego wsparcia)? Które rezultaty w największym stopniu zależą od udzielonego wsparcia, a które w najmniejszym?

4M Jak duży jest efekt zachęty i zdarzenia niezależnego (deadweight) w przypadku projektów edukacyjnych realizowanych w województwie opolskim? Które z realizowanych przez szkoły działań zostałyby podjęte niezależnie od udzielonego wsparcia?

Celem Działanie 9.2 PO KL było „Wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem kształcenia osób dorosłych) służące podniesieniu zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia”¹⁸⁹. Popularyzacja kształcenia zawodowego, przy jego równoczesnej modernizacji, miała zwiększyć liczbę absolwentów z kwalifikacjami odpowiadającymi zapotrzebowaniu na rynku pracy.

Osiągnięty do końca 2011 roku poziom realizacji wskaźników przypisanych do celu „Podniesienie aktywności i jakości kształcenia zawodowego”¹⁹⁰ był bardzo zróżnicowany. Wartość wskaźnika produktu *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego, które wdrożyły programy rozwojowe* stanowiła około 161% wartości docelowej wyznaczonej na rok 2013 (według metodologii stosowanej przez IP programy rozwojowe wdrożyło 119 szkół, podczas gdy założona wartość docelowa wskaźnika wynosi 74). Wartość wskaźnika produktu *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego, które współpracowały z przedsiębiorstwami w zakresie wdrażania programów rozwojowych* osiągnęła poziom 109% wartości docelowej (z przedsiębiorcami współpracowało w tym zakresie 61 szkół, założona wartość docelowa wynosi 56). W konsekwencji przekroczone zostały również wartości wskaźników rezultatu, zdefiniowanych jako procentowy udział liczby szkół, które wdrożyły programy rozwojowe oraz liczby szkół, które współpracowały z przedsiębiorcami w łącznej liczbie szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Natomiast znacznie poniżej założonej wartości docelowej utrzymywała się wartość wskaźnika rezultatu *Liczba uczniów w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, którzy zakończyli udział w stażach i praktykach w ramach Priorytetu*; na koniec roku 2011 roku wartość faktyczna 1818) stanowiła zaledwie 22% wartości docelowej przewidzianej do osiągnięcia do roku 2013 (8455)¹⁹¹. Niewielka, w stosunku do założeń, liczba stażystów i praktykantów, jest konsekwencją małego zainteresowania potencjalnych beneficjentów realizacją

¹⁸⁷ Odpowiedź na pierwszą część pytania badawczego 4C („Jakie dodatkowe zajęcia; innowacyjne formy nauczania i oceniania; programy i narzędzia efektywnego zarządzania; itp. składały się na programy rozwojowe szkół zawodowych w województwie opolskim?”) zamieszczono w rozdziale 2.3.2 „Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE”.

¹⁸⁸ Odpowiedź na pierwszą część pytania badawczego 4D (Jeśli realizowane programy nie przyczyniają się do wzmocnienia atrakcyjności i podniesienia jakości oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe – jakie są tego powody?) zamieszczono również w rozdziale 2.3.3 „Osiągnięcie celów rozwojowych szkół”.

¹⁸⁹ Szczegółowy opis priorytetów PO KL, s. 290.

¹⁹⁰ Był to szczegółowy cel nr 2 Priorytetu IX PO KL. Realizacji tego celu służyło Działanie 9.2 PO KL.

¹⁹¹ Źródło: Załącznik nr 1 Osiągnięte wartości wskaźników do Korekty sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach PO KL 2007-2013 za rok 2011.

projektów polegających na organizacji praktyk i staży u pracodawców. W projektach prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL w województwie opolskim uczestniczyło ogółem (niezależnie od formy wsparcia) 16 134 osób, z czego mężczyźni stanowili 59%. Liczebna przewaga mężczyzn wiąże się z faktem, że stanowią większość młodzieży kształcącej się w zasadniczych szkołach zawodowych i technicach¹⁹².

Na poziomie całego kraju osiągnięta wartość wskaźnika *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego, które wdrożyły programy rozwojowe*, wyrażona jako odsetek założonej wartości docelowej, wynosiła 86%, wartość wskaźnika *Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego, które współpracowały z przedsiębiorstwami w zakresie wdrażania programów rozwojowych* – 59%, a wartość wskaźnika *Liczba uczniów w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, którzy zakończyli udział w stażach i praktykach w ramach Priorytetu* – zaledwie 8%¹⁹³. Pod względem poziomu realizacji dwóch pierwszych wskaźników postępy we wdrażaniu Działania 9.2 PO KL w kraju były zatem prawie dwukrotnie mniejsze, niż w województwie opolskim, a pod względem poziomu realizacji trzeciego wskaźnika – blisko trzykrotnie mniejsze. Odniesienie się do wartości wskaźników osiągniętych na poziomie kraju pozwala stwierdzić, że trudności w skierowaniu odpowiedniej liczby uczniów na staże i praktyki u pracodawców nie były specyficzne dla województwa opolskiego.

Wskaźniki rezultatu¹⁹⁴ przyporządkowane do celu „Podniesienie atrakcyjności i jakości kształcenia zawodowego” odnoszą się – wbrew swojej nazwie – raczej do skali przeprowadzonych przedsięwzięć, niż do ich rezultatów (czyli wywołanych zmian). Dlatego ocena efektów Działania 9.2 wymaga wykorzystania wyników badań ankietowych.

Efektom realizacji projektów edukacyjnych, potwierdzonym w badaniu z przedstawicielami JST, było co najmniej częściowe zaspokojenie występujących w poszczególnych powiatach lub gminach¹⁹⁵ potrzeb w zakresie szkolnictwa zawodowego. Ponad połowa spośród przedstawicieli JST prowadzących szkoły lub placówki, które uczestniczyły w projektach realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, Działania 2.1 lub Działania 2.2 RPO WO 2007-2013, stwierdziła, że potrzeby szkolnictwa zawodowego, w zakresie zgodnym z charakterem przedsięwzięć wspieranych w ramach tych Działań, zostały całkowicie zaspokojone. W przypadku Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 analogiczny odsetek wynosił nieco mniej niż połowę, natomiast w przypadku Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 – jedną czwartą¹⁹⁶.

Najczęstszym elementem projektów realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL w szkołach zawodowych¹⁹⁷ były dodatkowe zajęcia. Wszystkie rodzaje zajęć przeprowadzonych w ramach projektów dyrektorzy szkół ocenili zdecydowanie częściej pozytywnie, niż negatywnie. Odsetek respondentów, zdaniem których zajęcia wpłynęły na uczestników zdecydowanie korzystnie, był najwyższy – wynosił prawie trzy czwarte – w przypadku dodatkowych zajęć dotyczących technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT). Od trzech piątych do dwóch trzecich respondentów uznało za zdecydowanie korzystne: zajęcia (zarówno teoretyczne, jak i praktyczne) z przedmiotów zawodowych, prowadzone w szkole, zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej, kurs prawa jazdy, zajęcia z języków obcych oraz poradnictwo edukacyjne i zawodowe. Podczas wywiadów jakościowych podkreślano szczególną przydatność kursów zawodowych i językowych, których

¹⁹² Źródło: Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 za rok 2011, s. 31.

¹⁹³ Źródło: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: *Sprawozdanie z wdrażania PO KL 2007-2013 w 2011 roku*, s. 268-273.

¹⁹⁴ Wskaźniki rezultatu określono jako: *Odsetek szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które wdrożyły programy rozwojowe w relacji do wszystkich szkół tego typu*, *Odsetek szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które współpracowały z przedsiębiorstwami w zakresie wdrażania programów rozwojowych, w relacji do wszystkich szkół tego typu* oraz *Liczba uczniów w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, którzy zakończyli udział w stażach i praktykach w ramach Priorytetu*.

¹⁹⁵ Pytanie zamieszczone w kwestionariuszu dotyczyło powiatu lub gminy – w zależności od tego, czy organem prowadzącym było starostwo powiatowe, czy urząd miasta lub gminy.

¹⁹⁶ Szczegółowe wyniki przedstawiono w rozdziale 2.3.2 „Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE” – porównaj: Wykres 53 „Poziom zaspokojenia potrzeb szkolnictwa zawodowego w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013”).

¹⁹⁷ W centrach kształcenia zajęcia dodatkowe nie były prowadzone w ramach projektów.

ukończenie pozwala uzyskać formalne potwierdzenie zdobytych kwalifikacji (uprawnienia lub certyfikaty cenione przez pracodawców). Przez dyrektorów stosunkowo najmniej pozytywnie ocenione zostały dodatkowe zajęcia regionalne, krajoznawcze i turystyczne – zapewne w części projektów takie zajęcia, połączone z wyjazdami, pełnią raczej rolę zachęty do udziału w projekcie, niż kluczowego wsparcia dla uczestników.

Tabela 128: Opinie dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowych o efektach zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL: czy miały korzystny wpływ na uczniów? (%)

zajęcia	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć
kółka dla uczniów szczególnie uzdolnionych [N=27]	48	30	0	15	7
zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej [N=32]	66	22	0	6	6
zajęcia służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych [N=29]	48	28	3	10	10
dodatkowe zajęcia ICT [N=34]	74	15	0	3	9
dodatkowe zajęcia z języków obcych [N=36]	64	31	3	0	3
dodatkowe zajęcia matematyczno-przyrodnicze [N=35]	57	26	0	6	11
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości [N=40]	58	30	0	3	10
dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych w szkole [N=42]	67	26	2	2	2
dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych w firmach szkoleniowych [N=27]	44	22	4	4	26
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych w szkole [N=38]	61	21	3	5	11
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych u pracodawców [N=27]	41	26	7	4	22
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych w firmach szkoleniowych [N=27]	48	15	7	4	26
wizyty studyjne (np. w przedsiębiorstwach, na targach branżowych, w urzędach) [N=41]	56	34	0	2	7
kurs prawa jazdy [N=35]	66	17	3	3	11
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne [N=25]	36	24	4	12	24
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki [N=32]	56	34	0	0	9
spotkania z pedagogiem lub psychologiem [N=37]	51	30	5	3	11
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe [N=45]	62	33	0	0	4

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których realizowano poszczególne rodzaje zajęć

Nie tylko dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie zawodowe, lecz także uczniowie, którzy uczestniczyli w dodatkowych zajęciach prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL, ocenili wysoko przydatność większości z nich. Prawie wszystkie zajęcia zostały uznane za zdecydowanie lub raczej przydatne przez ponad trzy czwarte osób, które brały w nich udział. Odsetek uczestników, zdaniem których zajęcia były zdecydowanie przydatne, okazał się najwyższy w przypadku prawa jazdy

(przekroczył siedem dziesiątych). Na kolejnych miejscach (pod względem odsetka takich ocen) uplasowały się zajęcia dodatkowe z języków obcych oraz z przedmiotów zawodowych, w przypadku których odsetek takich ocen wynosił od około trzech piątych do blisko dwóch trzecich. W przybliżeniu co drugi uczestnik uznał za bardzo przydatne dodatkowe zajęcia z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, zajęcia dotyczące technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) oraz sportowe. Wspólną cechą wszystkich wymienionych zajęć, oprócz sportowych, jest bezpośredni związek z szansami uzyskania zatrudnienia w zawodach technicznych. Wypowiedzi dyrektorów szkół podczas zogniskowanego wywiadu grupowego potwierdzały szczególne zainteresowanie uczniów zajęciami wpływającymi na ich szanse na rynku pracy. Wyniki badania ankietowego z uczniami wskazują, że tego rodzaju zajęcia przeprowadzone w ramach Działania 9.2 PO KL spełniły oczekiwania znacznej części z nich, a zatem podniosły atrakcyjność oferty edukacyjnej. Jedynymi zajęciami, które zostały uznane za (raczej lub zdecydowanie) przydatne przez mniej niż trzy czwarte uczestników, były spotkania z pedagogiem lub psychologiem. Na drugim miejscu od końca znalazły się zajęcia z zakresu poradnictwa edukacyjnego lub zawodowego, jednak w ich przypadku odsetek ocen pozytywnych wynosił już cztery piąte. Informacje przekazane przez dyrektorów szkół podczas wywiadów jakościowych pozwalają przypuszczać, że czynnikiem obniżającym przydatność poradnictwa edukacyjnego i zawodowego była powtarzalność przekazywanych uczniom informacji. W 2010 oraz 2011 roku uzyskanie finansowania z Działania 9.2 PO KL wymagało uwzględnienia w ramach projektu co najmniej trzech elementów programu rozwojowego, w tym poradnictwa edukacyjno-zawodowego, w każdej ze szkół objętych wsparciem¹⁹⁸. W sytuacji, gdy tematyka spotkań z doradcą nie uwzględniała zasobu informacji przekazanych tym samym uczniom podczas wcześniejszych zajęć z zakresu poradnictwa edukacyjno-zawodowego, zamiast oczekiwanego przez IP zwiększenia kompleksowości wsparcia dochodziło do jego zbędnego dublowania.

Tabela 129: Opinie uczestników dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL o ich efektach: czy były przydatne? (%)

zajęcia	% respondentów				
	zdecydowanie przydatne	raczej przydatne	raczej nie przydatne	zdecydowanie nie przydatne	nie wiem
spotkanie z doradcą zawodowym [N=96]	22	58	13	7	0
spotkanie z pedagogiem lub psychologiem [N=84]	11	47	35	6	1
zajęcia wyrównawcze [N=52]	34	54	12	0	0
kółko przedmiotowe dla uzdolnionych uczniów [N=29]	43	46	2	8	0
dodatkowe zajęcia ICT [N=54]	50	43	4	3	0
dodatkowe zajęcia z języków obcych [N=61]	65	30	5	0	0
dodatkowe zajęcia matematyczno-przyrodnicze [N=46]	51	46	3	0	0
dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych [N=94]	59	38	3	1	0
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych [N=63]	62	35	2	0	2
kurs prawa jazdy [N=29]	72	21	3	3	0
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości [N=51]	36	56	6	2	0
wizyty studyjne np. na targach, w przedsiębiorstwach [N=72]	41	43	15	2	0
wycieczki, imprezy kulturalne [N=77]	38	43	16	3	0
zajęcia sportowe [N=35]	49	34	17	0	0

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w poszczególnych rodzajach zajęć oraz praktykach lub stażach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

¹⁹⁸ Plan działania PO KL na rok 2010, s. 22, kryterium dostępu nr 8, Plan działania PO KL na rok 2011, s. 23, kryterium dostępu nr 6.

Przeszło co drugi uczestnik dodatkowych zajęć dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL pod ich wpływem zainteresował się bardziej przedmiotami szkolnymi, których dotyczyły; taki efekt wystąpił w przypadku blisko połowy uczniów zasadniczych szkół zawodowych i prawie trzech piątych uczniów techników.

Tabela 130: Opinie uczestników dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL o ich efektach: czy przyczyniły się do wzrostu zainteresowania przedmiotami, których dotyczyły? – w zależności od typu szkoły (%) [N=162]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		ogółem [N=162]
	ZSZ [N=40]	technikum [N=122]	
tak	48	59	56
nie	52	40	43
nie wiem	0	1	0

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w zajęciach oraz praktykach lub stażach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

W przypadku ponad trzech czwartych spośród osób, które pod wpływem dodatkowych zajęć zainteresowały się bardziej jakimś przedmiotem, był to przedmiot zawodowy. Poszczególne przedmioty z zakresu kształcenia ogólnego były wskazywane wielokrotnie rzadziej.

Tabela 131: Przedmioty, którymi uczestnicy zainteresowali się bardziej pod wpływem dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=89]

Pominięto zajęcia wskazane przez mniej niż 3% respondentów

przedmiot	% respondentów		
	typ szkoły		ogółem [N=89]
	ZSZ [N=19]	technikum [N=70]	
biologia	5	2	3
chemia	0	0	0
fizyka	7	0	1
geografia	0	2	1
historia	5	0	1
matematyka	16	5	7
informatyka	12	3	5
polski	0	0	0
angielski	0	1	1
niemiecki	0	2	1
inny język obcy	0	0	0
przedmiot zawodowy	65	80	77
sportowe	0	2	2
przedsiębiorczość	0	5	4
inne	9	24	21

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w zajęciach oraz praktykach lub stażach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Dodatkowe zajęcia dofinansowane z Działania 9.2 PO KL miały również stosunkowo duży wpływ na wyniki osiągnięte przez ich uczestników w nauce. Trzy czwarte spośród uczniów, którzy brali udział w dodatkowych zajęciach, potwierdziło ich pozytywny wpływ na oceny uzyskane na koniec roku; taki wpływ odnotowało dwie trzecie uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz ponad trzy czwarte uczniów techników. Przeszło co piąty uczestnik stwierdził, że dodatkowe zajęcia zdecydowanie pomogły mu w uzyskaniu stopni lepszych, niż rok wcześniej, a więcej niż co drugi – że raczej mu w tym pomogły.

Tabela 132: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na poprawę ocen uczestników, w porównaniu do ocen uzyskanych na koniec roku szkolnego poprzedzającego udział w zajęciach – w zależności od typu szkoły (%) [N=162]

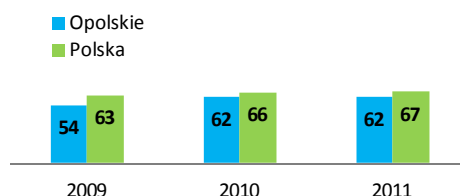
odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		ogółem [N=162]
	ZSZ [N=40]	technikum [N=122]	
zdecydowanie tak	28	20	22
raczej tak	39	57	53
raczej nie	22	19	20
zdecydowanie nie	8	4	5
nie wiem	3	0	1

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w zajęciach oraz praktykach lub stażach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Zgodnie z regulacjami obowiązującymi w okresie objętym badaniem, na zakończenie nauki w szkole prowadzącej kształcenie zawodowe uczniowie powinni przystąpić do egzaminu zawodowego, organizowanego przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną, Kuratorium Oświaty lub Izbę Rzemieślniczą. Nauka w technikum kończy się ponadto egzaminem maturalnym¹⁹⁹.

Według informacji prezentowanych przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną, w latach 2009-2011 w województwie opolskim egzamin zawodowy zdawało pomyślnie od 54% do 62% spośród uczniów, którzy przystąpili zarówno do jego części praktycznej, jak i teoretycznej²⁰⁰. W tym samym okresie w całym kraju egzamin zdawało z powodzeniem od 63% do 67% uczniów. Wyniki na poziomie regionu i kraju nie są jednak porównywalne, ze względu na inną strukturę zawodów, w których zdawali egzaminy uczniowie.

Wykres 55: Zdawalność egzaminu zawodowego w województwie opolskim i w całej Polsce: % uczniów, którzy zdali egzamin (w sesji letniej) w latach 2009-2008

Źródło: OKE: „Sprawozdania z egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe” oraz CKE: „Informacje dotyczące wyników egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe” za lata 2009-2011²⁰¹

Przydatnych informacji na temat wpływu projektów edukacyjnych na poprawę wyników egzaminów dostarczają wyniki badań ankietowych z dyrektorami szkół uczestniczących w projektach realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL oraz z uczniami, którzy w ramach projektów brali udział w praktycznej nauce zawodu, prowadzonej w formie praktyki lub stażu u pracodawcy.

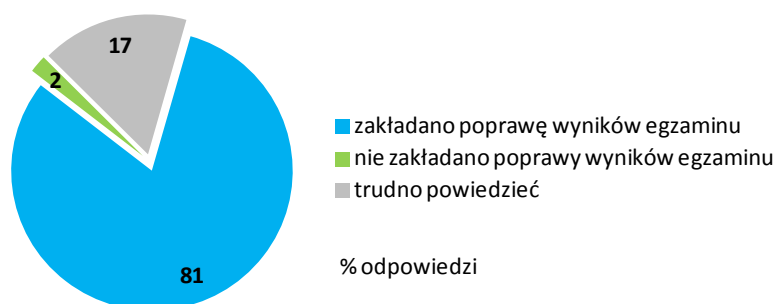
W około ośmiu na dziesięć szkół, w których przeprowadzono dodatkowe zajęcia w ramach Działania 9.2 PO KL, realizacja projektu miała się przyczynić do poprawy wyników co najmniej jednego egzaminu kończącego naukę w szkole. W ponad czterech piątych spośród placówek, które postawiły sobie taki cel, udało się go osiągnąć.

¹⁹⁹ Informacje na temat zdawalności matur zamieszczono

²⁰⁰ Informacje dotyczące wyników w roku 2007 i 2008 nie są obecnie dostępne na stronie OKE we Wrocławiu (której obszar działania obejmuje województwo dolnośląskie i opolskie).

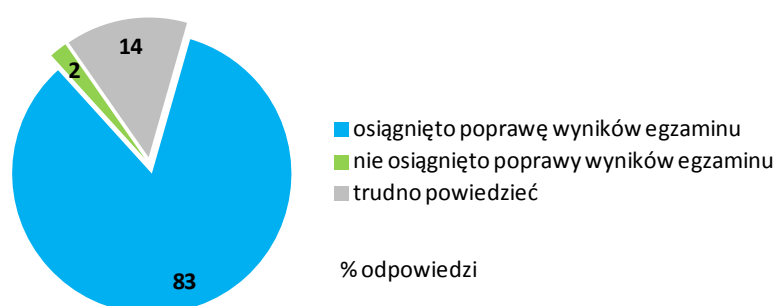
²⁰¹ Dostępne na stronie: <http://www.oke.wroc.pl/staticpages/index.php?page=egzam-zaw-wyniki>.

Wykres 56: Poprawa wyników egzaminu jako cel projektów realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=54]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których prowadzono dodatkowe zajęcia w ramach Działania 9.2 PO KL

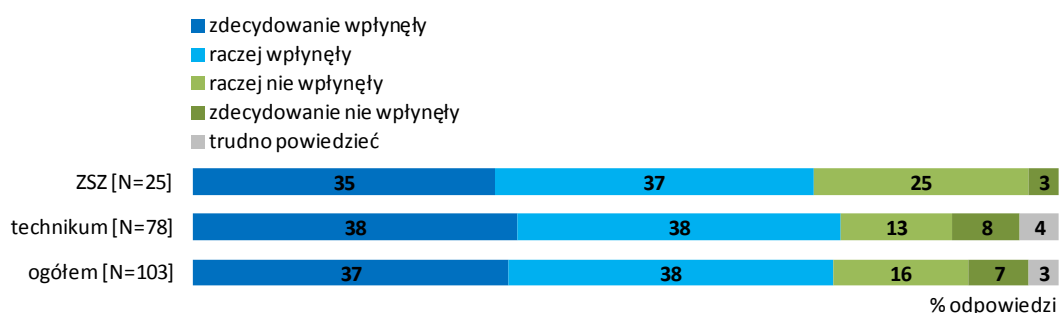
Wykres 57: Poprawa wyników egzaminu jako efekt projektów realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=42]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których prowadzono dodatkowe zajęcia w ramach Działania 9.2 PO KL, mające na celu poprawę wyników egzaminów

Z informacji uzyskanych od uczniów, którzy po wzięciu udziału w dodatkowych zajęciach zdawali egzaminy, wynika, że projekty prowadzone w ramach Działania 9.2 PO KL przyczyniły się w znacznym stopniu do poprawy rezultatów egzaminów zawodowych, natomiast miały stosunkowo niewielki wpływ na oceny uzyskiwane na maturze. Lepsze wyniki egzaminu zawodowego uzyskało dzięki dodatkowym zajęciom trzy czwarte respondentów; grupa osób podzielających taką opinię składała się po połowie z osób, które wyraziły ją bardziej i mniej zdecydowanie. Skala występowania badanego efektu w zasadniczych szkołach zawodowych i w gimnazjach była bardzo podobna.

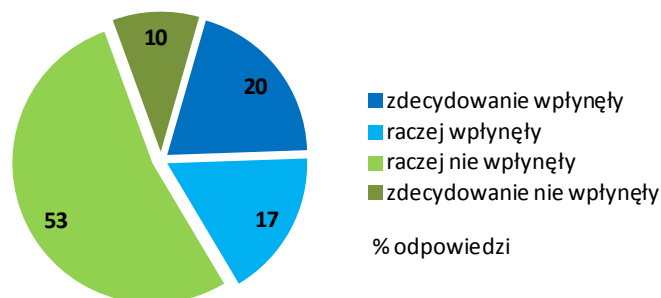
Wykres 58: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na uzyskanie lepszych wyników egzaminu zawodowego (%) [N=103]

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych, którzy uczestniczyli w dodatkowych zajęciach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, a następnie zdawali egzamin zawodowy

Pozytywny wpływ dodatkowych zajęć na wyniki egzaminu maturalnego zdawanego przez uczniów techników występował znacznie rzadziej – dotyczył niespełna dwóch piątych respondentów. Prawdopodobnie wiąże się to z faktem, że badani najczęściej uczestniczyli w dodatkowych zajęciach z przedmiotów zawodowych, a nie z przedmiotów ogólnych.

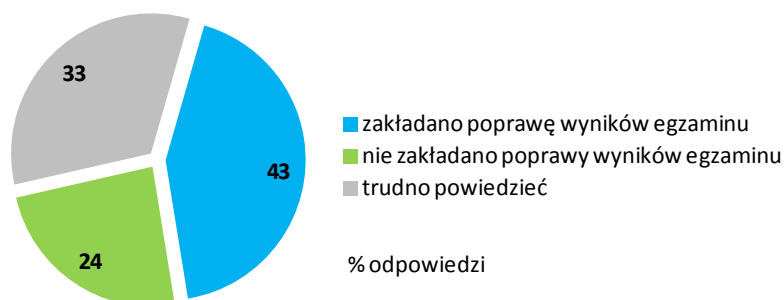
Wykres 59: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na uzyskanie lepszych wyników egzaminu maturalnego (%) [N=80]

Źródło: Badanie CATI z uczniami techników, którzy uczestniczyli w dodatkowych zajęciach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, a następnie zdawali egzamin maturalny

Spośród szkół objętych wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 w ponad dwóch piątych zrealizowane przedsięwzięcia miały się przyczynić do poprawy wyników co najmniej jednego egzaminu kończącego naukę; cel udało się osiągnąć we wszystkich szkołach, które do tego dążyły. Natomiast wśród centrów kształcenia objętych badaniem jedna placówka określiła w swoim projekcie taki cel i udało jej się go osiągnąć.

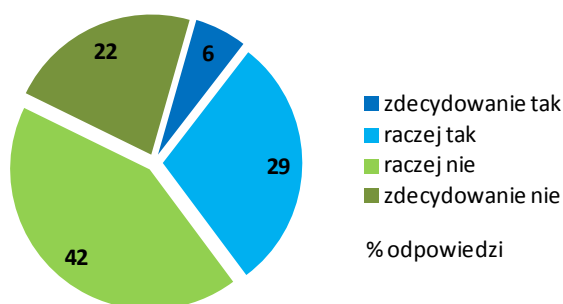
Wykres 60: Poprawa wyników egzaminu jako cel projektów RPO WO 2007-2013 (%) [N=21]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których realizowano projekty w ramach RPO WO 2007-2013

Relatywnie niewielki był również wpływ dodatkowych zajęć na wybór szkoły lub uczelni, dokonany przez tych uczestników zajęć, którzy po ukończeniu zasadniczej szkoły lub technikum kontynuowali naukę. Tylko w przybliżeniu co trzecia osoba z tej grupy stwierdziła, że udział w zajęciach dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL zachęcił ją („zdecydowanie” lub „raczej”) do wybrania szkoły lub uczelni, w której uczyła się lub studiowała w momencie badania.

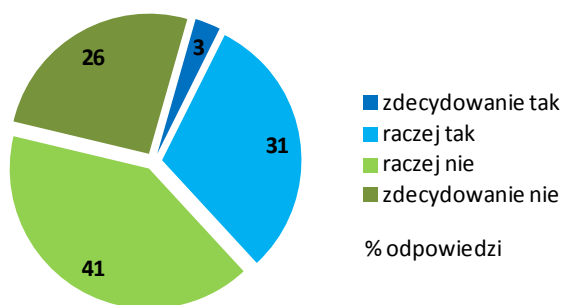
Wykres 61: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na kontynuowanie nauki (1): czy zachęciły uczestników do wyboru szkoły / uczelni, w której kontynuowali naukę? (%) [N=80]

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w zajęciach oraz stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, a następnie kontynuowali naukę w kolejnej szkole lub na uczelni

Podobnie niewielki – potwierdzony również przez około jedną trzecią respondentów – był wpływ dodatkowych zajęć na dostanie się przez ich uczestników, którzy kontynuowali naukę, do kolejnej szkoły lub na uczelnię.

Wykres 62: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na kontynuowanie nauki (1): czy pomogły uczestnikom w dostaniu się do kolejnej szkoły / na uczelnię? (%) [N=80]

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w zajęciach oraz stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, a następnie kontynuowali naukę w kolejnej szkole lub na uczelni

Spośród różnorodnych form wsparcia przewidzianych w ramach Działania 9.2 PO KL instytucje odpowiadające za zarządzanie Programem oraz za jego wdrażanie przypisywały szczególne znaczenie stażom i praktykom, uznając je za szczególnie przydatną formę wyposażania uczniów w umiejętności zawodowe (a także dążąc do osiągnięcia założonej wartości wskaźnika, odnoszącego się do tej formy wsparcia). Wysoki priorytet staży i praktyk odzwierciedla dedykowanie tej formie wsparcia wskaźnika określonego jako *Liczba uczniów w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, którzy zakończyli udział w stażach i praktykach w ramach Priorytetu*, a także sformułowanie w *Planach działania* na rok 2010 oraz 2011 wymogu, żeby programy rozwojowe obejmowały między innymi praktyki zawodowe i/lub staże²⁰².

Potrzebę umożliwiania uczniom szkół zawodowych weryfikowania i uzupełnienia wiedzy szkolnej w zakładach pracy potwierdzają wyniki badań prowadzonych zarówno w województwie opolskim, jak i w innych regionach. W badaniu przeprowadzonym przez firmę CTC Polska na zamówienie WUP w Opolu stwierdzono, że głównym deficytem w zakresie własnych kwalifikacji zawodowych, odczuwanym przez absolwentów szkół zawodowych z województwa opolskiego, jest brak doświadczenia zawodowego²⁰³. Wynik ten współbrzmi z opiniami pracodawców z województwa

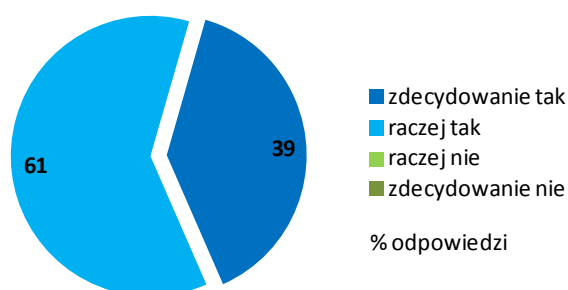
²⁰² Plan działania PO KL na rok 2010, s. 22, kryterium dostępu nr 8, Plan działania PO KL na rok 2011, s. 23, kryterium dostępu nr 6.

²⁰³ CTC Polska na zamówienie WUP w Opolu: *Badanie losów absolwentów szkół zawodowych i wyższych województwa opolskiego w ramach projektu Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy II*, s. 7, 43-44.

opolskiego, którzy – jak wynika z badań przeprowadzonych przez Instytut Śląski w Opolu – zwracają uwagę na „brak doświadczenia zawodowego bądź niewystarczającą praktykę zawodową i związaną z tym wykazywaną przez absolwentów nieznajomość branży”²⁰⁴. Z kolei w przeprowadzonym przez Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji badanie *Nauka zawodu. Szkoła czy pracodawca?* ustalono, że niemal wszyscy przedsiębiorcy uważają, że praktyki lub zajęcia praktyczne w zakładzie pracy pozwalają uczniowi zdobyć umiejętności niezbędne do pracy w zawodzie, w którym jest kształcony²⁰⁵.

Około dwie piąte spośród dyrektorów szkół zawodowych w województwie opolskim, których uczniowie brali udział w dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL stażach lub praktykach zawodowych u pracodawców, oceniło, że przyczyniły się one zdecydowanie do wyposażenia uczestników w umiejętności przydatne na rynku pracy. Pozostałe trzy piąte dyrektorów raczej podzielało tę opinię. Takiego samego zdania był przedstawiciel centrum kształcenia, które w ramach działania 9.2 PO KL organizowało praktyczną naukę zawodu u pracodawców.

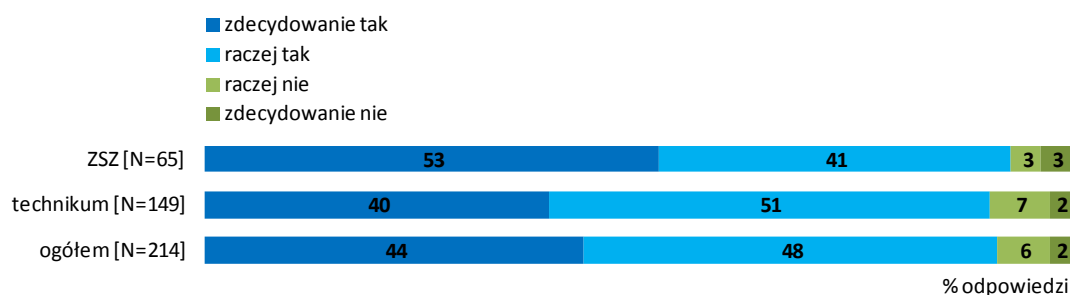
Wykres 63: Opinie dyrektorów szkół o efektach dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL praktyk zawodowych i staży u pracodawców: czy przyczyniły się do wyposażenia uczestników w umiejętności przydatne na rynku pracy? (%) [N=23]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których w ramach Działania 9.2 PO KL organizowano praktyki lub staże u pracodawców

Również z informacji uzyskanych od uczestników wynika, że staże lub praktyki przyczyniły się do podniesienia umiejętności zawodowych osób, które brały w nich udział. Korzystny wpływ stażu lub praktyk potwierdziło przeszło dziewięciu na dziesięciu spośród uczniów, którzy w nich uczestniczyli; ponad dwie piąte wyraziły taką opinię zdecydowanie, a prawie połowa raczej się do niej przychyliła. Różnice pomiędzy opiniami uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz techników nie są istotne statystycznie.

Wykres 64: Opinie uczestników prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL staży lub praktyk u pracodawców o ich efektach (1): czy podniosły umiejętności zawodowe? (%) [N=214]

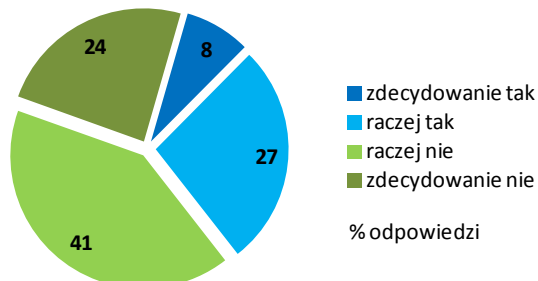
Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

²⁰⁴ Bereś A.: *Pierwsza praca – kompetencje absolwentów*, w: Sołdra-Gwiżdż T., Szczygielski K.: „Praktyka czyni mistrza”. Społeczne konteksty szkolnictwa zawodowego, Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, Stowarzyszenie Instytut Śląski, Opole 2009, s. 88.

²⁰⁵ Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji: *Nauka zawodu. Szkoła czy pracodawca? Raport z badania praktycznej nauki zawodu realizowanej przez małopolskich przedsiębiorców*, s. 36.

Praktyki lub staże przeważnie – w przypadku dwóch trzecich uczestników – nie miały natomiast wpływu na wybór szkoły lub uczelni przez uczniów, którzy po zakończeniu edukacji w zasadniczej szkole zawodowej lub w technikum kontynuowali naukę w innej szkole lub na uczelni.

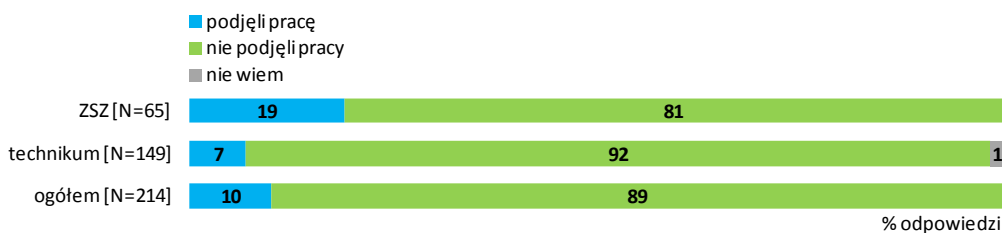
Wykres 65: Opinie uczestników prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL staży lub praktyk u pracodawców o ich efektach (2): czy zachęciły do wyboru szkoły lub uczelni, w której kontynuowali naukę? (%) [N=96]

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, którzy kontynuowali naukę

Dla co dziesiątego uczestnika staża lub praktyki udział w nich stał się przepustką do późniejszego podjęcia pracy w zakładzie pracy, w którym je odbywał. Wśród uczniów zasadniczych szkół zawodowych odsetek osób, które podjęły pracę w miejscu, w którym wcześniej odbywały praktyczną naukę zawodu, był ponad dwuipółkrotnie wyższy, niż wśród uczniów techników.

Wykres 66: Podejmowanie przez uczestników staży lub praktyk pracy w zakładzie, w którym je odbywali (%) [N=214]

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Jedna trzecia spośród uczestników staży lub praktyk, którzy nie podjęli pracy w zakładzie, w którym je odbywali, nie była w stanie podać przyczyn tej sytuacji. Przez pozostałych respondentów poszczególne przyczyny były wskazywane z podobną częstotliwością – znalazły się wśród nich: kontynuowanie nauki, brak chęci zatrudnienia ze strony pracodawcy, zbyt niskie wynagrodzenie, które oferował oraz niezadowalające warunki pozafinansowe (na przykład konieczność zbyt dalekich dojazdów albo zła atmosfera w zakładzie pracy).

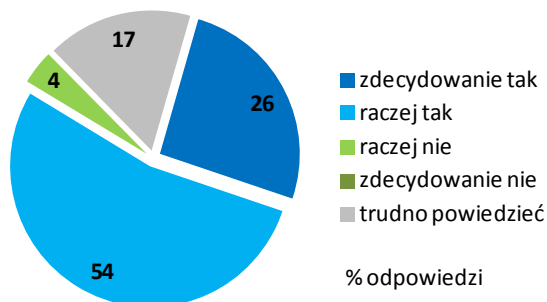
Wykres 67: Przyczyny niepodjęcia przez uczestników staży lub praktyk pracy w zakładzie, w którym je odbywali (%) [N=78]

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych, którzy po ukończeniu staży lub praktyk w ramach Działania 9.2 PO KL nie podjęli pracy w zakładzie, w którym je odbywali

Działanie 9.2 PO KL było poświęcone podnoszeniu kompetencji młodzieży uczęszczającej do szkół prowadzących kształcenie zawodowe, a nie nauczycieli²⁰⁶. Jednak dla szkół dodatkową korzyścią z organizowanych w ramach tego Działania zajęć dla uczniów było zdobycie przez pracowników umiejętności przydatnych w dalszej pracy. Wystąpienie takiego efektu potwierdzili zdecydowanie dyrektorzy około jednej czwartej placówek, w których były prowadzone dodatkowe zajęcia, natomiast dyrektorzy przeszło co drugiej sądzili, że raczej wystąpił.

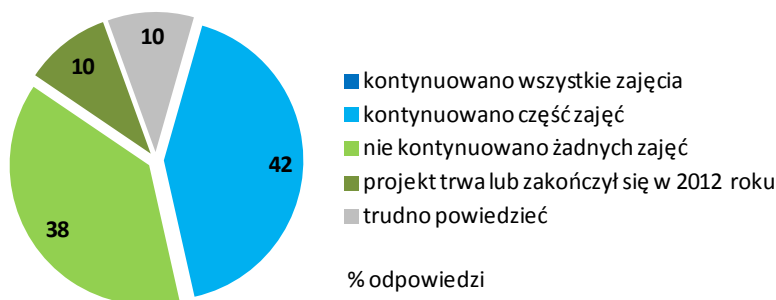
Wykres 68: Opinie dyrektorów szkół o efektach zajęć dla uczniów realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL: czy pracownicy szkoły zdobyli umiejętności przydatne w dalszej pracy? (%) [N=54]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których organizowano dodatkowe zajęcia w ramach Działania 9.2 PO KL

W żadnej spośród uczestniczących w badaniu szkół zawodowych, w których prowadzono dodatkowe zajęcia, nie kontynuowano ich wszystkich po zakończeniu projektu realizowanego w ramach Działania 9.2 PO KL. Podobnie liczne okazały się natomiast dwie grupy szkół: takie, w których kontynuowano część zajęć oraz takie, w których wszystkie zajęcia zakończyły się wraz z projektem – każda z tych grup stanowiła około dwie piąte. Co dziesiąty respondent reprezentował szkołę, w której projekt nie zakończył się w okresie objętym badaniem i również co dziesiąty nie udzielił odpowiedzi. Wprawdzie jedną z definicyjnych cech programów rozwojowych wspieranych w ramach Działania 9.2 PO KL było kompleksowe i trwałe przyczynianie się do jakościowych zmian w funkcjonowaniu szkoły i/lub rozszerzania jej oferty edukacyjnej, jednak sposobem spełnienia tego wymogu nie musiało być kontynuowanie zajęć wprowadzonych w ramach projektu. Beneficjenci mieli w tym zakresie znaczną swobodę. Trwałość zmian mogła polegać na przykład na wykorzystywaniu przez nauczycieli wiedzy zdobytej dzięki udziałowi w projekcie w dalszej pracy.

Wykres 69: Kontynuowanie w szkołach zawodowych po zakończeniu projektu zajęć dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL (%) [N=54]

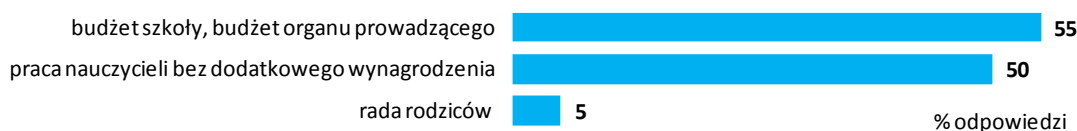
Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których organizowano dodatkowe zajęcia w ramach Działania 9.2 PO KL

W ponad połowie szkół, w których dodatkowe zajęcia są kontynuowane po zakończeniu projektu finansowanego w ramach Działania 9.2 PO KL, jako źródło ich finansowania podano budżet szkoły lub organu prowadzącego, natomiast w co drugiej szkole zajęcia prowadzą nauczyciele nie otrzymując za

²⁰⁶ Podnoszeniu kwalifikacji nauczycieli było poświęcone Działanie 9.4 PO KL, zatytułowane „Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty”.

to dodatkowego wynagrodzenia. Dodatkowe zajęcia mogą być realizowane w szkołach w ramach tzw. „godzin karcianych”. Zgodnie z *Kartą Nauczyciela* w szkołach ponadgimnazjalnych nauczyciele są zobowiązani do prowadzenia zajęć przeznaczonych w ramowych planach nauczania do dyspozycji dyrektora w wymiarze jednej godziny tygodniowo²⁰⁷.

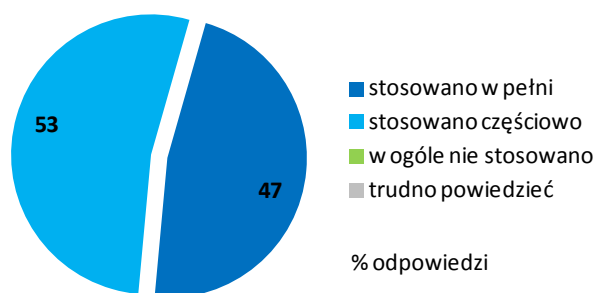
Wykres 70: Źródła finansowania dodatkowych zajęć kontynuowanych w szkołach zawodowych po zakończeniu projektu realizowanego w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=22]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których dodatkowe zajęcia finansowane z Działania 9.2 PO KL są kontynuowane po zakończeniu projektu

Elementem występującym w projektach realizowanych w szkołach zawodowych²⁰⁸ w ramach Działania 9.2 PO KL rzadziej, niż dodatkowe zajęcia dla uczniów, były nowe sposoby nauczania (na przykład oparte na wykorzystywaniu ICT). Nowe sposoby nauczania²⁰⁹, wprowadzone w ramach projektu współfinansowanego z Działania 9.2 PO KL, w około połowie szkół po zakończeniu projektu są wykorzystywane w pełnym zakresie, a w pozostałych – częściowo. W prawie wszystkich przypadkach ograniczenie stosowania nowych sposobów nauczania wynika z braku funduszy na konieczne pomoce dydaktyczne, w blisko połowie ze zbyt dużej czasochłonności nowych sposobów nauczania, natomiast w żadnym – z uznania ich za nieprzydatne.

Wykres 71: Stosowanie po zakończeniu projektu nowych sposobów nauczania, których wprowadzenie w szkołach zawodowych zostało dofinansowane z Działania 9.2 PO KL (%) [N=19]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których w ramach Działania 9.2 PO KL dofinansowano wprowadzenie nowych sposobów nauczania

Nowe rozwiązania w zakresie zarządzania w projektach finansowanych z Działania 9.2 PO KL były wprowadzane na tyle rzadko, że trudno ocenić ich skuteczność. W badaniu ankietowym z dyrektorami szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe zaledwie czterech respondentów stwierdziło, że projekt obejmował wdrożenie nowych sposobów zarządzania. W dwóch placówkach wprowadzone rozwiązania są stosowane w pełni, a w dwóch pozostałych tylko częściowo, ze względu na ich nadmierną czasochłonność.

Stosunkowo powszechnie stosowane są natomiast nowe materiały dydaktyczne, dofinansowane z Działania 9.2 PO KL. Takie materiały po zakończeniu projektu są wykorzystywane w pełni w około dwóch trzecich spośród placówek, w których zostały wprowadzone, natomiast w pozostałych wykorzystuje się je częściowo. Według dyrektorów głównym ograniczeniem udaremniającym pełne wykorzystywanie pomocy dydaktycznych wprowadzonych w ramach projektu jest brak środków na

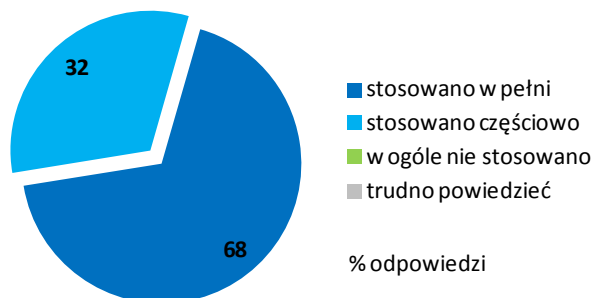
²⁰⁷ Karta Nauczyciela, art. 42, ust. 2, pkt. 2.

²⁰⁸ W centrach kształcenia nie wprowadzono nowych sposobów nauczania w ramach realizowanych projektów.

²⁰⁹ Pominięto prezentację wyników dotyczących stosowania nowych sposobów oceniania oraz nowych sposobów zarządzania placówką, ze względu na zbyt małą liczbę respondentów, którzy wypełniając ankietę stwierdzili, że wprowadzili takie rozwiązania w ramach projektów finansowanych z Działania 9.2 PO KL (odpowiednio: N=7 oraz N=4).

zakup innych materiałów, które byłyby do tego konieczne (takimi materiałami mogą być na przykład odczynniki chemiczne, potrzebne do wykorzystywania wyposażenia szkolnych pracowni lub materiały eksploatacyjne – wątek ten nie był pogłębiany w ramach badania).

Wykres 72: Stosowanie po zakończeniu projektu nowych materiałów dydaktycznych, których wprowadzenie w szkołach zawodowych zostało dofinansowane z Działania 9.2 PO KL (%) [N=39]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których w ramach Działania 9.2 PO KL dofinansowano wprowadzenie nowych materiałów dydaktycznych

W ramach Działania 9.2 PO KL mechanizm *cross-financingu* umożliwił zakup lub leasing sprzętu oraz adaptację pomieszczeń, o ile było to potrzebne w związku z zajęciami prowadzonymi w ramach projektu. Kwota takich wydatków nie mogła przekraczać ustalonego limitu²¹⁰. Większe inwestycje w bazę dydaktyczną szkół (kompleksowe wyposażenie pracowni, remonty budynków) mogły być natomiast finansowane w ramach RPO WO 2007-2013.

Wpływ wszystkich przedsięwzięć współfinansowanych z RPO WO 2007-2013 na funkcjonowanie szkół, w których je przeprowadzono, został przez zdecydowaną większość dyrektorów oceniony jako korzystny²¹¹. Najlepiej oceniono zakupy pomocy naukowych do nauki teorii przedmiotów zawodowych: wpłynęły zdecydowanie pozytywnie na funkcjonowanie trzech piątych spośród szkół, w których zostały zrealizowane. Na drugim miejscu, z odsetkiem najbardziej pozytywnych ocen przekraczającym połowę, znalazł się sprzęt komputerowy i multimedialny oraz programy komputerowe i materiały edukacyjne do prezentowania na tym sprzęcie, a zaraz za nimi – sprzęt do praktycznej nauki zawodu. Również dyrektorzy centrów kształcenia ocenili jako zdecydowanie lub raczej korzystny wpływ wszelkich inwestycji, które zostały sfinansowane z udziałem środków RPO WO 2007-2013.

Pomimo tych generalnie pozytywnych ocen, należy wspomnieć, że podczas badania zidentyfikowano przypadek zakupu nadmiernej liczby kosztownych urządzeń do praktycznej nauki zawodu. Zbędne wyposażenie nie jest wykorzystywane przez szkołę, dla której zostało zakupione. Zidentyfikowana sytuacja wynikała z braku odpowiedniego przepływu informacji pomiędzy szkołą a jej organem prowadzącym, który był projektodawcą. Ze względu na drażliwość tematu, nie jest możliwe określenie częstości występowania takich przypadków. Przewaga pozytywnych ocen wpływu zakupionego sprzętu na funkcjonowanie szkół pozwala jednak mieć nadzieję, że skala nieracjonalnych zakupów nie była duża.

²¹⁰ Do roku 2011 wartość *cross-financingu* w ramach projektu nie mogła przekraczać 10% wydatków kwalifikowanych, natomiast od roku 2012 maksymalny poziom *cross-financingu* podniesiono do 30% wydatków kwalifikowanych.

²¹¹ Informacje na temat osiągniętej wartości wskaźników 5. Osi priorytetowej RPO WO 2007-2013 zostały przedstawione w rozdziale 2.2.4 „Efekty przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”.

Tabela 133: Opinie dyrektorów szkół na temat efektów przedsięwzięć dofinansowanych z RPO WO 2007-2013: czy miały korzystny wpływ na funkcjonowanie szkoły? (%) [N=15]

Pominięto przedsięwzięcia wskazane przez mniej niż 15 respondentów

odpowiedź	% respondentów				
	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć
wyposażenie w sprzęt ICT	53	27	0	7	13
wyposażenie w programy lub materiały edukacyjne do prezentowania na sprzęcie ICT	53	27	0	7	13
wyposażenie w pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych (inne niż ICT)	60	13	0	7	20
wyposażenie w sprzęt do praktycznej nauki zawodu	47	13	0	7	33

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których prowadzono poszczególne rodzaje przedsięwzięć

W badaniu ankietowym z uczniami szkół zawodowych poruszono kwestię wykorzystywania i przydatności tablic multimedialnych. Tego rodzaju sprzęt był finansowany ze środków unijnych między innymi w ramach projektu „Opolska e-szkoła szkołą ku przyszłości”, realizowanego w ramach RPO WO 2007-2013. Co piąty uczeń szkoły zawodowej nigdy nie uczestniczył w lekcji, podczas której wykorzystywano tablicę multimedialną. Połowa brała udział w takich lekcjach więcej, niż dziesięć razy, a trzech na dziesięciu – kilkakrotnie (rozkład odpowiedzi wśród uczniów zasadniczych szkół zawodowych i techników był identyczny). Stosunkowo duża liczebność tej ostatniej grupy może stanowić sygnał, że w części szkół zakupione tablice są wykorzystywane tylko sporadycznie (przy czym wniosek ten nie odnosi się bezpośrednio do sprzętu zakupionego w ramach Programów objętych ewaluacją).

Tabela 134: Udział uczniów w zajęciach prowadzonych z wykorzystaniem tablicy multimedialnej (%) [N=214]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
więcej niż 10 razy	49	49	49
nie więcej niż 10 razy	29	29	29
nigdy	21	21	21
nie wiem	2	1	1

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Zdecydowana większość uczniów uważała, że wykorzystanie tablicy multimedialnej było im pomocne w opanowaniu tematów omawianych na lekcjach podczas których wykorzystywano taki sprzęt. Grupa respondentów, którzy uważali tablicę za zdecydowanie pomocną (jedna trzecia), była jednak mniej liczna od tych, którzy uważali ją raczej pomocną. Stosowanie tablic multimedialnych w praktyce okazuje się zatem przydatną, ale nie przełomową techniką dydaktyczną.

Tabela 135: Ocena przydatności tablic multimedialnych do opanowywania omawianych podczas lekcji tematów: czy była pomocna? (%) [N=166]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		ogółem [N=166]
	ZSZ [N=50]	technikum [N=116]	
zdecydowanie tak	39	31	33
raczej tak	46	50	49
raczej nie	10	15	14
zdecydowanie nie	4	3	4
nie wiem	1	0	0

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, którzy brali udział w lekcjach, podczas których wykorzystywano tablicę multimedialną

Wsparcie z funduszy unijnych doprowadziło do lepszego dopasowania umiejętności uczniów, którzy uczestniczyli w projektach, do wymagań stawianych pracownikom. Świadczą o tym opinie zarówno uczniów, którzy brali udział w praktykach lub stażach²¹², jak i dyrektorów szkół uczestniczących w projektach, których elementem była praktyczna nauka zawodu u pracodawców²¹³. Ponadto zdecydowana większość uczestników dodatkowych zajęć, dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL, stwierdziła, że przyczyniły się one do uzyskania lepszych wyników egzaminu zawodowego²¹⁴. Organizowanie dofinansowanych z funduszy unijnych staży, praktyk i dodatkowych zajęć przyniosło pozytywne efekty, ale przede wszystkim doraźne. Po zakończeniu projektu w żadnej szkole (spośród tych, które uczestniczyły w badaniu ankietowym) nie kontynuowano wszystkich dodatkowych zajęć, które wcześniej były prowadzone przy wsparciu z Działania 9.2 PO KL, a tylko w dwóch piątych szkół kontynuowano przynajmniej niektóre zajęcia²¹⁵.

W celu trwałego powiązania edukacji zawodowej z potrzebami rynku pracy szczególnie istotne jest stałe wzmacnianie potencjału szkół w zakresie kształcenia zawodowego oraz modernizowanie „standardowej” (tj. realizowanej poza projektami) oferty kształcenia. Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną, współfinansowane w ramach RPO WO 2007-2013, zostały ocenione pozytywnie przez większość dyrektorów szkół, w których je przeprowadzono²¹⁶ (aczkolwiek środki nie zawsze były przez projektodawców wydatkowane racjonalnie). Skala współfinansowanych z EFRR inwestycji w bazę dydaktyczną, w porównaniu z potrzebami w tym zakresie, była jednak stosunkowo niewielka²¹⁷. Jeszcze rzadziej szkoły wykorzystywały wsparcie w ramach Działania 9.2 PO KL do modernizowania oferty kształcenia²¹⁸. Ponadto nieprzewidywanym problemem pozostaje niewystarczająca koordynacja kształcenia zawodowego na poziomie ponadlokalnym (kwestia ta została omówiona w rozdziale 2.3.5 „Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami”). Wsparcie z funduszy unijnych przyczyniło się zatem do dopasowania edukacji do potrzeb rynku pracy, natomiast nie stworzyło wystarczających podstaw do zapewnienia takiego dopasowania w okresie wykraczającym poza terminy realizacji projektów.

²¹² Przeszło dziewięciu na dziesięciu stwierdziło, że praktyczna nauka zawodu u pracodawcy, zorganizowana w ramach projektu, przyczyniła się do podniesienia ich umiejętności zawodowych - porównaj Wykres 64 „Opinie uczestników prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL staży lub praktyk u pracodawców o ich efektach (1): czy podniosły umiejętności zawodowe?”.

²¹³ Wszyscy uznali, że praktyki lub staże przyczyniły się do wyposażenia uczestników w umiejętności przydatne na rynku pracy – porównaj Wykres 63 „Opinie dyrektorów szkół o efektach dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL praktyk zawodowych i staży u pracodawców: czy przyczyniły się do wyposażenia uczestników w umiejętności przydatne na rynku pracy?”.

²¹⁴ Porównaj Wykres 58 „Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na uzyskanie lepszych wyników egzaminu zawodowego”.

²¹⁵ Porównaj Wykres 69: Kontynuowanie w szkołach zawodowych po zakończeniu projektu zajęć dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL.

²¹⁶ Porównaj: Wykres 132 „Opinie dyrektorów szkół na temat efektów przedsięwzięć dofinansowanych z RPO WO 2007-2013: czy miały korzystny wpływ na funkcjonowanie szkoły?”.

²¹⁷ Porównaj: Wykres 53 „Poziom zaspokojenia potrzeb szkolnictwa zawodowego w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013”.

²¹⁸ Porównaj: Tabela 117 „Szkoly i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół i placówek objętych wsparciem w ramach PO KL”.

Efekty poszczególnych projektów zależały od szeregu uwarunkowań, na temat których zebrano informacje od różnych grup respondentów. Pierwszą z nich byli dyrektorzy szkół zaangażowanych w realizację projektów. W przypadku prawie każdego spośród uwarunkowań wpływających na projekty realizowane w ramach Działania 9.2 PO KL wszyscy, albo niemal wszyscy dyrektorzy, którzy oceniali je jako „sprzyjające” lub „niesprzyjające”, wybierali pierwszą z tych odpowiedzi. Wyjątkiem był czas oczekiwania na środki na realizację projektu. Na kolejnych miejscach listy przeszkód w prowadzeniu projektów znalazły się, wskazane przez niewielki odsetek respondentów: długi czas pomiędzy złożeniem wniosku a podpisaniem umowy oraz niewystarczające wyposażenie szkoły w sprzęt i pomoce dydaktyczne. Niedysponowanie przez szkoły odpowiednią infrastrukturą jako ograniczenie w prowadzeniu projektów w ramach Działania 9.2 PO KL zidentyfikowano wcześniej w badaniu *Bariery i problemy w realizacji projektów finansowanych z EFS w województwie opolskim*²¹⁹. Przedstawiciele centrów kształcenia nie wskazali żadnych uwarunkowań wpływających niekorzystnie na realizację projektów w ramach Działania 9.2 PO KL.

Podczas zogniskowanego wywiadu grupowego dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie zawodowe rozwinęli wątek nastawienia uczniów wobec projektów, zwracając uwagę, że poziom gotowości do udziału w zajęciach różnił się w zależności od ich rodzaju. Relacjonowali na przykład, że o ile na kursy pozwalające zdobyć uprawnienia zawodowe ustawiały się „kolejki chętnych”, o tyle w zajęciach z zakresu poradnictwa zawodowego brali udział „uczniowie z łapanki”. Dyrektorzy nie interpretowali jednak niechęci do udziału w niektórych zajęciach jako przejawu negatywnej postawy uczniów wobec projektu. Uważali preferencje uczniów za racjonalne, a trudności ze znalezieniem chętnych do udziału w niektórych zajęciach interpretowali jako konsekwencję mankamentów wsparcia (na przykład zbyt dużej liczby godzin przewidzianych na danego rodzaju zajęcia lub powielania treści, które uczniowie przyswoili już wcześniej).

Respondenci uczestniczący w wywiadzie jakościowym zgodnie podkreślali również trudności, jakie sprawia wyłonienie w sposób zgodny z prawem zamówień publicznych firmy, która profesjonalnie przeprowadzi zajęcia dla uczniów. Z doświadczeń respondentów wynikało, że wyłanianie ofert wyłącznie lub przede wszystkim w oparciu o kryterium ceny rodzi ryzyko uzyskania usług niskiej jakości. Z kolei przed stosowaniem w większym stopniu kryteriów jakościowych powstrzymywała ich obawa przed protestami potencjalnych oferentów, mogącymi sparaliżować realizację projektu.

²¹⁹ Info Audit na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego: *Bariery i problemy w realizacji projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego w województwie opolskim*, s. 6, 105, 109, 119.

Tabela 136: Ocena wpływu poszczególnych uwarunkowań na efekty projektów prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe (%)

Pominięto odpowiedzi przedstawicieli szkół, których nie dotyczyły poszczególne uwarunkowania

odpowiedź	% respondentów	
	sprzyjający wpływ	niesprzyjający wpływ
nastawienie uczniów [N=58]	100	0
nastawienie rodziców uczniów [N=48]	100	0
nastawienie pracowników szkoły [N=58]	100	0
nastawienie organu prowadzącego [N=54]	100	0
jakość diagnozy potrzeb, przeprowadzonej przed projektem [N=48]	96	4
jakość praktyk lub staży dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL u pracodawców [N=44]	100	0
jakość zajęć dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL, prowadzonych przez instytucje zewnętrzne [N=44]	100	0
terminowość prowadzenia praktyk lub staży przez pracodawców [N=39]	100	0
terminowość realizowania programu zajęć przez instytucje zewnętrzne [N=45]	98	2
jakość prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, prowadzonych przez pracowników szkoły [N=46]	100	0
jakość prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, prowadzonych przez projektodawcę [N=42]	100	0
zasady realizacji projektu zapisane w dokumentach programowych [N=41]	100	0
czas, jaki upłynął od złożenia wniosku o dofinansowanie do podpisania umowy [N=26]	85	15
czas, jaki upłynął od podpisania umowy do przekazania środków [N=28]	57	43
powierzchnia pomieszczeń, którymi dysponuje szkoła [N=32]	100	0
stan techniczny pomieszczeń, którymi dysponuje szkoła [N=35]	91	9
stan wyposażenia szkoły w sprzęt ICT [N=54]	94	6
poziom dostępności odpowiednich materiałów edukacyjnych do prezentowania na sprzęcie ICT [N=54]	94	6
stan wyposażenia szkoły w pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów ogólnych (inne niż ICT) [N=40]	93	8
stan wyposażenia szkoły w pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych (inne niż ICT) [N=46]	93	7
stan wyposażenia szkoły w sprzęt do praktycznej nauki zawodu [N=34]	91	9
poziom umiejętności dydaktycznych nauczycieli z Państwa szkoły w zakresie przedmiotów ogólnych [N=50]	100	0
poziom umiejętności dydaktycznych nauczycieli z Państwa szkoły w zakresie przedmiotów zawodowych [N=52]	100	0
poziom umiejętności nauczycieli z Państwa szkoły w zakresie wykorzystywania sprzętu ICT w nauczaniu [N=53]	98	2

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Niesprzyjające uwarunkowania występowały podobnie rzadko w przypadku projektów prowadzonych w szkołach zawodowych w ramach RPO WO 2007-2013. Czynniki, które częściej od wszystkich pozostałych były oceniane jako niesprzyjające, okazały się: terminowość prac remontowych i budowlanych oraz stan techniczny pomieszczeń (wraz z instalacjami) – jednak nawet w przypadku tych uwarunkowań odsetek respondentów, którzy ocenili ich wpływ na efekty projektu jako negatywny, nie przekroczył jednej czwartej. Przedstawiciele centrów kształcenia określili poziom dostępności odpowiednich materiałów edukacyjnych do prezentowania na sprzęcie ICT jako czynnik wpływający niekorzystnie na efekty projektów realizowanych w ramach RPO WO 2007-2013. Wpływ innych czynników ocenili natomiast pozytywnie.

Tabela 137: Ocena wpływu poszczególnych uwarunkowań na efekty projektów prowadzonych w ramach RPO WO 2007-2013 w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe (%)

Pominięto odpowiedzi przedstawicieli szkół, których nie dotyczyły poszczególne uwarunkowania

odpowiedź	% respondentów	
	sprzyjający wpływ	niesprzyjający wpływ
nastawienie uczniów [N=17]	100	0
nastawienie rodziców [N=14]	100	0
nastawienie pracowników szkoły [N=17]	100	0
nastawienie organu prowadzącego [N=17]	100	0
jakość diagnozy potrzeb, przeprowadzonej przed projektem [N=14]	100	0
jakość sprzętu ICT dofinansowanego z RPO WO [N=14]	100	0
jakość pomocy dydaktycznych do nauki przedmiotów ogólnych, dofinansowanych z RPO WO (innych niż ICT) [N=13]	100	0
jakość pomocy dydaktycznych do nauki teorii przedmiotów zawodowych, dofinansowanych z RPO WO (innych niż ICT) [N=14]	100	0
jakość sprzętu i pomocy dydaktycznych do praktycznej nauki zawodu, dofinansowanych z RPO WO [N=16]	100	0
jakość mebli dofinansowanych z RPO [N=7]	100	0
jakość prac remontowych / budowlanych dofinansowanych z RPO WO [N=10]	90	10
terminowość dostaw i montażu sprzętu [N=11]	91	9
terminowość prac remontowych / budowlanych [N=8]	75	25
jakość prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, prowadzonych przez pracowników szkoły [N=11]	91	9
jakość prac związanych z prowadzeniem lub rozliczaniem projektu, prowadzonych przez projektodawcę [N=12]	100	0
zasady realizacji projektu zapisane w dokumentach programowych [N=12]	100	0
czas, jaki upłynął od złożenia wniosku o dofinansowanie do podpisania umowy [N=8]	100	0
czas, jaki upłynął od podpisania umowy do przekazania środków [N=10]	90	10
powierzchnia pomieszczeń, którymi dysponuje szkoła [N=10]	100	0
stan techniczny pomieszczeń, którymi dysponuje szkoła [N=11]	82	18
poziom umiejętności dydaktycznych nauczycieli z Państwa szkoły w zakresie przedmiotów ogólnych [N=12]	100	0
poziom umiejętności dydaktycznych nauczycieli z Państwa szkoły w zakresie przedmiotów zawodowych [N=16]	100	0
poziom umiejętności nauczycieli z Państwa szkoły w zakresie wykorzystywania sprzętu ICT w nauczaniu [N=13]	100	0
poziom dostępności odpowiednich materiałów edukacyjnych do prezentowania na sprzęcie ICT [N=14]	100	0

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Istotnym źródłem propozycji dotyczących sposobu zwiększenia skuteczności dodatkowych zajęć byli ich uczestnicy. Jedna piąta uczniów badania ankietowego, którzy brali udział w dodatkowych zajęciach zorganizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, zgłosiła sugestie dotyczące podniesienia ich przydatności. Najczęściej powtarzającym się postulatem – sformułowanym przez ponad jedną trzecią spośród respondentów, którzy zgłosili swoje propozycje – było zwiększenie liczby godzin praktycznej nauki zawodu. Stosunkowo częste występowanie wśród uczniów niedosytu dotyczącego czasu praktycznej nauki zawodu, przewidzianego w projekcie, którego byli uczestnikami, może się wiązać z zasadami udzielania wsparcia w ramach Działania 9.2 PO KL: wymóg włączania do projektów praktyk lub staży, przy równoczesnym braku standardów dotyczących wymiaru stażu, sprzyjał organizowaniu przez część projektodawców staży, które z perspektywy podniesienia kompetencji zawodowych uczestników trwały zbyt krótko. Kwestię znacznej dowolności beneficjentów w planowaniu staży zasygnalizowano w badaniu dotyczącym wdrażania Działania 9.2 PO KL w województwie mazowieckim. Ewaluatorzy firmy Agrotec, którzy przeprowadzili to badanie na

zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, zauważyli, że „(...) pojęcie „stażu” mogłoby być pewną szansą na poprawienie stopnia osiągnięcia wskaźnika, gdyż ze względu na to, że nie jest do końca określone pozwala szkołom na przyjęcie własnej definicji ‘stażu’ i zrealizowaniu go w takiej formie i w takim zakresie jakie najbardziej odpowiadają danej szkole”²²⁰.

Co czwarty spośród respondentów, którzy zgłosili propozycje dotyczące podniesienia jakości wsparcia, oczekiwał wydłużenia czasu innych zajęć, na przykład komputerowych lub językowych. Powtarzały się również, ale stosunkowo rzadko, opinie świadczące o niezadowolających kwalifikacjach osób prowadzących zajęcia.

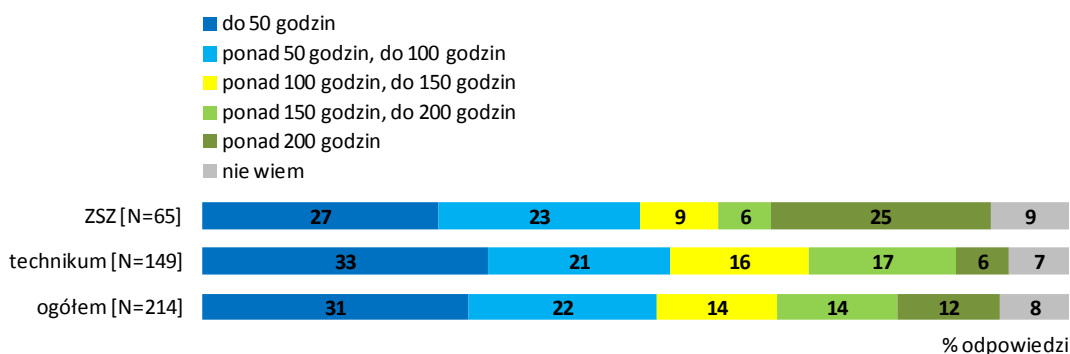
Wykres 73: Propozycje uczestników dotyczące zajęć organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=34]

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach oraz dodatkowych zajęciach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, którzy zgłosili propozycje dotyczące podniesienia jakości dodatkowych zajęć

W przybliżeniu trzech na dziesięciu uczestników praktyk lub staży organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL brało w nich udział przez nie więcej, niż 50 godzin; wydaje się, że możliwości znaczącego poszerzenia kompetencji zawodowych w tak krótkim czasie są ograniczone. Niewiele ponad jedna piąta badanych uczestniczyła w praktykach lub stażach w wymiarze przekraczającym 50 godzin, ale nie dłuższym, niż 100 godzin, natomiast dwie piąte badanych odbyło praktyki lub staże trwające dłużej, niż 100 godzin.

Wykres 74: Czas trwania praktyk lub stażu w ramach Działania 9.2 PO KL (łącznie, w godzinach) (%) [N=214]

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Zakres praktyk lub stażu organizowanego w zakładzie pracy dla uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe jest określony w ich programie, ustalonym z pracodawcą przez szkołę. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej, zadaniem szkoły kierującej uczniów na praktyczną naukę zawodu jest między innymi sprawowanie nadzoru nad realizacją jej programu²²¹. Żaden uczestnik praktyk ani stażu nie stwierdził, że w rzeczywistości w ogóle nie brał w nich udziału (czyli że „odbył je tylko na papierze”), jednak co piąty przyznał, że faktyczny przebieg praktyk lub stażu odbiegał od zaplanowanego – zdarzało się to częściej uczniom techników, niż uczniom zasadniczych szkół zawodowych.

²²⁰ Agrotec na zamówienie Województwa Mazowieckiego: Ewaluacja stopnia osiągnięcia wskaźników Priorytetu IX PO KL Działania 9.2 „Podniesienie jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego”, Warszawa 2011, s. 9.

²²¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu, art. 8, pkt. 1.

Tabela 138: Relacja pomiędzy programem praktyk lub stażu w ramach Działania 9.2 a ich faktycznym przebiegiem (%) [N=214]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
program zrealizowany w pełni	89	69	75
program zrealizowany częściowo	10	25	21
praktyki / staż się odbyły, ale uczestnik nie zna programu	1	6	4
praktyki / staż się nie odbyły („tylko na papierze”)	0	0	0

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Pożytki, jakie może odnieść z udziału w praktykach lub stażu w zakładzie pracy ich uczestnik, zależą między innymi od poziomu trudności powierzanych mu zadań. Zdaniem przeszło czterech piątych uczestników, poziom ten był odpowiedni. Nieomal żaden uczestnik nie otrzymywał do wykonania zadań zbyt trudnych, natomiast zadania powierzane przeszło co dziesiątemu były dla niego zbyt łatwe. Opinie uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz uczniów techników były zbieżne. Wynik ten należy ocenić jako pozytywny zwłaszcza w kontekście wyników badań przeprowadzonych przez firmę PSDB (w województwie kujawsko-pomorskim), w których jak główny problem zniechęcający szkoły do współpracy z pracodawcami zdiagnozowano wykorzystywanie praktykantów do wykonywania w zakładach pracy najprostszych, mało rozwijających zadań²²². Problem powierzania praktykantom zadań nie sprzyjających zdobywaniu przez nich przydatnych umiejętności zawodowych zdiagnozowano również w województwie opolskim, w ramach badań przeprowadzonych w 2009 roku przez Instytut Śląski w Opolu²²³.

Tabela 139: Ocena poziomu trudności zadań powierzanych uczestnikom praktyk lub staży w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=214]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
zbyt łatwe	13	11	12
zbyt trudne	2	1	1
odpowiednie pod względem trudności	84	86	85
nie wiem	2	2	2

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Podnoszenie kompetencji zawodowych podczas praktyk lub staży wymaga unikania dwóch skrajności: zarówno pozostawiania uczniów samym sobie, jak i ciągłego, drobiazgowego kierowania ich pracą przy wykonywaniu czynności, które już opanowali. Podczas praktyk i staży prowadzonych w województwie opolskim w ramach Działania 9.2 PO KL udało się uniknąć obu tych sytuacji. Prawie wszyscy uczestnicy praktyk lub staży uważali, że osoby nadzorujące ich pracę kierowały nią w odpowiednim stopniu.

²²² PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego: *Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL*, Warszawa 2010, s. 89.

²²³ Sadło P.: *Organizacje przedsiębiorców i pracodawców o systemie kształcenia zawodowego oraz* Beres A.: *Pierwsza praca – kompetencje absolwentów*, w: *Sołdra-Gwiżdż T., Szczygielski K.: „Praktyka czyni mistrza”. Społeczne konteksty szkolnictwa zawodowego*, Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, Stowarzyszenie Instytut Śląski, Opole 2009, s. 157, 170-171.

Tabela 140: Ocena kierowania pracą wykonywaną przez uczestników praktyk lub staży w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=214]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
w zbyt dużym stopniu	5	0	1
w zbyt małym stopniu	2	4	3
w odpowiednim stopniu	94	96	95
nie wiem	0	0	0

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Czynnikiem wpływającym na przyswajanie umiejętności podczas staży lub praktyk jest również motywacja uczestników. Zdecydowana większość – siedmiu na dziesięciu – spośród uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz uczniów techników, którzy odbyli praktyki lub staże, zadeklarowało podczas badania, że bardzo im zależało na wykorzystaniu praktycznej nauki zawodu w zakładzie pracy do podniesienia posiadanych umiejętności.

Tabela 141: Poziom motywacji uczestników do podnoszenia umiejętności zawodowych podczas praktyk lub stażu: czy zależało im na podniesieniu umiejętności? (%) [N=214]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
bardzo zależało	72	69	70
raczej zależało	23	29	28
raczej nie zależało	5	1	2
w ogóle nie zależało	0	0	0
nie wiem	0	0	0

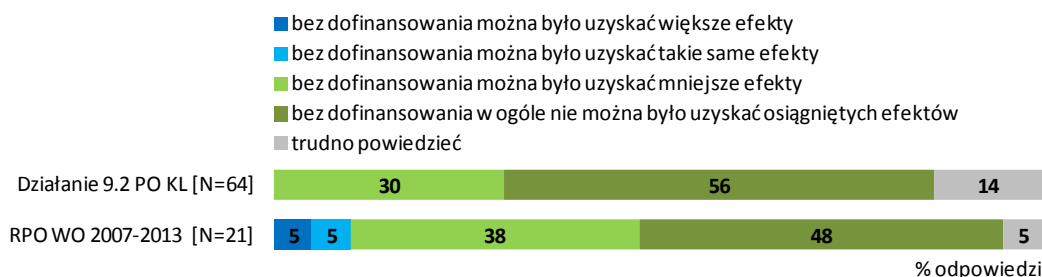
Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Ponad dwóm trzecim (69%) spośród JST prowadzących szkoły uczestniczące w projektach finansowanych w ramach Działania 9.2 PO KL²²⁴, środki z tego źródła posłużyły do przeprowadzenia przedsięwzięć, które bez nich nie zostałyby zrealizowane. Przeszło dziesięciokrotnie mniejszy odsetek (6%) wykorzystał fundusze z Działania 9.2 PO KL na zwiększenie skali przedsięwzięć, które bez dofinansowania miałyby mniejszy zakres. Co czwarty respondent (25%) nie był w stanie określić wpływu otrzymania środków na przeprowadzone działania.

Istotny wpływ środków przyznanych w ramach Działania 9.2 PO KL na przeprowadzone przedsięwzięcia potwierdzili dyrektorzy szkół uczestniczących w projektach. W przeszło połowie szkół bez dofinansowania nie byłoby możliwe nawet częściowe osiągnięcie efektów uzyskanych dzięki przeprowadzeniu projektu, natomiast w trzech na dziesięć efekty można byłoby osiągnąć również poza projektem, ale w mniejszym zakresie. Podobnie w przypadku RPO WO 2007-2013: w blisko połowie szkół objętych wsparciem w ramach tego programu uzyskane efekty w ogóle nie byłyby możliwe do osiągnięcia, gdyby nie przyznane dofinansowanie, a w blisko dwóch piątych efekty można byłoby uzyskać, ale w mniejszej skali. Rezultaty uzyskane w ramach obu programów w podobnym stopniu zależały od otrzymanego wsparcia. Zarówno przedstawiciele centrów kształcenia, które realizowały projekty w ramach Działania 9.2 PO KL jak i w ramach RPO WO stwierdzili, że bez otrzymanego dofinansowania w ogóle nie udałoby się uzyskać osiągniętych efektów.

²²⁴ Analogiczne wyniki, dotyczące poszczególnych Działań i Poddziałań RPO WO 2007-2013, w ramach których prowadzono projekty edukacyjne (skierowane zarówno do szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, jak i do szkół prowadzących kształcenie ogólne), zostały przedstawione w rozdziale 2.2.4 „Efekty przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”.

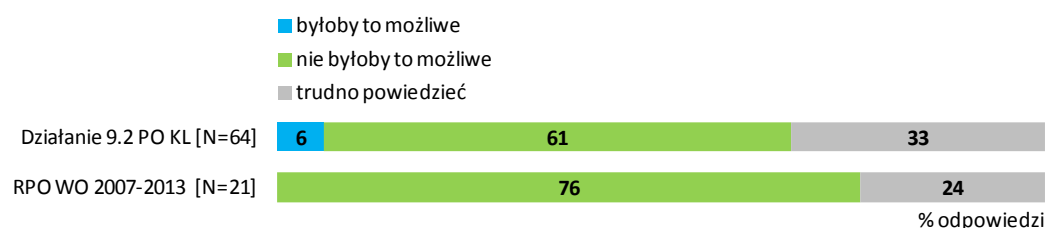
Wykres 75: Zależność pomiędzy wsparciem otrzymanym w ramach Działania 9.2 PO KL / RPO WO 2007-2013 a uzyskanymi efektami (%)

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących szkoły zawodowe, które uczestniczyły w projektach realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL / RPO WO 2007-2013

Zdaniem dyrektorów trzech piątych szkół objętych wsparciem w ramach Działania 9.2 PO KL oraz trzech czwartych szkół, które korzystały z RPO WO 2007-2013, wszystkie przedsięwzięcia przeprowadzone w ramach projektu były konieczne do uzyskania osiągniętych efektów. Znaczny odsetek respondentów (co trzeci w przypadku Działania 9.2 PO KL i co czwarty w przypadku RPO WO 2007-2013) nie było w stanie tego ocenić. Wyłącznie w odniesieniu do Działania 9.2 PO KL pojawiły się opinie, że zakres projektu można byłoby ograniczyć nie zmniejszając jego efektów – uważała tak jednak tylko niewielka (sześcioprocentowa) grupa respondentów. Podczas badania jakościowego z dyrektorami szkół jako zbędny element projektów wskazano spotkania z doradcą zawodowym dla uczniów, którzy niewiele wcześniej brali udział w podobnych zajęciach.

Wykres 76: Opinie dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe na temat możliwości zrezygnowania z części działań (prac) zrealizowanych w ramach projektu dofinansowanego z Działania 9.2 PO KL / RPO WO 2007-2013 bez zmniejszania efektów tego projektu w danej szkole (%)

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących szkoły zawodowe, które uczestniczyły w projektach realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL / RPO WO 2007-2013

Nie tylko odpowiedzi respondentów dotyczące stopnia, w jakim efekty uzyskane w ramach dofinansowanego projektu zostałyby osiągnięte bez otrzymania dotacji, mogą posłużyć do wnioskowania o tym, w jakim stopniu w przypadku badanego wsparcia wystąpił efekt zdarzenia niezależnego (to znaczy w jakim stopniu zmiana, której wywołanie było celem wsparcia, nastąpiłaby również bez niego). Przesłanką przydatną do wnioskowania na temat zależności pomiędzy otrzymanym wsparciem a uzyskanymi efektami jest również informacja o tym, jak często szkoły nie objęte wsparciem prowadziły działania analogiczne do przedsięwzięć prowadzonych w szkołach, które zaspokajały potrzeby edukacyjne swoich uczniów wykorzystując dotacje z funduszy unijnych²²⁵.

Dodatkowe zajęcia dla uczniów uważali za potrzebne dyrektorzy ponad dziewięciu na dziesięć (94%) szkół zawodowych, w których zostały one sfinansowane w ramach Działania 9.2 PO KL oraz ponad trzech czwartych (77%) szkół, które nie korzystały z dofinansowania z Działania 9.2 PO KL na prowadzenie takich zajęć. Zarazem odsetek szkół, w których zajęcia przeprowadzono, w drugiej grupie wynosi tylko dwie piąte (41%). Oznacza to, że w ponad jednej trzeciej (36%) szkół nie korzystających z dofinansowania dodatkowych zajęć w ramach Działania 9.2 PO KL takie zajęcia nie

²²⁵ Należy zastrzec, że różnice pod względem częstości realizowania poszczególnych przedsięwzięć mogły wynikać również z innych względów (niekontrolowanych przy doborze próby), niż otrzymanie lub nieotrzymanie wsparcia.

były prowadzone pomimo, że były potrzebne. Można zatem wnioskować, że zaspokajanie potrzeb w zakresie organizowania dodatkowych zajęć dla uczniów szkół zawodowych w znacznym stopniu zależało od wsparcia udzielanego w ramach Działania 9.2 PO KL.

Tabela 142: Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie zajęć dodatkowych w szkołach, które prowadziły takie zajęcia w ramach Działania 9.2 PO KL oraz w pozostałych (%)

odpowiedź	% respondentów	
	szkoły, w których dodatkowe zajęcia sfinansowano z Działania 9.2 PO KL [N=54]	szkoły, w których dodatkowych zajęć nie sfinansowano z Działania 9.2 PO KL [N=22]
były potrzebne i zostały przeprowadzone	94	41
nie były potrzebne i zostały przeprowadzone	6	0
były potrzebne i nie zostały przeprowadzone	0	36
nie były potrzebne i nie zostały przeprowadzone	0	23

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Odsetek szkół, w których praktyki lub staże u pracodawców były potrzebne i zarazem zostały przeprowadzone, jest tylko nieznacznie niższy w szkołach, które nie korzystały ze wsparcia z Działania 9.2 PO KL na organizację takich przedsięwzięć (80%), niż w szkołach, które taką pomoc otrzymały (91%). Uzyskane wyniki sugerują, że Działanie 9.2 miało niewielki wpływ na organizowanie praktyk lub staży dla uczniów szkół zawodowych u pracodawców.

Tabela 143: Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie praktyk i staży u pracodawców w szkołach, które organizowały takie staże lub praktyki w ramach Działania 9.2 PO KL oraz w pozostałych (%)

odpowiedź	% respondentów	
	szkoły, w których praktyki lub staże sfinansowano z Działania 9.2 PO KL [N=23]	szkoły, w których praktyk ani staży nie sfinansowano z Działania 9.2 PO KL [N=22]
były potrzebne i zostały przeprowadzone	91	80
nie były potrzebne i zostały przeprowadzone	9	6
były potrzebne i nie zostały przeprowadzone	0	4
nie były potrzebne i nie zostały przeprowadzone	0	10

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

W szkołach nieobjętych wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 odsetek placówek, w których w latach 2007-2011 przeprowadzono jakiegokolwiek inwestycje w bazę edukacyjną, był o ponad 20 punktów procentowych niższy, niż w szkołach, które korzystały ze wsparcia z tego programu. Omówione wcześniej opinie dyrektorów szkół, które korzystały ze wsparcia (zdaniem połowy respondentów bez dofinansowania efekty uzyskane w ramach projektu byłyby całkowicie nieosiągalne, a według dwóch piątych udałooby się je osiągnąć jedynie częściowo²²⁶) sugerują ponadto, że środki z RPO WO 2007-2013 umożliwiały realizację przedsięwzięć bardziej kosztownych. Z kolei brak wystarczających funduszy na zakup lub modernizację zakupienia, a także na przebudowę lub remont budynku były najczęstszymi przeszkodami w realizacji programów rozwojowych szkół²²⁷.

²²⁶ Porównaj: rozdział 2.3.4 „Efekty zrealizowanych przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”, Wykres 75 „Zależność pomiędzy wsparciem otrzymanym w ramach Działania 9.2 PO KL / RPO WO 2007-2013 a uzyskanymi efektami”.

²²⁷ Porównaj: rozdział 2.3.3 „Osiągnięcie celów rozwojowych szkół”, Tabela 125 „Przeszkody w realizacji celów rozwojowych w latach 2007-2011 wśród szkół prowadzących kształcenie zawodowe”.

Przedstawione wyniki wskazują, że wsparcie z RPO WO 2007-2013 w znacznym stopniu warunkowało wzmocnienie bazy edukacyjnej w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe.

Tabela 144: Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie wzmocnienia bazy edukacyjnej w szkołach, które prowadziły takie przedsięwzięcia w ramach RPO WO 2007-2013 oraz w pozostałych

odpowiedź	% respondentów	
	szkoły objęte wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 [N=21]	szkoły NIE objęte wsparciem w ramach RPO WO 2007-2013 [N=41]
były potrzebne i zostały przeprowadzone	95	73
nie były potrzebne i zostały przeprowadzone	5	0
były potrzebne i nie zostały przeprowadzone	x	17
nie były potrzebne i nie zostały przeprowadzone	x	10

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

2.3.5 Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami

4F W jakim stopniu działania zaplanowane w projektach na rzecz kształcenia zawodowego były kompleksowe (odpowiadały na pełne spektrum zdiagnozowanych i występujących problemów)? Czy podmioty realizujące [projekty na rzecz kształcenia zawodowego] podejmowały przed rozpoczęciem projektu inne działania zmierzające do kompleksowego podniesienia jakości edukacji? Jeżeli tak, to jakie to były działania, z czego były finansowane oraz jakie były ich efekty?²²⁸

4G Czy i w jakim stopniu istnieje zagrożenie realizacji przedsięwzięć edukacyjnych ze sobą niepowiązanych, rozdrobnionych, służących realizacji jednostkowych potrzeb poszczególnych instytucji, czy grup beneficjentów, nie prowadzących do osiągnięcia znaczących efektów dla rozwoju szkolnictwa zawodowego i nie wpisujących się w tendencje zmian na rynku pracy?

4J Czy szkoły przygotowujące do zawodu realizowały bądź uczestniczyły w projektach / działaniach komplementarnych w stosunku do wdrażanych projektów edukacyjnych? Jeżeli tak, to jakie to były działania oraz z czego były finansowane? Jakimi były ich rezultaty? Czy zwiększyły skuteczność realizowanych projektów?

Cechą projektów edukacyjnych, która pozwala zwiększyć ich skuteczność, jest *komplementarność*. Z definicji tego pojęcia²²⁹ wynikają trzy warunki, których spełnienie jest wymagane, żeby prowadzone przedsięwzięcia mogły zostać uznane za komplementarne – powinny: 1) uzupełniać się 2) zmierzać do osiągnięcia wspólnego celu 3) prowadzić do efektu synergii. Komplementarność proponujemy rozpatrywać w dwóch aspektach, którymi są:

1) źródła finansowania przedsięwzięć komplementarnych:

- jeden program finansowany ze środków unijnych (*komplementarność wewnątrzprogramowa*²³⁰),
- różne programy finansowane ze środków unijnych (*komplementarność międzyprogramowa*, a w przypadku PO KL i RPO WO 2007-2013 zarazem *komplementarność funduszy europejskich*, ponieważ każdy z tych programów jest finansowany z innego funduszu – odpowiednio: EFS oraz EFRR),

²²⁸ Odpowiedź na pierwszą część pytania 4F („W jakim stopniu działania zaplanowane w projektach na rzecz kształcenia zawodowego były kompleksowe (odpowiadały na pełne spektrum zdiagnozowanych i występujących problemów)? – zamieszczono również w rozdziale 2.3.2 „Przedsięwzięcia zrealizowane przy wsparciu z funduszy UE”.

²²⁹ Porównaj: Instytut Badań Strukturalnych i Reytech na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego: *Analiza komplementarności podejmowanych interwencji w ramach RPO WO 2007-2013 z innymi instrumentami wsparcia w województwie opolskim*, s. 22.

²³⁰ Adnotacje umieszczone w nawiasach odnoszą wyróżnione rodzaje komplementarności do jej typów wymienionych w: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego: *Komplementarność w ramach RPO WO 2007-2013 jako narzędzie zwiększania efektywności realizacji celów rozwojowych regionu: znaczenie, ewaluacja, przykłady*, Opole 2012, s. 15.

- programy finansowane ze środków unijnych oraz inne źródła finansowania (*komplementarność funduszy europejskich z innymi środkami*).

2) podmioty objęte przedsięwzięciami komplementarnymi:

- jedna szkoła lub placówka,
- szkoły lub placówki podlegające temu samemu organowi prowadzącemu,
- szkoły lub placówki z województwa opolskiego, podlegające różnym organom prowadzącym.

Wśród 47 wniosków, które otrzymały wsparcie w ramach Działania 9.2 PO KL tylko 7 zawierało informację o komplementarności wobec innych przedsięwzięć (cztery z nich były finansowane z Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013, a trzy w ramach ZPORR).

Informacje na temat komplementarności projektów realizowanych w ramach RPO WO 2007-2013, pochodzące z wniosków o dofinansowanie, zostały przedstawione w części raportu dotyczącej kształcenia ogólnego²³¹.

Za przykład dążenia części beneficjentów do uzyskania komplementarności pomiędzy przedsięwzięciami realizowanymi w tej samej placówce może posłużyć fragment jednego z wniosków o dofinansowanie, złożonych w ramach Działania 5.1.1 RPO WO 2007-2013: „nowoczesne pracownie umożliwią pozyskiwanie środków w ramach POKL (...) oraz innych źródeł – Fundacja Rozwoju Wsi²³², granty Kuratora Oświaty”. Zgodnie z zamysłem projektodawcy, wzmocniona baza edukacyjna ma rozszerzyć możliwości prowadzenia zajęć dodatkowych i zdobycia środków na ich finansowanie.

Oferta kształcenia zawodowego, jaką są w stanie zaoferować poszczególne szkoły, zależy bezpośrednio od stanu wyposażenia ich pracowni. Autorzy badania dotyczącego barier i problemów w realizacji projektów finansowanych z EFS jako przypuszczalny czynnik obniżający zainteresowanie projektodawców z województwa opolskiego aplikowaniem o wsparcie w ramach Działania 9.2 PO KL wskazali niedysponowanie przez część szkół odpowiednio wyposażonymi warsztatami, w których mogłyby się odbywać dodatkowe zajęcia²³³. W związku z tym rekomendowali wypracowanie mechanizmów koordynacji projektów realizowanych w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013. Wśród zaproponowanych do rozważenia rozwiązań znalazły się: wprowadzenie kryteriów strategicznych, odnoszących się do komplementarności projektów PO KL z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach programów niefinansowanych z EFS, zastąpienie projektów konkursowych systemowymi oraz zastosowanie „odpowiednich kryteriów dostępu”²³⁴.

Pierwsze z proponowanych rozwiązań zastosowano w ramach Działania 9.2 PO KL już w roku 2009 (a następnie w latach kolejnych), wprowadzając kryterium strategiczne, zgodnie z którym dodatkowymi punktami były premiowane projekty komplementarne „ze zrealizowanymi bądź będącymi w realizacji inwestycjami finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny”²³⁵. Takie sposoby premiowania komplementarności nie wydaje się jednak optymalny z dwóch względów. Po pierwsze – może skutkować premiowaniem w ramach projektów rozwiązań, które nie podnoszą zasadniczo ich wartości. Część beneficjentów rozszerza granice pojęcia komplementarności do tego stopnia, że obejmuje ono bardzo różnorodne inwestycje przyczyniające

²³¹ Porównaj: rozdział 2.2.5 „Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami”. Rozpatrywanie oddzielnie przedsięwzięć skierowanych do przedszkoli, do szkół prowadzących kształcenie ogólne oraz do szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe byłoby nieuzasadnione biorąc pod uwagę, że w ramach tych samych Działań oraz projektów wsparciem obejmowano różne rodzaje szkół i placówek. Wyniki analizy umieszczono w rozdziale poświęconym szkołom prowadzącym kształcenie ogólne, ponieważ tego rodzaju szkoły mogły korzystać ze wszystkich objętych badaniem Działań i Poddziałania RPO WO 2007-2013.

²³² Prawdopodobnie Projektodawca odnosił się do Fundacji Wspomagania Wsi albo Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej.

²³³ Info Audit na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego w Opolu: *Bariera i problemy w realizacji projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego w województwie opolskim*, Warszawa 2010, s. 6, 105, 109.

²³⁴ *Ibidem*, s. 119.

²³⁵ *Plan działania PO KL na rok 2009*, s. 13, *Plan działania PO KL na rok 2010*, s. 23, *Plan działania PO KL na rok 2011*, s.24.

się do podniesienia jakości życia na danym obszarze (na przykład remonty oddzielnych budynków, pełniących odmienne funkcje). Jeżeli pominięte zostanie wykazanie, w jaki sposób projekty wskazane jako komplementarne doprowadzą do uzyskania efektu synergii (a projektodawcy we wnioskach o dofinansowanie niejednokrotnie tę kwestię pomijają), to zapewne wręcz wszystkie działania JST zgodne z przypisanymi im zadaniami udałoby się przedstawić jako „komplementarne”. Należałoby tylko odnieść je do wystarczająco ogólnych celów, takich jak poprawa warunków życia mieszkańców. Nadmiernemu rozszerzaniu pojęcia komplementarności sprzyja niejednoznaczność tego pojęcia, na którą zwrócili uwagę autorzy *Analizy komplementarności podejmowanych interwencji w ramach RPO WO 2007-2013 z innymi instrumentami wsparcia w województwie opolskim*²³⁶.

Po drugie, kryterium strategiczne w dotychczasowym brzmieniu faworyzuje komplementarność pomiędzy projektami finansowanymi ze środków unijnych wobec komplementarności pomiędzy takimi projektami a przedsięwzięciami finansowanymi z innych źródeł. Kryterium odzwierciedla zasadę zawartą w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1083/2006, zgodnie z którą „Komisja i państwa członkowskie zapewniają zachowanie spójności pomocy funduszy z działaniami, politykami i priorytetami Wspólnoty oraz jej komplementarności z innymi wspólnotowymi instrumentami finansowymi”. Nie odnosi się natomiast do zasady zawartej we wcześniejszym punkcie Artykułu 9, zatytułowanego „Komplementarność, spójność, koordynacja i zgodność”. W punkcie tym wskazano, że „Fundusze zapewniają pomoc, która uzupełnia działania krajowe, w tym działania na poziomie regionalnym i lokalnym, włączając do nich priorytety Wspólnoty”²³⁷.

Wydaje się, że lepszym (niż stosowane dotychczas kryterium strategiczne) sposobem zapewniania komplementarności pomiędzy inwestycjami finansowanymi z EFRR a działaniami dotowanymi z EFS byłoby realizowanie projektów systemowych uwzględniających obie formy wsparcia. Priorytetem powinno być jednak efektywne zaspokajanie potrzeb w zakresie kształcenia, do czego komplementarność różnych przedsięwzięć może się przyczyniać niezależnie od źródeł ich finansowania. Opinie wyrażone przez dyrektorów szkół podczas zogniskowanego wywiadu grupowego wskazują, że stworzenie możliwości uzyskiwania przez szkołę jednocześnie (tj. na podstawie jednej decyzji) środków na wzmocnienie bazy edukacyjnej, prowadzenie dodatkowych zajęć oraz kształcenie nauczycieli byłoby bardzo atrakcyjne:

Gdyby była możliwość zrobienia projektu, który by obejmował te trzy elementy, czyli my kształcimy nauczycieli, doposażamy i [prowadzimy zajęcia], żeby efektem był uczeń - to jest po prostu bajka. Bo wtedy jako placówka my się rozwijamy. Po pierwsze, nauczyciela mam dodatkowo przeszkolonego lub nauczyciela, który ma dodatkowe kwalifikacje, który może uczyć dodatkowego przedmiotu. Dodatkowo ten nauczyciel może prowadzić kursy. Dodatkowo ja mam sprzęt, na którym on to robi. To jest kompleksowe działanie i to jest działanie bardzo przemyślane wtedy. [Źródło: FGI z dyrektorami szkół prowadzących kształcenie zawodowe]

Umożliwienie projektodawcom jednoczesnego uzyskiwania wsparcia, które w obecnym okresie programowania jest udzielane w ramach odrębnych Działań i Programów (Działania 9.2 i Działania 9.4 PO KL oraz RPO WO 2007-2013) byłoby zdecydowanie pożądane. Niepewność co do uzyskania wsparcia ze wszystkich źródeł, których wykorzystania wymagałaby realizacja całościowej koncepcji rozwojowej, jest zaliczana do czynników utrudniających realizację projektów komplementarnych²³⁸.

Zarazem decyzje o tym, czy w poszczególnych szkołach będą realizowane łącznie działania polegające na organizowaniu dodatkowych zajęć dla uczniów, podnoszeniu kompetencji nauczycieli oraz wzmocnianiu bazy dydaktycznej, czy też wyłącznie część przedsięwzięć z tego pakietu, powinna zależeć od potencjału poszczególnych placówek. Konieczne jest unikanie rozwiązań, które skłaniałyby

²³⁶ IBS i Reytech na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego: *Analiza komplementarności podejmowanych interwencji w ramach RPO WO 2007-2013 z innymi instrumentami wsparcia w województwie opolskim*, Warszawa 2011, s. 22.

²³⁷ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, art. 9, p. 1-2, s. 38.

²³⁸ Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego: *Komplementarność w ramach RPO WO 2007-2013 jako narzędzie zwiększania efektywności realizacji celów rozwojowych regionu: znaczenie, ewaluacja, przykłady*, Opole 2012, s. 18.

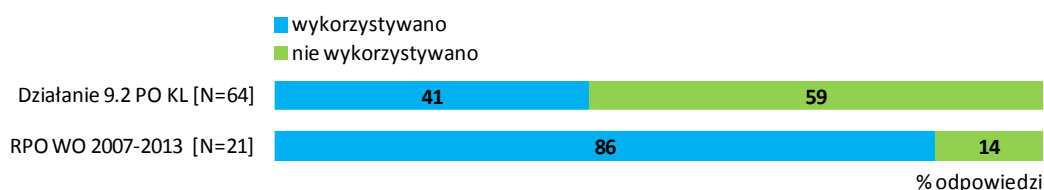
projektodawców do prowadzenia przedsięwzięć nieodpowiadających priorytetowym potrzebom występującym w poszczególnych szkołach. Zasadę tę należy uwzględniać przy określaniu zakresu przedsięwzięć prowadzonych projektów systemowych oraz przy formułowaniu kryteriów przyznawania wsparcia. Jest to szczególnie istotne biorąc pod uwagę, że – jak stwierdził jeden z projektodawców uczestniczących w zogniskowanym wywiadzie grupowym – „nie pisze się projektu od tytułu tylko [sprawdzając] jak to jest oceniane, i wtedy dopiero dostosowuje się treść do punktacji”.

Sytuacja, w której powielanie działań obniża ich efektywność, jest nazywana *komplementarnością negatywną*²³⁹. Jej przykładem, zidentyfikowanym podczas badania jakościowego z dyrektorami szkół, było przeprowadzenie zajęć z zakresu poradnictwa zawodowego z uczniami, którzy niewiele wcześniej uczestniczyli już w podobnych zajęciach. Decyzja o włączeniu takich zajęć do projektu wynikała z dążenia beneficjenta do spełnienia kryterium dostępu, zgodnie z którym przedsięwzięcia wspierane w ramach Działania 9.2 PO KL w poszczególnych szkołach musiały obejmować między innymi doradztwo edukacyjno-zawodowe dla uczniów²⁴⁰.

Zakładając, że pojęcie komplementarności przez część beneficjentów może nie być właściwie rozumiane²⁴¹, w badaniu ankietowym z dyrektorami szkół kwestię powiązań pomiędzy projektami edukacyjnymi uwzględniono bez stosowania tego pojęcia. Zapytano o wykorzystywanie w projektach prowadzonych ramach Działania 9.2 oraz RPO WO 2007-2013 efektów innych przedsięwzięć, zrealizowanych od początku poprzedniego okresu programowania funduszy Unii Europejskiej, czyli od 2004 roku.

W prawie trzech piątych spośród szkół objętych projektami dofinansowanymi z Działania 9.2 PO KL, prowadzone projekty nie bazowały na efektach wcześniejszych inicjatyw na rzecz podniesienia jakości lub dostępności edukacji w danej placówce²⁴². Wykorzystywanie efektów wcześniejszych przedsięwzięć w projektach finansowanych z RPO WO 2007-2013 było rzadsze, niż w projektach prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL. W blisko 90% szkół realizujących projekty w ramach RPO WO 2007-2013 nie wykorzystywano efektów wcześniejszych działań. W pozostałych przypadkach prace finansowane z RPO WO 2007-2013 wiązały się z wcześniejszą przebudową lub remontem pomieszczeń.

Wykres 77: Wykorzystywanie efektów wcześniejszych przedsięwzięć w projektach realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL / RPO WO 2007-2013 (%)

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które korzystały z Działania 9.2 PO KL / RPO WO 2007-2013

²³⁹ Porównaj: PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego: *Komplementarność działań realizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013*, Warszawa 2010, s. 26-27 oraz IBS i Reytech na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego: *Analiza komplementarności podejmowanych interwencji w ramach RPO WO 2007-2013 z innymi instrumentami wsparcia w województwie opolskim*, Warszawa 2011, s. 26.

²⁴⁰ Kryterium, zgodnie z którym „Projekt zapewnia realizację co najmniej trzech elementów programu rozwojowego w każdej ze szkół występujących w projekcie, w tym praktyki zawodowe i/lub staże realizowane we współpracy z pracodawcami i instytucjami rynku pracy oraz doradztwo edukacyjno-zawodowe dla uczniów” obowiązywało od 2010 roku (porównaj: *Plan działania PO KL na rok 2010*, s. 22, *Plan działania PO KL na rok 2011*, s.23). W 2009 roku wymagano realizowania określonej liczby (tj. dwóch) elementów programu rozwojowego, ale ich nie wskazywano ((porównaj: *Plan działania PO KL na rok 2009*, s. 12).

²⁴¹ W ogólnopolskim badaniu komplementarności działań realizowanych w obszarze oświaty ustalono między innymi, że „Beneficjenci nie są zainteresowani wdrażaniem zasady komplementarności i nie znają mechanizmów, które mogłyby tę komplementarność wdrożyć w życie”. Info Audit na zamówienie Ministerstwa Edukacji Narodowej: *Komplementarność działań realizowanych w obszarze oświaty w ramach EFS*, s. 9.

²⁴² Projekty realizowane w centrach kształcenia nie bazowały na efektach wcześniejszych przedsięwzięć.

Rodzajem przedsięwzięć, których rezultaty w projektach dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL wykorzystywano stosunkowo najczęściej, były zakupy sprzętu komputerowego lub multimedialnego; taka sytuacja miała miejsce w blisko dziewięciu na dziesięć placówek wykorzystujących w projektach prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL efekty wcześniejszych inicjatyw. W przybliżeniu dwukrotnie rzadziej wykorzystywano zakupione wcześniej pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych, a także wyremontowane budynki lub pomieszczenia. Pozostałe rodzaje przedsięwzięć poprzedzających realizację projektów dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL były wykorzystywane w mniej niż co czwartej spośród szkół zaangażowanych w prowadzenie takich projektów.

Tabela 145: Efekty wcześniejszych przedsięwzięć wykorzystywane w projektach realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=26]

odpowiedź	% respondentów
sprzęt komputerowy / multimedialny	88
pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów ogólnych	23
pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych	42
sprzęt do praktycznej nauki zawodu	23
wyremontowane / przebudowane pomieszczenia	38
wiedza zdobyta przez nauczycieli podczas szkoleń lub studiów	31
wiedza zdobyta przez kadrę zarządzającą / administracyjną podczas szkoleń lub studiów	15
wyniki badań / analiz dotyczących dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy	0
inne	0

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, wykorzystujących w projektach realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL efekty wcześniejszych przedsięwzięć

Sprzęt komputerowy i multimedialny²⁴³ wykorzystywany w projektach dofinansowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, zakupiony przed realizacją tych projektów, również był finansowany przede wszystkim ze środków EFS: w prawie czterech piątych przypadków. Pozostałe źródła finansowania występowały co najmniej sześciokrotnie rzadziej.

Tabela 146: Źródła finansowania sprzętu komputerowego i multimedialnego, wykorzystywanego w projekcie realizowanym w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=23]

odpowiedź	% respondentów
budżet szkoły, budżet organu prowadzącego	13
EFS	78
fundusze unijne (ogólnie)	9
rada rodziców	4

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, wykorzystujących w projektach realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL wcześniej zakupiony sprzęt komputerowy lub multimedialny

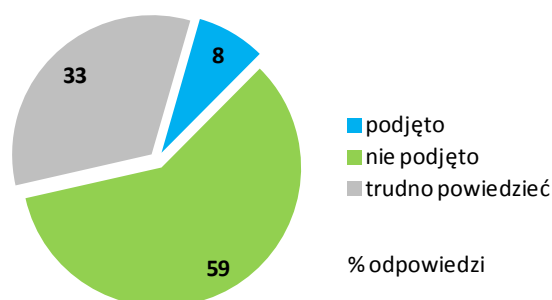
Przebudowa lub remonty pomieszczeń wykorzystywanych do realizacji projektów prowadzonych w ramach RPO WO 2007-2013 w szkołach objętych badaniem ankietowym były finansowane z Kontraktu Wojewódzkiego.

Dotychczas tylko w następstwie mniej niż co dziesiątego spośród projektów prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL podjęto kolejne przedsięwzięcia. Trzy piąte respondentów stwierdziło, że przeprowadzony projekt nie pociągnął za sobą kolejnych inicjatyw. Jedna trzecia nie umiała ocenić, czy przedsięwzięcia prowadzone w szkole należy uznać za konsekwencję projektu zrealizowanego przy wsparciu z Działania 9.2 PO KL. Do przedsięwzięć przeprowadzonych w następstwie projektu należały: „realizacja praktyki zawodowej w Wielkiej Brytanii w ramach programu Leonardo da Vinci, która wykorzystywała wiedzę i umiejętności zdobyte podczas realizacji kursów POKL” oraz utworzenie nowego kierunku kształcenia. Natomiast spośród dyrektorów szkół, w których

²⁴³ Pominięto prezentację źródeł finansowania innych przedsięwzięć (niż zakup sprzętu komputerowego i multimedialnego), których efekty wykorzystywano w projekcie realizowanym w ramach Działania 9.2 PO KL, ze względu na niewielką liczbę respondentów (N<20).

prowadzono projekty dofinansowane z RPO WO 2007-2013, żaden nie stwierdził, że w następstwie tego projektu w jego placówce podjęto kolejne działania.

Wykres 78: Podejmowanie kolejnych przedsięwzięć w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=64]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, objętych projektami prowadzonymi w ramach Działania 9.2 PO KL

Badanie ankietowe z dyrektorami szkół prowadzących kształcenie ogólne, które korzystały ze wsparcia w ramach Działania 9.2 PO KL lub RPO WO 2007-2013, pozwoliło również ustalić, czy przed realizacją projektów finansowanych z tych źródeł w poszczególnych szkołach prowadzono podobne przedsięwzięcia na rzecz podniesienia jakości edukacji²⁴⁴. W trzech piątych spośród szkół zawodowych, w których z Działania 9.2 PO KL dofinansowano dodatkowe bezpłatne zajęcia dla uczniów, takie zajęcia były prowadzone również przed uzyskaniem wsparcia z tego źródła. Z kolei w czterech piątych spośród szkół, w których z Działania 9.2 PO KL dofinansowano staże lub praktyki u pracodawców, praktyczna nauka zawodu była organizowana w tych formach także przed rozpoczęciem projektu. W dwóch trzecich spośród szkół zaangażowanych w projekty dofinansowane z RPO WO 2007-2013 już przed ich rozpoczęciem prowadzono przedsięwzięcia z zakresu wzmocnienia bazy dydaktycznej placówki: przebudowę, remont pomieszczeń lub zakup wyposażenia.

Tabela 147: Prowadzenie dodatkowych zajęć oraz organizowanie staży lub praktyk zawodowych u pracodawców (również) przed projektem dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL, w ramach którego były prowadzone / Prowadzenie przedsięwzięć związanych z przebudową, remontem lub wyposażaniem szkoły prowadzonych przed projektem realizowanym w ramach RPO WO 2007-2013 (%)

odpowiedź	% respondentów		
	realizowany projekt		
	Działanie 9.2 PO KL – dodatkowe zajęcia [N=54]	Działanie 9.2 PO KL – staże lub praktyki zawodowe u pracodawców [N=32]	RPO WO 2007-2013 [N=21]
prowadzono	59	78	67
nie prowadzono	28	17	14
trudno powiedzieć	13	4	19

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, które korzystały ze wsparcia: w ramach Działania 9.2 PO KL na prowadzenie dodatkowych zajęć oraz organizację staży lub praktyk zawodowych u pracodawców / w ramach RPO WO 2007-2013

Najbardziej powszechnymi rodzajami zajęć dodatkowych prowadzonych przed rozpoczęciem projektu dofinansowanego z Działania 9.2 PO KL (w ramach którego udzielano uczniom wsparcia w tej formie), były zajęcia wyrównawcze, wskazane przez ponad cztery piąte respondentów. Wskazania około trzech piątych uzyskały kółka przedmiotowe, spotkania z pedagogiem lub psychologiem, dodatkowe zajęcia z języków obcych oraz dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych. Natomiast tylko na bardzo niewielką skalę były organizowane zajęcia prowadzone

²⁴⁴ Uwzględniono przedsięwzięcia zrealizowane od 2004 roku.

przez podmiot inny, niż szkoła (firmę szkoleniową, centrum kształcenia lub pracodawcę), za które od uczniów ani ich rodziców nie pobierano opłat.

Tabela 148: Rodzaje dodatkowych bezpłatnych zajęć dla uczniów, prowadzonych przed realizacją projektu dofinansowanego z Działania 9.2 PO KL, w ramach którego były takie zajęcia były organizowane (%) [N=32]

odpowieź	% respondentów
„kółka” dla uczniów szczególnie uzdolnionych	63
dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych w firmach szkoleniowych	3
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych w szkole	9
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych w CKU / CKP	0
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych u pracodawców	0
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych w firmach szkoleniowych	0
wizyty studyjne (np. w przedsiębiorstwach, na targach branżowych, w urzędach)	28
kurs prawa jazdy	9
dodatkowe zajęcia artystyczne (np. muzyczne / plastyczne / fotograficzne / taneczne)	19
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne	22
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki	53
zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej	84
spotkania z pedagogiem lub psychologiem	63
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe	47
zajęcia specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych	31
dodatkowe zajęcia komputerowe / informatyczne (ICT)	44
dodatkowe zajęcia z języków obcych	59
dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych	56
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości	16
dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych w szkole	47
dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych w CKP / CKU lub ODiDZ	0

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których dodatkowe zajęcia dla uczniów prowadzono również przed realizacją projektu dofinansowanego z Działania 9.2 PO KL, w ramach którego organizowano takie zajęcia

Dwoma głównymi sposobami zapewnienia dodatkowych bezpłatnych zajęć dla uczniów przed rozpoczęciem projektu dofinansowanego z Działania 9.2 PO KL (w ramach którego prowadzono takie zajęcia) było finansowanie ich z budżetu szkoły lub jej organu prowadzącego oraz prowadzenie bez dodatkowego wynagrodzenia przez nauczycieli. Oba rozwiązania były wskazywane równie często: każde przez ponad dwie piąte respondentów²⁴⁵.

Tabela 149: Źródła finansowania dodatkowych zajęć prowadzonych przed realizacją projektu dofinansowanego z Działania 9.2 PO KL, w ramach którego były prowadzone dodatkowe zajęcia (%) [N=32]

odpowieź	% respondentów
budżet organu prowadzącego, budżet szkoły	44
praca społeczna nauczycieli	44
rada rodziców	6
inne	9

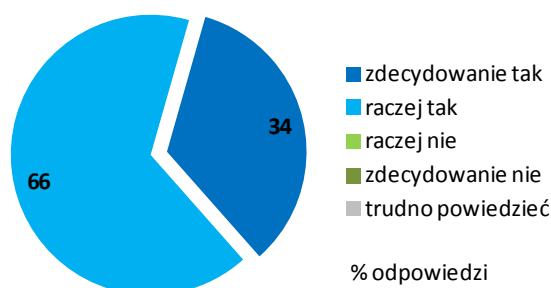
Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w których dodatkowe zajęcia dla uczniów prowadzono również przed realizacją projektu dofinansowanego z Działania 9.2 PO KL, w ramach którego organizowano takie zajęcia

Wszyscy dyrektorzy szkół, w których już przed rozpoczęciem projektu prowadzonego w ramach Działania 9.2 PO KL odbywały się dodatkowe bezpłatne zajęcia dla uczniów, stwierdzili, że miały one korzystny wpływ na uczestników – przy czym wpływ ten dwukrotnie częściej był oceniany jako raczej korzystny, niż jako zdecydowanie korzystny²⁴⁶.

²⁴⁵ Pominęto prezentację źródeł finansowania przedsięwzięć związanych z przebudową, remontem lub wyposażaniem szkoły prowadzonych przed projektem realizowanym w ramach RPO WO 2007-2013, ze względu na zbyt małą liczbę respondentów (N=13)

²⁴⁶ Pominęto prezentację opinii dyrektorów szkół na temat rezultatów staży lub praktyk u pracodawców prowadzonych przed projektem dofinansowanym z Działania 9.2 PO KL (w ramach którego organizowano takie staże lub praktyki) oraz opinii na temat efektów

Wykres 79: Ocena dodatkowych zajęć dla uczniów prowadzonych przed projektem dofinansowanym z Działania 9.2 PO KL (w ramach którego organizowano takie zajęcia): czy wywarły korzystny wpływ na uczniów? (%) [N=32]

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Finansowane z EFS i EFRR wsparcie dla szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe miało służyć realizacji celów na poziomie wyższym, niż poszczególne szkoły, a także niż poszczególne powiaty. Programy rozwojowe realizowane w ramach Działania 9.2 PO KL z definicji powinny zawierać elementy zgodne z polityką edukacyjną województwa i kraju²⁴⁷, a jednym z celów 5. Osi priorytetowej RPO WO 2007-2013 jest „Podniesienie konkurencyjności zasobów ludzkich na rynku pracy poprzez podniesienie poziomu i polepszenie warunków kształcenia w regionie”²⁴⁸. Cele obu programów są zgodne z dokumentami wyznaczającymi kierunki rozwoju województwa: zarówno w strategii obowiązującej w okresie objętym badaniem²⁴⁹, jak i w strategii, która będzie obowiązywała w kolejnych latach²⁵⁰, przewidziano podnoszenie jakości edukacji oraz jej dostosowywanie do zapotrzebowania występującego na rynku pracy. Ze względu na potrzebę osiągnięcia celów regionalnych istotna jest nie tylko komplementarność pomiędzy projektami występująca na poziomie poszczególnych szkół, lecz także relacje pomiędzy przedsięwzięciami prowadzonymi w różnych szkołach, w tym w szkołach podlegających różnym organom prowadzącym.

Zarówno opinie wyrażone podczas zogniskowanego wywiadu grupowego przez przedstawicieli instytucji oddziałujących na system oświaty z poziomu regionalnego, jak i wyniki wcześniejszych badań wskazują na brak wystarczającej koordynacji kształcenia zawodowego w województwie. Autorzy raportu *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim*, opublikowanego przez Kuratorium Oświaty w Opolu, stwierdzili, że „(...) organy prowadzące szkoły zawodowe umiejscowione w powiatach prowadzą różną i bardzo niespójną działalność w tej materii”²⁵¹. W raporcie z jakościowego komponentu badania przeprowadzonego przez GfK Polonia na zamówienie Ministerstwa Edukacji Narodowej do kluczowych zagrożeń występujących w województwie opolskim zaliczono „niski poziom koordynacji kształcenia zawodowego”²⁵². Przejawem niewystarczającej koordynacji kształcenia zawodowego jest nadmierna powtarzalność tych samych kierunków w różnych szkołach. Taka sytuacja sprzyja występowaniu niekorzystnych zjawisk:

- 1) pojawianiu się i utrzymywaniu nadwyżki absolwentów w stosunku do zapotrzebowania na pracowników wykonujących poszczególne zawody,
- 2) mniejszej efektywności wykorzystania środków przeznaczonych na podnoszenie jakości kształcenia w poszczególnych zawodach, w tym na rozwój bazy dydaktycznej (ponieważ nie

przedsięwzięć związanych z przebudową, remontem lub wyposażaniem szkoły prowadzonych przed projektem realizowanym w ramach RPO WO 2007-2013, ze względu na zbyt małą liczbę respondentów (odpowiednio: N=18 oraz N=13)

²⁴⁷ Szczegółowy opis priorytetów PO KL, s. 292.

²⁴⁸ RPO WO 2007-2013, s. 145.

²⁴⁹ Strategia rozwoju województwa opolskiego – załącznik do Uchwały Nr XXXIX/350/2005 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 11 października 2005 roku, s. 21, 41.

²⁵⁰ Projekt Strategii rozwoju województwa do roku 2020, s. 74, 80, 82, 94-95.

²⁵¹ Feusette A., Nowak M.: *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim*, Kuratorium Oświaty w Opolu, Opole 2011, s. 259.

²⁵² GfK Polonia na zamówienie Ministerstwa Edukacji Narodowej: *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport z badania jakościowego wśród ekspertów*, Warszawa 2011, s. 51.

jest możliwe udzielenie licznym szkołom kształcącym w danym zawodzie wsparcia równie intensywnego jak to, którym mogłaby zostać objęta mniejsza liczba takich placówek),

- 3) tworzeniu klas wielozawodowych, których uczniowie znaczą część wiedzy zawodowej zdobywają na kursach zleczanych instytucjom szkoleniowym – taki model kształcenia budzi zastrzeżenia ze względu na duże koszty²⁵³, a także ze względu na fakt, że jego upowszechnianie oznacza redukowanie zadań szkół, a w konsekwencji również potencjału potrzebnego do realizowania tych zadań prowadząc swoisty *outsourcing* kształcenia zawodowego, szkoła zmienia się z miejsca kształcenia w organizatora kształcenia).

Negatywne skutki deficytu koordynacji kierunków kształcenia zawodowego w skali ponadlokalnej wskazała również Urszula Sztanderska w raporcie poświęconym ocenie polskiego systemu edukacji w kontekście potrzeb rynku pracy: „Lokalne, powiatowe rynki mogą okazywać się za ciasne dla bardziej masowego kształcenia zawodowego o określonym kierunku. Kształcenie rozproszone z kolei nie spełnia wymagań efektów skali, zwłaszcza jeśli konieczne wyposażenie do praktycznej nauki zawodu jest kosztowne. Samorządom wówczas nie opłaca się ich uruchamiać. W zbyt małej skali (wręcz marginalnie) istnieją szkoły obsługujące po kilka powiatów i działające na podstawie porozumienia wielu samorządów”²⁵⁴.

O występowaniu ryzyka realizacji przedsięwzięć niepowiązanych ze sobą i nieodpowiadających potrzebom stojącym przed systemem edukacji świadczą wyniki badania ankietowego z dyrektorami szkół prowadzących kształcenie zawodowe, dotyczące tworzenia programów rozwojowych. W przeszło dziewięciu na dziesięć przypadków treść programów rozwojowych zależała od nauczycieli i dyrekcji szkoły oraz od rodziców młodzieży, która do niej uczęszczała, a prawie równie często – także od samych uczniów. W ponad trzech czwartych przypadków sugestie lub informacje, które ukształtowały program, przekazywał także organ prowadzący. Odsetek programów rozwojowych, na których treść miały wpływ organy prowadzące, jest relatywnie wysoki (w porównaniu z innymi instytucjami²⁵⁵). Jednak fakt, że przeszło co piąty program powstał bez udziału organu prowadzącego, wskazuje na brak merytorycznego zaangażowania organów prowadzących części szkół w ich funkcjonowanie. Problem ten nie jest specyficzny dla województwa opolskiego, występuje również na przykład w województwie pomorskim²⁵⁶. Instytucje inne, niż organy prowadzące, miały wpływ na programy rozwojowe mniej niż połowy spośród szkół, które przyjęły takie dokumenty.

Informacje lub sugestie Kuratorium Oświaty zostały uwzględnione w dwóch piątych programów rozwojowych, a informacje lub propozycje, których źródłem był Urząd Marszałkowski – w niespełna jednym na dziesięć programów. Wynik ten potwierdza tezę o deficycie koordynacji kształcenia zawodowego w skali województwa. W mniej niż połowie programów rozwojowych uwzględniono dane pochodzące z powiatowych urzędów pracy, a informacje z WUP lub OHP były wykorzystywane jeszcze rzadziej. Opinie indywidualnych pracodawców wpłynęły na treść dwóch piątych programów rozwojowych szkół, a sugestie przekazane przez organizacje pracodawców wzięto pod uwagę w mniej niż co piątym programie. Ograniczona skala uwzględniania danych pochodzących z instytucji rynku pracy, a także propozycji zgłaszanych przez pracodawców sygnalizuje niewystarczające nastawienie szkół na dostosowywanie oferty kształcenia do potrzeb gospodarki.

Nieomal całkowity brak współpracy w zakresie tworzenia programów rozwojowych pomiędzy różnymi szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe oraz pomiędzy szkołami a zewnętrznymi ekspertami ogranicza zasób wiedzy i doświadczeń wykorzystywanych przy opracowywaniu tych

²⁵³ Porównaj: Feusette A., Nowak M.: *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim*, Kuratorium Oświaty w Opolu, Opole 2011, s. 255.

²⁵⁴ Sztanderska U.: *Czego (nie) uczą polskie szkoły. System edukacji a potrzeby rynku pracy w Polsce*, Fundacja FOR i Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa 2008, s. 37.

²⁵⁵ Jest także wyższy, niż w przypadku programów rozwojowych szkół prowadzących kształcenie ogólne. Porównaj: rozdział 2.2.5 „Powiązania pomiędzy różnymi przedsięwzięciami”.

²⁵⁶ Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego: *Powiązania systemu edukacji z potrzebami przedsiębiorców*, Szczecin 2011, s. 50.

dokumentów²⁵⁷. Nieco częściej uwzględniano informacje lub propozycje pochodzące z gimnazjów lub szkół wyższych. Współpraca pomiędzy instytucjami prowadzącymi edukację na różnych szczeblach sprzyja zapewnieniu uczniom szerokiej możliwości wyboru ścieżki kształcenia. Możliwości te zależą bowiem od uzyskania przez uczniów na poszczególnych poziomach edukacji wiedzy potrzebnej do kontynuowania nauki na kolejnym szczeblu. W raporcie *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim...* zwrócono na przykład uwagę na potrzebę „podniesienia poziomu nauczania w zakresie matematyki i przedmiotów ścisłych na poziomie gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych”, argumentując, że „bez tego nie zwiększy się liczba studentów na studiach technicznych”²⁵⁸. Z kolei w badaniu ankietowym z dyrektorami szkół prowadzących kształcenie zawodowe w województwie opolskim ustalono, że dla trzech na dziesięć takich placówek przeszkodę w osiąganiu celów rozwojowych stanowiło niewystarczające przygotowanie uczniów rozpoczynających w nich naukę²⁵⁹.

Tabela 150: Osoby lub instytucje, które przekazały propozycje lub informacje mające bezpośredni wpływ na treść programu rozwojowego szkoły (%) [N=22]

odpowiedź	% respondentów
rodzice	100
nauczyciele	95
dyrekcja szkoły	91
uczniowie	86
organ prowadzący	77
Powiatowy Urząd Pracy	45
indywidualni pracodawcy	41
Kuratorium Oświaty w Opolu	41
gimnazjum / gimnazja	27
Centrum Kształcenia Ustawicznego / Centrum Kształcenia Praktycznego	23
organizacja pracodawców (np. cech)	18
Ośrodek Doskonalenia i Doskonalenia Zawodowego	18
uczelnia wyższa	14
Wojewódzki Urząd Pracy	14
Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego	9
Ochotniczy Hufiec Pracy	9
zasadnicza szkoła zawodowa (inna)	5
technikum (inne)	5
zewnętrzni eksperci w dziedzinie edukacji	0
agencja zatrudnienia	0

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie zawodowe, którzy stwierdzili, że dla ich szkoły został opracowany program rozwojowy

Otrzymane wsparcie może wpływać nie tylko na placówki, które zostały nim objęte, ale również na inne szkoły. Pogorszenie sytuacji otoczenia w wyniku otrzymania wsparcia przez beneficjenta jest nazywane „efektem przyciągania”, natomiast polepszenie – „efektem przesiąkania”. Z perspektywy poszczególnych szkół wpływ negatywny może polegać na pogorszeniu ich pozycji wobec placówek, z którymi konkurują (na przykład pod względem oferty dodatkowych zajęć lub standardu bazy edukacyjnej) lub pojawieniu się kolejnych konkurentów (jeżeli inne szkoły wykorzystają wsparcie do utworzenia tych samych kierunków kształcenia), natomiast wpływ pozytywny może wynikać na przykład z korzystania z infrastruktury lub z doświadczenia placówek objętych pomocą.

²⁵⁷ Skalę współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z CKU / CKP oraz ODiDZ przy formułowaniu programów rozwojowych trudno ocenić jako wystarczającą lub niedostateczną, ponieważ potrzeba jej prowadzenia zależy od potencjału poszczególnych szkół (pod względem wyposażenia oraz kwalifikacji kadr), a możliwości – w dużej mierze od rozmieszczenia poszczególnych szkół i placówek w województwie.

²⁵⁸ Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu: *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim – analiza w oparciu o przeprowadzone badania oraz wiedzę ekspercką*, Opole 2010, s. 54.

²⁵⁹ Porównaj: tabela 125 „Przeszkody w realizacji celów rozwojowych w latach 2007-2011 wśród szkół prowadzących kształcenie zawodowe” w rozdziale 2.3.3 „Osiągnięcie celów rozwojowych szkół”.

Większość dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe nie zaobserwowała żadnego wpływu wsparcia otrzymanego przez inne placówki w ramach Działania 9.2 PO KL na funkcjonowanie szkoły, którą kierowali. Co trzeci respondent uważał, że taki wpływ nie wystąpił a co drugi nie był w stanie tego stwierdzić. Łącznie 15% respondentów oceniło wsparcie otrzymane przez inne placówki jako zdecydowanie lub raczej korzystne dla szkoły, którą zarządzają. Natomiast negatywny efekt przyciągania został zaobserwowany przez marginalny odsetek respondentów.

Przedstawiciele dwóch spośród pięciu centrów kształcenia, którzy wzięli udział w badaniu uznali, że realizacja projektów w ramach Działania 9.2 PO KL przez inne placówki edukacyjne wpłynęła na ich centrum raczej korzystnie a pozostali nie byli w stanie tego wpływu ocenić.

Tabela 151: Ocena pośredniego wpływu na funkcjonowanie szkoły wsparcia uzyskanego w ramach Działania 9.2 PO KL przez inne placówki – w zależności od typu szkoły (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	ogółem [N=81]
zdecydowanie korzystny	3	5	4
raczej korzystny	15	7	11
brak wpływu	30	34	32
raczej niekorzystny	3	0	1
zdecydowanie niekorzystny	0	0	0
trudno powiedzieć	50	54	52

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

W przypadku RPO WO 2007-2013 jakkolwiek wpływ wsparcia otrzymanego przez inne placówki jest przez dyrektorów obserwowany bardzo rzadko. Ponad jedna czwarta uważa, że wpływ nie wystąpił a blisko dwie trzecie nie umieją tego ocenić. Przedstawione wyniki przemawiają za tezą o niewielkiej skali efektu przyciągania oraz o prawie całkowitym braku efektu przyciągania. Na wyniki może jednak rzutować ograniczona wiedza dyrektorów na temat przedsięwzięć realizowanych przez inne szkoły.

Tabela 152: Ocena pośredniego wpływu na funkcjonowanie szkoły wsparcia uzyskanego w ramach RPO WO 2007-2013 przez inne placówki – w zależności od typu szkoły (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	ogółem [N=81]
zdecydowanie korzystny	0	0	0
raczej korzystny	13	2	7
brak wpływu	33	22	27
raczej niekorzystny	3	0	1
zdecydowanie niekorzystny	0	0	0
trudno powiedzieć	53	76	64

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Brak wystarczającej koordynacji kształcenia zawodowego w regionie, zbyt mało powszechne uwzględnianie w programach rozwojowych szkół informacji i propozycji pochodzących z instytucji zewnętrznych (w tym z Kuratorium Oświaty, Urzędu Marszałkowskiego, instytucji rynku pracy oraz od pracodawców), a także niewielka skala efektu przyciągania świadczą o występowaniu zagrożenia polegającego na realizacji przedsięwzięć wzajemnie niepowiązanych i przez to nie prowadzących do tworzenia optymalnej oferty kształcenia zawodowego w skali województwa. Przedstawiciele instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie w województwie opolskim PO KL oraz RPO WO 2007-2013, uczestniczący w zogniskowanym wywiadzie grupowym, wskazywali szansę oddziaływania na szkolnictwo zawodowe ze szczebla regionalnego poprzez ukierunkowanie wsparcia z funduszy unijnych na te przedsięwzięcia, które są zgodne z potrzebami uzasadnionymi zarówno z perspektywy poszczególnych powiatów, jak i całego województwa. Zarazem w dyskusji z udziałem przedstawicieli wojewódzkich instytucji odpowiedzialnych za funkcjonowanie oświaty wyrażono

opinię, że dotychczas fundusze unijne tylko w niewielkim stopniu zostały wykorzystane jako instrument racjonalizacji szkolnictwa zawodowego w skali regionu.

2.3.6 Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020

4H Jaki jest poziom współpracy szkół i placówek kształcenia zawodowego z przedsiębiorcami i instytucjami rynku pracy (staże/praktyki) oraz w jakim stopniu wsparcie w ramach Działania 9.2 jest adekwatne do potrzeb tych placówek oraz ma wpływ na tę współpracę? Jakie działania należy podjąć by zwiększyć skuteczność i jakość przedmiotowej współpracy?

4I Jaki model współpracy pomiędzy pracodawcami a placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe w zakresie organizowania praktycznej nauki zawodu i przygotowania zawodowego jest najwłaściwszy do wdrożenia w województwie opolskim? Jakie są możliwe do wypracowania mechanizmy służące nawiązaniu, pogłębieniu tej współpracy?

5B (...) Które z narzędzi przewidziane w ramach projektów edukacyjnych powinny być kontynuowane w przyszłym okresie programowania? (...)²⁶⁰

5E Jakie działania na rzecz (...) kształcenia (...) zawodowego – powinny być podejmowane w województwie opolskim w okresie 2014-2020? (...)²⁶¹

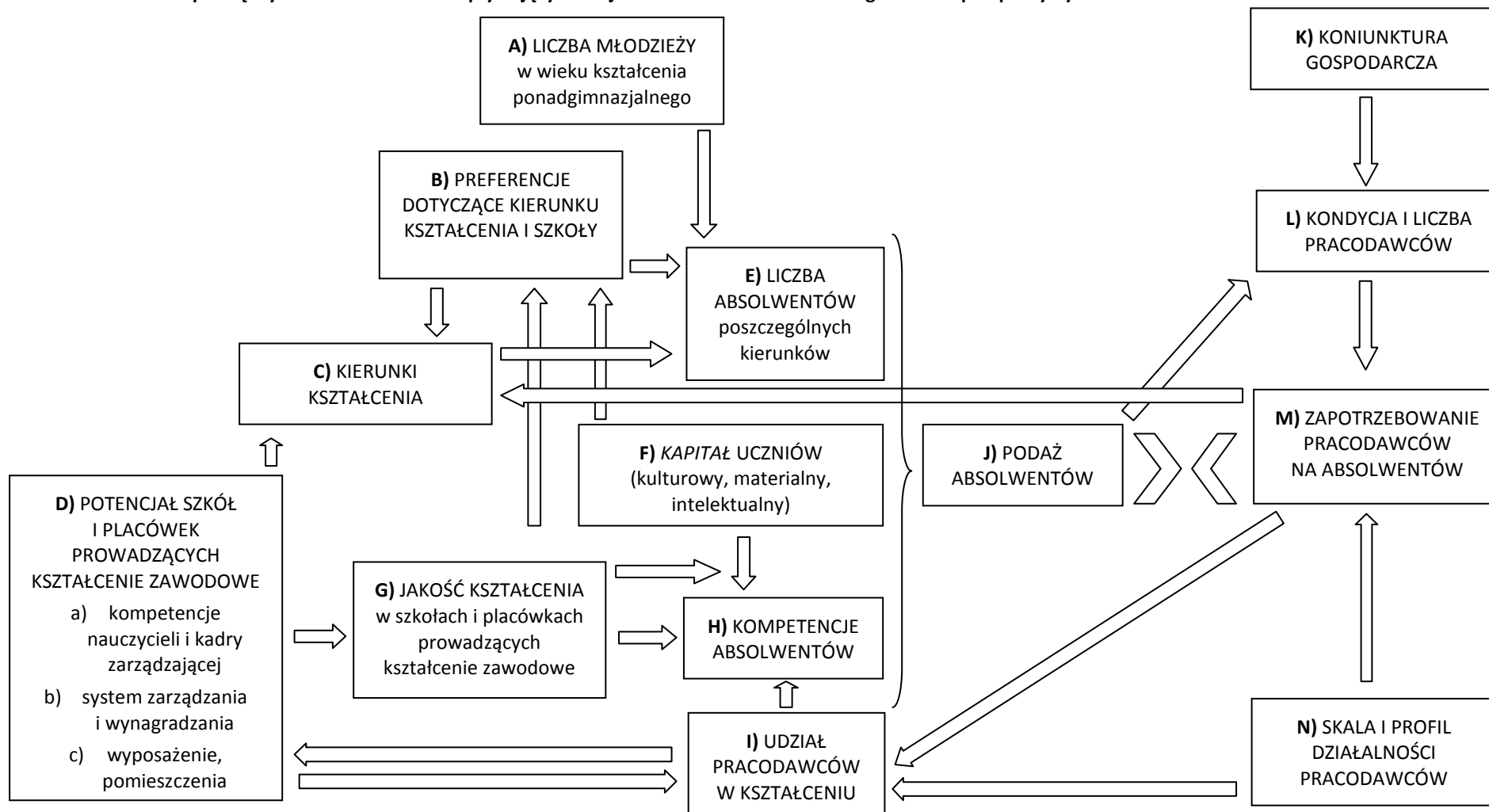
2.3.6.1 Uwarunkowania jakości kształcenia i perspektyw absolwentów

Za punkt wyjścia do zaproponowania kierunków dalszych działań na rzecz rozwoju szkolnictwa zawodowego na Opolszczyźnie posłuży prezentacja zależności pomiędzy uwarunkowaniami wpływającymi na jego jakość oraz na perspektywy zawodowe absolwentów. Zależności te zostały przedstawione w formie graficznej na Schemacie nr 1, natomiast ich opis przedstawiono w dalszej części rozdziału.

²⁶⁰ Odpowiedź na pytanie badawcze 5B w zakresie wychowania przedszkolnego zamieszczono w rozdziale 2.1.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”; w zakresie kształcenia ogólnego – w rozdziale 2.2.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”. Natomiast zbiorczą odpowiedź na całe pytanie badawcze („Jakie projekty edukacyjne zrealizowane w okresie 2007-2011 cechują się najwyższą efektywnością, skutecznością i trwałością? Które z narzędzi przewidziane w ramach projektów edukacyjnych powinny być kontynuowane w przyszłym okresie programowania oraz czy i o jakie narzędzia wspierania edukacji na poziomie regionalnym należałoby wachlarz rozwiązań poszerzyć?”) zawarto w rozdziale 2.5 „Działania na rzecz edukacji w latach 2014-2020”.

²⁶¹ Odpowiedź na pytanie badawcze 5E w zakresie wychowania przedszkolnego zamieszczono w rozdziale 2.1.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”; w zakresie kształcenia ogólnego – w rozdziale 2.2.6 „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”. Natomiast zbiorczą odpowiedź na całe pytanie badawcze („Jakie działania na rzecz edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego i zawodowego – powinny być podejmowane w województwie opolskim w okresie 2014-2020 przy uwzględnieniu potrzeb interesariuszy regionalnej polityki edukacyjnej, lokalnego i regionalnego rynku pracy, kontekstu społecznego, politycznego, finansowego, a także uwarunkowań kulturowych i demograficznych województwa opolskiego oraz założeń w zakresie edukacji formułowanych na nowy okres finansowania unijnego?” zawarto w rozdziale 2.5 „Działania na rzecz edukacji w latach 2014-2020”.

Schemat 1: Zależności pomiędzy uwarunkowaniami wpływającymi na jakość kształcenia zawodowego oraz na perspektywy zawodowe absolwentów

Źródło: Opracowanie własne

Podaż absolwentów szkół zawodowych (pole J na Schemacie), w kontekście zapotrzebowania ze strony pracodawców, można rozpatrywać w dwóch aspektach: pierwszym jest **liczba absolwentów poszczególnych kierunków** (pole E), a drugim **kompetencje absolwentów** (pole H).

Istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę absolwentów są **kierunki kształcenia** oferowane przez szkoły zawodowe (pole C). Z przeprowadzonego badania ankietowego wynika, że w latach 2007-2011 dyrektorzy aż trzech czwartych techników z województwa opolskiego, a także co czwartej zasadniczej szkoły zawodowej, dostrzegali potrzebę utworzenia nowego kierunku w celu dostosowania kształcenia do wymagań rynku pracy. Zamknięcie lub zawieszenie co najmniej jednego kierunku kształcenia, a także zmiana programu nauczania, w ocenie dyrektorów szkół zawodowych były potrzebne około trzykrotnie rzadziej, niż rozpoczęcie kształcenia w nowym zawodzie. Pod tym względem sytuacja zasadniczych szkół zawodowych i techników była podobna. Rozszerzenie kształcenia o co najmniej jeden kierunek uważał za potrzebne również przedstawiciel jednego z pięciu objętych badaniem centrów kształcenia (pozostali nie byli w stanie określić potrzeb w tym zakresie).

Tabela 153: Potrzeby w zakresie dostosowywania kierunków kształcenia w szkołach zawodowych do potrzeb rynku pracy (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	ogółem [N=81]
otwarcie co najmniej jednego nowego kierunku kształcenia	23	73	48
zamknięcie lub zawieszenie co najmniej jednego kierunku kształcenia	8	24	16
zmiana programu nauczania na co najmniej jednym kierunku kształcenia	13	15	14
dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy nie było potrzebne	23	15	19
trudno powiedzieć	48	10	28

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Informacje o potrzebach występujących w latach 2007-2011 w zakresie otwierania lub zamykania kierunków kształcenia, a także modyfikowania programu nauczania, zestawiono z informacjami o przeprowadzonych działaniach tego rodzaju. Niewielki odsetek szkół, w których występował rozdzźwięk pomiędzy potrzebami a działaniami sugeruje znaczną zdolność adaptowania się szkół do wymagań rynku pracy.

Program nauczania zmieniano najczęściej w przypadku kierunków: technik mechanik oraz technik budownictwa. Wśród kierunków, które zostały utworzone, powtarzały się najczęściej: technik informatyk, technik logistyk oraz technik pojazdów samochodowych. Wymienione profesje nie figurują na listach zawodów deficytowych w latach 2007-2011²⁶², sporządzonych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu²⁶³. Podczas zogniskowanego wywiadu grupowego dyrektorzy szkół zwracali jednak uwagę, że w przypadku niektórych zawodów informacje przekazywane przez urzędy pracy odbiegają od ich własnych obserwacji sytuacji absolwentów po opuszczeniu szkoły. Ponieważ prowadzone przez urzędy pracy analizy dotyczące zawodów deficytowych i nadwyżkowych opierają się na danych obejmujących wyłącznie część podaży i popytu na rynku pracy²⁶⁴, niewystępowanie

²⁶² Tj. takich, w których popyt na pracowników przewyższa ich podaż.

²⁶³ Porównaj: WUP w Opolu: *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie opolskim w 2011 roku*, s. 20-21; *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie opolskim w II półroczu 2010 roku*, s. 19-21; *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie opolskim w 2009 roku*, s. 23-25; *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie opolskim w 2008 roku*, s. 21-22; *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie opolskim na koniec 2007 roku – część I*, s. 22-23.

²⁶⁴ Tj. danych o osobach zarejestrowanych w urzędach pracy oraz o ofertach przekazanych tym instytucjom przez pracodawców.

danej profesji na liście zawodów deficytowych nie stanowi wystarczającego argumentu, by uznać utworzenie nowego kierunku kształcenia w tym zawodzie za bezzasadne.

Tabela 154: Zaspokajanie potrzeb w zakresie dostosowywania kierunków kształcenia w szkołach zawodowych do potrzeb rynku pracy (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	rodzaj działania		
	otwarcie kierunku	zamknięcie lub zawieszenie kierunku	zmiana programu nauczania
potrzebne i zrealizowane	46	12	11
niepotrzebne i zrealizowane	7	10	16
potrzebne i niezrealizowane	2	4	2
niepotrzebne i niezrealizowane	44	74	70

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Deklaracje dyrektorów szkół dotyczące dostosowywania kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy wydają się jednak nadmiernie optymistyczne. Opinie wyrażone podczas zogniskowanego wywiadu grupowego przez przedstawicieli instytucji koordynujących system oświaty z poziomu województwa, a także informacje przedstawione w raporcie *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce*²⁶⁵ oraz w opracowaniach *Kształcenie w województwie opolskim a rynek pracy*²⁶⁶ i *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie opolskim w II półroczu 2010 roku*²⁶⁷ wskazują bowiem, że województwo opolskie charakteryzuje się niewystarczającym dopasowaniem kierunków kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy oraz stosunkowo dużą powtarzalnością zawodów w ofercie różnych szkół ponadgimnazjalnych²⁶⁸.

Jednym z czynników wywołujących dysharmonię pomiędzy kierunkami kształcenia zawodowego a potrzebami rynku pracy są nieracjonalne (w kontekście zapotrzebowania gospodarki na pracowników) **preferencje części młodzieży dotyczące kierunku kształcenia i szkoły** (pole B na schemacie). Szkołom trudno nie dostosowywać oferty do tych preferencji, zwłaszcza w sytuacji spadku **liczby młodzieży w wieku kształcenia ponadgimnazjalnego** (pole A). **Preferencje dotyczące kierunku kształcenia i szkoły** (pole B) oraz **liczba młodzieży w wieku kształcenia ponadgimnazjalnego** (pole A) przekładają się również bezpośrednio na **liczbę absolwentów poszczególnych kierunków** (pole E).

Prawie wszyscy uczniowie szkół prowadzących kształcenie zawodowe, objęci badaniem ankietowym, rozpoczęli naukę w tej szkole, do której najbardziej chcieli się dostać (wybór kształcenia zawodowego nie był zatem w ich przypadku konsekwencją niepowodzenia w dostaniu się do liceów). Wynik ten nie jest zaskakujący biorąc pod uwagę, że w sytuacji spadku liczby młodzieży w wieku kształcenia ponadgimnazjalnego szkoły zazwyczaj nie odczuwają nadmiaru kandydatów.

Tabela 155: Szkoła preferowana a szkoła, w której uczeń faktycznie rozpoczął naukę (%) [N=214]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
rozpoczęcie nauki w preferowanej szkole	96	96	96
rozpoczęcie nauki w innej szkole	4	4	4

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

²⁶⁵ GfK Polonia na zamówienie Ministerstwa Edukacji Narodowej: *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport z badania wśród dyrektorów szkół kształcących w zawodzie i CKP metodą wywiadów wspomaganym komputerowo (CAWI lub CAPI)*.

²⁶⁶ Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego: *Kształcenie w województwie opolskim a rynek pracy*, Opole 2010.

²⁶⁷ Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu: *Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie opolskim w II półroczu 2010 roku*, Opole 2011.

²⁶⁸ Porównaj: rozdział 2.3.1 „Wprowadzenie”.

Preferencje blisko jednej czwartej uczniów zmieniły się jednak po rozpoczęciu nauki w szkole ponadgimnazjalnej. Wprawdzie ponad trzy czwarte ponownie wybrałyby tę samą zasadniczą szkołę zawodową lub technikum, ale pozostali dokonaliby innego wyboru. Większość z nich uczyłaby się w innej szkole prowadzącej kształcenie zawodowe.

Tabela 156: Ponowny wybór szkoły ponadgimnazjalnej: Czy gdybyś mógł (mogła) jeszcze raz wybierać, to po ukończeniu gimnazjum wybrał(a)byś: (%) [N=214]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
ponownie tę samą szkołę	76	78	77
inną szkołę: zasadniczą szkołę zawodową	7	5	6
inną szkołę: technikum	8	9	9
liceum	8	8	8
nie uczył(a)by się już w żadnej szkole	0	0	0
trudno powiedzieć	0	0	0

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Zdecydowanie najczęstszym powodem zmiany preferencji dotyczących szkoły ponadgimnazjalnej, po rozpoczęciu w niej nauki, była zmiana planów zawodowych. Taki powód został wskazany przez trzy czwarte spośród respondentów, którzy nie wybraliby ponownie zasadniczej szkoły zawodowej lub technikum, do którego uczęszczali. Trzech na dziesięciu respondentów zniechęcił brak atrakcyjnych zajęć dodatkowych, a co czwartego – fakt, że wybrana przez nich szkoła nie przygotowuje do zawodu, w którym można znaleźć dobrą pracę, jej słabe wyposażenie w sprzęt do praktycznej nauki zawodu lub niski poziom nauczania przedmiotów ogólnych, które szczególnie go interesowały. W przybliżeniu co piąty respondent uzasadnił zmianę preferencji słabym wyposażeniem szkoły w pomoce dydaktyczne, nieodpowiednim nastawieniem nauczycieli, złym stanem budynku, zbyt dużymi kosztami dojazdów lub zbyt długim czasem poświęcanym na dotarcie do szkoły.

Tabela 157: Przyczyny, ze względu na które uczniowie nie wybraliby ponownie ponadgimnazjalnej szkoły zawodowej, w której odbywali naukę (%) [N=50]

odpowiedź	% respondentów
zmieniły się plany zawodowe	73
brak ciekawych zajęć dodatkowych	29
nie przygotowuje do zawodu, w którym można znaleźć dobrą pracę	26
źle wyposażone w sprzęt do praktycznej nauki zawodu	25
niski poziom nauczania przedmiotów ogólnych, które szczególnie interesowały	23
źle wyposażone w pomoce dydaktyczne	22
źle nastawieni nauczyciele	21
budynek w złym stanie	19
niski poziom nauczania wszystkich przedmiotów ogólnych	19
dojazdy zajmują zbyt dużo czasu	18
zbyt duże koszty dojazdów	18
brak odpowiedniego boiska lub sali gimnastycznej	14
niski poziom nauczania przedmiotów zawodowych	13
złe relacje pomiędzy uczniami	7
zbyt duże opłaty za naukę	0
inne	7
trudno powiedzieć	2

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, którzy nie wybraliby ponownie tej samej szkoły ponadgimnazjalnej

Wyniki badań dotyczących systemu edukacji dowodzą, że czynnikiem wpływającym na wybór typu szkoły ponadgimnazjalnej jest **kapitał uczniów** (pole F na schemacie), rozumiany tutaj jako wszelkie zasoby (kulturowe, materialne, intelektualne), od których zależą ich szanse edukacyjne. Eksperti Instytutu Badań Edukacyjnych stwierdzili, że „do liceów ogólnokształcących trafiają z reguły dzieci o wysokich wynikach egzaminu gimnazjalnego, do średnich szkół zawodowych dzieci o wynikach przeciętnych, zaś do szkół zasadniczych o wynikach słabych. (...) Pod względem poziomu umiejętności uczniów licea ogólnokształcące stanowią więc zupełnie inny świat niż szkoły zasadnicze zawodowe”²⁶⁹.

Zarówno autorzy *Raportu o stanie edukacji 2010*, jak i autorka *Horyzontalnych nierówności edukacyjnych we współczesnej Polsce* zwracają uwagę również na występowanie na szczeblu szkolnictwa ponadgimnazjalnego *selekcji pochodzeniowej*: lepiej wykształceni rodzice częściej posyłają dzieci do liceów, natomiast dzieci rodziców słabiej wykształconych częściej trafiają do szkół zawodowych²⁷⁰. Alicja Zawistowska proponuje wyjaśnienie tego zjawiska alternatywne wobec koncepcji, które reprodukcją nierówności społecznych przez system edukacji wyjaśniają służebną rolę tego systemu wobec interesów elit. Odwołując się do teorii racjonalnego wyboru wskazuje, że dla rodziny dysponującej mniejszym kapitałem posłanie dziecka do zasadniczej szkoły zawodowej może być (przynajmniej w krótkim okresie) strategią bardziej trafną: „Posłanie syna czy córki do liceum, a potem na studia wiązałoby się z dużym ryzykiem porażki na pośrednim etapie selekcji. Nie można też przewidzieć, czy uzyskany dyplom byłby w pełni wykorzystany na rynku pracy, choćby ze względu na uboższe sieci społeczne w tych warstwach. (...) Na gruncie systemu wartości i obiektywnych możliwości tej kategorii społecznej bardziej realistyczny jest wybór szkoły zawodowej, gdyż przy niewielkim nakładzie czasu przeznaczanego na naukę pozwala uzyskać stosunkowo wysokie zwroty”²⁷¹.

Dostosowanie decyzji dotyczących kształcenia do przyszłego zapotrzebowania pracodawców na pracowników sprawia trudność nie tylko absolwentom gimnazjów oraz ich rodzicom, ale także szkołom, organom prowadzącym, urzędowi pracy oraz instytucjom koordynującym funkcjonowanie szkolnictwa zawodowego w regionie. Uczestnicy wywiadów jakościowych podkreślali potrzebę opracowywania i upowszechniania takich prognoz, ale zarazem zwracali uwagę na trudności w ich trafnym formułowaniu. Ze względu na dużą zmienność trendów występujących na rynku pracy część respondentów przestrzegała przed pochopną rezygnacją z prowadzenia kształcenia w zawodach, w przypadku których zapotrzebowanie się zmniejszyło. Kolejnym czynnikiem utrudniającym dostosowywanie **kierunków kształcenia** oferowanych przez szkoły zawodowe (pole C na schemacie) do **zapotrzebowania pracodawców na absolwentów** szkół zawodowych (pole M) jest zatem znaczna nieprzewidywalność tego zapotrzebowania.

Oferowane kierunki kształcenia zależą również od **potencjału** szkół zawodowych (pole D), obejmującego kompetencje nauczycieli i kadry zarządzającej, system zarządzania i wynagradzania pracowników oraz bazę dydaktyczną. Dostosowywanie oferty kształcenia do zapotrzebowania rynku pracy jest utrudnione, jeżeli dotychczasowi nauczyciele (których dyrektor szkoły nie chce lub nie może zwolnić) nie mają potrzebnych kwalifikacji, kadry zarządzającej (szkół lub organów prowadzących) brakuje kompetencji w zakresie określania i realizowania celów oświatowych, system wynagradzania nie motywuje do lepszego wykonywania pracy, oferowane płace nie wystarczają do zatrudnienia dydaktyków z aktualnym doświadczeniem w wykonywaniu nauczanych zawodów, a ponadto szkoła nie dysponuje wyposażeniem lub pomieszczeniami niezbędnymi do prowadzenia kształcenia w nowych zawodach. Taka sytuacja zwiększa ryzyko inercyjnego prowadzenia kształcenia w dotychczasowych kierunkach, zamiast dostosowywania oferty szkoły do potrzeb gospodarki.

²⁶⁹ Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 205.

²⁷⁰ Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 206-207; Zawistowska A.: *Horyzontalne nierówności edukacyjne we współczesnej Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012, s. 130.

²⁷¹ Zawistowska A.: *Horyzontalne nierówności edukacyjne we współczesnej Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012, s. 130-131, 150.

Urszula Sztanderska zwraca uwagę, że „Zmiana profilu kształcenia w szkole publicznej nie przypomina działań restrukturyzacyjnych podejmowanych w prywatnej firmie: znacznie bardziej jest zorientowana na stronę podażową niż na popytową tego przedsięwzięcia”²⁷².

Barierą w osiągnięciu przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe odpowiedniego potencjału jest ich niewystarczające finansowanie. Na ten problem zwrócili uwagę między innymi eksperci Instytutu Badań Edukacyjnych: „Obserwując preferencje samorządów do kształtowania relatywnie taniej sieci szkół ponadgimnazjalnych, można mieć wątpliwość, czy waga odnosząca się do szkół zawodowych wystarczająco spełnia zadanie dopasowania kształcenia do regionalnej struktury popytu na pracę. Można wręcz przypuszczać, że dotychczasowe finansowanie kształcenia zawodowego poprzez odpowiednią wagę w algorytmie subwencji oświatowej niedostatecznie rekompensowało różnicę kosztów między kształceniem ogólnym a zawodowym – istotnie droższym od kształcenia ogólnego ze względu na niezbędne wyposażenie do kształcenia zawodowego, prowadzenie praktyk, staży, pozyskiwanie nauczycieli, którzy mają (lub mieli w nieodległej przeszłości) kontakt z praktyką uprawiania zawodu, którego uczą”²⁷³. Wydaje się, że poziom środków przekazywanych z tzw. subwencji oświatowej na kształcenie zawodowe jest nie tylko zbyt niski, lecz także niewystarczająco dostosowany do różnic pomiędzy kosztami kształcenia w poszczególnych zawodach. *Algorytm podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla JST na rok 2013* uwzględnia te różnice w bardzo ograniczony sposób²⁷⁴. Stanowi to impuls skłaniający do prowadzenia kształcenia w tych zawodach, w których koszty są niższe – a tym samym zakłóca dostosowywanie oferty do struktury zapotrzebowania na absolwentów poszczególnych kierunków.

Potencjał szkół zawodowych (pole D na schemacie), rozumiany jako kompetencje nauczycieli, system wynagradzania pracowników oraz baza dydaktyczna, wpływa nie tylko na to, jakie **kierunki kształcenia** (pole C) oferują, ale również na **jakość kształcenia** (pole G). Podczas zogniskowanego wywiadu grupowego dyrektorzy szkół, którzy starali się dostosowywać ich ofertę do potrzeb rynku pracy, podkreślali potrzebę zdobywania przez nauczycieli nowych kwalifikacji związanych z nauczaniem przedmiotów zawodowych. Zdobywając dodatkowe kwalifikacje nauczyciele rozszerzają zakres przedmiotów, których mogą nauczać. Jeżeli nowe kwalifikacje nie są zgodne z zakresem nauczania prowadzonego dotychczas przez danego nauczyciela, dobrze jest dopasować je do zainteresowań. Jako przykład podano skierowanie nauczyciela wychowania fizycznego, prywatnie pasjonata motoryzacji, na studia dotyczące techniki samochodowej. Zarazem dyrektorzy zwracali uwagę, że możliwości wykorzystywania przez nauczycieli zdobytych kwalifikacji zależą między innymi od stanu wyposażenia szkół. Ta zależność była przywoływana jako argument przemawiający za udzielaniem szkołom kompleksowego wsparcia, które pozwalałoby rozszerzać kompetencje nauczycieli i zarazem wyposażać szkoły w odpowiedni sprzęt:

„Często nauczyciel kończy studia podyplomowe, wraca i nie ma na czym pracować. Wyobrażam sobie zapał tego nauczyciela, jeżeli dyrektor powie mu, że napiszemy taki projekt, w którym się doszkolisz, będziesz miał pracownię i będziesz miał pracę.” [Źródło: FGI z dyrektorami szkół prowadzących kształcenie zawodowe]

Dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie zawodowe zgodnie podkreślali również przydatność posiadania przez nauczycieli praktycznego doświadczenia w wykonywaniu zawodu, którego uczą:

*„- My mamy nauczyciela, który jednocześnie prowadzi firmę stolarską. Pracuje na pół etatu...
- No to jest skarb. - Uczniowie szaleją za nim, bo on to wie od podszewki, on nie wie tego [tylko]*

²⁷² Sztanderska U.: *Czego (nie) uczą polskie szkoły. System edukacji a potrzeby rynku pracy w Polsce*, Fundacja FOR i Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa 2008, s. 37.

²⁷³ Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 86. Na problem „mizerni finansowej szkół zawodowych” zwrócono również uwagę w raporcie: Feusette A., Nowak M.: *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim*, Kuratorium Oświaty w Opolu, Opole 2011, s. 255. Podobny wniosek sformułowała Urszula Sztanderska. Porównaj: Sztanderska U.: *Czego (nie) uczą polskie szkoły. System edukacji a potrzeby rynku pracy w Polsce*, Fundacja FOR i Fundacja im. Friedricha Eberta, Warszawa 2008, s. 36.

²⁷⁴ Wyłącznie zwiększając finansowanie kształcenia uczniów w zawodach medycznych oraz w „zawodach podstawowych dla żegluga morskiej i śródlądowej”.

z podręcznika. - Nauczyciel, który jest teoretykiem i praktykiem to jest najlepszy nauczyciel.”
 [Źródło: FGI z dyrektorami szkół prowadzących kształcenie zawodowe]

Ocena przeciętnego poziomu wynagrodzeń nauczycieli nie jest jednoznaczna: średnia zarobków nauczycieli jest wprawdzie niższa, niż średnia zarobków ogółu pracowników zaliczanych do kategorii specjalistów²⁷⁵, natomiast różne badania przynoszą odmienne oszacowania tygodniowego czasu pracy nauczycieli²⁷⁶. Poziom płac w oświacie może utrudniać pozyskanie do prowadzenia zajęć osób z aktualnym doświadczeniem w nauczonym zawodzie. Zastrzeżenia budzi również stopień, w jakim system wynagradzania nauczycieli pełni funkcję motywacyjną. Problem ten wynika z:

- dużego zróżnicowania poziomu wynagrodzeń nauczycieli w zależności od szczebla awansu zawodowego, którego osiągnięcie nie jest z kolei dostatecznie uzależnione od faktycznych wyników pracy,
- osiągania przez nauczycieli w stosunkowo młodym wieku (na kilkanaście lat przed zakończeniem kariery zawodowej) najwyższego szczebla awansu zawodowego²⁷⁷.

Wyzwaniem, z którym muszą się stale konfrontować szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, jest postęp technologiczny w gospodarce. Pozostanie w tyle oznacza utratę możliwości wyposażania uczniów w kwalifikacje zgodne z zapotrzebowaniem wiodących przedsiębiorstw. Nadążanie za postępowaniem technologicznym wymaga zarówno aktualizacji wiedzy nauczycieli, jak i ciągłej modernizacji wyposażenia. Okazją do porównania przez uczniów stanu wyposażenia w szkołach i w przedsiębiorstwach stwarzają praktyki i staże zawodowe u pracodawców. W badaniu ankietowym z uczniami, którzy odbywali takie praktyki lub staże finansowane w ramach Działania 9.2 PO KL, zarówno jakość wyposażenia zakładów pracy, jak i sprzętu szkolnego, została przez około dziewięciu na dziesięciu respondentów oceniona jako „raczej wysoka” lub „bardzo wysoka”. Jakość sprzętu dostępnego w zakładach pracy za „bardzo wysoką” uznała ponad jedna trzecia praktykantów i stażystów, natomiast sprzęt szkolny uzyskał taką ocenę od około jednej piątej respondentów.

Tabela 158: Ocena jakości sprzętu dostępnego w zakładach pracy, w których odbywały się praktyki w ramach Działania 9.2 PO KL oraz szkolnego sprzętu do praktycznej nauki zawodu (%)

odpowiedź	% respondentów					
	sprzęt w zakładzie pracy			sprzęt w szkole		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]	ZSZ [N=48]	technikum [N=113]	ogółem [N=161]
bardzo wysoka	36	35	35	30	19	22
raczej wysoka	52	56	55	59	69	66
raczej niska	8	7	7	7	12	10
bardzo niska	0	0	0	4	1	2
nie wiem	4	3	3	0	0	0

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Stosunkowo optymistyczny wydźwięk wyników dotyczących jakości sprzętu użytkowanego w szkołach należy stonować informacją, że około jedna czwarta uczestników staży i praktyk organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL uczyła się w placówkach nie dysponujących wyposażeniem do praktycznej nauki zawodu, w którym się kształcili (dotyczyło to 27% uczniów zasadniczych szkół zawodowych oraz 22% uczniów techników). Ponadto jest prawdopodobne, że obraz jakości kształcenia oraz stanu bazy dydaktycznej, wyłaniający się z wyników badania z uczestnikami praktyk lub staży organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, odbiega na korzyść

²⁷⁵ Według klasyfikacji GUS większość nauczycieli należy do kategorii specjalistów. Nauczyciele praktycznej nauki zawodu oraz instruktorzy należą do kategorii „technicy i średni personel”.

²⁷⁶ Porównaj: Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 187-189.

²⁷⁷ W związku z tym eksperci Instytutu Badań Edukacyjnych proponują rozważenie wprowadzenia dodatkowego stopnia awansu albo „podwyższenie (i urealnienie) wymagań, których spełnienie jest warunkiem osiągnięcia kolejnych stopni”. Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 197.

od ogólnej sytuacji w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe na Opolszczyźnie, ponieważ szkoły, które zaangażowały się w projekty prowadzone w ramach PO KL, mogą cechować się wyższym potencjałem, niż pozostałe.

Tabela 159: Wyposażenie w sprzęt do praktycznej nauki zawodu w szkołach, w których kształcili się uczestnicy praktyk lub staży organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=214]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
posiada wyposażenie	73	76	75
nie posiada wyposażenia	27	22	23
nie wiem	0	2	1

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Z informacji przekazanych przez dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe wynika, że co czwarta szkoła nie dysponuje żadną pracownią, w której uczniowie mogliby odbywać praktyczną naukę zawodu. Taka sytuacja występuje w co trzeciej zasadniczej szkole zawodowej, natomiast wśród techników odsetek placówek nie dysponujących warsztatami jest w przybliżeniu dwukrotnie niższy. W kolejnej jednej czwartej placówek zajęcia praktyczne w szkolnych pracowniach może odbywać mniej niż połowa uczniów. Dwie piąte szkół stwarza taką możliwość połowie lub ponad połowie, ale nie wszystkim uczniom. Tylko nieznacznie wyższy odsetek (14%) szkół daje możliwość praktycznej nauki zawodu we własnych pracowniach każdemu swojemu uczniowi.

Tabela 160: Możliwości odbywania przez uczniów praktycznej nauki zawodu w pracowniach szkolnych (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	ogółem [N=81]
uczniowie nie mają takiej możliwości, ponieważ w szkole nie ma pracowni	33	17	25
mniej niż połowa uczniów	20	32	26
połowa uczniów	13	5	9
ponad połowa uczniów	5	17	11
wszyscy uczniowie	13	15	14
trudno powiedzieć	18	15	16

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Na podstawie badań przeprowadzonych w latach 2010-2012 trudno sformułować kategorię ocenę poziomu dostosowania kwalifikacji uzyskiwanych przez uczniów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych z województwa opolskiego do potrzeb pracodawców. Co trzeci spośród uczniów, którzy w 2011 roku kończyli naukę w technikum lub zasadniczej szkole zawodowej i wzięli udział w *Badaniu losów absolwentów szkół zawodowych i wyższych województwa opolskiego*, dostrzegali braki w zakresie posiadanych kwalifikacji zawodowych (przy czym najczęściej wskazywanym deficytem był brak doświadczenia zawodowego)²⁷⁸. Badanie ankietowe z udziałem przedstawicieli średnich i dużych firm z województwa opolskiego, przeprowadzone przez Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy, nie przyniosło jednoznacznej oceny przygotowania absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe do wykonywania pracy. Zgodnie z konkluzją zawartą w raporcie „ocen szkół jako instytucji przygotowujących do pełnienia ról zawodowych, w aspekcie dostarczania wiedzy i umiejętności w większym stopniu jest pozytywna niż negatywna. Jednak skala wartości pozytywnych nie jest bynajmniej dominująca, przesłania ją raczej znacząca doza nieokreśloności oceny”, zarazem jednak ponad trzy czwarte ankietowanych przedstawicieli przedsiębiorstw zgodziło się z opinią, że „jeżeli

²⁷⁸ CTC Polska na zamówienie WUP w Opolu: *Badanie losów absolwentów szkół zawodowych i wyższych województwa opolskiego w ramach projektu Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy II*, s. 7, 43.

chce się mieć dobrego pracownika to trzeba samodzielnie sobie go wyszkolić”²⁷⁹. Nieco bardziej jednoznaczny i zarazem pozytywny wniosek sformułowali eksperci Pracowni Badań Społecznych Instytutu Śląskiego, zdaniem których „Wyniki badań nie potwierdzają (...) stereotypowej opinii, iż absolwenci są słabo przygotowani do pełnienia ról zawodowych. Ich umiejętności oceniane są różnie, niemniej jednak nie aż tak źle, jak to się powszechnie sądzi”²⁸⁰.

Do podobnej, umiarkowanej optymistycznej konkluzji, skłaniają również wyniki badania ankietowego przeprowadzonego z uczestnikami staży i praktyk zawodowych, finansowanych z Działania 9.2 PO KL. Staże i praktyki w zakładach pracy stanowią okazję do skonfrontowania wiedzy zdobywanej w szkole z rzeczywistymi wymaganiami związanymi z wykonywaniem wyuczonego zawodu. Ocena wiedzy szkolnej z zakresu przedmiotów zawodowych, dokonana przez uczestników praktyk i staży zorganizowanych u pracodawców w ramach Działania 9.2 PO KL, wypadła umiarkowanie korzystnie: prawie dziewięciu na dziesięciu respondentów oceniło, że okazała się przydatna, zarazem jednak tylko niewiele ponad dwie piąte badanych oceniło ją jako zdecydowanie przydatną.

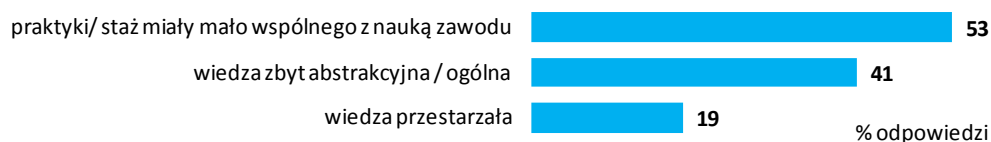
Tabela 161: Przydatność wiedzy zdobytej w szkole podczas stażu lub praktyk: Czy teoretyczna wiedza zdobyta w szkole okazała się przydatna podczas [praktyk / stażu] w zakładzie pracy? (%) [N=214]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
zdecydowanie tak	50	38	42
raczej tak	38	50	46
raczej nie	11	10	10
zdecydowanie nie	2	1	1
nie wiem	0	1	0

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Ponadto w ponad połowie przypadków nieprzydatność wiedzy wyniesionej ze szkoły wynikała z mankamentów praktyk lub stażu, które miały mało wspólnego z nauką zawodu, a nie z niskiej jakości nauczania. Dwie piąte spośród respondentów, którzy uznali wiedzę szkolną za mało przydatną w praktyce (stanowiących 11% badanych), określiło ją jako zbyt abstrakcyjną lub zbyt ogólną, a około jedna piąta jako przestarzałą.

Wykres 80: Przyczyny nieprzydatności wiedzy uzyskanej w szkole podczas stażu lub praktyk (%) [N=26]

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Na **kompetencje absolwentów** szkół zawodowych (pole H na schemacie) wpływa zarówno **jakość kształcenia** (pole G), jak i **kapitał**²⁸¹, z jakim uczniowie przychodzą do szkół ponadgimnazjalnych (pole F)²⁸². Jakość kształcenia w szkołach stanowi zarazem czynnik, od którego zależy w jakim stopniu ów kapitał przełoży się na kompetencje absolwentów. Udzielanie uczniom adekwatnego wsparcia, między innymi w ramach indywidualizacji nauczania, może bowiem niwelować wpływ początkowych

²⁷⁹ Filipowicz M.: Kształcenie ustawiczne pracowników. Raport z badania wśród średnich i dużych firm województwa opolskiego – skrót, Opolskie Obserwatorium Rynku Pracy, Opole 2012.

²⁸⁰ Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu: *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim – analiza w oparciu o przeprowadzone badania oraz wiedzę ekspercką*, Opole 2010, s. 61.

²⁸¹ *Kapitał* jest rozumiany tutaj jako wszelkie zasoby (kulturowe, materialne, intelektualne), od których zależą szanse edukacyjne uczniów.

²⁸² Porównaj: Zawistowska A.: *Horyzontalne nierówności edukacyjne we współczesnej Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012, s. 94.

deficytów na osiągnięcia w nauce na szczeblu ponadgimnazjalnym, a także stymulować wykorzystanie posiadanego przez uczniów potencjału.

Kwestię udzielania przez szkoły wsparcia w nauce uczniom, którzy go potrzebowali, a także problem barier ekonomicznych utrudniających korzystanie z edukacji, uwzględniono w badaniu ankietowym z uczestnikami staży i praktyk zawodowych dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL. Nieco mniej niż co szósty (16%) respondent przyznał, że uczęszczając do zasadniczej szkoły zawodowej lub do technikum potrzebował pomocy w opanowaniu obowiązkowego materiału.

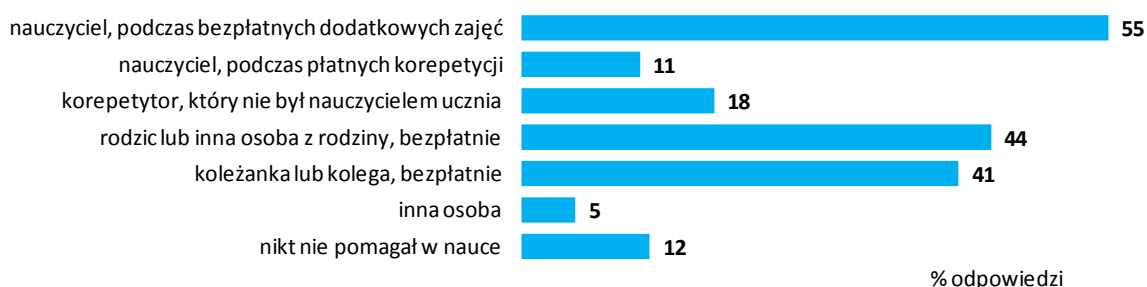
Tabela 162: Potrzeba udzielania pomocy w nauce uczniom szkół zawodowych – w zależności od typu szkoły (%) [N=214]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
potrzebowali pomocy	16	17	16
nie potrzebowali pomocy	82	83	83
trudno powiedzieć	2	0	0

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Spośród uczniów, którzy potrzebowali pomocy w nauce, nieco ponad połowa uzyskała ją od nauczyciela podczas organizowanych w szkole bezpłatnych dodatkowych zajęć. Pozostali musieli polegać na innych formach pomocy. Najczęściej udzielali jej (bezpłatnie) członkowie rodziny, koleżanki lub koledzy. Przeszło co dziesiąty spośród uczniów potrzebujących pomocy w nauce nie otrzymał jej od nikogo.

Wykres 81: Korzystanie z pomocy w nauce przez uczniów szkół zawodowych (%) [N=36]

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, którzy potrzebowali pomocy w nauce

Połowa respondentów w okresie uczęszczania do ponadgimnazjalnej szkoły zawodowej napotkała bariery utrudniające korzystanie z nauki lub z przewidzianego dla uczniów odpoczynku. Bariery występującymi najczęściej były: konieczność wykonywania pracy zarobkowej lub brak środków na pokrycie kosztów wyjazdu, jako okoliczności uniemożliwiające korzystanie z wypoczynku wakacyjnego oraz brak transportu, uniemożliwiający dotarcie na dodatkowe zajęcia. Trudności w dotarciu na dodatkowe zajęcia przemawiają za prowadzeniem części zajęć w formule *blended learning*. Pozostałe rozpatrywane sytuacje były udziałem mniej niż co dziesiątego respondenta.

Tabela 163: Bariery napotymane przez uczniów szkół zawodowych – w zależności od typu szkoły (%) [N=214]

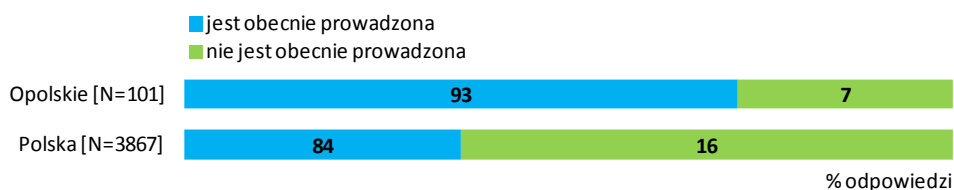
odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
brak możliwości...	-	-	-
...kupienia obowiązkowego podręcznika	10	6	7
...kupienia dodatkowego podręcznika	7	8	8
...kupienia obowiązkowego przyboru do szkoły	3	1	2
...kupienia dodatkowego przyboru do szkoły	0	2	2
...pojechania na wycieczkę szkolną, ponieważ była zbyt droga	5	11	9
...uczestniczenia w dodatkowych zajęciach, ponieważ były zbyt drogie	0	7	5
...uczestniczenia w dodatkowych zajęciach, ponieważ dojazd był zbyt drogi	8	6	6
...dojazdu na dodatkowe zajęcia, ponieważ nie było odpowiedniego transportu	16	23	21
...kupienia biletu na dojazd na lekcje do szkoły	2	5	4
...kupienia posiłku do zjedzenia w szkole lub w pobliżu	0	5	4
...kupienia produktów spożywczych do zjedzenia w szkole	4	4	4
...kupienia odpowiednich ubrań do szkoły	1	3	2
...wyjechania na wakacje, ponieważ wyjazd był zbyt drogi	11	23	19
...wyjechania na wakacje, ze względu na konieczność wykonywania pracy	22	27	25
...pójścia na obowiązkowe lekcje, ze względu na konieczność wykonywania pracy	11	4	6
...pójścia na dodatkowe zajęcia, ze względu na konieczność wykonywania pracy	11	4	7
nie zdarzyła się żadna z tych sytuacji	53	47	49

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Odsetek uczniów, którym obowiązkowe lekcje nie wystarczyły do przyswojenia wiedzy przewidzianej w programie nauczania i którzy nie otrzymali potrzebnej pomocy podczas dodatkowych bezpłatnych zajęć prowadzonych w szkole, nie jest alarmująco wysoki. Od barier o charakterze ekonomicznym (z których większość dotyczy relatywnie niewielkiej grupy uczniów) bardziej problematyczny jest stosunkowo powszechny brak środków transportu pozwalających dotrzeć na dodatkowe zajęcia.

Oprócz uwarunkowań omówionych dotychczas, na **kompetencje absolwentów** szkół zawodowych (pole H na schemacie) wpływa także **udział pracodawców w ich kształceniu** (pole I). Informacji na temat skali i form współpracy pomiędzy szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe w województwie opolskim a pracodawcami dostarczają wyniki *Badania funkcjonowania kształcenia zawodowego w Polsce*, przeprowadzonego na zamówienie Ministerstwa Edukacji Narodowej przez GfK Polonia w listopadzie i grudniu 2010 roku. Przeszło dziewięciu na dziesięciu dyrektorów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w województwie opolskim, stwierdziło, że współpracują z pracodawcami lub zraszającymi ich organizacjami. Analogiczny odsetek w skali całego kraju jest nieco niższy, niż w regionie.

Wykres 82: Współpraca pomiędzy szkołami a pracodawcami / organizacjami pracodawców w województwie opolskim oraz w całej Polsce (%)

Źródło: Badanie ankietowe dyrektorów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, zrealizowane w ramach „Badania funkcjonowania kształcenia zawodowego w Polsce”, przeprowadzonego na zamówienie MEN przez GfK Polonia w 2010 roku

Zarówno w skali regionu, jak i całego kraju, najbardziej powszechnymi rodzajami współpracy są praktyki zawodowe oraz zajęcia praktyczne prowadzone w zakładach pracy. Możliwość odbywania przez uczniów praktycznej nauki zawodu w pierwszej z tych form wskazało ponad trzy czwarte spośród dyrektorów szkół z województwa opolskiego, którzy współpracowali z pracodawcami, natomiast w drugiej – około dwie trzecie respondentów. Pozostałe rodzaje współpracy były wskazywane znacznie rzadziej, zarówno w regionie (przez mniej niż jedną trzecią respondentów), jak i w całym kraju.

Tabela 164: Zakres współpracy pomiędzy szkołami a pracodawcami / organizacjami pracodawców w województwie opolskim oraz w całej Polsce (%)

odpowiedź	% respondentów	
	Polska [N=3245]	Opolskie [N=94]
możliwość odbywania przez uczniów praktyk zawodowych	84	77
możliwość odbywania przez uczniów zajęć praktycznych	68	68
Staże / kursy / szkolenia dla nauczycieli u pracodawcy	11	18
staże / kursy / szkolenia dla uczniów u pracodawcy	30	29
zatrudnianie w Pana(i) szkole specjalistów z zakładu pracodawcy	13	18
udział przedst. pracodawców w posiedzeniach dot. wyników egzaminów	20	20
wyposażanie placówek w nowe technologie	18	19
dostarczanie materiałów i surowców do celów szkoleniowych	38	27
fundowanie uczniom stypendiów przez pracodawców	8	7
Inne	4	4

Źródło: Badanie ankietowe dyrektorów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, które współpracowały z pracodawcami lub organizacjami pracodawców, zrealizowane w ramach „Badania funkcjonowania kształcenia zawodowego w Polsce”, przeprowadzonego na zamówienie MEN przez GfK Polonia w 2010 roku

Współpraca szkół i pracodawców najczęściej – w województwie opolskim w ponad połowie przypadków – była prowadzona w oparciu o umowy partnerskie pomiędzy stronami. Wspólne prowadzenie projektów finansowanych z funduszy unijnych było mało powszechną formą współpracy, stosowaną przez niewiele więcej niż jedną dziesiątą szkół.

Tabela 165: Formy organizacyjne współpracy pomiędzy szkołą a pracodawcami / organizacjami pracodawców (%)

odpowiedź	% respondentów	
	Polska [N=3245]	Opolskie [N=94]
umowy partnerskie (w tym barter)	67	56
patronat	19	21
partnerstwo na rzecz realizacji projektów z wykorzystaniem funduszy UE	11	12
inne	21	31

Źródło: Badanie ankietowe dyrektorów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, które współpracowały z pracodawcami lub organizacjami pracodawców, zrealizowane w ramach „Badania funkcjonowania kształcenia zawodowego w Polsce”, przeprowadzonego na zamówienie MEN przez GfK Polonia w 2010 roku

Dyrektorzy współpracujący z pracodawcami jako najważniejszą barierę we współpracy wskazywali brak zainteresowania jej prowadzeniem ze strony własnej placówki, a następnie złe doświadczenia każdej ze stron z przeszłości. Z kolei stosunkowo najmniej ważnymi przeszkodami był ich zdaniem brak odpowiednich zachęt prawnych lub finansowych oraz brak zainteresowania ze strony pracodawców.

Tabela 166: Przeszkody we współpracy pomiędzy szkołami a przedsiębiorstwami - średnie ocen na skali od 1 „zupełnie nieważna” do 4 „bardzo ważna”

odpowiedź	% respondentów	
	Polska [N=3245]	Opolskie [N=94]
brak zainteresowania współpracą ze strony naszej placówki	3,3	3,5
brak zainteresowania współpracą ze strony przedsiębiorstw(a)	2,2	2,3
przeszkody prawne, w tym niezajomość prawa	2,7	2,7
problemy pracodawcy z uczniami	2,7	2,8
złe doświadczenia pracodawców z przeszłości	3	3,1
złe doświadczenia szkoły z przeszłości	3,2	3,3
brak zachęt (np. rozwiązań prawnych, finansowych)	2,2	2,2
brak w regionie przedsiębiorstw zatrudniających w zawodach nauczanych w szkole	2,8	2,9

Źródło: Badanie ankietowe dyrektorów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, które współpracowały z pracodawcami lub organizacjami pracodawców, zrealizowane w ramach „Badania funkcjonowania kształcenia zawodowego w Polsce”, przeprowadzonego na zamówienie MEN przez GfK Polonia w 2010 roku

Współpraca pomiędzy szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami należała do przedsięwzięć wspieranych w ramach Działania 9.2 PO KL. Osiągnięty do końca 2011 roku poziom realizacji wskaźników odnoszących się do tej współpracy wskazuje, że występowała powszechnie, natomiast stosunkowo rzadko polegała na przyjmowaniu przez przedsiębiorców stażystów i praktykantów²⁸³ (innymi formami było na przykład prowadzenie przez pracowników przedsiębiorstw szkoleń dla uczniów oraz organizowanie wizyt studyjnych w zakładach pracy). Również porównanie częstości organizowania praktyk lub staży dla uczniów przez szkoły objęte wsparciem w ramach Działania 9.2 PO KL oraz przez szkoły, które z niego nie korzystały²⁸⁴, sugeruje, że Działanie 9.2 miało niewielki wpływ na organizowanie praktycznej nauki zawodu u pracodawców.

Podczas zogniskowanego wywiadu grupowego dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie zawodowe swoje niewielkie zainteresowanie wsparciem z Działania 9.2 PO KL na organizowanie praktyk lub staży uzasadniali dwiema przyczynami. Pierwszą były trudnościami ze znalezieniem odpowiednich firm, gotowych do podjęcia takiej współpracy; drugą stanowił brak czasu, który uczniowie mogliby poświęcić na praktyczną naukę zawodu u pracodawców w ramach projektu. Z kolei uczestniczący w wywiadach jakościowych przedstawiciele organizacji pracodawców wyrazili przypuszczenie, że dyrektorów szkół do organizowania praktycznej nauki zawodu u pracodawców może zniechęcać dążenie do zapewnienia zajęć zatrudnionym w szkole nauczycielom. Zdaniem niektórych respondentów dążenie dyrektorów szkół do utrzymania stanu zatrudnienia, w połączeniu z nieposiadaniem przez wielu nauczycieli doświadczenia w wykonywaniu zawodu, którego uczą, prowadzi do nadmiernej koncentracji na nauczaniu przedmiotów ogólnych i teoretycznych, kosztem praktycznej nauki zawodu. Jeden z respondentów stwierdził wręcz, że pomiędzy szkołami a pracodawcami występuje w tym obszarze konflikt interesów:

„Szkoła nie za bardzo chce z nami współpracować, bo to są dwa różne cele. Rzemieślnik chce, żeby więcej był uczeń był u niego, a szkoła bardzo by chciała, żeby więcej godzin był uczeń w szkole. Jest niż demograficzny i ci nauczyciele tak na prawdę nie mają tylu uczniów. (...) Były spotkania szkół z pracodawcami, ale w zasadzie nic to nie wносиło, no bo [występuje] konflikt interesów. Nauczyciele [uwważają], że tutaj trzeba się nauczyć dużo teorii, a pracodawcy że nie, bo ta teoria nijak się nie ma do praktyki.” [Wywiad jakościowy z przedstawicielem organizacji pracodawców]

²⁸³ Szczegółowe informacje o poziomie realizacji wskaźników odnoszących się do Działania 9.2 PO KL, osiągniętych w województwie opolskim oraz w całym kraju, przedstawiono w rozdziale 2.3.4 „Efekty zrealizowanych przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”.

²⁸⁴ Wyniki zostały przedstawione w rozdziale 2.3.4 „Efekty zrealizowanych przedsięwzięć finansowanych z funduszy UE”, w Tabeli 142 „Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie praktyk i staży u pracodawców w szkołach, które organizowały takie staże lub praktyki w ramach Działania 9.2 PO KL oraz w pozostałych”.

Również we wcześniejszych badaniach ustalono, że „Zdaniem przedstawicieli podmiotów gospodarczych i ich związków słabością szkolnictwa jest kształcenie praktyczne i niewystarczające przygotowanie do zawodu. Wskazuje się ponadto na przetadowanie programów nauczania wiedzą teoretyczną, nieprzydatną, zdaniem pracodawców, w codziennej praktyce zawodowej, a brak dobrego przygotowania zawodowego”²⁸⁵. Zarazem należy pamiętać, że zadaniem szkół, oprócz przygotowania uczniów do wykonywania zawodów, jest również wyposażenie ich w wiedzę z zakresu przedmiotów ogólnych oraz rozwinięcie kompetencji kluczowych.

Pomiędzy **potencjałem** szkół zawodowych (pole D na schemacie) a **udziałem pracodawców w kształceniu** (pole I) zachodzi obustronna zależność. Byłoby pożądane, gdyby polegała ona z jednej strony na inicjowaniu przez szkoły współpracy z pracodawcami, którzy dysponują potencjałem, którego szkołom brakuje (nowoczesnym sprzętem oraz pracownikami posiadającymi praktyczne doświadczenie w nauczonym zawodzie), a z drugiej na wzmacnianiu przez pracodawców potencjału szkół (na przykład poprzez wyposażanie ich w sprzęt do praktycznej nauki zawodu lub przyjmowanie nauczycieli na staże). W wywiadach jakościowych zarówno dyrektorzy szkół, jak i przedstawiciele organizacji pracodawców podawali pozytywne przykłady wzmacniania potencjału szkół dzięki współpracy z przedsiębiorstwami. Wspominano o wyposażeniu szkolnej pracowni przez zrzeszonych w cechu piekarzy, a także o udziale nauczycieli w stażach organizowanych w przedsiębiorstwach. Druga z tych form współpracy spotkała się ze szczególnie pozytywnymi komentarzami ze strony dyrektorów szkół:

„On [nauczyciel] wchodzi w proces produkcyjny, obserwuje go od wewnątrz i w nim uczestniczy. Jemu się bardzo fajnie, zupełnie inaczej opowiada [o tym procesie] uczniom.” [Źródło: FGI z dyrektorami szkół prowadzących kształcenie zawodowe]

Wypowiedzi przedstawicieli organizacji pracodawców sugerują, że zależność pomiędzy potencjałem szkół a udziałem pracodawców w kształceniu może być również negatywna: zagrożenie redukcją zatrudnienia może skłaniać szkoły do zamykania się na współpracę z podmiotami zewnętrznymi. Być może mechanizm ten stanowi częściowe wyjaśnienie częstego deklarowania przez dyrektorów szkół braku zainteresowania współpracą z przedsiębiorstwami²⁸⁶, a także zjawiska zaobserwowanego (w województwie kujawsko-pomorskim) przez ewaluatorów Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i PSDB, którzy stwierdzili: „Co ciekawe, przedstawiciele szkół zapytani, jakiego wsparcia potrzebują, aby lepiej dopasować kształcenie do potrzeb pracodawców wskazują najczęściej zakup sprzętu, szkolenia dla nauczycieli czy też dostarczanie im praktycznej wiedzy o rynku pracy. Natomiast niewielu z nich wskazuje wsparcie w zakresie współpracy z pracodawcami”²⁸⁷.

Na **udział pracodawców w kształceniu** uczniów szkół zawodowych (pole I na schemacie) wpływają także: **skala i profil** prowadzonej działalności (pole N) oraz **zapotrzebowanie na absolwentów** (pole M). Dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie zawodowe oraz przedstawiciele organizacji pracodawców zgodnie wskazywali ograniczenia we współpracy ze szkołami, występujące po stronie małych, rzemieślniczych zakładów pracy. Pierwszym jest mała liczba pracowników, która sprawia, że takie firmy są w stanie przyjąć co najwyżej niewielką liczbę stażystów lub praktykantów (ponieważ nad licznějšíą grupą nie miałyby kto sprawować opieki) i nie mogą poświęcić wiele czasu na udział w konsultacjach, dotyczących na przykład programu kształcenia. Brak kadry, która mogłaby się zająć uczniami, został zidentyfikowany jako najczęstsza przyczyna niepodejmowania przez pracodawców współpracy ze szkołami w zakresie praktycznej nauki zawodu również w przywoływanym już badaniu przeprowadzonym w województwie kujawsko-pomorskim²⁸⁸. Drugim ograniczeniem jest wąski profil

²⁸⁵ Żurawska J. : *Badania potrzeb pracodawców w kontekście oferty systemu edukacji na poziomie średnim i wyższym*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2009, s. 135-136.

²⁸⁶ Porównaj: Tabela 165 „Przeszkody we współpracy pomiędzy szkołami a przedsiębiorstwami”.

²⁸⁷ Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu: *Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL*, Warszawa 2010, s. 10.

²⁸⁸ Ibidem, s. 9, 36.

działalności wielu mikroprzedsiębiorstw, który sprawia, że w poszczególnych firmach uczniowie mogą przyswoić tylko część procesów technologicznych, których znajomość jest potrzebna w ich przyszłym zawodzie:

„Nie we wszystkich zakładach są wszystkie maszyny albo cały profil. Na przykład zakłady stolarskie mają różne profile. Jedne tylko robią meble kuchenne, jedne tylko robią drzwi, jedne tylko robią okna. I taki uczeń jak wejdzie do zakładu gdzie się tylko robi okna i drzwi no to on niby jest stolarzem, ale mebli kuchennych już nie robi.” [Wywiad jakościowy z przedstawicielem organizacji pracodawców]

Ponadto mikroprzedsiębiorstw rzadziej, niż duże firmy, opracowują i realizują długofalowe strategie rozwoju zasobów ludzkich²⁸⁹, których element mogłaby stanowić współpraca ze szkołami ponadgimnazjalnymi w zakresie kształcenia zawodowego. Wymienione względy sprawiają, że dyrektorzy szkół upatrują potencjalnych miejsc odbywania praktycznej nauki zawodu przede wszystkim wśród dużych zakładów pracy. Podczas wywiadu jakościowego kilkakrotnie wyrażali zawód, że konkretne przedsiębiorstwa z regionu nie są zainteresowane przyjmowaniem uczniów na praktyki. Z małymi, rzemieślniczymi firmami szkoły współpracują natomiast kształcąc młodocianych pracowników, którzy są w nich zatrudnieni.

Udział pracodawców w kształceniu uczniów szkół zawodowych (pole M na schemacie) zależy również od **zapotrzebowania pracodawców na absolwentów** (pole I). W badaniu zrealizowanym z pracodawcami z województwa kujawsko-pomorskiego możliwość wyszkolenia przyszłych pracowników okazała się najczęstszym motywem współpracy w zakresie organizowania praktyk zawodowych dla uczniów. Na drugim miejscu znalazła się „możliwość przekazania kwalifikacji i umiejętności młodym ludziom”²⁹⁰. Można przypuszczać, że powody, którymi kierują się pracodawcy z województwa opolskiego, są podobne – aczkolwiek w ocenie dyrektorów szkół zawodowych z województwa opolskiego dla pracodawców z tego regionu od możliwości poznania potencjalnych przyszłych pracowników oraz podniesienia ich kwalifikacji jeszcze bardziej istotne jest korzystanie z pracy wykonywanej przez uczniów podczas praktyk. Dyrektorzy szkół przypisują również duże znaczenie środkom finansowym, przekazywanym pracodawcom w związku z prowadzeniem praktycznej nauki zawodu.

Tabela 167: Opinie przedstawicieli dyrektorów szkół na temat znaczenia, jakie mają dla pracodawców poszczególne korzyści wynikające z przyjmowania uczniów na praktyczną naukę zawodu. (%) ZSZ [N=40], technikum [N=41], ogółem [N=81]

odpowiedź	% respondentów					
	typ szkoły	ma duże znaczenie	ma średnie znaczenie	ma małe znaczenie	nie ma znaczenia	trudno powiedzieć
korzystanie z pracy wykonywanej przez uczniów w ramach praktycznej nauki zawodu	ZSZ	80	10	0	0	10
	technikum	66	24	2	2	5
	ogółem	73	17	1	1	7
środki finansowe otrzymywane w związku z prowadzeniem praktycznej nauki zawodu	ZSZ	75	15	0	0	10
	technikum	59	12	12	10	7
	ogółem	67	14	6	5	9
podniesienie umiejętności uczniów jako potencjalnych pracowników firmy, w której odbywają naukę	ZSZ	60	23	8	0	10
	technikum	54	27	10	2	7
	ogółem	57	25	9	1	9
poznanie uczniów jako potencjalnych pracowników firmy, w której odbywają naukę	ZSZ	58	23	10	0	10
	technikum	61	24	5	2	7
	ogółem	59	23	7	1	9

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie zawodowe

²⁸⁹ Porównaj: Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu: *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim – analiza w oparciu o przeprowadzone badania oraz wiedzę ekspercką*, Opole 2010, s. 60, 96.

²⁹⁰ Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu: *Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL*, Warszawa 2010, s. 9, 41.

Korzyści takie jak uzyskanie środków finansowych w związku z prowadzeniem praktycznej nauki zawodu lub możliwość korzystania z pracy wykonywanej przez uczniów podczas odbywania praktyk mają charakter doraźny. Biorąc pod uwagę, że w województwie kujawsko-pomorskim „możliwość odciążenia innych pracowników” oraz „oszczędności finansowe” zostały wskazane jako motywy prowadzenia praktyk zawodowych przez niewielką grupę pracodawców (odpowiednio: 11% i 6%) wydaje się, że dyrektorzy szkół mogą nieco przeceniać znaczenie tych korzyści dla przedsiębiorstw. Jednak nawet jeżeli środki finansowe przekazywane pracodawcom nie stanowią motywu prowadzenia przez nich praktyk, to brak refundacji kosztów stanowi czynnik obniżający zainteresowanie tą formą współpracy ze szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe²⁹¹. Wraz z redukowaniem przez firmy kosztów w związku z pogorszeniem się sytuacji gospodarczej, znacznie zachęt finansowych może wzrastać.

Zwiększenie możliwości zatrudnienia pracowników posiadających odpowiednie kwalifikacje jest najbardziej długofalowym pożytkiem płynącym z prowadzenia praktycznej nauki zawodu, a także z ewentualnego zaangażowania w inne rodzaje współpracy ze szkołą, na przykład przy tworzeniu programów kształcenia. Eksperti Instytutu Śląskiego w Opolu na podstawie badania przeprowadzonego w województwie opolskim stwierdzili, że „(...) przedstawiciele organizacji przedsiębiorców i pracodawców (...) mocno akcentują fakt doboru pracowników spośród osób, które jako uczniowie odbywały praktykę w danym przedsiębiorstwie, jako pewny sposób pozyskania dobrego pracownika”²⁹². **Podaż absolwentów** (pole J na schemacie), czyli liczba osób dysponujących odpowiednimi kwalifikacjami (a w związku z nią również ich oczekiwania płacowe) należy do uwarunkowań wpływających na kondycję przedsiębiorstw (pole L).

Czynnikami, od których zależy **zapotrzebowanie pracodawców na absolwentów** (pole M na schemacie) jest z jednej strony **skala i profil** prowadzonej **działalności** (pole N), a z drugiej **kondycja** firmy (pole L). Skala i profil działalności przekładają się na udział absolwentów szkół zawodowych w strukturze zatrudnienia w poszczególnych przedsiębiorstwach. Pogorszenie się kondycji firmy może powodować konieczność zmniejszenia liczby pracowników, natomiast poprawa – wzrost zatrudnienia. Na **kondycję i liczbę pracodawców** (pole L) wpływa z kolei koniunktura gospodarcza. Dyrektorzy szkół prowadzących kształcenie zawodowe oraz z przedstawiciele organizacji pracodawców podczas wywiadów jakościowych wielokrotnie wskazywali spowolnienie gospodarcze jako czynnik pogarszający kondycję pracodawców, zmuszający ich do ograniczania zatrudnienia i w konsekwencji zmniejszający gotowość do współpracy ze szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe. Podobnymi obserwacjami dzielili się przedstawiciele publicznych służb zatrudnienia, sygnalizując, że w związku z kryzysem część pracodawców zgłasza potrzebę wycofania się z umów dotyczących zatrudniania stażystów skierowanych do nich z urzędów pracy. Pogorszenie się sytuacji gospodarczej, powodujące redukcję zatrudnienia, zwiększa ponadto trudności z wygospodarowaniem przez pracowników pozostałych w firmie (a w przypadku małych zakładów rzemieślniczych również przez ich właścicieli) czasu na ewentualną opiekę nad praktykantami czy udział w konsultacjach dotyczących kierunków lub programów kształcenia.

Omawiając relacje pomiędzy **podażą absolwentów** szkół zawodowych (pole J na schemacie) a **zapotrzebowaniem pracodawców** na tę grupę kandydatów do pracy (pole M), należy zaznaczyć, że oprócz niedostosowania umiejętności uczniów i absolwentów do wymogów stawianych kandydatom do pracy, problemem występującym w województwie opolskim jest także niewystarczająca liczba wakatów na stanowiskach robotników wykwalifikowanych oraz techników. Zgodnie z diagnozą przedstawioną przez ekspertów Pracowni Badań Społecznych Instytutu Śląskiego w Opolu „Region opolski nie dysponuje i nie będzie dysponował przewagą konkurencyjną wynikającą z (...) licznych,

²⁹¹ Porównaj: Krasnodębska A.: *Badanie oczekiwań pracodawców wobec potencjalnych pracowników, ich umiejętności i kwalifikacji w kontekście zjawiska migracji*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2009, s. 71.

²⁹² Porównaj: Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu: *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim – analiza w oparciu o przeprowadzone badania oraz wiedzę ekspercką*, Opole 2010, s. 52.

zróżnicowanych i atrakcyjnych ofert pracy”, zaś główną przyczyną bezrobocia w województwie nie jest „brak lub nadmiar kwalifikacji (...), ale niedostateczny rozwój gospodarczy regionu”²⁹³.

Zdaniem jednej czwartej przedstawicieli JST, którzy wzięli udział w badaniu ankietowym, wielkość zapotrzebowania na pracowników w danej gminie lub powiecie zdecydowanie zachęca absolwentów szkół ponadgimnazjalnych do opuszczenia tej gminy lub tego powiatu, a zdaniem jednej trzeciej – raczej do tego zachęca. Należy zaznaczyć, że wśród przedstawicieli starostw powiatowych i gmin miejskich rozkład opinii jest odmienny, niż wśród ogółu JST – przeważa pogląd, że wielkość zapotrzebowania na pracowników na lokalnym rynku pracy zachęca absolwentów do pozostania w miejscu zamieszkania.

Tabela 168: Opinie przedstawicieli JST nt. zapotrzebowania na pracowników w danej gminie lub powiecie (w porównaniu z zapotrzebowaniem na innych rynkach pracy dostępnych dla jej mieszkańców) jako czynnika wpływającego na decyzje absolwentów szkół ponadgimnazjalnych o pozostaniu lub opuszczeniu gminy / powiatu (%) [N=73]

odpowiedź	% respondentów			
	typ gminy			
	gminy wiejskie [N=30]	gminy miejsko-wiejskie [N=30]	gminy miejskie, powiaty [N=13]	ogółem [N=73]
zdecydowanie zachęca do pozostania	10	7	46	15
raczej zachęca do pozostania	3	17	8	10
raczej zachęca do opuszczenia	40	37	8	33
zdecydowanie zachęca do opuszczenia	27	27	23	26
trudno powiedzieć	20	13	15	16

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST

Prawdopodobna jest zatem sytuacja, w której podniesienie jakości kształcenia zawodowego wprawdzie zwiększy szanse znalezienia przez absolwentów satysfakcjonującego zatrudnienia (co samo w sobie jest cennym efektem), ale pod warunkiem opuszczenia przez nich dotychczasowego miejsca zamieszkania. Duża skala migracji zagranicznych jest istotnym komponentem sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego²⁹⁴, związanym między innymi z niedostateczną ofertą atrakcyjnych miejsc pracy w regionie²⁹⁵. W 2011 roku rozmiar zagranicznej emigracji zarobkowej z województwa był szacowany na 115 tys. osób²⁹⁶.

O stosunkowo dużej skłonności młodzieży z województwa opolskiego do podejmowania pracy za granicą świadczą wyniki badania ankietowego z uczestnikami praktyk i staży dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL. Trzy piąte respondentów miało już doświadczenia zawodowe (poza praktykami lub stażem prowadzonymi w ramach dofinansowanego projektu). Najczęściej pracowali w miejscu zamieszkania lub w innej miejscowości zlokalizowanej w województwie opolskim, jednak przeszło co szósty (16%) pracował poza Polską. Dla osób gotowych pracować poza regionem od pozostałej części obszaru Polski bardziej atrakcyjnym miejscem wykonywania pracy są inne kraje. Praca podejmowana przez młodzież za granicą często ma charakter sezonowy, ale wydaje się

²⁹³ Porównaj: Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu: *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim – analiza w oparciu o przeprowadzone badania oraz wiedzę ekspercką*, Opole 2010, s. 34, 86.

²⁹⁴ Porównaj: Zarząd Województwa Opolskiego: *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. – projekt przeznaczony do konsultacji społecznych*, Opole 2012, s. 24-25.

²⁹⁵ Jończy R.: *Zagraniczne migracje zarobkowe z województwa opolskiego w latach 2008-2010 oraz ich wpływ na opolski rynek pracy i sferę fiskalną samorządów terytorialnych*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2011, s. 145

²⁹⁶ Ibidem, s. 151.

prawdopodobne, że również ten rodzaj doświadczeń sprzyja traktowaniu podjęcia pracy poza Polską jako jednej z dostępnych opcji kariery zawodowej.

Tabela 169: Wykonywanie jakiegokolwiek pracy zawodowej przez uczestników praktyk i staży organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (oprócz tych praktyk lub staży) (%)

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
w miejscowości zamieszkania	35	24	28
poza miejscowością zamieszkania, ale w woj. opolskim	28	28	28
poza woj. opolskim, ale w Polsce	7	5	6
poza Polską	9	20	16
nie wykonywał(a)	44	40	41

Źródło: Badanie CATI z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

2.3.6.2 Oddziaływanie na jakość kształcenia i perspektywy absolwentów

Podnoszenie jakości kształcenia zawodowego oraz poprawa perspektyw zawodowych absolwentów wymagają oddziaływania na przedstawione uwarunkowania (porównaj: Schemat 2). Wielość tych uwarunkowań oraz występujących pomiędzy nimi zależności przemawiają za stosowaniem podejścia zintegrowanego (a nie sektorowego)²⁹⁷, co oznacza potrzebę prowadzenia zarówno przedsięwzięć z zakresu polityki oświatowej, jak i wykraczających poza jej ramy, a także koordynowania różnych działań.

Do przedsięwzięć z zakresu polityki oświatowej, które były prowadzone w latach 2007-2011 i powinny być kontynuowane (do końca obecnego okresu programowania, a także w kolejnym, obejmującym lata 2014-2020), należą:

- 1) wzmacnianie potencjału szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, poprzez wspieranie ich w zakresie:
 - a) inwestycji w infrastrukturę edukacyjną, w tym w sprzęt do praktycznej nauki zawodu,
 - b) podnoszenia i dostosowywania do zmieniającego się zapotrzebowania kompetencji nauczycieli,
- 2) bezpośrednie oddziaływanie na ofertę edukacyjną szkół poprzez finansowanie zajęć dodatkowych, w szczególności skierowanych do uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi i służących indywidualizacji nauczania.

Przeznaczenie dodatkowych środków na wzmocnienie potencjału ponadgimnazjalnych szkół zawodowych jest szczególnie istotne ze względu na ich niedoinwestowanie (również w porównaniu z liceami kształcącymi). Decyzje dotyczące udzielania wsparcia oraz jego skali powinny uwzględniać:

- zgodność kierunków kształcenia z zapotrzebowaniem rynku pracy oraz strategiami rozwoju regionalnego i lokalnego:
 - ✓ najwyższy priorytet należy nadać wspieraniu kierunków kształcenia odpowiadających branżom, które w *Strategii rozwoju województwa* zostały zaliczone do kluczowych obszarów rozwoju regionu²⁹⁸ wskazanym w strategiach rozwoju poszczególnych powiatów jako czynniki ich rozwoju;

²⁹⁷ Porównaj: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, s. 14-15, 76.

²⁹⁸ Zarząd Województwa Opolskiego: *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. – projekt przeznaczony do konsultacji społecznych*, Opole 2012, s. 61-63.

- ✓ nie należy natomiast wspierać kierunków kształcenia w zawodach, w których zarówno w skali województwa, jak i w skali powiatu występuje długotrwała nadwyżka liczby absolwentów nad liczbą oferowanych miejsc pracy²⁹⁹ (z wyjątkiem zawodów, w przypadku których istniałyby wiarygodne przesłanki pozwalające spodziewać się zmiany trendu);
- koszty kształcenia w poszczególnych zawodach – udzielane wsparcie powinno przeciwdziałać sytuacjom, w których kształcenie w kierunkach zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy nie jest prowadzone ze względu na relatywnie³⁰⁰ wysokie koszty (związane przede wszystkim z zapewnieniem wyposażenia i warunków lokalowych odpowiednich do kształcenia w danym zawodzie).

W celu podnoszenia jakości kształcenia zawodowego wskazane jest upowszechnianie prowadzenia zajęć z przedmiotów zawodowych w szkołach przez osoby posiadające praktyczne doświadczenie w wykonywaniu nauczanych zawodów. Postulat ten można realizować poprzez:

- zatrudnianie w szkołach osób z doświadczeniem zawodowym w przedsiębiorstwach i/lub
- kierowanie nauczycieli dotychczas zatrudnionych w szkole do przedsiębiorstw na staże.

Pozyskanie do pracy w szkole pracowników przedsiębiorstw, którzy posiadają odpowiednie doświadczenie zawodowe i wykształcenie, jest utrudnione ze względu na różnice w zarobkach (na niekorzyść oświaty). Dlatego potrzebne byłoby przeznaczenie dodatkowych środków na przynajmniej częściowe zniwelowanie tej różnicy. Czynnikiem, który może ułatwiać pozyskanie takich osób do prowadzenia zajęć, jest natomiast pogorszenie się koniunktury w gospodarce. Doświadczenie, jakie może zdobyć nauczyciel podczas stażu, jest niewątpliwie znacznie mniejsze, niż doświadczenie wieloletniego pracownika przedsiębiorstwa. Za organizowaniem dla nauczycieli staży w przedsiębiorstwach przemawia jednak mniejsze prawdopodobieństwo odejścia z pracy w szkole (niż w przypadku osób pozyskanych do prowadzenia zajęć z przedsiębiorstw) oraz niższe oczekiwania finansowe. Ponadto podnoszenie kwalifikacji nauczycieli zmniejsza ryzyko, że konieczne będzie ich zwolnienie.

Oprócz podnoszenia kwalifikacji nauczycieli (nie tylko w zakresie kształcenia zawodowego, lecz także ogólnego) potrzebne jest także doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej poszczególnych szkół, a także pracowników JST odpowiedzialnych za politykę oświatową. Poziom ich kwalifikacji rzutuje na trafność wyznaczania celów w zakresie rozwoju edukacji oraz ich realizację, również przy wykorzystaniu funduszy unijnych. Podnoszeniu kwalifikacji kadr oświaty powinno towarzyszyć udoskonalanie sposobów nauczania i oceniania uczniów oraz zarządzania szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe.

Do obszaru polityki oświatowej należy również bezpośrednio podnoszenie jakości oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe, poprzez finansowanie dodatkowych zajęć. Spośród dodatkowych zajęć z przedmiotów zawodowych należy wspierać przede wszystkim kursy, które ułatwiają uczniom zdobycie udokumentowanych kwalifikacji, odpowiadających potrzebom pracodawców. Przemawia za tym zarówno szczególnie wysoka ocena przydatności takich zajęć, wyrażona przez dyrektorów szkół podczas zogniskowanego wywiadu grupowego, jak i wyniki wcześniejszych badań. W opracowaniu *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim* wskazano, że „od osób, które mają zostać zatrudnione, a legitymują się wykształceniem średnim technicznym lub zawodowym, oczekuje się posiadania odpowiednich uprawnień, ponieważ szkolenie po rozpoczęciu pracy generuje koszty dla pracodawców”³⁰¹.

²⁹⁹ Przy czym lista takich kierunków nie powinna być ustalana wyłącznie na podstawie danych dotyczących osób zarejestrowanych w PUP oraz ofert pracy przekazanych tym placówkom, lecz także z uwzględnieniem wyników badań z pracodawcami oraz absolwentami.

³⁰⁰ W porównaniu z kształceniem w innych profesjach oraz z kształceniem ogólnym.

³⁰¹ Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu: *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim – analiza w oparciu o przeprowadzone badania oraz wiedzę ekspercką*, Opole 2010, s. 28.

Wobec szkół zawodowych zasadne są również zalecenia dotyczące działań na rzecz podnoszenia jakości i dostępności edukacji, sformułowane w odniesieniu do szkół prowadzących kształcenie ogólnej³⁰². Zalecenia te obejmują: zwiększanie samodzielności uczniów w rozwiązywaniu zadań, indywidualizację nauczania, podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie nauczania tzw. przedmiotów ogólnych, poprawę dostępności edukacji poprzez organizowanie dodatkowych bezpłatnych zajęć oraz poprzez udzielanie pomocy uczniom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej. Wspieranie uczniów pochodzących ze środowisk defaworyzowanych w szkołach zawodowych (zwłaszcza zasadniczych) jest tym istotniejsze, że młodzież dysponująca niższym kapitałem trafia częściej do tego typu szkół, niż do liceów ogólnokształcących. W szkołach zawodowych potrzebne jest również prowadzenie na większą skalę (niż w liceach ogólnokształcących) pracy nad postawami uczniów wobec nauki. Eksperti Instytutu Badań Edukacyjnych ostrzegają, że fakt, iż środowisko uczniowskie w takich szkołach niejednokrotnie „nie jest nastawione proedukacyjnie”, grozi „równaniem w dół” (pod względem wyników w nauce osiągniętych przez poszczególnych uczniów)³⁰³.

Uświadamianiu uczniom związków pomiędzy zaangażowaniem w naukę oraz decyzjami dotyczącymi kształcenia a przyszłymi perspektywami zawodowymi służy poradnictwo edukacyjne i zawodowe. Informacje przekazywane przez doradców uczniom szkół gimnazjalnych powinny wpływać na preferencje uczniów dotyczące dalszego kształcenia, tak aby wybory dokonywane przez młodzież były bardziej racjonalne. Możliwość podejmowania trafnych decyzji dotyczących wyboru szkoły i kierunku kształcenia zależy również od dostępności wiarygodnych danych na temat jakości nauczania w poszczególnych szkołach (mierzonej nie tylko wynikami egzaminów, lecz także edukacyjną wartością dodaną) oraz karier edukacyjnych i zawodowych ich absolwentów – co przemawia za upowszechnianiem tego rodzaju informacji. Wskazane jest także dalsze organizowanie przez Zarząd Województwa Opolskiego corocznych Opolskich Regionalnych Targów Edukacyjnych i Rynku Pracy oraz zapewnianie jak najliczniejszego udziału w targach szkół ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie zawodowe, młodzieży gimnazjalnej oraz ich rodziców.

Większość omówionych działań na rzecz podnoszenia jakości kształcenia zawodowego w obecnym okresie programowania była dotowana z EFS (przeznaczonego na projekty „miękkie”, służące podnoszeniu kwalifikacji) lub EFRR (wspierającego inwestycje w infrastrukturę edukacyjną). Szeroką gamę przedsięwzięć mających na celu podniesienie jakości kształcenia zawodowego oraz dostosowanie go do potrzeb rynku pracy współfinansowano z EFS w ramach Działania 9.2 PO KL³⁰⁴.

W badaniu przeprowadzonym przez firmę Info Audit na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego ustalono, że: „Zarówno ankietowani wnioskodawcy jak i przedstawiciele IP PO KL i IP2 PO KL są zdania, iż nie ma takich typów projektów, o które należałoby katalog przedsięwzięć zdefiniowanych w Programie dla Działania 9.2 rozszerzyć lub zawęzić”³⁰⁵. Wniosek ten wydaje się trafny, biorąc pod uwagę współwystępowanie wsparcia udzielanego w ramach innych Działań i Poddziałań PO KL. Środki na podnoszenie kwalifikacji kadr systemu oświaty można było uzyskać w ramach Działania 9.4 PO KL, natomiast w ramach Poddziałania 9.1.3 PO KL Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego prowadził projekt stypendialny dla uczniów. Fundusze na doskonalenie zawodowe nauczycieli w przedsiębiorstwach były dostępne w ramach Poddziałania 3.4.3 PO KL (wdrażanego ze szczebla krajowego). Z kolei ze środków pochodzących z EFRR szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe w województwie opolskim mogły korzystać w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013.

³⁰² W rozdziale 2.2.6 z części dot. kształcenia ogólnego „Potrzeby obecne i przewidywane na lata 2014-2020”.

³⁰³ Instytut Badań Edukacyjnych: *Raport o stanie edukacji 2010*, Warszawa 2011, s. 207.

³⁰⁴ Porównaj: strona 174 niniejszego raportu.

³⁰⁵ Info Audit na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego: *Bariery i problemy w realizacji projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego w województwie opolskim*, s. 59.

Z perspektywy wykorzystywania funduszy unijnych do podnoszenia jakości edukacji oraz dostosowywania jej do potrzeb rynku pracy istotne jest zapewnienie możliwości uzyskiwania stosownego wynagrodzenia za dodatkową pracę przez pracowników szkół zaangażowanych w realizację projektów. Potrzebą bardziej fundamentalną wydaje się natomiast udoskonalenie (przez Ministerstwo Edukacji Narodowej) systemu wynagradzania i awansu zawodowego nauczycieli, w celu wzmocnienia jego funkcji motywującej.

Według przedstawicieli JST, które są organami prowadzącymi zasadniczych szkół zawodowych, potrzeby tych placówek są zaspokojone w największym stopniu pod względem kwalifikacji nauczycieli oraz kwalifikacji kadry zarządzającej. Potrzeby w pierwszym z tych obszarów uznano za w pełni zaspokojone przeszło trzy czwarte respondentów, a w drugim – ponad dwie trzecie. W obu przypadkach odsetek respondentów uznających potrzeby za zaspokojone w pełni lub nie w pełni, ale w ponad połowie, wyniósł łącznie 85%. Zdaniem przedstawicieli JST relatywnie dobra jest także sytuacja szkół pod względem przystosowania budynków do potrzeb dydaktycznych, ich stanu technicznego, wyposażenia w sprzęt komputerowy i multimedialny a także praktycznej nauki zawodu. Respondenci przekonani, że potrzeby w tych obszarach są zaspokojone w pełni lub w ponad połowie, stanowią ponad trzy piąte badanych. Przeszło co drugi respondent wyraził taką opinię w odniesieniu do stopnia dostosowania programów kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz przyszłolnej infrastruktury sportowej (sal gimnastycznych i boisk).

Sytuacja pod względem oferty różnego rodzaju zajęć dodatkowych oraz wyposażenia w pomoce dydaktyczne i sprzęt została uznana za mniej satysfakcjonującą. Potrzebami najrzadziej uznawanymi za zaspokojone były: przystosowanie budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz pomoc socjalna dla uczniów. W tych obszarach sytuację za w pełni satysfakcjonującą uznał niespełna co czwarty respondent.

Tabela 170: Opinie przedstawicieli JST (organów prowadzących) na temat poziomu zaspokojenia potrzeb zasadniczych szkół zawodowych, techników i centrów kształcenia oraz ich uczniów (skala: zaspokojone w pełni – w ogólnie nie zaspokojone) (%) ZSZ [N=13], technika [N=12], centra kształcenia [N=6]

odpowiedź	typ szkoły	% respondentów					
		w pełni	w ponad połowie	w połowie	w mniej niż połowie	w ogólnie nie	trudno powiedzieć
kwalifikacje nauczycieli	ZSZ	77	8	0	8	0	8
	technikum	67	17	8	0	0	8
	CKP / CKU	67	17	0	0	0	17
kwalifikacje kadry zarządzającej	ZSZ	69	15	8	0	0	8
	technikum	67	25	0	0	0	8
	CKP / CKU	67	17	0	0	0	17
dodatkowe zajęcia wyrównawcze	ZSZ	23	23	15	8	0	31
	technikum	17	25	8	17	0	33
dodatkowe zajęcia dla szczególnie zdolnych uczniów	ZSZ	15	23	23	8	0	31
	technikum	8	25	17	17	0	33
dodatkowe zajęcia dla wszystkich z przedmiotów ogólnych	ZSZ	15	23	23	8	0	31
	technikum	8	25	25	17	0	25
dodatkowe zajęcia dla wszystkich z teorii przedmiotów zawodowych	ZSZ	15	15	23	15	0	31
	technikum	8	17	25	17	0	33
	CKP / CKU	0	17	0	17	17	50
dodatkowe zajęcia praktyczne dla wszystkich	ZSZ	8	31	15	8	0	38
	technikum	8	25	8	17	0	42
	CKP / CKU	0	17	0	17	17	50
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe	ZSZ	38	0	23	23	0	15
	technikum	25	8	33	17	0	17
staże lub praktyki	ZSZ	38	23	15	0	8	15
	technikum	17	33	8	25	0	17

... ciąg dalszy tabeli na kolejnej stronie

...ciąg dalszy tabeli z poprzedniej strony

odpowiedź	typ szkoły	% respondentów					
		w pełni	w ponad połowie	w połowie	w mniej niż połowie	w ogóle nie	trudno powiedzieć
zajęcia praktyczne w CKP / CKU	ZSZ	23	23	15	8	0	31
	technikum	17	25	8	8	17	25
dostosowanie programów kształcenia do potrzeb rynku pracy	ZSZ	38	15	15	15	0	15
	technikum	25	17	25	17	0	17
	CKP / CKU	17	17	17	17	0	33
stan techniczny budynków	ZSZ	46	15	15	8	0	15
	technikum	25	42	17	0	0	17
	CKP / CKU	17	33	17	0	0	33
przystosowanie budynków do potrzeb dydaktycznych	ZSZ	38	31	8	8	0	15
	technikum	25	25	25	8	0	17
	CKP / CKU	17	33	17	0	0	33
przystosowanie budynków dla osób niepełnosprawnych	ZSZ	23	0	23	15	23	15
	technikum	0	25	25	25	8	17
	CKP / CKU	0	17	33	0	17	33
sale gimnastyczne	ZSZ	46	8	15	15	0	15
	technikum	25	17	33	8	0	17
boiska	ZSZ	38	15	15	15	0	15
	technikum	25	25	25	8	0	17
wyposażenie w sprzęt ICT	ZSZ	38	31	8	8	0	15
	technikum	17	50	8	8	0	17
	CKP / CKU	0	67	0	0	0	33
wyposażenie w pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów ogólnych	ZSZ	23	23	23	8	0	23
	technikum	8	50	17	8	0	17
wyposażenie w pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych	ZSZ	23	8	31	8	0	31
	technikum	8	33	25	8	0	25
	CKP / CKU	0	33	17	0	0	50
wyposażenie w sprzęt do praktycznej nauki zawodu	ZSZ	15	23	15	8	0	38
	technikum	8	33	8	8	8	33
	CKP / CKU	0	33	17	0	0	50
pomoc socjalna	ZSZ	23	0	8	8	15	46
	technikum	8	8	8	17	8	50

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST będących organami prowadzącymi zasadnicze szkoły zawodowe, technika i centa kształcenia

Zdaniem przedstawicieli JST również potrzeby techników są zaspokojone w największym stopniu pod względem kwalifikacji nauczycieli i kadry zarządzającej (zdaniem dwóch trzecich respondentów: w pełni), a w najmniejszym stopniu pod względem przystosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz pomocy socjalnej dla uczniów. Według respondentów reprezentujących organy prowadzące sytuacja techników jest przeważnie zadowolająca pod względem: stanu budynków (a także – choć nieco rzadziej – pod względem przystosowania budynków do potrzeb dydaktycznych oraz boisk), wyposażenia w sprzęt komputerowy i multimedialny oraz w pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów ogólnych, a także pod względem współpracy z pracodawcami w zakresie organizowania staży lub praktyk zawodowych dla uczniów.

Występujące w technikach potrzeby dotyczące różnego rodzaju zajęć dodatkowych oraz wyposażenia w pomoce dydaktyczne i sprzęt do nauki przedmiotów zawodowych są zaspokojone w mniejszym stopniu. Zarówno w przypadku zasadniczych szkół zawodowych, jak i techników zwraca uwagę znaczny odsetek respondentów reprezentujących organy prowadzące, którzy nie byli w stanie ocenić sytuacji szkół w poszczególnych obszarach. Dotyczyło to w szczególności zapotrzebowania na pomoc socjalną dla uczniów, w związku z czym wyniki badania ankietowego z przedstawicielami JST dotyczące tego aspektu nie stanowią wystarczającej podstawy do sformułowania wniosku, zgodnie

z którym kwestia pomocy socjalnej jest priorytetowa (natomiast na rzecz tej tezy przemawiają wyniki badań ankietowych z dyrektorami szkół).

W opinii przedstawicieli JST będących organami prowadzącymi centrów kształcenia mocną stroną tych placówek, podobnie jak zasadniczych szkół zawodowych i techników, są kwalifikacje kadry zarządzającej oraz nauczycieli; zdaniem dwóch trzecich respondentów potrzeby w tym obszarze są w pełni zaspokojone. Sytuacja centrów jest również stosunkowo dobra pod względem wyposażenia w sprzęt ICT: dwie trzecie respondentów uznało, że potrzeby w tym zakresie są zaspokojone wprawdzie nie w pełni, ale w ponad połowie. Z informacji na temat centrów przekazanych przez przedstawicieli organów prowadzących wynika ponadto, że stan techniczny budynków centrów oraz poziom dostosowania pomieszczeń, w których działają, do potrzeb dydaktycznych, jest korzystniejszy, niż stan wyposażenia tych placówek w pomoce dydaktyczne oraz w sprzęt do nauki zawodu. Centra, podobnie jak zasadnicze szkoły zawodowe i technika, nie są w wystarczającym stopniu dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Sytuacja centrów, w opinii przedstawicieli JST, jest najbardziej zróżnicowana pod względem dostosowania programów kształcenia do potrzeb rynku pracy. W przypadku większości uwzględnionych obszarów co najmniej jedna trzecia respondentów nie była w stanie wyrazić opinii.

Deklarując przyszłe zapotrzebowanie na fundusze unijne na wsparcie zasadniczych szkół zawodowych przedstawiciele JST będących organami prowadzącymi takich placówek oceniali, że w kolejnym okresie programowania (2014-2020) w żadnym obszarze nie będzie ono niższe, niż środki uzyskane w latach 2007-2011³⁰⁶. Środki większe, niż otrzymane dotychczas, będą potrzebne przede wszystkim na finansowanie poradnictwa edukacyjnego i zawodowego oraz budowy lub modernizacji boisk i sal gimnastycznych. Co trzeci respondent przewiduje, że zapotrzebowanie na finansowanie w tych obszarach będzie znacznie większe (o ponad 30%); respondenci należący do tej grupy wraz z osobami deklarującymi, że zapotrzebowanie będzie nieco większe (o 11-29%), stanowią łącznie połowę przedstawicieli JST prowadzących zasadnicze szkoły zawodowe.

Na kolejnych miejscach znalazło się zapotrzebowanie na środki na prowadzenie dodatkowych bezpłatnych zajęć dla uczniów oraz na modernizację budynków, którym tylko nieznacznie ustępowało zapotrzebowanie na finansowanie pomocy dydaktycznych i sprzętu oraz dostosowywanie programów kształcenia do potrzeb rynku pracy. Zapotrzebowanie w pozostałych obszarach, w szczególności w przypadku podnoszenia lub uzupełniania kwalifikacji kadr, ale także organizowania praktycznej nauki zawodu u pracodawców oraz wyposażania szkół w sprzęt ICT, było bardziej umiarkowane.

W przypadku techników deklarowane przez przedstawicieli JST zapotrzebowanie na fundusze unijne w przypadku wielu obszarów było podobnie wysokie. Na czołowe miejsca wysunęły się: wyposażenie szkół w sprzęt do praktycznej nauki zawodu oraz przedsięwzięcia z zakresu dostosowywania programów kształcenia do potrzeb rynku pracy; w obu przypadkach ponad jedna czwarta respondentów deklarowała, że zapotrzebowanie na finansowanie będzie znacznie większe i również ponad jedna czwarta, że będzie nieco większe. Kolejne miejsca zajęły: prowadzenie dodatkowych bezpłatnych zajęć dla uczniów, poradnictwo edukacyjne i zawodowe oraz organizowanie staży lub praktyk u pracodawców. Tylko nieznacznie za nimi uplasowały się: szkolna infrastruktura sportowa oraz zakup pomocy dydaktycznych. Doskonalenie zawodowe pracowników szkół było jedynym obszarem, w przypadku którego poziom zapotrzebowania zbliżony do dotychczas otrzymanych środków deklarowano częściej, niż wzrost zapotrzebowania.

Odnosząc się do potrzeb centrów kształcenia przedstawiciele JST pełniących funkcję organów prowadzących tych placówek przewidywali zapotrzebowanie wyższe, niż dotychczas otrzymane fundusze, we wszystkich obszarach. W zależności od obszaru, respondenci deklarujący zapotrzebowanie przewyższające dotychczas otrzymane środki stanowili od połowy do dwóch

³⁰⁶ Ponieważ porównywane okresy różnią się długością, respondenci zostali poproszeni do odnoszenia się do środków w przeliczeniu na rok.

trzecich. Biorąc pod uwagę małą liczbę respondentów, zaobserwowane różnice pomiędzy odsetkami wskazań w przypadku poszczególnych kategorii nie świadczą o dużym zróżnicowaniu potrzeb.

Tabela 171: Opinie przedstawicieli JST (organów prowadzących) na temat poziomu zapotrzebowania na środki unijne na wsparcie zasadniczych szkół zawodowych, techników i centrów kształcenia które wystąpi w latach 2014-2020, w porównaniu ze środkami unijnymi otrzymanymi na wsparcie takich szkół w latach 2007-2011 (%) ZSZ [N=13], techników [N=12], centrów kształcenia [N=6]

odpowiedź	typ szkoły	% respondentów						
		znacznie większe (o ponad 30%)	niewiele większe (o 11%-29%)	podobne (+/- 10%)	niewiele mniejsze (o 11-29%)	znacznie mniejsze (o ponad 30%)	nie wykorzystywano	trudno powiedzieć
podnoszenie lub uzupełnianie kwalifikacji kadr	ZSZ	8	15	31	0	0	8	38
	technikum	8	17	33	0	0	8	33
	CKP / CKU	33	17	17	0	0	0	33
prowadzenie dodatkowych zajęć	ZSZ	23	23	15	0	0	8	31
	technikum	25	25	25	0	0	0	25
	CKP / CKU	50	17	17	0	0	0	17
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe dla uczniów	ZSZ	31	15	15	0	0	8	31
	technikum	25	25	25	0	0	0	25
	CKP / CKU	50	17	17	0	0	0	17
organizowanie staży lub praktyk	ZSZ	23	8	23	0	0	15	31
	technikum	25	25	25	0	0	0	25
	CKP / CKU	50	17	17	0	0	0	17
dostosowywanie programów kształcenia do potrzeb rynku pracy	ZSZ	23	8	23	0	0	15	31
	technikum	25	25	17	0	0	8	25
	CKP / CKU	50	17	17	0	0	0	17
modernizacja budynków	ZSZ	23	23	15	0	0	8	31
	technikum	25	8	25	8	0	8	25
	CKP / CKU	33	33	17	0	0	0	17
budowa lub modernizacja sal gimnastycznych ³⁰⁷	ZSZ	31	15	15	0	0	8	31
	technikum	33	8	17	8	0	8	25
budowa lub modernizacja boisk	ZSZ	31	15	15	0	0	8	31
	technikum	33	8	17	0	8	8	25
wyposażenie w sprzęt ICT	ZSZ	23	8	31	0	0	8	31
	technikum	25	8	33	0	0	8	25
	CKP / CKU	33	33	17	0	0	0	17
wyposażenie w pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów ogólnych oraz zawodowych	ZSZ	23	15	15	0	0	15	31
	technikum	25	17	25	0	0	8	25
	CKP / CKU ³⁰⁸	33	17	33	0	0	0	17
wyposażenie w sprzęt do praktycznej nauki zawodu	ZSZ	23	15	15	0	0	15	31
	technikum	25	25	17	0	0	8	25
	CKP / CKU	33	33	17	0	0	0	17

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST będącymi organami prowadzącymi zasadnicze szkoły zawodowe, technika oraz centra kształcenia

³⁰⁷ W przypadku centrów kształcenia nie pytano o budowę ani modernizację sal gimnastycznych ani boisk.

³⁰⁸ W przypadku centrów kształcenia pytanie dotyczyło wyłącznie wyposażenia w pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych, nie pytano natomiast o pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów ogólnych.

Prawie dziewięciu na dziesięciu dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe (ośmiu na dziesięciu dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych i ponad dziewięciu na dziesięciu dyrektorów techników) uważa, że w latach 2014-2020 uczniom potrzebne będą dodatkowe zajęcia. Wystąpienia potrzeby organizowania dodatkowych zajęć spodziewali się również przedstawiciele dwóch spośród pięciu centrów kształcenia (pozostali nie umieli przewidzieć, czy takie zajęcia będą potrzebne).

Tabela 172: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące tego, czy w latach 2014-2020 uczniom będą potrzebne zajęcia dodatkowe (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	ogółem [N=81]
będą potrzebne	80	93	86
nie będą potrzebne	5	0	2
trudno powiedzieć	15	7	11

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Rodzajem zajęć dodatkowych wskazywanym najczęściej – przez przeszło ośmiu na dziesięciu respondentów – jako potrzebne w latach 2014-2020 były zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej. Co najmniej siedmiu na dziesięciu spośród dyrektorów odpowiadających na pytanie o potrzebne w przyszłości zajęcia wskazało również: dodatkowe zajęcia z języków obcych oraz matematyczno-przyrodnicze, a także kółka dla szczególnie uzdolnionych uczniów. Wskazania w przybliżeniu dwóch trzecich respondentów uzyskało poradnictwo edukacyjne lub zawodowe, spotkania z pedagogiem lub psychologiem oraz wizyty studyjne związane z nauczaniem zawodami (na przykład na targach branżowych lub w przedsiębiorstwach). Ponad połowa respondentów za potrzebne uznała również zajęcia specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych, dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych prowadzone w szkole oraz wyjścia na imprezy kulturalne lub wycieczki. Stosunkowo najrzadziej jako potrzebne wskazywano dodatkowe zajęcia w centrach kształcenia, przy czym ma to prawdopodobnie związek z dostępnością takich placówek wyłącznie dla uczniów części szkół prowadzących kształcenie zawodowe.

Dyrektorzy techników wskazywali większość zajęć częściej, niż dyrektorzy zasadniczych szkół zawodowych. Dotyczyło to w szczególności dodatkowych zajęć z nauk matematyczno-przyrodniczych, dodatkowych zajęć z języków obcych oraz kółek dla uczniów szczególnie uzdolnionych. Z kolei w przypadku zajęć, które były uznawane za potrzebne częściej przez dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych, niż przez dyrektorów techników, największa różnica dotyczyła spotkań z pedagogiem lub psychologiem.

Tabela 173: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące rodzajów dodatkowych zajęć, które będą potrzebne uczniom w latach 2014-2020 (%) [N=70]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=32]	technika [N=38]	Ogółem [N=70]
zajęcia wyrównawcze w zakresie podstawy programowej	91	79	84
dodatkowe zajęcia z języków obcych	59	84	73
„kółka” dla uczniów szczególnie uzdolnionych	56	82	70
dodatkowe zajęcia z nauk matematyczno-przyrodniczych	53	84	70
poradnictwo edukacyjne lub zawodowe	75	61	67
wizyty studyjne (np. w przedsiębiorstwach, na targach branżowych, w urzędach)	59	68	64
spotkania z pedagogiem lub psychologiem	75	55	64
zajęcia specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych	59	63	61
wyjścia na imprezy kulturalne / wycieczki	59	53	56
dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych w szkole	47	63	56
kurs prawa jazdy	41	50	46

ciąg dalszy tabeli na kolejnej stronie...

ciąg dalszy tabeli z poprzedniej strony...

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=32]	technika [N=38]	Ogółem [N=70]
dodatkowe zajęcia komputerowe / informatyczne (ICT)	50	37	43
dodatkowe zajęcia z przedsiębiorczości	34	37	36
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych w szkole	22	39	31
dodatkowe zajęcia regionalne / krajoznawcze / turystyczne	31	26	29
dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych w firmach szkoleniowych	19	34	27
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych u pracodawców	22	32	27
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych w firmach szkoleniowych	22	26	24
dodatkowe zajęcia artystyczne (np. muzyczne / plastyczne / fotograficzne / taneczne)	19	26	23
dodatkowe zajęcia teoretyczne z przedmiotów zawodowych w CKP / CKU lub ODiDZ	19	11	14
dodatkowe zajęcia praktyczne z przedmiotów zawodowych w CKU / CKP	6	13	10

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe, którzy przewidywali, że uczniom będą potrzebne dodatkowe zajęcia

Przeszło co drugi dyrektor szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe przewiduje, że w latach 2014-2020 uczniom wszystkich kierunków będą potrzebne staże lub praktyki zawodowe u pracodawców; uważają tak ponad dwie piąte dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych i ponad trzy piąte dyrektorów techników. Blisko trzech na dziesięciu dyrektorów sądzi, że takie formy praktycznej nauki zawodu będą potrzebne uczniom części kierunków. Spośród przedstawicieli pięciu objętych badaniem centrów kształcenia jeden uznał, że praktyki lub staże u pracodawców będą potrzebne wszystkim uczniom i również jeden – że nie będą w ogóle potrzebne (pozostali nie umieli tego przewidzieć).

Tabela 174: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące tego, czy w latach 2014-2020 uczniom będą potrzebne staże lub praktyki zawodowe u pracodawców (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technika [N=41]	ogółem [N=81]
będą potrzebne uczniom wszystkich kierunków	43	63	53
będą potrzebne uczniom części kierunków	28	29	28
nie będą potrzebne	10	2	6
trudno powiedzieć	20	5	12

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

W przybliżeniu dziewięciu na dziesięciu dyrektorów sądzi, że w latach 2014-2020 pracownikom szkoły, którą kierują, będzie potrzebny udział w szkoleniach lub studiach związanych z wykonywaną pracą. Dyrektorzy zasadniczych szkół zawodowych oraz dyrektorzy techników wyrażali taką opinię podobnie często. Przekonanie, że pracownikom placówki w latach 2014-2020 będą potrzebne szkolenia lub studia, podzielali również wszyscy objęci badaniem przedstawiciele centrów kształcenia.

Tabela 175: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące tego, czy w latach 2014-2020 pracownikom lub dyrekcji szkoły będzie potrzebny udział w szkoleniach lub studiach związanych z wykonywaną pracą (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technika [N=41]	ogółem [N=81]
będą potrzebne	85	90	88
nie będą potrzebne	3	2	2
trudno powiedzieć	13	7	10

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Tematem najczęściej wskazywanym przez dyrektorów w odpowiedzi na pytanie o zakres doskonalenia zawodowego potrzebnego pracownikom szkoły w latach 2014-2020, były wiedza i umiejętności z zakresu przedmiotów zawodowych nauczanych w szkole, wskazane przez przeszło cztery piąte respondentów. Na kolejnych miejscach znalazły się dziedziny wiedzy odpowiadające przedmiotom nauczanych w szkole, wskazane przez blisko dwie trzecie badanych, oraz wykorzystywanie komputera w nauczaniu lub ocenianiu, wskazane przez trzy piąte. Pozostałe obszary tematyczne zostały wybrane przez w przybliżeniu co drugiego respondenta. Skala zapotrzebowania zgłaszanego przez dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych oraz techników była zbliżona.

Spośród pięciu uczestniczących w badaniu przedstawicieli centrów kształcenia wszyscy uważali, że pracownicy reprezentowanej przez nich placówki będą potrzebowali doskonalenia zawodowego w zakresie przedmiotów zawodowych. Po czterech jako tematy potrzebnych szkoleń lub studiów wskazało zarządzanie placówką oraz wykorzystywanie komputera lub Internetu w nauczaniu, a po trzech – metodykę nauczania lub oceniania oraz wykorzystywanie komputera lub Internetu do administrowania placówką.

Tabela 176: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące zakresu szkoleń lub studiów, które będą potrzebne pracownikom lub dyrekcji szkoły w latach 2014-2020 (%) [N=70]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=33]	technika [N=37]	ogółem [N=70]
dziedziny wiedzy odpowiadając przedmiotom ogólnym	58	70	64
wiedza / umiejętności z zakresu przedmiotów zawodowych	82	86	84
wykorzystywanie komputera lub Internetu w nauczaniu lub ocenianiu	64	57	60
metodyka nauczania lub oceniania (z wyjątkiem wykorzystywania komputera lub Internetu do nauczania lub oceniania)	45	49	47
wykorzystywania komputera lub Internetu do zarządzania / administrowania szkołą	45	51	49
zarządzanie / administrowanie szkołą (z wyjątkiem wykorzystywania komputera lub Internetu do zarządzania)	58	46	51

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie zawodowe, którzy przewidywali, że pracownikom lub dyrekcji szkoły będą potrzebne szkolenia lub studia

Jako pożądane miejsce doskonalenia zawodowego nauczycieli w zakresie przedmiotów zawodowych dyrektorzy szkół równie często wskazywali przedsiębiorstwa, jak i placówki, których działalność statutowa obejmuje podnoszenie kwalifikacji nauczycieli przedmiotów zawodowych, takie jak centra kształcenia oraz ośrodki doskonalenia zawodowego; każdą z tych dwóch opcji wskazało dwie trzecie odpowiadających. Również przedstawiciele centrów kształcenia wskazywali szkolenia w przedsiębiorstwach równie często, co szkolenia w placówkach specjalizujących się w podnoszeniu kwalifikacji nauczycieli przedmiotów zawodowych – każdą z tych opcji wybrało po czterech respondentów.

Tabela 177: Opinie dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące rodzaju instytucji, w których pracownicy szkoły powinni poszerzać wiedzę i umiejętności z zakresu przedmiotów zawodowych (%) [N=58]

odpowiedź	% respondentów
w przedsiębiorstwach / u pracodawców	66
w placówkach, których działalność statutowa obejmuje podnoszenie kwalifikacji nauczycieli przedmiotów zawodowych (np. CKP / CKU, ODiDZ)	66

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie zawodowe, którzy przewidywali, że pracownikom lub dyrekcji szkoły będą potrzebne szkolenia z zakresu przedmiotów zawodowych

Przewidywane przez dyrektorów potrzeby dotyczące zasobów kadrowych wskazują na odmienne perspektywy zawodowe nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz nauczycieli przedmiotów ogólnych. Liczba placówek, których dyrektorzy przewidują, że potrzebne będzie zwolnienie części nauczycieli przedmiotów zawodowych, jest zbliżona do liczby placówek, których dyrektorzy spodziewają się potrzeby zatrudnienia takich nauczycieli – każda z tych grup obejmuje około jedną trzecią szkół. W przypadku nauczycieli przedmiotów ogólnych, odsetek placówek, w których można spodziewać się zwolnień, przekracza dwie piąte – jest tym samym wielokrotnie wyższy, niż odsetek szkół, które przewidują zatrudnianie takich nauczycieli. Spośród pięciu uczestniczących w badaniu przedstawicieli centrów kształcenia jeden przewidywał, że potrzebne będzie zatrudnienie nowych nauczycieli przedmiotów zawodowych i również jeden spodziewał się potrzeby zwolnienia części dotychczasowych nauczycieli. Jeden z przedstawicieli centrów kształcenia wskazał zarówno potrzebę zatrudnienia nowych nauczycieli przedmiotów zawodowych, jak i zwolnienia części z nich, natomiast pozostali nie byli w stanie tego określić.

Tabela 178: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące tego, czy w latach 2014-2020 potrzebne będzie zatrudnienie lub zwolnienie nauczycieli przedmiotów ogólnych lub zawodowych (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technika [N=41]	ogółem [N=81]
zatrudnienie nowych nauczycieli przedmiotów ogólnych	3	2	2
zatrudnienie nowych nauczycieli przedmiotów zawodowych	28	32	30
zwolnienie części dotychczasowych nauczycieli przedmiotów ogólnych	38	49	43
zwolnienie części dotychczasowych nauczycieli przedmiotów zawodowych	20	37	28

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Dziewięciu na dziesięciu dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe przewiduje, że w latach 2014-2020 potrzebne będzie inwestowanie w bazę edukacyjną ich placówki, poprzez prace budowlane lub remontowe albo doposażenie. Potrzeby w zakresie wzmocnienia bazy dydaktycznej placówki zgłosili również wszyscy uczestniczący w badaniu przedstawiciele centrów kształcenia.

Tabela 179: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące potrzeb w zakresie wzmocnienia bazy dydaktycznej placówki w latach 2014-2020: czy będą potrzebne przedsięwzięcia związane z przebudową, remontem lub wyposażaniem placówki? (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	ogółem [N=81]
będą potrzebne	83	95	89
nie będą potrzebne	5	0	2
trudno powiedzieć	13	5	9

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Spośród potrzeb dotyczących wzmocnienia bazy dydaktycznej, których zaspokajanie będzie konieczne w latach 2014-2020, dyrektorzy zgłaszali najczęściej potrzebę zakupu pomocy dydaktycznych do nauki teorii przedmiotów zawodowych (ponad trzy piąte). Od dwóch trzecich do trzech czwartych respondentów wskazało: wyposażenie w sprzęt komputerowy i multimedialny oraz w programy i materiały do wykorzystywania na takim sprzęcie, pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów ogólnych, odnowienie budynku lub pomieszczeń oraz zakup mebli. Jediną potrzebą wskazaną przez mniej niż dwie piąte respondentów było podłączenie szkoły do łącza internetowego o odpowiedniej przepustowości.

Większość rodzajów przedsięwzięć wzmacniających bazę dydaktyczną placówek została wskazana przez czterech spośród pięciu przedstawicieli centrów kształcenia uczestniczących w badaniu ankietowym. Częściej (przez wszystkich) za potrzebne było uznawane odnowienie budynku lub pomieszczeń, natomiast rzadziej: wyposażenie w programy komputerowe i materiały do prezentowania na sprzęcie multimedialnym (przez trzech) oraz odpowiednie łącze internetowe (przez jednego respondenta).

Tabela 180: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące rodzajów potrzeb w zakresie wzmocnienia bazy dydaktycznej placówki w latach 2014-2020 (%) [N=72]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=33]	technikum [N=39]	ogółem [N=72]
odnowienie budynku / pomieszczeń	64	72	68
przebudowa / rozbudowa budynku w celu utworzenia nowych pomieszczeń	42	51	47
termomodernizacja budynku	42	49	46
przystosowanie budynku dla osób niepełnosprawnych	52	64	58
wyposażenie w meble	58	74	67
Podłączenie do odpowiedniego łącza internetowego	36	38	38
wyposażenie w sprzęt ICT	70	77	74
wyposażenie w programy lub materiały edukacyjne do prezentowania na sprzęcie ICT	73	72	72
wyposażenie w sprzęt / pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów ogólnych (inne niż ICT)	61	77	69
wyposażenie w pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych (inne niż ICT)	79	90	85
wyposażenie w sprzęt do praktycznej nauki zawodu	55	62	58
wyposażenie w programy komputerowe potrzebne do zarządzania / administrowania szkołą	58	51	54

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie zawodowe, którzy przewidywali, że w latach 2014-2020 potrzebne będzie wzmocnienie bazy dydaktycznej szkoły

Trafne uzasadnienie potrzeby regularnego inwestowania w infrastrukturę szkolnictwa zawodowego sformułował jeden z respondentów, zwracając uwagę, że:

„W kształceniu zawodowym najważniejsze jest wyposażenie, tylko nauka na nowoczesnym sprzęcie może dobrze przygotować absolwenta do wejścia na rynek pracy. Część wyposażenia zużywa się bardzo szybko w znaczeniu ekonomicznym, zwłaszcza komputery i specjalistyczne oprogramowanie, i co kilka lat należy wymieniać na nowy” [Źródło: FGI z dyrektorami szkół prowadzących kształcenie zawodowe].

Ponad połowa dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe nie była w stanie przewidzieć, czy w latach 2014-2020 potrzebne będzie dostosowanie kształcenia w ich szkole do potrzeb rynku pracy. Podczas badań jakościowych powtarzał się wątek trudności w przewidywaniu wielkości zapotrzebowania na pracowników w poszczególnych zawodach. Jedna trzecia przewidywała, że potrzebnym sposobem adaptacji będzie otwarcie co najmniej jednego nowego kierunku kształcenia, przy czym taką odpowiedź wybrała połowa (49%) dyrektorów techników i ponad trzykrotnie mniejszy odsetek dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych (15%). Wśród kierunków, których otwarcie przewidywano, powtarzały się: „technik cyfrowych procesów graficznych”, „technik reklamy” oraz „technik urządzeń odnawialnych źródeł energii”. Trzykrotnie rzadziej przewidywano potrzebę zmiany programu nauczania na co najmniej jednym kierunku (w tym przypadku powtarzającym się kierunkiem był „technik mechanik”), a ponad pięciokrotnie rzadziej potrzebę zamknięcia co najmniej jednego dotychczasowego kierunku kształcenia.

Przedstawiciele dwóch centrów kształcenia przewidywali, że w latach 2014-2020 potrzebne będzie otwarcie co najmniej jednego kierunku kształcenia, a jeden przewidywał potrzebę zmiany programu nauczania. Żaden nie spodziewał się natomiast, że wskazane będzie zamknięcie lub zawieszenie któregoś z prowadzonych kierunków.

Tabela 181: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące potrzeb w zakresie dostosowania kierunków kształcenia do rynku pracy (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	ogółem [N=81]
otwarcie co najmniej jednego nowego kierunku kształcenia	15	49	32
zamknięcie co najmniej jednego dotychczasowego kierunku kształcenia	0	12	6
zmianę programu nauczania na co najmniej jednym kierunku kształcenia	5	17	11
dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy nie będzie potrzebne	13	7	10
trudno powiedzieć	70	44	57

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Spośród innych potrzeb na lata 2014-2020, przewidywanych przez dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, najpowszechniej – przez około trzy piąte respondentów – za potrzebne jest uważane wprowadzenie lub zwiększenie pomocy stypendialnej dla najlepszych uczniów oraz pomocy w zakresie wyposażenie uczniów w podręczniki i przybory szkolne. Dwie piąte nauczycieli dostrzegają potrzebę wprowadzenia lub zwiększenia pomocy dla uczniów w zakresie dojeżdżania do szkoły. Można zakładać, że skala potrzeb w tym ostatnim zakresie zwiększyłaby się w przypadku postępów procesu racjonalizacji systemu kształcenia zawodowego w skali województwa, polegającej na odchodzeniu od zbędnego dublowania tych samych kierunków w różnych szkołach, na rzecz kształtowania specjalizacji poszczególnych placówek. Przewidywanie dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych i techników, dotyczące wsparcia dla uczniów, które będzie potrzebne w latach 2014-2020, są podobne. Jedyną potrzebą z tego zakresu wskazaną przez przedstawiciela centrum kształcenia było zwiększenie pomocy stypendialnej dla uczniów.

Tabela 182: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące wsparcia dla uczniów, które będzie potrzebne w latach 2014-2020 (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	ogółem [N=81]
wprowadzenie / zwiększenie pomocy dla uczniów na zakup podręczników / przyborów	63	56	59
wprowadzenie / zwiększenie pomocy stypendialnej dla najlepszych uczniów	60	59	59
wprowadzenie / zwiększenie pomocy dla uczniów w dojeżdżaniu do szkoły	43	37	40
wprowadzenie / zwiększenie pomocy dla uczniów na opłacenie wyżywienia	38	27	32
wprowadzenie / zwiększenie indywidualnego toku nauczania	18	34	26
wprowadzenie / zwiększenie liczby zajęć prowadzonych w domach uczniów	8	22	15
żadne z wymienionych	18	7	12

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Wśród dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe występuje stosunkowo wysoki poziom aprobaty dla wspierania nie tylko placówek tego typu, lecz także centrów kształcenia, których działalność polega na udostępnianiu pracowni uczniom różnych szkół. Mniej niż co piąty dyrektor uważa, że w latach 2014-2020 należy wzmacniać wy łącznie bazę edukacyjną szkół. Najliczniejsza grupa, przekraczająca dwie piąte postulowała wspieranie przede wszystkim szkół, ale dodatkowo również centrów. Co dziesiąty dyrektor szkoły przyznał priorytet wzmacnianiu bazy edukacyjnej placówek, w których będzie mogła być wykorzystywana przez uczniów różnych szkół.

Tabela 183: Opinie dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe na temat priorytetów we wzmacnianiu bazy edukacyjnej różnego rodzaju placówek (%) [N=81]

odpowiedź	% respondentów		
	typ szkoły		
	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	ogółem [N=81]
wyłącznie w szkołach zawodowych	25	12	19
przede wszystkim w szkołach zawodowych, a dodatkowo w placówce udostępniającej pracownie uczniom różnych szkół	35	49	42
w tym samym stopniu w szkołach zawodowych i w placówce udostępniającej pracownie uczniom różnych szkół (np. CKP)	13	12	12
przede wszystkim w placówce udostępniającej pracownie uczniom różnych szkół (np. CKP), a dodatkowo w szkołach za	5	12	9
wyłącznie w placówce udostępniającej pracownie uczniom różnych szkół (np. CKP)	0	2	1
ani w szkołach zawodowych, ani w placówce udostępniającej pracownie uczniom różnych szkół (np. CKP)	3	2	2
trudno powiedzieć	20	10	15

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie zawodowe

Oprócz szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe istotną rolę w wyposażeniu uczniów w kompetencje, na które występuje popyt na rynku pracy, mogą odegrać pracodawcy. Priorytetowymi obszarami współpracy pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami, w zakresie dostosowywania kwalifikacji absolwentów do potrzeb rynku pracy, są obecnie i będą prawdopodobnie w kolejnych latach:

- 1) **Organizowanie praktyk zawodowych i staży uczniów w zakładach pracy.** Wybór miejsc odbywania praktyk lub staży powinien uwzględniać:
 - a) jakość praktycznej nauki zawodu prowadzonej u danego pracodawcy (z tego względu w ekspertyzie *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim* zalecono wręcz wprowadzenie certyfikacji miejsc odbywania praktyk zawodowych przez uczniów³⁰⁹),
 - b) zakres kwalifikacji, jakie uczeń może uzyskać u danego pracodawcy – jeżeli w poszczególnych zakładach pracy jest realizowana tylko część procesów, które uczeń powinien opanować, to optymalne byłoby skierowanie go na odpowiednio skomponowany cykl praktyk lub staży w różnych zakładach pracy.
- 2) **Udział w formułowaniu programów nauczania przedmiotów zawodowych.** Potrzeba wdrożenia przez szkoły nowych programów nauczania jest podyktowana zmianami w zakresie organizacji kształcenia zawodowego, wynikającymi z nowelizacji *Ustawy o systemie oświaty*³¹⁰ (większość przepisów znowelizowanej ustawy weszła w życie 1 września 2012 roku). Jak zauważa Czesław Stawikowski w artykule poświęconym tej tematyce: „Możliwe jest skorzystanie z programów nauczania przygotowanych przez inne podmioty, lecz nie muszą one zapewnić szkole programów nauczania w zawodzie dostosowanych do potrzeb lokalnego rynku pracy. Takie dostosowanie jest możliwe wtedy, gdy programy nauczania będą tworzone we współpracy z pracodawcami i innymi instytucjami działającymi na lokalnym rynku pracy”³¹¹.

³⁰⁹ Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu: *Mechanizmy zaradcze względem problemów na rynku pracy w województwie opolskim – analiza w oparciu o przeprowadzone badania oraz wiedzę ekspercką*, Opole 2010, s. 62.

³¹⁰ Ustawa z 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. Ust. z 29 września 2011 r., nr 205 poz. 1206).

³¹¹ Stawikowski Cz.: *Tworzenie programów nauczania w szkole zawodowej w obliczu wprowadzanych zmian w kształceniu zawodowym*, w: *Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu: Publikacja stanowiąca podsumowanie grantu „Międzyregionalna sieć współpracy na rzecz rynku pracy i edukacji”*, Toruń 2012, s. 71.

- 3) **Współfinansowanie wyposażenia do praktycznej nauki zawodu** w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe. Szczególnie przydatnym sposobem wykorzystania funduszy unijnych przeznaczonych na rozwój infrastruktury szkół byłoby dofinansowywanie zakupów, których koszt (przynajmniej w niewielkiej części) pokrywaliby również przedsiębiorcy. Zaletami takiego rozwiązania są:
- a) uzyskanie tzw. efektu dźwigni³¹²,
 - b) zwiększenie szans zapewnienia racjonalności wydatków wobec potrzeb rynku pracy,
 - c) zwiększenie szans dalszego zaangażowania pracodawców we współpracę ze szkołą lub placówką, której udzielili wsparcia.

Należy dążyć do sytuacji, w której współpraca pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe ma charakter systematyczny i wielopłaszczyznowy. Korzystnym rozwiązaniem jest na przykład prowadzenie klas patronackich. Za przykład posłużyć może klasa patronacka firmy Peugeot w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Kluczborku. Firma przekazuje szkołom, w których prowadzone są klasy pod jej patronatem, dydaktyczne egzemplarze samochodów własnej marki oraz podzespoły i części zamienne, a uczniom stwarza możliwość udziału w szkoleniach i odbywania praktyk w serwisach oraz przyznaje nagrody za dobre wyniki w nauce³¹³.

Przydatny model współpracy pomiędzy pracodawcami a szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe w zakresie organizowania praktycznej nauki zawodu i przygotowania zawodowego opracowali eksperci Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego oraz PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego³¹⁴.

Ramka 1: Wybrane założenia modelu współpracy pomiędzy pracodawcami a szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe w zakresie organizowania praktycznej nauki zawodu i przygotowania zawodowego

- 1) Kluczową rolę odgrywa Starostwo Powiatowe (jako „instytucja odpowiedzialna za politykę edukacyjną na poziomie ponadgimnazjalnym i politykę rynku pracy na poziomie lokalnym”), którego zadania obejmują:
- a) inicjowanie i koordynowanie działań związanych z udziałem pracodawców w kształceniu uczniów szkół zawodowych oraz wspieranie współpracy pomiędzy zaangażowanymi instytucjami,
 - b) podejmowanie strategicznych decyzji dotyczących: roli kształcenia zawodowego w rozwoju powiatu, kierunków kształcenia w poszczególnych szkołach oraz inwestycji w wyposażenie szkół zawodowych i centrów kształcenia,
 - c) wspieranie pracodawców: finansowanie praktycznej nauki zawodu i praktyk zawodowych, wspieranie pracodawców w przygotowywaniu dokumentacji, przygotowywanie pracowników przedsiębiorstw do nadzoru nad praktyczną nauką zawodu, promowanie pozytywnych działań pracodawców,
 - d) zachęcanie pracodawców do współpracy, poprzez: przedstawianie propozycji współpracy, zapraszanie do konsultowania programów nauczania, umożliwianie wybrania określonego profilu uczniów, dopasowywanie (w miarę możliwości)

³¹² „Efekt dźwigni to efekt zachodzący wówczas, gdy wraz z uruchomieniem środków publicznych na realizację pewnych działań wzrasta również zaangażowanie sektora prywatnego w ich finansowanie. Efekt pożądany z punktu widzenia interwencji Funduszy Europejskich” – źródło definicji: http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/slownik/Strony/Efekt_dzwigni.aspx.

³¹³ Źródło: http://www.peugeot.pl/aktualnosci/article_id=7217/

³¹⁴ Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego: *Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL*, Warszawa 2010, s. 11-12, 140-146.

organizacji praktycznej nauki zawodu i praktyk do organizacji pracy u pracodawcy.

2) W realizację modelu zaangażowane są:

- a) instytucje podlegające starostwu: PUP, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Centrum Kształcenia Praktycznego, szkoły ponadgimnazjalne prowadzące kształcenie zawodowe,
- b) inne instytucje: OHP, samorząd gminny, organizacje pracodawców, pracodawcy, uczelnie

3) Współpraca kluczowych partnerów zaangażowanych w realizację modelu przybiera formę instytucjonalną (na przykład partnerstwa, stowarzyszenia osób prawnych, rady konsultacyjnej).

4) Przedstawiciele zaangażowanych instytucji spotykają się cyklicznie, omawiając zmiany zachodzące na rynku pracy, potrzeby pracodawców i możliwości współpracy ze szkołami.

5) Działania samorządu wojewódzkiego na rzecz wdrażania modelu mogą obejmować:

- a) prowadzenie spotkań informacyjnych z przedstawicielami starostw powiatowych,
- b) wsparcie szkoleniowe i doradcze dla kadry szkół, odpowiedzialnej za współpracę z pracodawcami (na przykład w ramach projektu systemowego),
- c) uwzględnienie wdrożenia modelu jako kryterium (strategicznego lub dostępu) przyznawania wsparcia w ramach Działania 9.2 PO KL.

Źródło: Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego: Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL, Warszawa 2010, s. 11-12, 140-146

Wprowadzanie proponowanego modelu wydaje się uzasadnione również w województwie opolskim. Pilotażowe wdrożenie modelu oraz jego ewentualną modyfikację warto byłoby przeprowadzić w ramach projektu współfinansowanego ze środków EFS (w obecnym okresie programowania współpraca pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe jest wspierana w ramach Działania 9.2 PO KL). Promowanie modelu na szerszą skalę należałoby uzależnić od wyników pilotażu.

Przedstawiony model wymaga uzupełnienia o dwa rodzaje przedsięwzięć, które powinny być prowadzone na poziomie ponadlokalnym. Przedsięwzięciami tymi są:

- 1) konsultacje służące kształtowaniu racjonalnej oferty szkolnictwa zawodowego w skali regionu (tj. unikaniu zbędnego dublowania kierunków kształcenia),
- 2) angażowanie pracodawców spoza powiatu, w którym zlokalizowana jest dana szkoła, w kształcenie uczniów, którzy do niej uczęszczają.

Odpowiednią płaszczyzną konsultacji dotyczących oferty szkolnictwa zawodowego jest Regionalne Forum Kształcenia Zawodowego³¹⁵. Powinni w nich uczestniczyć przede wszystkim przedstawiciele:

- Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego,
- Kuratorium Oświaty w Opolu,
- Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Opolu,

³¹⁵ Założenia dotyczące funkcjonowania Forum Zarząd Województwa Opolskiego przedstawił w publikacji *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim w kontekście reformy kształcenia zawodowego*, s. 42-43.

- Starostw Powiatowych, pełniących funkcje organów prowadzących szkoły zawodowe, oraz – w miarę potrzeb – poszczególnych szkół lub powiatowych urzędów pracy,
- organizacji pracodawców oraz przedsiębiorstw odgrywających kluczową rolę na rynku pracy lub szczególnie zaangażowanych w kształcenie uczniów szkół zawodowych.

Efekt prac Forum powinna stanowić całościowa, cyklicznie aktualizowana koncepcja rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie. Opracowana koncepcja powinna być uwzględniana przy podejmowaniu decyzji dotyczących udzielania szkołom i placówkom prowadzącym kształcenie zawodowe wsparcia z funduszy unijnych. Najprostszym w zastosowaniu rozwiązaniem, pozwalającym przełożyć koncepcję na kierunki finansowania szkolnictwa zawodowego, byłby projekt systemowy prowadzony przez Urząd Marszałkowski lub Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji (którego organem prowadzącym jest Województwo Opolskie). Zastosowanie takiego rozwiązania wydaje się właściwe, pod warunkiem zapewnienia faktycznego wpływu poszczególnych organów prowadzących na kształt przyjętej koncepcji.

Prace Forum Kształcenia Zawodowego powinien wspierać zespół niezależnych ekspertów, który z perspektywy regionu, wykorzystując wyniki badań i analiz dotyczących rynku pracy i funkcjonowania oświaty, formułowałby opinie dotyczące kierunków rozwoju szkolnictwa zawodowego w poszczególnych powiatach. Powołanie takiego zespołu postulowali również autorzy opracowania *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim*, wskazując Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego jako instytucję, przy której zespół mógłby funkcjonować³¹⁶. Ze względu na potrzebę zapewnienia niezależności ekspertów, Zespół powinien być powoływany i rozliczany z wykonanych prac przez gremium stałych uczestników Forum Kształcenia Zawodowego.

Forum powinno konsultować wyniki swoich prac z Wojewódzką Radą Zatrudnienia, do której kompetencji należy składanie wniosków i wydawanie opinii w sprawach dotyczących kierunków kształcenia, szkolenia zawodowego oraz zatrudnienia w województwie.

Drugim rodzajem przedsięwzięć, które powinny być prowadzone w skali ponadlokalnej, jest angażowanie pracodawców spoza powiatu, w którym zlokalizowana jest dana szkoła, w kształcenie uczniów, którzy do niej uczęszczają. Liczba pracodawców, którzy są gotowi zaoferować uczniom odpowiedniej jakości praktyki i staże, jest ograniczona (a w sytuacji spowolnienia gospodarczego można oczekiwać jej dalszego spadku), dlatego warto poszukiwać ich również poza granicami powiatu. Ułatwi to zapewnienie uczniom praktyk lub staży, podczas których będą mogli przyswoić wszystkie elementy procesów istotnych w danym zawodzie. Udział pracodawców spoza powiatu może być przydatny również przy formułowaniu programów nauczania przedmiotów zawodowych.

Wsparcie udzielane pracodawcom oraz kierowane do nich zachęty powinny być podobne, jak przy działaniach prowadzonych na szczeblu lokalnym (porównaj: Ramka 1). Ponadlokalna współpraca pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami może być wspierana w ramach projektów systemowych lub partnerskich, realizowanych z udziałem różnych szkół prowadzących kształcenie w danym zawodzie. Zasady wspierania takich inicjatyw powinny umożliwić uczestniczenie w tych samych projektach szkołom z różnych województw.

Zakładając, że w kolejnych latach będzie postępował proces specjalizacji szkół w kształceniu w poszczególnych zawodach, warto tworzyć okazje do nawiązywania przez szkoły współpracy również z pracodawcami spoza ich lokalnego środowiska. Za podejmowaniem współpracy z pracodawcami spoza powiatu przemawia również fakt, że prawdopodobne pogorszenie się sytuacji na rynku pracy będzie zwieszało skłonność absolwentów do poszukiwania zatrudnienia w większej odległości od miejsca zamieszkania.

³¹⁶ Feusette A., Nowak M.: *Kształcenie zawodowe w województwie opolskim*, Kuratorium Oświaty w Opolu, Opole 2011, s. 10.

Na uwarunkowania, od których zależy jakość kształcenia zawodowego oraz perspektywy zawodowe absolwentów, władze samorządowe mogą oddziaływać nie tylko w ramach polityki oświatowej, lecz również prowadząc przedsięwzięcia z zakresu:

- pozyskiwania inwestorów,
- wspierania przedsiębiorstw,
- rozwoju infrastruktury transportowej i transportu publicznego,
- polityki demograficznej i migracyjnej (w długim okresie).

Występowanie deficytu atrakcyjnych miejsc pracy, dostępnych dla absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, przemawia za łączeniem przedsięwzięć z zakresu polityki oświatowej z działaniami na rzecz skłonienia przedsiębiorców do zlokalizowania na danym obszarze zakładu pracy. Wyniki badania ankietowego z przedstawicielami kadry zarządzającej JST, odpowiadającymi za kwestie oświatowe, wskazują, że dotychczas oba rodzaje przedsięwzięć były wiązane stosunkowo rzadko. Dwie piąte spośród JST, które w latach 2007-2011 prowadziły działania na rzecz pozyskania inwestorów, nie odwoływało się przy tym do kwestii kierunków kształcenia. Niespełna jedna czwarta jako argument przemawiający za zlokalizowaniem zakładu pracy w danej gminie lub powiecie sygnalizowała możliwość utworzenia nowych kierunków w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, a 15% jako atut wskazywało aktualne kierunki kształcenia. Przedstawiciele dwóch piątych JST nie wiedzieli, czy kwestia kierunków kształcenia była elementem oferty kierowanej przez ich jednostkę do potencjalnego inwestora.

Tabela 184: Odwoływanie się w kontaktach z potencjalnymi inwestorami do kierunków kształcenia zawodowego jako atutów gminy / powiatu (%) [N=39]

odpowiedź	% respondentów
wskazywano aktualne kierunki kształcenia	15
wskazywano możliwość utworzenia nowych kierunków kształcenia	23
nie odwoływano się do kierunków kształcenia	38
trudno powiedzieć	38

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST

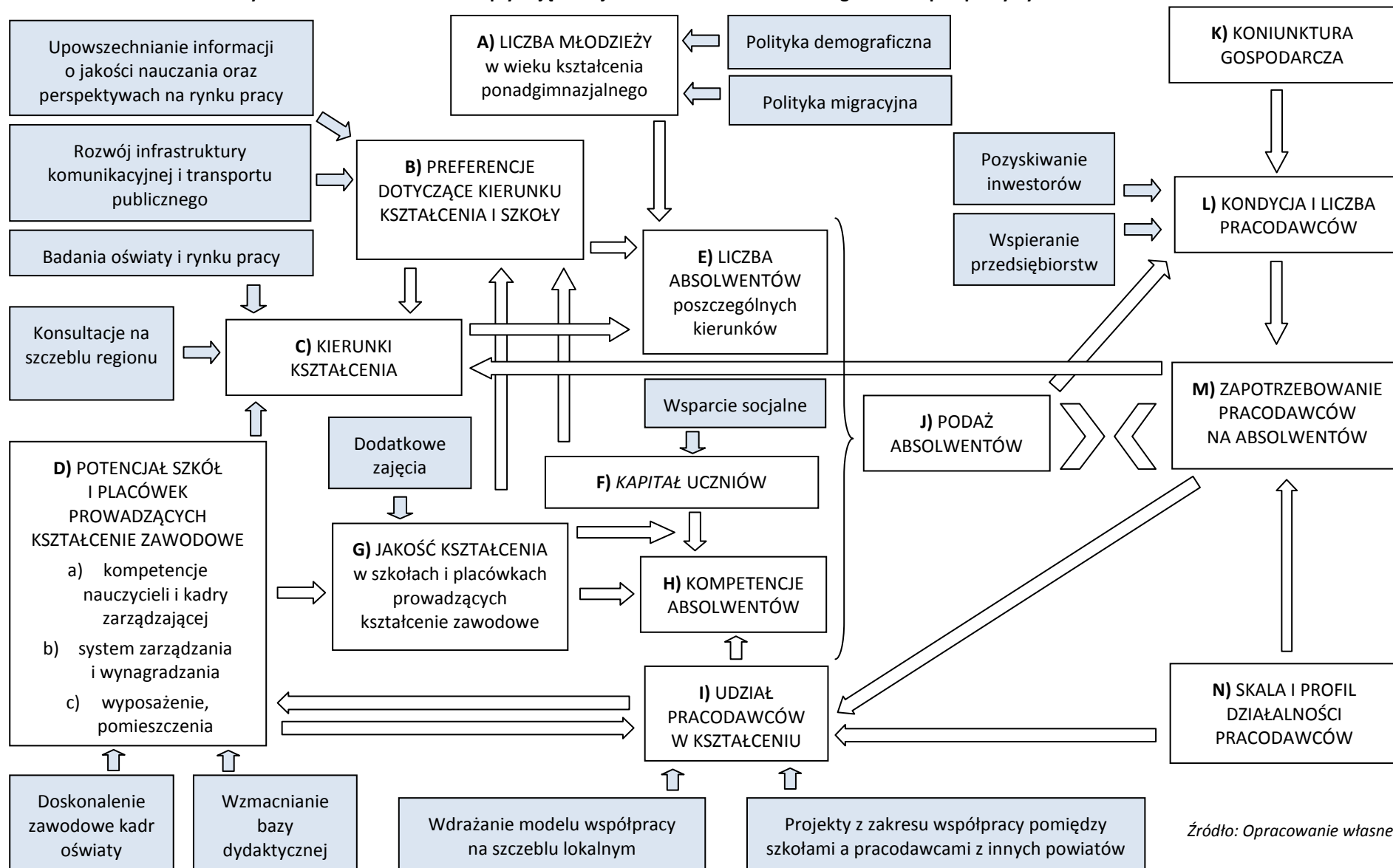
Wzmacnianiu kondycji pracodawców już działających w regionie może służyć wsparcie udzielane przedsiębiorstwom (pod warunkiem uniknięcia efektu substytucji, który w tym przypadku może polegać na pogorszeniu się sytuacji przedsiębiorców nieobjętych pomocą, na skutek relatywnego osłabienia ich pozycji rynkowej). Ewentualne bezpośrednie wiązanie udzielanego wsparcia z działaniami na rzecz podniesienia jakości kształcenia zawodowego mogłoby polegać na premiowaniu przy ocenie wniosków o dofinansowanie tych projektów, które będą zakładały wykorzystanie zakupionego sprzętu do prowadzenia praktycznej nauki zawodu dla uczniów.

Do zwiększenia dostępności edukacji oraz poszerzenia możliwości wyboru kierunku kształcenia i szkoły przyczyniłby się rozwój infrastruktury komunikacyjnej oraz transportu publicznego. Brak możliwości udziału w dodatkowych zajęciach, spowodowany trudnościami z dojazdem, okazał się jedną z najczęściej występujących barier w dostępie do edukacji. Ranga postulatu poprawy dostępności komunikacyjnej ośrodków, w których zlokalizowane są szkoły, wzrosła w przypadku realizacji scenariusza wzrostu specjalizacji poszczególnych szkół prowadzących kształcenie zawodowe (ponieważ wzrosła przeciętna odległość pokonywana przez uczniów dojeżdżających do szkoły). Skalę dojazdów może zmniejszyć kwaterowanie uczniów w bursach – przy czym respondenci uczestniczący w wywiadach jakościowych byli podzieleni pod względem opinii dotyczących potrzeby wzmacniania potencjału szkolnictwa zawodowego w tym zakresie. Oponenti zauważali, że w już istniejących bursach występuje nadmiar wolnych miejsc. Z drugiej strony, specjalizacja szkolnictwa zawodowego oraz ewentualne obniżenie ponoszonych przez uczniów kosztów mogą doprowadzić do wzrostu

zainteresowania zakwaterowaniem w bursach. Decyzje w kwestii ewentualnego dotowania burs powinny być uzależnione od rozwoju sytuacji.

Na liczbę zamieszkałej w województwie opolskim młodzieży w wieku kształcenia ponadgimnazjalnego może oddziaływać, w długim okresie, polityka demograficzna oraz migracyjna. Możliwości oddziaływania przez władze samorządowe na dzietność oraz wielkość i kierunki migracji wydają się jednak ograniczone i w dużym stopniu zależą od decyzji podejmowanych na poziomie kraju.

Schemat 2: Możliwości oddziaływania na uwarunkowania wpływające na jakość kształcenia zawodowego oraz na perspektywy zawodowe absolwentów

Źródło: Opracowanie własne

2.3.7 Podsumowanie rozdziału

Pomiędzy rokiem 2007 a rokiem 2011 sytuacja szkół zawodowych uległa poprawie przede wszystkim pod względem kompetencji nauczycieli, ale również w większości innych obszarów. W stosunkowo najmniejszym stopniu w szkołach udało się osiągnąć cele dotyczące zdobycia lepszego wyposażenia, zwłaszcza służącego do praktycznej nauki zawodu. Co czwarta szkoła nie dysponuje żadną pracownią, w której uczniowie mogliby odbywać praktyczną naukę zawodu. Niewystarczające fundusze na wzmocnienie bazy dydaktycznej były najbardziej powszechną barierą w rozwoju szkolnictwa zawodowego.

* * *

Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe korzystały najczęściej ze wsparcia w ramach Działania 9.2 PO KL. Działanie to przyczyniło się w dużym stopniu do upowszechnienia dodatkowych zajęć dla uczniów, natomiast w ograniczonym – do zwiększenia skali odbywania przez uczniów staży lub praktyk zawodowych w zakładach pracy. Taką konkluzję potwierdzają wyniki porównania ze szkołami, w których dodatkowe zajęcia lub praktyki i staże nie były wspierane w ramach PO KL. Ograniczenia w wykorzystywaniu funduszy dostępnych w ramach Działania 9.2 PO KL na organizację staży i praktyk miały charakter zewnętrzny wobec udzielonego wsparcia. Prawdopodobnie wynikały przede wszystkim z trudności w pozyskaniu do współpracy odpowiednich pracodawców, spotęgowanych spowolnieniem gospodarczym, zniechęcającym przedsiębiorców do angażowania się w działania zmierzające do pozyskiwania nowych pracowników.

Dodatkowe zajęcia dla uczniów, dofinansowane z Działania 9.2 PO KL, zostały ocenione pozytywnie zarówno przez dyrektorów szkół, jak i przez samych uczestników. Zajęciami ocenionymi najwyżej przez obie grupy były kursy z przedmiotów zawodowych i z języków obcych oraz kursy prawa jazdy. Spośród dwóch pierwszych rodzajów zajęć szczególnie przydatne były takie, które kończyły się uzyskaniem honorowanych przez pracodawców certyfikatów. Zajęcia dofinansowane z Działania 9.2 PO KL przyczyniły się („zdecydowanie” lub „raczej”) do poprawy wyników egzaminów zawodowych trzech czwartych spośród uczestników, którzy takie egzaminy zdawali. Miały także korzystny wpływ na oceny uzyskane na koniec roku przez trzy czwarte uczniów, którzy brali w nich udział. Przeszło co drugi uczestnik pod wpływem dodatkowych zajęć zainteresował się bardziej przedmiotem, którego dotyczyły (przeważnie zawodowym). Dodatkowe zajęcia miały natomiast stosunkowo niewielki wpływ na kontynuowanie nauki przez ich uczestników.

Zarówno dyrektorzy szkół, jak i uczniowie, w zdecydowanej większości oceniają pozytywnie również praktyki i staże organizowane przy wsparciu z Działania 9.2 PO KL. Korzystny wpływ staży lub praktyk potwierdziło („zdecydowanie” lub „raczej”) przeszło dziewięciu na dziesięciu spośród uczniów, którzy w nich uczestniczyli. Dla przeszło jednej piątej uczestników staży lub praktyk udział w nich stał się przepustką do późniejszego podjęcia pracy w zakładzie pracy, w którym je odbywali.

Efekty projektów zrealizowanych w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe mają nie tylko doraźny charakter. W jednej czwartej spośród placówek, w których odbywały się dodatkowe zajęcia dofinansowane z Działania 9.2 PO KL, pracownicy zdobyli dzięki temu umiejętności przydatne w dalszej pracy.

W żadnej spośród uczestniczących w badaniu szkół zawodowych, w których prowadzono dodatkowe zajęcia, nie kontynuowano ich wszystkich po zakończeniu projektu realizowanego w ramach Działania 9.2 PO KL. Podobnie liczne okazały się natomiast dwie grupy szkół: takie, w których kontynuowano część zajęć oraz takie, w których wszystkie zajęcia zakończyły się wraz z projektem – każda z tych grup stanowiła około dwie piąte. Z kolei nowe sposoby nauczania, wprowadzone w ramach projektu współfinansowanego z Działania 9.2 PO KL, w około połowie szkół po zakończeniu projektu są

stosowane w pełni, a w pozostałych – częściowo. W prawie wszystkich przypadkach ograniczenie nowych sposobów nauczania wynika z braku funduszy na konieczne pomoce dydaktyczne. Bardziej powszechnie stosowane są nowe materiały dydaktyczne, dofinansowane z Działania 9.2 PO KL. Takie materiały po zakończeniu projektu są wykorzystywane w pełni w około dwóch trzecich spośród placówek, w których zostały wprowadzone, natomiast w pozostałych wykorzystuje się je częściowo. Według dyrektorów głównym ograniczeniem udaremniającym pełne wykorzystywanie pomocy dydaktycznych wprowadzonych w ramach projektu jest brak środków na zakup innych materiałów, które byłyby do tego konieczne.

Zdaniem dyrektorów przeszło połowy szkół, w których realizowano projekty w ramach Działania 9.2 PO KL, bez dofinansowania nie byłoby możliwe nawet częściowe osiągnięcie efektów uzyskanych dzięki przeprowadzeniu projektu. Trzech na dziesięciu oceniło, że efekty można byłoby osiągnąć również poza projektem, ale w mniejszym zakresie.

Jedynym problemem zgłaszanym przez stosunkowo liczną grupę (ponad dwie piąte) dyrektorów szkół, które brały udział w projektach finansowanych z funduszy unijnych, było długie oczekiwanie na przekazanie środków finansowych z Działania 9.2 PO KL. Inne mankamenty dostrzegali uczestnicy dodatkowych zajęć, prowadzonych w ramach tego Działania. Najczęściej powtarzającym się postulatem – sformułowanym przez ponad jedną trzecią spośród uczniów, którzy zgłosili swoje propozycje – było zwiększenie liczby godzin praktycznej nauki zawodu. Co czwarty respondent oczekiwał wydłużenia czasu innych zajęć, na przykład komputerowych lub językowych. Powtarzały się również, ale stosunkowo rzadko, opinie o niezadowalających kwalifikacjach osób prowadzących zajęcia.

Znaczna część uczniów – w przybliżeniu trzech na dziesięciu – brała udział w praktykach lub stażu łącznie przez nie więcej, niż 50 godzin. Wydaje się, że możliwości znaczącego poszerzenia kompetencji zawodowych w tak krótkim czasie są ograniczone. Pożytki, jakie może odnieść z udziału w praktykach lub stażu w zakładzie pracy ich uczestnik, zależą między innymi od poziomu trudności powierzanych mu zadań. Zdaniem dominującej większości uczestników, poziom ten był odpowiedni. Nieomal żaden uczestnik nie otrzymywał do wykonania zadań zbyt trudnych, natomiast zadania powierzane tylko niewiele więcej niż co dziesiątemu były dla niego zbyt łatwe.

W prawie trzech piątych spośród szkół objętych projektami dofinansowanymi z Działania 9.2 PO KL, prowadzone projekty nie bazowały na efektach wcześniejszych inicjatyw na rzecz podniesienia jakości lub dostępności edukacji w danej placówce. Rodzajem przedsięwzięć, których rezultaty w projektach dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL wykorzystywano stosunkowo najczęściej, były zakupy sprzętu komputerowego lub multimedialnego.

* * *

Liczbę szkół korzystających z Działania 5.1.1 RPO WO ograniczał wymóg wniesienia przez projektodawcę wkładu własnego. Stosunkowo duża grupa dyrektorów nie zetknęła się z wystarczająco szczegółowymi informacjami na temat RPO WO 2007-2013, żeby zainteresować się bliżej możliwościami uzyskania wsparcia z tego Programu.

Wpływ wszystkich przedsięwzięć współfinansowanych z RPO WO na funkcjonowanie szkół, w których je przeprowadzono, został przez zdecydowaną większość dyrektorów oceniony jako korzystny. Najlepiej oceniono zakupy pomocy dydaktycznych do nauczania teorii przedmiotów zawodowych: wpłynęły zdecydowanie pozytywnie na funkcjonowanie trzech piątych spośród szkół, w których zostały zrealizowane. Na drugim miejscu, z odsetkiem najbardziej pozytywnych ocen przekraczającym połowę, znalazł się sprzęt komputerowy i multimedialny oraz programy komputerowe i materiały edukacyjne do prezentowania na tym sprzęcie, a zaraz za nimi – sprzęt do praktycznej nauki zawodu. Prawie połowa dyrektorów szkół, w których były prowadzone projekty w ramach RPO WO 2007-2013 uważa, że uzyskane efekty w ogóle nie byłyby możliwe do osiągnięcia, gdyby w ich szkole nie

realizowano projektu dofinansowanego z tego źródła. Blisko dwie piąte sądzi, że efekty można byłoby uzyskać w mniejszej skali.

Pomimo tych generalnie pozytywnych ocen, należy wspomnieć, że podczas badania zidentyfikowano przypadek zakupu nadmiernej liczby egzemplarzy kosztownego sprzętu do praktycznej nauki zawodu. Zbędne wyposażenie nie jest wykorzystywane przez szkołę, dla której zostało zakupione. Zaistniała sytuacja wynika z braku odpowiedniego przepływu informacji pomiędzy szkołą a jej organem prowadzącym, który był projektodawcą. Ze względu na drażliwość tematu, nie jest możliwe określenie częstości występowania takich przypadków. Przewaga pozytywnych ocen wpływu zakupionego sprzętu na funkcjonowanie szkół pozwala jednak mieć nadzieję, że skala nieracjonalnych zakupów nie była duża.

Pożądaną cechą projektów edukacyjnych finansowanych z funduszy unijnych jest ich komplementarność, oznaczająca „stan będący skutkiem uzupełniających się działań (zadań) ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnego celu, prowadzący do osiągnięcia efektu synergii”³¹⁷.

W ramach Działania 9.2 PO KL dodatkowymi punktami były premiowane projekty komplementarne „ze zrealizowanymi bądź będącymi w realizacji inwestycjami finansowanymi ze źródeł wspólnotowych innych niż Europejski Fundusz Społeczny”³¹⁸. Taki sposób premiowania komplementarności nie wydaje się jednak optymalny z dwóch względów. Po pierwsze – może skutkować premiowaniem w ramach projektów rozwiązań, które nie podnoszą zasadniczo ich wartości. Po drugie, kryterium strategiczne w dotychczasowym brzmieniu faworyzuje komplementarność pomiędzy projektami finansowanymi ze środków unijnych wobec komplementarności pomiędzy takimi projektami a przedsięwzięciami finansowanymi z innych źródeł. Wydaje się, że lepszym (niż stosowane dotychczas kryterium strategiczne) sposobem zapewniania komplementarności pomiędzy inwestycjami finansowanymi z EFRR a działaniami dotowanymi z EFS byłoby realizowanie projektów systemowych uwzględniających obie formy wsparcia. Priorytetem powinno być jednak efektywne zaspokajanie potrzeb w zakresie kształcenia, do czego komplementarność różnych przedsięwzięć może się przyczyniać niezależnie od źródeł ich finansowania.

Stworzenie możliwości uzyskiwania przez szkołę jednocześnie (tj. na podstawie jednej decyzji) środków na wzmocnienie bazy edukacyjnej, prowadzenie dodatkowych zajęć oraz kształcenie nauczycieli byłoby bardzo przydatne. Zarazem decyzje o tym, czy w poszczególnych szkołach będą realizowane łącznie działania polegające na organizowaniu dodatkowych zajęć dla uczniów, podnoszeniu kompetencji nauczycieli oraz wzmacnianiu bazy dydaktycznej, czy też wyłącznie część przedsięwzięć z tego pakietu, powinna zależeć od potencjału poszczególnych placówek. Konieczne jest unikanie rozwiązań, które skłaniałyby projektodawców do prowadzenia przedsięwzięć nieodpowiadających priorytetowym potrzebom występującym w poszczególnych szkołach.

Sytuacja, w której powielanie działań obniża ich efektywność, jest nazywana *komplementarnością negatywną*. Jej przykładem, zidentyfikowanym podczas badania jakościowego z dyrektorami szkół, było przeprowadzenie zajęć z zakresu poradnictwa zawodowego z uczniami, którzy niewiele wcześniej uczestniczyli już w podobnych zajęciach. Decyzja o włączeniu takich zajęć do projektu wynikała z dążenia beneficjenta do spełnienia kryterium dostępu, zgodnie z którym przedsięwzięcia wspierane w ramach Działania 9.2 PO KL w poszczególnych szkołach musiały obejmować między innymi doradztwo edukacyjno-zawodowe dla uczniów.

³¹⁷ IBS i Reytech na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego: *Analiza komplementarności podejmowanych interwencji w ramach RPO WO 2007-2013 z innymi instrumentami wsparcia w województwie opolskim*, Warszawa 2011, s. 22.

³¹⁸ *Plan działania PO KL na rok 2009*, s. 13, *Plan działania PO KL na rok 2010*, s. 23, *Plan działania PO KL na rok 2011*, s.24.

W województwie opolskim brakuje wystarczającej koordynacji kształcenia zawodowego. Województwo charakteryzuje się stosunkowo dużą powtarzalnością tych samych zawodów w szkołach ponadgimnazjalnych, a zarazem niewystarczającym dopasowaniem oferty kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy.

Nadmierna powtarzalność tych samych kierunków w różnych szkołach:

- skutkuje pojawianiem się i utrzymywaniem nadwyżki absolwentów w stosunku do zapotrzebowania na pracowników wykonujących poszczególne zawody,
- zmniejsza efektywność wykorzystania środków przeznaczonych na podnoszenie jakości kształcenia w poszczególnych zawodach (ponieważ nie jest możliwe udzielenie licznym szkołom kształcącym w danym zawodzie wsparcia równie intensywne jak to, którym mogłaby zostać objęta mniejsza liczba takich placówek),
- sprzyja tworzeniu klas wielozawodowych, których uczniowie znaczą część wiedzy zawodowej zdobywają na kursach zleczanych instytucjom szkoleniowym – taki model kształcenia budzi zastrzeżenia ze względu na duże koszty, a także ze względu na fakt, że jego upowszechnianie oznacza redukcję zadań szkół, a w konsekwencji również potencjału potrzebnego do realizowania tych zadań.

Brak wystarczającej koordynacji kształcenia zawodowego w regionie, zbyt mało powszechne uwzględnianie w programach rozwojowych szkół informacji i propozycji pochodzących z instytucji zewnętrznych (w tym z Kuratorium Oświaty, Urzędu Marszałkowskiego, instytucji rynku pracy oraz od pracodawców), a także niewielka skala *efektu przesiąkania*³¹⁹ świadczą o występowaniu zagrożenia polegającego na realizacji przedsięwzięć wzajemnie niepowiązanych i przez to nie prowadzących do tworzenia optymalnej oferty kształcenia zawodowego w skali województwa.

Wielość uwarunkowań wpływających na jakość kształcenia zawodowego oraz na perspektywy absolwentów, a także występujących pomiędzy nimi zależności, przemawia za prowadzeniem zarówno przedsięwzięć z zakresu polityki oświatowej, jak i wykraczających poza jej ramy, a także koordynowania różnych działań. Do przedsięwzięć z zakresu polityki oświatowej, które były prowadzone w latach 2007-2011 i powinny być kontynuowane, należą:

- 1) wzmacnianie potencjału szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, poprzez wspieranie ich w zakresie:
 - a) inwestycji w infrastrukturę edukacyjną, w tym w sprzęt do praktycznej nauki zawodu,
 - b) podnoszenia i dostosowywania do zmieniającego się zapotrzebowania kompetencji nauczycieli,
- 2) bezpośrednie oddziaływanie na ofertę edukacyjną szkół poprzez finansowanie zajęć dodatkowych, w szczególności skierowanych do uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi i służących indywidualizacji nauczania.

Decyzje dotyczące przyznawania wsparcia oraz jego skali powinny uwzględniać zgodność kierunków kształcenia z zapotrzebowaniem rynku pracy i strategiami rozwoju regionalnego i lokalnego oraz koszty kształcenia w poszczególnych zawodach. Udzielane wsparcie powinno przeciwdziałać

³¹⁹ Efekt przesiąkania polega na poprawie sytuacji otoczenia (w tym przypadku: innych szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe) dzięki otrzymaniu wsparcia przez beneficjenta.

sytuacjom, w których kształcenie w kierunkach zgodnych z zapotrzebowaniem rynku pracy nie jest prowadzone ze względu na relatywnie wysokie koszty (w porównaniu z kształceniem w innych profesjach oraz z kształceniem ogólnym).

W celu podnoszenia jakości kształcenia zawodowego wskazane jest upowszechnianie prowadzenia zajęć z przedmiotów zawodowych w szkołach przez osoby posiadające praktyczne doświadczenie w wykonywaniu nauczanych zawodów. Postulat ten można realizować poprzez:

- zatrudnianie w szkołach osób z doświadczeniem zawodowym w przedsiębiorstwach i/lub
- kierowanie nauczycieli dotychczas zatrudnionych w szkole do przedsiębiorstw na staże.

Spośród dodatkowych zajęć z przedmiotów zawodowych należy wspierać przede wszystkim kursy, które ułatwiają uczniom zdobycie udokumentowanych kwalifikacji, odpowiadających potrzebom pracodawców. Wobec szkół zawodowych zasadne są również zalecenia dotyczące działań na rzecz podnoszenia jakości i dostępności edukacji, sformułowane w odniesieniu do szkół prowadzących kształcenie ogólnej. Zalecenia te obejmują: zwiększanie samodzielności uczniów w rozwiązywaniu zadań, indywidualizację nauczania, podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie nauczania tzw. przedmiotów ogólnych, poprawę dostępności edukacji poprzez organizowanie dodatkowych bezpłatnych zajęć oraz poprzez udzielanie pomocy uczniom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej. Wspieranie uczniów pochodzących ze środowisk defaworyzowanych w szkołach zawodowych (zwłaszcza zasadniczych) jest tym istotniejsze, że młodzież dysponująca niższym kapitałem trafia częściej do tego typu szkół, niż do liceów ogólnokształcących. W szkołach zawodowych potrzebne jest również prowadzenie na większą skalę (niż w liceach ogólnokształcących) pracy nad postawami uczniów wobec nauki. Informacje przekazywane przez doradców uczniom szkół gimnazjalnych powinny wpływać na preferencje uczniów dotyczące dalszego kształcenia, tak aby wybory dokonywane przez młodzież były bardziej racjonalne.

Według przedstawicieli JST, które są organami prowadzącymi szkół prowadzących kształcenie zawodowe, potrzeby tych placówek są zaspokojone w największym stopniu pod względem kwalifikacji nauczycieli oraz kwalifikacji kadry zarządzającej. Potrzebami najrzadziej uznawanymi za zaspokojone były natomiast: przystosowanie budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz pomoc socjalna dla uczniów.

Deklarując przyszłe zapotrzebowanie na fundusze unijne na wsparcie zasadniczych szkół zawodowych przedstawiciele JST oceniali, że w kolejnym okresie programowania (2014-2020) w żadnym obszarze nie będzie ono niższe, niż środki uzyskane w latach 2007-2011³²⁰. Środki większe, niż otrzymane dotychczas, będą potrzebne przede wszystkim na finansowanie poradnictwa edukacyjnego i zawodowego oraz budowy lub modernizacji boisk i sal gimnastycznych. W przypadku techników deklarowane przez przedstawicieli JST zapotrzebowanie na fundusze unijne w przypadku wielu obszarów było podobnie wysokie. Na czołowe miejsca wysunęły się: wyposażenie szkół w sprzęt do praktycznej nauki zawodu oraz przedsięwzięcia z zakresu dostosowywania programów kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Prawie dziewięciu na dziesięciu dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe uważa, że Przeszło co drugi dyrektor szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe przewiduje, że w latach 2014-2020 uczniom wszystkich kierunków będą potrzebne staże lub praktyki zawodowe u pracodawców w latach 2014-2020 uczniom potrzebne będą dodatkowe zajęcia. W przybliżeniu dziewięciu na dziesięciu dyrektorów sądzi, że w latach 2014-2020 pracownikom szkoły, którą kierują, będzie potrzebny udział w szkoleniach lub studiach związanych z wykonywaną pracą. Tematem najczęściej wskazywanym przez dyrektorów w odpowiedzi na pytanie o zakres doskonalenia

³²⁰ Ponieważ porównywane okresy różnią się długością, respondenci zostali poproszeni do odnoszenia się do środków w przeliczeniu na rok.

zawodowego potrzebnego pracownikom szkoły w latach 2014-2020, były wiedza i umiejętności z zakresu przedmiotów zawodowych nauczanych w szkole, wskazane przez przeszło cztery piąte respondentów. Na kolejnych miejscach znalazły się dziedziny wiedzy odpowiadające przedmiotom nauczonym w szkole, wskazane przez blisko dwie trzecie badanych, oraz wykorzystywanie komputera w nauczaniu lub ocenianiu, wskazane przez trzy piąte.

Dziewięciu na dziesięciu dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe przewiduje, że w latach 2014-2020 potrzebne będzie inwestowanie w bazę edukacyjną ich placówki, poprzez prace budowlane lub remontowe albo doposażenie. Spośród potrzeb dotyczących wzmocnienia bazy dydaktycznej, których zaspokajanie będzie konieczne w latach 2014-2020, dyrektorzy zgłaszali najczęściej potrzebę zakupu pomocy dydaktycznych do nauki teorii przedmiotów zawodowych (ponad trzy piąte). Od dwóch trzecich do trzech czwartych respondentów wskazało: wyposażenie w sprzęt komputerowy i multimedialny oraz w programy i materiały do wykorzystywania na takim sprzęcie, pomoce dydaktyczne do nauki przedmiotów ogólnych, odnowienie budynku lub pomieszczeń oraz zakup mebli.

Spośród innych potrzeb na lata 2014-2020, przewidywanych przez dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, najpowszechniej – przez około trzy piąte respondentów – za potrzebne jest uważane wprowadzenie lub zwiększenie pomocy stypendialnej dla najlepszych uczniów oraz pomocy w zakresie wyposażenia uczniów w podręczniki i przybory szkolne. Dwie piąte nauczycieli dostrzegają potrzebę wprowadzenia lub zwiększenia pomocy dla uczniów w zakresie dojeżdżania do szkoły.

Oprócz szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe istotną rolę w wyposażeniu uczniów w kompetencje, na które występuje popyt na rynku pracy, mogą odegrać pracodawcy. Priorytetowymi obszarami współpracy pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami, w zakresie dostosowywania kwalifikacji absolwentów do potrzeb rynku pracy, są:

- 1) Organizowanie praktyk zawodowych i staży uczniów w zakładach pracy.

Wybór miejsc odbywania praktyk lub staży powinien uwzględniać:

- a) jakość praktycznej nauki zawodu prowadzonej u danego pracodawcy,
- b) zakres kwalifikacji, jakie uczeń może uzyskać u danego pracodawcy – jeżeli w poszczególnych zakładach pracy jest realizowana tylko część procesów, które uczeń powinien opanować, to optymalne byłoby skierowanie go na odpowiednio skomponowany cykl praktyk lub staży w różnych zakładach pracy.

- 2) Udział w formułowaniu programów nauczania przedmiotów zawodowych.

Potrzeba wdrożenia przez szkoły nowych programów nauczania jest podyktowana zmianami w zakresie organizacji kształcenia zawodowego, wynikającymi z nowelizacji *Ustawy o systemie oświaty*³²¹ (większość przepisów znowelizowanej ustawy weszła w życie 1 września 2012 roku).

- 3) Współfinansowanie wyposażenia do praktycznej nauki zawodu w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe.

Szczególnie przydatnym sposobem wykorzystania funduszy unijnych przeznaczonych na rozwój infrastruktury szkół byłoby dofinansowywanie zakupów, których koszt (przynajmniej w niewielkiej części) pokrywaliby również przedsiębiorcy. Zaletami takiego rozwiązania są:

³²¹ Ustawa z 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. Ust. z 29 września 2011 r., nr 205 poz. 1206).

- a) uzyskanie tzw. efektu dźwigni³²²,
- b) zwiększenie szans zapewnienia racjonalności wydatków wobec potrzeb rynku pracy,
- c) zwiększenie szans dalszego zaangażowania pracodawców we współpracę ze szkołą lub placówką, której udzielili wsparcia.

Należy dążyć do sytuacji, w której współpraca pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe ma charakter systematyczny i wielopłaszczyznowy. Stąd korzystnym rozwiązaniem jest na przykład prowadzenie klas patronackich.

Przydatne byłoby również wdrożenie w województwie opolskim (najpierw pilotażowe) modelu współpracy pomiędzy pracodawcami a szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe w zakresie organizowania praktycznej nauki zawodu i przygotowania zawodowego, opracowanego przez ekspertów Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego oraz PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W proponowanym modelu (przedstawionym na stronach 262-263) kluczową rolę odgrywa Starostwo Powiatowe, którego zadania obejmują inicjowanie, koordynowanie i wspieranie współpracy pomiędzy zaangażowanymi instytucjami.

Przedstawiony model wymaga uzupełnienia o dwa rodzaje przedsięwzięć, które powinny być prowadzone na poziomie ponadlokalnym. Pierwszym są konsultacje służące kształtowaniu racjonalnej oferty szkolnictwa zawodowego w skali regionu (tj. unikaniu zbędnego dublowania kierunków kształcenia).

Właściwą płaszczyzną konsultacji dotyczących oferty szkolnictwa zawodowego jest Regionalne Forum Kształcenia Zawodowego. Efekt prac Forum powinna stanowić całościowa, cyklicznie aktualizowana koncepcja rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie. Opracowana koncepcja powinna być uwzględniana przy podejmowaniu decyzji dotyczących udzielania szkołom i placówkom prowadzącym kształcenie zawodowe wsparcia z funduszy unijnych. Najprostszym w zastosowaniu rozwiązaniem, pozwalającym przełożyć koncepcję na kierunki finansowania szkolnictwa zawodowego, byłby projekt systemowy prowadzony przez Urząd Marszałkowski lub Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji (którego organem prowadzącym jest Województwo Opolskie). Zastosowanie takiego rozwiązania wydaje się właściwe, pod warunkiem zapewnienia faktycznego wpływu poszczególnych organów prowadzących na kształt przyjętej koncepcji.

Prace Forum Kształcenia Zawodowego powinien wspierać zespół niezależnych ekspertów, który z perspektywy regionu, wykorzystując wyniki badań i analiz dotyczących rynku pracy i funkcjonowania oświaty, formułowałby opinie dotyczące kierunków rozwoju szkolnictwa zawodowego w poszczególnych powiatach.

Drugim rodzajem przedsięwzięć, które powinny być prowadzone w skali ponadlokalnej, jest angażowanie pracodawców spoza powiatu, w którym zlokalizowana jest dana szkoła, w kształcenie uczniów, którzy do niej uczęszczają. Liczba pracodawców, którzy są gotowi zaoferować uczniom odpowiedniej jakości praktyki i staże, jest ograniczona (a w sytuacji spowolnienia gospodarczego można oczekiwać jej dalszego spadku), dlatego warto poszukiwać ich również poza granicami powiatu. Ułatwi to zapewnienie uczniom praktyk lub staży, podczas których będą mogliby przyswoić wszystkie elementy procesów istotnych w danym zawodzie. Udział pracodawców spoza powiatu może być przydatny również przy formułowaniu programów nauczania przedmiotów zawodowych. Ponadlokalna współpraca pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami może być wspierana w ramach projektów systemowych lub partnerskich, realizowanych z udziałem różnych szkół prowadzących kształcenie w danym zawodzie.

³²² „Efekt dźwigni to efekt zachodzący wówczas, gdy wraz z uruchomieniem środków publicznych na realizację pewnych działań wzrasta również zaangażowanie sektora prywatnego w ich finansowanie. Efekt pożądany z punktu widzenia interwencji Funduszy Europejskich” – źródło definicji: http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/slownik/Strony/Efekt_dzwigni.aspx.

Na uwarunkowania, od których zależy jakość kształcenia zawodowego oraz perspektywy zawodowe absolwentów, władze samorządowe mogą oddziaływać nie tylko w ramach polityki oświatowej, lecz również prowadząc przedsięwzięcia z zakresu: pozyskiwania inwestorów, wspierania przedsiębiorstw, rozwoju infrastruktury transportowej i transportu publicznego oraz polityki demograficznej i migracyjnej (w długim okresie).

2.4 Stypendyści

2.4.1 Dostępne stypendia

3C O stypendia w ramach jakich programów mogą ubiegać się uczniowie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych (zakres, charakter, przyznający, kryteria doboru stypendystów) funkcjonujących na terenie województwa opolskiego (szkoły/gminy/powiatu)? (...)

W Ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty rozróżniono dwa rodzaje pomocy materialnej dla uczniów: o charakterze socjalnym oraz motywacyjnym. Jedną z dwóch form świadczenia pomocy materialnej o charakterze socjalnym stanowi stypendium szkolne (drugą formą jest zasiłek szkolny, przyznawany uczniom znajdującym się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego). Stypendium szkolne jest przyznawane przez władze zamieszkiwanej przez uczniów gminy, która otrzymuje na ten cel fundusze z budżetu państwa (w ramach Narodowego Programu Stypendialnego). Z kolei przewidzianymi w ustawie „świadczeniami pomocy materialnej o charakterze motywacyjnym” (czyli przyznawanymi na podstawie osiągnięć, a nie ze względu na trudną sytuację materialną) są:

- stypendium Prezesa Rady Ministrów,
- stypendium Ministra Edukacji Narodowej,
- stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- stypendium za wyniki w nauce lub osiągnięcia sportowe – przyznawane przez dyrektorów szkół ze środków pochodzących z budżetu gminy³²³.

Stypendia przyznaje również Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, w ramach „Programu pomocy stypendialnej województwa opolskiego dla uczniów szczególnie uzdolnionych szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych”. Źródłami finansowania programu są środki EFS (w ramach Poddziałania 9.1.3 PO KL) oraz budżet województwa. Otrzymanie stypendium wymaga spełnienia zarówno kryteriów dochodowych, jak i kryteriów dotyczących osiągnięć w nauce.

Uwzględniania zarówno kryteriów dochodowych, jak i „naukowych”, jest charakterystyczne również dla stypendiów przyznawanych przez organizacje pozarządowe. Takie stypendia przyznają między innymi: Fundacja Dzieło Nowego Tysiąclecia, fundacja Orlen – Dar Serca oraz Stowarzyszenie Akademia Rozwoju Filantropii we współpracy z lokalnymi organizacjami partnerskimi. O wymienione stypendia, przyznawane przez organizacje pozarządowe, mogą się ubiegać zarówno uczniowie z województwa opolskiego, jak i z innych regionów³²⁴.

Charakterystykę poszczególnych stypendiów przedstawiono w Tabeli 184.

Odrębnym rodzajem stypendiów jest pomoc finansowana przez lokalnych pracodawców. Z badania przeprowadzonego przez GfK Polonia na zamówienie Ministerstwa Edukacji Narodowej wynika, że w 2010 roku stypendia fundowane przez pracodawców były przyznawane w 7% szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w województwie opolskim³²⁵.

³²³ Porównaj: Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Rozdział 8a.

³²⁴ Stypendia przyznają również organizacje prowadzące Lokalne Programy Stypendialne dotowane przez Fundację im. Stefana Batorego, jednak w województwie opolskim nie ma takich organizacji – według informacji zamieszczonych na stronie: http://www.batory.org.pl/programy_dotacyjne/rowne_szanse/artykuly_1/organizacje_prowadzace_lokalne_programy_stypendialne.

³²⁵ Porównaj: GfK Polonia na zamówienie Ministerstwa Edukacji Narodowej: wyniki tabelaryczne badania dyrektorów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, zrealizowanego w ramach *Badania funkcjonowania kształcenia zawodowego w Polsce*.

Tabela 185: Stypendia dostępne dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa opolskiego w roku 2010/2011

Lp.	Instytucja przyznająca	Grupa docelowa: poziom kształcenia i typ szkoły	Kryteria „naukowe”	Kryteria dochodowe	Inne kryteria	Kwota stypendium
1	Wójt / Burmistrz / Prezydent Miasta – stypendium szkolne	uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	brak	dochód na osobę w rodzinie niższy, niż 351 zł (tryb i sposób udzielania stypendium szkolnego określa rada gminy)	brak	miesięczna wartość stypendium nie może być niższa, niż 80% ani wyższa, niż 200% zasiłku rodzinnego - czyli miesięcznie wartość stypendium mogła wynosić od 72,8 zł do 182 zł (sposób ustalania wysokości stypendium określa rada gminy)
2	Dyrektor szkoły – stypendium za wyniki w nauce	uczniowie szkół podstawowych (z wyjątkiem klas I-III), gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	wysoka średnia ocen (kryterium ustalone przez komisję stypendialną, powołaną przez dyrektora szkoły)	brak	co najmniej dobra ocena z zachowania	miesięczna wartość stypendium nie może być wyższa, niż 200% zasiłku rodzinnego - czyli miesięcznie wartość stypendium mogła wynosić do 182 zł
3	Dyrektor szkoły – stypendium za osiągnięcia sportowe	uczniowie szkół podstawowych (z wyjątkiem klas I-III), gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych	brak	brak	co najmniej dobra ocena z zachowania, wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym na szczeblu co najmniej międzyszkolnym	
4	Prezes Rady Ministrów ³²⁶	uczniowie szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie matury (po jednym uczniu ze szkoły)	otrzymanie promocji z wyróżnieniem (średnia ocen min. 4,75) oraz uzyskanie najwyższej w danej szkole średniej ocen lub uzyskiwanie najwyższych wyników w co najmniej jednej dziedzinie wiedzy oraz co najmniej dobrych w pozostałych	brak	brak	258 zł miesięcznie x 10 miesięcy = 2 580 zł rocznie

³²⁶ Stypendia Prezesa Rady Ministrów, Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego są przyznawane na podstawie art. 90i Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 14 czerwca 2005 r. w sprawie stypendiów Prezesa Rady Ministrów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego. Informacje o stypendiach są dostępne między innymi na stronie: <http://www.kuratorium.opole.pl/index.php/dyrektorzy-i-organy-prowadzace/stypendia-pomoc/180-komunikat-dotyczacy-stypendium-prezesa-rady-ministrow-i-ministra-edukacji-narodowej-terminy-warunki-wnioski-do-pobrania>.

Lp.	Instytucja przyznająca	Grupa docelowa: poziom kształcenia i typ szkoły	Kryteria „naukowe”	Kryteria dochodowe	Inne kryteria	Kwota stypendium
5	Minister Edukacji Narodowej	uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych	uzyskiwanie wybitnych osiągnięć, w szczególności: w międzynarodowych lub ogólnopolskich olimpiadach i turniejach (laureaci lub finaliści), w konkursach na pracę naukową, organizowanych przez instytucje lub stowarzyszenia naukowe (laureaci), w ramach indywidualnego programu lub toku nauki, udział w zajęciach na uczelni, przewidzianych tokiem studiów, we współzawodnictwie sportowym na szczeblu krajowym lub międzynarodowym	brak	brak	3 000 zł rocznie
6	Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego	uczniowie ponadgimnazjalnych szkół artystycznych	uzyskanie bardzo dobrej średniej z przedmiotów artystyczno-zawodowych	brak	brak	4 200 zł rocznie
7	Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego ³²⁷	uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z województwa opolskiego	kryterium obowiązkowe: uzyskanie średniej ocen ze wszystkich przedmiotów co najmniej 4,8, w tym średniej ocen z trzech wybranych przedmiotów ścisłych co najmniej 4,6 ³²⁸ kryteria dodatkowe: uzyskanie tytułu laureata olimpiady / konkursu przedmiotowego / turnieju na szczeblu wojewódzkim, w szczególności z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych i zajęcie jednego z pierwszych 10 miejsc lub tytułu laureata w konkursie ogólnopolskim lub międzynarodowym i zajęcie jednego z pierwszych 20 miejsc,	dochód na osobę w rodzinie nie przekraczający 200% kwoty uprawniającej do uzyskania świadczeń rodzinnych; w edycji 2010/2011 limit wynosił 1008 zł netto lub w przypadku rodzin z dzieckiem z orzeczoną niepełnosprawnością 1166 zł netto (w przypadku osób utrzymujących się z gospodarstwa rolnego	zameldowanie w województwie opolskim lub odbywanie nauki w szkole w województwie opolskim	w zależności od stopnia spełniania kryteriów; co najmniej 250 zł miesięcznie x 10 miesięcy = co najmniej 2 500 zł rocznie

³²⁷ Informacje o stypendium są dostępne na stronie: <http://opolskie.pl/serwis/index.php?id=9878>.

³²⁸ Przedmiotami ścisłymi branymi pod uwagę są m.in. matematyka, fizyka, biologia, geografia, ekonomia, techniczne przedmioty zawodowe.

Lp.	Instytucja przyznająca	Grupa docelowa: poziom kształcenia i typ szkoły	Kryteria „naukowe”	Kryteria dochodowe	Inne kryteria	Kwota stypendium
			uzyskanie na zewnętrznym sprawdzianie kończącym szkołę podstawową co najmniej 90% punktów lub na egzaminie gimnazjalnym w części humanistycznej co najmniej 90% punktów lub w części matematyczno-przyrodniczej co najmniej 80% punktów, osiągnięcie innych sukcesów naukowych na polu krajowym lub międzynarodowym	dochód jest ustalany na podstawie przeciętnego dochodu z hektara przeliczeniowego)		
8	Fundacja Dzieło Nowego Tysiąclecia ³²⁹	uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych	uzyskanie średnia ocen co najmniej: w gimnazjum: 4,8 w szkole średniej: 4,5	dochód na osobę w rodzinie nie przekraczający 70% najniższego wynagrodzenia brutto ogłaszanego przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej (wg. stanu na dzień składania wniosku o stypendium)	zamieszkiwanie na wsi lub w mieście do 20 tys. mieszkańców	310 zł miesięcznie x 10 miesięcy = 3 100 zł rocznie (stypendium może być również przyznawane na okres krótszy, niż 10 miesięcy)
9	Fundacja Orlen - Dar Serca (stypendium ogólnopolskie) ³³⁰	uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych	uzyskanie średniej ocen co najmniej 4,5 szczególne osiągnięcia w dziedzinie kultury, sportu, nauki (przy ocenie wniosków punktowana jest średnia ocen z poprzedniego roku oraz wyniki uzyskane w konkursach / zawodach / olimpiadach przedmiotowych)	trudna sytuacja materialna; pierwszeństwo mają kandydaci o najniższych dochodach na osobę w rodzinie (w im niższym przedziale mieści się dochód, tym więcej punktów uzyskuje kandydat; najwyższy punktowany dochód wynosi 700 zł, natomiast najwyżej punktowany jest dochód do 400 zł)	kryteria obowiązkowe: zaangażowanie w działania społeczne, stypendysta w roku otrzymywania stypendium nie ukończy 19 lat (w przypadku szkół trzyletnich) lub 20 lat (w przypadku szkół czteroletnich); kryterium dodatkowe: niepełnosprawność (punktowana przy ocenie wniosków)	wysokość stypendium zależy od liczby punktów uzyskanych przez kandydata; od 200 zł do 380 zł miesięcznie x 10 miesięcy = od 2 000 zł do 3 800 zł rocznie

³²⁹ Informacje o stypendium są dostępne na stronie: <http://dzielo.org.pl/strona/11/program-stypendialny>.

³³⁰ Informacje o stypendium są dostępne na stronie: http://www.orlendarserca.pl/index.php?page=stypendia_ogolnopolskie.

Lp.	Instytucja przyznająca	Grupa docelowa: poziom kształcenia i typ szkoły	Kryteria „naukowe”	Kryteria dochodowe	Inne kryteria	Kwota stypendium
10	Stowarzyszenie Akademia Rozwoju Filantropii wraz z organizacjami lokalnymi ³³¹	uczniowie gimnazjów i liceów	udokumentowane osiągnięcia w dziedzinie nauk ścisłych, artystycznych lub humanistycznych (średnia ocen)	niski miesięczny dochód na osobę w rodzinie	„pomysł na rozwój osobisty”	w zależności od decyzji Komisji Stypendialnej; maksymalnie 300 zł miesięcznie x 10 miesięcy = 3 000 zł rocznie
11	Krajowy Fundusz na Rzecz Dzieci ³³²	uczniowie szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych	status uczestnika programu pomocy wybitnie zdolnym (przyjęcie do programu jest uzależnione od posiadania wybitnych uzdolnień poznawczych, technicznych, plastycznych, baletowych lub muzycznych)	brak	brak	do 3 500 zł jednorazowo

³³¹ Informacje o stypendium są dostępne między innymi na stronach: http://www.filantropia.org.pl/pl/dzialalnosc/co_robimy/Programy_stypendialne_i_grantowe/Program_Stypendialny_Agrafka.html oraz http://www.fl.szczecinek.pl/pliki/Agrafka/Regulamin_AGRAFKA_2011_2012.pdf.

³³² Informacje o stypendium są dostępne na stronie: <http://fundusz.org/program-pomocy-wybitnie-zdolnym/pomagamy-w-rozwoju-talentow/95-regulamin-przyznawania-stypendiow-celowych-uczestnikom-programu-pomocy-wybitnie-zdolnym-krajowego-funduszu-na-rzecz-dzieci>.

2.4.2 Wiedza o stypendiach i korzystanie ze stypendiów

3C (...) W jakim zakresie [pogromy stypendialne] są wykorzystywane przez potencjalnych odbiorców oraz czy zaspokajają one potrzeby w tym zakresie?

Z informacji przekazanych przez dyrektorów szkół wynika, że odsetek placówek, których uczniowie korzystają ze stypendiów związanych z osiągnięciami w nauce, różni się znacznie w zależności od szczebla i typu kształcenia. Ze stypendiów związanych z osiągnięciami w nauce korzystają uczniowie z: mniej niż co trzeciej zasadniczej szkoły zawodowej, trzech piątych szkół podstawowych, dwóch trzecich gimnazjów oraz w przybliżeniu dziewięciu na dziesięć techników i liceów.

Tabela 186: Otrzymywanie stypendiów przez uczniów w latach 2007-2011 – w zależności od typu szkoły (%)

odpowiedź	% respondentów						
	typ szkoły						
	szkoły prowadzącej kształcenie ogólne				szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe		
	podstawowa [N=261]	gimnazjum [N=149]	liceum [N=46]	ogółem [N=456]	ZSZ [N=40]	technikum [N=41]	ogółem [N=81]
otrzymują	60	68	93	65	30	88	59
nie otrzymują	39	31	7	34	58	10	33
nie wiadomo	2	1	0	1	13	2	7

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne i zawodowe

O ile w szkołach podstawowych dominującym źródłem pomocy stypendialnej jest budżet szkoły lub jej organu prowadzącego, o tyle w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych wachlarz źródeł jest szerszy. W gimnazjach, tak jak w szkołach podstawowych, budżet szkoły lub organu prowadzącego jest najbardziej powszechnym źródłem pomocy stypendialnej dla uczniów, zarazem jednak uczniowie przeszło co piątego gimnazjum korzystają ze stypendiów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego. W przypadku liceów i techników stypendium Prezesa Rady Ministrów oraz stypendia fundowane przez organy prowadzące występują w podobnym odsetku szkół.

Tabela 187: Źródła finansowania pomocy stypendialnej – w zależności od typu szkoły (%)

odpowiedź	% respondentów				
	typ szkoły				
	szkoły prowadzące kształcenie ogólne				szkoły prowadzące kształcenie zawodowe ³³³
	podstawowa [N=155]	gimnazjum [N=101]	liceum [N=43]	ogółem [N=299]	
budżet szkoły, budżet organu prowadzącego	98	79	58	88	46
Prezes Rady Ministrów ³³⁴	-	-	60	-	67 ³³⁵
Urząd Marszałkowski	3	22	16	10	15
fundacje, stowarzyszenie	1	11	9	5	0
rada rodziców	1	3	2	2	0
inne (np. osoby prywatne)	3	4	9	4	10

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne i zawodowe, których uczniowie latach 2007-2011 korzystali ze stypendiów

³³³ Wyniki dotyczące szkół prowadzących kształcenie zawodowe nie są prezentowane oddzielnie dla ZSZ oraz dla techników, ze względu na zbyt małą liczbę respondentów reprezentujących ZSZ (N<20).

³³⁴ Stypendium Prezesa Rady Ministrów jest przyznawane wyłącznie uczniom szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia otrzymanie świadectwa dojrzałości.

³³⁵ W przypadku stypendium Prezesa Rady Ministrów podstawę oprocentowania stanowią wyłącznie technika (N=36).

W badaniu ankietowym z przedstawicielami JST ustalono, że pomocy stypendialnej uczniom szkół podstawowych i gimnazjów udziela około cztery piąte gmin, uczniom liceów i techników około trzy piąte starostw powiatowych lub gmin prowadzących tego typu szkoły, a uczniom zasadniczych szkół zawodowych – około dwie piąte.

Tabela 188: Finansowanie stypendiów dla uczniów przez JST (%)

JST	% JST finansujących stypendia
JST prowadzące szkoły podstawowe [N=72]	78
JST prowadzące gimnazja [N=72]	82
JST prowadzące licea [N=15]	60
JST prowadzące ZSZ [N=13]	38
JST prowadzące technika [N=12]	58

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami JST

Spośród uczniów gimnazjów i liceów uczestniczących w dodatkowych zajęciach prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, dwie piąte nie zetknęło się nigdy z informacją o stypendiach dla uczniów takich szkół, taki sam odsetek słyszał o stypendiach, ale nigdy z nich nie korzystał, natomiast grupa stypendystów była dwukrotnie mniejsza. Fakt, że aż co piąty uczestnik badania korzystał z jakiegoś stypendium³³⁶, wiąże się prawdopodobnie z faktem, że część zajęć w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL była skierowana do uczniów szczególnie uzdolnionych.

Spośród uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe, którzy uczestniczyli w praktykach lub stażach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, większość (dwie trzecie uczniów zasadniczych szkół zawodowych i połowa uczniów techników) nie zetknęła się z żadnymi informacjami o stypendiach. Dwie piąte wiedziało o stypendiach, ale z nich nie korzystało a tylko co dwudziesty piąty korzystał.

Tabela 189: Wiedza o istnieniu stypendiów oraz korzystanie z nich przez uczniów, którzy uczestniczyli w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz Działania 9.2 PO KL (%)

odpowiedź	% respondentów					
	typ szkoły					
	szkoły prowadzącej kształcenie ogólne ³³⁷			szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe		
	gimnazjum [N=149]	liceum [N=46]	ogółem [N=307]	ZSZ [N=65]	technikum [N=149]	ogółem [N=214]
nie wie	42	34	40	68	50	55
wie, ale nie korzystał(a)	37	53	41	29	46	41
korzystał(a)	21	13	19	3	4	4

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz z uczniami szkół zawodowych uczestniczącymi w stażach lub praktykach organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL

Blisko połowa spośród gimnazjalistów i licealistów otrzymujących stypendia jako instytucję, która udziela im takiej pomocy, wskazała JST. Na kolejnych miejscach listy podmiotów przyznających stypendia, uszeregowanych według liczebności grupy stypendystów, znalazły się dyrekcje szkół (wskazane przez jedną czwartą respondentów) oraz Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego (wskazany przez co piątego stypendystę). Fakt, że żaden z ankietowanych uczniów nie wskazał Prezesa Rady Ministrów, wymienianego jako źródło pomocy stypendialnej przez znaczny odsetek dyrektorów liceów i techników³³⁸, wynika z faktu, że stypendium Premiera otrzymuje w danym roku po jednym uczniu z każdej ze szkół, które zgłoszą kandydata.

³³⁶ Podczas gdy z informacji przekazanych przez dyrektorów szkół wynika, że oceny zgodne z kryteriami stosowanymi w programie stypendialnym prowadzonym przez Urząd Marszałkowski uzyskuje, w zależności od typu szkoły, około 2-5% uczniów.

³³⁷ W badaniu ankietowym z rodzicami dzieci, które uczestniczyły w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, nie zadawano pytań dotyczących korzystania ze stypendiów. Technika badawcza i okoliczności realizacji badania (PAPI z rodzicami odprowadzającymi lub odbierającymi dzieci ze szkoły) wymagała zastosowania stosunkowo krótkiego kwestionariusza.

³³⁸ Porównaj: tabela 186 „Źródła finansowania pomocy stypendialnej – w zależności od typu szkoły”.

Jedynymi powtarzającymi się podmiotami przyznającymi stypendia, z których korzystali uczestniczący w badaniu uczniowie szkół prowadzących kształcenie zawodowe, były dyrekcje szkół oraz starostwa będące ich organami prowadzącymi.

Wykres 83: Podmioty przyznające stypendia, z których korzystali uczniowie gimnazjów i liceów, uczestniczący w dodatkowych zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=53]

Źródło: Badanie CATI z gimnazjalistami i licealistami uczestniczącymi w zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, którzy korzystali ze stypendiów

Opinie dyrektorów szkół wskazują, że dostępne stypendia nie zaspokajają w wystarczającym stopniu potrzeb potencjalnych odbiorców: około trzy piąte dyrektorów, niezależnie od typu szkoły, wskazało wśród potrzeb na lata 2014-2020 wprowadzenie lub zwiększenie pomocy stypendialnej dla uczniów.

Tabela 190: Odsetek szkół, w których w latach 2014-2020 potrzebne będzie wprowadzenie lub zwiększenie pomocy stypendialnej dla uczniów (%)

typ szkoły	% respondentów	
szkoły prowadzące kształcenie ogólne	podstawowa [N=154]	59
	gimnazjum [N=97]	65
	liceum [N=35]	76
	ogółem [N=286]	62
szkoły prowadzące kształcenie zawodowe	ZSZ [N=40]	60
	technikum [N=41]	59
	ogółem [N=81]	59

Źródło: Badanie CAWI z kadrą zarządzającą szkół prowadzących kształcenie ogólne i zawodowe

2.4.3 Korzystanie ze stypendium UMWO i jego ocena

3A Jaka jest liczba/procent uczniów, którzy dotychczas otrzymali wsparcie w ramach Poddziałania 9.1.3 PO KL w stosunku do liczby uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych osiągających wysokie wyniki w nauce?

3B Czy i w jakiej skali uczniowie starali się o przyznanie stypendium w dotychczasowych edycjach projektów Poddziałania 9.1.3 PO KL? Jakie były powody nieubiegania się o taką formę wsparcia (czy dominował czynnik finansowy, który stanowi dla młodzieży barierę edukacyjną) oraz jeśli uczniowie ubiegali się o ww. stypendium to czy zostało ono przyznane?

3D W jakim stopniu stypendia przyznawane w ramach Poddziałania 9.1.3 PO KL zaspokajają potrzeby uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w tym zakresie?

3E Czy pobieranie stypendiów ułatwiło stypendystom pokonanie barier w dostępie do edukacji oraz czy i w jakim stopniu przyczyniło się do osiągnięcia przez nich wyższego poziomu wykształcenia? Czy można zaobserwować w tym kontekście wartość dodaną udzielonego wsparcia na przykładzie edycji programu na rok szkolny 2010/2011?

W ciągu czterech dotychczasowych edycji „Programu pomocy stypendialnej województwa opolskiego dla szczególnie uzdolnionych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych”, prowadzonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego w ramach Poddziałania 9.1.3 PO KL, przyznane zostały 583 stypendia. Po pierwszej edycji Programu wzrosła znacznie zarówno liczba złożonych wniosków, jak i liczba przyznanych stypendiów, znacznie zwiększył się także odsetek wniosków spełniających kryteria formalne wśród wniosków złożonych.

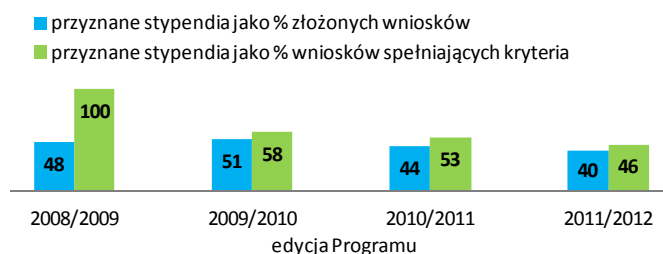
Tabela 191: Złożone wnioski i przyznane stypendia w ramach „Programu pomocy stypendialnej województwa opolskiego dla uczniów szczególnie uzdolnionych szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych” (liczba)

dane	edycja Programu			
	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012
wnioski złożone	173	393	384	323
wnioski spełniające kryteria	83	348	318	280
przyznane stypendia	83	201	170	129

Źródło: Dane Departamentu Edukacji i Rynku Pracy UMWO dot. programu stypendialnego

Relacja pomiędzy liczbą osób ubiegających się o stypendium a liczbą przyznanych stypendiów utrzymywała się rokrocznie na zbliżonym poziomie: stypendyści stanowili od dwóch piątych do około połowy aplikujących. Odsetek stypendystów wśród kandydatów spełniających kryteria wynosił od blisko połowy do prawie trzech piątych, z wyjątkiem pierwszej edycji (w której stypendia przyznano wszystkim kandydatom spełniającym kryteria).

Wykres 84: Stypendia przyznane w ramach „Programu pomocy stypendialnej województwa opolskiego dla uczniów szczególnie uzdolnionych szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych” jako odsetek złożonych wniosków oraz jako odsetek wniosków spełniających kryteria (%)

Źródło: Obliczenia na podstawie danych Departamentu Edukacji i Rynku Pracy UMWO dot. programu stypendialnego

Liczbę uczniów, którzy w roku szkolnym 2010/2011 osiągnęli wyniki w nauce na poziomie wymaganym do skorzystania (w roku 2011/2012) z programu stypendialnego prowadzonego przez Urząd Marszałkowski, oszacowano na około 2,5 tysiąca (2464)³³⁹. Uczniowie, którym stypendium zostało przyznane, stanowią zaledwie 5% tej grupy (przy czym otrzymanie stypendium wymagało spełnienia również kryterium socjalnego). Ze względu na znaczenie barier ekonomicznych w rozwijaniu przez uczniów posiadanych przez nich zdolności i zainteresowań naukowych, właściwe wydaje się utrzymanie obu rodzajów kryteriów: odnoszących się do wyników w nauce oraz dochodowych.

Trzy czwarte dyrektorów gimnazjów i liceów oraz niewiele mniejszy odsetek dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe głównej przyczyną nieubiegania się o stypendium Urzędu Marszałkowskiego przez część uczniów, którzy spełniali warunki otrzymania takiej pomocy, upatruje w niewiedzy uczniów o jej istnieniu. Około połowa dyrektorów jako przyczynę wskazuje brak wiedzy na temat stypendium wśród kadry dydaktycznej. Mało powszechną barierą jest natomiast brak nauczycieli gotowych podjąć się opieki nad stypendystami – co nie jest zaskakujące biorąc pod uwagę, że rola przypisana nauczycielom w ramach programu stypendialnego nie jest absorbująca.

³³⁹ Na podstawie informacji uzyskanych w badaniu ankietowym od dyrektorów szkół, którzy byli w stanie podać (przynajmniej przybliżoną) liczbę uczniów spełniających kryteria programu stypendialnego dotyczące wyników w nauce (kryteria te zostały przypomniane w kwestionariuszu) oraz liczbę uczniów uczęszczających do danej szkoły, oszacowano, jaki odsetek uczniów poszczególnych typów szkół spełnia wspomniane kryteria. Następnie dla szkół każdego typu obliczono iloczyn odsetka uczniów spełniających kryteria oraz liczby uczniów podanej w *Roczniku statystycznym województwa opolskiego za rok 2011* (Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2011, s. 167-168). Wyniki dla poszczególnych typów szkół zsumowano.

Problemem wydaje się przepływ informacji na temat stypendium w szkołach: od dyrektorów (którzy otrzymują pisemne informacje w tej sprawie z Urzędu Marszałkowskiego) do nauczycieli, a następnie od nauczycieli do uczniów lub ich rodziców. Przemawia to za upowszechnianiem przez Urząd Marszałkowski informacji na temat stypendium również za pośrednictwem kanałów niezależnych od szkół, na przykład poprzez reklamę zewnętrzną w miejscach często odwiedzanych przez uczniów (odpowiednimi miejscami byłyby choćby dworce kolejowe i autobusowe oraz przystanki). Postulat szerszego rozpropagowania informacji na temat stypendium nie wynika ze zbyt małej liczby odpowiednich kandydatów (począwszy od drugiej edycji programu liczba kandydatów spełniających kryteria znacznie przekraczała liczbę stypendiów), lecz z potrzeby zapewnienia potencjalnym odbiorcom równych szans ubiegania się o wsparcie (brak informacji takiej możliwości pozbawia).

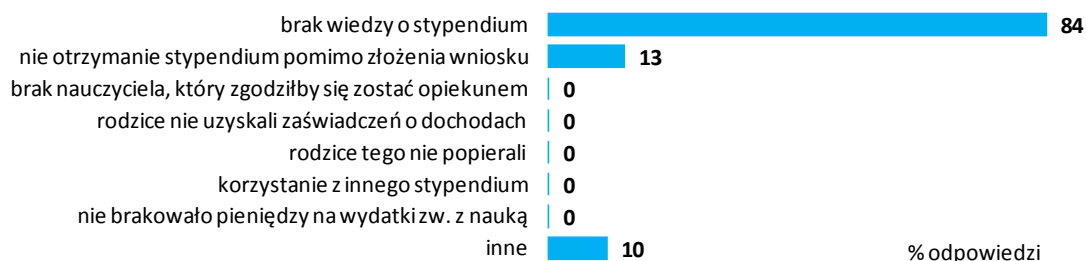
Tabela 192: Opinie dyrektorów szkół na temat prawdopodobnych powodów nie ubiegania się przez część uczniów spełniających kryteria o stypendium przyznawane przez UMWO (%)

odpowiedź	% respondentów	
	typ szkoły	
	gimnazja i licea ³⁴⁰ [N=113]	szkoły prowadzące kształcenie zawodowe ³⁴¹ [N=43]
brak wiedzy o istnieniu takiego stypendium wśród kadry dydaktycznej	45	53
brak wiedzy o istnieniu takiego stypendium wśród uczniów	76	70
brak nauczycieli, którzy podejmą się opieki nad szczególnie zdolnym uczniem	16	26

Źródło: Badanie CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie ogólne oraz z przedstawicielami kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie zawodowe, którzy wyrazili opinię na temat przyczyn nie ubiegania się przez uczniów o stypendium UMWO

Opinie dyrektorów, zgodnie z którymi niewystarczająca dostępność informacji na temat stypendium przyznawanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego stanowi poważną barierę w ubieganiu się o nie przez uczniów spełniających kryteria, znajdują potwierdzenie w doświadczeniach stypendystów. Trzy piąte (60%) uczestników edycji 2010/2011 nie otrzymywało stypendiów w niektórych innych edycjach tego programu, pomimo, że spełniali wówczas kryteria. W przeszło czterech piątych przypadków wynikało to z braku wiedzy, że stypendium jest przyznawane; ponad sześciokrotnie rzadziej przyczyną było niepowodzenie w aplikowaniu. Inne powody były wskazywane sporadycznie (nie znalazł się wśród nich ani brak nauczyciela, który zgodziłby się zostać opiekunem, ani brak potrzeb).

Wykres 85: Przyczyny nie korzystania ze stypendium w edycjach, w których stypendyści spełniali kryteria (%) [N=31]

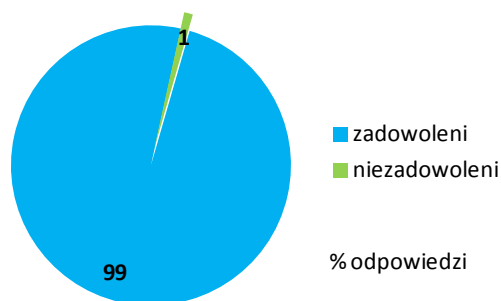
Źródło: Badanie CATI z uczestnikami programu stypendialnego UMWO, którzy nie korzystali z co najmniej jednej edycji tego programu, pomimo spełniania kryteriów

³⁴⁰ Odpowiedzi dyrektorów gimnazjów i dyrektorów liceów przedstawiono łącznie ze względu na niewielką liczbę respondentów z drugiej grupy (N=25).

³⁴¹ Odpowiedzi dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych i dyrektorów techników przedstawiono łącznie ze względu na niewielką liczbę respondentów z każdej z tych grupy.

Z ankiet pocztowych, przeprowadzonych przez Departament Edukacji i Rynku Pracy UMWO ze stypendystami uczestniczącymi w edycji 2010/2011 wynika, że nieomal wszyscy byli usatysfakcjonowani otrzymywanym stypendium³⁴².

Wykres 86: Poziom zadowolenia uczestników z projektu stypendialnego prowadzonego przez UMWO (%) [N=83]

Źródło: Obliczenia na podstawie danych z ankiet z uczestnikami programu stypendialnego UMWO, przeprowadzonych przez Departament Edukacji i Rynku Pracy UMWO

Jednym z wymogów Programu jest przedstawienie przez stypendystę *Planu rozwoju edukacyjnego*, a następnie sprawozdań z realizacji tego planu. *Plan rozwoju edukacyjnego*, oprócz informacji o dotychczasowych osiągnięciach kandydata, zawiera opis celów, które uczeń zamierza osiągnąć w okresie otrzymywania stypendium, wraz z katalogiem niezbędnych wydatków oraz uzasadnieniem potrzeby przyznania pomocy stypendialnej. Plan zawiera również dane ucznia oraz nauczyciela „odpowiedzialnego za realizację celów (...) oraz za pomoc w wykorzystywaniu stypendium na cele edukacyjne”. Z kolei w sprawozdaniach są zamieszczane informacje na temat osiągnięć ucznia (w tym uzyskanej średniej ocen) i poniesionych wydatków oraz ocena realizacji planu w okresie objętym sprawozdaniem. Stypendysta składa sprawozdania dwukrotnie: na koniec pierwszego semestru roku szkolnego, w którym otrzymuje stypendium oraz na koniec roku.

Najbardziej powszechnym celem, założonym w około czterech piątych przeanalizowanych *Planów rozwoju edukacyjnego*, był udział w konkursach przedmiotowych lub uzyskanie w nich tytułu finalisty albo laureata. Około dwie piąte stypendystów planowało spożytkowanie stypendium na jak najlepsze przygotowanie się do egzaminów kończących naukę w szkole, do której uczęszczali oraz osiągnięcie adekwatnych wyników (niektórzy uczniowie wskazywali ponadto, że od wyników egzaminów będzie zależała możliwość kontynuowania przez nich nauki w wybranej szkole ponadgimnazjalnej lub na uczelni). Co trzeci stypendysta wśród celów rozwoju edukacyjnego, które zamierzał osiągnąć, wymienił wysoką średnią ocen. W *Planach rozwoju edukacyjnego* powtarzały się również cele sformułowane bardziej ogólnie, na przykład jako „pogłębienie wiedzy” lub „rozwinięcie zdolności” w zakresie poszczególnych dziedzin nauki. Kandydaci w części formularza przeznaczanej na przedstawienie celów w zakresie rozwoju edukacyjnego niejednokrotnie wpisywali również udział w dodatkowych zajęciach, który należałoby uznać raczej za środek prowadzący do osiągnięcia wyznaczonych celów.

Wykres 87: Rodzaje celów sformułowanych w *Planach rozwoju edukacyjnego* uczestników programu stypendialnego UMWO (%) [N=56]

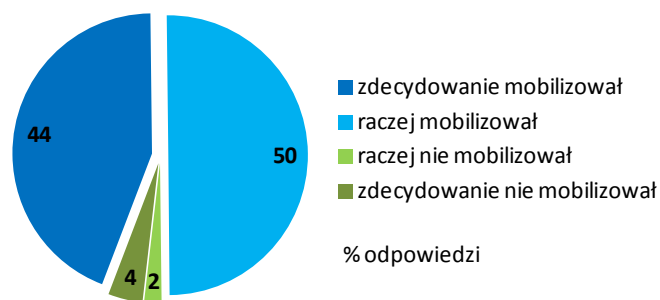

Źródło: Analiza dokumentacji uczestników programu stypendialnego UMWO

³⁴² Spośród 170 uczestników wypełnione ankiety zwróciło 83.

Wyniki ankiet telefonicznych, przeprowadzonych z 52³⁴³ uczestnikami tej samej edycji Programu przez Dyspersję, wskazują, że korzyści odnoszone przez stypendystów wynikały nie tylko z otrzymywania określonej kwoty. Ponad dwie piąte stypendystów stwierdziło, że posiadanie planu rozwoju edukacyjnego zdecydowanie mobilizowało ich do postępów w nauce, natomiast połowa czuła się posiadaniem takiego planu raczej zmobilizowana. Taki efekt można uznać za wartość dodaną udzielonego wsparcia. W związku z tym uzasadnione jest zachowanie w kolejnych edycjach Programu wymogu składania, wraz z wnioskiem stypendialnym, planu rozwoju edukacyjnego, a następnie sprawozdań z jego realizacji.

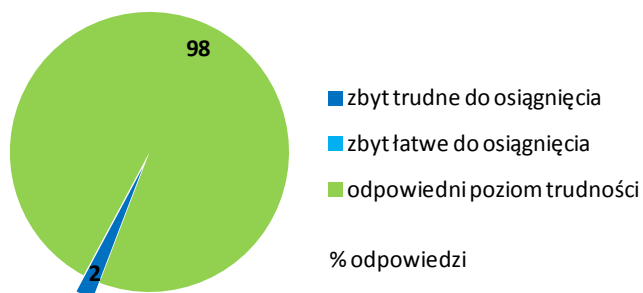
Wykres 88: Opinie uczestników programu stypendialnego UMWO dotyczące wpływu Planu rozwoju edukacyjnego na postępy w nauce (%) [N=52]

Źródło: Badanie CATI uczestników programu stypendialnego UMWO

Wydaje się, że plan może być skutecznym narzędziem mobilizacji, jeżeli zostaną w nim zapisane odpowiednie cele: wymagające, ale możliwe do osiągnięcia. Z perspektywy czasu (badanie odbyło się po roku od zakończeniu korzystania ze stypendium) prawie wszyscy stypendyści uznali poziom trudności celów, które ubiegając się o stypendium zapisali w planie swojego rozwoju, jako właściwy. We wszystkich przeanalizowanych sprawozdaniach poziom osiągnięcia przez uczniów celów zapisanych w planach rozwoju edukacyjnego oceniono pozytywnie.

Wykres 89: Opinie uczestników programu stypendialnego UMWO na temat poziomu trudności celów zapisanych w realizowanych przez nich Planach rozwoju edukacyjnego (%) [N=52]

Źródło: Badanie CATI z uczestnikami programu stypendialnego UMWO

Wszystkie rodzaje przedmiotów i usług sfinansowanych ze stypendium zostały przez zdecydowaną większość stypendystów ocenione pozytywnie pod względem przydatności do osiągania postępów w nauce w okresie otrzymywania stypendium. Biorąc pod uwagę z jednej strony trudną sytuację materialną stypendystów, ograniczającą możliwości ponoszenia kosztów związanych z nauką, a z drugiej dużą przydatność wydatków pokrytych ze stypendium, można uznać, że stypendium ułatwiło im pokonanie barier w dostępie do edukacji.

³⁴³ Próba została dobrana w sposób celowy, tak aby obejmowała uczniów otrzymujących stypendium w ostatniej klasie szkoły, do której uczęszczali (dzięki temu w badaniu możliwe było uwzględnienie kwestii wpływu stypendium na kontynuowanie edukacji na kolejnym szczeblu kształcenia). Planowano przeprowadzenia badania z 56 stypendystami, uczestniczącymi w edycji 2010/2011 Programu. Skontaktowanie się w okresie realizacji badania z czterema z nich okazało się niemożliwe. Tym samym próba zrealizowana stanowi około 93% zaplanowanej.

Szczególnie wysoko oceniono przydatność dostępu do Internetu oraz komputera. Spośród uczniów, którzy sfinansowali ze stypendium opłatę za łącze internetowe, trzy piąte uważało, że okazał się ono wręcz niezbędne, a wszyscy pozostali – że było bardzo przydatne. Z kolei komputer przez dwie piąte spośród osób, które wykorzystały stypendium na jego zakup, został uznany za niezbędny, a przez pozostałe – za bardzo przydatny. Wysokie oceny przydatności sprzętu komputerowego oraz łącza internetowego przemawiają za rozszerzeniem o te pozycje listy przykładowych wydatków, które mogą być finansowane ze stypendium, zawartej w regulaminie udzielania pomocy stypendialnej. Byłby to dla osób ubiegających się o stypendium oraz dla stypendystów czytelny sygnał, że stypendium może zostać wykorzystane na zakup sprzętu komputerowego oraz opłacenie dostępu do Internetu (przy czym również regulamin w obecnym brzmieniu dopuszcza finansowanie tego rodzaju wydatków, choćby jako „innych kosztów związanych z pobieraniem nauki w szkole oraz rozwojem edukacyjnym ucznia”)³⁴⁴.

Bardzo wysoko oceniono również przydatność wydatków przeznaczonych na pokrycie kosztów dojazdów – wykorzystane w ten sposób stypendium ułatwiło uczniom docieranie na dodatkowe zajęcia, a także przystępowanie do udziału w konkursach. Uczniowie, którzy wykupili bilety okresowe, obniżali dzięki temu również koszty codziennych dojazdów do szkoły. Dwie trzecie spośród uczniów, którzy ze stypendium sfinansowali koszty dojazdów, uznało ten wydatek za niezbędny, a co czwarty – za bardzo przydatny.

Przydatność pozostałych rodzajów wydatków do osiągnięcia postępów w nauce uczniowie ocenili nieco niżej, jednak wyłącznie w przypadku posiłków w stołówce oraz programów komputerowych lub pomocy multimedialnych odsetek ocen innych, niż „niezbędne” lub „bardzo przydatne” sięgnął jednej czwartej. Pokrywanie ze stypendium kosztów żywienia (podobnie jak odzieży czy kosztów zakwaterowania w bursach) nie budzi wątpliwości: nawet jeżeli związek tego rodzaju wydatków z osiąganiem celów rozwoju dydaktycznego nie jest bezpośredni, uczniowie powinni mieć zapewnione odpowiednie warunki udziału w kształceniu. Nie należy również ograniczać możliwości finansowania programów komputerowych ani pomocy multimedialnych, natomiast wydaje się, że przydatny byłby większy udział nauczycieli w doradzaniu uczniom w kwestii wyboru tego rodzaju materiałów.

Tabela 193: Opinie uczestników programu stypendialnego UMWO dotyczące przydatności poszczególnych przedmiotów i usług sfinansowanych ze stypendium, z perspektywy osiągnięcia postępów w nauce (%)

Przedstawiono odpowiedzi dotyczące kategorii wydatków ocenianych przez co najmniej 15 respondentów.

wydatek	% respondentów					
	niezbędne	bardzo przydatne	średnio przydatne	mało przydatne	zbędne	trudno powiedzieć
komputer [N=16]	38	63	0	0	0	0
dostęp do Internetu [N=17]	59	41	0	0	0	0
dojazdy [N=28]	68	25	7	0	0	0
przybory szkolne [N=23]	30	57	13	0	0	0
dotatkowe zajęcia [N=21]	14	71	5	10	0	0
książki oraz inne publikacje [N=46]	24	61	15	0	0	0
posiłki w stołówce [N=19]	25	50	25	0	0	0
programy lub multimedialne pomoce naukowe [N=19]	26	47	26	0	0	0

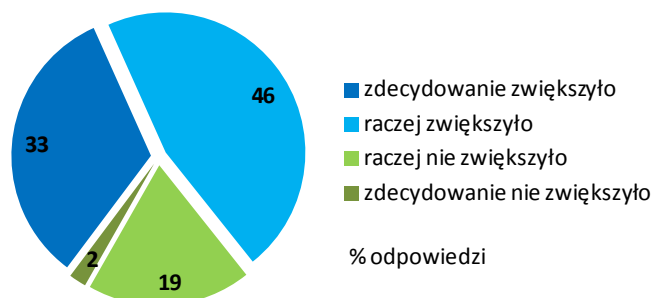
Źródło: Badanie CATI z uczestnikami programu stypendialnego UMWO

Co trzeci stypendysta stwierdził, że pod wpływem udziału w programie zainteresował się bardziej co najmniej jednym przedmiotem, a blisko co drugi uznał, że jego zainteresowanie raczej wzrosło. Jedna piąta stypendystów stwierdziła natomiast, że otrzymywane stypendium raczej nie przyniosło takiego efektu. Wpływ programu stypendialnego na pobudzenie zainteresowań uczniów wydaje się znaczny, biorąc pod uwagę, że już w momencie przyznania stypendium poziom zainteresowania znacznej

³⁴⁴ Porównaj: Uchwała Nr XV/190/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lutego 2012 r., art. 5, ust. 3.

części z nich wybranymi dziedzinami wiedzy był bardzo wysoki. Kryteria przyznawania stypendiów sprzyjały bowiem ich otrzymywaniu przez młodzież, która już wcześniej interesowała się, lub wręcz pasjonowała, różnymi dziedzinami nauki.

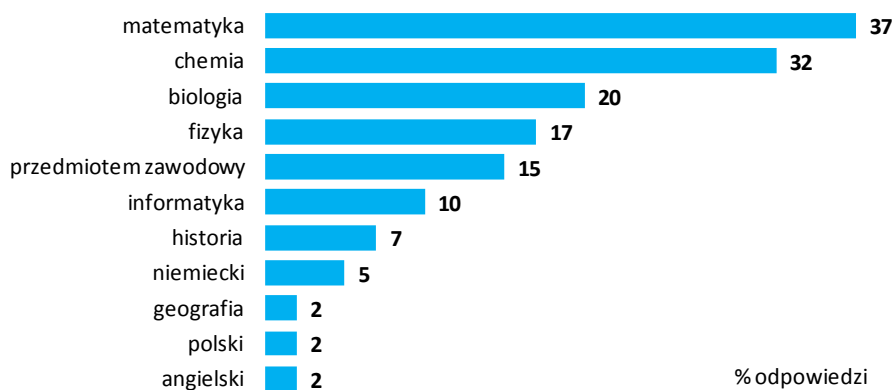
Wykres 90: Opinie uczestników programu stypendialnego UMWO na temat wpływu stypendium na ich zainteresowania (%) [N=52]

Źródło: Badanie CATI z uczestnikami programu stypendialnego UMWO

Program stypendialny najczęściej zwiększał zainteresowanie jego uczestników matematyką i chemią, a w dalszej kolejności biologią i fizyką. Prawdopodobnie bardziej powszechny wzrost zainteresowania tymi przedmiotami, niż naukami humanistycznymi, wiąże się z ukierunkowaniem stypendium na pomoc uczniom szczególnie uzdolnionym w zakresie nauk matematycznych i przyrodniczych³⁴⁵. Kryteria przyznawania pomocy wymagały między innymi legitymowaniem się przez kandydatów wysoką średnią ocen z przedmiotów ścisłych. Sprzyjało to otrzymywaniu stypendium przez uczniów skoncentrowanych na rozwoju w tych właśnie dziedzinach, którzy otrzymaną pomoc wykorzystywali przede wszystkim na poczynienie postępów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych.

Wykres 91: Przedmioty, którymi uczestnicy programu stypendialnego UMWO zainteresowali się bardziej dzięki udziałowi w Programie (%) [N=41]

Źródło: Badanie CATI uczestników programu stypendialnego UMWO, którzy pod wpływem udziału w tym programie zainteresowali się bardziej co najmniej jednym przedmiotem

Wszyscy stypendyści uczestniczący w edycji 2010/2011 programu stypendialnego, objęci badaniem ankietowym, kontynuowali edukację na kolejnym szczeblu. Spośród 27 uczniów, którzy otrzymywali stypendium jako gimnazjaliści, 26 zostało przyjętych do tej szkoły ponadgimnazjalnej, do której najbardziej chcieli się dostać. Z kolei spośród 25 uczniów, którzy otrzymywali stypendium ucząc się w szkole ponadgimnazjalnej, 22 dostało się na preferowaną przez siebie uczelnię.

Trzy czwarte spośród respondentów, którzy korzystali ze stypendium w ostatniej klasie gimnazjum, raczej zgodziło się z opinią, że pomogło im to w dostaniu się do szkoły ponadgimnazjalnej, a w przybliżeniu dziesięciokrotnie mniej liczna grupa zdecydowanie tak uważała. Z kolei wśród respondentów, którzy otrzymywali stypendium ucząc się w klasie maturalnej (natomiast biorąc udział

³⁴⁵ W regulaminie udzielania pomocy stypendialnej wymieniono ponadto nauki techniczne, nie wykluczając innych dziedzin.

w badaniu byli już studentami), ponad jedna trzecia stwierdziła, że stypendium zdecydowanie pomogło im w dostaniu się na uczelnię. Tak samo liczna grupa raczej podzielała taką opinię, natomiast nieco mniej niż trzech na dziesięciu uważało, że stypendium raczej nie miało wpływu na rozpoczęcie przez nich studiów na danej uczelni.

Tabela 194: Opinie uczestników programu stypendialnego UMWO na temat wpływu stypendium na kontynuowanie przez nich nauki na kolejnym poziomie edukacji (w szkole ponadgimnazjalnej / na uczelni) (%)

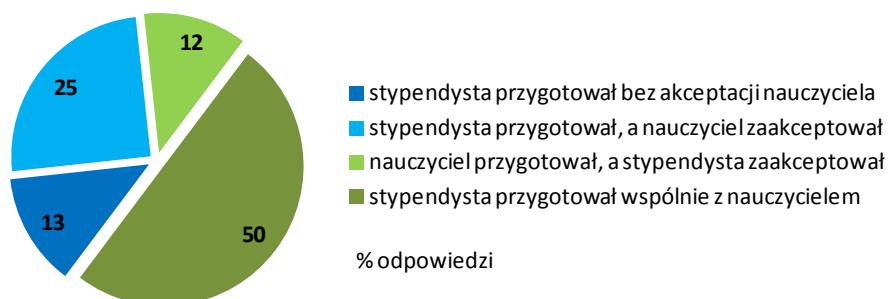
odpowiedź	% respondentów	
	poziom kształcenia, na którym uczniowie korzystali ze stypendium	
	ostania klasa gimnazjum [N=27]	ostatnia klasa szkoły ponadgimnazjalnej [N=25]
zdecydowanie pomogło	7	36
raczej pomogło	74	36
raczej nie pomogło	11	28
zdecydowanie nie pomogło	7	0

Źródło: Badanie CATI z uczestnikami programu stypendialnego UMWO, którzy po zakończeniu udziału w tym programie rozpoczęli naukę na kolejnym szczeblu edukacji

Uczniowie aplikujący o stypendium byli zobowiązani do wskazania we wniosku nauczyciela, który będzie ich opiekunem. Zgodnie z regulaminem programu stypendialnego, zadaniem nauczyciela jest „opieka dydaktyczna nad uczniem, pomoc w wykorzystaniu stypendium na cele edukacyjne oraz monitorowanie jego osiągnięć w tym zakresie”. Obowiązki opiekuna w zakresie monitorowania osiągnięć ucznia obejmują udział w sporządzaniu sprawozdań (semestralnego i rocznego) z realizacji planu rozwoju stypendysty (formularz wymaga podpisania zarówno przez stypendystę lub jego rodzica, jak i przez nauczyciela pełniącego funkcje opiekuna). Regulamin nie precyzuje, na czym ma polegać sprawowanie przez nauczyciela „opieki dydaktycznej nad uczniem” oraz udzielanie mu pomocy „w wykorzystaniu stypendium na cele edukacyjne”. Przedstawiciele UMWO odpowiedzialni za prowadzenie programu stypendialnego zwracali uwagę, że ściślejsze definiowanie roli opiekuna byłoby problematyczne, biorąc pod uwagę, że za jej pełnienie nauczyciel nie otrzymuje wynagrodzenia.

Zakres zadań faktycznie pełnionych przez nauczycieli w ramach opieki nad stypendystami zdiagnozowano w badaniu ankietowym z uczestnikami programu, którzy otrzymywali stypendia w roku szkolnym 2010/2011. Opiekunowie prawie dziewięciu na dziesięciu stypendystów uczestniczyli w przygotowywaniu planu ich rozwoju edukacyjnego albo akceptowali plany przygotowane samodzielnie przez uczniów.

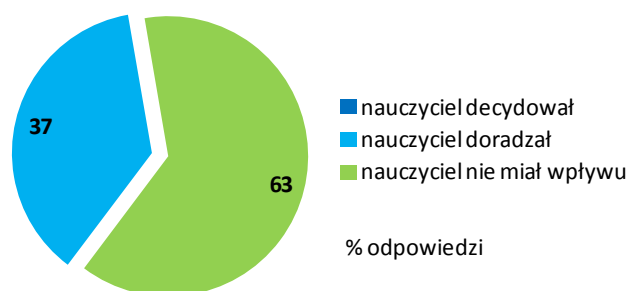
Wykres 92: Udział uczestników programu stypendialnego UMWO oraz ich opiekunów w przygotowaniu planu rozwoju edukacyjnego (%) [N=52]

Źródło: Badanie CATI z uczestnikami programu stypendialnego UMWO

Nauczyciele mieli natomiast stosunkowo mały wpływ na wydatki ponoszone przez uczniów ze stypendium. Opiekunowie ponad trzech piątych stypendystów nie mieli na żadnego wpływu na sposób wykorzystania przez nich otrzymanych środków.

Wykres 93: Wpływ nauczycieli na wydatki pokryte ze stypendium przez uczestników programu stypendialnego UMWO (%) [N=52]

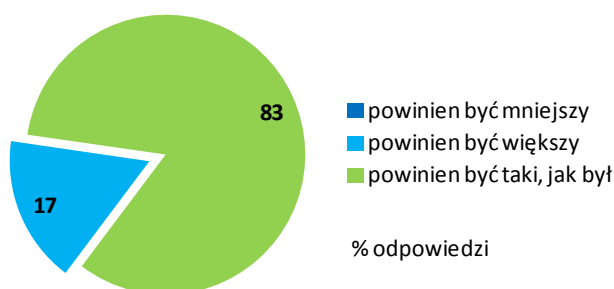

Źródło: Badanie CATI z uczestnikami programu stypendialnego UMWO

Wprawdzie ponad cztery piąte uczniów wyraziło zadowolenie ze stopnia, w jakim nauczyciel pełniący rolę opiekuna wpływał na ich pracę jako stypendystów, ale pozostali woleliby, żeby poziom zaangażowania nauczyciela był większy. Ta grupa stypendystów oczekiwała, że nauczyciel będzie ich bardziej mobilizował, dawał więcej zadań i poświęcał więcej czasu na omówienie trudniejszych zagadnień. Żaden ze stypendystów nie opowiedział się za zmniejszeniem intensywności opieki ze strony nauczyciela.

Wykres 94:

Preferencje uczestników programu stypendialnego UMWO dotyczące wpływu nauczyciela na ich pracę (%) [N=52]

Źródło: Badanie CATI z uczestnikami programu stypendialnego UMWO

Być może wynagradzanie dla nauczycieli za sprawowanie opieki nad stypendystami zwiększyłoby ich zaangażowanie w tym zakresie. Nie rekomendujemy jednak takiego rozwiązania, zakładając po pierwsze, że uszczuplałoby budżet przeznaczony na wypłaty dla stypendystów, a po drugie, że jego skuteczność byłaby ograniczona ze względu na brak możliwości rekrutowania nauczycieli przez instytucję realizującą program stypendialny. Założenie programu stypendialnego, zgodnie z którym stypendyści oraz ich opiekunowie dobierają się w szkołach, nie gwarantuje bowiem, że udział w programie biorą nauczyciele dysponujący odpowiednimi kwalifikacjami oraz faktycznie gotowi w wystarczającym stopniu zaangażować się w opiekę nad uczniem. Z kolei zmiana tego założenia mogłaby ograniczyć dostęp do pomocy stypendialnej uczniom ze szkół, w których kadra dydaktyczna jest słabsza.

Ze względu na potrzebę zapewnienia jak najwyższej jakości opieki nauczycieli nad stypendystami, przydatne mogłoby się okazać wzbogacenie programu o warsztaty dla opiekunów stypendystów, dotyczące pracy ze szczególnie uzdolnionym uczniem i pełnienia roli *tutora*. Udział w takich zajęciach nie powinien jednak być obligatoryjny, żeby wyeliminować ryzyko odcięcia od pomocy stypendialnej uczniów, których nauczyciele nie będą skłonni wziąć udziału w warsztatach. Organizatorem zajęć mógłby być Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego jako instytucja prowadząca program stypendialny.

2.4.4 Podsumowanie rozdziału

Ze stypendiów przyznawanych ze względu na wyniki w nauce korzystają w województwie opolskim uczniowie z: mniej niż co trzeciej zasadniczej szkoły zawodowej, trzech piątych szkół podstawowych, dwóch trzecich gimnazjów oraz w przybliżeniu dziewięciu na dziesięć techników i liceów. Stypendiami, z których korzystanie wśród uczniów z województwa opolskiego jest najbardziej powszechne, są stypendia przyznawane przez organy prowadzące. O ile jednak w szkołach podstawowych dominującym źródłem pomocy stypendialnej jest budżet szkoły lub jej organu prowadzącego, o tyle w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych wachlarz źródeł jest szerszy.

O tym, że dostępne stypendia nie zaspokajają potrzeb potencjalnych odbiorców, świadczą opinie dyrektorów szkół: około trzy piąte dyrektorów, niezależnie od typu szkoły, wskazało wśród potrzeb na lata 2014-2020 wprowadzenie lub zwiększenie pomocy stypendialnej dla uczniów.

* * *

W czterech dotychczasowych edycjach „Programu pomocy stypendialnej województwa opolskiego dla szczególnie uzdolnionych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych”, prowadzonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego w ramach Poddziałania 9.1.3 PO KL, przyznane zostały łącznie 583 stypendia. Odsetek stypendystów wśród kandydatów spełniających kryteria wynosił od blisko połowy do prawie trzech piątych, z wyjątkiem pierwszej edycji (w której stypendia przyznano wszystkim kandydatom spełniającym kryteria).

Liczbę uczniów, którzy osiągnęli wyniki w nauce na poziomie wymaganym do skorzystania z programu stypendialnego prowadzonego przez Urząd Marszałkowski, oszacowano na około 2,5 tysiąca. Uczniowie, którym stypendium zostało przyznane, stanowią zaledwie 5% tej grupy (przy czym otrzymanie stypendium wymagało spełnienia również kryterium socjalnego).

* * *

Trzy czwarte dyrektorów gimnazjów i liceów i niewiele mniejszy odsetek dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe głównej przyczyny nieubiegania się o stypendium Urzędu Marszałkowskiego przez część uczniów, którzy spełniali warunki, upatruje w niewiedzy uczniów o istnieniu takiej formy pomocy. Opinie dyrektorów, zgodnie z którymi niewystarczająca dostępność informacji na temat stypendium stanowi poważną barierę w ubieganiu się o nie przez uczniów spełniających kryteria, znajdują potwierdzenie w doświadczeniach stypendystów. Trzy piąte uczestników edycji 2010/2011 nie otrzymywało stypendiów w niektórych innych edycjach tego programu, pomimo, że spełniali wówczas kryteria. W przeszło czterech piątych takich przypadków niekorzystanie ze stypendium wynikało z braku wiedzy, że jest przyznawane.

Problemem wydaje się przepływ informacji na temat stypendium w szkołach: od dyrektorów (którzy otrzymują pisemne informacje w tej sprawie z Urzędu Marszałkowskiego) do nauczycieli, a następnie od nauczycieli do uczniów. Przemawia to za upowszechnianiem przez Urząd Marszałkowski informacji na temat stypendium również za pośrednictwem kanałów niezależnych od szkół, na przykład poprzez reklamę zewnętrzną w miejscach często odwiedzanych przez uczniów.

* * *

Nieomal wszyscy uczestnicy edycji „Programu pomocy stypendialnej województwa opolskiego dla szczególnie uzdolnionych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych” przeprowadzonej w roku 2010/2011 byli zadowoleni z otrzymywanego stypendium. Stypendyści ocenili wysoko przydatność wszystkich przedmiotów i usług sfinansowanych ze stypendium. Szczególnie wysoko oceniono przydatność dostępu do Internetu oraz komputera. Spośród uczniów, którzy sfinansowali ze stypendium opłatę za łącze internetowe, trzy piąte uważało, że okazał się ono wręcz niezbędne, a wszyscy pozostali – że było bardzo przydatne. Z kolei komputer przez dwie piąte spośród osób, które wykorzystały stypendium na jego zakup, został uznany za niezbędny, a przez pozostałe – za

bardzo przydatny. Wysokie oceny przydatności sprzętu komputerowego oraz łącza internetowego przemawiają za rozszerzeniem o te pozycje listy przykładowych wydatków, które mogą być finansowane ze stypendium, zawartej w regulaminie udzielania pomocy stypendialnej.

Co trzeci stypendysta stwierdził, że pod wpływem udziału w programie zainteresował się bardziej co najmniej jednym przedmiotem, a blisko co drugi uznał, że jego zainteresowanie raczej wzrosło. Jedna piąta stypendystów stwierdziła natomiast, że otrzymywane stypendium raczej nie przyniosło takiego efektu. Wpływ programu stypendialnego na pobudzanie zainteresowań uczniów wydaje się znaczny, biorąc pod uwagę, że już w momencie przyznania stypendium poziom zainteresowania znacznej części z nich wybranymi dziedzinami wiedzy był bardzo wysoki. Program stypendialny najczęściej zwiększał zainteresowanie jego uczestników przedmiotami matematyczno-przyrodniczymi.

* * *

Uczniowie aplikujący o stypendium byli zobowiązani do wskazania we wniosku nauczyciela, który będzie ich opiekunem. Wprawdzie ponad cztery piąte uczniów wyraziło zadowolenie ze stopnia, w jakim nauczyciel pełniący rolę opiekuna wpływał na ich pracę jako stypendystów, ale pozostali woleliby, żeby poziom zaangażowania nauczyciela był większy. Ta grupa stypendystów oczekiwała, że nauczyciel będzie ich bardziej mobilizował, dawał więcej zadań i poświęcał więcej czasu na omówienie trudniejszych zagadnień. Żaden ze stypendystów nie opowiedział się za zmniejszeniem intensywności opieki ze strony nauczyciela.

Ze względu na potrzebę zapewnienia jak najwyższej jakości opieki nauczycieli nad stypendystami, przydatne mogłoby się okazać wzbogacenie programu o warsztaty dla opiekunów stypendystów, dotyczące pracy ze szczególnie uzdolnionym uczniem i pełnienia roli *tutora*.

2.5 Działania na rzecz edukacji w latach 2014-2020

5A Jakie gminy i powiaty (i w obrębie jakich projektów edukacyjnych) uzyskały wsparcie w obecnym okresie programowania oraz w przypadku jakich gmin i powiatów przedmiotowe wsparcie powinno być kierowane w latach 2014-2020 oraz dlaczego?

5B Jakie projekty edukacyjne zrealizowane w okresie 2007-2011 cechują się najwyższą efektywnością, skutecznością, użytecznością i trwałością? Które z narzędzi przewidziane w ramach projektów edukacyjnych powinny być kontynuowane w przyszłym okresie programowania oraz czy i o jakie narzędzia wspierania edukacji na poziomie regionalnym należałoby wachlarz rozwiązań poszerzyć?

5C Na ile efekty projektów edukacyjnych osiągnięte w województwie opolskim przyczyniły się do realizacji celów edukacyjnych określonych dla PO KL i RPO WO 2007-2013?

5D Czy nakłady poniesione w ramach projektów PO KL i RPO WO 2007-2013 na rzecz edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego i zawodowego w województwie opolskim odpowiadają osiągniętym efektom oraz jakie nakłady w przyszłości należałoby ponieść?

5E Jakie działania na rzecz edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego i zawodowego – powinny być podejmowane w województwie opolskim w okresie 2014-2020 przy uwzględnieniu potrzeb interesariuszy regionalnej polityki edukacyjnej, lokalnego i regionalnego rynku pracy, kontekstu społecznego, politycznego, finansowego, a także uwarunkowań kulturowych i demograficznych województwa opolskiego oraz założeń w zakresie edukacji formułowanych na nowy okres finansowania unijnego?

5F Które z przedmiotowych działań winny być komplementarnie wdrażane w województwie opolskim dla zapewnienia pełniejszej realizacji regionalnych celów edukacyjnych?

5G Jakie działania na rzecz edukacji regionalnej powinny mieć swoje odzwierciedlenie zarówno w strategii rozwoju województwa opolskiego, jak i w dokumentach programowych na lata 2014-2020 oraz w jakiej skali działania te winny być finansowane i z jakich źródeł?

5H Jakie mechanizmy (działania instytucjonalno-systemowe, organizacyjne, informacyjno-promocyjne) wspierające edukację przedszkolną, kształcenie ogólne i zawodowe należałoby wdrożyć w województwie opolskim?

Wspieranie edukacji jest elementem strategii rozwoju Unii Europejskiej, Polski oraz województwa opolskiego, obejmujących kolejny okres programowania funduszy unijnych (lata 2014-2020).

Jeden z siedmiu projektów zawartych w strategii *Europa 2020*, które będą realizowane zarówno na poziomie Unii Europejskiej, jak i poszczególnych państw członkowskich, zatytułowany *Młódzież w drodze*, ma się przyczynić do „poprawy wyników kształcenia oraz ułatwienia młodzieży wejścia na rynek pracy”. W ramach tego projektu państwa członkowskie mają za zadanie: „zapewnić odpowiedni poziom inwestycji w systemy kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach (...); poprawić rezultaty procesu kształcenia, stosując zintegrowane podejście w każdym segmencie systemu (...), zwiększyć otwartość i znaczenie systemów kształcenia poprzez utworzenie krajowej struktury kwalifikacji i lepsze łączenie rezultatów procesu kształcenia z potrzebami rynku pracy, ułatwić młodzieży wchodzenie na rynek pracy poprzez zintegrowane działania obejmujące m.in. udzielanie informacji, doradztwo, staże”. Projekt *Młódzież w drodze* będzie realizowany w ramach priorytetu *Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji*³⁴⁶.

Edukacja została powiązana z innowacyjnością również w strategii rozwoju kraju *Polska 2030*. W tym dokumencie obszar *Kapitał ludzki*, obejmujący kwestię edukacji, został przyporządkowany do filaru *Innowacyjność*. Zarazem autorzy strategii zastrzegli, że kapitał ludzki ma istotne znaczenie również dla filaru *Terytorialnego zrównoważenia rozwoju*³⁴⁷ – czego potwierdzeniem jest obecność tematyki

³⁴⁶ Strategia *Europa 2020*, s. 6, 13-16.

³⁴⁷ *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Część I – projekt*, s. 34-35.

kapitału ludzkiego w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*. W tej strategii do wyzwań stojących przed polityką regionalną zaliczono między innymi „Poprawę jakości zasobów pracy”³⁴⁸.

Kwestii związanych z systemem edukacji dotyczą bezpośrednio 3 spośród 25 *kluczowych decyzji*, od podjęcia których – według autorów strategii *Polska 2030* – zależy rozwój kraju. Decyzjami tymi są: *Łączenie ambicji zawodowych i aspiracji życiowych* (w tym poprawa dostępności przedszkoli i opieki świetlicowej), *Unowocześnienie i poprawa jakości edukacji oraz uczenia się przez całe życie* oraz *Dopasowanie edukacji do potrzeb zmieniającej się gospodarki*³⁴⁹.

W średniookresowej *Strategii Rozwoju Kraju 2020* cel zdefiniowany jako *Rozwój kapitału ludzkiego* umiejscowiono w obszarze strategicznym *Konkurencyjna gospodarka*. Planowane przedsięwzięcia na rzecz poprawy jakości kapitału ludzkiego obejmują: rozwój edukacji przedszkolnej oraz większe zróżnicowanie jej form, podnoszenie jakości kształcenia, jego indywidualizację, wyrównywanie szans edukacyjnych, szersze wykorzystywanie nowoczesnych technologii, dostosowywanie kształcenia do potrzeb pracodawców i nadanie mu bardziej praktycznego charakteru, a także promocję kształcenia zawodowego³⁵⁰.

Uszczegółowienie Strategii Rozwoju Kraju w omawianym obszarze stanowi *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego*, w której zostały wskazane i scharakteryzowane narzędzia interwencji publicznej dotyczące między innymi instytucjonalnej opieki nad dziećmi oraz edukacji przedszkolnej i szkolnej³⁵¹. Do problemów utrudniających pełne wykorzystanie kapitału ludzkiego, zidentyfikowanych w strategii jego rozwoju, zaliczono między innymi bariery związane z funkcjonowaniem systemu edukacji. Na liście tego rodzaju barier znajdują się: „niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych, do czego przyczynia się między innymi niewystarczający dostęp do edukacji”, „system edukacji w zbyt małym stopniu nastawiony na kształcenie kluczowych kompetencji koniecznych w życiu społecznym, obywatelskim i na rynku pracy” oraz „niedostosowany do potrzeb rynku pracy, anachroniczny i charakteryzujący się niskim prestiżem model kształcenia zawodowego”³⁵².

Edukacja ma kluczowe znaczenie również dla urzeczywistnienia wizji zapisanej w *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku*. Według tej wizji „Województwo opolskie to wielokulturowy region, wykształconych, otwartych i aktywnych mieszkańców z konkurencyjną i innowacyjną gospodarką”. W przywołanym dokumencie założono, że pierwszy cel strategiczny, którym jest *Konkurencyjny i stabilny rynek pracy*, ma zostać osiągnięty między innymi poprzez realizację celów operacyjnych: 1.1 *Poprawa jakości kształcenia oraz dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy* oraz 1.5 *Rozwój usług opiekuńczych i wychowawczych*. Z kolei do realizacji piątego celu strategicznego, określonego jako *Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna*, ma się przyczynić między innymi realizacja celu operacyjnego 5.1 *Poprawa jakości i dostępności do usług zdrowotnych, opiekuńczych i edukacyjnych*³⁵³.

³⁴⁸ Porównaj: *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego*, s. 111-113, 122-123.

³⁴⁹ *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Część II – projekt*, s. 3-4. Dwadzieścia pięć sformułowanych w strategii decyzji znajduje odzwierciedlenie w stu kluczowych projektach, opisanych w tym dokumencie. Szeroko rozumianej edukacji dotyczą bezpośrednio projekty: II1 (*Stworzenie powszechnie dostępnej oferty wczesnej edukacji i opieki wysokiej jakości, nastawionej na wczesną interwencję oraz edukację dzieci i rodziców* – s. 82), II2 (*Wprowadzenie nowych modeli kształcenia nauczycieli oraz kariery zawodowej nauczycieli, sprzyjających wybieraniu zawodu nauczyciela i pozostawania w nim przez najlepszych* – s. 83), II3 (*Kontynuacja zmian w dotychczasowym modelu edukacji w kierunku jego zorientowania na kształcenie kluczowych kompetencji i postaw niezbędnych na rynku pracy oraz personalizacja nauczania na wszystkich etapach edukacji* – s. 84-85), IV5 (*Zwiększenie dopasowania systemu edukacyjnego i kształcenia przez całe życie do potrzeb rynku pracy, a przez to ułatwienie transferu edukacja – rynek pracy, tak aby absolwenci maksymalnie szybko podejmowali lub powracali do zatrudnienia* – s. 152), IV6 (*Promocja dietetyki poprzez zmniejszenie kosztów związanych z opieką oraz wychowaniem dzieci, szczególnie wynikających z łączenia kariery zawodowej z życiem rodzinnym* – s. 156).

³⁵⁰ *Strategia Rozwoju Kraju 2020*, s. 77-82.

³⁵¹ Porównaj: *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego*, s. 37-42 (narzędzia dotyczące etapu *Wczesne dzieciństwo*) oraz s. 51-80 (narzędzia dotyczące etapu *Edukacja szkolna*).

³⁵² *Ibidem*, s. 2.

³⁵³ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku – projekt*, s. 74, 80, 82, 83, 95.

Istotnym wsparciem realizacji strategii *Europa 2020*, *Strategii Rozwoju Kraju 2020* oraz *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku* będą fundusze Unii Europejskiej. Proces programowania wsparcia ze środków unijnych na okres 2014-2020 jest w toku.

Ponieważ system wdrażania programów nie został jeszcze sprecyzowany, nie jest możliwe również szczegółowe opisanie mechanizmów, które powinny zostać zastosowane w nadchodzącej perspektywie finansowej w celu wspierania edukacji w województwie opolskim. Możliwe jest natomiast wskazanie, wśród już przyjętych założeń dotyczących przyszłego okresu programowania, uwarunkowań istotnych z perspektywy wykorzystania funduszy unijnych na rozwój edukacji w regionie. Spośród celów tematycznych, na które będą wydatkowane fundusze wchodzące w skład Wspólnych Ram Strategicznych, wyznaczonych w tzw. „rozporządzeniu ogólnym”, edukacji dotyczy Cel nr 10, zdefiniowany jako *Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie*³⁵⁴.

Główne kierunki interwencji, poprzez które cel ten będzie realizowany w Polsce, na szczeblu krajowym i regionalnym, wskazano w *Założeniach umowy partnerstwa*³⁵⁵. Spośród tych kierunków kształcenia na poziomie od przedszkolnego do ponadgimnazjalnego dotyczą bezpośrednio:

- „dostosowanie kształcenia i szkolenia do potrzeb regionalnych i lokalnych rynków pracy, wynikających ze specjalizacji wskazanych w regionalnych strategiach rozwoju”;
- „podniesienie jakości edukacji na każdym poziomie”;
- „poprawa jakości oraz powszechności edukacji przedszkolnej”;
- „zwiększenie dostępności do wysokiej jakości edukacji na poziomie podstawowym i średnim”;
- „specjalne działania skierowane do obszarów o niskiej dostępności i jakości usług wychowania przedszkolnego oraz edukacji na poziomie podstawowym i średnim wskazanych w regionalnych strategiach rozwoju”;
- „inwestycje w infrastrukturę w obszarze kształcenia zawodowego i szkoleń – uzupełniająco do działań ‘miękkich’”³⁵⁶.

Regionalne programy operacyjne, realizowane w okresie 2014-2020, będą dwufunduszowe, czyli finansowane zarówno z EFS, jak i z EFRR. Zgodnie z *Założeniami umowy partnerstwa* takie rozwiązanie ma się przyczynić do „zwiększenia komplementarności i efektywności interwencji oraz ściślejszego strategicznego powiązania ze sobą projektów infrastrukturalnych i projektów miękkich”. Łączeniu obu rodzajów przedsięwzięć ma sprzyjać także wprowadzenie „na znacznie większą skalę, niż miało to miejsce dotychczas” mechanizmów *cross-financingu*. W *Założeniach umowy partnerstwa* nie sprecyzowano tych mechanizmów, wskazano natomiast, że „konieczne będzie wyselekcjonowanie tych problemów, które wymagają silnego skoordynowania działań finansowanych z EFRR i EFS oraz opracowanie odpowiednich mechanizmów koordynacji i komplementarności”³⁵⁷. Umożliwienie łączenia różnorodnych działań, zmierzających do realizacji tych samych celów, jest zgodne z postulatem stosowania podejścia zintegrowanego terytorialnie i tematycznie (zamiast sektorowego). Taki postulat sformułowano na podstawie oceny realizacji

³⁵⁴ Porównaj: *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006*, art. 9a.

³⁵⁵ Założenia umowy partnerstwa są obecnie najbardziej aktualnym, dostępnym publicznie dokumentem określającym cele i sposób wykorzystywania środków unijnych w Polsce w latach 2014-2020.

³⁵⁶ Porównaj: *Założenia umowy partnerstwa*, s. 37.

³⁵⁷ *Ibidem*, s. 54 - 55.

polityki spójności w poprzednim okresie programowania (2004-2006)³⁵⁸. Zastąpienie „podejścia sektorowego” „zintegrowanymi przedsięwzięciami rozwojowymi” zakłada również *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego*³⁵⁹.

Instytucjami zarządzającymi regionalnymi programami operacyjnymi będą zarządy województw. System zarządzania polityką spójności będzie ulegał dalszej decentralizacji, czego odbiciem będzie wzrost udziału funduszy strukturalnych (EFRR i EFS łącznie) zarządzanych ze szczebla regionalnego, kosztem środków pozostających w dyspozycji władz centralnych. Kwota przeznaczona dla 15 województw zaliczanych do regionów najslabiej rozwiniętych, do których zalicza się województwo opolskie, wzrośnie z około 37% do około 59% łącznej puli. W *Założeniach umowy partnerstwa* sformułowano również ogólne kryterium podziału zadań pomiędzy szczebel centralny i regionalny. W przypadku Celu nr 10 *Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie* „Na poziomie krajowym realizowane będą działania związane z tworzeniem i wdrażaniem rozwiązań systemowych, wsparcie skierowane do osób będzie natomiast realizowane na poziomie regionalnym”³⁶⁰.

W porównaniu ze środkami dostępnymi w obecnym okresie programowania (2007-2013), alokacja na Cel nr 10 *Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie* ma się zmniejszyć, jednak spadek będzie niewielki. Alokacja z polityki spójności dla regionów najslabiej rozwiniętych, będzie złożona w 20% z EFS i w 80% z EFRR³⁶¹. Podział funduszy pomiędzy poszczególne cele tematyczne i programy operacyjne nie jest przesądzony, natomiast w regionach słabiej rozwiniętych na cele nr 8, 9 i 10³⁶² łącznie ma przypadać minimum 20-25% puli środków pochodzącej łącznie z EFRR oraz EFS³⁶³.

Przegląd dokumentów strategicznych oraz założeń dotyczących programowania funduszy unijnych pozwolił stwierdzić, że:

- strategię z poziomu europejskiego, krajowego i regionalnego, a także założenia dotyczące wykorzystania funduszy unijnych w kolejnym okresie programowania, są zgodne co do dużego znaczenia przypisywanego edukacji, rozpatrywanej przede wszystkim jako uwarunkowanie postępu gospodarczego, oraz kierunków jej rozwoju;
- postulowane jest stosowanie do kwestii rozwoju podejścia zintegrowanego, w ramach którego zagadnienia ujmowane wcześniej w ramach odrębnych polityk sektorowych (na przykład: oświatowej i gospodarczej) są rozpatrywane z uwzględnieniem występujących pomiędzy nimi powiązań; efektywnemu osiągnięciu wyznaczonych celów ma służyć komplementarne realizowanie różnego rodzaju przedsięwzięć (zarówno infrastrukturalnych, jak i „miękkich”, czyli służących podnoszeniu kompetencji ludzi);
- w kolejnym okresie programowania wzrośnie rola samorządu województwa we wspieraniu rozwoju edukacji (w związku z dalszą decentralizacją polityki spójności), natomiast działania w tym obszarze w dalszym ciągu będą uwarunkowane rozwiązaniami systemowymi wprowadzanymi ze szczebla centralnego.

Dokumenty strategiczne wskazują szeroki zakres działań na rzecz edukacji, natomiast nie określają priorytetu poszczególnych rodzajów przedsięwzięć z tego zakresu. Określenie takich priorytetów jest potrzebne do podjęcia decyzji dotyczących finansowania poszczególnych rodzajów działań. Zaleceniem sformułowanym na podstawie wniosków z realizacji polityki spójności w latach 2004-

³⁵⁸ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: *Wnioski z realizacji Polityki Spójności w świetle wyników prac analityczno-ewaluacyjnych okresu 2004–2006*, Warszawa 2011, s. 4.

³⁵⁹ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego*, s. 8, 14-18.

³⁶⁰ *Założenia umowy partnerstwa*, s. 38, 63, 67.

³⁶¹ Porównaj: *Założenia umowy partnerstwa*, s. 59-60.

³⁶² Tj., odpowiednio: *Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników, Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie*.

³⁶³ Porównaj: *Założenia umowy partnerstwa*, s.60-62.

2006 jest „Koncentracja działań i zasobów na obszarach najistotniejszych z punktu widzenia celów strategicznych”³⁶⁴. Przydatnym punktem wyjścia do określenia katalogu pożądanych przedsięwzięć na rzecz rozwoju edukacji, a także do sformułowania sugestii dotyczących skali ich finansowania, są wyniki ewaluacji działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim w latach 2007-2011.

Zgodnie z założeniami PO KL (programu współfinansowanego z EFS), główny cel tego programu, czyli „wzrost poziomu zatrudnienia i spójności społecznej”, miał zostać osiągnięty między innymi poprzez realizację celu strategicznego, określonego jako „Upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy”. Temu celowi strategicznemu były z kolei podporządkowane cele Działania 9.1 PO KL:

- „tworzenie warunków równych szans edukacyjnych poprzez udzielenie wsparcia na rzecz instytucji systemu oświaty oraz osób napotykających na bariery o charakterze środowiskowym, ekonomicznym, geograficznym i zdrowotnym utrudniające lub uniemożliwiające dostęp do usług edukacyjnych”;
- „wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej instytucji systemu oświaty realizujących kształcenie w formach szkolnych (z wyłączeniem kształcenia osób dorosłych) ukierunkowane na rozwój kluczowych kompetencji oraz wzmocnienie zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia”;

oraz cel Działania 9.2 PO KL:

- „wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem kształcenia osób dorosłych) służące podniesieniu zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia”³⁶⁵.

Z kolei główny cel RPO WO 2007-2013 (programu finansowanego z EFRR), czyli „Zwiększenie konkurencyjności oraz zapewnienie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej dla podniesienia atrakcyjności województwa opolskiego, jako miejsca do inwestowania, pracy i zamieszkania”, miał zostać zrealizowany między innymi poprzez „Wzmocnienie roli edukacji i oświaty, (...) dla zapewnienia efektywności regionalnych zasobów pracy” (co stanowiło jeden z celów strategicznych tego programu). Celami Poddziałania 5.1.1 oraz Poddziałania 5.1.2 RPO WO 2007-2013, w ramach których prowadzono inwestycje w infrastrukturę edukacyjną, były z kolei – odpowiednio:

- „poprawa warunków kształcenia na poziomie wyższym oraz w regionalnych instytucjach oświatowych na poziomie ponadgimnazjalnym i policealnym, prowadzące do zwiększenia poziomu wykształcenia, kwalifikacji i dostosowania umiejętności mieszkańców regionu do potrzeb rynku pracy”;
- „poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej na poziomie lokalnym, szczególnie w kontekście zwalczania dysproporcji pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi oraz wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, w szczególności z terenów wiejskich”.

Ocenę poziomu realizacji celów obu programów, odnoszących się do edukacji, można sformułować na podstawie informacji dotyczących osiągniętych wartości wskaźników PO KL oraz RPO WO 2007-2013 oraz na opiniach instytucjonalnych oraz indywidualnych odbiorców wsparcia. Uwzględnienie opinii wyrażonych przez uczestniczących w badaniu respondentów jest tym ważniejsze, że objęte

³⁶⁴ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: *Wnioski z realizacji Polityki Spójności w świetle wyników prac analityczno-ewaluacyjnych okresu 2004–2006*, Warszawa 2011, s. 4.

³⁶⁵ Porównaj: *Szczegółowy opis priorytetów PO KL*, s. 112, 116, 123-126, 278, 290.

monitoringiem wskaźniki realizacji obu programów zdają sprawę raczej ze skali przeprowadzonych przedsięwzięć, niż z ich efektów.

Na koniec roku 2011 poziom większości wskaźników, przewidzianych do osiągnięcia w okresie programowania 2007-2013, był wysoki (co najmniej siedemdziesięcioprocentowy), a niektóre znacznie przekroczyły założoną wartość docelową (porównaj: Tabela 194). Niski poziom realizacji (22% i 30%) wystąpił wyłącznie w przypadku dwóch wskaźników, jednak w ich przypadku sytuacja w województwie opolskim przedstawia się znacznie korzystniej, niż na poziomie całego kraju (gdzie wynoszą – odpowiednio – 8% i 2%).

Tabela 195: Osiągnięty poziom wskaźników dotyczących przedsięwzięć edukacyjnych prowadzonych w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 w województwie opolskim do końca 2011 roku

Program / Oś / Poddziałanie	definicja wskaźnika	osiągnięta wartość wskaźnika w stosunku do założonej wartości docelowej	
Poddziałanie 9.1.1 PO KL <i>Zmniejszenie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej</i>	<i>Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczestniczących w różnych formach edukacji przedszkolnej w ramach Priorytetu na obszarach wiejskich w stosunku do ogólnej liczby dzieci w tej grupie</i> ³⁶⁶	245%	
Poddziałanie 9.1.2 PO KL <i>Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych</i>	<i>Liczba szkół (podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne), które zrealizowały projekty rozwojowe</i> ³⁶⁷	<i>ogółem</i>	77%
		<i>na obszarach wiejskich</i>	73%
	<i>Liczba szkół podstawowych, które realizowały projekty dotyczące indywidualizacji nauczania</i> ³⁶⁸	<i>na obszarach miejskich</i>	84%
			30%
Działanie 9.2 <i>Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego</i> ³⁶⁹	<i>Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego, które wdrożyły programy rozwojowe</i>	161%	
	<i>Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego, które współpracowały z przedsiębiorstwami w zakresie wdrażania programów rozwojowych</i>	109%	
	<i>Liczba uczniów w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe, którzy zakończyli udział w stażach i praktykach w ramach Priorytetu</i>	22%	
5. Oś priorytetowa RPO WO 2007-2013 ³⁷⁰ <i>Infrastruktura społeczna i szkolnictwo wyższe</i>	<i>Liczba projektów z zakresu edukacji</i>	91%	
	<i>Liczba placówek oświatowych objętych wsparciem</i>	93%	

Źródło: Sprawozdania z realizacji PO KL oraz RPO WO 2007-2013

O zdecydowanie pozytywnych efektach przeprowadzonych przedsięwzięć świadczą przedstawione we wcześniejszych rozdziałach opinie przedstawicieli JST, kadry zarządzającej szkół i placówek oświatowych, a także rodziców dzieci, które uczestniczyły w dodatkowych zajęciach oraz młodzieży, która brała w nich udział.

³⁶⁶ Źródło: Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 za rok 2011, s. 13.

³⁶⁷ Źródło: Sprawozdanie z wdrażania PO KL 2007-2011 w 2011 roku (s. 267-268) oraz Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 za rok 2011 - Załącznik nr 1 Osiągnięte wartości wskaźników.

³⁶⁸ Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 za rok 2011, s. 13.

³⁶⁹ Źródło danych dotyczących wartości wskaźników dotyczących Działania 9.2 PO KL: Załącznik nr 1 Osiągnięte wartości wskaźników do Korekty sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 za rok 2011.

³⁷⁰ Źródło: Sprawozdanie roczne z wdrażania RPO WO na lata 2007-2013 za rok 2011, s. 269.

Zarazem jednak w badaniach ankietowych z przedstawicielami dwóch pierwszych wymienionych grup ustalono, że:

- dodatkowe zajęcia prowadzone w ramach projektu często nie są kontynuowane po jego zakończeniu; problem ten dotyczy, choć w mniejszym stopniu, również nowych metod nauczania i oceniania oraz zarządzania;
- przedsięwzięcia realizowane w szkołach w ramach PO KL niejednokrotnie nie stanowiły elementu całościowej koncepcji ich rozwoju;
- istotną barierą w rozwoju szkół pozostają deficyty w zakresie bazy dydaktycznej;
- inwestycje infrastrukturalne współfinansowane z RPO WO 2007-2013 generalnie charakteryzowały się wysoką skutecznością, natomiast ich skala była zdecydowanie zbyt mała, żeby zaspokoić potrzeby szkół i placówek oświatowych;
- poważnym mankamentem szkolnictwa zawodowego w dalszym ciągu jest brak jego wystarczającej koordynacji w skali regionu.

Przywołane wyniki przemawiają na rzecz tezy, że przedsięwzięcia współfinansowane z funduszy unijnych przyniosły bardzo pozytywne efekty doraźne, natomiast nie wzmocniły w wystarczającym stopniu potencjału sektora edukacji. Zadanie to pozostanie aktualne w kolejnym okresie programowania.

Poziom wykorzystania alokacji na okres programowania 2007-2013 (mierzony wartością podpisanych umów), osiągnięty do końca 2011 roku, różni się w zależności od źródła finansowania – wynosi: od około dwóch piątych w przypadku Poddziałania 9.1.1 PO KL, poprzez połowę w przypadku Poddziałania 9.1.2 i Działania 9.2 PO KL, do blisko czterech piątych w przypadku 5. Osi priorytetowej RPO WO 2007-2013 (przy czym z Osi tej korzystały – oprócz szkół – również uczelnie).

Tabela 196: Alokacja finansowa ogółem (w Euro) na projekty edukacyjne oraz poziom jej wykorzystania

Program	Poddziałanie / Działanie	kwota (w Euro)	wartość umów podpisanych do końca 2011 r. jako % alokacji
PO KL	Poddziałanie 9.1.1 <i>Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej</i>	11 365 881 ³⁷¹	39% ³⁷²
	Poddziałanie 9.1.2 <i>Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych</i>	23 861 105	49%
	Poddziałanie 9.1.3 <i>Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych</i>	773 940	–
	Działanie 9.2 <i>Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego</i>	12 659 259	49%
RPO WO 2007-2013	Poddziałanie 5.1.1 <i>Wsparcie regionalnej infrastruktury edukacyjnej</i>	20 974 411 ³⁷³	78% ³⁷⁴
	Poddziałanie 5.1.2 <i>Wsparcie lokalnej infrastruktury edukacyjnej</i>	2 860 578 ³⁷⁵	

Źródło: Dokumenty programowe PO KL oraz RPO WO 2007-2013

³⁷¹ Źródło informacji nt. poszczególnych Działań i Poddziałania w ramach IX Priorytetu PO KL: *Szczegółowy opis priorytetów PO KL* – wersja z 1 stycznia 2013, s. 326.

³⁷² Źródło: *Korekta sprawozdania z realizacji Priorytetów komponentu regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 za rok 2011*, s. 13-15. W sprawozdaniu nie podano wartości dla Poddziałania 9.1.3.

³⁷³ *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WO 2007-2013*, wersja nr 38 – kwiecień 2012, s. 121.

³⁷⁴ Źródło: *Sprawozdanie roczne z wdrażania RPO WO na lata 2007-2013 za rok 2011*, s. 261.

³⁷⁵ *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WO 2007-2013*, wersja nr 38 – kwiecień 2012, s. 123.

Zestawienie osiągniętej wartości wskaźników z poziomem wykorzystania funduszy sugeruje, że środki zostały spożytkowane efektywnie (przy założeniu, że wartość docelowa wskaźników została ustalona na poziomie adekwatnym do zaangażowanych funduszy). Porównanie osiągniętej wartości wskaźników z poziomem absorpcji nie stanowi jednak wystarczającej podstawy do orzekania o efektywności wykorzystania wsparcia, ponieważ przyjęte wskaźniki w niewielkim stopniu odnoszą się do rezultatów zrealizowanych przedsięwzięć. Dlatego istotnym potwierdzeniem efektywności przeprowadzonych działań są wyniki badania ankietowego. Ustalono w nim, że przedstawiciele większości instytucjonalnych odbiorców wsparcia uważają, że otrzymane dofinansowanie stanowiło konieczny warunek osiągnięcia uzyskanych efektów. Zarazem opinie, że z części poniesionych wydatków można było zrezygnować, padały sporadycznie. Uwzględniając zarówno osiągnięty poziom wskaźników, w relacji do stopnia wykorzystania alokacji, jak i deklaracje respondentów, można stwierdzić, że efektywności wykorzystania poniesionych nakładów w skali województwa wydaje się właściwa. Dostępne dane nie są wystarczające do sformułowania oceny tego aspektu wydatkowania funduszy w bardziej kategoriowy sposób.

Generalnie pozytywna ocena efektywności wykorzystania poniesionych nakładów nie oznacza, że sytuacja pod tym względem na poziomie poszczególnych projektów nie budzi żadnych zastrzeżeń. Efektywność wydatkowania środków ograniczało niewystarczające dopasowanie niektórych projektów do potrzeb występujących w poszczególnych placówkach, na skutek braku konsultacji pomiędzy projektodawcą (przeważnie organem prowadzącym) a ich dyrektorami. Ujawnionym podczas badania jakościowego przykładem takiej sytuacji było zakupienie do szkoły zbyt dużej liczby kosztownego sprzętu do praktycznej nauki zawodu (który obecnie nie jest użytkowany). Z kolei wyniki badań ankietowych, w których zajęcia z zakresu turystyki i regionalne zostały ocenione niżej, od pozostałych rodzajów zajęć, a także lektura części wniosków o dofinansowanie projektów przemawiają za ograniczeniem finansowania działań pełniących głównie rolę zachęty do udziału w projekcie (takich jak choćby „wyjazd ewaluacyjny” do miejscowości turystycznej). Dodatkowym negatywnym efektem stosowania takich zachęt (oprócz braku możliwości przeznaczenia środków na bardziej przydatne przedsięwzięcia) jest większa łatwość realizacji projektów, które nie odpowiadają potrzebom grupy docelowej i w związku z tym – gdyby nie dodatkowe atrakcje – nie zgromadziłyby uczestników.

Ocena skuteczności poszczególnych rodzajów przedsięwzięć na rzecz edukacji przeprowadzonych w województwie opolskim oraz diagnoza potrzeb występujących w tym obszarze, przedstawione szczegółowo we wcześniejszych rozdziałach raportu, a także kierunki rozwoju edukacji wskazane w dokumentach strategicznych, prowadzą do wniosku, że w kolejnym okresie programowania (2014-2020) należy wykorzystywać pełen wachlarz instrumentów, stosowanych w obecnej perspektywie finansowej w celu podnoszenia dostępności i jakości edukacji oraz dostosowywania jej do rynku pracy.

Na szczeblu regionu instrumenty współfinansowane z EFS były stosowane w ramach Działania 9.1, Działania 9.2 oraz Działania 9.4 PO KL (ostatnie z wymienionych Działań które nie było objęte niniejszą ewaluacją). Biorąc pod uwagę, że w nadchodzącym okresie programowania na poziom regionów ma zostać scedowane zarządzanie wszelkimi przedsięwzięciami, w ramach których wsparcie jest kierowane do osób, wachlarz stosowanych instrumentów należy uzupełnić o staże organizowane dla nauczycieli w przedsiębiorstwach (instrument ten był dotychczas dotowany w ramach Poddziałania 3.4.3 PO KL, wdrażanego ze szczebla krajowego). Inwestycje w szeroko rozumianą infrastrukturę edukacyjną (budynki i wyposażenie) były z kolei współfinansowane z EFRR w ramach Działania 5.1 RPO WO 2007-2013.

W badaniach ankietowych przedstawiciele JST oraz dyrektorzy przedszkoli i szkół sygnalizowali duże zapotrzebowanie na finansowanie zarówno projektów miękkich, jak i projektów wzmacniających infrastrukturę edukacyjną. Natomiast biorąc pod uwagę łącznie:

- deklarowaną przez przedstawicieli JST oraz dyrektorów przedszkoli i szkół skalę zapotrzebowania na finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć,
- opinie wyrażone przez dyrektorów w badaniu ankietowym, dotyczące barier utrudniających realizowanie celów rozwojowych szkół, którymi zarządzają,
- poziom wykorzystania alokacji w ramach poszczególnych Działań i Poddziałań PO KL oraz RPO WO 2007-2013,

postulujemy zwiększenie przede wszystkim puli środków przeznaczonych na inwestycje w infrastrukturę edukacyjną (a zatem funduszy pochodzących przede wszystkim z EFRR). Większe dofinansowanie jest potrzebne w szczególności szkołom i placówkom prowadzącym kształcenie zawodowe, ze względu na jego wyższe koszty (w porównaniu z kształceniem ogólnym).

Zarazem należy dążyć do wprowadzania rozwiązań ułatwiających samorządom gmin i powiatów przezwycięzenie najpoważniejszej bariery w ubieganiu się o środki unijne na edukacyjne inwestycje infrastrukturalne, którą w przypadku RPO WO 2007-2013 okazał się brak środków na wkład własny. Oprócz ustalenia wymaganego wkładu własnego na możliwie niskim poziomie, przydatne byłoby realizowanie projektów partnerskich, w których część wkładu własnego wnosyłyby inne instytucje: samorząd województwa lub przedsiębiorstwa.

W kolejnym okresie programowania więcej środków powinno zostać wykorzystanych również na praktyki i staże odbywane przez uczniów szkół zawodowych u pracodawców. Limitem ograniczającym skalę tego rodzaju przedsięwzięć nie była wielkość dostępnych funduszy, ani wymagania dotyczące wkładu własnego. Przeszkodę stanowiły przede wszystkim trudności w pozyskaniu przez szkoły odpowiednich pracodawców do współpracy przy organizowaniu praktycznej nauki zawodu, a być może także niewystarczająca motywacja części szkół do angażowania się w taką współpracę. W kolejnym okresie programowania praktyki i staże powinny być organizowane w skali ponadlokalnej, w ramach projektów partnerskich (obejmujących kilka powiatów) lub systemowych (na przykład prowadzonych przez samorząd województwa).

Kwoty wyższe niż dotychczas należałoby zaangażować w pomoc stypendialną, udzielaną uczniom w złej sytuacji materialnej. Przemawiają za tym:

- opinie dyrektorów szkół, zdaniem których potrzeby w zakresie udzielania uczniom pomocy materialnej wzrosną, a dostępne stypendia nie są wystarczające nawet do zaspokojenia potrzeb, które występują obecnie,
- fakt, że stypendyści programu prowadzonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego w ramach Poddziałania 9.1.3 PO KL stanowią mniej niż połowę uczniów ubiegających się o stypendium i spełniających kryteria jego otrzymania, a prawdopodobnie znaczna grupa (trudna do precyzyjnego oszacowania) młodzieży spełniającej kryteria nie ubiega się o stypendium, ponieważ nie wie o jego istnieniu (w związku z czym potrzebne jest również szersze rozpowszechnienie informacji na temat stypendium),
- ryzyko pogłębienia się spowolnienia gospodarczego i nasilenia jego konsekwencji: bezrobocia i ubóstwa.

Ryzyko zubożenia rodzin, w których wychowują się dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniowie szkół, przemawia również za utrzymaniem co najmniej na tym samym poziomie (w stosunku do liczby dzieci i młodzieży w województwie), co w obecnym okresie programowania, funduszy na prowadzenie dodatkowych zajęć. W razie nasilenia się problemu ubóstwa, finansowanie dodatkowych zajęć stałoby się tym bardziej potrzebne zarówno dlatego, że zmniejszyłoby się grono rodziców, którzy mogą sobie pozwolić na opłacenie zajęć prowadzonych na zasadach komercyjnych, jak i dlatego, że dodatkowe zajęcia mogą być pomocne w przezwyciężaniu problemów, które często współwystępują z biedą (takich jak trudności w nauce czy pogorszenie się relacji społecznych).

W przypadku kontynuacji programu stypendialnego prowadzonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego właściwe wydaje się utrzymanie obu rodzajów kryteriów: dochodowych oraz odnoszących się do wyników w nauce.

Trudniej wskazać obszary, w przypadku których środki mogłyby zostać ograniczone, w porównaniu z funduszami wykorzystywanymi w obecnym okresie programowania. Zakładamy jednak, że może się to okazać konieczne, biorąc pod uwagę przewidywany „niewielki spadek” funduszy przeznaczonych na realizację celu 10 *Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie*³⁷⁶. Obszarem potencjalnych „oszczędności” wydaje się tworzenie nowych miejsc w przedszkolach. Przemawiają za tym:

- wysoki poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej w regionie,
- relatywnie niski poziom wykorzystania środków w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL, przy ponad dwuipółkrotnym przekroczeniu założonej wartości docelowej wskaźnika *Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczestniczących w różnych formach edukacji przedszkolnej w ramach Priorytetu na obszarach wiejskich w stosunku do ogólnej liczby dzieci w tej grupie*,
- perspektywa wprowadzenia obowiązku szkolnego sześciolatków³⁷⁷.

Potrzeby w zakresie tworzenia nowych miejsc przedszkolnych powinny być w dalszym ciągu zaspokajane (już bez ograniczania wsparcia na ten cel do gmin o najniższym poziomie edukacji przedszkolnej), jednak można przewidywać, że skala tych potrzeb będzie mniejsza.

Zarazem wydaje się, że ewentualne zaoszczędzone fundusze nie powinny zostać wycofane z sektora instytucjonalnej opieki nad małymi dziećmi, lecz przeznaczone na:

- 1) wydłużenie czasu dziennego funkcjonowania przedszkoli – za czym przemawiają wyniki badania ankietowego przeprowadzonego z rodzicami,
- 2) rozwój opieki nad dziećmi poniżej trzeciego roku życia – wydaje się³⁷⁸, że byłoby to uzasadnione ze względu na:
 - szczególnie wysoką rangę, jaką działania sprzyjające zwiększeniu dzietności mają w województwie opolskim, które charakteryzuje się najgorszymi w kraju perspektywami demograficznymi,
 - niewystarczającą dostępność publicznych żłobków w regionie – zwiększenie liczby takich placówek rekomendowano między innymi w raporcie z badania *Sytuacja opolskich kobiet na rynku pracy, w tym wracających na ten rynek po urloпах wychowawczych i macierzyńskich*³⁷⁹.

Biorąc pod uwagę, że jednym z celów operacyjnych zapisanych w krajowej *Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego* (w ramach obszaru *Demografia*) jest „połączenie systemu opieki nad dziećmi 0-3 i systemu przedszkolnego”³⁸⁰ można przewidywać, że dotychczasowe placówki przedszkolne, w przypadku przekształcania w zespoły żłobkowo-przedszkolne, będą potrzebowały wsparcia na przygotowanie do przyjęcia młodszych dzieci. Skala przyszłego zaangażowania funduszy, którymi będzie dysponował zarząd województwa, w rozwój opieki nad najmłodszymi dziećmi powinna zależeć od skali i skuteczności przedsięwzięć prowadzonych ze szczebla krajowego (obecnie rozwój opieki nad najmłodszymi dziećmi jest wspierany w ramach rządowego programu *Maluch*).

³⁷⁶ Porównaj: *Założenia umowy partnerstwa*, s. 60.

³⁷⁷ Zgodnie z nowelizacją *Ustawy o systemie oświaty* z 9 lutego 2012, obowiązek szkolny obejmie sześciolatków od roku 2014. Porównaj: http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=2736:-obowizek-szkolny-...

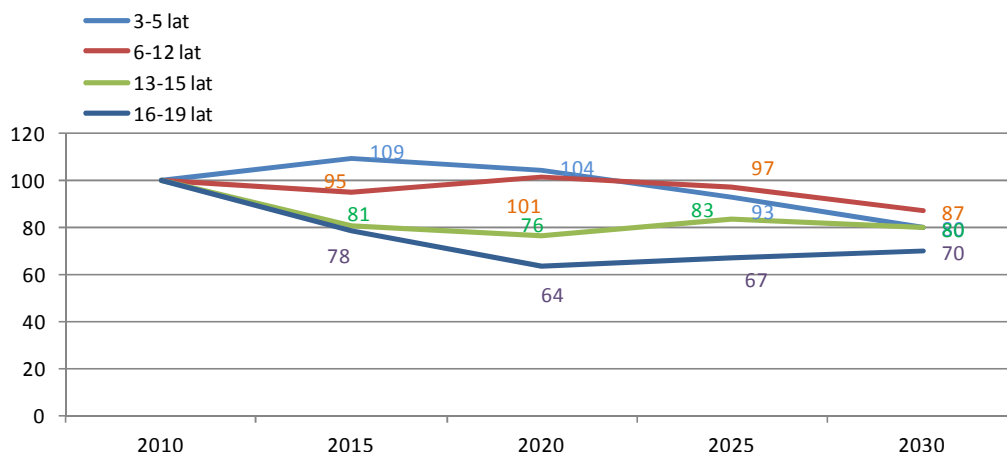
³⁷⁸ Zagadnienie finansowania opieki nad najmłodszymi dziećmi wykracza poza zakres niniejszej ewaluacji, stąd propozycja takiego przesunięcia nie jest sformułowana w sposób kategoryczny.

³⁷⁹ Dyspersja: *Sytuacja opolskich kobiet na rynku pracy, w tym wracających na ten rynek po urloпах wychowawczych i macierzyńskich*, Warszawa 2011, s. 97, 129

³⁸⁰ *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego*, s. 6.

Przewidywane trendy demograficzne (przedstawione na wykresie 95) sugerują, że w związku z dalszym spadkiem liczby młodzieży w wieku ponadgimnazjalnym, zapotrzebowanie na dodatkowe zajęcia finansowane z EFS będzie nieco mniejsze, niż w obecnym okresie programowania. W związku z tym jest to drugi, po tworzeniu miejsc w przedszkolach, obszar, w przypadku którego dopuszczalne wydaje się zmniejszenie funduszy – ale w ograniczony stopniu, co najwyżej proporcjonalnie do spadku liczby młodzieży.

Wykres 95: Prognoza liczby dzieci i młodzieży w województwie opolskim do roku 2030 (stan w 2010 = 100%)

Źródło: Obliczenia na podstawie danych z BDL GUS

W przypadku pozostałych rodzajów przedsięwzięć finansowanie powinno pozostać na dotychczasowym poziomie. Podsumowanie przedstawionych propozycji, dotyczących skali finansowania rozwoju edukacji w nadchodzącym okresie programowania, zawiera poniższa tabela.

Tabela 197: Proponowana skala finansowania poszczególnych przedsięwzięć w perspektywie finansowej 2014-2020, w porównaniu ze środkami wykorzystanymi w obecnym okresie programowania

W poszczególnych polach umieszczono nazwę programu oraz Działania lub Poddziałania, w ramach którego dany rodzaj przedsięwzięć jest prowadzony w obecnym okresie programowania.

poziom edukacji	rodzaj projektu				
	zwiększanie liczby miejsc	dodatkowe zajęcia (w przedszkolach również wydłużenie czasu funkcjonowania)	stypendia	współpraca z pracodawcami w zakresie praktycznej nauki zawodu	wzmacnianie infrastruktury (wyposażanie oraz prace remontowe i budowlane)
przedszkola	Poddziałanie 9.1.1 PO KL	Poddziałanie 9.1.1 PO KL			Poddziałanie 5.1.2 RPO WO 2007-2013
szkoły podstawowe		Poddziałanie 9.1.2 PO KL			Poddziałanie 5.1.2 RPO WO 2007-2013
gimnazja		Poddziałanie 9.1.2 PO KL	Poddziałanie 9.1.3 PO KL		Poddziałanie 5.1.2 RPO WO 2007-2013
licea		Poddziałanie 9.1.2 PO KL	Poddziałanie 9.1.3 PO KL		Poddziałanie 5.1.1 RPO WO 2007-2013
szkoły zawodowe		Działanie 9.2 PO KL	Poddziałanie 9.1.3 PO KL	Działanie 9.2 PO KL	Poddziałanie 5.1.1 RPO WO 2007-2013
LEGENDA:	znaczne zmniejszenie	niewielkie zmniejszenie	utrzymanie poziomu	niewielkie zwiększenie	znaczne zwiększenie

Źródło: Opracowanie własne

W sformułowanych zaleceniach (i powyższej tabeli) nie uwzględniono działań na rzecz doskonalenia kadr systemu oświaty, ponieważ przedsięwzięcia z tego zakresu były prowadzone w ramach Działania 9.4 PO KL oraz Poddziałania 3.4.3 PO KL), nie będących przedmiotem niniejszej ewaluacji. Pominęto również kwestię wprowadzania nowych narzędzi w zakresie nauczania, oceniania i zarządzania placówką oświatową, ponieważ były dotychczas wprowadzane w zbyt małym zakresie, żeby ocenić ich skuteczność. Kluczowe znaczenie dla podnoszenia jakości pracy szkół mają kompetencje ich pracowników (rozwijane w ramach wspomnianego Działania 9.4 PO KL). Wyniki badania wskazują, że potrzeba poprawy jakości edukacji jest szczególnie nagląca w szkołach podstawowych, ponieważ na tym etapie kształcenia znaczna część uczniów nie zostaje przez szkołę wyposażona w wiedzę i umiejętności przewidziane w programie i potrzebne na kolejnym etapie kształcenia.

Na podstawie wyników ewaluacji przedsięwzięć edukacyjnych finansowanych z EFS i EFRR w obecnej perspektywie finansowej oraz diagnozy potrzeb w obszarze edukacji (przedstawionych we wcześniejszych rozdziałach raportu) proponujemy ponadto zrealizowanie w kolejnym okresie programowania sześciu postulatów, omówionych poniżej.

I. Trafniejsze kompensowanie deficytów ograniczających korzystanie z edukacji

Sytuacja obecna
Nierówność szans edukacyjnych jest spowodowana szeregiem uwarunkowań. Obecne kryteria udzielania wsparcia w ramach Działania 9.1 PO KL, którego celem jest „tworzenie warunków równych szans edukacyjnych”, uwzględniają wyłącznie dwa z nich: zamieszkiwanie na wsi oraz płeć.   Kryteria zawarte w Planach działań zwiększały szanse otrzymania wsparcia przez przedszkola i szkoły zlokalizowane na obszarach wiejskich, wobec szans placówek funkcjonujących w miastach. Odsetek przedszkoli, które skorzystały ze wsparcia z Poddziałania 9.1.1 PO KL, a także szkół podstawowych i gimnazjów uczestniczących w projektach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL był niższy w gminach miejskich, niż w pozostałych.   Wnioski o dofinansowanie z PO KL musiały spełniać standard minimum, odnoszący się do równości kobiet i mężczyzn.
Zalecane działania / mechanizmy (do zastosowania w kolejnym okresie programowania)
I.A Zwiększanie szans na uzyskanie dofinansowania nie tylko przez szkoły i przedszkola zlokalizowane na wsi, ale także przez przedszkola i szkoły funkcjonujące na obszarach miejskich cechujących się szczególnie wysokim natężeniem problemów społecznych (na przykład obszarach objętych Lokalnymi Programami Rewitalizacji).   I.B Zastosowanie przy udzielaniu wsparcia szkołom ponadpodstawowym kryterium, które opierałoby się na wynikach sprawdzianu lub egzaminu zewnętrznego, uzyskanych przez uczniów na koniec etapu edukacji bezpośrednio poprzedzającego rozpoczęcie nauki w danej szkole. Szkoły, w których większa część uczniów zakończyła poprzedni etap edukacji z gorszymi wynikami, miałyby większe szanse na uzyskanie dofinansowania. Kryterium zaliczenia szkoły do tej grupy może stanowić na przykład średnia wyników ze sprawdzianu lub egzaminu kończącego poprzedni etap edukacji, uzyskana przez uczniów przyjętych do pierwszej klasy podczas ostatniego naboru, w porównaniu ze średnią wyników sprawdzianu lub egzaminu, uzyskanych przez uczniów z całego województwa. Proponowane rozwiązanie ma na celu przynajmniej częściowe zrekompensowanie szkołom trudności, jakie wiążą się z przyjmowaniem słabszych uczniów.   I.C Wprowadzenie przy ocenie projektów edukacyjnych, ubiegających się o finansowanie z EFS, kryteriów dostępu dotyczących oddziaływania projektu na sytuację uczniów defaworyzowanych ze względu na poziom kapitału kulturowego lub materialnego rodzin, z których pochodzą. Kryteria te pełniłyby rolę analogiczną wobec „standardu minimum”, dotyczącego równości kobiet i mężczyzn.

I.D Przygotowywanie nauczycieli (w ramach doskonalenia zawodowego) do pracy z uczniami pochodzącymi ze środowisk defaworyzowanych (analogicznie do szkoleń z zakresu *gender*).

I.E Realizacja projektów pilotażowych („testujących”), służących wypracowaniu, a następnie upowszechnieniu, skutecznych rozwiązań w zakresie wspierania przez nauczycieli uczniów pochodzących ze środowisk defaworyzowanych. Takie projekty mogłyby dotyczyć na przykład prowadzenia zajęć w klasach, do których przyjęto uczniów różniących się wynikami osiągniętymi na wcześniejszym etapie edukacji).

II. Zwiększenie komplementarności różnego rodzaju działań na rzecz edukacji

Sytuacja obecna

Finansowanie różnego rodzaju przedsięwzięć na rzecz rozwoju edukacji jest rozdzielone pomiędzy:

- a) programy – w ramach PO KL finansowane są przedsięwzięcia miękkie, a w ramach RPO WO 2007-2013 inwestycje infrastrukturalne;
- b) Działania i Poddziałania PO KL oraz RPO WO 2007-2013– w zależności od:
 - poziomu edukacji (przedszkole / szkoła podstawowa / gimnazjum / szkoła ponadgimnazjalna) oraz typu kształcenia (ogólne / zawodowe)
 - głównej grupy docelowej indywidualnych odbiorców wsparcia (dzieci i uczniowie / nauczyciele).

Taka sytuacja nie sprzyja realizowaniu kompleksowych projektów, obejmujących różnego rodzaju działania zmierzające do podnoszenia dostępności lub jakości edukacji.

Zalecane działania / mechanizmy (do zastosowania w kolejnym okresie programowania)

II.A Umożliwienie realizowania przedsięwzięć złożonych z różnych działań (w szczególności: zajęć dla uczniów, doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz inwestycji w infrastrukturę placówki), poprzez wykorzystanie rozwiązań, które zostaną wprowadzone w kolejnym okresie programowania:

- a) zaliczenie wspierania edukacji do „problemów, które wymagają silnego skoordynowania działań finansowanych z EFRR i EFS” i wykorzystanie do uzyskania tej koordynacji mechanizmów, które będą dostępne dzięki dwufunduszowości regionalnego programu operacyjnego;
- b) wykorzystanie zapowiedzianego w *Założeniach umowy partnerstwa* wprowadzenia „na znacznie większą skalę, niż miało to miejsce dotychczas” mechanizmów *crossfinansingu*; ustalenie limitu *crossfinansingu* na wysokim poziomie, w szczególności w przypadku działań na rzecz rozwoju szkolnictwa zawodowego (poziom 30%, obowiązujący obecnie w ramach Działania 9.2, wydaje się właściwy³⁸¹) oraz w projektach dotyczących kształcenia uczniów niepełnosprawnych³⁸².

II.B Łączenie różnego rodzaju przedsięwzięć poprzez realizację projektów systemowych, w ramach których szkoły i placówki otrzymywałyby kompleksowe wsparcie (poszczególne rodzaje

³⁸¹ Porównaj: PSDB: *Warunki strategiczne dla polityki spójności 2014-2020*, Warszawa 2011: „Jeżeli jednak rozważyć *cross-financing* za potencjalny mechanizm wzmacniania komplementarności (a to właśnie powinno stanowić podstawowy sens *cross-finansingu*), to jego poziom powinien być dużo wyższy (około 30%) (...)” (s. 14).

³⁸² Porównaj: PSDB: *Ocena stopnia i sposobu wykorzystania cross-finansingu w projektach realizowanych w ramach PO KL*, Warszawa 2011: „*Cross-financing* odgrywa istotną rolę w wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych. W przypadku wsparcia adresowanego do osób niepełnosprawnych poniesienie wydatków w ramach *cross-finansingu* stanowi nierzadko konieczność, bez której spełnienia osoby niepełnosprawne często w ogóle nie mogłyby uczestniczyć w projektach. Do wydatków szczególnie przyczyniających się do wyrównywania szans osób niepełnosprawnych można zaliczyć adaptację budynków, pomieszczeń i miejsc pracy do ich potrzeb, a także zakup sprzętu specjalistycznego, umożliwiającego im dzięki udziałowi w projekcie aktywne uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym.” (s. 5).

udzielanego wsparcia byłyby wzajemnie powiązane).

II.C Zachęcanie projektodawców - poprzez ustalanie odpowiednich kryteriów udzielania wsparcia – do realizowania projektów, w ramach których współpracowałyby różne szkoły, na przykład:

- a) szkoły tego samego typu, różniące się jakością edukacji – w celu upowszechniania skutecznych rozwiązań;
- b) szkoły prowadzące kształcenie na kolejnych poziomach (a także uczelnie) – w zakresie lepszego przygotowywania uczniów do kontynuowania edukacji oraz zapoznawania ich z ofertą kształcenia na kolejnym szczeblu;
- c) szkoły prowadzące kształcenie w tych samych zawodach – przy opracowywaniu programów kształcenia.

III. Uwrażliwienie szkolnictwa ponadgimnazjalnego na potrzeby przyszłych absolwentów oraz pracodawców

Sytuacja obecna

Struktura kierunków kształcenia ponadgimnazjalnego w regionie nie jest optymalna z perspektywy zapotrzebowania rynku pracy na absolwentów oraz szans podjęcia przez nich satysfakcjonującej pracy. Istotnymi czynnikami, które na to wpływają, są:

- a) uzależnienie oferty szkół do ich obecnego potencjału (wyposażenia oraz kwalifikacji kadr), powodujące inercyjne kontynuowanie kształcenia w dotychczasowych kierunkach;
- b) wysokie koszty kształcenia zawodowego (w porównaniu z kształceniem ogólnym) oraz zróżnicowanie kosztów kształcenia w różnych zawodach, co skłania samorządy do prowadzenia szkół, w których kształcenie jest tańsze;
- c) nieracjonalne wybory edukacyjne podejmowane przez część młodzieży oraz jej rodziców.

Zalecane działania / mechanizmy (do zastosowania w kolejnym okresie programowania)

III.A Wzmocnienie, przy wykorzystaniu funduszy unijnych, potencjału szkół (wyposażenia oraz kwalifikacji kadr) w zakresie potrzebnym do prowadzenia kształcenia w kierunkach zgodnych ze strategiami rozwoju regionu i poszczególnych powiatów oraz zapotrzebowaniem rynku pracy.

III.B Upowszechnianie wśród kandydatów do szkół oraz ich rodziców informacji na temat oferty poszczególnych szkół, jakości prowadzonego przez nie kształcenia oraz perspektyw zawodowych absolwentów – na przykład poprzez:

- a) dalsze organizowanie targów edukacyjnych (takich jak Opolskie Regionalne Targi Edukacyjne i Rynku Pracy);
- b) uruchomienie portalu internetowego, prezentującego: ofertę szkół ponadgimnazjalnych funkcjonujących w regionie oraz informacje na temat jakości prowadzonego przez nie kształcenia (wyniki egzaminów, edukacyjna wartość dodana) oraz losów absolwentów.

III.C Prowadzenie doradztwa edukacyjno-zawodowego dla uczniów, w szczególności dla gimnazjalistów.

III.D Udzielanie uczniom wsparcia w kształceniu się w szkołach bardziej oddalonych od miejsca zamieszkania – poprzez:

- dofinansowywanie kosztów dojazdów;
- dofinansowywanie kosztów pobytu w bursach;
- (w razie potrzeby:) zwiększanie liczby miejsc w bursach.

IV. Zwiększenie koordynacji kształcenia zawodowego, przy wykorzystaniu funduszy unijnych

Sytuacja obecna
Szkolnictwo zawodowe w województwie opolskim nie jest w wystarczającym stopniu skoordynowane w skali regionu, czego przejawem jest nadmierna powtarzalność tych samych kierunków w różnych szkołach. Taka sytuacja sprzyja występowaniu niekorzystnych zjawisk, w szczególności: a) pojawianiu się i utrzymywaniu nadwyżki absolwentów w stosunku do zapotrzebowania na pracowników wykonujących poszczególne zawody;b) mniejszej efektywności wykorzystania środków przeznaczonych na podnoszenie jakości kształcenia w poszczególnych zawodach.
Zalecane działania / mechanizmy (do zastosowania w kolejnym okresie programowania)
IV Konsultacje służące kształtowaniu racjonalnej oferty szkolnictwa zawodowego w skali regionu, prowadzone w ramach Regionalnego Forum Kształcenia Zawodowego, przy wsparciu niezależnego zespołu ekspertów. Efekt prac Forum powinna stanowić całościowa, cyklicznie aktualizowana koncepcja rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie. Opracowana koncepcja powinna być uwzględniana przy podejmowaniu decyzji dotyczących udzielania szkołom i placówkom prowadzącym kształcenie zawodowe wsparcia z funduszy unijnych i powinna wpływać na wielkość wsparcia kierowanego do poszczególnych powiatów.   Najprostszym w zastosowaniu rozwiązaniem, pozwalającym przełożyć koncepcję na kierunki finansowania szkolnictwa zawodowego, byłby projekt systemowy prowadzony przez samorząd województwa. Zastosowanie takiego rozwiązania wymaga zapewnienia faktycznego wpływu poszczególnych organów prowadzących na kształt przyjętej koncepcji.

V. Rozwój współpracy pomiędzy sektorem szkolnictwa zawodowego a pracodawcami

Sytuacja obecna
Intensywność współpracy pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami, w zakresie prowadzenia praktycznej nauki zawodu oraz opracowywania programów kształcenia, jest zbyt mała. Wynika to przede wszystkim z trudności z pozyskaniem do współpracy odpowiednich pracodawców, a w pewnym stopniu również z niewystarczającej motywacji części szkół do prowadzenia współpracy z pracodawcami w tym obszarze.   Zakres praktycznej nauki zawodu w części zakładów pracy jest niewystarczający do przyswojenia przez uczniów umiejętności potrzebnych do wykonywania zawodu, ponieważ działalność tych zakładów obejmuje wyłącznie część procesów związanych z danym zawodem i/lub jest prowadzona z wykorzystaniem ograniczonego zaplecza technologicznego.
Zalecane działania / mechanizmy (do zastosowania w kolejnym okresie programowania)
V.A Pilotażowe wdrożenie (poprzez realizację projektu „testującego”) modelu współpracy pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe, opracowanego przez firmę PSDB na podstawie badania przeprowadzonego w województwie kujawsko-pomorskim. Zgodnie z założeniami modelu rolę koordynatora współpracy (w której oprócz szkół zawodowych i pracodawców uczestniczą również instytucje rynku pracy) odgrywa starostwo powiatowe. Główne założenia modelu zostały przedstawione na stronach 262-263 niniejszego raportu. Na podstawie wyników pilotażu powinna zostać powzięta i zrealizowana decyzja co do dalszego upowszechniania modelu (po wprowadzeniu ewentualnych korekt).

V.B Realizowanie ponadlokalnych projektów (na przykład partnerskich, prowadzonych wspólnie przez różne JST lub systemowych, prowadzonych przez samorząd województwa) w zakresie współpracy pomiędzy szkołami a pracodawcami z obszaru większego, niż powiat, a w razie potrzeby – również niż województwo. Takie rozwiązanie ułatwi pozyskanie odpowiednich pracodawców do organizacji praktycznej nauki zawodu oraz udziału w opracowywaniu programów kształcenia.

V.C Planowanie praktycznej nauki zawodu „sekwencyjnie” – to znaczy w taki sposób, żeby uczniowie przyswajali jak najszerszy zakres czynności wykonywanych w danym zawodzie, w razie potrzeby odbywając w tym celu staże lub praktyki w różnych zakładach pracy.

V.D Stosowanie zachęt do prowadzenia przedsięwzięć z zakresu wyposażania szkół w sprzęt do praktycznej nauki zawodu, w ramach których (przynajmniej niewielką) część kosztów pokrywaliby pracodawcy. Zaletami takiego zaangażowania ze strony pracodawców są:

- a) uzyskanie tzw. efektu dźwigni³⁸³;
- b) zwiększenie szans zapewnienia racjonalności wydatków z perspektywy potrzeb rynku pracy;
- c) zwiększenie szans dalszego zaangażowania pracodawców we współpracę ze szkołą lub placówką, której udzielili wsparcia.

Proponowanymi zachętami są:

- a) zwiększenie możliwości uzyskania finansowania z funduszy unijnych, w związku z finansowym zaangażowaniem w projekt ze strony pracodawców;
- b) promowanie przedsiębiorstw partycypujących w kosztach wyposażania szkół w sprzęt do praktycznej nauki zawodu.

VI. Podniesienie kompetencji dyrektorów szkół – w zakresie zarządzania strategicznego oraz kompetencji kadry zarządzającej JST odpowiedzialnej za edukację – w zakresie kształtowania polityki oświatowej przy wykorzystaniu funduszy unijnych.

Sytuacja obecna

Funkcjonowanie szkół w niewystarczającym stopniu polega na realizowaniu przemyślanych celów, zgodnych z priorytetami polityki oświatowej. Znaczna część szkół nie ma wyznaczonych celów rozwojowych. Opracowane koncepcje rozwoju poszczególnych placówek nie są w wystarczającym stopniu uzgadniane z innymi instytucjami (w tym z JST). Również w kwestii wykorzystania środków unijnych na rozwój oświaty komunikacja pomiędzy szkołami a JST, które są ich organami prowadzącymi, nie jest wystarczająca. Dyrektorom niejednokrotnie brakuje informacji dotyczących zasad udzielania wsparcia z funduszy unijnych.

Zalecane działania / mechanizmy (do zastosowania w kolejnym okresie programowania)

VI.A Zorganizowanie (na przykład w ramach projektu systemowego realizowanego przez samorząd województwa) cyklu warsztatów dla dyrektorów szkół – w zakresie strategicznego zarządzania placówką oświatową – oraz dla kadry zarządzającej JST odpowiedzialnej za edukację – w zakresie prowadzenia polityki oświatowej przy wykorzystaniu funduszy unijnych.

VI.B Objęcie bardziej intensywnymi działaniami informacyjnymi, dotyczącymi funduszy unijnych na rozwój oświaty, dyrektorów szkół. Takie działania są istotne również w sytuacji, gdy potencjalnymi projektodawcami są JST, a nie szkoły, ponieważ zwiększają szanse inicjowania przez dyrektorów

³⁸³ „Efekt dźwigni to efekt zachodzący wówczas, gdy wraz z uruchomieniem środków publicznych na realizację pewnych działań wzrasta również zaangażowanie sektora prywatnego w ich finansowanie. Efekt pożądaný z punktu widzenia interwencji Funduszy Europejskich” – źródło definicji: http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/slownik/Strony/Efekt_dzwigni.aspx.

projektów zgodnych z potrzebami występującymi w szkołach, którymi zarządzają, oraz angażowanie się przez nich w opracowywanie koncepcji projektów. Proponowanymi przedsięwzięciami informacyjnymi, do przeprowadzenia przez instytucję, która będzie zarządzała regionalnym programem operacyjnym w kolejnej perspektywie finansowej, są:

- a) opracowywanie i dystrybucja pocztą elektroniczną *newslettera* zawierającego ujęte w przystępny sposób informacje na temat aktualnych możliwości uzyskania finansowania na podnoszenie jakości i dostępności edukacji;
- b) spotkania informacyjne z zainteresowanymi dyrektorami szkół.

Realizacja powyższych postulatów pozwoli na uzupełnienie przedsięwzięć, które już zostały zrealizowane oraz zwiększy skuteczności wsparcia i skalę jego długofalowych efektów.

2.6 Tabela wniosków i rekomendacji

Poniższa tabela zawiera wyłącznie rekomendacje, w przypadku których możliwe było wskazanie konkretnych instytucji, do których są adresowane. Szersze zalecenia dotyczące wykorzystywania funduszy unijnych do podnoszenia dostępności i jakości edukacji sformułowano również w rozdziale „2.5 Działania na rzecz edukacji w latach 2014-2020”. W tabeli skrót „RPO WO 2014-2020” zastosowano jako roboczą nazwę regionalnego programu operacyjnego, który będzie realizowany w województwie opolskim w kolejnym okresie programowania. Przy określaniu terminów realizacji poszczególnych rekomendacji wzięto pod uwagę, że – uwzględniając obecny stan prac nad systemem wdrażania programu – wydaje się mało prawdopodobne, żeby realizacja RPO WO 2014-2020 rozpoczęła się już od stycznia 2014 roku.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
1	Poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej w województwie opolskim jest wysoki. W znacznym stopniu niezaspokojone pozostają natomiast potrzeby rodziców dotyczące dziennego czasu pozostawania dzieci w przedszkolach. Utrzymuje się także duże zapotrzebowanie na dodatkowe bezpłatne zajęcia dla dzieci korzystających z edukacji przedszkolnej. Funkcjonujące przedszkola mogą otrzymać wsparcie z PO KL wyłącznie w ramach przedsięwzięć skutkujących wzrostem liczby miejsc „w przedszkolach i/lub innych formach wychowania przedszkolnego podlegających pod jeden organ prowadzący i umiejscowionych na terenie danej gminy”. (Strony: 39, 42, 47, 55, 59, 60)	Nie należy uzależniać przyznawania wsparcia przedszkolom od uzyskania w ramach projektu wzrostu liczby miejsc przedszkolnych. Tym samym należy dopuścić dotowanie przedsięwzięć, które nie przewidują takiego efektu, ale polegają na wydłużeniu czasu opieki przedszkolnej lub organizowaniu dodatkowych zajęć dla dzieci.	IZ PO KL	Usunięcie z SzOP PO KL ograniczenia, zgodnie z którym istniejące przedszkola są wspierane wyłącznie w ramach projektów przyczyniających się „do wzrostu całkowitej liczby miejsc w przedszkolach i/lub innych formach wychowania przedszkolnego podlegających pod jeden organ prowadzący i umiejscowionych na terenie danej gminy”.	30.06.2013	Kluczowa

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
2	W części przedszkoli odczuwany jest deficyt miejsc w stosunku do zapotrzebowania. Problem ten występuje zwłaszcza w gminach miejskich – pomimo, że charakteryzują się wysoką wartością wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej. Natomiast w ramach PO KL wsparcie na tworzenie nowych przedszkoli jest udzielane wyłącznie gminom o najniższej, w skali regionu, wartości wskaźnika upowszechnienia opieki przedszkolnej. Ponadto sposób obliczania tego wskaźnika sprawia, że jego wartość nie odzwierciedla we właściwy sposób skali potrzeb występujących w poszczególnych gminach, zwłaszcza miejskich³⁸⁴. Zainteresowanie potencjalnych projektodawców pozyskiwaniem środków z PO KL na tworzenie przedszkoli w gminach o najniższej wartości wskaźnika upowszechnienia opieki przedszkolnej było dotychczas niewielkie. (Strony: 41, 56)	Nie należy ograniczać wsparcia na tworzenie przedszkoli do gmin charakteryzujących się niską, w skali regionu, wartością wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej.	IZ PO KL	Usunięcie z SzOP PO KL ograniczenia, zgodnie z którym „Tworzenie przedszkoli (w tym również uruchamianie innych form wychowania przedszkolnego)” w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL jest możliwe wyłącznie w gminach „o najniższym w skali regionu stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej”.	30.06.2013	Kluczowa

³⁸⁴ Wskaźnik jest obliczany przez GUS jako iloraz liczby dzieci korzystających z edukacji przedszkolnej w danej gminie oraz liczby dzieci zamieszkujących w danej gminie. W sytuacji, gdy dzieci zamieszkałe na wsi uczęszczają do przedszkoli zlokalizowanych w mieście (rozwiązanie dogodne dla części rodziców dojeżdżających do pracy do miasta), wartość wskaźnika dla gminy miejskiej wzrasta, co błędnie sugeruje, że niezaspokojone zapotrzebowanie mieszkańców miasta na opiekę przedszkolną się zmniejszyło.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
3	Nauczyciele zatrudnieni w danej szkole niejednokrotnie są najlepszymi kandydatami do prowadzenia dodatkowych zajęć ze swoimi uczniami. W obecnym stanie prawnym podnoszenie wynagrodzenia nauczycieli z tytułu prowadzenia dodatkowych zajęć, ponad poziom określony w <i>Karcie Nauczyciela</i>, nie może być finansowane z funduszy unijnych (nie stanowi kosztu kwalifikowanego projektu). Ogranicza to możliwości powierzania dodatkowych zajęć nauczycielom zatrudnionym w danej szkole. Ponadto istnieje ryzyko „obchodzenia” obowiązujących przepisów, poprzez zlecenie realizacji dodatkowych zajęć podmiotowi zewnętrznemu, który następnie wynajmuje do ich prowadzenia nauczycieli ze szkoły, w której mają się odbywać. Taka sytuacja stanowi potencjalne zagrożenie dla efektywności wykorzystywania funduszy. (Strony: 93)	Należy umożliwić wykorzystywanie funduszy unijnych, w ramach projektów realizowanych przez JST, do wynagradzania nauczycieli powyżej średniego poziomu wynagrodzeń, określonego w ustawie <i>Karta Nauczyciela</i>³⁸⁵.	MEN	Zmiana zapisów Karty Nauczyciela umożliwiające wykorzystywanie funduszy unijnych, w ramach projektów realizowanych przez JST, do wynagradzania nauczycieli powyżej średniego poziomu wynagrodzeń określonego w tej ustawie.	31.12.2013	Kluczowa

³⁸⁵ Porównaj: Ustawa *Karta Nauczyciela*, art. 30, p. 10b.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
4	Kryteria wyboru projektów stosowane w ramach PO KL zwiększały szanse uzyskania wsparcia przez przedszkola i szkoły z obszarów wiejskich, w porównaniu z placówkami zlokalizowanymi w miastach. Tymczasem również w miastach występują obszary cechujące się dużym natężeniem problemów społecznych, obniżających szanse edukacyjne dzieci i młodzieży. (Strony: 145, 146, 149)	Należy zwiększyć szanse uzyskiwania wsparcia przez przedszkola i szkoły z obszarów miejskich, które cechują się dużym natężeniem problemów społecznych, obniżających szanse edukacyjne dzieci i młodzieży.	IZ RPO WO 2014-2020	Umieszczenie w dokumentach określających zasady udzielania wsparcia z RPO WO 2014-2020 zapisów zwiększających szanse (lub skalę) realizowania projektów skierowanych do przedszkoli i szkół z obszarów miejskich objętych Lokalnymi Planami Rewitalizacji. Na przykład: ustalenie kryteriów strategicznych, na podstawie których projektom skierowanym do przedszkoli lub szkół z takich obszarów będą przyznawane dodatkowe punkty podczas oceny wniosków.	31.12.2014	Kluczowa

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
5	Uzyskanie dobrych wyników egzaminu końcowego jest trudniejsze w szkołach, w których rozpoczynają naukę uczniowie z niskimi wynikami sprawdzianu lub egzaminu zewnętrznego kończącego poprzedni etap edukacji, niż w szkołach, do których trafiają „lepsi” uczniowie. (Strony: 149, 235)	Należy wykorzystać fundusze unijne do podniesienia edukacyjnej wartości dodanej w szczególności w tych szkołach, w których rozpoczynają naukę uczniowie z niskimi wynikami sprawdzianu lub egzaminu zewnętrznego kończącego poprzedni etap edukacji.	IZ RPO WO 2014-2020	Umieszczenie w dokumentach określających zasady udzielania wsparcia z RPO WO 2014-2020 zapisów zwiększających szanse (lub skalę) realizowania projektów obejmujących te szkoły ponadpodstawowe, w których rozpoczynają naukę uczniowie z niskimi wynikami sprawdzianu lub egzaminu zewnętrznego kończącego poprzedni etap edukacji³⁸⁶. Na przykład: ustalenie kryteriów strategicznych, na podstawie których projektom skierowanym do szkół, w których rozpoczynają naukę uczniowie z niskimi wynikami sprawdzianu lub egzaminu kończącego poprzedni etap edukacji, będą przyznawane dodatkowe punkty podczas oceny wniosków.	31.12.2014	Kluczowa

³⁸⁶ Kryterium zaliczenia szkoły do tej grupy może stanowić na przykład średnia wyników ze sprawdzianu lub egzaminu kończącego poprzedni etap edukacji, uzyskana przez uczniów przyjętych do pierwszej klasy podczas ostatniego naboru, niższa od średniej wyników sprawdzianu lub egzaminu, uzyskanych przez uczniów z całego województwa. Wsparcie dla gimnazjów uwzględniałoby wyniki sprawdzianu po szóstej klasie, wsparcie dla szkół ponadgimnazjalnych – wyniki egzaminu gimnazjalnego. Rekomendacja nie odnosi się do szkół podstawowych.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
6	Pochodzenie społeczne wywiera silny wpływ na wyniki w nauce, dokonywane wybory edukacyjne oraz osiągnięty poziom wykształcenia. (Strony: 145, 146, 149, 150, 235)	Należy zwiększyć zaangażowanie instytucji realizujących projekty finansowane z funduszy unijnych w podnoszenie szans edukacyjnych uczniów pochodzących ze środowisk defaworyzowanych.	IZ RPO WO 2014-2020	Sformułowanie „standardu minimum” odnoszącego się do oddziaływania projektu finansowanego z EFS na szanse edukacyjne uczniów defaworyzowanych pod względem kapitału kulturowego lub materialnego ³⁸⁷ . Umieszczenie w dokumentach określających zasady udzielania wsparcia z RPO WO 2014-2020 wymogu spełnienia przez projektodawców tego standardu.	31.12.2014	Kluczowa
7	Pochodzenie społeczne wywiera silny wpływ na wyniki w nauce, dokonywane wybory edukacyjne oraz osiągnięty poziom wykształcenia. (Strony: 145, 146, 149, 150, 235)	Należy upowszechnić skuteczne rozwiązania w zakresie pracy nauczycieli z uczniami pochodzącymi ze środowisk defaworyzowanych.	IZ RPO WO 2014-2020	Przeprowadzenie w ramach RPO WO 2014-2020 naboru projektów innowacyjnych ³⁸⁸ w zakresie pracy nauczycieli z uczniami pochodzącymi ze środowisk defaworyzowanych.	31.12.2015	Operacyjna

³⁸⁷ Standard ten byłby analogiczny do „standardu minimum”, dotyczącego równości kobiet i mężczyzn.

³⁸⁸ Lub projektów realizowanych w formule podobnej do formuły projektów innowacyjnych, dostępnej w ramach PO KL w obecnym okresie programowania.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
8	Szczególnie poważnym ograniczeniem podnoszenia jakości edukacji w województwie opolskim są deficyty w zakresie bazy dydaktycznej przedszkoli i szkół. Fundusze na wzmocnienie infrastruktury edukacyjnej były przyznawane w ramach RPO WO 2007-2013. Jedną z głównych barier w ubieganiu się przez potencjalnych beneficjentów o fundusze z tego programu stanowił brak środków na pokrycie wkładu własnego. (Strony: 59, 60, 95, 98, 191)	Należy zwiększyć dostępność funduszy unijnych na wzmocnienie bazy dydaktycznej przedszkoli, szkół oraz placówek prowadzących kształcenie zawodowe, których organy prowadzące nie dysponują wystarczającymi środkami na wkład własny.	IZ RPO WO 2014-2020	Ustalenie na możliwie niskim poziomie (nie wyższym, niż 15%) wysokości wkładu własnego projektodawców w przedsięwzięcia wzmacniające infrastrukturę edukacyjną, finansowane w ramach RPO WO 2014-2020. Możliwości w zakresie ustalenia minimalnej wysokości wkładu własnego będą zależały od nadrzędnych rozstrzygnięć dotyczących systemu wdrażania programów operacyjnych.	31.12.2014	Kluczowa

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
9	Szczególnie poważnym ograniczeniem podnoszenia jakości edukacji w województwie opolskim są deficyty w zakresie bazy dydaktycznej przedszkoli i szkół. Fundusze na wzmocnienie infrastruktury edukacyjnej były przyznawane w ramach RPO WO 2007-2013. Jedną z głównych barier w ubieganiu się przez potencjalnych beneficjentów o fundusze z tego programu stanowił brak środków na pokrycie wymaganego wkładu własnego. (Strony: 59, 60, 95, 98, 191)	Należy zwiększyć dostępność funduszy unijnych na wzmocnienie bazy dydaktycznej przedszkoli, szkół oraz placówek prowadzących kształcenie zawodowe, których organy prowadzące nie dysponują wystarczającymi środkami na wkład własny.	Samorząd Województwa Opolskiego Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji	Realizacja projektu systemowego wzmacniającego bazę dydaktyczną placówek, w który część wkładu własnego wniosłby samorząd województwa lub pozyskane do współpracy przedsiębiorstwa. Dzięki temu zmniejszony zostałby wkład własny wymagany od organów prowadzących placówki objęte wsparciem. Zmniejszeniu kosztów przypadających na poszczególne placówki sprzyjałaby również większa skala przedsięwzięcia (większy wolumen zakupów), niż w przypadku projektów prowadzonych przez poszczególne JST. W zależności od dostępności środków, projekt powinien zostać zrealizowany w obecnym lub kolejnym okresie programowania.	31.12.2015	Operacyjna

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
10	Brak odpowiedniego wyposażenia przedszkoli, szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe ogranicza możliwości prowadzenia przedsięwzięć „miękkich”, skierowanych do uczęszczających do nich dzieci i młodzieży. Koszt potrzebnego wyposażenia (a także dostosowania pomieszczeń) jest szczególnie wysoki w przypadku projektów z zakresu kształcenia zawodowego oraz projektów skierowanych do osób (dzieci lub młodzieży) niepełnosprawnych. Rozwiązaniem, które umożliwi przezwyciężanie tej bariery jest <i>cross-financing</i>³⁸⁹. Przydatność tego mechanizmu zależy między innymi od limitu kosztów, które mogą zostać pokryte z funduszu innego niż ten, który jest głównym źródłem finansowania projektu. (Strony: 121, 207)	Należy w szerokim zakresie wykorzystywać mechanizm <i>cross-financingu</i> do wspierania zakupu wyposażenia lub przystosowywania pomieszczeń, gdy takie inwestycje są potrzebne do realizowania projektów „miękkich”.	IZ RPO WO 2014-2020	Zapisanie w dokumentach RPO WO 2014-2020 limitu środków EFRR w projektach, których głównym źródłem finansowania będzie EFS, na poziomie: • 30% kosztów kwalifikowanych projektu – w przypadku projektów z zakresu szkolnictwa zawodowego oraz z zakresu edukacji osób (dzieci lub młodzieży) niepełnosprawnych; • co najmniej 10% kosztów kwalifikowanych projektu – w przypadku pozostałych projektów. Możliwości w zakresie ustalenia poziomu <i>cross-financingu</i> będą zależały od nadrzędnych rozstrzygnięć dotyczących systemu wdrażania programów operacyjnych.	31.12.2014	Kluczowa

³⁸⁹ *Cross-financing* pozwala na finansowanie projektu z dwóch funduszy, przeznaczonych na pokrywanie różnego rodzaju wydatków. Z jednego funduszu finansowane są główne działania przewidziane w ramach projektu, natomiast z drugiego – koszty działań „uzupełniających”. W projektach „miękkich”, finansowanych głównie z EFS, wkład EFRR można wykorzystać na przykład na zakup koniecznego wyposażenia. Z kolei w projektach infrastrukturalnych, finansowanych głównie z EFRR, wkład EFS można wykorzystać na przykład na sfinansowanie szkoleń dla użytkowników zakupionego wyposażenia.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
11	W obecnym okresie programowania finansowanie przedsięwzięć na rzecz rozwoju edukacji jest rozdzielone pomiędzy programy: PO KL (współfinansowany z EFS) oraz RPO WO 2007-2013 (współfinansowany z EFRR). W ramach pierwszego z nich wspierane są projekty „miękkie”³⁹⁰, a w ramach drugiego – infrastrukturalne. Taka fragmentaryzacja wsparcia utrudnia realizowanie kompleksowych przedsięwzięć, zmierzających do podnoszenia dostępności lub jakości edukacji. (Strona: 221)	Należy ułatwić projektodawcom realizowanie przedsięwzięć na rzecz rozwoju edukacji, złożonych zarówno z działań „miękkich”, jak i z inwestycji w bazę dydaktyczną („infrastrukturalnych”).	IZ RPO WO 2014-2020	Zapisanie w dokumentach określających zasady udzielania wsparcia w ramach RPO WO 2014-2020 rozwiązań wykorzystujących dwufunduszowość programu do zwiększenia komplementarności działań finansowanych z EFS oraz działań finansowanych z EFRR, w zakresie wspierania edukacji. Konkretne rozwiązania będą zależały od nadrzędnych rozstrzygnięć dotyczących systemu wdrażania programów operacyjnych³⁹¹.	31.12.2014	Kluczowa

³⁹⁰ Do projektów „miękkich” zaliczają się projekty ukierunkowane na podnoszenie kompetencji ludzi.

³⁹¹ W *Założeniach umowy partnerstwa* przewidziano, że „konieczne będzie wyselekcjonowanie tych problemów, które wymagają silnego skoordynowania działań finansowanych z EFRR i EFS oraz opracowanie odpowiednich mechanizmów koordynacji i komplementarności” – porównaj: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: *Założenia umowy partnerstwa*, s. 54-55.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
12	W obecnym okresie programowania finansowanie przedsięwzięć na rzecz rozwoju edukacji jest rozdzielone pomiędzy: • PO KL i RPO WO 2007-2013; • Działania i Poddziałania PO KL. Taka fragmentaryzacja wsparcia utrudnia realizowanie kompleksowych przedsięwzięć, zmierzających do podnoszenia dostępności lub jakości edukacji. Komplementarność była promowana przy ocenie projektów konkursowych poprzez premiowanie dodatkowymi punktami wniosków o dofinansowanie, w których wskazano przedsięwzięcia komplementarne wobec projektu przedkładanego do oceny. Rozwiązanie to nie jest optymalne, ze względu na ograniczone możliwości stwierdzenia, czy pomiędzy przedsięwzięciami wskazanymi przez projektodawcę faktycznie wystąpi efekt synergii³⁹². (Strony: 136, 221)	Należy realizować kompleksowe przedsięwzięcia na rzecz rozwoju edukacji, złożone z różnorodnych działań: • zajęć dla uczniów; • doskonalenia zawodowego kadr oświaty; • inwestycji w wyposażenie i bazę lokalową – stosownie do zdiagnozowanych potrzeb wspieranych placówek.	Samorząd Województwa Opolskiego Regionalne Centrum Rozwoju Edukacji	Realizacja projektów systemowych, w ramach których przedszkola, szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe uzyskają kompleksowe wsparcie, złożone z różnorodnych działań: • zajęć dla uczniów; • doskonalenia zawodowego kadr oświaty; • inwestycji w wyposażenie i bazę lokalową – stosownie do zdiagnozowanych potrzeb wspieranych placówek.	31.12.2015 (początek pierwszego projektu)	Operacyjna

³⁹² Występowanie efekty synergii stanowi definicyjny warunek komplementarności.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
13	Przedsięwzięcia na rzecz rozwoju edukacji w niewystarczającym stopniu polegają na współpracy pomiędzy szkołami. Z perspektywy podnoszenia jakości kształcenia przydatna byłaby bardziej intensywna współpraca pomiędzy: szkołami tego samego typu, różniącymi się jakością kształcenia – w celu upowszechniania skutecznych rozwiązań; szkołami prowadzącymi kształcenie na kolejnych poziomach (a także pomiędzy liceami i technikami a uczelniami) – w zakresie lepszego przygotowywania uczniów do kontynuowania edukacji oraz zapoznawania ich z ofertą kształcenia na kolejnym szczeblu; szkołami prowadzącymi kształcenie w tych samych zawodach – przy opracowywaniu programów kształcenia. (Strona: 144)	Należy upowszechnić wśród szkół współpracę w zakresie przedsięwzięć na rzecz podnoszenia jakości kształcenia, finansowanych z funduszy unijnych.	IZ RPO WO 2014-2020	Umieszczenie w dokumentach określających zasady udzielania wsparcia z RPO WO 2014-2020 zapisów zwiększających szanse (lub skalę) realizowania projektów polegających na współpracy pomiędzy szkołami (a także pomiędzy szkołami a uczelniami). Na przykład: ustalenie kryteriów strategicznych, na podstawie których projektom zakładającym taką współpracę będą przyznawane dodatkowe punkty podczas oceny wniosków.	31.12.2014	Kluczowa

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
14	Struktura kierunków kształcenia zawodowego w województwie opolskim nie jest optymalna z perspektywy zapotrzebowania rynku pracy na absolwentów oraz wyposażenia ich w wiedzę i umiejętności potrzebne do podjęcia satysfakcjonującej pracy. Oferta szkół jest uzależniona od ich potencjału, obejmującego kwalifikacje pracowników oraz wyposażenie. Uwarunkowaniem ograniczającym dostosowywanie kierunków kształcenia ponadgimnazjalnego do potrzeb rynku pracy jest niedysponowanie przez samorządy wystarczającymi środkami na rozwój szkolnictwa zawodowego, w szczególności w zakresie kierunków, których prowadzenie wiąże się z wysokimi kosztami. (Strony: 174, 226, 235, 236, 237, 248)	Należy wzmocnić potencjał szkół w zakresie potrzebnym do prowadzenia kształcenia w kierunkach zgodnych ze strategiami rozwoju regionu i poszczególnych powiatów oraz zapotrzebowaniem rynku pracy.	IZ RPO WO 2014-2020	Zapisanie w dokumentach określających kryteria udzielania wsparcia w ramach RPO WO 2014-2020 zasad uzależniających finansowanie rozwoju poszczególnych kierunków kształcenia zawodowego od: • strategii rozwoju regionalnego lub lokalnego: wspieranie kierunków wskazanych w strategiach należy traktować priorytetowo; • zapotrzebowania na poszczególne zawody: z możliwości otrzymania wsparcia należy wykluczyć kierunki przygotowujące do wykonywania zawodów, które przez określony okres³⁹³ występowały wśród nadwyżkowych w danym powiecie i zarazem w województwie³⁹⁴.	31.12.2014	Kluczowa

³⁹³ Na przykład przez trzy kolejne lata, licząc wstecz od momentu podejmowania decyzji dotyczącej udzielenia wsparcia.

³⁹⁴ Należy dopuścić odstępstwa od tej zasady w przypadku, gdy istnieją wiarygodne przesłanki dotyczące odwrócenia trendu (na przykład w związku z lokalizacją zakładu pracy, który będzie generował duże zapotrzebowanie na pracowników wykonujących dany zawód).

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
15	Szkolnictwo zawodowe w województwie opolskim nie jest w wystarczającym stopniu skoordynowane w skali regionu, czego przejawem jest nadmierna powtarzalność tych samych kierunków kształcenia w różnych szkołach. Taka sytuacja sprzyja występowaniu niekorzystnych zjawisk: • pojawianiu się i utrzymywaniu nadwyżki absolwentów w stosunku do zapotrzebowania na pracowników wykonujących poszczególne zawody; • mniejszej efektywności wykorzystania środków przeznaczonych na podnoszenie jakości kształcenia w poszczególnych zawodach. (Strona: 226)	Należy opracować i przyjąć całościową koncepcję racjonalizacji szkolnictwa zawodowego w skali województwa (czyli rozwoju potrzebnych kierunków kształcenia i wygaszania kierunków nadmiarowych). Warunkiem przyjęcia koncepcji do realizacji powinno być jej zaakceptowanie przez wszystkie JST prowadzące (lub regularnie finansujące) szkoły i placówki kształcenia zawodowego, których będzie dotyczyła.	Regionalne Forum Kształcenia Zawodowego (przy wsparciu ekspertów zewnętrznych)	Etapy: 1) opracowanie i przyjęcie przez RFKZ celów racjonalizacji szkolnictwa zawodowego w regionie; 2) zlecenie zespołowi ekspertów sporządzenia koncepcji racjonalizacji szkolnictwa zawodowego, w oparciu o: a) cele przyjęte przez RFKZ; b) strategię poszczególnych JST dotyczące kształcenia ponadgimnazjalnego; c) diagnozę: potencjału szkół i placówek, perspektyw absolwentów oraz zapotrzebowania ze strony pracodawców; 3) przeprowadzenie w ramach RFKZ konsultacji koncepcji, jej ewentualne skorygowanie i przyjęcie przez RFKZ.	31.12.2014	Kluczowa

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
16	Szkolnictwo zawodowe w województwie opolskim nie jest w wystarczającym stopniu skoordynowane w skali regionu, czego przejawem jest nadmierna powtarzalność tych samych kierunków kształcenia w różnych szkołach. Taka sytuacja sprzyja występowaniu niekorzystnych zjawisk, w szczególności: • pojawianiu się i utrzymywaniu nadwyżki absolwentów w stosunku do zapotrzebowania na pracowników wykonujących poszczególne zawody; • mniejszej efektywności wykorzystania środków przeznaczonych na podnoszenie jakości kształcenia w poszczególnych zawodach. (Strona: 226)	Należy wykorzystać fundusze unijne do racjonalizacji kształcenia zawodowego w skali województwa. <u>Warunkiem wdrożenia rekomendacji nr 16 jest uprzednia realizacja rekomendacji nr 15.</u>	IZ RPO WO 2014-2020	Umieszczenie w dokumentach określających kryteria udzielania wsparcia w ramach RPO WO 2014-2020 zasad uzależniających finansowanie projektów od ich zgodności z koncepcją racjonalizacji szkolnictwa zawodowego w regionie, przyjętą przez RFKZ.	31.12.2015	Kluczowa

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
17	Udział pracodawców w kształceniu zawodowym (zwłaszcza poprzez prowadzenie praktycznej nauki zawodu, ale również uczestniczenie w formułowaniu programów kształcenia) ma istotne znaczenie dla dostosowania umiejętności absolwentów do potrzeb rynku pracy. Współpraca pomiędzy szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami nie jest wystarczająco intensywna. (Strona: 261, 262)	Należy upowszechnić model trwałej współpracy pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami.	IZ RPO WO 2014-2020	Przeprowadzenie w ramach RPO WO 2014-2020 naboru projektów innowacyjnych³⁹⁵ w zakresie wdrożenia modelu współpracy pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami. Modelem proponowanym do pilotażowego wdrożenia jest model opracowany przez firmę PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego³⁹⁶.	31.12.2015	Operacyjna

³⁹⁵ Lub projektów realizowanych w formule podobnej do formuły projektów innowacyjnych, dostępnej w ramach PO KL w obecnym okresie programowania.

³⁹⁶ Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego i PSDB na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego: *Ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL*, Warszawa 2010, s. 11-12, 140-146.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
18	Ograniczeniem w rozwoju kształcenia zawodowego jest niewystarczające wyposażenie szkół i placówek w sprzęt do prowadzenia nauki przedmiotów zawodowych. Finansowy udział pracodawców we współfinansowanych z funduszy unijnych przedsięwzięciach polegających na zakupie wyposażenia do szkół byłby korzystny ze względu na: uzyskanie tzw. efektu dźwigni³⁹⁷, zwiększenie szans zapewnienia racjonalności wydatków z perspektywy potrzeb rynku pracy, zwiększenie szans dalszego zaangażowania pracodawców we współpracę ze szkołą lub placówką, której udzielili wsparcia. (Strony: 244, 262)	Należy włączyć pracodawców we współfinansowanie dotowanych z funduszy unijnych przedsięwzięć polegających na zakupie wyposażenia do szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe.	IZ RPO WO 2014-2020	Umieszczenie w dokumentach programowych RPO WO 2014-2020 zapisów zwiększających szanse uzyskania lub kwotę wsparcia z funduszy unijnych na realizację inwestycji w bazę dydaktyczną, jeżeli w kosztach przedsięwzięcia partycypuje przedsiębiorstwo.	31.12.2014	Kluczowa

³⁹⁷ „Efekt dźwigni to efekt zachodzący wówczas, gdy wraz z uruchomieniem środków publicznych na realizację pewnych działań wzrasta również zaangażowanie sektora prywatnego w ich finansowanie. Efekt pożądanym z punktu widzenia interwencji Funduszy Europejskich” – źródło definicji: http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/slownik/Strony/Efekt_dzwigni.aspx.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
19	Praktyczna nauka zawodu u pracodawców, a także ich udział w formułowaniu programów kształcenia, sprzyjają wyposażaniu uczniów w umiejętności oczekiwane od absolwentów na rynku pracy. Skala organizowania praktyk zawodowych i staży w ramach projektów finansowanych z funduszy unijnych była jednak niewielka. Istotnym ograniczeniem w nawiązywaniu przez szkoły współpracy z pracodawcami są trudności ze znalezieniem odpowiednich przedsiębiorstw, gotowych do jej podjęcia. (Strony: 187, 243)	Należy umożliwić współpracę pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami z obszaru większego, niż powiat oraz niż województwo. Zapewnienie takiej możliwości zwiększy szanse pozyskania do współpracy odpowiednich pracodawców.	IZ RPO WO 2014-2020	Umieszczenie w dokumentach określających zasady udzielania wsparcia z RPO WO 2014-2020 zapisów umożliwiających prowadzenie przez instytucje z różnych województw wspólnych projektów z zakresu współpracy pomiędzy szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe a pracodawcami.	31.12.2014	Kluczowa

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
20	Istotną barierą w ubieganiu się przez kandydatów spełniających kryteria o stypendium przyznawane przez UMWO jest niewiedza o możliwości jego uzyskania. Problemem jest niewystarczający przepływ informacji na temat stypendium w szkołach: od dyrektorów (którzy otrzymują pisemne informacje w tej sprawie z UMWO) do nauczycieli, a następnie od nauczycieli do uczniów lub ich rodziców. (Strony: 284, 285)	Należy szerszej rozpropagować informację na temat możliwości ubiegania się o stypendium. <u>Warunkiem wdrożenia rekomendacji nr 20 jest kontynuowanie programu stypendialnego w roku szkolnym 2014/2015.</u>	Samorząd Województwa Opolskiego	Poprzedzenie kolejnej edycji naboru wniosków w ramach programu stypendialnego przeprowadzeniem kampanii informacyjnej przy wykorzystaniu reklamy zewnętrznej, w miejscach często uczęszczanych przez uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.	31.06.2014	Operacyjna

Lp.	Wniosek	Rekomendacja	Adresat	Proponowany sposób wdrożenia	Termin realizacji	Klasyfikacja
21	Potencjalnym sposobem podniesienia skuteczności pomocy stypendialnej udzielanej przez UMWO jest większe zaangażowanie nauczycieli (pełniących rolę opiekunów stypendystów) we współpracę ze stypendystami nad ich rozwojem naukowym. (Strony: 86, 291)	Należy podnieść kompetencje nauczycieli, pełniących funkcję opiekunów stypendystów, w zakresie pracy z uczniami szczególnie uzdolnionymi. W okresie programowania 2014-2020 projekt stypendialny warto poszerzyć o warsztaty z opiekunami stypendystów. <u>Warunkiem wdrożenia rekomendacji nr 21 jest kontynuowanie programu stypendialnego w roku szkolnym 2014/2015.</u>	Samorząd Województwa Opolskiego	Zorganizowanie dla nauczycieli pełniących rolę opiekunów stypendystów warsztatów z zakresu pracy z uczniami szczególnie uzdolnionymi (udział w warsztatach nie powinien być obligatoryjny).	31.12.2014	Operacyjna
22	Znaczna część przedstawicieli kadry zarządzającej przedszkoli i szkół ma niewielką wiedzę na temat możliwości uzyskania wsparcia z funduszy unijnych. Brak wiedzy ogranicza możliwości inicjowania przez dyrektorów przedszkoli i szkół przedsięwzięć edukacyjnych, które mogłyby zostać sfinansowane, a także ich udział w kształtowaniu koncepcji takich przedsięwzięć. (Strony: 36, 88)	Należy zwiększyć wiedzę dyrektorów przedszkoli i szkół na temat zakresu i warunków otrzymania wsparcia na realizację projektów edukacyjnych w okresie programowania 2014-2020.	IZ RPO WO 2014-2020	Przeprowadzenie spotkań informacyjnych dla kadry zarządzającej przedszkoli, szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, dotyczących możliwości finansowania przedsięwzięć na rzecz rozwoju oświaty w okresie programowania 2014-2020.	31.12.2014	Operacyjna

Spis tabel

Tabela 1: Proponowana skala finansowania poszczególnych przedsięwzięć w perspektywie finansowej 2014-2020, w porównaniu ze środkami wykorzystanymi w obecnym okresie programowania	8
Tabela: 2 Programy, Działania i Poddziałania objęte ewaluacją w zakresie projektów edukacyjnych .	23
Tabela 3: Projekty uwzględnione w analizie danych zastanych	24
Tabela 4: Respondenci uczestniczący w badaniach ankietowych	25
Tabela 5: Rozlokowanie przedszkoli, oddziałów przedszkolnych przy SP oraz punktów przedszkolnych w województwie opolskim, w zależności od typu gminy (%) [N=457]	28
Tabela 6: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL oraz RPO WO 2007-2013, w zależności od typu gminy (liczba)	29
Tabela 7: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL oraz RPO WO 2007-2013 wśród wszystkich przedszkoli z województwa opolskiego, w zależności od typu gminy (%) [N=458].....	30
Tabela 8: Przedszkola, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć, wśród przedszkoli objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=163].....	34
Tabela 9: Finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL w kontekście potrzeb przedszkoli, w których były realizowane (%) [N=97]	35
Tabela 10: Przedszkola, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć, wśród przedszkoli objętych wsparciem w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 (%) [N=9].....	37
Tabela 11: Przyczyny nierealizowania projektów w ramach RPO WO 2007-2013, w zależności od typu gminy (%) [N=238].....	38
Tabela 12: Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat nieobjętych edukacją przedszkolną w województwie opolskim oraz w całej Polsce w 2011 roku (%).....	39
Tabela 13: Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych edukacją przedszkolną w województwie opolskim w latach 2007-2011 (%).....	39
Tabela 14: Miejsca w przedszkolach – podaż i popyt w roku 2011/2012, w zależności od typu gminy (%) [N=231].....	41
Tabela 15: Czas funkcjonowania przedszkola w ciągu dnia w czerwcu 2012 roku, w zależności od typu gminy (%) [N=238].....	42
Tabela 16: Dzienny czas bezpłatnej opieki przedszkolnej w czerwcu 2012 roku, w zależności od typu gminy (%) [N=245].....	42
Tabela 17: Porównanie czasu spędzanego przez dziecko w przedszkolu: obecnie oraz w sytuacji, gdyby przedszkole było bezpłatne i czynne w dogodnych godzinach (%) [N=310]	43
Tabela 18: Porównanie czasu spędzanego w przedszkolu w zależności od typu gminy: obecnie oraz w sytuacji, gdyby przedszkole było bezpłatne i czynne w dogodnych godzinach (%) [N=310]	43
Tabela 19: Dostępność przydatnych zajęć dla dzieci w przedszkolach, w zależności od typu gminy (%) [N=311].....	44
Tabela 20: Bariery w dostępie do edukacji przedszkolnej, w zależności od typu gminy (%) [N=248] ..	45

Tabela 21: Przewidywania dotyczące funkcjonowania przedszkoli w okresie do końca 2013 roku, w zależności od typu gminy (%) [N=248]	48
Tabela 22: Ocena użyteczności poszczególnych rodzajów zajęć dla dzieci w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL według przedstawicieli przedszkoli: czy miały korzystny wpływ na dzieci? (%)	50
Tabela 23: Ocena trafności dodatkowych zajęć według rodziców: czy były potrzebne dziecku? (%) ..	50
Tabela 24: Ocena użyteczności dodatkowych zajęć według rodziców: czy miały korzystny wpływ na dziecko? (%).....	51
Tabela 25: Ocena wpływu zajęć dla dzieci oraz dla rodziców w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL na umiejętności pracowników przedszkola: czy umożliwiły zdobycie umiejętności przydatnych w dalszej pracy? (%).....	52
Tabela 26: Ocena przydatności wyposażenia zakupionego w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=81].....	52
Tabela 27: Kontynuowanie przedsięwzięć realizowanych w ramach projektu dofinansowanego z Poddziałania 9.1.1 PO KL po jego zakończeniu (%)	52
Tabela 28: Rola środków pochodzących z Poddziałania 9.1.1 PO KL, według przedstawicieli JST (%) [N=42].....	53
Tabela 29: Zależność pomiędzy efektami poszczególnych rodzajów przedsięwzięć a dofinansowaniem z Poddziałania 9.1.1 PO KL otrzymanym na ich realizację (zwiększenie liczby miejsc, wydłużenie czasu przebywania dzieci, przyjęcie dodatkowego personelu, zajęcia dla dzieci, zajęcia dla rodziców, doposażenie przedszkola) (%)	54
Tabela 30: Wpływ poszczególnych uwarunkowań na efekty projektów w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%)	55
Tabela 31: Wykorzystywanie w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.1 wiedzy zdobytej w ramach doskonalenia zawodowego współfinansowanego z funduszy UE (%) [N=73].....	57
Tabela 32: Wykorzystywanie w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL pomieszczeń i wyposażenia sfinansowanych w ramach wcześniejszych przedsięwzięć prowadzonych po 2004 roku (%) [N=97]	57
Tabela 33: Źródła finansowania budowy lub remontu pomieszczeń, w których prowadzono zajęcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=42].....	58
Tabela 34: Źródła finansowania pomocy dydaktycznych lub wyposażenia wykorzystanego do prowadzenia zajęć w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=78]	58
Tabela 35: Ocena zaspokojenia potrzeb w zakresie edukacji przedszkolnej, według przedstawicieli JST będących organami prowadzącymi przedszkola (%) [N=64].....	59
Tabela 36: Przewidywane zapotrzebowanie na finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w przedszkolach w latach 2014-2020, w porównaniu ze środkami unijnymi przyznanymi w latach 2007-2011, według przedstawicieli JST będących organami prowadzącymi przedszkola (%).....	60
Tabela 37: Potrzeby przedszkoli przewidywane na lata 2014-2020 przez przedstawicieli ich kadry zarządzającej (%) [N=248]	62
Tabela 38: Zapotrzebowanie przedszkoli na dodatkowe bezpłatne zajęcia dla dzieci, przewidywane na lata 2014-2020 przez przedstawicieli ich kadry zarządzającej (%) [N=203]	63
Tabela 39: Rozlokowanie szkół prowadzących kształcenie ogólne dla młodzieży w województwie opolskim w 2011 roku, w zależności od typu gminy (%) [N=628]	68

Tabela 40: Szkoły prowadzące kształcenie ogólne, które skorzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013: liczba oraz % wśród szkół w województwie	70
Tabela 41: Szkoły podstawowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 – jako % szkół podstawowych funkcjonujących w województwie w poszczególnych typach gmin [N=400].....	70
Tabela 42: Gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 – jako % gimnazjów funkcjonujących w województwie w poszczególnych typach gmin [N=172]	70
Tabela 43: Odsetek szkół podstawowych, które korzystały ze wsparcia w ramach PO KL, jako % szkół danego typu funkcjonujących w województwie w poszczególnych formach prawnych	71
Tabela 44: Odsetek gimnazjów, które korzystały ze wsparcia w ramach PO KL, jako % gimnazjów funkcjonujących w województwie w poszczególnych formach prawnych	71
Tabela 45: Odsetek liceów, które korzystały ze wsparcia w ramach PO KL, jako % liceów funkcjonujących w województwie w poszczególnych formach prawnych	71
Tabela 46: Szkoły prowadzące kształcenie ogólne, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół objętych wsparciem w ramach PO KL [N=529] ...	71
Tabela 47: Szkoły prowadzące kształcenie ogólne, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół objętych wsparciem w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 [N=55]	72
Tabela 48: Szkoły podstawowe i gimnazja, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół objętych wsparciem w ramach Poddziałania 5.1.2 RPO WO 2007-2013 [N=93].....	72
Tabela 49: Licea, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół objętych wsparciem w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 [N=11].....	72
Tabela 50: Finansowanie poszczególnych rodzajów dodatkowych zajęć z Poddziałania 9.1.2 PO KL w kontekście potrzeb szkół podstawowych, w których były realizowane projekty w ramach tego Poddziałania (%) [N=212]	85
Tabela 51: Finansowanie poszczególnych rodzajów dodatkowych zajęć z Poddziałania 9.1.2 PO KL w kontekście potrzeb gimnazjów i liceów, w których były realizowane projekty w ramach tego Poddziałania (%) [N=146]	86
Tabela 52: Finansowanie inwestycji w infrastrukturę edukacyjną z RPO WO 2007-2013 w kontekście potrzeb szkół prowadzących kształcenie ogólne, w których były realizowane projekty w ramach tego programu (%) [N=107].....	87
Tabela 53: Przyczyny nierealizowania projektów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL [N=80] oraz RPO WO 2007-2013 (%) [N=274]	89
Tabela 54: Przyczyny nierealizowania projektów w ramach RPO WO 2007-2013 – w zależności od typu gminy (%) [N=274].....	90
Tabela 55: Inicjowanie projektów w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w zależności od typu szkoły oraz typu gminy (%) [N=383].....	91
Tabela 56: Względy decydujące o przyznawaniu wsparcia z funduszy unijnych, w opinii dyrektorów szkół – w zależności od typu gminy (%) [N=456].....	92
Tabela 57: Posiadanie przez szkoły celów rozwojowych w latach 2007-2011 w zależności od typu szkoły, typu gminy oraz korzystania ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=456].....	95

Tabela 58: Poziom realizacji celów rozwojowych w latach 2007-2011 szkół prowadzących kształcenie ogólne – w zależności od typu szkoły, typu gminy oraz korzystania ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=323]	96
Tabela 59: Przeszkody w realizacji celów rozwojowych w latach 2007-2011 wśród szkół prowadzących kształcenie ogólne w zależności od typu szkoły i typu gminy (%)	99
Tabela 60: Zmiany w szkołach w latach 2007-2011 w zależności od typu szkoły, typu gminy oraz korzystania ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL – ocena sytuacji szkoły w pod różnymi względami, w porównaniu z sytuacją na początku 2007 roku (%) [N=456]	101
Tabela 61: Opinie dyrektorów szkół podstawowych o efektach zajęć prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy miały korzystny wpływ na uczniów? (%)	106
Tabela 62: Opinie rodziców o trafności zajęć („pozaprzemiotowych” oraz z przedmiotów szkolnych) prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy były potrzebne dzieciom? (%)	107
Tabela 63: Opinie rodziców o efektach zajęć „pozaprzemiotowych” prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy miały korzystny wpływ na dzieci? (%).....	107
Tabela 64: Opinie rodziców o efektach zajęć z przedmiotów szkolnych prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy zwiększyły zainteresowanie dzieci przedmiotem, którego dotyczyły? (%)	108
Tabela 65: Opinie rodziców o efektach zajęć z przedmiotów szkolnych prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy poszerzyły wiedzę dzieci z zakresu przedmiotu, którego dotyczyły? (%)	108
Tabela 66: Opinie dyrektorów gimnazjów i liceów o efektach zajęć prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL: czy miały korzystny wpływ na uczniów? (%)	109
Tabela 67: Opinie uczestników dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL o ich efektach: czy były przydatne? (%).....	110
Tabela 68: Przedmioty, którymi uczestnicy zainteresowali się bardziej pod wpływem dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=106].....	111
Tabela 69: Skala staninowa	113
Tabela 70: Wpływ przedsięwzięć prowadzonych w ramach RPO WO 2007-2013 na funkcjonowanie szkoły: czy miały korzystny wpływ na jej funkcjonowanie? (%).....	123
Tabela 71: Udział uczniów w zajęciach prowadzonych z wykorzystaniem tablicy multimedialnej (%) [N=307].....	123
Tabela 72: Ocena przydatności tablic multimedialnych do opanowywania omawianych podczas lekcji tematów: czy była pomocna? (%) [N=235]	124
Tabela 73: Ocena wpływu poszczególnych uwarunkowań na efekty projektów prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL – w zależności od typu gminy (%).....	125
Tabela 74: Ocena wpływu poszczególnych uwarunkowań na efekty projektów prowadzonych w ramach RPO WO 2007-2013 (%).....	127
Tabela 75: Trudności w korzystaniu przez uczniów szkół podstawowych z dodatkowych zajęć dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=312]	128
Tabela 76: Rola środków z Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz poszczególnych Działań i Poddziałań RPO WO 2007-2013, w ramach których wspierano projekty edukacyjne, według przedstawicieli JST (%)	129

Tabela 77: Wpływ wsparcia otrzymanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na uzyskanie efektów w zależności od typu gminy (%) [N=358]	129
Tabela 78: Efektywność wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w zależności od typu gminy: czy można było zrezygnować z części działań zrealizowanych w ramach projektu, bez zmniejszania jego efektów w danej szkole? (%) [N=358]	130
Tabela 79: Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie zajęć dodatkowych w szkołach, które prowadziły takie zajęcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz w pozostałych (%) [N=439]	132
Tabela 80: Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie wzmocnienia bazy edukacyjnej w szkołach, które prowadziły takie przedsięwzięcia w ramach RPO WO 2007-2013 oraz w pozostałych (%) [N=391]	132
Tabela 81: Powiązania występujące pomiędzy przedsięwzięciami edukacyjnymi wspieranymi w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 (%) [N=73]	135
Tabela 82: Efekty wcześniejszych przedsięwzięć wykorzystywane w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=20]	137
Tabela 83: Źródła finansowania poszczególnych rodzajów przedsięwzięć, których efekty wykorzystano w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%)	138
Tabela 84: Podejmowanie kolejnych przedsięwzięć w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=358]	138
Tabela 85: Prowadzenie dodatkowych zajęć przed projektem realizowanym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz prowadzenie przedsięwzięć związanych z przebudową, remontem lub wyposażaniem szkoły przed projektem realizowanym w ramach RPO WO 2007-2013 (%)	140
Tabela 86: Źródła finansowania dodatkowych zajęć prowadzonych przed projektem realizowanym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz przedsięwzięć wzmocniających bazę edukacyjną, prowadzonych przed projektem realizowanym w ramach RPO WO 2007-2013 (%)	140
Tabela 87: Ocena dodatkowych zajęć dla uczniów prowadzonych przed projektem dofinansowanym z Poddziałania 9.1.2 PO KL (czy wywarły korzystny wpływ na uczniów) oraz ocena przedsięwzięć na rzecz wzmocnienia bazy edukacyjnej prowadzonych przed projektem realizowanym w ramach RPO WO 2007-2013 (czy miały korzystny wpływ na funkcjonowanie szkoły) (%)	141
Tabela 88: Osoby oraz instytucje wpływające na treść programów rozwojowych szkół – w zależności od typu gminy (%) [N=176]	142
Tabela 89: Ocena pośredniego wpływu na funkcjonowanie szkoły wsparcia uzyskanego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL przez inne placówki – w zależności od typu szkoły i typu gminy (%) [N=456]	143
Tabela 90: Ocena pośredniego wpływu na funkcjonowanie szkoły wsparcia uzyskanego w ramach RPO WO 2007-2013 przez inne placówki – w zależności od typu szkoły i typu gminy (%) [N=456] ...	143
Tabela 91: Potrzeba udzielania pomocy w nauce uczniom szkół podstawowych w zależności od typu gminy (%) [N=312]	151
Tabela 92: Osoby pomagające w nauce uczniom szkół podstawowych (%) [N=126]	151
Tabela 93: Udzielanie pomocy w nauce uczniom szkół podstawowych przez rodziców / opiekunów prawnych w zależności od ich wykształcenia (%) [N=123]	151
Tabela 94: Potrzeba udzielania pomocy w nauce gimnazjalistom i licealistom – w zależności od typu szkoły (%) [N=307]	152
Tabela 95: Korzystanie z pomocy w nauce przez gimnazjalistów i licealistów (%) [N=68]	152

Tabela 96: Bariery napotkane przez gimnazjalistów i licealistów – w zależności od typu szkoły (%) [N=307].....	153
Tabela 97: Szkoła preferowana a szkoła, w której uczeń faktycznie rozpoczął naukę (%)	153
Tabela 98: Zachowanie lub zmiana preferencji dotyczących gimnazjum: Czy gdybyś mógł (mogła) jeszcze raz wybierać, to po ukończeniu szkoły podstawowej wybrał(a)byś... (%) [N=201]	154
Tabela 99: Ponowny wybór szkoły ponadgimnazjalnej: Czy gdybyś mógł (mogła) jeszcze raz wybierać, to po ukończeniu gimnazjum wybrał(a)byś... (%) [N=106].....	154
Tabela 100: Zapotrzebowanie na zajęcia dodatkowe w latach 2014-2020 – w zależności od typu szkoły i typu gminy (%) [N=456]	155
Tabela 101: Rodzaje zajęć dodatkowych, które będą potrzebne w latach 2014-2020 w szkołach podstawowych (%) [N=255]	156
Tabela 102: Rodzaje zajęć dodatkowych, które będą potrzebne w latach 2014-2020 w gimnazjach i liceach (%) [N=185].....	157
Tabela 103: Zapotrzebowanie na doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej lub pracowników szkół w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły i typu gminy (%) [N=456]	157
Tabela 104: Dziedziny, w których potrzebne będzie kształcenie kadry zarządzającej i pracowników szkół prowadzących kształcenie ogólne w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły (%) [N=388]	158
Tabela 105: Przewidywania dotyczące potrzeb kadrowych szkół w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły i typu gminy (%) [N=456]	158
Tabela 106: Przewidywania dotyczące potrzeb szkół w zakresie bazy edukacyjnej w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły i typu gminy: czy będą potrzebne przedsięwzięcia związane z przebudową, remontem lub wyposażaniem placówki? (%) [N=456]	159
Tabela 107: Przewidywania dotyczące potrzeb szkół w zakresie bazy edukacyjnej w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły (%) [N=422].....	159
Tabela 108: Inne przewidywania dotyczące potrzeb szkół oraz ich uczniów w latach 2014-2020 w zależności od typu szkoły (%) [N=456]	160
Tabela 109: Ocena zaspokojenia potrzeb w szkołach podstawowych (%) [N=72], gimnazjach [N=72] i liceach [N=15].....	161
Tabela 110: Przewidywane zapotrzebowanie na finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w szkołach podstawowych w latach 2014-2020, w porównaniu ze środkami unijnymi przyznanymi w latach 2007-2011 (%)	162
Tabela 111: Przewidywane zapotrzebowanie na finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w gimnazjach w latach 2014-2020, w porównaniu ze środkami unijnymi przyznanymi w latach 2007-2011 (%).....	163
Tabela 112: Przewidywane zapotrzebowanie na finansowanie poszczególnych rodzajów przedsięwzięć w liceach w latach 2014-2020, w porównaniu ze środkami unijnymi przyznanymi w latach 2007-2011 (%).....	164
Tabela 113: Rozlokowanie szkół prowadzących kształcenie zawodowe dla młodzieży w województwie opolskim w 2011 roku, w zależności od typu gminy (%) [N=107]	172
Tabela 114: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013: liczba oraz % wśród szkół i placówek funkcjonujących w roku 2011 w województwie opolskim (liczba i %) [N=106]	176

Tabela 115: Zasadnicze szkoły zawodowe, które korzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 – jako % ZSZ funkcjonujących w roku 2011 w województwie opolskim w poszczególnych formach prawnych [N=49].....	177
Tabela 116: Technika, które korzystały ze wsparcia w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 – jako % techników funkcjonujących w roku 2011 w województwie opolskim w poszczególnych formach prawnych [N=51].....	177
Tabela 117: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół i placówek objętych wsparciem w ramach PO KL [N=101]	178
Tabela 118: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół i placówek objętych wsparciem w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 [N=11]	178
Tabela 119: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które korzystały z projektów obejmujących poszczególne rodzaje przedsięwzięć – jako % szkół i placówek objętych wsparciem w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 [N=30]	179
Tabela 120: Finansowanie poszczególnych rodzajów dodatkowych zajęć z Działania 9.2 PO KL w kontekście potrzeb szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, w których były realizowane projekty w ramach tego Działania (%) [N=64]	186
Tabela 121: Finansowanie inwestycji w infrastrukturę edukacyjną z RPO WO 2007-2013 w kontekście potrzeb szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, w których były realizowane projekty w ramach tego programu (%) [N=21].....	188
Tabela 122: Przyczyn nierealizowania projektów w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=40]	189
Tabela 123: Posiadanie celów rozwojowych przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe – w zależności od typu szkoły oraz korzystania ze wsparcia w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=81] ...	190
Tabela 124: Poziom realizacji celów rozwojowych w latach 2007-2011 szkół prowadzących kształcenie zawodowe (%) [N=50]	191
Tabela 125: Przeszkody w realizacji celów rozwojowych w latach 2007-2011 wśród szkół prowadzących kształcenie zawodowe (%) [N=50]	192
Tabela 126: Opinie dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe na temat obecnej sytuacji tych placówek, w porównaniu z sytuacją w 2007 roku (%) Technika [N=41], ZSZ [N=40], Ogółem [N=81].....	193
Tabela 127: Opinie dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowych o efektach zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL: czy miały korzystny wpływ na uczniów? (%).....	197
Tabela 128: Opinie uczestników dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL o ich efektach: czy były przydatne? (%)	198
Tabela 129: Opinie uczestników dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL o ich efektach: czy przyczyniły się do wzrostu zainteresowania przedmiotami, których dotyczyły? – w zależności od typu szkoły (%) [N=162]	199
Tabela 130: Przedmioty, którymi uczestnicy zainteresowali się bardziej pod wpływem dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=89]	199
Tabela 131: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na poprawę ocen uczestników, w porównaniu do ocen uzyskanych na koniec roku szkolnego poprzedzającego udział w zajęciach – w zależności od typu szkoły (%) [N=162]	200

Tabela 132: Opinie dyrektorów szkół na temat efektów przedsięwzięć dofinansowanych z RPO WO 2007-2013: czy miały korzystny wpływ na funkcjonowanie szkoły? (%) [N=15]	209
Tabela 133: Udział uczniów w zajęciach prowadzonych z wykorzystaniem tablicy multimedialnej (%) [N=214].....	209
Tabela 134: Ocena przydatności tablic multimedialnych do opanowywania omawianych podczas lekcji tematów: czy była pomocna? (%) [N=166]	210
Tabela 135: Ocena wpływu poszczególnych uwarunkowań na efekty projektów prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe (%)	212
Tabela 136: Ocena wpływu poszczególnych uwarunkowań na efekty projektów prowadzonych w ramach RPO WO 2007-2013 w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe (%)	213
Tabela 137: Relacja pomiędzy programem praktyk lub stażu w ramach Działania 9.2 a ich faktycznym przebiegiem (%) [N=214].....	215
Tabela 138: Ocena poziomu trudności zadań powierzanych uczestnikom praktyk lub staży w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=214].....	215
Tabela 139: Ocena kierowania pracą wykonywaną przez uczestników praktyk lub staży w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=214].....	216
Tabela 140: Poziom motywacji uczestników do podnoszenia umiejętności zawodowych podczas praktyk lub stażu: czy zależało im na podniesieniu umiejętności? (%) [N=214]	216
Tabela 141: Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie zajęć dodatkowych w szkołach, które prowadziły takie zajęcia w ramach Działania 9.2 PO KL oraz w pozostałych (%).....	218
Tabela 142: Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie praktyk i staży u pracodawców w szkołach, które organizowały takie staże lub praktyki w ramach Działania 9.2 PO KL oraz w pozostałych (%) .	218
Tabela 143: Porównanie zaspokojenia potrzeb w zakresie wzmacniania bazy edukacyjnej w szkołach, które prowadziły takie przedsięwzięcia w ramach RPO WO 2007-2013 oraz w pozostałych.....	219
Tabela 144: Efekty wcześniejszych przedsięwzięć wykorzystywane w projektach realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=26].....	223
Tabela 145: Źródła finansowania sprzętu komputerowego i multimedialnego, wykorzystywanego w projekcie realizowanym w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=23].....	223
Tabela 146: Prowadzenie dodatkowych zajęć oraz organizowanie staży lub praktyk zawodowych u pracodawców (również) przed projektem dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL, w ramach którego były prowadzone / Prowadzenie przedsięwzięć związanych z przebudową, remontem lub wyposażaniem szkoły prowadzonych przed projektem realizowanym w ramach RPO WO 2007-2013 (%).....	224
Tabela 147: Rodzaje dodatkowych bezpłatnych zajęć dla uczniów, prowadzonych przed realizacją projektu dofinansowanego z Działania 9.2 PO KL, w ramach którego były takie zajęcia były organizowane (%) [N=32].....	225
Tabela 148: Źródła finansowania dodatkowych zajęć prowadzonych przed realizacją projektu dofinansowanego z Działania 9.2 PO KL, w ramach którego były prowadzone dodatkowe zajęcia (%) [N=32].....	225
Tabela 149: Osoby lub instytucje, które przekazały propozycje lub informacje mające bezpośredni wpływ na treść programu rozwojowego szkoły (%) [N=22]	228
Tabela 150: Ocena pośredniego wpływu na funkcjonowanie szkoły wsparcia uzyskanego w ramach Działania 9.2 PO KL przez inne placówki – w zależności od typu szkoły (%) [N=81]	229

Tabela 151: Ocena pośredniego wpływu na funkcjonowanie szkoły wsparcia uzyskanego w ramach RPO WO 2007-2013 przez inne placówki – w zależności od typu szkoły (%) [N=81]	229
Tabela 152: Potrzeby w zakresie dostosowywania kierunków kształcenia w szkołach zawodowych do potrzeb rynku pracy (%) [N=81]	232
Tabela 153: Zaspokajanie potrzeb w zakresie dostosowywania kierunków kształcenia w szkołach zawodowych do potrzeb rynku pracy (%) [N=81]	233
Tabela 154: Szkoła preferowana a szkoła, w której uczeń faktycznie rozpoczął naukę (%) [N=214] .	233
Tabela 155: Ponowny wybór szkoły ponadgimnazjalnej: Czy gdybyś mógł (mogła) jeszcze raz wybierać, to po ukończeniu gimnazjum wybrał(a)byś: (%) [N=214]	234
Tabela 156: Przyczyny, ze względu na które uczniowie nie wybraliby ponownie ponadgimnazjalnej szkoły zawodowej, w której odbywali naukę (%) [N=50]	234
Tabela 157: Ocena jakości sprzętu dostępnego w zakładach pracy, w których odbywały się praktyki w ramach Działania 9.2 PO KL oraz szkolnego sprzętu do praktycznej nauki zawodu (%)	237
Tabela 158: Wyposażenie w sprzęt do praktycznej nauki zawodu w szkołach, w których kształcili się uczestnicy praktyk lub staży organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=214]	238
Tabela 159: Możliwości odbywania przez uczniów praktycznej nauki zawodu w pracowniach szkolnych (%) [N=81]	238
Tabela 160: Przydatność wiedzy zdobytej w szkole podczas stażu lub praktyk: Czy teoretyczna wiedza zdobyta w szkole okazała się przydatna podczas [praktyk / stażu] w zakładzie pracy? (%) [N=214] .	239
Tabela 161: Potrzeba udzielania pomocy w nauce uczniom szkół zawodowych – w zależności od typu szkoły (%) [N=214]	240
Tabela 162: Bariery napotymane przez uczniów szkół zawodowych – w zależności od typu szkoły (%) [N=214]	241
Tabela 163: Zakres współpracy pomiędzy szkołami a pracodawcami / organizacjami pracodawców w województwie opolskim oraz w całej Polsce (%)	242
Tabela 164: Formy organizacyjne współpracy pomiędzy szkołą a pracodawcami / organizacjami pracodawców (%)	242
Tabela 165: Przeszkody we współpracy pomiędzy szkołami a przedsiębiorstwami - średnie ocen na skali od 1 „zupełnie nieważna” do 4 „bardzo ważna”	243
Tabela 166: Opinie przedstawicieli dyrektorów szkół na temat znaczenia, jakie mają dla pracodawców poszczególne korzyści wynikające z przyjmowania uczniów na praktyczną naukę zawodu. (%) ZSZ [N=40], technikum [N=41], ogółem [N=81]	245
Tabela 167: Opinie przedstawicieli JST nt. zapotrzebowania na pracowników w danej gminie lub powiecie (w porównaniu z zapotrzebowaniem na innych rynkach pracy dostępnych dla jej mieszkańców) jako czynnika wpływającego na decyzje absolwentów szkół ponadgimnazjalnych o pozostaniu lub opuszczeniu gminy / powiatu (%) [N=73]	247
Tabela 168: Wykonywanie jakiegokolwiek pracy zawodowej przez uczestników praktyk i staży organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (oprócz tych praktyk lub stażu) (%)	248
Tabela 169: Opinie przedstawicieli JST (organów prowadzących) na temat poziomu zaspokojenia potrzeb zasadniczych szkół zawodowych, techników i centrów kształcenia oraz ich uczniów (skala: zaspokojone w pełni – w ogóle nie zaspokojone) (%) ZSZ [N=13], technika [N=12], centra kształcenia [N=6]	251

Tabela 170: Opinie przedstawicieli JST (organów prowadzących) na temat poziomu zapotrzebowania na środki unijne na wsparcie zasadniczych szkół zawodowych, techników i centrów kształcenia które wystąpi w latach 2014-2020, w porównaniu ze środkami unijnymi otrzymanymi na wsparcie takich szkół w latach 2007-2011 (%) ZSZ [N=13], techników [N=12], centrów kształcenia [N=6].....	254
Tabela 171: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące tego, czy w latach 2014-2020 uczniom będą potrzebne zajęcia dodatkowe (%) [N=81].....	255
Tabela 172: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące rodzajów dodatkowych zajęć, które będą potrzebne uczniom w latach 2014-2020 (%) [N=70].....	255
Tabela 173: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące tego, czy w latach 2014-2020 uczniom będą potrzebne staże lub praktyki zawodowe u pracodawców (%) [N=81].....	256
Tabela 174: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące tego, czy w latach 2014-2020 pracownikom lub dyrekcji szkoły będzie potrzebny udział w szkoleniach lub studiach związanych z wykonywaną pracą (%) [N=81].....	256
Tabela 175: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące zakresu szkoleń lub studiów, które będą potrzebne pracownikom lub dyrekcji szkoły w latach 2014-2020 (%) [N=70].....	257
Tabela 176: Opinie dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące rodzaju instytucji, w których pracownicy szkoły powinni poszerzać wiedzę i umiejętności z zakresu przedmiotów zawodowych (%) [N=58].....	257
Tabela 177: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące tego, czy w latach 2014-2020 potrzebne będzie zatrudnienie lub zwolnienie nauczycieli przedmiotów ogólnych lub zawodowych (%) [N=81].....	258
Tabela 178: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące potrzeb w zakresie wzmocnienia bazy dydaktycznej placówki w latach 2014-2020: czy będą potrzebne przedsięwzięcia związane z przebudową, remontem lub wyposażaniem placówki? (%) [N=81].....	258
Tabela 179: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące rodzajów potrzeb w zakresie wzmocnienia bazy dydaktycznej placówki w latach 2014-2020 (%) [N=72].....	259
Tabela 180: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące potrzeb w zakresie dostosowania kierunków kształcenia do rynku pracy (%) [N=81].....	260
Tabela 181: Przewidywania dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe dotyczące wsparcia dla uczniów, które będzie potrzebne w latach 2014-2020 (%) [N=81].....	260
Tabela 182: Opinie dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe na temat priorytetów we wzmacnianiu bazy edukacyjnej różnego rodzaju placówek (%) [N=81].....	261
Tabela 183: Odwoływanie się w kontaktach z potencjalnymi inwestorami do kierunków kształcenia zawodowego jako atutów gminy / powiatu (%) [N=39].....	265
Tabela 184: Stypendia dostępne dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa opolskiego w roku 2010/2011.....	277
Tabela 185: Otrzymywanie stypendiów przez uczniów w latach 2007-2011 – w zależności od typu szkoły (%).....	281
Tabela 186: Źródła finansowania pomocy stypendialnej – w zależności od typu szkoły (%).....	281

Tabela 187: Finansowanie stypendiów dla uczniów przez JST (%).....	282
Tabela 188: Wiedza o istnieniu stypendiów oraz korzystanie z nich przez uczniów, którzy uczestniczyli w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL oraz Działania 9.2 PO KL (%)	282
Tabela 189: Odsetek szkół, w których w latach 2014-2020 potrzebne będzie wprowadzenie lub zwiększenie pomocy stypendialnej dla uczniów (%).....	283
Tabela 190: Złożone wnioski i przyznane stypendia w ramach „Programu pomocy stypendialnej województwa opolskiego dla uczniów szczególnie uzdolnionych szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych” (liczba)	284
Tabela 191: Opinie dyrektorów szkół na temat prawdopodobnych powodów nie ubiegania się przez część uczniów spełniających kryteria o stypendium przyznawane przez UMWO (%)	285
Tabela 192: Opinie uczestników programu stypendialnego UMWO dotyczące przydatności poszczególnych przedmiotów i usług sfinansowanych ze stypendium, z perspektywy osiągania postępów w nauce (%)	288
Tabela 193: Opinie uczestników programu stypendialnego UMWO na temat wpływu stypendium na kontynuowanie przez nich nauki na kolejnym poziomie edukacji (w szkole ponadgimnazjalnej / na uczelni) (%)	290
Tabela 194: Osiągnięty poziom wskaźników dotyczących przedsięwzięć edukacyjnych prowadzonych w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 w województwie opolskim do końca 2011 roku	299
Tabela 195: Alokacja finansowa ogółem (w Euro) na projekty edukacyjne oraz poziom jej wykorzystania.....	300
Tabela 196: Proponowana skala finansowania poszczególnych przedsięwzięć w perspektywie finansowej 2014-2020, w porównaniu ze środkami wykorzystanymi w obecnym okresie programowania	304

Spis wykresów

Wykres 1: Rodzaje przedsięwzięć zrealizowanych w przedszkolach w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=97].....	34
Wykres 2: Poziom zaspokojenia potrzeb w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=39].....	36
Wykres 3: Przyczyna niekorzystania ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=22]	36
Wykres 4: Przyczyny nierealizowania projektów w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=151].....	37
Wykres 5: Liczba przedszkoli, oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych oraz punktów przedszkolnych w województwie opolskim w latach 2007-2011 (liczba)	40
Wykres 6: Liczba przedszkoli, oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych, punktów przedszkolnych oraz zespołów wychowania przedszkolnego w Polsce w latach 2007-2011 (liczba)...	40
Wykres 7: Poziom wykorzystania miejsc w przedszkolach w roku szkolnym 2010/2011 (%) [N=71]... ..	41
Wykres 8: Udział dziecka w odpłatnych zajęciach organizowanych w przedszkolu (%) [N=165]	43
Wykres 9: Przyczyny nieuczestniczenia w odpłatnych zajęciach organizowanych w przedszkolu (%) [N=70].....	44
Wykres 10: Ocena liczby publicznych przedszkoli na obszarze działania JST będących organami prowadzącymi (%) [N=64]	47
Wykres 11: Ocena wpływu projektów realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL na dostępność oraz na jakość opieki przedszkolnej według przedstawicieli JST (%).....	49
Wykres 12: Cele zajęć dla rodziców w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL (%) [N=25].....	51
Wykres 13: Ocena użyteczności zajęć dla rodziców w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL według przedstawicieli przedszkoli: czy zwiększyły wiedzę o zajmowaniu się dziećmi? (%) [N=23].....	51
Wykres 14: Potrzeby przedszkoli w zakresie remontów lub prac modernizacyjnych, przewidywane na lata 2014-2020 przez przedstawicieli ich kadry zarządzającej (%) [N=181]	63
Wykres 15: Poziom zaspokojenia potrzeb szkół prowadzących kształcenie ogólne poprzez projekty edukacyjne realizowane w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 (%).....	84
Wykres 16: Przyczyny niekorzystania ze wsparcia w ramach RPO WO 2007-2013 (%).....	88
Wykres 17: Inicjowanie projektów w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=127].....	92
Wykres 18: Preferencje dotyczące prowadzenia dodatkowych zajęć dofinansowanych z Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=335].....	93
Wykres 19: Opinie uczestników dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL o ich efektach w zależności od typu szkoły: czy przyczyniły się do wzrostu zainteresowania przedmiotami, których dotyczyły? (%) [N=307].....	110
Wykres 20: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na poprawę ocen uczestników, w porównaniu do ocen uzyskanych na koniec roku szkolnego poprzedzającego udział w zajęciach – w zależności od typu szkoły (%) [N=307].....	111
Wykres 21: Średnie wyniki egzaminu zdanego w szóstej klasie szkoły podstawowej w województwie opolskim i w całej Polsce: % zdobytych punktów	112
Wykres 22: Procentowy rozkład populacji uczniów z województwa opolskiego w ogólnokrajowych przedziałach skali staninowej ze względu na wyniki sprawdzianu w szóstej klasie szkoły podstawowej w latach 2007-2011 (%).....	113

Wykres 23: Procentowy rozkład populacji szkół z województwa opolskiego w ogólnokrajowych przedziałach skali staninowej ze względu na wyniki sprawdzianu w szóstej klasie szkoły podstawowej w latach 2009-2011 (%).....	114
Wykres 24: Średnie wyniki humanistycznej części egzaminu gimnazjalnego w województwie opolskim i w całej Polsce: % zdobytych punktów	114
Wykres 25: Wyniki matematyczno-przyrodniczej części egzaminu gimnazjalnego w województwie opolskim i w całej Polsce: % zdobytych punktów.....	114
Wykres 26: Procentowy rozkład populacji uczniów z województwa opolskiego w ogólnokrajowych przedziałach skali staninowej ze względu na wyniki sprawdzianu gimnazjalnego w latach 2007-2011 (%).....	115
Wykres 27: Procentowy rozkład populacji szkół z województwa opolskiego w ogólnokrajowych przedziałach skali staninowej ze względu na wyniki sprawdzianu gimnazjalnego w roku 2007 oraz latach 2009-2011 (%).....	115
Wykres 28: Zdawalność egzaminu maturalnego w województwie opolskim i w całej Polsce: % uczniów, którzy zdali egzamin	116
Wykres 29: Poprawa wyników sprawdzianu lub egzaminu jako cel projektów realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=335]	116
Wykres 30: Poprawa wyników sprawdzianu lub egzaminu jako efekt projektów realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=203]	117
Wykres 31: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na uzyskanie lepszych wyników egzaminu zewnętrznego (gimnazjalnego / maturalnego) (%) [N=187].....	117
Wykres 32: Poprawa wyników sprawdzianu lub egzaminu jako cel projektów realizowanych w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=107].....	118
Wykres 33: Poprawa wyników sprawdzianu lub egzaminu jako efekt projektów realizowanych w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=46].....	118
Wykres 34: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na kontynuowanie nauki (1): czy zachęciły uczestników do wyboru szkoły / uczelni, w której kontynuowali naukę? (%) [N=186].....	119
Wykres 35: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w gimnazjach i liceach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL na kontynuowanie nauki (2): czy pomogły uczestnikom w dostaniu się do kolejnej szkoły / na uczelnię? (%) [N=186]	119
Wykres 36: Zdobycie nowych umiejętności przez pracowników szkół, dzięki zajęciom dla uczniów prowadzonym w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w zależności od typu gminy: czy podczas zajęć dla uczniów pracownicy zdobyli umiejętności przydatne w dalszej pracy? (%) [N=335]	120
Wykres 37: Kontynuowanie dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w zależności od typu gminy (%) [N=314]	120
Wykres 38: Źródła finansowania zajęć kontynuowanych po zakończeniu projektu prowadzonego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=189].....	120
Wykres 39: Kontynuowanie nowych sposobów nauczania wprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=141].....	121
Wykres 40: Kontynuowanie nowych sposobów oceniania wprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=40].....	122

Wykres 41: Kontynuowanie nowych sposobów zarządzania szkołą wprowadzonych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=35]	122
Wykres 42: Zastrzeżenia uczestników dotyczące zajęć organizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=49]	128
Wykres 43: Wpływ wsparcia otrzymanego w ramach RPO WO 2007-2013 na uzyskanie efektów (%) [N=107]	131
Wykres 44: Źródła finansowania przedsięwzięć komplementarnych wobec projektów edukacyjnych prowadzonych w ramach RPO WO 2007-2013 (%)	134
Wykres 45: Wykorzystywanie efektów wcześniejszych przedsięwzięć w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL / RPO WO 2007-2013 (%)	137
Wykres 46: Rodzaje przedsięwzięć podjętych w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=40]	139
Wykres 47: Podejmowanie kolejnych przedsięwzięć w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=107]	139
Wykres 48: Rodzaje przedsięwzięć podjętych w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach RPO WO 2007-2013 (%) [N=17]	139
Wykres 49: Opinie dyrektorów na temat roli szkół w wyrównywaniu szans: „Czy osobiście uważa Pani / Pan, że szkoła powinna działać na rzecz równości szans uczniów?” (%) [N=456]	150
Wykres 50: Przyczyny, ze względu na które uczniowie nie wybraliby ponownie gimnazjum lub liceum, w którym odbywali naukę (%) [N=39]	155
Wykres 51: Zawody, w których w 2010 roku w województwie opolskim prowadzono kształcenie w największej liczbie szkół (%) [N=101]	173
Wykres 52: Powtarzalność kierunków kształcenia w Polsce oraz w poszczególnych województwach	173
Wykres 53: Poziom zaspokojenia potrzeb szkolnictwa zawodowego w ramach PO KL oraz RPO WO 2007-2013 (%)	184
Wykres 54: Finansowanie staży i praktyk u pracodawców w ramach Działania 9.2 PO KL w kontekście potrzeb szkół, w których realizowano projekty w ramach Poddziałania 9.2 PO KL (%) [N=64]	187
Wykres 55: Zdawalność egzaminu zawodowego w województwie opolskim i w całej Polsce: % uczniów, którzy zdali egzamin (w sesji letniej) w latach 2009-2008	200
Wykres 56: Poprawa wyników egzaminu jako cel projektów realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=54]	201
Wykres 57: Poprawa wyników egzaminu jako efekt projektów realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=42]	201
Wykres 58: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na uzyskanie lepszych wyników egzaminu zawodowego (%) [N=103]	201
Wykres 59: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na uzyskanie lepszych wyników egzaminu maturalnego (%) [N=80]	202
Wykres 60: Poprawa wyników egzaminu jako cel projektów RPO WO 2007-2013 (%) [N=21]	202
Wykres 61: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na kontynuowanie nauki (1): czy zachęciły uczestników do wyboru szkoły / uczelni, w której kontynuowali naukę? (%) [N=80]	203

Wykres 62: Wpływ dodatkowych zajęć prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL na kontynuowanie nauki (1): czy pomogły uczestnikom w dostaniu się do kolejnej szkoły / na uczelnię? (%) [N=80].....	203
Wykres 63: Opinie dyrektorów szkół o efektach dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL praktyk zawodowych i staży u pracodawców: czy przyczyniły się do wyposażenia uczestników w umiejętności przydatne na rynku pracy? (%) [N=23].....	204
Wykres 64: Opinie uczestników prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL staży lub praktyk u pracodawców o ich efektach (1): czy podniosły umiejętności zawodowe? (%) [N=214].....	204
Wykres 65: Opinie uczestników prowadzonych w ramach Działania 9.2 PO KL staży lub praktyk u pracodawców o ich efektach (2): czy zachęciły do wyboru szkoły lub uczelni, w której kontynuowali naukę? (%) [N=96].....	205
Wykres 66: Podejmowanie przez uczestników staży lub praktyk pracy w zakładzie, w którym je odbywali (%) [N=214].....	205
Wykres 67: Przyczyny niepodejmowania przez uczestników staży lub praktyk pracy w zakładzie, w którym je odbywali (%) [N=78].....	205
Wykres 68: Opinie dyrektorów szkół o efektach zajęć dla uczniów realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL: czy pracownicy szkoły zdobyli umiejętności przydatne w dalszej pracy? (%) [N=54].....	206
Wykres 69: Kontynuowanie w szkołach zawodowych po zakończeniu projektu zajęć dofinansowanych z Działania 9.2 PO KL (%) [N=54].....	206
Wykres 70: Źródła finansowania dodatkowych zajęć kontynuowanych w szkołach zawodowych po zakończeniu projektu realizowanego w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=22].....	207
Wykres 71: Stosowanie po zakończeniu projektu nowych sposobów nauczania, których wprowadzenie w szkołach zawodowych zostało dofinansowane z Działania 9.2 PO KL (%) [N=19]..	207
Wykres 72: Stosowanie po zakończeniu projektu nowych materiałów dydaktycznych, których wprowadzenie w szkołach zawodowych zostało dofinansowane z Działania 9.2 PO KL (%) [N=39]..	208
Wykres 73: Propozycje uczestników dotyczące zajęć organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=34].....	214
Wykres 74: Czas trwania praktyk lub staży w ramach Działania 9.2 PO KL (łącznie, w godzinach) (%) [N=214].....	214
Wykres 75: Zależność pomiędzy wsparciem otrzymanym w ramach Działania 9.2 PO KL / RPO WO 2007-2013 a uzyskanymi efektami (%).....	217
Wykres 76: Opinie dyrektorów szkół prowadzących kształcenie zawodowe na temat możliwości zrezygnowania z części działań (prac) zrealizowanych w ramach projektu dofinansowanego z Działania 9.2 PO KL / RPO WO 2007-2013 bez zmniejszania efektów tego projektu w danej szkole (%).....	217
Wykres 77: Wykorzystywanie efektów wcześniejszych przedsięwzięć w projektach realizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL / RPO WO 2007-2013 (%).....	222
Wykres 78: Podejmowanie kolejnych przedsięwzięć w następstwie realizacji projektu przeprowadzonego w ramach Działania 9.2 PO KL (%) [N=64].....	224
Wykres 79: Ocena dodatkowych zajęć dla uczniów prowadzonych przed projektem dofinansowanym z Działania 9.2 PO KL (w ramach którego organizowano takie zajęcia): czy wywarły korzystny wpływ na uczniów? (%) [N=32].....	226

Wykres 80: Przyczyny nieprzydatności wiedzy uzyskanej w szkole podczas stażu lub praktyk (%) [N=26].....	239
Wykres 81: Korzystanie z pomocy w nauce przez uczniów szkół zawodowych (%) [N=36].....	240
Wykres 82: Współpraca pomiędzy szkołami a pracodawcami / organizacjami pracodawców w województwie opolskim oraz w całej Polsce (%)	241
Wykres 83: Podmioty przyznające stypendia, z których korzystali uczniowie gimnazjów i liceów, uczestniczący w dodatkowych zajęciach w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL (%) [N=53]	283
Wykres 84: Stypendia przyznane w ramach „Programu pomocy stypendialnej województwa opolskiego dla uczniów szczególnie uzdolnionych szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych” jako odsetek złożonych wniosków oraz jako odsetek wniosków spełniających kryteria (%)	284
Wykres 85: Przyczyny nie korzystania ze stypendium w edycjach, w których stypendyści spełniali kryteria (%) [N=31]	285
Wykres 86: Poziom zadowolenia uczestników z projektu stypendialnego prowadzonego przez UMWO (%) [N=83].....	286
Wykres 87: Rodzaje celów sformułowanych w <i>Planach rozwoju edukacyjnego</i> uczestników programu stypendialnego UMWO (%) [N=56].....	286
Wykres 88: Opinie uczestników programu stypendialnego UMWO dotyczące wpływu <i>Planu rozwoju edukacyjnego</i> na postępy w nauce (%) [N=52]	287
Wykres 89: Opinie uczestników programu stypendialnego UMWO na temat poziomu trudności celów zapisanych w realizowanych przez nich <i>Planach rozwoju edukacyjnego</i> (%) [N=52]	287
Wykres 90: Opinie uczestników programu stypendialnego UMWO na temat wpływu stypendium na ich zainteresowania (%) [N=52].....	289
Wykres 91: Przedmioty, którymi uczestnicy programu stypendialnego UMWO zainteresowali się bardziej dzięki udziałowi w Programie (%) [N=41].....	289
Wykres 92: Udział uczestników programu stypendialnego UMWO oraz ich opiekunów w przygotowaniu planu rozwoju edukacyjnego (%) [N=52]	290
Wykres 93: Wpływ nauczycieli na wydatki pokryte ze stypendium przez uczestników programu stypendialnego UMWO (%) [N=52].....	291
Wykres 94:.....	291
Wykres 95: Prognoza liczby dzieci i młodzieży w województwie opolskim do roku 2030 (stan w 2010 = 100%).....	304

Spis map

Mapa 1: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL w poszczególnych gminach (liczba) [N=163].....	30
Mapa 2: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.1 RPO WO 2007-2013 (liczba) [N=2]	31
Mapa 3: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 (liczba) [N=2]	32
Mapa 4: Przedszkola, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 (liczba) [N=9]	33
Mapa 5: Szkoły podstawowe i gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w poszczególnych gminach (liczba).....	73
Mapa 6: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL w poszczególnych powiatach (liczba).....	74
Mapa 7: Szkoły podstawowe i gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.1 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych gminach (liczba).....	75
Mapa 8: Szkoły podstawowe i gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych gminach (liczba).....	76
Mapa 9: Szkoły podstawowe i gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych gminach (liczba).....	77
Mapa 10: Szkoły podstawowe i gimnazja, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 5.1.2 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych gminach (liczba).....	78
Mapa 11: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.1 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba).....	79
Mapa 12: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba).....	80
Mapa 13: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba).....	81
Mapa 14: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Podziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba).....	82
Mapa 15: Licea, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 5.3 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba).....	83
Mapa 16: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 9.2 PO KL w poszczególnych powiatach (liczba) [N=101]	179
Mapa 17: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.1 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba) [N=18]	180
Mapa 18: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 2.2 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba) [N=18]	181
Mapa 19: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach Działania 4.3 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba) [N=11]	182
Mapa 20: Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, które skorzystały ze wsparcia w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 w poszczególnych powiatach (liczba) [N=30]	183

Spis ramek

Ramka 1: Wybrane założenia modelu współpracy pomiędzy pracodawcami a szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe w zakresie organizowania praktycznej nauki zawodu i przygotowania zawodowego..... 262

Spis schematów

Schemat 1: Zależności pomiędzy uwarunkowaniami wpływającymi na jakość kształcenia zawodowego oraz na perspektywy zawodowe absolwentów 231

Schemat 2: Możliwości oddziaływania na uwarunkowania wpływające na jakość kształcenia zawodowego oraz na perspektywy zawodowe absolwentów 267